
BIBLIOTECA NAZIONALE VITT EMANUELE
12
7 I
31

IOANNIS TAGAVLTII AMBIANI VIMACI, PARISIENSIS MEDICI, DE *CHIRVRGICA INSTITVTIONE* LIBRI QVINQVE.

His accesſit ſextus liber de Materia chirurgica, authore Iacobo Hollerio Stempano, medico Pariſienſi, unà cum Indice copioſiſsimo.

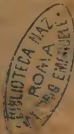

VENETIIS

EX OFFICINA ERASMIANA, VINCENTII VALGRISII.

M. D. XLIX.

en ...

Catalogus librorum.

NOBILI ET EXIMIO THEOLOGO, DOMINO BARTHOLOMAEO A CASTROMVRO, Canonico, Decanoq; Curiensi. Antonius Stupa Rhetus S. P. D.

AMETSI COMmunis epistolarum dedicantium usus sit, Vir humanissime, aut authoris laudes & industriam praedicare, aut operis utilitatem enunciare, (quod hic noster in sua praefatione ad lectorem facit) aut eius cui dedicatur cùm stemmatis claram nobilitatem, tum celerem ingenij in rebus peragendis solertiam demonstrare. Horum tamen hic nihil agetur, cùm author ipse postremum sua ad Franciscũ Galliae regem epistola mediocriter sit prosecutus, & quàm necessaria sit & utilis cognitio medi-

cinæ, quæ à manuum operatione χειρουργία Græcis dicitur, cum exhortatione ad eius institutionem, copiosè & rationibus & exemplis docuerit. Nam cùm qui bona methodo ducti inuentum suum omnibus communicant, id unicum spectent, ut suo exemplo docti reliqui id sagaciter edoctum uel cumulent, uel aliud simile aut melius inueniant; minimeq́; uelint sua in alium, quem ipsi non respexerint, usum conuerti: non malignum nobis uisum est, si illis omnibus præteritis, sola hic laboris exhausti ratio cùm omnibus studiosis, tum tuæ prudentiæ perpendenda subijciatur. Nouit tua amplitudo, quomodo duodecimo abhinc anno in abeuntis cuiusdam nostratum stipendium, quod ex sua liberalitate Christianissimus Galliæ rex, nostræ patriæ

triæ annuatim donat, ediſcendæ medi- cinæ ergô, ſuffectus fuerim: & quo- modo Luteciam Pariſiorum ob id pro fectus in aduerſam ualitudinem, & miſera cùm bellorum tum morborum epidemiorum (miſerùm aſpectum) tempora inciderim. In his calamitati- bus uſus ego cùm multorum honoran- dorum doctorum ſolertia, tum maxi- mè Ioannis Tagaultij, & Iacobi Hollerij, præceptorum mihi ſemper honorandorum, & familiaritate & eruditione profeci, non quantùm uolui, ſed quantum ob memoratas cauſas li- cuit. Horum ergo præceptorum meo- rum (ut reliquas peregrinationes, Montempeſſulum, Auinionem, Lug- dunum omittam) opera hic ex typo- graphorum negligentia deprauata ad me cùm deferrentur inſpiciunda, non

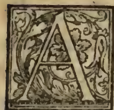
 tollerabile

tollerabile uisum est hos tales, non modò de Chirurgia & omni medicina physicali benemeritos, sed de omni bonarum literarum professione, ex aliorum culpa & negligentia male audire. Itaque deposito omni calumniantium metu, eos de maleuolentium fascino uindicare studui, adhibita uidelicet uariarum æditionum collatione, quò puri ipsi, purè quoque ab omnibus & legantur & ediscantur. Quin & in hoc Diuinæ naturæ munera me secutum arbitror, dum eodem labore in æternum obseruandi Doctores de inuidi morsu uindicantur, & tuæ celsitudinis liberalitas cum susceptoris mei & fratris tui Iacobi à Castromuro nobilitate protestantur, non pro meritis, neque quantum illarum amplitudo (quoniam infinitæ sunt) exigit, sed quantum

tum

tum præsentis operis & laboris magnitudo patitur. Quò ergo in posterum tuti & synceri hi de chirurgia libri permaneant, tuæ celsitudini eos dedicamus, scientes & id præceptores meos uelle, et tuam in bonis literis solertiam id tueri posse. Christianissimum Galliæ regem (ad quem missi sunt) hos sedulò uindicare (unde & puri à suis leguntur) non negamus, sed quoniam unus ubique esse non potest, & à bonis & integris ad corruptionem facilis est transitus, non grauaberis credo tuam manum his dare, & unà mecum hanc gratiam bonis præceptoribus referre. Vale. Venetijs ex typographia Erasmiana Calen. Maij M. D. XLIX.

IOANNI ANTONIO
LEONICO BASSIANVS
LANDVS S. P. D.

NTIQVOS ſcriptores multùm amo, & obſeruo, tum propter miram rerũ cognitionem, tum propter ſingularem dicendi rationem, atque facilitatẽ. Ex quo incredibili quodam deſyderio teneor, fauendi (quantum poſſum) illis uiris noſtri temporis, quos uideo eloquentiam feliciter cũ ſcientia coniungere. Id ſanè inſtitutum mihi magnopere probatur, propterea quod benè, & præclarè actum fuiſſe cùm ſtudijs literarum annis ſuperioribus animanduerto: quibus Picus Mirandúlanus, Hermolaus Barbarus, Marſilius Ficinus, cæteriq́ue eiuſdem ordinis uiri in

ri in ratione imitandorum uete-
rum, omnem operam posuerunt.
Quocirca his proximis diebus, cũ
incidissem in hoc opus Tagaultii,
in quo mihi uidetur literis Latinis
Chirurgica Ars esse illustrata, non
potui non uehementer lætari, &
ualdè collaudare atque admirari.
Hac mea collaudatione, & consi-
lio adductus, Vincentius Vaugris
familiaris meus imprimendum ele
gantissimis typis curauit. An igi-
tur iure laudibus extulerim, & opti
mum consilium dederim, uolui te
iudicem constituere. In huiusmo-
di enim manuum opera magna cũ
laude uersaris, & mirabiliter ac-
quiescis. Sanè Tagaultius Metho-
dum curandi tumores præter na-
turam, uulnera recentia, ulcera, fra
cturas, luxationes, mea quidem sen
tentia,

tentia, perinſignem & eruditam ſeruat: in ordine autem medicandi ſingulos, mira diſpoſitione mihi uti uidetur. Differentias nanque multiplices determinat: nomina interpretatur, & diſtinguit: cauſas cùm euidentes tum abditas, hoc eſt, antecedentes, & proximas, inueſtigat: ſigna tam propria, perpetuaue, quàm communia & fugacia notat: locos etiamnum unde ipſa depromi poſsint, apertè oſtendit: indicia diligenter profert: ad extremum curationem inchoat & perficit. Ad hæc acceſsit ingens ſylua illorum medicaminum, quæ uſui ſunt chirurgo. Medicamenta porrò ſunt ea, quæ habent poteſtatem repellendi, attrahendi, reſoluendi, molliendi, pus mouendi, uomicas aperiendi, purgandi,

inducendi

inducendi cicatricem, carnem ge-
nerandi, glutinandi, dolorem le-
niendi, ſanguinem ſiſtendi, oſsium
uitia tollendi, exurendi. Habes igi
tur quid præcipuum admirer in
hoc opere. Tu uerò, interea cer-
tiorem me facies, quid deſydera-
ri maius poſsit, quod ad inſtitutio
nem chirurgicam pertineat. Vale
III. Cal. Decemb. Venetiis.

PETRI CRVSELII MEDICI IN OPERIS HVIVS COMMENDATIONEM

Hendecasyllabum.

Ars chirurga diu malis magistris,
Lanfranco, Albucasi, Guidone, Bruno,
Rollando, Rogero, Vigonioq́;,
Indignam malè passa seruitutem,
Cæcis delituit gemens tenebris.
Olim iam medicas duas sorores
Emersisse uidens, gradu citato
Ad claros studijs uiros, & usu
Illustres medicos Lutetianos,
Tendit suppetias petens, opemq́;.
Cunctantur reliqui: Tagaultus unus
Afflictæ lachrymas dolens, uicemq́;,
Et sordes, habitumq́; non herilem,
Ornatu decorat nouo, reducens
Densis è tenebris, ut æmulari
Germanas meritò queat sorores:
Sic putres Arabum lacus repurgat.
Nam quod Cous habet senex, quod ipse
Huc spectans tot habet libris Galenus,
Hîc totum poteris uidere Lector,
Descriptum methodo breui. Proinde,
Summo (iudice me) est honore dignus,
Vindex pæoniæ Tagaultus artis.
Quo chirurgia tam bono magistro,
Et doctore, tibi expolita prodit.

CHRI-

CHRISTIANISSIMO GALLIARVM REGI FRANCISCO, EIVS NOMINIS PRIMO, IOAN. TAGAVLTIVS MEDICVS S. D.

NTER EXIMIAS PRAEclarasq; animi dotes, ac uirtutes prope diuinas, quibus cæteris principibus tantùm antecellis, quãtùm dignitate, opibus, potẽtiaq;, & imperij magnitudine illis omnibus præstas: ea mihi potißima semper uisa est, Christianiß. simul & inuictiß. rex, quòd nullum unquàm tẽporis momentum præterlabi sinis, quo non aliquid cogites aut agas, bono ac salutari principe dignum. Siquidem quicquid ocij ac temporis à necessaria cura corporis tibi superest, tu id omne uel Reipub. tuæ sapienter moderandæ, uel honestis atque optimis disciplinis (quæ secundas res ornant, aduersas solantur) tribuis: ut ne in uenatione quidem ipsa, qua colligendis & animi & corporis uiribus interdum uteris, tibi temperes, quin uel de principatus tui administratione, uel de ferarum quas persequeris, aut stirpiũ quæ tunc se oculis obijciunt, aliarum'ue rerum natura, ferè semper disputes. Quo fit ut Mineruam non minus quàm Dianam, errare in montibus & syluis subinde experiaris. Sed & in mensa illa tua regia, frequenti principum, illustriumq; uirorum Cardinalium & Episcoporum conspectu ac consessu, semper aliquid ardui, doctiq; & honesti, contra morem & exemplum

aliorum

aliorum principum, non eorum modò qui nunc sunt, sed qui multis ante hac sæculis fuerunt, è media philosophia atque antiquitate depromitur: ut rectè æstimanti ea sapientiæ uerius officina, quàm epulum regium possit uideri. Aut enim humanæ eædemq; graues & te principe dignæ, aut diuinæ quæ animum ad religionem informant, in ea recitantur historiæ, aut de omni genere artium atq; disciplinarum disputatur. Hinc factũ est, ut Gallorũ Respub. inde adeò quòd illi præfuisti, uirtute honesta, religione ac pietate integra, iure & legibus æqua, opibus firma, copijs locuples, & gloria ampla semper fuerit. In hac autem assidua literarum concertatione, tu quasi arbiter honorarius, inter doctos homines de rebus controuersis, ut olim in encyclijs & scholis suis (si parua magnis cõferre phas est) facere solebãt, magistri ac philosophi illi ueteres, non minore eloquentia quàm dignitate iudiciũ interponis, grauiterq; decernis. Quid quòd tu omnem omnium artium materiam, rationem, & instrumenta, in numerato habes, atque appositis nominibus exprimis. In quo Themistoclis, Mitridatis, Cyriq; Persarum regis memoriam facilè superas, uel obscuras potius. Sed & cùm de re medica (ut aliquid de ipsa separatim dicamus) disputatio incidit, (incidit autẽ frequenter) tu res medicas non aliter tractas quàm qui omni uita nihil aliud egerit. Nec aliter statuis, quàm qui in ea disciplina cõsenuerit: ut & præceptiones artis, & medicamentorũ, præsertim simplicium nomina & uires, ipsamq; corporum anatomen (cuius speculatione incredibiliter delectaris) ad unguem teneas, consilia curandi sapientissimè distinguas, uim remediorum adnotes, quid unumquodque

quodque profit, quid noceat, aptè & acutè definias. Quanquàm uerò hoc bonarum artium studium, quod nunquàm intermittis, præposterè nati quidam, & ab omni ingenij cultu alieni, tanquàm parum regium irrident atque damnant. Tu tamen, Princeps longè maxime ac sapientißime, regiarum uirtutum fundamentum, & clarißimum boni ac salutaris principis ornamentum ponis, uerè cum Platone nobilißimo totius Græciæ philosopho dijudicans, non aliter felices fore respub. nisi si aut philosophis cõmitteretur imperium, aut quibus imperiũ contigiſſet, philosophiam sequerẽtur. Salomõ cùm pro Dauid patre suo regnare cœpit, tantùm sapientiam à Deo postulauit, qua rectè iudicare, & populum sibi commiſſum sapienter gubernare poſſet: atque hic nihil aliud inculcabat filio suo, quàm amorem ac studium sapiẽtiæ. Nec abs re quidem: nam fato sceptra cadunt, doctrinæ autem gloria perennis. Quod tu etiam animo reputãs, nihil unquàm charius, nihil antiquius duxisti, sapientiæ studio, atque aßidua eiusmodi bonarũ artium tractatione: ex qua tãtos tam progreſſus in omni uirtute, atque omni disciplinarum genere fecisti, ut Imperatores illos, & belli duces clarißimos, Alexandrum magnum, Iuliũ Cæsarẽ, Octauiũ Augustum, Scipionem Africanum, nõ minus literarum scientia, quàm bellicis artibus præstantes, facilè superaueris. Sed & hac doctrinæ cupiditate, qua semper totus sic flagras, tu non solùm eorum quibus imperas fortunis & coporibus, uerùm etiam animis excolendis, multarum rerum usu ac scientia edoctus, prudẽter ac sapiẽter (quod uerè est imperare) consulis prospicisq;: dum scilicet infinitos propemodũ homines, ac nobiles

maximè,

maximè,certatim ad studia literarum tuo exemplo excitas atque incendis. Regum enim mores, reliqui ciues ferè sequuntur. Hinc non abs re tanquã ad certissimũ rei literariæ præsidium, externi etiam homines, qui arte aliqua præstant, ad te unum undique confugiunt, teq; musarum patronum ac fautorē eximium agnoscũt, et prædicant. Quæ res effecit, princeps humanissime, ut depulso metu, aucta spe, hosce de chirurgia commentarios tibi consecrarem, ut scilicet in ista tua felici agricultura, qua semina omnium bonarum artium, in hunc fœcundissimum agrum tuum, tum etiam in totum terrarum orbem, dispergis, aliquam operæ partem sustinerem: utq; aliquid ex clarissimo tuo nomine patrocinij nanciscantnr, auspicatiusq; in uulgus prodeant. Sed ad id etiam me uehemēter impulit, quòd haud ita pridē, sermone in mensa illa tua semel atq; iterum de chirurgia habito, quod in reliquis literis, Græcis, latinis, hebræis cœperas, idem in hac quoq; arte, quæ manu medetur, te facturum spopōdisti, teq; unum aut etiam alterum doctum, & longo iam usu exercitatum medicũ instituturum, qui chirurgiam Lutetiæ Parisiorum diligēter ac fideliter interpetentur. Atque hoc quidem tuũ tam sanctum tamq; salubre institutum, nobis aliquãdo retulerunt ἀρχίατρος Burgensis, Capellanus pater, & Gulielmus Milletus, medici tui clarissimi, simul & fidelissimi. Fecerat idē quoque paulò antè amplissimus Cardinalis Bellaius, uir omni uirtutum ac scientiarum genere cumulatissimus, ac reip. Gallicæ longè amãtiss. Qui omnes me uehementer aliquoties hortati sunt, ut chirurgicam hanc lectionem maturè aggrederer, eam quidem tibi futuram quàm gratissimã affirmantes, teq;

statuisse

statuisse unum aut alterum eius artis professorem Lutetiæ instituere: arbitratus amplißimo huic ac præpotenti tuo imperio, rem non utilem modò, sed & apprimè etiam necessariam futurã. Quippe quòd deinceps chirurgos non parùm multos haberes in regno tuo, uulneribus & fracturis ritè curãdis, luxatisq; decẽter in suam sedẽ reponendis, maximè idoneos. Cæterùm tametsi hac medicinæ parte, nulli sæpe non sit opus, nobilioribus tamen & principibus uiris, atque ijs etiam omnibus qui castra sequuntur, & militiæ addicti sunt, in primis necessaria est. Hi enim dum equis ad celeritatem dispositis huc atque illuc excurrunt, dũ ludis equestribus exercentur, dum in bello cum hoste conflictantur & dimicant, fracturis & luxationibus, ut interim uulnera taceam, nunquàm nõ expositi sunt: quibus, nisi ritè tractẽtur, uel subinde periclitãtur, uel membris sic affectis, suo tandem robore destitutis, reliquum uitæ tẽpus, miseri & imbecilles trahũt. Sed ut unde digressa est redeat oratio, quòd nondum hæ nostræ chirurgicæ institutiones erãt absolutæ, tantisper distuli clarißimorum, quos supra nominaui, uirorum hortationi parere, quoad hoc, qualecunque est, opus absolueretur. Dum autem cudendo nimis cunctatur typographus, hominẽ ut alijs medicinæ partibus præstantẽ, sic chirurgiæ peritia egregiè instructum, Vidum Vidium Florẽtinum, doctißimi undequaque uiri, ac præstantium ingeniorũ studiosiß. D. Castellani Tutelẽsium episc. singulari iudicio conquisitum, maximo rei chirurgicæ studiosorum, atque eorum qui deinceps chirurgiæ præsidio indigebunt, commodo, in hanc præclarißimam urbem misisti, qui partem hãc medicinæ, propè desertam & ia-

centem, quo ad fracta saltem & luxata pertinebat, suscíperet, atque extolleret. Librosq; Hippocratis (qui primus hanc artem excoluit) inextricabilibus penè sententijs, ob fœcundam & obscuram nimis breuitatem, ubiq; ipsi medicinæ parenti familiarē, ne dicā affectatā refertos: & ab eo nuper cum doctißimis atque accuratißimis Galeni commentarijs, latinos factos, magna sermonis elegantia, & rerum copia, interpretaretur. Quòd si hic, aut alius quispiam pari doctrina & eruditione præditus, in hoc docendi curriculo perstiterit, bonis chirurgis, ut medicis, Galliam tuam breui refertam iri confidimus. Quod non mediocri mortalium bono, & cum sempiterna quoque nominis tui gloria eueniet. Quādoquidem effectus chirurgiæ, (quæ Celso autore pars est medicinæ uetustißima) inter cæteras artis medendi parteis euidentißimus est, & maximè necessarius, nedum utilis. Siquidem in morbis cùm multum (inquit ille) fortuna conferat, eademq; sæpè salutaria, sæpè uana sint, iure dubitari potest secunda ualetudo, medicinę industria, an corporis beneficio contigerit. In his quoque affectibus, in quibus medicamentis extrinsecùs admotis maximè utimur, quamuis profectus euidentior est, tamē sanitatē & per hæc frustra quæri, & sine his reddi sæpè manifestum est. Sicut in oculis uel phlegmone, uel lippitudine arida, aut ea humorum defluxione, quam epiphoram appellant, laborantibus quotidie deprehēdimus, qui à medicis, collyrijs, aut ulterius generis medicamentis diu uexati, sine his aliquando sanescunt. At in ea parte quæ manu curat, (χειρουργικὴν Græci nominant) euidens est omnē profectum, ut aliquid ab alijs adiuuetur, hinc tamen potißimum

Fortuna

mùm manare. Quot *enim morbos, eoſdemq; grauißimos, in ruſticis & urbanis qui delicatiores ſunt & medicinā auerſantur, quotidie uidemus, ſine illa uictus ratione tam exacta, nullisq; adhibitis medicamentis, naturæ duntaxat beneficio euinci, & profligari?* At *ſi cui uel crus uel brachium fractum ſit, uel luxatus humerus, aut quiſpiam articulus: nunquā ſine manus opera, & chirurgi induſtria ad ſanitatem perducetur.* Itaque *cū tanta ſit eius artis dignitas, uſus, neceßitas, quis hoc tuum tam ſalubre de conſtituendis chirurgiæ profeſſoribus, inſtitutum non maximopere probauerit?* Opus *ſanè & liberali & magnifico principe dignum, & quò* Romanorum *olim imperatorum exempla, & laudata conſilia reuocabis.* Hi *enim medicis (quòd* Reip. *ſalutares & neceſſarios nouerant) ampliſsimum ſtipendium ducena & quinquagena annua ſeſtertia, centena uerò* Rhet. *& poëtis, reliquarumq; diſciplinarum profeſſoribus pendebant:* Intellexerunt *nimirum illi ſemper* Augusti *imperatores, inter diſciplinas excellentibus illuſtrium hominum ingenijs inuentas, & incredibili grauium uirorum cura & induſtria perfectas, expolitasq;,* Medicinam *principem ac reginam exiſtimari ſine controuerſia debere.* Hæc *enim & honeſtatis ſplendore, et utilitatis magnitudine, & iucunditatis illecebris, reliquas omnes uincit, rebusq; humanis ceu altera ſecundū* Deum, *uitæ parens & uindex apprimè eſt neceſſaria: atque ideo nō ſolùm à* Philoſophis, *aut* Medicis, *ſed et ab ipſis quoque* Imperatoribus, Regibus, *atque etiam* Pontificibus, *aliquando non oſcitanter exculta.* Neque *enim puduit illos primi ordinis uiros, ſtudium atque induſtriam in eo genere diſciplinæ nōnunquàm colloca-*

re. Et ut aliquot exempla proferamus: Augustus Cæsar, compositione medica à se inuenta lubenter utebatur, quam posteà pleriq; medici in suos libros trãstulerunt. Tyberius pastillum (Græci Trochiscum uocãt) ad herpetas, Galeno teste, composuit. Nero imperator illaudatus quidem, sed tamen apprimè doctus, partem studij in hoc genere doctrinæ posuisse fertur. Hadriani & Iustini antidota nomine ab eis accepto, hodie quoque apud medicos celebrantur. Princeps Arabs Auicenas in remedijs medicis à se conscriptis, testimoniũ Kabithi regis locis aliquot laudat. In Serapionis commentarijs Iacibussa Medorum rex, & Kemud item rex, uelut medicinæ testes memorantur. Lysimachus, Gentius, Eupator, & Clymenus reges, medicæ artis nõ ignari, suá ipsorum nomina plantis indita, æterno æuo memoranda reliquerunt. Taceo Iubam Mauritaniæ regem, qui herbam Euphorbiam nomine, miris laudibus celebrauit. Prætereo & Archelaum, Hieronem, Attalum, & Philometora reges, qui de plantis Græcè scripserunt. Ex pontificibus autem Nicolaum quintum, & Eusebium, arte & professione medicos fuisse, in historijs nostris legimus. Ac de re quidem eiusmodi apud multos tam ueteres quàm nostræ ætatis scriptores, facundia & eruditione percelebres, in commẽdationem dignitatis & excellẽtiæ medicæ artis, ac medicorum, longè plura literarum monumentis tradita sunt, quæ hoc loco referre & longum esset & minimè necessarium: eoq; magis quòd id iam cumulatè præstitit Andreas Tiraquellus tuus in curia Parisiensi cõsiliarius, uir optimis quibusq; disciplinis instructissimus, ac linguæ utriusque Græcæ & Latinæ, Iurisq; prudentiæ,

quam

quam summa cum humanitate & morum integritate coniunxit, peritißimus: in opere quod de nobilitate & iure primigeniorum mox in lucem est æditurus. At uerò non est, Rex illustrißime ac sapientißime, quòd peregrina iam exempla commemorem, cùm tu nulla in re ueteribus cedas, adeò ut qui in posterum medicinam, ac bonas omnes disciplinas (quæ te principe & authore suo splendori restitutæ sunt) authoritate principum commendare uolent, non habebunt necesse ueteres illos clarißimos Cæsares, Alexandros, Tyberios, Hadrianos, Iustinos, uel reges alios, aut Pontifices amplius requirere, sed te unum nominabunt, qui disciplinarum omnium intelligentia, & amplitudine stabilis ac præpotentis imperij, ueterum nemine sis inferior. Fœlicißimam igitur Gallorum rempublicam iudico, quæ te regem tam prudentem, tamq; salutarem, omnibusq; uirtutibus & disciplinis ornatißimum, diuino numine consecuta, rebus omnibus ad beatè degendam uitam conferentibus, ita abundat, ut hodie uniuersi terrarum orbis tractus omnes, & omnem antiquitatem superet. Sed multò adhuc fœliciorem eam fore confidimus, si te diutius incolumen, & quotidianis Reipublicæ uulneribus medentem, eiusq; partes omnes illustrantem habuerit. Quamobrem Deum optimũ maximum precor, ut populum ab eo tibi commissum annos adhuc quamplurimos, hoc salutari imperio regere poßis. Quo enim ij plures erunt, plus ad cumulum fœlicitatis huius amplißs. simul & Christianißs. regni haud dubiè semper accesserit. Vale.

A D L E C T O R E M
P R A E F A T I O.

HIRVRGICEN GVIDOnis Cauliaci, abhinc centum & septuaginta annos, tanto apud medicos iuxtà ac chirurgos in precio habitam, septennium ferè eius artis candidatis prælegi: Quam cùm tot paßim errorum ac mendarum portentis scatentem, tamq; inculta, squalenti, atque impura barbarie consperſam, ne dicam conspurcatam, reperiſſem: tum in animum induxi meum, opus eiuſmodi, ab illis quibus ita refertum erat erroribus repurgare, & à uocabulis illis sordidioribus, atque ex intima ferè plebeij sermonis fæce acceptis, si quando per ocium liceret, pro mea uirili parte, uindicare. Videbam enim pleroſque omnes, qui in disciplinis humanioribus & elegantioribus literis probè erant instituti, fœdam eiuſmodi, atque impuro nimis sermone traditam chirurgiam auerſari, ab eiusq; lectione, uel in ipſo uestibulo adituq; perterritos, statim se subducere: nimirum existimantes (nec ab re quidem) disciplinam omnem detracto cultu orationis sordeſcere. Contrà autem conſiderabam, chirurgicos hoſce commentarios, remedia quàm plurima, ad eos affectus quæ manus operam deſiderant, longè optima & efficaciſsima continere: ac methodo tum ad rectè docendum, tum ad facilè diſcendum aptiſsima conſcriptos eſſe. Itaque operis

huius

huius non pœnitendi, nec usque adeò (ut existimo) aspernandi prouinciam, eo consilio subiui, ut ipsum à mendis, quibus scatebat, fœdioribus uindicatum, ueluti reformarem, & quanta maxima possem diligentia ac fide recognitum, in lucem proferrem. Plurima igitur *ex* Galeno & Hippocrate *à* Guidone *ipso desumpta, deprauatè ac perperàm ex uetere illo barbaro interprete citata, uel ex doctis & fidelibus* Latinis *interpretibus in sensum germanum restituimus, uel ad fidem græci exemplaris in* Romanum *sermonem fœliciùs conuertimus: eaq; non raro, si quando obscuriora adparebant, sermone magis dilucido explicuimus: quæ uerò breuitas suppresserat, aut ambigua effecerat, sic expreßimus, ut omnis ambiguitas tolleretur.* Corruptas *morborum penè omnium, de quibus disserebat, & remediorum præsertim simplicium uoces propè innumeras abiecimus; & alias magis germanas, lectas, & proprias tum græcas tum latinas in locum illarum suffecimus.* Adhæc, locos *quàm plurimos densißimis obscuritatis tenebris obductos, penitusq; retrusos, in lucem clarißimam, non mediocri labore & diligentia reuocauimus.* Græcas *item dictiones, & latinas sanè multas cum barbaris & Arabicis aliud longè significantibus turpißimo errore confusas, distinximus & explicuimus.* Romanas *quoque etymologias, græcis uocibus ineptißimè attributas, reiecimus: & ueram illis interpretationem, ex probatis authoribus, iuxta linguæ utriusque proprietatem adiecimus. Quæ falsò erant ab eo posita, (erant autem non parum multa) emendauimus, &*

 rationibus

rationibus firmißimis, adiectis etiamnum claßicorum authorum sententijs ad rem uel maximè facientibus, refutauimus. In reliquis, *quæ crassam nimis, supinamq; barbariem resipiebant, ea paulò tersius ac nitidius, ne lectori sordescerent, expreßimus.* Denique Guidonis *commentarios de chirurgia conscriptos, ex purißimis Græcorum, uidelicet* Hippocratis, Galeni, Pauli Aeginetæ, & Aëtij Amideni *fontibus, ac longè eruditißimis atque elegantißimis* Cor. *Celsi de re medica libris, ita locupletauimus & illustrauimus, à mendisq; illis sordidioribus, ac portentosis erroribus, quibus paßim deformati erant, expurgauimus, ut non iam amplius* Cauliaci *illius opus, sed nostrum meritò omnibus dici & æstimari poßit.* Quod *& me etiam tacente facilè uidebunt, ac (nisi iniqui fuerint æstimatores) ingenuè fatebuntur, quicunque nostras has institutiones chirurgicas accuratiùs perlustrauerint, & eas cum scriptis* Guidonis *conferre non fuerint grauati.* In quibus *(fateor) ordinem illum à* Guidone *constitutum, (quòd nobis, ut suprà diximus, longè optimus uideretur) ubique ferè obseruauimus.* De quo *nonnihil modò, quando id præsens locus postulare uidetur, obiter dicemus.* Itaque *à definitione eius ipsius de quo agitur, iuxta* Philosophorum *præceptum, semper auspicamur.* Mox *quod iam definitione explicatum est, in suas differentias diuidimus.* Post *hæc causas, signa & iudicia cuiusque subijcimus.* Denique *uniuersalem curandi rationem apponimus.* Iis *sic absolutis, differentiæ illæ primæ ac (ut ita dicam) genericæ, propria etiam*

definitione circumscribuntur, & deinceps in suas ueluti fibras finduntur, quæ notis cuique peculiaribus scitè designantur: præsagia deinceps cuiusque propria notantur: postremò curandi methodus particularis describitur. Quo sanè ordine uix alius (meo quidem indicio) statui aut excogitari melior potuisset. Cæterùm nos tantùm uniuersalem methodum eorum affectuum, qui chirurgiæ subiecti sunt, hîc secuti sumus: quòd hæc abundè satis sit, ijs qui in rationali medicina probè sunt instituti, & corporum ægrotantium ac singularum partium affectarum temperaturam, situm, connexum, substantiam, figuram, actionem, usum, & si quæ sunt alia, ex scriptis medicorum, sed Galeni maximè, didicerunt. Itaque superuacaneum iudicaui de ijs rursus affectibus, quatenus in singulis partibus incidere consueuerunt, differere. Anatomen quoque (cuius cognitio in primis chirurgo est necessaria) prætermisimus, quòd hæc in longè eruditißimis ac propè diuinis Galeni commentarijs de usu partium corporis humani, & libris eiusdem de anatomicis administrationibus, ac quibusdam etiam alijs, summa tum arte tum eloquentia conscriptos, (ut reliquos taceam, qui hac de re nostra memoria scripserunt) amplißimè ac fidelißimè doceatur & exponatur. Verùm enimuero cùm in eiusmodi libris plurima sint, quæ ualde multis subobscura, quædam uerò alijs prolixè nimis dicta, & parum ad chirurgum pertinentia uidentur, si in posterum cognouerimus nostros hosce commentarios ab huius artis chirurgicæ studiosis hominibus probari, atque

ri, atque ut his accedat anatome (quod iam subodorati sumus) desiderari, quæ iam ante annos aliquot, ea qua fieri potuit breuitate & facilitate in hanc rem quantum satis est chirurgo, conscripsimus, alia editione superis benè fauentibus, ne quid huic operi desit, in publicum emittemus. Quod autem ad stylum attinet, quo in hoc opere, quod totum ad docendum res, easq; non indignas cognitu, est accommodatum, usus sum: non tam religiosus fui, ut illum tam anxium uerborum delectum, tamq; splendidum orationis cultum & ornatum ubique obseruarem, qualem ab omnibus qui in communem utilitatem aliquid scribunt, exigere solent delicatuli isti lautioris eloquentiæ institores, qui omnem dictionem, atque orationem ut putidam auersantur ac respuunt, quæ ex Tulliana officina deprompta non sit: cùm tamen Tullius ipse non requirat eloquentiam à philosopho: quam etiam neque Seneca usquàm desiderat, nisi cùm paruo constat, cumq; ultrò adest, ut res magnas (inquit) magnificè prosequatur. Cæterùm etsi res ipsæ etiam quas hic tractamus, orationis cultum & ornamenta dicendi admitterent, ne uacabat quidem, dum hæc horis succisiuis commentabamur, ut singulas tum uoces, tum sententias ita superstitiosè expenderem, & adeò curiosè persequerer. Sed nec licet nobis etiam esse tam disertis, qui seueriores Musas colimus: quiq; non ad ingenij ostentationem scribimus, aut ut uberem famæ messem nobis comparemus, sed publicam duntaxat studiosorum utilitatem spectamus. Atque huius sanè rei nos subinde admo-

nuit

nuit Iacobus Syluius, arctißima consuetudine uel ab ipsa ferè statim ineunte adolescentia mihi semper coniunctißimus: uir cùm omni arte ingenua liberaliq; doctrina, tum medicinæ scientia præstantißimus, ut copiosæ & eruditæ eius lucubrationes abundè testantur. Itaque, si rectè iudico, effeci ut stylus noster neque nimis neglectus, neque anxiè nimis & ambitiosè elaboratus, sed temperatus & mediocriter cultus uideri poßit: quanquàm duobus postremis libris & paulò cultior sit & æquabilior, quippe quòd in eis aliquantum plus laboris & diligentiæ quàm in reliquis adhibuerimus, & quos sequeremur authores optimos habuerimus. Cæterùm alia æditione, si detur interim nobis ocium, hoc, qualecunque est, opus acriùs recoquendi, & diligentiùs castigandi, futurum confidimus, ut in eo styli disparitas nulla, sed eadem ubique, quoad fieri poterit, æquabilitas (quod artis benè dicendi, atque etiam interpretandi primum caput est) reperiatur. Sed iam satis multa de præsentis operis materia, methodo, deq; toto labore nostro dictum sit: qui an à nobis frustrà uel rectè susceptus sit ac perfectus, aliorum esto iudicium. Restat ut paucis dicamus, cur liber sextus, ad quem toties lectorem quinque nostris prioribus remittimus, nostro nomine non fuerit euulgatus. Id fuit in causa, quòd dum importunis amicorum efflagitationibus urgerer, ut quæ de re chirurgica scripseram, ea æderem, non putabam sextum librum adiungendum: propterea quòd rudem duntaxat, & impolitam quandam syluam congestam habebant eorũ, quæ ibi tractanda erant: quam

negotijs

negotijs plurimis, & familiaribus & publicis occupatus, haudquaquam recognoscere poteram. Itaque id oneris Iacobo Hollerio, lectissimo medico doctissimoq; philosopho, & arte dicendi instructissimo, dedimus, qui sic opus rude & inchoatum à me limauit, expoliuit, locupletauit, & consummauit, sicq; totũ immutauit, ut cùm ad me rediret, meum esse nequaquàm agnoscerem. Quocirca sub illius nomine potius quàm nostro, quicquid id erat censuimus euulgandum: ne hominem mihi amicissimum debita laude, meritaq; gloria fraudaremus. Tu lector utriusque labore fruere, & Vale.

GENERALIS, ET COMPENDIARIA CHIRVRGI INSTITVTIO, FACILI ET ARTIficiosa Methodo tradita.

IN PERITO AC RATIOnali Chirurgo, duo potissimùm desiderantur: *Duo in chirurgo desiderantur.*

1 *Exacta cognitio eius partis tertiæ, therapeutices medicinæ: quæ, quia manu medetur, χειρουργικὴ Græcis nominatur.*

2 *Peritia ac solers promptitudo, seu prompta quædã dexteritas exequendi ea omnia, quæ ad affectus Chirurgiæ subiectos attinent.*

1 Vt exactè cognoscatur scientia, siue ars, quæ Chirurgica dicitur, scire oportet, *Quatuor ad chirurgiæ cognitionem necessaria.*

1 *Quid sit Chirurgia.*

2 *Quæ sit subiecta Chirurgiæ materia, subiectum attributionis nominant.*

3 *Quis sit finis Chirurgiæ,*

4 *Quis ordo seruandus sit in addiscenda Chirurgia, seu quis sit modus procedendi in discẽda chirurgia.*

2 Vt peritè, prõptè, ac dexterè exequatur Chirurgus, quę ad artem quam exercet, pertinent, eum cognoscere oportet,

1 *Quodnã sit hominis chirurgici officiũ, hoc est, quasnam operationes in uniuersum chirurgicus exercere debeat in humano corpore.*

2 *Quomodo manuales suas operationes hic artifex exequi debeat.*

3 *Methodũ ac media, quibus deuenire poßit in cogni-*

tiones singularum operationum, quas exercere debet in humanis corporibus.

4 *Cōditiones requisitas, ut probē fiant huiusmodi manuum operationes.*

Quibus cognoscatur quid chirurgia.

1 Porrò cognoscimus quid sit chirurgia, per

Rationē nominis, quam etymologiam Græci uocāt.

Diuisionem, quæ & partitio dicitur, ac distributio, diductio'ue.

Definitionem, quæ oratio est eius ipsius, quod definitur, naturam breuiter & apertè ostendens, atque explicans.

Ratio nominis.

Chirurgia, *quod ad rationem nominis attinet, idem sonat quod manuum operatio. Dicta enim est ἀπὸ τῆς χειρὸς, καὶ τοῦ ἔργου, id est, à manu, & opere: uel ἀπὸ τῆς ἐργίας, id est, ab operatione: siquidē hæc ars manuum opere exercetur. Hinc chirurgus, & chirurgicus, manualis operator: χειροῦργος enim quasi χειρέργος: & χειρουργία, quasi χειρεργία dicitur.*

Est igitur chirurgia, si nominis rationem spectes, manualis operatio, uel ars, quæ docet rectum usum operationum, quæ in humano corpore manu exercentur.

Diuisio chirurgiæ duplex.

Chirurgia bifariam diuiditur; nempe in suas

Significationes diuersas, &

Partes.

Diuisio chirurgiæ in diuersas significatiões,

Prima,

Secunda.

Prima diuisio chirurgiæ in diuersas significationes,

Chirurgia

Chirurgia generaliter accepta.
Chirurgia speciatim sumpta. (est

Chirurgia generatim accepta, & cõsiderata, *Variæ diffinitiones chirurgię.*

Ars, quæ manus opera, morbos, & eorum symptomata profligat.

Chirurgia uerò pressiore uocabulo, ac specialiter sumpta, est

Tertium therapeutices, id est, facultatis curandi, seu medicinæ curatricis instrumẽtum: uel si mauis, pars tertia therapeutices, quæ morbis medetur incidendo, urendo, artus luxatos & ossa suis sedibus mota, in natiuum locum reducendo: atque id genus alio conatu chirurgico, & manuum artificio.

Sed aliter quoque, ab omnibus ferè recẽtioribus tum medicis, tum chirurgis definitur, nempe hoc modo: *Hæc diffinitio cõmuniter solet chirurgiæ assignari, & essentialis nominari.*

Chirurgia, est scientia quæ docet modum & qualitatem operandi, præsertim adglutinando seu consolidando, incidẽdo, & alias id genus, quæ manu fiũt, operationes exercendo, homines quatenus licet sanitati restituens.

In introductorio uerò medicorũ hoc pacto diffinitur, *Alia definitio.*

Chirurgia est alieni, ut poprie uocant, per diuisiones compositionesq́; cum uia quadam & ratione ablatio: adhæc uulnerum atque ulcerum humano corpori accidentium curatio.

Nos autẽ ex ipsius subiecto & fine, (ex quibus finitio omnis suscipitur) breuẽ, apertã, & essentialem sic illi nunc definitionem accommodamus:

Propria & essentialis chirurgiæ definitio.

Chirurgia est ars, quæ ad humani corporis (cuius præcipuè curam habet) aduersam ualetudinem, manus præsertim opera & administratione, profligandam, comparata est. uel sic: Chirurgia est ars, quæ præcipuè manus opera & artificio, corporis humani morbos ac uitia propellit.

Secunda diuisio chirurgiæ in sua significata.

Secunda diuisio chirurgiæ, quantum ad illius significata attinet, cōmuniter talis solet assignari,

Chirurgia theorica,
Chirurgia practica.

Scientia.

Chirurgia theorica est,

Quæ docet, & scientia dicitur.

Hæc enim per demonstrationem acquiritur, & per cognitionem principiorum artis. Hanc *autem quis habere potest, tametsi nulla unquā artis opera exercuerit, ut peritus medicus, qui ad unguem tenet præceptiones artis chirurgiæ.*

Ars.

Chirurgia practica, ea est

Quæ per scientiam & rationem inuenta sunt, manuali opera rectè ac promptè nouit perficere. Et *hæc inter artes mechanicas adnumeratur.* In *qua quidem nemo unquam absolutus esse potest, nisi qui in ea frequenter se exercuerit, & alios artis huius peritos, sæpißimè uiderit operari: ac quæ uiderit, diligenter obseruarit.* Hanc *nonnulli usualem etiam appellarunt.*

Diuisio chirurgiæ in suas partes.

Diuisio chirurgiæ in suas partes,

Generales,
Speciales.

Chirurgia quantum ad illius partes generales, gemina est:

1 Exer=

1 *Exercens operationes in membris, seu particulis mollioribus.*

2 *Exercens operationes in particulis durioribus.*

Partes chirurgiæ speciales sunt, scientia quæ docet recta cum ratione operari, circa

Tumores præter naturam,

Plagas, seu uulnera adhuc cruenta:

Vlcera,

Fracturis,

Luxationes, seu dislocationes,

Et circa alia id genus, quæ manus operã desiderãt.

2 Subiectum attributionis chirurgiæ, id est, id quod maximè ac pręcipuè cõsideratur in scientiá chirurgica, & circa quod tota eius uersatur intentio, est *Subiecta chirurgiæ materia.*

Corpus humanum sanitati & ægritudini obnoxiũ, manus operam expostulans: omnia enim quæ ratione perlustrat chirurgia, & manu facere docet, ad ipsius utilitatem refert & accommodat. Alia uerò *ratione consideratum, subiectũ est alterius sciẽtiæ.*

3 Finis, seu intentio chirurgiæ, est, *Finis seu scopus chirurgiæ.*

Manus opera & administratione, humani corporis morbos curatu poßibiles profligare. Hunc au*tem scopũ nõ semper assequitur, ut postea dicetur.*

4 Modus procedendi in discenda chirurgia, est *Modus procedendi in chirurgia.*

À communioribus ad particularia, siue ab uniuersalioribus ad minus uniuersalia.

À rebus notioribus ad obscuriores, & minus notas, quod et in alijs similiter disciplinis obseruari solet.

Hactenus de ijs quæ ad cognitionẽ chirurgiæ attinẽt.

2 *Nunc de ijs quæ ad eius executionem requiruntur:et primùm de oporationibus.*

Operationes ad scopum scientiæ chirurgicæ assequendum necessariæ.

2 Operatiões quas exequi debet chirurgus, ut assequatur intentionem seu scopum aut finem, quem sibi proponit, sunt tres: nempe

1 *Continuum diuidere, seu separare.*
2 *Diuisum seu disiunctum coniungere, atque in probã unionem reducere.*
3 *Superfluum demere.*

Continui diuertium.

Porrò continuum separamus,
Incidendo, & excindendo.
Phlebotomando, hoc est, uenam secando.
Scarificando.

Coniunctio diuortij continui.

Disiunctum ac diuisum coniungimus,
Vulnera glutinando seu (ut dicunt) consolidando,
Luxata in locum suum adducendo,
Fracturas curando.

Superflui ablatio.

Superuacaneum adimimus,
Tumores qui præter naturam consistunt, auferẽdo:
Ganglia, carcinomata, nodos, strumas, myrmecias, & id genus alia radicitus extirpando:
Serosum humorẽ ex uentre hydropicorũ educẽdo:
Sextum, in manu aut pede, digitum resecando.

Modus exercendi manuales operationes.

2 Manuales huiusmodi operationes obire atque exequi debet chirurgus,
Citò,
Tutò,
Citra dolorem,
Sine ulla fallacia, aut impostura,
Non lucri, aut corradendæ pecuniæ cupiditate, sed pia quadam erga proximum affectione.

Siue

Siue uanis promiſsionibus de curandis morbis, qui prorſus inexpugnabiles ſunt atque inſanabiles, cuiuſmodi ſunt canceri occulti & exulcerati, uel elephantiaſis quæ iam inueterauit.

Rurſus ut tuto curet chirurgus, tria ſunt propria, quibus intentus ſit oportet.

1 *Vnum primumq́; , ut omnino abſolutionem operis conſequatur.* *Lib. 14. Method. med.*

2 *Alterum, ut ſicubi hunc non conſequatur, ſaltem cubantem non lædat.*

3 *Tertium, ut uitium non facilè reuertatur.*

3 Media quibus chirurgus deueniet in cognitionem eorum, quæ illi agenda ſunt, tria ſtatuuntur à Galeno.

1 *Prima*
2 *Secunda* } *Indicatio.*
3 *Tertia*

1 Prima indicatio (quæ inſinuatio eſt eorũ quæ agenda ſunt) ſumpta ex natura rei cuius finis intentio dicitur, *Prima indicatio quid ſit.*

Conſeruatio eius quod ſecundum naturam eſt.
Expulſio eorum quæ præter naturam ſunt.

Secundum naturam ſunt, *Enumeratio eorum quę ſecũdũ naturam ſunt.*

1 *Sanitas, id eſt, affectus ſecundum naturam ad efficiendum actionem idoneus.*

2 *Cauſæ ſanitatis.*

3 *Effectus ſanitatis, id eſt, actiones quæ ſecundum naturam ſunt.*

4 *Vires, id eſt, natura quæ præſens eſt, & aduerſus morbum certat.*

5 *Conſuetudo, quæ uelut altera eſt natura.*

6 Tẽperatura. *Quæ omnia similibus cõseruantur.*

Quæ dicantur præter naturã. Præter naturam sunt,

1 *Morbus, id est, affectus præter naturam per se ac primò actionem lædens.*

2 *Morbi causa. Quæ nõ per se ac primò, sed per accidens, ac secundò (morbo scilicet interueniente) actionem lædit, & impedit.*

Lib. de sympt. differ. 3 *Symptoma speciatim sumpto nomine, id est, accidẽs quod morbum sequitur, uelut umbra corpus.*

Hæc autem per contraria expelluntur.

Expulsio morbi (cui propriè debetur curatio)

Simplicis,

Compositi, & implexi.

Expulsio morbi simplicis, fit

Per applicationẽ eius quod morbo contrarium est.

Prima indicatio sumpta à re præter naturam unde insinuet. Prima igitur indicatio, à re præter naturam sumpta, nobis insinuatur ab ipsa contrarietate, ut

Vnitio | *Refrigeratio* | *Calefactio* | *Humectatio* — à — *soluta continuitate* | *caliditate* | *frigiditate* | *siccitate*

Desiccatio ab humiditate

Minutio | *Auctio* | *Ablatio* | *Productio* — à — *quantitate excedente* | *quantitate minuta* | *numero excedente* | *numero deficiente*

Apertio | *Ampliatio* | *Adstrictio* — ab — *obstructione* | *angustia* | *ampliatione*

Reductio in propriam figuram à figura mutata

Repositio

Repositio in proprium locum à { *positu uariato, ut membro luxato, intestino in scrotum delapso, & ita de alijs.*

In propulsione morbi compositi considerare oportet, *In morbo composito quæ consideranda.*

Cuiusque morbi contrarietatem,

Ordinem contrarietatis cuiusque adplicandæ.

Vt ordo debitus contrarietatis admouēdæ seruetur, cognoscere oportet,

Quis affectus primùm curari debeat.

Affectus qui primùm curari debet, is est,

Cuius curatio causa est curationis alterius,

Sinè quo alter curari non potest,

Qui magis urget, & periculosior est.

2 Secunda indicatio est, quę nobis insinuat an id quò tendimus, & prima postulat indicatio, sperari possit: ut *Secunda indicatio quid insinuet.*

An seruare poßimus quæ secundum naturam sunt.

An quæ præter naturam sunt, expellere ualeamus.

Secunda igitur indicatio, à re secundum naturam sumpta, disquirit, an

Sanitatis recuperatio speranda sit,

Vires ad uitam seruari poßint,

Causæ sanitatis seruari poßint:

Et ita de cæteris.

A re uerò præter naturam sumpta, hæc indicatio secunda, insinuat, an

Morbi aut symptomatis expulsio, sperari poßit.

Causis poßimus præcauere.

Porrò, nos cognoscimus morbi expulsionem fieri non posse, *Modis tribus potissimū cognoscimus morbum*

non posse propelli, & incurabilem esse.

1 *Quando morbus ex sua natura seu essentia, incurabilis est, uel elephantiasis iam absoluta, &(ut dicunt)confirmata.*

2 *Quando laborans renuit auxilia, ad morbi alioqui ex se sanabilis curationem necessaria, ut exempli gratia, excisionem in cancro membrũ aliquod particulare occupante. Aut in hydrope paracentesim, id est, prætusionem, & ita de alijs.*

3 *Quãdo curatio morbi nobis propositi occasionẽ præbet maioris mali: ut si malũ mortuũ(quod uocãt)inueteratũ, curetur. Aut diuturnæ hæmorrhoides omninò tollantur. Si. n. una ex ijs nõ seruetur, periculum est, aquã intercutẽ, maniam, uel tabẽ aduenire.*

Hippoc. aphor. 12. lib. 6.

Morbus ex sua essentia incurabilis à quibus deprehendatur.

Morbũ autẽ ex se, siue ex sua natura incurabilem esse deprehendimus, ex læsæ partis

Substantia,
Actione,
Vsu,
Situ.

Substantia.

Indicatio à substantia sumitur, uel

A' mixtione in { *Calido*, *Frigido*, *Humido*, *Sicco.* }

A' primordio, unde formata sit substantia, & eiusdem consistentia.

Indicatio à mixtione, in calido, frigido, humido, & sicco,

Aequaliter uitiata, { *Insinuat id non posse præstari, quò tendimus.* }

Inæqualiter

Inæqualiter uitiata, { *Insinuat id præstari posse, quò tendimus.*

Indicatio à primordio, ex quo formata est partis substantia, & eiusdem consistentia,

A' *substantia* { *Solida læsa,* { *Insinuat nõ posse præstari id quò tendimus.* *Carnosa uitiata, Spiritali oblæsa* { *Insinuat id posse præstari, quod prima indicatio postulat.*

Indicatio secunda ab actione partis, *Actio.*

Per quam est uita / *Sine qua uita esse non potest* { *Insinuat si perierit, præstari nõ posse quò tendimus.*

Per quam melior est uita / *Per quam conseruatur uita* { *Insinuat si perierit, aliquo modo præstari posse quò tendimus, sed tamen noxam successu temporis maiorem futuram.*

Indicatio ab usu, seu commoditate, ad alterius assecutionem, à natura insita *Vsus.*

Partis Actionis { *Necessaria ad uitam* { *Insinuat si perierit præstari non posse id quo tendimus.* *Nõ necessaria ad uitã* { *Insinuat si perierit, præstari posse quo tendimus.*

Indicatio secunda à situ partis sumpta *Situs.*

Ad quã medicamenta pertingere { *Possunt* / *Nõ possunt* } { *posse* / *nõ posse* } { *obtineri, quod prima indicatio*

dicatio postulat, insinuat.

Tertia indicatio. 3 Tertia indicatio (quæ remedia inuenit, quibus assequi possumus id quod prima indicatio postulat, & secunda fieri posse sperat) nobis insinuat,

† *Auxilia opportuna, ad finẽ quò tẽdimus assequẽdũ.*

Remedia opportuna ad finem quo tendemus consequendum. * *Vsum remediorum conuenientium.*

† Auxilia conuenientia, quæ & instrumenta dicuntur,

Communia,

Propria.

Remedia communia. Instrumenta siue remedia communia dicta, hoc est, quę omnibus corporis partibus adplicari possunt,

Medicinalia, *Ferrea.*

Medicinalia. Instrumenta medicinalia,

Bona uiuendi ratio, siue (quod aiunt) bonum regimen, in rebus sex non naturalibus:

Pharmacia,	*In ijs tribus primis applicandis, Chirurgus debet peritum aliquem medicum consulere.*
Phlebotomia,	
Emplastra,	
Vnguenta,	
Pulueres, & similia.	

Vnguenta. Vnguenta, quibus munitus esse debet chirurgus, ut communioribus suę artis intentionibus satisfaciat, numero sunt quinque,

Basilicum		*maturandum, & pus mouendum.*
Apostolicũ		*detergendum siue purgandum.*
Aureum	*ad*	*implẽdũ, seu (ut dicũt) incarnãdũ.*
Album		*glutinandum seu consolidandum.*
Dialthæũ		*demulcendum, mitigandumue.*

Instrumenta

Inſtrumenta ferrea communia, quibus utitur chirurgus, ſunt *Ferrea inſtrumenta communia.*

Forfices / *Nouacula, ſeu culter raſorius* / *Scalpellum chirurgicũ quod phlebotomon appellant.* — *Ad incidendum & excindendum.*

Cauterium, ad urendum.

Forcipes, uulgò tenaculæ, / *Vulſellæ, ſeu uolſellæ,* / *Hamus recuruus,* / *Ferramentum, quod Diocleum eraphiſcum græci uocant. Cuius deſcriptionem & uſum uide apud Corne. Celſum lib. 7. cap. 5.* — *Ad extrahendum.*

Specillum, Ad explorandum.

Acus / *Cannulæ,* — *Ad ſuendum.*

Ex ĳs magis neceſſaria, & quæ in uſum ueniunt quotidianum atque ideo ſemper à chirurgo circunferri debent, ſunt, *Inſtrumẽta ferrea chirurgo magis neceſſaria ſex.*

1 *Forfices, ſiſeaulx Gallicè.*
2 *Volſellæ ſeu Vulſellæ, pincettes.*
3 *Nouacula,*
4 *Specillum, eſprounette.*
5 *Scalpellum, lancette.*
6 *Acus.*

Inſtrumenta propria ferrea, id eſt, quæ alicui particulari membro dicata ſunt, *Ferrea inſtrumenta propria.*

Modiolus, quem χοινίκιον græci uocant. capiti.

Falx,

Falx, seu fauceolus. *sedi siue ano.*
Speculum oris,
Speculum matricis.

Vsus remediorum. * Vſus remediorum conuenientium ad finem propoſitum aſſequendum, ex ſingulis tractatibus habetur, iuxta uarietatem rerum (ut uocant)

Naturalium,
Non naturalium,
Et præter naturam. *Item eorum quæ illis annexa dicuntur.*

Res naturales. Res naturales dicuntur, quæ corporis noſtri conſtitutionem ingrediuntur: & hæ numero ſunt ſeptem.

1 *Elementa, ignis, aër, aqua, terra.*
2 *Temperamenta, calidum, frigidum, humidum, ſiccum, &c.*
3 *Humores, ſanguis, pituita, utraque bilis.*

His annexa ſunt, Aetas, Sexus.

Vitæ induſtria. 4 *Membra*
- *Principalia, cerebrũ, cor, hepar, teſtes.*
- *Potentias ſortita inſitas, & manẽtes à principibus, pulmo, uentriculus, renes.*
- *Principibus ſubminiſtrantia, arteriæ, uenæ, nerui, uaſa ſpermatica.*
- *Ab inſitis ſibi à natura facultatibus gubernata, os, chartil. ligam. &c.*

5 *Virtutes*
6 *Operationes*
7 *Spiritus*
} *Animales, uitales, naturales.*

Res non naturales. Res non naturales ſunt, quæ corpus humanum, ſi rectè adhibentur, conſeruant incolume: ſi uerò haud rectè accommodantur corpori, tunc idem deſtruunt. Sunt autem numero ſex: 1 *Aër,*

1 *Aër, siue ambientis aëris adhæsus.* *Annexa sũt, tẽpus, regio, ueti. balneæ, coitus, consuetudo.*
2 *Cibus & potus, siue ea quæ assumuntur.*
3 *Motus & quies, & totius corporis, & partium singularium.*
4 *Somnus & uigiliæ.*
5 *Inanitio & repletio, siue ea quæ excernuntur & retinentur.*
6 *Animi affectus.*

Res contra naturam, seu præter naturam dicuntur, quæ humanæ naturæ contrariæ sunt, ipsamq́ demoliuntur, uel lædunt, aut ægrotare faciunt. Et hæ tres sunt numero, ut suprà dictum est. *Res præter naturam.*

1 *Morbus*
2 *Causa morbi*
3 *Accidens, morbum sequens*

} *Quorum diffinitiones suprà descriptæ sunt: horum differentias Gale. peculiari lib. explicuit.*

Morborum in uniuersum tria sunt genera, *Morborum tria genera.*
1 *Intẽperies, siue mala cõplexio*
2 *Mala cõstitutio seu cõpositio*
3 *Vnionis dissolutio*

} *in* { *similaribus partibus. partibus instrument. utrisque.*

Diuisio perficienda ex lib. de differentijs morborum.

Causæ morborum genericæ, recentioribus tres solent assignari. *Morborum causæ tres.*

1 *Prægressæ, siue euidentes, quæ & primitiuæ dicuntur uulgò. Græcis autem* προκαταρκτικαὶ, *Quæ extrinsecùs corpori aduenium.*
2 *Antecedentes seu præcedẽtes. Græcè* προηγούμεναι, *Quæ paratæ sunt statim morbos efficere.*

3 Coniunctæ

3 *Coniunctæ siue continentes. Græcè συνεκτικαὶ, Quæ iam morbum excitarunt.*

Symptoma specialim dictum triplex.

Symptωma siue accidens morbum sequens, trifariam distinguitur. Aliud enim est,

1 *Actio læsa siue functionis noxa.*

2 *Qualitas mutata, ut caliditas uehemẽs in phlegmone.*

3 *Exiens mutatum, ut immodicæ excrementorum.* { *Excretiones,* *Suppreßiones.* }

Actio læditur trifariam

Ablatè siue abolitè / *Diminutè, seu debiliter* / *Corruptè, siue deprauatè* } ut { *Cæcitas* / *Visus hebes* / *Deprauata uisio* } *in oculis*

4 Conditiones requisitæ ad manuales operationes probè exercendas, uariæ sunt ac multiplices. Aliæ enim spectant ad

Chirurgos ipsos,
Laborantes,
Aßidentes,
Exteriora.

Boni chirurgi conditiones.

Quatuor cõditiones in uniuersum requiruntur in bono chirurgo: nempe ut sit

1 *Doctus, & disciplinarum gnarus, & earum præsertim quæ ad suam artem pertinent.*

2 *Multis experimentis exercitus.*

3 *Ingeniosus.*

4 *Bonis moribus præditus.*

Doctrina.

1 Doctrina atque eruditio boni chirurgi, cõsistit in

Theoria seu speculatione, cognoscendo res { *Naturales* / *Non naturales* / *Præter naturam.* }

Praxi

Praxi { *Exercendo probè, celeriter, concinnè, & expeditè operationes manuales.*
Consulendo medicum in ijs quæ ad pharmaceuticen attinent, et diæteticen. }

Ex rebus naturalibus, præcipuè illi cognoscenda sunt,

Corporũ tẽperamenta, Singularum partium. { *Substantia* *Tẽperamẽtũ* *Cõformatio* *Compositio.* } *Ab his enim curandi indicationes desumuntur.*

Experientia chirurgi, consistit *Experientia.*

In ijs quæ certa ratione excogitata sunt, & frequẽti usu confirmata:

Aliâs empiricus & temerarius censendus erit, nisi scilicet experientiam habuerit rationi coniunctam.

Ad chirurgi ingenium pertinent, *Ingenium.*

Bona ac prompta apprehensio,

Tenax memoria,

Reminiscentia facilis,

Rectum iudicium,

Operandi dexteritas,

Solertia ac promptitudo in remedijs inueniendis.

Ad operandi dexteritatem ac promptitudinem hæc requiruntur, *Ex Cor. Celso. & Hippoc. lib. q κατ' ἰητρεῖον, inscribitur.*

1 *Acris oculorum acies claraq́;.*

2 *Manus strenua, stabilis, nec unquàm intremiscens.*

3 *Vt non minus sinistra quàm dextra sit promptus.*

4 *Optima corporis conformatio, atque habitudo.*

Mores qui decent chirurgum, sunt, ut sit *Mores.*

Audax, & animo intrepidus, in rebus tutis & necessarijs.

In rebus dubijs ac periculosis nō admodū præceps.
Comis & affabilis erga laborantes.
Māsuetus ac facilis erga suæ factionis homines, et ut græcè dicam φιλέταιρος, id est, amator sociorum.
Prudens ac circunspectus in præsagiendo.
Castus, ac temperans.
Misericos erga pauperes.
Pecuniæ non nimis cupidus, nec exactor iniquus.

Laborantis cōditiones. Conditiones quæ ad laborātem attinēt, tres sunt præcipuæ, ut

1 *Pareat medico, nō secùs ac seruus domino, et in nullo propriæ indulgeat uoluptati.*
2 *Confidat in medicum, & chirurgum.*
3 *Patienter ferat omnia, quæ fiūt à chirurgo rationali & experto, gratia recuperandæ sanitatis.*

Assidentes. Qui assident ægro, debent esse
Prudentes,
Pacifici.
Fideles.

Exteriora omnia apparata esse debent,
In utilitatem laborantis,
Et ut morbus desiderat.

Nomine exteriorum comprehenduntur,

Habitationes, uel { *idoneæ, & omni turba uacantes.* / *parum commodæ, & turbarum plenæ.* }
Quæ nunciantur, aut aguntur.
Quæ iram, tristitiam, aut aliquem alium affectū infligunt ægrotanti.
Quæ somnum abrumpunt, & interturbant.

FINIS COMPENDII CHIRVRGIAE.

TVMORVM

TVMORVM, QVI PRAETER NATVRAM CONSISTVNT GENERALIS DIVIsio, in primum librum chirurgicarum Institutionum Ioannis Tagaultij Medici.

Primæ ac generales, tumorum præter naturam differentiæ.

1 *Phlegmone,*
2 *Erysipelas,*
3 *Oedema,*
4 *Scirrhus.*
{ *Sanguinea fluxione* / *Biliosa fluxione* / *Tenuis pituitæ substantia* / *Limoso & fæculẽto sanguine.* } *exuperante procreatur.*

5 *Inflatio, seu Flatuosus tumor* { *Ex flatuoso spiritu collecto nascitur.* }

6 *Abscessus, Quod græci apostema nominant.* φλεγμονή.

1 Phlegmone duplex est,

1 *Ex sanguine syncero,* { *Vera phlegmone uulgò appellatur.* }

2 *Ex sanguine optimo alijs humoribus commixto,* { *Recentioribus chirurg. phlegmone non uera nominatur.* }

Ex sanguine alijs humoribus commixto, fit

Phlegmone { *Erysipelatodes,* / *Oedematodes,* / *Scirrhodes.* }

Phlegmonoſi

Phlegmonosi affectus sunt,

Dothienes, { *Furunculi Celso, Auicennæ Aldemurenul. Tuberculum acutum, cum inflammatione & dolore.*

Bubo, *Simplex laxarũ partium inflammatio.*

Phygethlũ, { *Panus uocatur Celso. Græcis Phlegmone erysipelat. uel erysip. phlegmonodes. In inguinibus et alis nascitur.*

Phyma { *Inflammatio glandularum, quæ citò augetur, & ad suppurationem accelerat. Celso tuberculum dicitur.*

Carbunculus, Græcis Anthrax, { *Cum pustulis* / *Sine pustulis.*

Nil aliud quoque quàm Phlegmonæ sunt.

Vuæ, { *Gurgulionis, qui Græcè γαργαρεὼν, & σταφύλη: dicitur Latinis etiam columella.*

Tonsillæ, { *Glandularum, quæ in faucium principio sibi opponuntur, amygdalas uulgò appellitant.*

Paristhmia, corporũ, quæ in pharynge consistunt.

Hæc morborum & partium sunt nomina.

Phlegmonē sequuntur, atq; eius proles sunt

Abscessus, { *Qui etiam fiunt aliquando protinus ab initio, nulla inflammatione præcedente.*

Sinus, { *Græci κόλπον nominãt, recentiores chirurgi ulcus profundum & cauernosum, quod nondum occalluit.*

Fistula,

Fistula, { *Græcis syrinx dicitur. Hæc nihil aliud est quàm sinus arctus & oblongus, qui non statim curatus, temporis progressu obduruit, & callo obductus est.*

Gangræna, *Partis affectæ mortificatio, nõ tamen absoluta.*

Sphacelus, { *Latinis syderatio. Absoluta atq; omnimoda partium etiam solidarũ mortificatio & corruptela.*

2 Erysipelas biliosæ fluxionis soboles, geminum est, ἐρυσίπελας.

1 *Verum ac legitimum,* { *Solius cutis passio est, & absque ulceratione incidit.*

2 *Non exquisitum seu illegitimum,* } { *Non solam cutim, sed etiam subiectam carnem occupat, ac molestat.*

Erysipelas non legitimum, duplex est,

1 *Ex bile crassiore et acriore, exacta tamen & syncera,* } { *Nominatur erysipelas cum ulceratione.*

2 *Ex bile alijs humoribus permixta, alios tamẽ succos exuperãte.* } *Dicitur erysipelas* { *Phlegmonosũ* / *Oedematosũ* / *Scirrhosum*

Erysipelati similis est herpes, qui geminus est Galeno,

1 *Herpes exedens, siue depascens,* { *Græcè ἐσθιόμενος. A bile fit acriore et exacta totã cutim usq; ad subiectã carnẽ exulcerante. Eiusdẽ generis est cum ulcerato erysipelate.*

2 *Herpes miliaris, siue pustulosus.* — *Cēchrias* Græcè. *Ex bile fit tenuiore et dilutiore, proinde & minus acri calidaq́;.*

Ad eryſipelas etiam pertinent,

2 *Bullæ ſimiles ijs, quæ in corpore à feruida aqua torrefacto contingunt, Phlictenæ à Græcis uocatæ.*

οἴδημα. 3 Oedema bifariam conſideratur,

1 *Vt ſymptωma* — *Tumor rarus, & ſine doloris ſenſu: ex pituita, uel flatulento ſpiritu, periculoſos quoſdam affectus ſequens, ut tabem, cachexiam, hydropem.*

2 *Vt morbus.*

Oedema morbus. Oedema morbus duplicem habet originem,

1 *Ex pituita ſola,* — *Tumor etiā laxus, fungoſus, et abſq; doloris sēſu, ex tenuis pituitæ influxu ortum habēs, quod uerum ac legitimū œdema nominant.*

2 *Ex pituita alijs humoribus permixta, ſed tamē illis præpollente.* — *Recētioribus œdema non uerum atque illegitimū appellatur.*

Oedema morbus ex pituita alijs humoribus commixta, in treis differētias findi ſolet: Nempe in

1 *Oedema phlegmonodes,*
2 *Oedema eryſipelatodes,*
3 *Oedema ſcirrhodes.*

Tumores œdematoſi. Ad œdema referuntur,

Hydrocele, — *Vulgò hernia aquoſa. Quum humor aqueus in teſtium tunicis congregatur.*

Aſcites,

Ascites, { *Aquosus hydrops. Quum serosus humor in membrana abdominis interiore continetur.*

Leucophlegmatia, { *Hyposarca, et anasarca etiã dicitur. Quũ corpus inæquale est, tumoribus aliter, aliterq; per totum id (ut Celsus ait) orientibus.*

4 Scirrhus, tumor durus sine ullo dolore, Σκίῤῥος.

1 *Exquisitus,* *Sensu caret, nec curationem admittit.*

2 Non *exquisitus,* { *Non omnino est sine sensu, ægrè tamen admodum sentit.*

Scirrhus tam exquisitus, quàm non exquisitus,

1 *Statim ab initio paulatim concrescens, & augescens,*

2 Ex *coincidentia creatus.*

Scirrhi qui à principio paulatim cõcrescũt, & augentur.

1 Ex *pituita lenta, crassaq;, tenuiore eius substantia resoluta,*

2 Ex *atra bile, seu melancholia.*

Scirrhi ex atra bile, seu melancholia (ut uocant) naturali,

1 *Sola, & alijs humoribus impermixta,* } { *Legitimi et ueri scirrhi nostræ ætatis chirurgis appellantur.*

2 *Alijs humoribus commixta, dominium tamen super illos obtinente.* } { *Illegitimi censentur.*

Scirrhus ex atra bile aliјs permixta humoribus,

1 *Phlegmonodes,*
2 *Oedematodes,*
3 *Erysipelatodes.*

Scirrhi ex coincidentia, uel transmutatione fiunt,

Phlegmone, / *Erysipelate,* / *Oedemate,* } *impendiò refrigeratis.*

Melancholici ac scirrhosi tumores censentur

Cancer, *Græcè carcinωma. Fit ab atra bile, sine ebullitione.*

Phagedæna cum tumore, } *Cum cute pariter subiecta attingit & depascitur: in quo differt ab herpete.*

Vlcera cacoëthe, id est, maligna, cum tumore, } *ut sunt Chironia et Telephia.*

Psora, / *Lepra,* } *Cutis tantùm affectus sunt.*

Elephas, seu elephantiasis. } *Ex sanguine melancholico ducit originẽ, tempore uerò bilis atra sanguine copiosior redditur.*

Satyriasmus, *id est, elephas incipiens.*

Vicina scirrho sunt,

Enchymomata / *Melasmata,* } *Senibus ex uenarũ contusione accidẽtia, sanguine ex uenis effuso ob extremas earũ adapertiões: et interdũ ob tunicarũ cõtusiones.*

Aneurisma, { *Arteriæ adapertæ affectus, ex quo interdum, grumo scilicet innato, sphacelus gignitur.*

Varices, { *Id est, uenæ dilatatæ in cruribus à sanguine crasso.*

Scirrhi sunt à parte affecta nomina sortiti

Chœrades, } id est { *Strumæ glandularum.*

Sarcocele, } id est { *Ramex testium, uulgò hernia carnosa: fit cum caro inter tunicas testium increscit.*

5 Ex inflationum genere sunt Inflatio.

Tympanias, seu tympanites, { Hippocrati *aqua intercutem sicca uocatur.*

Priapismus, qui & satyriasmus quibusdam dicitur, } { *Pudendorum intētiones nō remittentes, à spiritu halituoso cauernosū neruū (qui propriam colis substantiā constituit) implente.*

Sunt & parui quidam tumores in cute nascentes, qui ad prædicta genera referuntur, ut

Achores, { *Pituitæ salsæ & aluminosæ soboles, Parua in cute capitis ulcera, cum tumore modico.* Parui tumores in cute nascentes.

Faui, { *Ex his humor melleus effluit. Cum tumore quodam & foraminibus plurimis eueniunt.*

Ad scir-

Ad scirrhum pertinent,
- Myrmeciæ — *Verrucæ, quæ latiore sunt basi, & quasi sessiles. Latini formicantes uerrucas appellant.*
- Acrochordones, — *Pensiles uerrucæ, & angustiore basi.*

Psydraces, seu psydracia, — *Tumores parum suprà summam cutem eminentes, phlyctenis, hoc est, bullis, quæ ab igne excitantur, similes.*

Epinyctides, — *Liuētes pustulæ, fabæ magnitudinē nō excedentes, noctu quidem magis, quàm interdiu infestantes.*

Tumores etiam sunt, sed non ex humoribus,

Epiplocele, — *Cùm omentū in scrotum descendit.*

Enterocele, — *Intestinorum ramex. Hernia intestinalis uulgò.*

Enteroëpiplocele, — *Cùm intestinum simul cum omento in scrotum delabitur.*

Cirsocele, — *Vulgò hernia uaricosa. Fit quum testium integris tunicis ramex innascitur.*

Bubonocele, id est, inguinis ramex, — *Fit rupto peritonæo, aut uulnerato iuxta inguē. Ad obliquos uentris musculos pertinet, & ad neruēā illorum tenuitatem.*

Exom=

Exomphalorum eminentia, cum umbilicus indecorè prominet. — *Hic affectus ad transuersos musculos pertinet, & nerueam eorum tenuitatem.*

Ex carne supercrescente fiunt — *Tumores ex carne supercrescente.*

Sarcocele, — *Tumor testium. Quum caro inter tunicas ipsorum increscit.*

Epulides, — *Superfluæ carnes ex inflammatione in extremo molari dente, cui dolor quandoque & febris iungitur.*

Parulides, — *Abscessuli circa gingiuas facti, qui nisi soluti fuerint, suppurantur.*

Thymi, thymia, uel thyma — *Verruculæ infrà tenues, suprà latiores, capituli, id est, cacuminis floris thymi fruticis surculosi, figurã uerius quàm colorem repræsentantes.*

Polypi, uel polypodes, id est, multipedes,

In naribus.

6 Abscessus fiunt, uel — *Abscessus.*

Natura fluorem uincente,

Natura à fluore uicta.

Hi toto genere præter naturam sunt.

Abscessuum, qui toto genere præter naturã sunt, materia,

Humores,

Solida corpora.

Vniuersa hæc, tunica quadã membra-riosa comprehẽdit.

Humor qui in abſceſſibus toto genere præter naturã cõtinetur, alius eſt, ueluti

Lutum,
Cœnum,
Olei limus,
Vini fæx,
Vrina,
Melleus muccoſusq; ſuccus.

Solida corpora in abſceſſibus inuenta ſunt, ueluti

Vngues,
Lapides,
Pili,
Pori,
Oſſa,
Teſtæ,
Animalcula, propè omnibus, quæ ex putredine generationem habent, ſimillima.

Frequentiſsima abſceſſuum genera ſunt tria, quorum natura ex nominibus conſtat,

Atheroma, in *Eo pulticulæ quid ſimile inuenitur.*
Meliceris, in *Quo melli quid ſimile reperitur.*
Steatoma, in *Eo aliquid ſimile ſeuo uiſitur.*

FINIS.

INSTITV-

INSTITVTIONVM CHIRVRGICARVM IOANNIS *TAGAVLTII MEDICI,* LIBER PRIMVS:

De Tumoribus *præter naturam in uniuerſum.*

Quid ſit Tumor præter naturam, qui uuglò generali nomine Apoſtema dicitur; & multiplicis eiuſdem definitionis examinatio: Caput I.

VMORES OMNES, QVI *præter naturam conſiſtunt, recentiores tum medici, tum chirurgi, atque etiam uulgus ipſum, ſub nomine Apoſtematis comprehenderunt: quum tamen* ἀπόστημα Galeno, *&* Græcis *omnibus, una ſit ſpecies tumorum præter naturam incidentium, quam* Latini *appoſitè* Abſceſſum *nominauerunt, & iuniorum turba, accepto ab Auicennæ interprete uocabulo,* Exituram: *de qua in ſequentibus fuſiùs, atque accuratiùs dicetur. Sed &* Apoſtema *nonnunquàm ſpeciem, ſeu differentiam faciunt tumoris præter naturam: cùm ſcilicet ipſum diuerſum faciunt ab* Exitura, *quam uocant, & puſtulis; de quibus etiam ſuo loco copioſiùs diſſeremus.* Nomine *enim Apoſtematis gregarij iſti medici, ac chirurgi, ferè eos tumores paßim intelligunt, qui & in magnam ſatis molem attolluntur, & ex humorum (ut loquuntur) naturalium influxu*

ἀπόστημα. Abſceſſus.

procreantur; atque ideò etiam uera apostemata uocant. Itaque cùm Apostema generis nomen est, omnes præter naturam tumores sub se complectens, Auicennæ, & eius sequacibus ita communiter definitur: Apostema est ægritudo composita ex triplici genere morborum in unam magnitudinem aggregatorum. Quam definitionem essentialē esse contendunt. Quippe quæ genere constet, & differētia, naturamq; ipsius definiti sufficienter explicet. Porrò generis definiti locum in ea obtinet ægritudinis uocabulum: reliqua uerò apposita sunt ad differentiam aliorum morborum, qui in compositione, seu constructione instrumentorum contingunt; quorum differentias Galenus recenset libro primo de morb. & symptomat. Tria autem illa morborum genera, quæ in tumore hoc præter naturam, Apostemate uulgò nuncupato, reperiuntur, unius morbi essentiam constituentia sunt Intemperies, quam & malam complexionem appellant: Incommoderatio, quæ etiam mala compositio dicitur: & Continui, seu Continuitatis, aut Vnitatis solutio: Graijs autem uocibus dicuntur δυσκρασία, ἀμετρία, καὶ συνεχείας λύσις. Cæterùm alias multas Apostematis uulgariter dicti descriptiones adferunt, ueriùs quàm definitiones; quæ neque cum ipso definito conuertuntur, neque eius naturam satis explicant, aut eius essentiam sufficienter constituunt: proinde & accidentales eas uocant. Cuiusmodi est hæc, ex initio libri de tumoribus præter naturam à Galeno conscripti, ab eis desumpta: Apostema seu tumor præter naturam unum aliquid eorum est, quæ corporibus accidunt, partem, quam occupat, secundum omnem dimensionem,

Apostematis definitio uulgaris.

Definitionis examinatio.

Tria morborum genera tumoris præter naturam essentiam constituentia.

Definitiones accidentales.

distendens: Quæ descriptio ex ijs Galeni uerbis decerpta est: ἔντι τῶν συμβεβηκότων τοῖς σώμασιν ὑπάρχει, τὸ δηλούμενον πρᾶγμα πρὸς τοῦ ὄγκου φωνῆς, τὴν γὰρ εἰς μῆκος καὶ πλάτος καὶ βάθος διάστασιν οὕτως ὀνομάζουσιν ἕλληνες. Hoc *est:* „ *Quod tumoris uocabulo significatur, id eorum, quæ* „ *corpori accidunt, unum esse constat. Sic enim disten-* „ *sionem in longum, latum, & profundum nominant: uel* „ *si ita dixeris: Apostema incrementum est, naturalem statum excedens. Item & quæ sequitur, ex lib. 13. Therapeutices methodi deprompta: Apostema tumor est, in quo partes à naturali habitu in quantitate, seu magnitudine recesserunt. Sic autem apud Galenum legitur:* ἐν δὲ τῷδε τῷ τρισκαιδεκάτῳ τῆς ὅλης πραγματείας ὄντι, περὶ τῶν παρὰ φύσιν ὄγκων ἀρξόμεθα λέγειν, ἐν οἷς δηλονότι κατὰ μέγεθος „ ἐξίσταται τὰ μέλη τοῦ κατὰ φύσιν: *id est,* In *hoc* „ *uerò totius operis tertiodecimo de tumoribus, qui præ-* „ *ter naturam incidunt, differere incipiemus; in quibus scilicet partes à naturali habitu in quantitate recesserunt.* Itaque *nisi his definitionibus particulam hanc addideris,* Actiones *lædens; seu,* Euidentem *actionis noxam inducens, nequaquàm absolutæ, & essentiales erunt. Nō enim tumor omnis, distensionem in longum, latum, & profundum, ultra naturæ habitum, in toto corpore, aut particula aliqua efficiens, uel incrementum quodcunque, naturalem statum excedens, iuxta uulgarem acceptionem, apostema, aut tumor præter naturam, statim dici debet. Siquidem ut libro de tumoribus præter naturam Galenus ait:* Incrementum „ *eiusmodi naturalem statum excedens, non ægris mo-*

Lib. 13. Therap.

Gal. lib. de tu. præter naturā.

 dò, sed

dò, sed & sanis etiam, tam in toto corpore, quàm in qualibet particula accidere potest. Obest nanque tametsi ultra naturæ habitum in latum, & profundum distenti sint, non tamen iam præter naturam se habent, sed solum (inquit) non naturaliter. Nondum *enim naturæ limites sunt egreßi, neque in eis adhuc est actionis læsio, qui terminus est excessuum, qui præter naturam dicuntur.* Tumores *quoque illi, qui in particulis adhuc sanis existẽtibus, & citra omnem sensum doloris consistunt, rectè quidem supra, seu ultra naturam, non tamen præter naturam dicentur.* Vt *si utraque mamma, uel altera duntaxat immodicè increuerit, ita tamen, ut ipsa partis essentia ab omni noxa uideatur immunis, nequaquàm appositè præter naturam hic tumor dicetur, sed ultra naturam duntaxat.* Ergo *si absolutam magis, & essentialem tumoris præter naturam definitionem ex* Galeni *sententia placet colligere, hoc pactò definies:* Tumor *præter naturam incrementum est, naturalem statum in corpore excedens, & læsionem actionis inducens.* Cæterùm *aliam quoque ipsius apostematis impropriè licet ita appellati, definitionem ex* Halyabb. *medico, nominis inter* Arabes *percelebris, adferunt; quam absolutißimam, & perfectißimam esse adfirmant: habet autem ad hunc modũ:*

» Apostema *est tumor præter naturam, in quò aliqua materia replens, & distendens est aggregata.* In *qua*
» *definitione tumor generis locum occupat, utpote pluribus communis:* Præter *naturam deinde in ea adiectum est, propter incrementum illud uel corporis totius, uel particulæ alicuius, naturalem symmetriam, seu naturæ habitum excedens, quod supra, uel ultra*

Absoluta tumoris præter naturam definitio, ex Galeni scriptis desumpta.

Halyabb.

Tumor.

Præter naturã.

 naturam,

naturam cum Galeno appellauimus. Item propter tumores naturales capitis, uentris, & iuncturarum. Cùm autem adijcitur: In quo est materia aliqua; subaudire oportet, superflua; utputà humoralis, uel quæ ad humorem (ut loquuntur) sit reducibilis. Adiecta præterea est particula hæc, Aggregata, propter tumores, qui in fracturis, & luxationibus conspiciuntur, in quibus nō humor, aut substantia aliqua, quæ ad humorem reduci possit, tumorem committit, sed ossa, quæ extant. Postremò apposita sunt hæ duæ particulæ, Replens, & distendens, quibus ostenderet tria morborum genera supprapposita (nempe intemperiem, prauam compositionem, & unionis diuortium) in unum esse congregata, atque unius morbi essentiam constituere. Tumores autem eiusmodi, qui præter naturam dicuntur in tria genera, seu tres species Guidon, & suæ ætatis scriptoribus, solent diuidi, in apostemata scilicet, pustulas, & exituras. Apostemata itaque tunc illi nominant tumores maiores, in quibus materia, ex qua creantur, magis (ut dicunt) quantitate peccat, quàm qualitate: Pustulas uerò, exiguas quasdam eminentias, seu minutiores tumores, quos & Bothor appellant, in quibus substantia, ex qua nascuntur, qualitate magis, quàm copia, molesta esse solet; imò & plærunque in eis (ut uolunt) uenenositas subest: At exituras, eos tumores uocant, quos Latinis abscessus, & Græcis ἀποστήματα rectè nominari iam suprà diximus. Sed liceat cuique, nominibus quibus uelit, uti, modò à rerum natura (ut Galenus ait) non discedat.

Materia humoralis.

Replens, & distendens.

Tumoris preter naturā diuisio in suas species iuxta recentiorum sententiam.

Apostemata. Pustulæ.

Exituræ.

De differentijs tumorum, qui præter naturam incidunt: Cap. II.

Diuisio tumorũ in suas differentias.

VMORVM *præter naturam, qui uulgò generali nomine apostemáta dicuntur, uariæ, ac multiplices sunt differentiæ. Quæ omnes recentioribus chirurgis sumuntur, uel à substantia rei (ut uocant) uel à materia, uel ab accidentibus, uel à membris, seu partibus affectis, uel à caussis efficientibus.*

A quibus sumãtur differẽtiæ tumorũ præter naturam recentioribus.

Substantia.

Itaque differentiæ tumorum, quæ à substantia ipsius affectus desumuntur, his, & eorum principi Auicennæ, sunt tumor magnus, tumor paruus. Magna quidem apostemata illis censentur, Phlegmonôsi tumores, qui in carnosis particulis tumidioribus fiunt: item œdematôsi, erysipelatôsi, & scirrhôsi, qui in molem, effatu dignam, attolluntur. Parua uerò apostemata eisdem dicuntur, minutæ eminentiæ (quas pustulas, & bothor appellant) in cute, ac corporis superficie non infrequentiùs apparentes: cuiusmodi sunt lepræ Græcorum, psœre, id est, scabies, impetigines, & id genus alia; de quibus in sequentibus latius dicemus.

Materia.

Porrò materia tumorum præter naturam, sunt humores quatuor tam naturales (ut uocant) quàm non naturales, sanguis scilicet, pituita, & utraque bilis, nempe flaua, & atra: item humores, qui toto genere præter naturam sunt, & solida aliquandò quædam corpora, flatus quoque, & serosus humor: à quibus omnibus aliæ sumuntur tumorum præter naturam differentiæ, ut in sequentibus amplius declarabitur.

Accidentia.

Symptomata, seu accidentia, quæ communiter ipsis tumoribus superuenire solent, sunt ueluti dolor, calor, mollities, durities,

& id genus alia, à quibus etiam & differentias sumendas esse uolunt. A membris quoque, seu particulis ipsis laborantibus, quædam sumuntur differentiæ tumorum, qui præter naturam consistunt, ut sunt ophthalmia, oculi inflammatio, synanche, gutturis phlegmone, phymata, phygethla, partium laxarum, quas glandulas uocamus, inflammationes, item & bubones. Causæ efficientes, à quibus & differẽtiæ quædam accipiuntur, sunt congestio, & deriuatio, seu fluxio, quod et rheuma Græcis dicitur; Crisis, id est, iudicium, quod in morbis fit: ac quædam aliæ tum interiores, tum exteriores causæ, de quibus copiosius atque accuratius in sequentibus edisseremus. Verumenimuerò tumorum huiusmodi præter naturam incidentium uarietates, ac differentiæ omnes, ex eius, quod influit natura, & substantia, tumorem committente, nascuntur, Galeno lib. quem de tumoribus præter naturam inscripsit. Item secundo libro ad Glauconem, & 13. methodi medendi, ubi ad hunc modum scribit, si saltem Græca Latina reddantur: Quinetiam omnium tumo,, rum, qui præter naturam sunt, uarietas ex eius, quod ,, influit natura, enascitur. Vbi enim flatulenta materia ,, copiosior accessit, flatuosi magis tumores fiunt. Phleg,, mone uerò magis similes ubi sanguis: sicut erysipelati, ,, ubi flaua bilis: & œdematôsi magis, ubi pituita: simi,, liter scirrhôsi, ubi uel crassus, uel uehementer lentus ,, humor est, qui parti est infixus. Itaque tumores omnes præter naturam ipsi Galeno eo loci fiunt, aut ab humoribus, aut à flatuoso spiritu, qui quandòque sub cute, quandoque sub circumossalibus membranis, quandoque in uẽtre, quandoque in intestinis, nonnunquàm

Pars affecta.

Causæ efficientes.

Tumorum præter naturã differẽtiæ unde nascantur Galeno.

Gal. 13. Meth.

Emphysema.

in medio horum, & peritonæi colligitur: Græci emphysema, Auicenna apostema uentosum uocat. Si ab humoribus tumores eiusmodi fiant, aut calidi, aut frigidi sunt, aut misti.

Calidi tumores.

Calidi autem fiunt à sanguine optimo, id est, adamussim rubente, & consistentia mediocri, ac moderata qualitate; & tunc phlegmonem Græci, Latini inflammationem uocant. Aut à flaua bile, uel à sanguine feruenti, ac tenui; uel sanguine, & bile calidioribus; erysipelas illi, hi ignem sacrum appellant.

u mores frigidi.

Frigidi uel à tenui pituita suscitantur, atque hos Græci œdema, nostri laxum tumorem uocare possunt. Auicenna undimiam appellat, aut ab humore atræ bilis, uel crassa, & lenta, tenaciq; pituita; scirrhon illi, Latini duritiem, Arabes sephiros uocant. Ex seroso quoque sanguinis recremento quandoque tumores fiunt, ut in sequentibus dicetur.

Tumores complicati.

Cæterùm miscentur aliquandò simul eiusmodi humores, atque tunc si alter alteri dominetur; ab eo, qui in mistura exuperat, nomen ipsi tumori inditur. Vt sanguine bili dominante, phlegmonem dicemus erysipelatôdem, seu erysipelatôsam: sicuti ob flauam bilem præpollentem, erysipelas phlegmonôsum, seu phlegmonôdes. Iam uerò aliarum mistionum similis est interpretatio, phlegmone scirrhôsa, & schirrhus phlegmonôsus: œdema phlegmonôsum, & phlegmone œdematôsa. Atque ad hoc exempli, reliquos quoque tumores, etiam si trium, uel quatuor humorum inuicem cōmistio sit, nominabis. Porrò si pares sint, atque ex æquo misti humores, ita ut alter alteri non præpolleat, tunc per copulam eorum, quos excitant, tumorum nomina coniungemus. Vt si sanguis bili æqualiter misceatur, uitium illud per coniunctionem,

iunctionem, phlegmône, & eryſipelas dicetur, uel cum Galeno, phlegmônes, eryſipelatosq́; ſpecie, & natura medium. Et hi quidem ſunt præcipui tumores, qui ex humorum influxione fiunt Galeno: Phlegmone inquam, eryſipelas, œdema, ſcirrhus. Ad quos innumeri alij, naturæ modum excedentes, tumores reducuntur, ac ſub eis comprehenduntur, tametſi uarijs ex cauſis diuerſa ſortiti ſint nomina. Itaque ad phlegmonarum genus pertinent phygethlon, quod panus, Celſo autore, à noſtris uocatur; Phyma, tuberculum eidem Celſo nuncupatum; Terminthon, phymatis ſpecies Oribaſio, ſed Aetio phygethli; Dothienes, quos Celſus furunculos uocat; item gangræna, & ſphacelus, qui à Latinis ſyderatio, & à prencipe Auicenna aſcachilos, dicitur; Carbunculus quoque, Græcis anthrax nominatus: de quo ſcribit Auicenna capite de pruna, & igne perſico. Ad eryſipelata uerò quodãmodò referri uidentur herpetes; qui ſpecie ſunt duplices, miliares ſcilicet, & exedentes, quos ἐσθιομένους Græci appellant. Vtranq; ſpeciẽ Auicennæ interpres formicas uocauit, ſed eas cũ uerrucis illis, quas Græci myrmecias, Latini formicas uocant, nominis ſimilitudine deceptus, eodem capite turpiſsimo errore commiſcuit. Has bilioſas inflãmationes, herpetas à Græcis nuncupatas, Celſus ſub ignis ſacri nomine uidetur comprehendiſſe. Recentiores eas inter puſtulas (ut loquuntur) cholericas adnumerant. A' bile etiam ferè proueniunt, atque ideò ad eryſipelas pertinent, phlyctænæ à Græcis uocatæ, de quibus agit Auicennas capite de ueſicis, & inflammationibus. Ad tumores pituitæ, hoc eſt, œdemata, referuntur nõnulli tumores ſub apoſtematis nomine à Græcis com-

Tumores præcipui, qui ex influxu humorum fiunt.

Tumores ad phlegmonẽ pertinentes.

Eryſipelatoſi tumores.

Pituitoſi tumores.

cis comprehensi, qui ab Auicenna nodi, ab Halyabbate selaa, & dubeleta phlegmatica dicti sunt, Latini abscessus uocant. Quorum iuxta diuersas materias in eis contentas, diuersæ etiam sunt species. Nihil autem refert, si & genera, uel differentias hoc loco dixeris.

14. Thera.

Porrò tria sunt Galeno eiusmodi abscessuum genera frequentißima, quorum singula propriam appellationem Græcè sunt sortita, ea sunt atheromata, steatomata, melicerides, à similitudine quidem contentorum in his corporum dicta, ut amplius in sequentibus declarabimus. Est & apostematum, hoc est abscessuum genus, in quo res aliæ continentur, quæ non humorum modò, sed & solidorum quorundam corporum proprietates repræsentant: uerùm hæc (inquit Galenus) rarius. Ac de ijs quidem etiam in sequentibus, cùm de abscessibus sermonem faciemus.

Tumorum noua quædã apud recentiores medicos nomina.

Ad hæc autem modò dicta abscessuum genera pertinent tumorum quædam nomina à recentioribus excogitata, & nusquàm apud antiquos scriptores reperta, ut testudo, mollis tumor caluariæ inhærens, & talpa: hæc ad atheroma, illa ad melicéridem magis spectare uidetur.

Testudo.

Talpa.

Ad steatoma uerò ferè pertinet, tumor dolore carens, quem Natam, uel Naptam appellant, de quibus suo loco dicemus.

Nata.

Hoc quoque, hoc est ad tumores pituitæ, spectant uocata à Græcis ganglia, ab Auicenna glandulæ, quæ à uocatis nodis differunt. Scrofulæ quoque à uulgo uocatæ, à pituita fiunt, proinde, & ad œdemata reducuntur: hæ Græcis chærades, Latinis strumæ dicuntur: Galenus tamen alicubi inter scirrhos, ob duritiem annumerat. Ad œdema etiam refertur Galeno ea hydropis species, quæ leucophlegmatia Græcis, &

Ganglion.

Strumæ.

Leucophlegmatia.

Græcis, & hyposarca nuncupatur. Cæterùm tumores, qui ad atrã bilem spectant, & sub uocato scirrho continentur, sunt Cancri, qui à Græcis carcini, & carcinωmata dicuntur, Celsus tamen cancrum à carcinωmate seiungit, ut illum ab his, quæ extrinsecus incidunt, oriri dicat, & serpere, hoc corrupta interius aliqua parte innasci. Idem cancrum in multas species diducit, erysipelas scilicet, gangrænam, et ulcus nigrũ. Huius quoque farinæ est elephantus, seu elephantiasis, à uulgo medicorum lepra uocata; & quibusdam sancti Lazari morbus. Itaque lepræ nomen Auicennæ, & imperitæ multitudini, morbum grauißimum, ac perniciosißimum significat: cum tamen Galeno, Paulo Aeginetæ, ac reliquis Græcis, leuis sit morbus, non multum à scabie differens, quæ psωra eisdem dicitur. Ex scirrhôso etiam tumorum genere censentur, Verrucæ ab Auicennæ interprete uocatæ Latina uoce, quæ tumores sunt instar monticulorum quorundam in cute eminentes, unde & nomen illis factum est, à uulgo porra dicuntur. Huius autem generis sunt myrmecia, ac si formiculas diceres, & acrochordones, quæ nostris pensiles uerrucæ dicuntur: Clauus, qui callus est figura teres, Grecis ἧλος uocatur, Auicennæ almismar: Thymion, uel thymon uerrucula thymi hærbæ capita repræsentans: Auicenna uidetur tusium, uel ut alia habet lectio, trasecum nominasse. Ex uerrucarum quoque genere sunt, uocata ab Auicenna cornua, ita quidem dicta, quòd cùm oblonga sint, instar cornuum recuruantur. Item & calli, quos Græci τύλλους uocant: hi ex labore obdurata cute gignuntur. Ad atram quoque bilem spectare uidetur morbus,

Scirrhôsi tumores.
Cancer.
Carcinωma.
Elephantiasis.
Verrucæ.
Porra.
Myrmecia.
Acrochordones.
Clauus.
Thymion.
Cornua.
Calli.

morbus, quem dracontion Græci *appellant, Latini dracunculum, ab eius nominis animalis similitudine; Auicenna, uenam medeni;* Halyabbas, *uenam saniosam uocauit.* De *quo Paulus capite ultimo lib. quarti. Hic morbus apud nos parum est frequens. Præter hosce, quos iam recensuimus, tumores, accidunt & alij, corporis superficiem non raro occupantes, nempe paruæ quædam eminentiæ, quas pustulas, & bothor appellant: quæ licet & inter se, & ab ijs tumoribus, quos suprà commemorauimus, differant: ab ijsdem tamen humoribus fiunt, à quibus & magni iam dicti tumores. Proinde maioris, minorisue ratione ab illis tantùm distare uidentur. Cæterum ut eiusmodi minuti tumores (quos sanè ignorare non debet chirurgus) notiores, ac peruij magis cuique euaderent, operæpretium me facturum putaui, si nomina tum Græca, tum* Latina, *tum etiam Barbara, ac rudem quandam (ut de alijs maioribus fecimus) descriptionem hoc loco subiecerimus.* Ergo *ut rem ipsam aggrediamur, ex pustularum genere sunt, lepræ* Græcorum, *& psωræ,* Latinis *scabies appellatæ, affectus quidem inter se admodùm affines: cutis enim sunt aspredines cum pruritu, & corporis colliquatione, ab eodem humore progeniti, nempe atra bile. In hoc tamen differunt, quòd lepra cum manifestis squammis cutem profundiùs in orbem depascitur: Psωra uerò superficiem tantùm uarijs figuris lædit, & furfuracea quædam corpuscula remittit. Item ea leuis cutis infectio, quæ Græcis lichenæ,* Latinis *impetigo, & uulgò quibusdam (ut* Manardus *refert) uolatica nominatur. Hæc frequenter, ac facilè in prædictos affectus, lepram scilicet, & scabiem, quam psωram*

Dracunculi. — *Pustulæ.* — *Lepræ.* — *Psωræ.* — *Lichenæ.*

*pſωram uocant,*Galeno *autore degenerat. Sunt tamen qui Græcorum lepram, impetiginem uocari à Celſo(qui eius genera quatuor facit)cōtendant. Fiunt autem lichenes teſtibus* Galeno, *&* Paulo Aegineta, *miſtis ſaniebus tenuibus,& acribus cum alijs craßis. Verumenimuerò cùm Celſus (ut diximus)quatuor impetiginis ſpecies faciat lib.quinto ſuæ medicinæ,euidenti argumēto conuincitur, eū aliam rem per impetiginem intellexiſſe,quàm* Græcorum *lichenas. Quandoquidem nullus autor* Græcus *legitur,qui tot genera in lichenis unquàm agnouerit. Cæterùm quandò cùm ſola leuiori cutis aſpredine,& pruritu manent lichenes,impetiginis nomen retinent : dum autem peiores fiunt,nomen,ſicuti & formam,mutant. Si enim manifeſtas ſquammas lichene.i.impetigo excitat,atque altius cutem depaſcitur, lepra propriè dicitur : ſi uerò per extimam tantùm ſuperficiem extenditur,& corpora furfuracea emittit,pſωra à Græcis,à nobis propriè ſcabies uocatur: quanquàm ſcabiei nomen uulgò, & medicis multis,latius longè pateat, qui omne cutis uitium,ſcabiem nominant. Itaque pura, ac uera ſcabies* Latinis *is proculdubio affectus eſt, qui Græcis pſωra uocatur,ab Auicenna etiam albara, & morphea(contra quorundam opinionem)diuerſus. Porrò quod ipſi* Auicennæ,*&* Punicis *fere omnibus albaras dicitur,à Græcis,et Celſo* Leuce *nuncupatur. Illorum uerò morpheam, Græci alphon uocant : in quo quidem affectu non tota quidem caro afficitur,ſed corporis duntaxat ſuperficies, ueluti (inquit Galenus) ſquammis quibuſdam inſpergitur. Sunt autem alphi ipſi* Galeno *genere duplices,nempe albi,qui ex pitui-*

ta:&

Quatuor impetiginis ſpecies.

Impetigo.

Lepra.

Pſωra.

Scabies.

Albaras.

Leuce.

Lib ult.de cauſis ſymptomatū.

Alphi.

ta: & nigri, qui ex melancholico humore prodeunt. Sed hæc à rerum consequentia tracti diximus. Neque *enim leucæ, neque alphi ipsi inter tumores præter naturam annumerandi ueniunt, sed potiùs inter cutis maculas, seu defœdationes. Quæ licet minimè lædant, quia tamen dehonestant, maiori plærũque studio (præsertim mulieribus) esse consueuerunt, quàm multi alij lædentes quidem, sed latentes morbi. Vtrunque autem hunc affectum, leucam inquam, & alphon, uitiligi nis nomine Celsus (qui tres eius species facit) complexus est: quamuis alij medicinæ interpretes, Græca Latina facientes, leucam paßim uitiliginem conuertant.*

Vitiligo. *Itaque uitiligo, si genere quodam comprehendatur, fœdus cutis color est, ex malo particulæ alicuius habitu proueniens, quæ nutrimentum probè sibi aßimilare non potuit. Maximo enim facultatis alteratricis errore uitium hoc contingit: cuius duplicem speciem alij constituunt: Vnam quidem, quæ solam cutim inficit: alteram, quæ altius descendit, adeò ut carnem quoque ipsam attingat, ac pilos coloret. Vtraque autem albo, uel nigro præcipuè colore cõmaculat. Prior species, siue alba, siue nigra sit, Græcis eadẽ uoce alphos dicitur, & Auicennæ morphea: Altera uerò species, quam profundiorem diximus, Celso, & Græcis leuce, Auicnenæ Albaras, Halyab. lepra nuncupatur, fædus quidem, & difficilè curabilis affectus, non tamen perniciosus.*

Parum nominibus fidẽdũ esse. *Ex quibus intellgi potest, quòd parum nominibus sit fidendum, nisi res (inquit ille) adamußim fuerit explorata. Eadem enim uox sæpe apud uarios autores diuersam, ac longè dißidentem habet significationem, ut paßim in ijs commentarijs demonstratur.*

Hæc

Hæc autem obiter de eiusmodi maculis, & cutis defœdationibus annotauimus, ut rerum confusio, quæ ex perperam intellectis nominibus sequi solet, effugeretur. His *igitur omißis, ad institutum reuertamur, ac reliquas pustulas breuiter quantum fieri potest, percurramus.* Ex *quarum etiam genere præter iam enumeratas censentur Græcorum ionthi, epinyctides, hydroa, psydraces, exanthemata, Celsi papulæ, &* Plinij *mentagra.*

Ionthi.

Ionthi *parui sunt, & duri in uultu, seu cute faciei tumores* Galeno, & Paulo, *à crasso humore progeniti, qui uel resoluuntur, uel, exiguo ingenito pure, maturantur:* Latinis *uari dicuntur.* Meminit Galenus *libro quinto de medicamentis secundum locos, ionthosi cuiusdam affectus, quem principium esse dicit elephantiasis: sub quo affectu uidetur tertium, et quartum genus impetiginis* Celsi *comprehendisse.*

Epinyctides.

Epinyctides Celso *pustulæ sunt peßimæ, colore uel subliuido, uel subnigro, uel albo, fabæ magnitudinem non excedentes, in eminentibus partibus, ut tibijs, & pedibus maximè nascentes.* Circa *has uehemens inflammatio est, & cùm adapertæ sunt, reperitur intus exulceratio muccosa: color est humori suo similis: dolor uerò ex eis supra magnitudinem earum est.* Neque *enim ut diximus faba maiores sunt.* Nomen *à nocte acceperunt, uel quòd noctu grauiori dolore torqueant, uel (ut* Celsus *uoluit) quod noctu ferè oriantur.*

Vnde dicta epinyctis.

Plinius *eas pustulas liuentes, ac noctibus inquietantes nominat:* Arabes *uerò, essere, sere, uel saire eiusmodi pustulas, sic noctu infestantes, uocauerunt.* Quod *Græcis sunt hydroa, Latinis quibusdam sudamina, &* Plinio *papulæ sudorum dicuntur:* Auicennæ *uerò, planta noctis: &*

Sudamina. *Planta noctis.*

Almansori,

Almanſori albaſaphum. Quò fit, ut epinyctis à planta noctis ipſius Auicennæ plurimùm differat, tametſi uox ipſa Græca epinyctis (ut modò dicebamus) à nocte etiam originem trahat. Sunt autem ſudamina hæc, Galeno teſte libro tertio aphoriſmorum, comment. XXI. ex genere puſtularum, ſumma corporis parte hærentium, quæ inſtar ulcerum cutem exaſperant: proueniuntq́; , ut & nomen ipſum (inquit) indicat, ob multos ſudores, uel bilioſiores, uel mordaciores, qui cutem mordent, & pruriginoſam reddunt, ac per modum ulcerum exaſperant. Porrò hæc affectio puerulis, atque iuuenibus, ſed his præcipuè, qui naturâ ſunt bilioſi, æſtus tempore communis eſt, adeóque facilis curationis, ut per ſe abſque ullo præſidio albicantibus quibuſdam ſquammulis dimiſsis ſaneſcat. Auicennæ autem deſudationes (ut ex earum conſtat deſcriptione) potius exanthematibus Celſi, quàm ſudaminibus Galeni reſpondere uidentur. Si quis tamen nomina attendat, deſudationes ipſas principis Auicennæ putabit Græcorum hydroa, quæ Latini ſudamina uocant. Verumenimuerò non tam nomina ipſa apud Barbaros, & Arabicæ ſectæ autores ſequenda ſunt, quàm ipſæ rerum deſcriptiones. Pſydraces, ſeu pſydracia puſtulæ ſunt, parùm ſupra ſummam cutem eminentes, phlyctænis, hoc eſt, bullis, quæ ab igne excitantur, perſimiles. Hæ in capite præcipuè naſcuntur. Pſyſacion corruptè legitur apud Celſum pro pſydracion. Puſtulæ illæ in cute florentes, quæ uulgò morbilli, & uariolæ nuncupantur, Galeno exanthemata, Hippocrati ecthymata dicuntur, Plinius papulas, & interdùm pituitæ eruptiones uocat. Porrò uariolæ, & ſcopuli uocati,

Gal. de ſudaminibus.

Deſudationes Auicennæ.

Pſydraces.

Morbilli.
Variolæ.
Exãthemata.
Ecthymata.
Scopuli.

uocati, à materia fiunt craßiore; morbilli à tenuiore. Papulæ tamen scopuli, uulgò dictæ, maiores sunt uariolis. Hæ minora, illi magna ecthymata sunt Hippocrati. *lib.* III. Epid. *Morbilli uerò eidem herpetes magni nominantur. Magnos autem (ait* Galenus*) herpetas dixit* Hippocrates, *uel quia magnum occupant locum, uel quia cum maligna contingunt erosione. Morbilli nanque quandoque altero tantùm, quandoque utroque modo magni uisuntur.* Cornelius Celsus *libro quinto suæ medicinæ, post tractatum de impetigine, meminit duplicis papulæ: unius quidem leuioris, quæ si ieiuna saliua quotidiè defricatur, sanescit: alterius maioris, in qua magis cutis exasperatur, exulceraturq́;, ac uehementius & roditur, & rubet, difficiliusq́; sanescit.* Hanc *agriam, id est, feram dicit à* Grecis *appellari. In utroque tamen genere minus uitij, quàm in impetiginibus agnoscit: adeò ut id, quod difficilus sanescit, nisi sublatū sit, in impetiginem uerti, ac transire affirmet.* Galli *(si quid iudico) genus utrunque, sed prius maximè, dartras appellant.* Id enim uitium *maximè rotundum incipit, eademq́; ratione in orbem procedit, ac tardè serpit. Quæ omnia papulæ primi generis* Celsi *conueniunt.* Has *autem* Celsi *papulas nihil à Græcorum lichenis differre nonnulli constanter asseuerant: cumq́; solum autorem inter Latinos, lichenas, papulas uertisse legimus.* Mentagra Latina *uox est* Plinio, *qua rem omninò aliam ab impetigine, in principio libri* XXVI. *uisus est significasse, lōgeq́; peiorem affectum, quàm quem Græci lichenis nomine intellexerunt: licet in medicinis quandoque Græcorum lichenas impetiginem sit interpretatus, & mor-*

Papulæ Celsi.

Dartræ Gallicæ.

Mentagra.

Plin. lib. 26.

bum eiusmodi mentagram appellatum, eo loco etiam lichenas uocet. Porrò refert idem Plinius, malum hoc Tyberij Cæsaris principatu primùm in Italiam irrepsisse, omniq; æuo priore uniuersæ Europæ, nedum Italiæ, incognitum: tanta quidem fœditate, ut quæcunque mors huic præferenda esset: tanta etiam contagione, ut osculo solo ueloci transitu inficeret, sed proceres maximè. Hæc lues à mento ferè oriebatur, unde & nomen illi factum est mentagra.

Mentagrã agnouit Galenus.

Cæterùm morbum hunc agnouisse uidetur Galenus. Quinto enim libro de medicamentis compositis secundum locos meminit fœdissimæ cuiusdam menti impetiginis, quæ pruritum (ut ex Critone refert) excitat, & affligit patientes, atque in discrimen non mediocre adducit. Nam interdum per uniuersam faciem serpit, & ad oculos usque procedit, & ferè supremæ deformitatis causa efficitur. Quæ impetiginis descriptio per omnia mentagræ Plinij conuenit. Errant autem uehementer, qui fœdissimum hunc lichenem, mentagram à Plinio appellatum, morbum eum esse existimant, quem hodie

Morbus Neapolitanus.

uulgò quidam Gallicum, alij Neapolitanum, alij (citra odiũ, & iniuriam nationum) Venereum appellant. Hic enim ueteribus, & priori sæculo omnino ignotus fuit,

Morbus uenereus quando primum in orbem irrepsit.

primũq; apud Neapolim irrepsit anno à CHRISTO *nato 1493. Quo tempore Carolus, Gallorum Rex inuictissimus, alpes superabat, Italiam petiturus: quamuis antea non longe per Hispanias (ut quidam referunt) serpsisset: quapropter tanquàm inde tracta origine, lues Hispanica cœpit appellari. Quæ pestis diuina ueluti ultione (ut par est credere) ob fœdos, illicitos, atq; à* DEO *uetitos concubitus, in terras immissa, ma-*

gnam

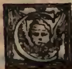
gnam generis humani partem sua cõtagione fœdauit, & prostrauit. Id enim malum sensere magistratus, sensere mancipia, sensere proceres, sensit humilis plebs; ueloci unius ad alterũ transitu: iamq; per Hispanias, Gallias, Italiã, totamq; Europam magno mortaliũ dispendio uagatur. *Sunt & pustulæ quædã præter has modò enumeratas, apud* Auicennã *libro quarto, glãdosæ dictæ, quæ nihil à gãglio differre uidẽtur, nisi minoris tantùm, maioris'ue ratione.* Mẽtio *quoque est apud eundem* Auicennam *lib. 3. de quibusdam pustulis, quas iuncturarum bothores uocat, & libro quarto almatim: quas cùm nigras esse dicat, & uiridibus granis similes;* Græcorum *proculdubio terminthi erunt, quos suprà inter phymatis species enumerauimus.* Has *uidetur* Celsus *similes uaris facere, & putare à* Græcis *helcodes dici, id est ulcerosas. Pustulæ albæ, uel lacteæ* Rasis, *&* Serapionis, *& bothor leues* Auicennæ, *si earum descriptiones penitus inspiciantur, ad ionthos* Græcorum, *quos* Latinè *uaros nominauimus, pertinere uidebuntur; quanquàm eadem remedia, quæ ad illas scribit* Auicenna, *à* Dioscoride *ad ephelidas præcipiantur. Hactenus de differentijs tumorum præter naturam, qui præcipuè foris in corpore fiunt.*

Pustulæ glandosæ.

Terminthi.

Pustulæ albæ.

De causis tumorum præter naturam, extrinsecus apparentium, in uniuersum: Cap. III.

AVSAE *tumorum præter naturam recentioribus medicis, & chirurgis geminæ statuuntur: generales scilicet, & speciales.* Generales *causæ sunt, fluxio, quod* Græci ῥεῦμα *uo-*

Causæ tumorum præter naturã.

Fluxionis causæ sex.

cant,& congestio. Rursus fluxionis causæ ijsdem sex numero constituuntur. Nempe membri propellentis robur;excipientis imbecillitas,materiæ copia,seu multitudo;meatuum deferentium, id est, per quos fit fluxio;laxitas,siue amplitudo;propellētium angustia,siue strictura;& loci fluxionem excipientis situs inferior. Hæ autem ad quatuor reduci possunt,utpote ad membrum propellens; particulam suscipientem humoris fluentis conditionem, & spacium per quod fit defluxio.

Pars propellēs.

Cæterùm fluxio concitatur ratione membri expellentis, uel propter robur facultatis expultricis ipsius, uel propter connexum naturalem, quem habet cum membro excipiēte,uel propter propriorum meatuum angustiam.

Particula excipiens.

Pars uerò aliqua fluxionem excipit,quia uel dolens, aut calida,uel imbecillior, uel rarior,atque ignobilior,uel in inferiori loco sita. Porrò

Humor fluens.

ratione humoris fit defluxus in partē aliquam,quia sit copia superuacuus, qualitate molestus, substantia tenuis:

Spacium.

spacium autem fluxionis causa existit, ob meatuum amplitudinem,utpote uenarum, arteriarum, & pororum.

Congestionis causæ.

Congestionis uerò(quæ altera est causa generalis tumorum,qui præter naturam incidunt) causæ geminæ aßignantur:nempe error uirtutis,quæ alteratrix,& altrix dicitur,& imbecillitas expultricis. Ex quibus colligitur,quòd tumores calidi magna ex parte fiunt à defluxu humorum: frigidi uerò eorundem congestione potius excitantur.

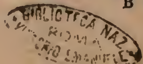
Quomodò calida desluxio tumorem creet.

Quomodò autem calida fluxio tumorem excitet,apertè, ac scitè demonstrat Galenus libello illo,cui titulū fecit, De inæquali intemperie, ad hunc modum scribens: Statim defluxione calida ad musculum decumbente,primùm arte-

riæ

,, riæ maiores, uenæq; opplentur, ac distenduntur: ab ijs ,, uerò minores, atque ita res procedit, donec ad minimas ,, sit peruentum. In ijs ubi ualenter impacta fluxio ,, est, & amplius contineri non potest, pars eius per ,, ipsarum orificia egreditur, pars per tunicarum foramina ,, percolatur ad exteriora, atque exinde fluxione ,, implentur spacia uacua, atque intermedia primorum ,, corporum. Sic omnia ab humore, omniq; ex parte in= ,, calescunt, ac perfunduntur. Sunt autem hæc, nerui, ligamenta, membranæ, caro ipsa, & ante hæc arteriæ, ,, & uenæ, quæ scilicet & primæ, & præter cætera uario ,, dolore afficiuntur: quippe interius à fluxione tum ,, excalfiunt, tum distenduntur, ac diuelluntur, distrahuntur'ue. ,, Exterius non modò excalfiunt, sed etiam premuntur, ,, ac degrauantur. Reliquæ uerò particulæ, aliæ ,, quidem calfiunt tantùm, uel comprimuntur, aliæ utroque ,, modo laborant. Atque hic morbus phlegmone nominatur. ,, Hactenus Galenus. Itaque in eiusmodi tumoribus præter naturam, qui ex humorum influxu fiunt, aliquid iam (per initia saltem, & antequam restiterit fluxio) factum, ac generatum est, & aliquid adhuc futurum, atque in generatione est: hoc fiens, illud factum esse, uulgò dicunt. Quod adhuc fit, siue fiens, materia est antecedens, quæ adhuc in fluxu est: factum uerò, materia coniuncta, quæ iam influxit, & in parte laborante impacta est. Hinc non simplex, sed composita, in eiusmodi phlegmone, quæ in generatione adhuc est, (ueluti in reliquis alijs tumoribus, ac morbis etiam omnibus, qui in gignendo adhuc sunt, necdum absolutionem sunt nacti) medentis sollicitudo est Galeno, ex ea scilicet, quæ prouidet, & ea, quæ, curat: sed hæc alterius

Omnium morborum, qui adhuc in gignẽdo sũt, duplicẽ esse indicationem.

terius sunt contemplationis. Cæterùm tempestiuum

Causæ speciales tumorum præter naturam.

est, ut speciales (quas uocant) tumorum, qui præter naturam sunt, causas subijciamus. Hæ autem tres uulgò aßignantur: Primitiuæ, quæ & prægressæ, & euidentes nobis dicuntur: antecedentes: & coniunctæ: Græcis dicuntur προκαταρκτικαὶ, προηγούμεναι, συνεκτικαὶ.

Prægressæ.

Prægressæ, seu primitiuæ causæ dicuntur, quæ dum aduersam ualetudinē, seu morbosos affectus crearunt, separantur; ut casus, percußio, fractura, distensio, luxatio, aut error, qui in uictus ratione cōmittitur.

Antecedentes.

Antecedentes, seu præcedentes causæ dicuntur, quæ paratæ sunt morbos efficere; ut sunt humores quatuor tam naturales (ut loquuntur) quàm non naturales.

Naturales humores qui dicantur.

Naturales humores sunt, qui ad corporis nutritionem sunt idonei, & in massa sanguinaria continentur: proinde & una sanguinis appellatione continentur. Qui si ex uenis, aut arterijs effundantur, subitò cōcrescunt, siue extra corpus maneant, & profluant, siue in ipso adhuc quocunque loco cōtenti remaneant.

Humores nō naturales qui dicuntur.

Non naturales uerò eos appellant, qui à sanguine, quo partes nutriuntur, hoc est, massa sanguinaria separati inueniuntur, & ob suam prauitatem, uel corruptelam ex seipsis, hoc est, ex natura sua, inepti sunt ad corporis nutricationem, & ad alimoniam illi præstandam: qui quantumuis etiam in aëre nos ambiente permaneant, nunquàm concrescunt. Hi autem uel quadam naturæ prouidentia certi alicuius usus gratia in conceptacula quædam relegantur, aut foras ad corporis extima propulsi, tumores non ueros, ac illegitimos appellatos, abscessus inquā, pustulas, & cutis defœdationes generant. Interdùm uerò insensibili perspiratu,

uel sensibiliter

uel sensibiliter per sudores digeruntur, atq; exhalant, Nonnunquàm intrinsecus putrescunt, & febres excitant. Atque hi (inquiunt) æquiuocè, & impropriè humores dicuntur, naturaliumq; nomina sibi usurpant. Solùm enim eos succos, qui ab hepate in sanguinea generatione nutritionis, ac fluoris nostri corporis reparandi gratia conficiuntur, propriè humores censent appellandos: cuiusmodi est sanguis uerus, ac purus, biliosus, pituitosus, & melancholicus, quo singulæ nostri corporis partes nutriuntur, instaurãturq;: aliæ quidem puriores, & (ut ita dicam) magis sanguineo: aliæ uerò biliosiore: aliæ pituitoso magis: aliæ melancholico, prout cuiusque natura expostulat. Itaque humores uniuersi in uenis, & arterijs continentur, quod & coloris ipsius, & consistentiæ uarietas indicat, ut libro de atra bile Galenus expreßit. Porrò ex ijs quatuor humoribus naturalibus dictis, quatuor præcipui, ac legitimi tumores præter naturam fiunt; quæ uulgò apostemata uera nominare solent: in quibus scilicet tumor ad sensum magnus est, materia, unde procreantur, magis quantitate peccat, quàm qualitate. Hi autem proprijs nominibus dicuntur phlegmone, erysipelas, œdema, scirrhus. Ex nõ naturalibus uerò (ut uulgaribus medicis placet) abscessus, quas exituras uocant, & pustulæ oriuntur: de quibus in præcedentibus abundè diximus. Atq; hos tumores, abscessus inquam, & pustulæ, apostemata non uera eisdem censentur. Ad quæ, & alia duo tumorum genera reduci uolunt, flatuosos scilicet (quas & inflationes uocamus) & aquosos, qui ex serosa substantia procreantur, uulgò apostemata uentosa, & aquosa nuncupant. Itaque sex sunt

Qui succi propriè humores dicantur.

Ex quatuor humoribus naturalibus quatuor fiũt legitimi, ac præcipui tumores.

Ex humoribus non naturalibus qui tumores fiant.

nomina simplicium (ut loquuntur) apostematum: nempe apostema phlegmonôsum, erysipelatôsum, œdematôsum, scirrhôsum, flatuôsum, & aquôsum. Compositis uerò (quoniam horum infinita propemodũ turba est) non omnibus propria sunt indita nomina, sed illis duntaxat, in quibus humor aliquis supra cæteros dominium obtinere euidenti ratione deprehenditur, ut iam ex præcedentibus satis innotuit, & rursus in sequentibus suo loco plenius ostendemus.

Causæ coniunctæ tumorũ præter naturam.

Cæterùm causæ coniunctæ, seu continentes tumorum præter naturam, quos apostemata, pustulas, & exituras uocant, sunt materiæ, quæ in particula ipsa laborante aggregatæ, & infartæ reperiuntur, quæq; adhuc permanent, postquàm tumorem excitarunt: ac dum increscunt, tumores ipsi augentur: cùm decrescunt, minuuntur: & cùm desinunt, finiũtur. Causa enim coniuncta, siue continens morborum omnium, ac dispositionum, quæ in corpore sunt, in uniuersum ita ab Auicẽna, & uniuerso iuniorum medicorũ cœtu definitur: Quæ cùm præsens est, eius quoq; morbus adest: cùm uerò tollitur, etiã morbus euanescit.

Continens causa quæ dicatur.

Verũenimuerò quidã huius ætatis medici non uulgariter eruditi duas tantum esse morborũ causas Galeno contendunt, externã uidelicet, & internam, siue ut nunc loquuntur, primitiuam, & antecedentem. Itaque primitiuam, atque externam causam (inquiunt) appellat Galenus, quæ extrinsecus corpori aduenit, ipsumq; uehementer alterat, atque immutat, quæq; dum uersam ualetudinem creauit, separatur: ueluti calor, frigus, scorpio pungens, Græci (ut diximus) eam προκαταρκτικὴν uocant: internam uerò, siue antecedentem nominat Galenus, quæ in ipso animalis

malis corpore consistit, & iam morbũ facit. Eam au*tem quam cõiunctam appellãt, ne(inquiunt)somniauit quidem, cùm secundum huius sententiam, affectus actionem impediens, aut uitians, morbus sit, & non morbi causa. Coniuncta autem illa causa, quam* Aui*cenna, eiusque sequaces somniarunt (ut ex data ab ipsis descriptione constat) affectus sit actionem lædens, quæ propria est morbi definitio.* Nihil *igitur causa illa coniuncta à recentioribus medicis, & eorum principe* Auicenna *introducta, à morbo prorsus differt, à quo primùm ea, quæ secundum naturam est actio, læditur. Cæterùm cùm hæc de triplici causarum morbificarum genere opinio iam inueterauerit, & apud omnes ferè nostræ etiamnum ætatis medicos irroborauerit, non absurdum uidebitur, si eas morbosas causas paßim in hoc opere, dilucidioris doctrinæ gratia, huiusmodi nominibus distinguamus: nempe primitiua, antecedente, & coniuncta.* Atque *hæc de causis tumorum præter naturã dicta sufficiant.* Nunc *postulat ordo, ac orationis series, ut eorum signa, & iudicia subijciamus, modò tamen pauca de abscessuum natura, & generatione præmiserimus.* Itaque *abscessus, qui* Græcis ἀποστήματα, *& uulgò exituræ dicuntur, Galeno libro de tumoribus præter naturam, & secundo ad* Glauconem, *dispositiones sunt, in quibus abscedunt, atque inuicem distant, quæ prius se contingebant corpora. Materia enim, quæ eiusmodi tumores excitat, extra carnem musculi propulsa, continentia à subiectis diducit, et abscedere facit. Spacium igitur (inquit* Galenus) *uacuum in medio fieri oportet, quod aliquam substantiam spirituosam, uel humidam, uel mistam ex utrisque comprehendit,*

Coniunctã causam nihil à morbo differre quorundam opinione.

Abscessus qui dicantur Galeno.

comprehendit, quæ temporis diuturnitate in multiformes, & uarias substantias alterantur. Duplex autem est eiusmodi abscessuum genus: unum, cùm inflammatio in pus uersa, pus ipsum tanquàm in sinu aliquo est collectum: alterum, cùm, nulla præcedente inflammatione, humor aliquis: isq; aliâs species alius, uel spiritus aliquis uaporosus, aut substantia ex utrisq; mista, in parte aliqua colligitur. Quod bifariã accidit: nam uel in spacio ipso, quod abscedentes interiacet partes, eiusmodi substantia, siue præuia defluxione generatur, aut aliunde in ipsam laborantem particulam confluit, uel statim quidem ab initio, uel ea ratione, qua fiunt illa, quæ ἀποσκήμματα uocantur. Nominant uerò (inquit Galenus) sic huiusmodi dispositionem, cùm qui prius unum membrum infestant humores, eo relicto, ad alterum transmutantur. Spacium autem sibi molitur eiusmodi substantia, quæ abscessum creat uel inter duas tunicas, uel sub quibusdam membranis. Porrò excoriat tandem circumposita corpora, uel quia omninò acris, aut omninò ipsa copia distendens, aut putredinem quandam tempore contrahens: sed & iam tunc acris est. Quòd si humiditates ipsæ, quibus spacium, quod abscedentes interiacet partes, completur, & abscessus excitatur, longo interdum tempore perdurauerint, plures (ut suprà diximus) habent alterationes, atque in uarias substantias transmutantur, quæ non humorum modò, sed etiam solidorum quorundam corporum proprietates repræsentant. Nam & lapidibus, & arenis, & testis, & lignis, atque carbonibus, & luto, & olei limo, & uini fæci, & stipulæ, ac multis alijs talibus, similia corpora in abscessibus

Duplex genus abscessuum Gal. lib. 14. therap. meth. & lib. 2. ad Glau.

ἀποσκήμματα.

Quæ in abscessibus inueniantur.

ſceßibus contineri inueniuntur, ut iam ſuprà de differentijs tumorum explicuimus.

De ſignis tumorum præter naturam extrinſecus apparentium in uniuerſum, & eorundem iudicijs: Cap. IIII.

Notæ tumorum præter naturam uniuerſales.

NOTAE *tumorum præter naturam ſumma corporis occupantium (quorum duntaxat ſpeculatio ad chirurgum pertinet) ſenſuum organis, ac cuiuſque particulæ laborantis præſentia facilè deprehenduntur. Vbicunque enim incrementũ apparet, naturalẽ ſtatũ excedens, ac præter naturæ modũ particulam, quam occupat diſtẽdens, eiusq́; actionem lædens, quod uel humor aliquis, uel ſubſtantia ex humore procreata, aut quæ ad humorem (ut loquuntur) ſit reducibilis, uel uaporoſus ſpiritus gignit, ibi & tumorem præter naturam, ſeu (ut dicunt) apoſtema generaliter loquendo, eſſe neceſſe eſt. Cæterùm tumores, quæ uera apoſtemata appellant, tumore, dolore, & calore, magis, uel minus intenſis, dignoſcuntur.* Non *uera autem, quæ puſtulas, & abſceſſus nominauimus, præter tumorem, malignitate quoque, ſeu (ut eorũ uerbis utar) mala morigeratione, & ſequeſtratione etiam maiore, uel minore, hoc eſt, ſecundum magis, & minus (ut ab eorum uocibus non recedam) determinata deprehenduntur, & ſignificantur. Signa autem particularis cuiuſque differentiæ, & materierum, ex quibus fiunt, in ſequentibus ſuo loco dicentur, dum ſcilicet de ſimplicibus ipſorum, qui præter naturam conſiſtunt, tumorum differentijs tractabitur: ex quibus & com-*

poſitæ

positæ facilè dignoscentur. Verumenimuerò non prius ad particularia est accedendum, quàm de uniuersalibus sermo fuerit absolutus: is enim ordo in disciplinis obseruari solet: nec immeritò sanè. Nã uniuersalia ipsa, atq; communia manifestiora sunt nobis, quàm particularia: quippe quæ magis promiscua, confusioraq; sint, quàm particularia: ut primo cap. lib. 1. physicorum docet Aristoteles. Nemo igitur miretur, si passim in hoc opere chirurgico à communioribus, & plura comprehendentibus semper inceperimus, tum ob nuper adductam rationem, tum quòd secundùm naturam generalitas specialitatem antecedit, ut idem testatur philosophus. Sed ad propositum reuertamur, & iudicia tumorum præter naturam consistentium persequamur. Circa quæ primùm aduertẽdum est, omnes eos tumores, quæ uera apostemata uocant, si Galeno, & Auicennæ credimus, inuicem magna ex parte complicari, neque facilè aliquem eorũ syncerum, & purum inueniri. Nam (ut Galenus inquit) phlegmonæ, hoc est, inflammationi ex sanguine, magna ex parte miscetur aliquid, quod uel erysipelatis, uel œdematis, aut scirrhi naturam seruet: erysipelati autem, quod phlegmones, aut œdematis, aut scirrhi speciem referat. Et ita in reliquis omnibus similiter perpende. At uerò ij præter naturam tumores, quæ non uera apostemata appellitant, ut plurimum synceri, ac puri reperiuntur. Cæterùm simpliciũ, ac syncerorũ curationes in sequentibus persequemur, ex quibus & compositorum, & implexorum curatio facilè intelligetur. Nam omnes & persequi, & componere, superuacaneum mihi uidetur. Si enim simplices ipsos tumores omnes cognoueris, deinde quo pacto inter sese

Aristot. lib. 1. physico.

Generalitas specialitatem antecedit.

Iudicia.

Lib. de differen. morborum.

ter sese componantur didiceris, satis idoneus eris, qui in reliquis particulatim te exerceas. Sed iam reliqua, quæ in uniuersum de tumoribus ipsis sumuntur, iudicia persequamur. Periodi, paroxismi, & crises tumorum, qui præter naturam sunt, humorum, ex quibus conflantur, analogiam (inquit Guido) sequuntur. Analogiam autem hîc interpretamur proprietatem, seu proportionem, naturam, ac substantiæ similitudinem, quam formam specificam, & occultam appellant. Tumores eiusmodi præsertim salubres, & qui per humorum influxum fiunt, quatuor temporibus distinguuntur, principio, augmento, statu, & inclinatione. Principij nota est, cum particula incipit distendi, & fluxionis adest initium, cùm dolore adhuc exiguo. Incrementum adesse iudicabis, cùm uideris tumoris molem attolli, locumq; affectum impleri, & in sublime efferri, ac symptωmata, quæ unumquemque tumorem sequi solent, manifestè augeri. Status uerò indicium est, cùm prædicta omnia, tumor scilicet, & symptωmata cuiusque tumoris differentiæ, proprium uigorem suum obtinent, nec amplius possunt incrementum assumere, quin materia faciens tumorem in aliam formam, seu substantiam alteretur, & transmutetur. Declinatio autem tunc adesse cognoscitur, cùm tumoris moles, & propria ipsius symptωmata imminuuntur, uel materia, quæ tumorem facit, in aliam substantiam incipit transmutari. Itaque tempora hæc (ut inquit Guido) penes tria potissimùm distinguuntur: nempe penes ipsius tumoris essentiam, hoc est, magnitudinem, uel paruitatem: penes materiæ dispositionem, & accidentia, quæ curandi indicationem

plurimùm

Quatuor tempora tumorum præter naturam.

Principium.

Augmentum.

Status.

Declinatio.

Tempora tumorum præter naturã à tribus potissimũ suum discrimen assumunt.

plurimùm immutant. Cæterùm quatuor hæc tempora simul aliquando coincidere uidentur, propter breuem scilicet, ac penè imperceptibilem uniuscuiusque durationem, ut contingit in uenenosis inflammationibus non lethalibus, quæ statim uigent, ac florēt. Porrò tumores huiusmodi, qui ex humorum præsertim fiunt influxione, nisi retrocedant (hoc est, fieri prohibeantur, per repreßionem scilicet fluentis materiæ) uel sponte, & citra ullam rationalem causam, intrò recurrente fluxione, minimè delitescant, altero istorum quatuor modorum terminantur: nempe uel insensibili exhalatione, seu resolutione, uel facta suppuratione, uel corruptione, uel induratione. Omnium autem istorum modorum optimus, & magis expetendus is est, qui per sensu imperceptibilem fit dissolutionem: post illum uerò, qui per suppurationem. At quæ per indurationem fit tumoris præter naturam terminatio, simpliciter, atque absolutè mala dicitur. Quæ autem fit ad corruptionem particulæ laborantis, omnium peßima censenda est: ut apertè nobis Galenus insinuat libello de inæquali temperie, ad hunc modum scribens, postquàm docuit quomodo fiat phlegmone ex calida defluxione in musculum decumbente. Itaque (inquit) duorum alterū sequi est necessarium, uel superante fluxione corporum, quæ succubuere, sequi corruptionem, uel ea deuicta, musculum ad naturalem habitum reuerti. Subijciamus igitur ipsam primùm fluxionem superari: rectius enim à melioribus incipitur. Duplex hic incidit curationis modus: quod scilicet uel digeretur, seu dissoluetur quicquid humoris in particulam procumbit, uel concoquetur; uerùm dissolutio optabilior existit. Ad

Tumores præter naturā quatuor modis terminantur.

Gale. lib. de inæquali intemperie.

concoctionem

concoctionem autem hæc duo necessariò consequuntur: nempe puris generatio, & eius in aliquod spacium abscessio. Et paucis interiectis subiungit: At si victæ à fluxione particulæ fuerint, in tantam hæ deuenient intemperiem, quod eorum operatio destruetur, & ipsæ temporis processu corrumpentur. Hactenus Galenus. Dissolutionis autem, seu resolutionis indicia sunt, leuitas membri, & deficiens pulsatio. Signa tumorem uerti in suppurationem, indicantia, sunt dolor intrinsecus, pulsatio, & caloris incrementum. Fluxionem uictricem esse, & particulæ laborantis corruptelam, testantur nigror, & liuiditas, quibus nonnunquam & graueolentia accedit. Tumorem lapidescere, hoc est in lapideam abire duritiem, apertè demonstrat, tumoris imminutio, & cum hac, durities remanens. Regreßionis uel delitescentiæ notæ sunt, subita tumoris diminutio, quæ interdum propter nimiam refrigerationem, nonnunquàm uerò propter uenenositatem (nullis forinsecus admotis reprimentibus) accidit. Ad hanc autem subitam, atque affatim factam tumoris imminutionem, febris statim consequitur, ac multa alia praua symptomata. Hactenus de signis, & iudicijs eorum tumorum, quos uulgò apostematis nomine propriè censent appellandos. Pustularum autem uulgò nuncupatarum notæ, & iudicia, suo loco, cùm de illis tractabimus, dicentur. Abscessuum uerò (quas exituras uocant) iudicia, ac signa, quæ uel statim eos futuros denuntiant, uel iam præsentes adesse demonstrant, hæc sunt: Cùm uideris (inquit Auicennas) pulsationem, aut duritiem in longum iam tempus productam; uel caliditatem, aut dolorem increscentem, tunc existima, quod

Dissolutionis indicia.

Suppurationis notæ.

Corruptionis signa.

Indurationis notæ.

Regreßionis, et delitescētiæ indicia.

Signa mox futuri abscessus, ex Auic.

apostema

apostema proximum est, ut in suppurationem uertatur, & fiat exitura, id est, abscessus. Cùm autem conspexeris, ac deprehenderis leuitatem quandam affectæ particulæ, & doloris sedationem, ac remissum calorem, quòdq; tumẽtis loci pars aliqua cæteris emineat, atque in mucronem subducatur: ad hæc cum premendo digitis inundationem (ut loquuntur) perceperis, uiderisq; gibbi illius seu mucronis colorem iam albescere, tunc certò credere oportet, pus eo loci subesse, & tumorem iam abscessisse. Vnde, & ab Hippocrate *rectè est iudicatum, Quòd dum pus conficitur, dolores, ac febres magis accidunt, quàm iam confecto pure. Porrò notæ eiusmodi tum iam facti abscessus, tum mox futuri, uulgaribus ijs uersiculis communiter exprimuntur:*

Notæ abscessus iam facti.

Ap.47.lib.2.

Durities longa, pulsus, dolor, & calor aucti
Signant pus fieri: sed factum, dicta remissa,
Sub digitis undans, albescens pars, & acuta.

Cæterùm in pure ipso cognoscendo, ac dijudicando, maximè te attentum esse conuenit. Quandoquidem suppuratio ipsa, seu puris in loco aliquo comprehensi notitia, multoties occultatur, nec satis medico innotescit, ob loci scilicet, & puris craßitudinem: ut hac aphoristica sententia nobis expreßit Hippocrates; *Quibuscunque suppuratio in corpore existens, non innotescit, his ob craßitudinem puris, aut loci non innotescit. Atque hæc de signis abscessuum, quas exituras uocant, dicta sufficiant. Porrò de horum iudicijs, hæc ab Auicenna, & recentioribus chirurgis scriptis tradita sunt. Abscessus, uulgò exitura dictus, qui iuxta membrum aliquod nobile, uel prope iuncturas fit,*

Aph.41.lib.6.

atque

Iudicia abscessuum.

atque adeò in uenosis, aut neruosis ipsis partibus, quiq; in debili particula, & natiuo calore propemodùm destituta, prædura quoque, & densa cute obiecta, consistit. Ad hæc qui crassiore materia, & ad motum tardiore constat. Planus etiam, seu æquabilis, & in coni formulã nõ subductus, suspectus admodùm est, ægreq;, ac tardè maturatur. Quocirca maturantibus, & pus mouẽtibus, auxilijs, ac celeri, maturáue apertione indiget. Qui uerò huic ex aduerso respõdet, boni moris est, & laudabilis. citò enim, & facilè maturatur, & in suppurationẽ uertitur, sæpiusq; nullo forinsecus adhibito auxilio, per se dehiscit, aperitúrue. Itaque si abscessus tendit in acutiem, & puris substantia tenuis fuerit, et acris, nec prædura, aut densa cutis extiterit, natura seipsa, hoc est, sua facultate alienorum expultrice, & citra aduentitium aliquod subsidium conceptum humorem foràs propellet: nisi quis facta incisione protinus ipsam spontaneam apertionem anteuertat. Cæterùm abscessus ipsi nõnunquàm per halitũ digeruntur, hoc est, per resolutionẽ terminantur, nulla tunc in cute facta continui solutione, ubi scilicet pus & modicũ est, & bonum, tenue quoque, & non in alto delitescẽs. Sæpius tamen facto à natura, uel arte emissario, conceptus humor profunditur, quàm digeratur resoluaturue. Quæ autem natura fit apertio, multò tutior est, quàm quæ arte tentatur: quod si arte fiat, securius adhuc, & melius scalpello, aut candenti ferro illam moliemur, quàm adurente medicamento, quod ruptorium appellant. Ideò autem ea sectio, quam in abscessibus manu, & arte molimur, deterior est ea apertione, quæ naturæ beneficio accedit, quoniam (ut inquit Auicennas)

Qui abscessus facile concoquantur.

Qui abscessus per resolutionẽ maximè terminentur.

Melius, ac tutius scalpello, quàm ruptorio abscessus aperiuntur.

nas)generatiua sit saniei(quàm uirus, & uirulentiam appellant)sordiciei quoque,& fistularum. Vbi tamen urget necessitas,nec alio datur uti meliori,& præsentiore auxilio,ea intrepidè aggrediunda est. Hæc autem modò commemorata incommoda uitabis,si facta(cùm res expostulat) sectione,& continui solutione,pus mouentia,ad reliquiarum concoctionem, seu maturationem,& detergentia,prout res exigit, laboranti particulæ mox adhibueris. *Puris optimi, & deterrimi notæ, ex Hippocr.* *Cæterùm puris optimi,ac deterrimi notas,oraculo ultimo libri primi præsagiorũ, nobis expreßit* Hippocr. *ad hunc modũ inquiens:* Pus *illud optimum censetur,quod album,æquale(id est,sibi undique simile)leueq;,(tangenti) & quam minimè fœtidum est. Quod uerò huic maximè contrarium apparet, pessimum est. Porrò reliquorum aliorum, tum humorum,tum solidorum corporum, quæ in abscessibus continentur,signa,& iudicia in particularibus capitibus subsequentibus explicabuntur.*

De curatione tumorum præter naturam in uniuersum(eorũ maximè, qui ex influxu humorum fiunt, ueraq; apostemata uulgò dicuntur) & abscessuum, quas exituras uocãt. Cap. V.

Tumorum omnium curandorum cõmunis indicatio.

VMORVM *omnium,qui præter naturam sunt, iam factorum, & qui non adhuc in generatione sunt, communis,ac prima curandi indicatio una est Galeno lib. 13. & 14. metho. med. nempe, ut quod præter naturam in particula est, & eam in tumorem attollit,totum uacuetur. Qui uerò adhuc*

rò adhuc in generatione sunt, in his prior uacuatione est confluentis ad effectum locum humoris inhibitio. Proinde in illis non simplex, sed composita est, medentis solicitudo, ac curandi indicatio. Hæ autem communes indicationes pro tumoris ipsius differentia, & particulæ laborantis natura, ac ratione, plurimum uariant, & immutantur. Siquidem in omnibus iam factis tumoribus, & qualibet corporis parte, eius, quod infestat, uacuatio, haudquaquàm similiter administratur: ut libro secundo ad Glauconem, & locis nuper citatis docet Galenus: quod ex sequentibus etiam euadet manifestum. Sed neque ijsdem semper auxilijs, quibuscunq; incipientibus adhuc tumoribus, & quamlibet particulam occupantibus, occurrimus, & præcauemus, aut quod in illis iam factum est, uacuamus: sed alijs, atque alijs, prout tumoris genus, seu differentia, & partis affectæ natura postulat, inhibentibus fluxionem, & uacuantibus, quod generatũ est, præsidijs uti nimirũ cogimur, si rectam saltem agendorum rationem sequimur. Itaque ab ijs duobus, nempe ab ipsa dispositione, seu morbi essentia, & partis affectæ natura, tumorũ, qui præter naturam sunt, curandi indicationes potissimum desumuntur Galeno. Porrò dispositio ipsa, de qua nunc agimus, seu morbi essentia, tria in se iuxta recentiorum placita complectitur. Nempe quantitatem, qualitatem, & materiam, seu substantiam, quæ tumorem efficit. Quorum ratione prima illa, & communis indicatio immutatur, atque ab ijs etiamnum particulares curandi indicationes desumuntur. Aliter enim tumor magnus, aliter paruus curatur. Siquidem magnitudo, & paruitas tumoris (ut existimant) differen-

Communes curandorum tumorum indicationes pro tumoris differẽtia, & laborante particula uariari.

Curandorum tumorum indicationes à duobus potissimũ desumi.

Tumoris essentiam tria in se continere.

tiam constituant. Alia enim ratione ingens phlegmone, alia minutus herpes curatur: aliter quoque, qui per defluxionẽ fit, & adhuc in gignẽdo est, quàm qui per congestionem procreatur, aut iam factus est. Sed & calidus tumor, ut erysipelas, alia ratione, quàm frigidus, ut est œdema, uel scirrhus, curatur. Quantitas *igitur in tumore præter naturam curationem euarians, est magna, parua.* Qualitas, *fluxio, seu (ut loquuntur) deriuatio, & congestio.* Materia, *humor calidus, frigidus.*

In indicatione, quæ à natura partium desumitur, quatuor potissimũ spectanda esse.

Cæterùm in partium laborantium natura quatuor potissimum spectanda sunt: temperatura, formatio, situs, uirtus, seu potentia. Quibus *& quintum addi potest, facilitas scilicet, ac difficultas sentiendi.* Nisi *mauis istud cum* Galeno *sub uirtute cõprehendi, atque includi.* Hæc *itaque communem etiam illam, quæ per singula dispositionis ipsius, id est, tumoris præter naturam genera obseruatur, curationem plurimum euariant.* Proinde *& has omneis, quæ ab ipsis sumuntur indicationes, in curandis ijs, qui præter naturam incidunt, tumoribus, memoriâ tenere oportet.* Aliter *nanque curatur phlegmone, aut quiuis alius tumor, in carnosis partibus, quàm in neruosis: aliter in oculo, quàm in genu, uel collo: aliter in adenibus, quàm in alijs partibus non glandosis.* Breuiter *particulæ ipsius laborantis, ac tumore obsessæ, temperatura, & formatio, & situs, & uirtus, seu potentia singulas, quas ipsi in morbo curando molimur, operationes commutant: communi etiamnum intentione seruata, quam semper à morbo assumendam esse* Galenus *edocuit.*

Lib. 2 ad Glauconem.

Ordo tractãdorum in sequentibus.

Itaque *communem curandorum tumorum præter naturam methodum, eorum præsertim, qui ex humorum influxu*

procreantur,

procreantur, sumpta ab ipso affectu indicatione, nulla partis ipsius affectæ habita ratione, tradere hic primùm instituimus. Deinceps *eorundem, sed maximè inflammationum, cùm in abscessum degenerauerint, uniuersalem curationem subijciemus.* Post *hæc uerò particularem singularum differentiarum, simplicium præsertim (ex quarum analogia compositorum curatio facilè addiscetur) curandi rationem persequemur.* Atque *interim ubi locus expostulabit, nõnulla de curandi indicationibus, quæ à laborantibus, & tumore obsessis particulis assumuntur, ex* Galeno *proferemus.* Quibus *rectè intellectis, facilè erit cuique rationali medico, ac chirurgo, tumores quoscunque quibusuis partibus insidentes, certa methodo, ac ratione curare.* Galenum *igitur imitantes, principium curationis tumorum, qui præter naturam dicuntur, ex humorum influxu procreatorum, ab inuentione occasionis ipsius affectus desumemus, ut scilicet, quæ eum excitant, ac faciunt causæ abscindantur: quod uerò in eo iam factum est, tollatur, sanetur'ue.* Itaque *ut unius differentiæ tumorum, qui per defluxionem fiunt (de ijs enim duntaxat modò hîc agimus) exemplo, atque analogia cæteras etiam differentias, quæ ex influxu humorum nascuntur, intelligamus, unius phlegmones breuẽ, ac compendiosam curationem hîc subijciemus.* Hæc *nanque & frequentissimè incidit, & febres, aliaq; symptωmata periculosissima excitat.* Nomine autem *phlegmones hoc loco non omnem calidam, ac ueluti flammeam dispositionem, quam* Græci *etiam phlogosin appellant, intelligi uolumus, sed eam duntaxat, quæ fluxionis sanguineæ soboles est, in carnosa corpora maximè incidens,*

Inuentio occasionis, principium est curationis tumorum præter naturã.

Phlegmone quid.

dens ; in qua dolor est uehemens , rubor per summa uigens , calor ueluti deürens, tensio, renixus, & cùm malum increuerit ; pulsationis sensus . Hanc enim in*flammationem cum* Galeno , *& alijs , qui eum tanquàm ducem optimum sequuti sunt , Græcis scriptoribus, ut* Paulo, *Aëtio, &* Oribasio, *propriè phlegmonem appellamus .* Vt *igitur rem ipsam aggrediamur :* Communis *omnium phlegmonarum generatio ex sanguinis influxu est , copiosioris scilicet , quàm sit parti ex usu . Influit autem copiosior sanguis, alia quapiam , alijs'ue particulis eum aliquando mittentibus , ac ea, quæ phlegmone laborare incipit, recipiente : aliquando uerò particula, quæ affligitur, hunc ad se trahente.* Partes *autem, quæ mittunt, uel ut copia superuacuum, uel ut qualitate molestū, uel utroque nomine succum persequuntur .* Quæ *uerò attrahunt, hæ morboso calore, uel dolore attrahunt.* Sed *& his coadiutrices causæ sunt, particulæ imbecillitas, & ignobilitas; canalium, seu uiarū, per quas fit defluxio, amplitudo; meatuum quoque partium expellentium angustia; & situs inferior , ut iam suprà dictum fuerat.* Itaque *ex omnibus his tres colliguntur recentiorum chirurgicorū turbæ curandorum tumorū, qui ex defluxione ortum habent, intentiones.* Prima *est, fluxionem auertere, ac eam omninò intercipere.* Secunda *est, dolorem demulcere, atque eam occasione , propter quam particula fluxionem excipit, uel etiam attrahit, in totum summouere.* Tertia *est, id totum, quod iam factum est, curare, id est, totum eum humorem, qui in partem affectam confluxit, uacuare.* Cæterum *quomodo pri-*

Gale. lib. 13. meth med.

Communis omnium phlegmonarum generatio.

Causæ coadiutrices fluxionis.

Tres scopi in curandis tumoribus, qui ex humorum influxu fiunt, chirurgo proponuntur.

Primus scopus.

ma in-

ma intentio perfici debeat, apposite docuit Galenus lib. 13. methodi medendi, ubi modos omneis auertendæ fluxionis, methodumque, ac rationem inhibendæ phlegmones, quæ adhuc in generatione est, nobis expreßit; ad hunc modum, si Græca Latina faciamus, scribens: Vbi æqualiter succi inter se sunt adaucti (quod Græci plethoram uocant) imò etiam ubi purum ab excrementis totum corpus est, & succorum mediocritatem continet, dolore & membri, in quo phlegmone sedet, calore fluxionem excitante: sanguinis mißione incipienti adhuc phlegmone succurrimus. Curatur etiam plethora tum frequenti balneo, tum exercitatione, tum multa frictione. Prætereà digerentibus medicamentis, modò febris non adsit: & præter hæc omnia, inedia, ac proba uictus ratione etiam si febricitet æger. Cùm uerò flaua bile, uel atra, pituitâue, aut serosis humoribus refertum corpus est (eum habitum Græci cacochymiam nominant) purgatione, quæ cuique suppuranti succo fit accommoda, uacuatio molienda est. Ac de ijs quidem in particularibus capitibus diffusius tractabitur.

Lib. 13. Thera.

Plethora quid.

Cacochymia.

Cæterum antispasis, id est, in contrarium reuulsio, commune est in omnibus huiusmodi tumoribus auxilium, dum fluxio adhuc ualenter irruit; utpote in principio morbi, & in augmento: in fine uerò status, & in ipsa declinatione, dum scilicet iam fluxio restitit, atque in membro inhæsit, & corpus totum abundè uacuatum est: uel ab ipsa, quæ affligitur particula, uel à maximè uicina, uacuatio amolienda est. Secunda intentio completur anodynis remedijs, id est, sedantibus dolorem, & (ut communiter loquuntur) rectificantibus malam qualitatem: item adstringentibus, & intercipientibus

Antispasis.

Secundus scopus.

 fluxionem,

fluxionem. Ad hæc, relaxantibus naturales meatus, per quos membrum affectum conſueuerat repurgari.

Tertius ſcopus.

Ter tiam uerò intentionem aſſequemur ijs, quæ materiam, tumorem excitantem, à loco affecto euacuant. Eua*cuatur autem contenta iam in loco materia nō ſolùm diaphoreticis, id eſt, euaporantibus, ſeu reſoluentibus medicamentis, ſed etiam repellentibus, ſeu repercutientibus.* Itaque *incipientibus phlegmonoſis tumoribus, atque etiam alijs quibuſcunque, qui ex humorum influxu procreantur, magis utendum eſt reprimentibus, quàm euaporantibus, quibuſdam exceptis caſibus: ex quibus (inquit Guido)* Galenus *uiſus eſt quatuor poſuiſſe.*

Caſus, in quibus non licet repellere, ſiue repercutere.

Primus *eſt, quando tumor eiuſmodi fit in emunctorijs:* Secundus, *quando fit à materia uenenoſa:* Tertius, *quando materia eſt craſſa, & repulſioni inobediens: Quartus, quando uehemēter eſt impacta.* Aui*cennas duos duntaxat caſus excipit: nempè cùm tumor eſt in emunctorijs: aut loco aliquo, ex quo ſit timendus refluxus, ſeu reditus materiæ ad membrum aliquod præcipuum, & nobile.* Ali*j unicum tantùm caſum eximunt, alij ſex, alij decem, alij 19. alij 23.* Ego *autem (inquit Guido) diſtinguendo de repercuſsiuis,*

Repellentia propriè dicta.

dico quòd quædam ſunt repercuſsiua propriè dicta, ut oxycratum, quod conſtat ex aqua, & aceto: plantago, ſolanum, bolus Armenius, *abſinthium, cinnamomum, & alia id genus: quæ repellunt materiam, cui occurſant, ad profundum.*

Repellentia cōmunia.

Alia *uerò ſunt repercutientia communia, ſeu communiter dicta: cuiuſmodi ſunt, oui candidum, quod albumen nominant: malua, oleum roſaceum, oleum chamæmelinum, & maſtichinum: item collíria alba, & eius generis alia, quæ alterando mem*

brum ipsum à superfluitatum receptione uindicant, ac tuentur. His *suppositis, duo proloquia subiungit* Guido. Primùm *(inquit) dico, quòd in principio omnium tumorum, qui ex humorum influxu fiunt, & maximè phlegmonosorum, conferunt reprimentia propriè dicta, ijs decem casibus solum exceptis.* Primus *est, quando materia est in emunctorio: Secundus, quando tumor fit ex materia uenenosa:* Tertius, *quãdo ex materia fit admodùm crassa, & ad motum inepta: Quartus, quando materia particulæ laboranti uehementer est impacta: Quintus, quando tumor criticus est: Sextus, quando excitatus est à causa primitiua: Septimus, quando in corpore est plethorico, & admodũ pleno:* Octauus, *quando imbecillum, & uiribus penè destitutum corpus occupat:* Nonus, *quando sedem habet iuxta principem aliquam particulam:* Decimus, *quando cum uehemẽti dolore incidit tumor: tunc enim mitigatorijs auxilijs, & nõ repellentibus propriè dictis, opus est. Secundum proloquium ad hunc modum habet:* In *principio omnium tumorum phlegmonosorũ conducunt reprimentia communia, & largius (ut dicitur) sumpta: tribus duntaxat exceptis casibus.* Primus, *quando est in emunctorio: Secundus, quando per crisim excitatus est:* Tertius, *quando ex materia uenenosa procreatur.* Cæterum *in omnibus istis casibus, præcipuè uerò quando ferè iam constitit fluxio, & tumor iam factus est, seu (ut loquuntur) in facto esse, ita ut materia in parte aliqua sit relicta, oportet materiam ipsam resoluere, ac discutere, admotis ipsi tumenti particulæ diaphoreticis, id est per halitum digerentibus, seu euaporantibus, non quidem mordacibus,*

Primum Guidonis proloquium de repercutientibus.

Gal. 2. ad Glauc.

Secundum Guidon. proloquiũ.

Si tumor iam factus est.

cibus, & acribus ualde, ſed potius domeſticis, ac familiaribus, modicè quidem, ceu mediocriter calidis, & humidis: maximè uerò in tribus ultimis caſibus, in quibus ſtudere debemus materiam attrahere ad locũ tumore obſeſſum, ipſumq; tumorem augere, & materiæ iam fluxæ, ac coniunctæ refluxum prohibere. Quod interdum quidem facimus emplaſtris attrahentibus: nonnunquàm uerò cucurbitulis dolenti loco affixis, ut docet Auicennas. Sit ergo regula, ſeu canon artis generalis, quòd in principio omnium tumorum, qui ex humorum influxu creantur, exceptis paulò antè memoratis caſibus, ſola, ac pura reprimentia ſunt adhibenda. In augmento uerò, ipſis repellentibus, nonnihil ex ijs, quæ diſcutiunt, admiſcendo. At in ſtatu, & paulò antè ſtatum, æquis portionibus miſcenda ſunt reprimentia diſcutientibus. Cùm autem declinatio, uel finis ſtatus adfuerit, ſolis reſoluentibus, & relaxantibus uti licet. Quibus uerbis nihil aliud innuitur, niſi quòd perſeuerante adhuc fluxione, repellendum eſt: ubi uerò iam conſtiterit, digerendum, ſeu reſoluendum. Verùm ſi medio modo res habeat, ideſt partim iam aliquid fluxerit, & loco inhæſerit, partim uerò aliquid adhuc influat, miſtis auxilijs uti oportebit, hoc eſt, partim reſoluentibus, partim regerentibus, quæ & repercuſſiua uocant. Coëuntibus enim unà contrarijs indicationibus, compoſitum quoque eſſe præſidium oportet, ut 13. Therap. Galenus ait. Porrò hæc omnia ſanè intelligenda ſunt, utpote ſi tumor præter naturam reſolutione, ſeu (ut communiter dicunt) uia reſolutionis terminari debeat. Auxilia autem, quibus ſingulæ modò dictæ intentiones complentur, pro ratione diuerſitatis

Artis canon generalis.

ſtatis

ſitatis materiæ tumorẽ excitantis, in ſequentibus particularibus capitibus, & in antidotario deſcribentur.

De curatione abſceſſuum in uniuerſum.

Curatio tumorum in abſceſſum degenerantium.

CAeterùm ſi phlegmone, aut quiuis alius tumor degeneret in abſceſſum (quam exituram uocant) eius curatio per initia præſtatur. Gal. lib. 2. ad Glauconem, per mitigatoria, ſeu indoloroſa auxilia, quæ Græci chalaſtica uocant, id eſt, relaxantia, ſiue remittentia, cuiuſmodi eſt medicamentum, quod à Galeno tetrapharmacum appellatur, molle quidem, & anodynum, id eſt, mitigatorium. Cui ex ſententia eiuſdem 13. Therap. mellis paululùm admiſtum ſit oportet. Conſtat autem tetrapharmacum ex ceræ, reſinæ Colophoniæ picis, ſeui taurini, pari portione. Procedente uerò tempore, ad ea, quæ concoquendi, ſeu maturandi, ac ſuppurandi uim habent, tranſire oportet. Quæ autem in aliam ſpeciem, hoc eſt, in alienam ſubſtantiam, & toto genere præter naturam degenerauerunt, ea per chirurgiam ſummouenda ſunt. Porrò in iis amouendis iuxta Galeni conſilium 14. Therap. id agere oportebit, ut rationibus, quibus id fiat, quod intendis, penſitatis, optimam ſemper earum deligas. Sanè optimæ rationes tripliciter indicantur: nempe ex temporis curandi breuitate, ex curando citra dolorẽ, & ex maximè tutè curando. Rurſus ut tutò cures, tria propria ſunt, quibus intentus ſis oportet. Vnum, primumq́; ut omninò abſolutionem operis conſequaris. Alterum, ut ſicubi hunc non conſequaris, ſaltem cubantem non lædas. Tertium, ut uitium non facilè reuertatur.

Tetrapharmacum.

Gal. lib. 14. metho. med.

Optimam curandi rationem tripliciter indicari.

tatur. His considerationibus si optimam curationis uiam indicaueris, inuenietur quidem in omnibus modò propositis tumoribus, quando potius chirurgiæ, & quando potius medicamentorum ope sit curandum. At *chirurgiæ quidem studium in ijs, præsertim, quæ nunc sunt proposita (hoc est in ijs tumoribus, qui toto genere sunt præter naturam) ad interemptionem eorum festinat, utq; prorsus tollantur sibi proponit. Quòd si, perficere nequeat, proximum illud consilium habet, ut uitium transferat, ueluti in hypochymatis, id est, suffusionibus. Quod uerò ex medicamentis petitur, primùm hûc tendit, ut quod præter naturam est, tum in pus uertat, tum putrefaciat: hoc uerò secũdo loco destinat.* Hæc Galenus. Itaque, *ubi partes, quæ phlegmone infestantur, uehementius pulsitant, sic ut iam desperetur de horum, citra pus curatione ueteres omnes (inquit* Gal. 4. Therap.) *eiusmodi applicant medicamenta, quæ celerrimè pus mouent: ante uerò ne-* Ex libro.4. Ther. meth. *quaquam. Cæterùm sicubi cataplasmate, quod calfaciat, humectetq; (& ad suppurationem perducat) illinuntur quæ phlegmone infestantur, id nequaquàm ex prima ratione fit, hoc est, ut remedium affectus, sed ut symptomatis mitigatio, utpote doloris. Si quidem ipsius phlegmones remedia sicciorum sunt uirium.* Et *paucis interiectis subdit. Compendiosa obsessarum phlegmone partium curatio per id genus præsidia, (hoc est per siccantia, & resoluentia) obitur, ac perficitur, quæ sanè uel affectum prorsus summouent, uel si quid exiguum, quod suppuret, reliquerint, alterum medicamentum acre, quod educere pus queat, requiritur: uel si tenuis circumposita cutis sit, uelisq; celerius ex=*

plicatum

,, *plicatum ægrum, sectione, seu incisione opus est.* Et hoc ,, *sanè est, quod dicebat* Auicennas: *nempe quòd curatio apostematis, quatenus apostema est, extractio est materia extraneæ, quæ excitat apostema.* Auxilia *autẽ, quibus mouere pus expedit, & alia, quæ suprà dicta sunt, perficere, in particularibus capitibus, & in antidotario dicentur suo loco.* Porrò *suppurato iam abscessu, aut transmutato, uel ualenter impacto, si pus, aut alia quæuis materia ibi contenta non discutiatur, uel si tempore conuenienti, & dum iam tempestiua adest occasio, sponte, hoc est, citra manus operam, non aperiatur, secare exitum ei, quod digestioni, seu resolutioni non cesßit, oportet.* Potißimè *uerò id moliendum erit, si timeatur futura aliqua erosio, uel aliud quoduis nocumentum: imò si neceßitas urget, ex aduerso etiamnum aperiri debet, & quàm promptißimè, ac tutißimè fieri poterit, materia extrahi, ob causam superius adductam.* Tutius autem *ferro, quàm medicamentis causticis, & adurentibus aperitur, ut amplius docebitur in antidotario.* Com*muniter autem phlegmonosi eiusmodi tumores, iam in suppurationem uersi, scalpello inciduntur.* Porrò *apertio ipsa, seu puris emissarium fieri debet pro ratione tum quantitatis, seu copiæ materia ibi collectæ: tum etiam ipsius loci affecti.* Quòd *si computruisse portio aliqua suppurantis partis uidebitur, excidi eam est necesse ad formam, seu similitudinem folij oliuæ, uel myrti, quò facilius sanescat.* Cæterum *Galenus maximas sectiones semper uitandas præcepit, sanabatq; huiusmodi suppuratas particulas, etiam inguina, & axillas, sola ut plurimùm incisione, & medicamentis ualenter siccantibus.*

Auicennas.

Quando potissimùm secandi sunt abscessus.

Tutius ferro, quàm medicamentis adurentibus suppuratus tumor aperitur. 13. Therap.

Sectio oliuæ, aut myrti foliũ imitans.

ſiccantibus. Quòd ſi aliquādo excindere aliquid propter multitudinem, non puris modò, ſed etiam corruptarum partium fuit opus, contentus erat ſectione, quæ myrti folium imitatur, planè (ut inquit) non magna.

Noxæ ex amplis ſectionibus.

Ex amplis enim ſectionibus, ubi ad cicatricem perducta eſt particula, præterquàm quòd turpiſſima redditur, fit etiam imbecillior, & ad motum ineptior.

Sectio in ſuppuratis bubonibus cur fiat per tranſuerſum.

Fiunt autem huiuſmodi ſectiones, myrtaceum folium imitantes, in ijs potiſſimùm tumoribus, qui in axillis, & bubonibus ſuppurant. Et in ijs quidem longitudo per tranſuerſum ducta eſſe debet, non autem per cruris, aut corporis rectitudinem. Quippe ita cùm crus, aut brachium inflectimus, naturaliter cutis ſibi applicatur. In alijs uerò locis inciſione ſimplici ferè ſemper utimur.

Septē attendenda in apertione iam ſuppurati abſceſſus.

In ipſa autem apertione, ſiue inciſione, ſeptem potiſſimùm ſunt attendēda, iuxta iuniorum ſententiā. Primum, ut ſectio fiat eo loco, quo materia continetur: Secundum, ut fiat in loco inferiori, quò melius purulenta illa colluuies uacuari poſſit: Tertium, ut fiat ſecundum rugas, & proceſſum muſculorum: Quartū, ut uitentur nerui, uenæ, & arteriæ, quoad fieri poterit: Quintum, ut non tota materia ſemel, atque affatim educatur, præſertim in magnis abſceſſibus, ne ſcilicet ex nimia, ſubitaq́; inanitione, & ſpirituum reſolutione, uirtutis ſequatur proſtratio: Sextum, ut blandiùs, & minimo quàm fieri poteſt dolore, locus tractetur: Septimum, ut facta apertione locus detergeatur, carne impleatur, & ad cicatricem more aliorum ulcerum perducatur.

Duo ſpectantur Galeno in apertione ſuppurati abſceſſus.

Galenus autem lib. 13. Therap. duo potiſſimum monet eſſe attendenda in ſectione ſuppurati abſceſſus, ad hunc modum ſcribens: „ Sin

aliquando

,, *aliquando puris copia medicamenta superet, nec ea* ,, *uideantur tibi totum digerere posse, secare exitum ei,* ,, *quod digestioni non cessit, eo potissimum loco oportet,* ,, *quo est editissimum. Quippe tenuissimam etiam illic* ,, *inuenies cutem. Memineris præterea in sectione, & alterius indicationis, quæ ad effluxum pertinet, atque ad ambo respiciens, ita quos suppurauit, incide: ac deinceps medicamentum aliquod eorum, quæ sine erosione siccent, impone.* Auxilia autem detersoria sunt Guidoni *linamenta, stupæ, emplastra, & unguenta, quæ in particularibus capitibus, & in antidotario recensebuntur.* In primis tamen diebus (inquit Guido) *sufficit uitellus oui cũ albumine, alumine zuccharino inspissatus, ut facere (ait) solebat* Guilelmus *à* Saliceto. *Posteà uerò transeundum est ad mel rosatum, & mundificatiuum ex apio: & postremò, ad unguentum apostolorum, & ægyptiacum, si res ita desideret.* Suprà *uerò admouẽda unguenta, basilicon, diachylon, & diapalma uulgò nũcupata; atque alia id genus, quæ ad ulcera instituuntur. Post apertionem enim exituræ, siue abscessus, excrescentiæ, & pustulæ (inquit ille) ad ulcerũ curationem reducuntur.* Gal. *lib.* 13. Therap. *post excisam cutim in phlegmonis axillarum, et inguinum, medicamento, quod* Græci *mannam, id est, thuris purgamentum uocant; affectam partem implebat.* Hæc *autem leui adstrictione prædita est. Sed & mitigare (inquit) prius incisam partẽ, quantum poscere uidebitur, oportebit: fomentis primùm, dein cataplasmatis, mox humectante aliquo medicamento, aut non siccante, singulis scilicet extrinsecus impositis.* Nam *in ipso ulcere, tum manna (ut dictum est) tum ex præsidijs, quæ lin*

Detergentia.

Hîc uariant exemplaria.

Vnguenta super tumorẽ iã apertum applicãda.

Mannæ, & thuris usus post incisionem, & eorum uires.

Partem incisam prius mitigandam esse.

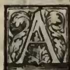
Quæ in ulcere ponenda.

teolis

teolis excipiuntur: primùm quidem ea, quæ pus citãt; dein ea, quæ expurgant, sunt imponenda. Post quæ si cauitas etiam mansit, quæ impleant, adhibenda sunt: sin aliter, ea, quæ cicatricem inducunt. Porrò si laborans nec ferro candente, nec scalpello, fieri sectionem præ mollicie admiserit, medicamẽtis adurentibus erit molienda apertio. Ad hoc autem laudat Auicennas semen lini, fermentum, & stercus columbinum. Et si incorporarentur (inquit Guido) cum sapone molli, aut mucilagine seminis sinapis, bonum esset. Cæterùm ruptorium, seu causticum, quod fit ex calce, & sapone, in hac re principatum obtinet. Hactenùs de tumoribus præter naturam in uniuersum: ac deinceps de particularibus eorum differentijs.

Auicennas in fine tract. 1. fen. 3 lib. 4.

De phlegmone uera, & alijs à saguine procreatis tumoribus: Caput VI.

BSOLVTO *iam in uniuersum sermone de tumoribus, qui præter naturam consistunt, tempestiuum est, de singulis eorum differentijs particulatim disseramus, à phlegmone sumentes exordium, ut quæ & frequentißimè incidat, & symptomata (ut Galenus ait) periculoßima excitet. Itaque phlegmone Galeno lib. primo de morbis, et symptomatis, bifariam accipitur. Vno modo communiter, ueterum, cui ante illum fuerunt, more, pro omni partiũ ueluti inflammatione, & quadam efferuescentia, hoc est, pro omni calida, ac ueluti flammea quadam dispositione, quam Græci propriè phlogosin appellant. Altero modo à Galeno, & iunioribus accipitur pro tumore ex*

Duplex acceptio phlegmones.

Phlegmone pro phlogosi.

Pphlegmone pro inflammatione ex sanguine optimo.

re ex sanguine uero ac puro, hoc est, optimo, ac mediocrem caßitiem obtinente, procreato. Et hæc quidem generis sortitur appellationem, atque inflammatio æquiuocè generi Latinis nominatur, Græcis uerò absolutè phlegmone. Ea autem recentioribus duplex est: uera scilicet, & non uera. Vera phlegmone fit à sanguine benigno, hoc est, qualitate, & substantia, seu cõsistẽtia optimo, sed copiosiore quàm sit parti ex usu. Non uera & illegitima phlegmone, ex prauo, & non naturali sanguine efficitur. Est autem sanguis, humor calidus & humidus, ex temperatiori parte ipsius chyli progenitus. Et hic quidem duplex est: naturalis, & non naturalis. Naturalis, est humor calidus & humidus, substantia quidem mediocris, colore uerò multùm rubens, odore autem & sapore dulcis, mitis, ac benignus. Verùm non naturalis ille dicitur, qui ab isto nuper descripto deflexit, degenerauitq́; intra tamen suæ latitudinis terminos, quos si transgreditur, non iam sanguis, sed alius humor uenit appellandus. Hoc autem (sanguinem inquam degenerare à propria sua natura) contingit dupliciter. Vno modo (ut aiunt) in se, hoc est, ratione sui, permutata propria eius substantia, citra alterius admixtionem. Altero modo per alium, seu ratione alterius. Et per se quidem adhuc bifariàm: nempe, uel quia eius substantia craßior est, aut tenuior quàm debeat: uel quia aduritur, & quod ex tenuibus est, in flauam bilem mutatur: quod uerò craßius, in atram, idq́; absque separatione. Alterius uerò ratione sanguis fit non naturalis, quando alius humor illi permiscetur. Quod multifariàm contingere potest, prout scilicet uariæ species bilis, pituitæ, aut melãcho

Phlegmone duplex.

Sanguis quid, et quotuplex.

Sanguis bifariàm degenerat à propria sua natura.

Quatuor tumorum differentiæ ex ſanguine.

liæ, cum ipſo ſanguine miſceri poſſunt. Ex *quibus liquet, quòd ex ſanguine quatuor ſpecies, ſeu differentiæ tumorum præter naturam procreantur.* Primùm *ex ſanguine naturali & benigno generatur uera phlegmone.* Ex *ſanguine uerò illaudabili facto per admixtionem aliorum humorum, tres enaſcuntur differentiæ phlegmones non ueræ, atque illegitimæ: quippe quòd tres alij humores (pituita inquam, & utraque bilis) ipſi ſanguini permiſceri poſſunt.* Itaque *ſi flaua bilis ſanguini commiſceatur, quod ex ambobus tum eſt conflatum, uocatur phlegmone eryſipelatωdes: ſi pituita, phlegmone œdematωdes: ſi atra bilis, ſeu melancholia, phlegmone ſcirrhωdes.* At *ex ſanguine illaudabili et maligno per aduſtionem & corruptionem propriæ ſubſtãtiæ, pro ratione tenuitatis aut craßitiei ipſius, generantur uel carbunculi, qui Græcis anthraces dicuntur, uel gangræna, uel ſphacelus.* De *quibus in ſequentibus dicemus.*

De cauſis ſignis, & iudicijs phlegmones.

Cauſæ phlegmones tres.

Prægreſſa.

Antecedens.

P*Hlegmones cauſæ ſunt tres, ut & aliorum omniũ tumorum præter naturam qui per defluxionem fiunt.* Primitiua *ſcilicet, quam & prægreſſam, & euidentem appellamus: antecedens, & coniuncta.* Euidentes *cauſæ inflammationis, ſunt occaſiones externæ: ut contuſio, diſruptio, cõuulſio, fractura, uulnus, ulcus ſpõtaneum, luxatio, & alia id genus, quæ quatenus dolorem in laborante particula excitant, fluxionem accerſunt.* Antecedens, *ut ſanguinis exuberantia, probi quidem & inculpati, ut cùm ad immoderatam uenarum*

repletionem

repletionem uenæ pertingunt. Tunc enim cogitur ſanguis (ueluti quid ſuperfluum) ad partem aliquam uel imbecillam, uel plus iuſto excalfactam, uel dolore affectam, effundi, ac defluere: ubi tandem compingitur, atque impactus manet, niſi protinus ab initio reprimatur, ut iam ſuprà in capite uniuerſali dictum eſt. Ad quod ſubinde recurrendum tibi eſt, ut abſolutam magis particularium tumorum, de quibus nunc agimus, intelligentiam conſequaris. Coniuncta cauſa, ſeu continens, eſt ipſe ſanguis, qui iam loco affecto infarctus eſt. Plegmones notæ ſunt, tumor, ſeu incrementum partis ſupra naturalem habitum. Calor uehemens, adeò ut membrum comburi uideatur. Rubor per ſumma uigens, qualis ex balneis, uel igne, aut quouis alio modo calfactis aduenit. Dolor uehemens, niſi membrum difficilem omninò ſenſum habuerit. Pulſus, ſeu pulſationis ſenſus in profundo moleſtus. Tẽſio, ſeu extenſio membri, quam non modò ipſi tantùm deprehendimus, ſed etiam ipſe æger proprio ſenſu aduertit. Renixus partis tangenti eam, pro tenſionis modo. Et ſi quæ ſint alia, quæ præſentem ſanguinis abundantiam in parte aliqua teſtantur. Plegmone quatuor habet tempora, principium, augmentum, ſtatum, & declinationem: niſi ſaltem fluxio intro recurrat, uel repellentibus medicamentis ſtatim reprimatur ac retrocedat. Vbi autem hæc quatuor tempora percurrerit, neceſſe eſt terminetur uel per exhalationem, ſeu reſolutionem, (quam diaphoreſin Græci uocant) uel per ſuppurationem, uel per corruptionem, quã & putrefationẽ nominant: uel per indurationem, dum ſcilicet reſoluto tenui, in ſcirrhi abit duritiem.

Coniuncta.

Notæ ueræ, ac legitimæ phlegmones.

Lib. de tum præter nat. & 13. meth.

Phlegmones tẽpora quatuor.

Iudicia.

Et horum quidem omnium signa ex capite uniuersali sunt requirenda: ubi explicatæ sunt notæ omnium temporum, & modorum terminationis tumorum præter naturam, quæ uulgò apostemata uocant.

Symptomata, quę phlegmones curationem interpellant.

Cæterùm phlegmonen plærumque mala comitantur symptomata, quæ eius curandi rationem interpellant, immutantq́;. Cuiusmodi sunt dolor uehemens, partem admodùm sensibilem occupans: recursus materiæ ex glandulis (quas Greci adenas, & uulgò emunctoria uocant) ad partes internas: item partis affectæ mortificatio (quam corruptionem esthiomenicam appellant) ex nimia scilicet refrigeratione, & ualido infarctu ipsius materiæ (quæ inflammationem committebat) proueniens. Durities quoque lapidea, & pene indissolubilis, uulgò sclirotica nuncupata, ex perperam ac temerè facta tenuioris humoris dissolutione. Quocircà diligenter ac sæpius quidem obseruare oportet, in curandis tumoribus qui præter naturam consistunt, quò quisque tandem sit euasurus, & quæ inopinatè superuenerint accidentia, ut circa id quod apparet, & urgens est, maximè insistamus.

Galenus.

Quod nos probè Galenus admonuit libro secundo ad Glauconem, & 13. Therap. ad hunc modum inquiens: In morbis quidem qui difficulter resoluuntur, uerendum est, ne eorum reliquiæ prædurę reliquantur. Quare in singulis resolutionibus attendere oportet, ad quid transmutetur omnis, cuius curatio suscipitur, tumor. Nam ea quæ cum fortiter exiccantibus agitur, reliquias præduras operatur. Hæc Galenus. Sed tempestiuum est, ipsius phlegmones curationem aggrediamur.

Ratio

Ratio curandæ phlegmones ex defluxione concitatæ, corporis summa occupantis.

Methodus curãdæ phlegmones, quæ adhuc in generatione est.

CVm inflammatio, quæ Græcis peculiariter phlegmone dicitur, ex influxu sanguinis, copiosioris scilicet quàm sit parti ex usu, nascatur: fluxio autem incipiente adhuc phlegmone, partim fiat, partim iam facta sit: geminus sanè erit curationis ipsius adhuc incipientis phlegmones scopus, nempe uacuandi quod influxit, & prohibendi quod influit.

Fluxio quibus prohibeatur.

Porrò fluxionem inhibebimus, si humorem influentem retraxerimus ac repulerimus, si afflictæ parti robur addiderimus, & si quid fluxionem accersit, summouerimus.

Retractio.

Retrahemus autem, atque in contrarium humorum defluxum reuocabimus, uenæ sectione, si quidem uires ualeant, & ætas permiserit. Sin minus, admotis cucurbitulis, uel ligaturis, uel frictionibus, uel calfactis partibus, directè affecto loco respondentibus.

Repulsio.

Regeremus autem repellemúsue, admotis medicamentis, quæ hac facultate prædita sint, hoc est, quæ aliò fluxionem propellere ac transmittere possint.

Causæ summotio.

Causas uerò defluxionem ad partem iam phlegmone obsessam accersentes summouemus, particulam ipsam, si imbecilla sit, confirmantes roborantésue: si laxa nimis, adstringentes: si calida est, ut esse solet, refrigerantes: & dolorem, si discruciat, demulcentes: ac corpus uniuersum, si sanguine abundet, & parti contagium transmittat, uenæ sectione uacuantes: de quibus omnibus mox dicetur.

Vacuatio eius quod iam influxit.

Gal. 13. Therap.

Vacuamus autem quod iam influxit, & in partem affectam se recepit, non modò medicamentis ijs quæ digerunt, hoc est, discutiunt ac resoluunt, sed etiam quæ adstrigunt, & refrigerant. Magisq; profectò (in-

quit Galenus) ad incipientes phlegmonas, frigidis, adstringẽtibusq́;, quàm ijs quæ digerunt est utendum. Atque etiam magis, ubi crassum quod confluit non est. Sed si sanguis in particula, quam phlegmone prehendit, uehementer est impactus, non est amplius repercutientibus utẽdum (ut in præcedentibus dictum est,) sed tum digerere est tempestiuum. In ueterascente quoque inflãmatione, quæ post totius corporis uacuationem, aliamq́; idoneam curationem, duritiem quandam ac nigrorem in partibus reliquit, sanguinem scarificationibus auferre (Galeno etiam autore) non est incommodum. Atque hæc summatim, ac uniuersali quadam methodo dicta sint de curatione inflammationum, quas Græci peculiariter phlegmonas appellare consueuerunt, ex humorum defluxu incidentium. Quæ certe rationali medico, & in artis operibus exercitato, satis esse possent. Verumenimuerò quoniam chirurgiæ candidatis, & non ita eruditis, hæc scribenda suscepimus, non abs re, neque alienum à nostro instituto factum uidebitur, si quæ de phlegmonarum curatione scriptis suis non modò ueteres medici, sed & recentiores chirurgi nobis scripto reliquerunt, post hanc uniuersalem ac compendiariam methodum sermone magis peculiari, & uulgari subijciamus. Itaque rationem curandi phlegmonem, præter regimen (ut uocant) uniuersale, in quatuor scopos, seu intentiones particulares, reuocare solent posterioris huius seculi chirurgi: nempe in debitam uitæ rationis obseruationem: in fluxionis inhibitionem, seu materiæ (quod aiunt) antecedentis auersionem: in humoris, qui iam se in parte recepit (quam materiam coniunctam uocant) uacuationem, &

Scarificatio.

Quatuor intentiones curationis phlegmones.

nem: & in ſymptωmatum, ſeu accidentium correctionem. Prima itaque intentio perficitur debita ſex rerum (ut uocant) non naturalium, & eorũ quæ illis annexa dicuntur, adminiſtratione. Sunt autem res non naturales à medicis dictæ numero ſex, ut ſtatim ab initio huius operis dictum eſt, aër, cibus & potus, motus & quies, ſomnus & uigilia, inanitio & repletio, animi affectus, ſeu accidentia. Quæ omnia (quoniã phlegmone ſubindè febres accendit) ad frigiditatem, & moderatam humiditatem, ſpectare debent. Pro quibus ſequentia ſubiecimus præcepta:

Prima intentio, quæ eſt uiuẽ inſtitutio.

Res non naturales.

Aërem ſyncerum, & clarum, eundemq; frigidiuſculum deligito. *Aër.*

Victum tenuem frigidum & humidum ſeruato. *Cibus.*

Vinum debile & pauciferum, id eſt, quod in temperando haud multam aquæ mixtionem ſuſtinet (Græci oligophoron uocant) aſſumito. *Potus. Vinum olygophoron.*

Quòd ſi febris uehemens (ut ſæpè aſſolet) acceſſerit, abſtemius eſto.

Partem phlegmone obſeſſam ne exercitato. *Motus.*

Quietem quantum potes, præſertim ſi plurima ſuccorum abundantia ſit, ſeruato. *Quies.*

In ſommo & uigilijs modum teneto. *Somnus.*

Somnum diurnum, et præſertim meridianũ, uitato.

À crapula, & ingluuie ſummoperè caueto. *Repletio.*

Aluus fuſa, & mollis tibi ſemper eſto, atque eam interdùm, ſi opus eſt, clyſteribus ſubducito. *Inanitio.*

Iram, clamorem, contentionem, ut inimica, fugito. *Animi pathemata.*

À ueneris uſu, ſeu cõcubitu, uelut ab hoſte infeſtiſſimo, te ſubſtrahito. *Venus.*

Secundus ſcopus curandæ phlegmones, qui eſt flu- *Auerſio fluxio-*

nis, quæ secunda est intentio.

Vena semper è directo secãda.

xionis auersio, perficitur uenæ sectione, si uires & ætas ferant. Semper autem in omnibus membris è regione siue è directo (quod Græcè κατ' ἴξιν dicitur) siue reuellere, id est, in cõtrarium retrahere uelis, siue ad latus deriuare, uena secanda est, etiam si plethora adsit. E directo autẽ sunt dextra dextris, & sinistra sinistris. Ergo si ophthalmia oculum dextrum infestet, uel synanche partem gutturis dextram occupet, humeralis uena, uel eius loco (si non appareat) alia, statim per initia fluxionis, in brachio dextro incidenda est. At si humor in genu confluat, secanda est cubiti uena, uel interna uel media, nisi alterũ crus malis scarificare, aut in eo uenam pertundere, ut alicubi Galenus consuluit. Itaque uenæ secandæ electio, & auersionis in contrarium (quæ ab Hippocrate antispasis dicitur) inuentio, à laborante particula, & curandi membri positu præstatur, indicaturq́;, ut 13. & 14. meth. med. ac sæpè alibi Gal. docet. Cæterùm corpus ipsum, quod phlegmone occupatur, non mõ cũ plethoricum est, sed etiã ubi morbi magnitudo suadet, cùm mediocritatem succorum continet, sanguinis emissione uacuamus, si saltem Galeni consilium sequamur, qui libr. 13. meth. meden. ita fieri præcipit, inquiens:

Venæ secandæ electio à laborante particula indicantur.

Gale. 13. Therap.

Dolor siquidem, & membri, in quo phlegmone sedet, calor, etiam si purum ab excrementis totum corpus sit, fluxionis causa fiunt. Expedit autem tunc parcius id efficere, (hoc est, sanguinẽ detrahere) ac uacuare quidem prout maximè tum ætati laborantis, tum naturæ congruit. Aestimatis præterea tum anni tempore, tum regione, tum hominis ipsius consuetudine. Conferunt etiam non parùm ad retractionem sanguinis in

nis in partem affectam cõfluentis, motus, frictio, & ligatura partis oppositæ, sed maximè celebrata prius (ut dictum est) sanguinis detractione. Itaque si in manibus phlegmone est orta, crura exercitanda sunt, uincienda, fricanda. Sin in cruribus, manus. Sed hæc magis ad medicum, quàm chirurgum pertinent. Tertiũ scopum assequimur solis, per initia phlegmones, repellentibus (exceptis prius memoratis casibus) parti inflammatione laboranti admotis. Vacuatur enim (ut Galenus ait) quod impletum est, non modò medicamentis ijs quæ digerunt, sed etiam quæ adstringunt & refrigerant: cuius generis sunt, quæ repellentia & regerentia dicuntur. In augmento autem ad præsentem intentionem, id est, ad uacuandum quod iam influxit, simul & prohibendum ne deinceps amplius aliquid confluat, miscenda sunt digerentibus reprimẽtia: ita tamen ut horum copia ac potentia illis adhuc præpolleat. In statu uerò æquis portionibus inuicem commiscenda sunt, ac mitigatoria (cùm uehementißimi tunc dolores adsint) applicanda. At in fine status, & in declinatione, solis digerentibus quod impactum est uacuare oportet, si saltem ipsa phlegmone resolutione, seu discußione terminari debeat. Si uerò degeneret in abscessum, & fieri non poßit, ut puris collectio ac eruptio impediatur, tum suppurantibus, aperientibus, ac detergentibus medicamẽtis uti licebit. Porrò exiccantia conferunt in fine utriusque affectus, hoc est, phlegmones & abscessus. Hæc enim quod reliquum humoris est prorsus absumunt. Verùm facta sectione in abscessu iam suppurato, medicamentum quod sine erosione siccet, imponẽdum est, ut in sequentibus dicetur.

Tertius scopus qui est humoris iam in parte recepti uacuatio.

Reprimentia in augmento præpollere debent digerentibus.

Si phlegmone in abscessum degeneret.

Porrò

Repellentia circa initium phlegmones admouenda.
Oxycraton.

Porrò ad incipientes phlegmonas repellendo aptissimum auxilium est Galeno oxycraton, quod Latini puscam aquosam nominant. Est autem mixtura ex aqua & aceto, ita quidem temperata, ut adhuc bibi possit. Spongia ergo hoc ipso oxycrato perfusa atque imbuta, parti, in qua phlegmone residet, imponenda est. Loco autem oxycrati, Galeni ipsius consilio, sumi potest uinum aliquod austerum, uel frigida, solùm in particulis scilicet, quæ circa artus sunt. Galeni uerba hæc sunt si Romano *sermone loquatur: In particulis, quæ circa artus sunt, sat fuerit (per initia phlegmones) etiã spongiam uel ex frigida aqua, cui paululum aceti sit immixtũ, uel ex aqua sola imponere, sicut etiam ex uino aliquo austero. Ad idem summè efficax est eiusdem Galeni cataplasma, ex semperuiuo, & malicorio in uino decoctis, rhu, id est, sumach, & polenta.* Repellit *enim quod influit stringendo, atque id quod cõtinetur exiccando uacuat, affectasq; partes utroq; nomine con firmat & corroborat.* Hoc *remedium à recẽtioribus, ex Auicenna, sub hac formula posteà descriptum est:* ℞. *succi semperuiui libram unam, uini quod crassæ sit substantiæ, & saporis acerbi lib. semis, farinæ hordei quartũ unum, corticis malorum granatorum, & sumach puluerisatorum, ana unciam semis, coquantur, & fiat linimentum.* Aliud *quod ad idem efficaciter auxiliatur, ex* Halyab. *Sandali albi, et rubri, singulorum drach. tres, memithæ, id est, glaucij drach. duas, terræ cimoliæ, boli* Armenicæ*, singulorum drach. unam & semis: omnia in tenuissimum pollinem terantur, & diligenter cribrentur, posteà dissoluantur in succo semperuiui, aut portulacæ, uel lactucæ, & fiat linimentũ.*

Lib. 13. meth. meden.

Galeni cataplasma lib. 2. ad Glauc.

Fen. 3. lib. 4. tract. 1. ca. 3.

Halyab. linimentum.

Aliud

Aliud ad incipientes etiam inflammationes phlegmonosas, tritum & uulgare, quod & recentibus uulneribus, & nuper acceptis contusionibus, ualde utile est. Constat oui candido liquore, rosaceo, & stillaticia rosa, hoc est, aqua rosarum. Panniculi hoc imbuuntur, parti inflammatæ apponuntur, & subinde mutantur. Cæterum plurima alia tum simplicia tum composita medicamenta, ad incipientes phlegmonas, stringendo & fluxionem reprimendo conferunt, quæ partim ex libro sexto (quem antidotarium uocauimus) partim ex alijs auctoribus, qui de hac scripserunt, requirenda sunt. Sed hæc ad præsens nobis uisa sunt sufficere. Inter remedia, quæ phlegmonarum incremento forinsecus admota subueniunt, efficaciter auxiliatur rosaceũ, Græci rhodinon uocant. *Hoc enim (ut Galeno uisum est) partim repellit, partim per halitũ digerit: quippe quod olei rosæq; mediam ad unguem naturã obtineat. Itaque rosaceo paucula quædam inest adstrictio, quæ tenues ipsius particulas præuertere quidem (inquit* Galenus*) nequit: sed ubi illæ altius penetrauerint, in ipsam iam superficiem agere incipit, pro uiribus constipando, contrahendo, ac condensando.* Proinde *fit, ut rosaceum phlegmonarum augmentis optimum sit, & aptißimum præsidium.* Aliud Auicennæ *phlegmonarum incremento ualde efficax.* Concipit *foliorum maluæ* M. *unum, absinthij, rosarum, ana unciam semis, farinæ hordei unciam unam, olei chamæmelini quart. semis: coquantur, & pinsantur, ac in formam emplastri mollis redigantur.* Aliud *eiusdem, habet uini ad dimidias uel tertias cocti (hoc sapam, illud defrutum appellamus) quart. unũ, aquæ rosaceæ, aceti, ana quart. semis*

Remedia in phlegmonarum incremento admouenda.

Lib. 3. de simpl. medi.

Rosaceum in phlegmonarum augmento optimum esse præsidium.

semis, croci drachr duas : moderato igne parum ferueant, posteà colentur, & panni eo liquore imbuti parti phlegmone obsessæ applicentur, epithematis more. Porrò *eiusmodi præsidia, quæ in augmento inflammationis adhibentur, mixtasq; ex reprimentibus & digerentibus facultates habẽt, tardius amoueri & mutari debent, quàm pura repellentia, initio ipsius phlegmones accommoda.*

Quæ in statu phlegmones conueniant.

Auxilia in uigore, seu statu phlegmones, & cùm in ea uehementes urgent dolores, idonea sunt Aetio, *malua priuatim, & cum modico pane, & rosaceo illita.* Melilotum *quoque in passo decoctum, & cum pane admotum.* Idem *possunt (inquit) & palmulæ in passo elixatæ, & cum pane, & rosaceo confectæ, & mixtæ.* Aliud *quod per halitum digerit, in uigore phlegmones summè efficax.* Perdicij, *id est, parietariæ, maluæ, ana* M. 1. *furfuris, subtilis farinæ uolatilis, ana p.* 1. *fœnugræci, anethi, ana unciam.* ß. *olei chamæmelini quart.* ß. *Coquantur in uino, & exactè subigantur, donec in unitatem coëant, & fiat emplastrum.*

Emplastrum Galeni.

Aliud *ex Gal. desumptum lib.* 13. *Therap.* Recipit *medullæ panis frumentacei lib. unam, maceratur spatio unius horæ in aqua feruenti, posteà exprimitur, et huic admiscetur mellis optimi quart. unum, formaturq; emplastrum molle.* Hoc *discutit, & dolores mulcet.* Vnguentum *basilicon, & quod è succis conficitur, diachylon nominatur, in uigore phlegmones admouenda esse consuluit* Arabs *ille* Auicennas: *uerùm hoc remolliendo, illud uerò maturando magis est idoneũ: quanquam tamen utrumque ui aliqua etiam digerente polleat.* Horum *autem descriptiones ex antidotario requirendæ sunt, ubi & ualde multa discutientia, tum simplicia, tum*

tum composita recensentur, quæ in statu eiusmodi inflammationum efficaciter auxiliantur. Cæterum hæc & similia, quæ ad discutiendum quod iam influxit, & ad dolores mitigãdos, præsidia adferunt, cùm multa humiditate participent, tardißimè mutanda erunt. Porrò cũ ex admotis nuper memoratis auxilijs, humor in particulam phlegmone obsessam delapsus discutitur, tumorq́; & extensio minuuntur, doloresq́; mitiores fiunt: tunc inflammationis declinationem adesse putato, quo tempore solis discutientibus utendum est. Cuiusmodi sunt, agrestis malua illita, & passulæ exemptis acinis cum pane & modico melle, & hordei farina cum melle applicata. Item lana succida, stupæ, spõgia, aut quid simile, uino calente imbuta, posteà expressa, & apposita: hæc enim omnia discutiẽdi ui pollent, & dolorem non excitant. Cæterùm si ob morbi pertinaciã & difficultatem locus affectus nimis multam, & resolutioni contumacem materiam continuerit, non ideò protinus, ut quidam faciunt, ad chirurgiã, id est, sectionem aut ustionem, prorumpere oportet, sed eniti ut collectus humor discussorijs medicamentis per halitum digeratur. Moliri enim prius digestionem oportet, medicamentis ad id conducentibus, quàm inflammationem incidere. Quòd si tumor digerentibus medicamentis non cedat, nullaq́; amplius discutiendi quod in eo continetur, spes relinquatur: sed uideatur potius materia ad suppurationem spectare, ad ea quæ maturant, & pus mouent, transeundum erit. Speramus autem tumorem (etiam si iam in abscessum degenerauerit) per halitum digeri posse, si materia quæ eũ excitauit, tenuis, & pauca, resoluiq́; idonea fuerit: si et in loco

Quibus sit utendum auxilijs in declinatione phlegmones.

Quando speranda resolutio.

in loco minimè profundo delitescat, cutisq́; particulæ laborantis rara extiterit. Si uerò humor multus sit, et crassus, atque in alto sinu reconditus, cutis uerò densa, exhalatio seu resolutio nequaquàm speranda est. Proinde ad maturantia, & pus mouentia ueniendum erit: cuiusmodi est cataplasma, quod ex farina triticea in aqua & oleo temperatè ac mediocriter cocta, constat: hoc enim celeriter inflammationes, quæ digestioni non cesserunt, ad suppurationem perducit, ut etiam Galenus nobis autor extitit. Siquidem & calorem habet nostro calori persimilem, nempe temperatum, ac mediocrē, & ratione farinæ & olei (quæ lentoris quippiam habent, quo meatus obstruendo partis calorē natiuū digeri prohibēt) ui emplastica præditū est. Quæ duo maximè in maturātibus, & pus mouētibus medicamētis desiderātur. Sūt qui huic cataplasmati croci momentū coloris gratia adijciunt. Cæterùm si tumor, ob infarctos in eo crassos & uiscosos humores, ægrè ad suppurationē ducitur, eximiè subueniet cataplasma ex radicum altheæ, et caricarū dulcium ac pinguium decocto, quod mellis crassitudinem repræsentet, et farina triticea compositum. Ergo accipe prædicti decocti lib. unam, farinæ triticeæ selibram, incoquantur simul, & in formam cataplasmatis reducantur. Si autem loco farinæ triticeæ hordeacea apponatur, uel cibarius panis, quem Græci syncomistum uocant, discutiendæ inflammationi magis quàm suppurandæ conueniet, ut libro ad Glauconem secundo Galenus annotauit. Aliud in declinatione phlegmones puri mouendo apprimè idoneum, quod à uulgaribus chirurgis communiter usurpatur. Habet autem corticis radicis maluauisci, id est, altheæ,

Pus mouentia.

Lib. 2. ad Glauc.

Huius cataplasmatis meminit Halyab.

Cataplasma commune.

eſt,altheæ,radicis lilij,ſenecionis,Græcis erigeron dicitur,& foliorum maluæ,ſingulorum M.unum,farinæ triticeæ quart.unum,farinæ ſem. lini unciam unam, axungiæ ſuillæ recentis lib.ſemis:coquantur herbæ in aqua quantum ſatis eſſe uidebitur,& tundantur cum reliquis in mortario,fiatq; cataplaſma. Pleraq; *alia puri mouendo accommoda,libro ſexto deſcripta ſunt,ex quibus peritus quiſque chirurgus, & in artis huius, quam docemus,operibus exercitatus, præſtantiora,& naturæ laborantis, ac particulæ cui medetur, magis idonea ſeligere atque in uſum præſentem aſſumere poterit.* Cæterum *ſi collecto ac iam confecto pure,abſceſſus in quem phlegmone degenerauit, ſponte non aperiatur,ſcalpello,uel cauterio,aut medicamento quopiã erodente(liberis iam ab inflammatione partibus) moliendà puris,quod digeri nõ potuit,euacuatio eſt.* Deinde *ulcus ad cicatricem ſimiliter reliquis ulceribus,perducendum eſt,nempe detergendo,carne implendo,glutinando,& demum cicatricem inducendo.* Porrò *ſi materia,quæ tumorem parit,craſſa eſt,& reſolutioni,atque etiam concoctioni contumax,uehementerq; carnis meatibus impacta(qualis eſſe ſolet in diuturnis inflammationibus malè curatis,reſoluta ſcilicet tenuioris humoris parte,& craſſiore in meatibus relicta) ſcarificatio timenda non eſt,præſertim(ut 2. lib. ad* Glau. Galenus *admonuit)ubi durities,liuor,ac nigror apparuerit.* Quartus *ſcopus, qui in curanda phlegmone chirurgo ac medico pròponebatur,eſt ſymptωmatum, ſeu accidentium,quæ ipſi inflammationi ſuperueniũt, correctio,& ſummotio.* Ea *autem ferè ſunt,dolor, regreſſus materiæ,ex qua tumor excitatur,ad interiora,putredo,*

Symptωmatum correctio.

ra putredo,& corruptela partis suppurantis,& ueluti lapidea quædam durities, ex ualenter exiccantibus & digerentibus relicta.

Dolor.

Ergo si uehemens dolor inflãmationi accesserit, modis omnibus laborandum est, ut statim mitigetur. Quandoquidem prǽterquàm quòd uires prosternit,& legitimas actiones impedit, fluxiones quoque accersit,& sanguinē ad se allicit.

Dolorē in phleg mone lenientia.

Itaque si dolor acrius urget in phlegmone, confestim imponenda medicamenta sunt, quæ doloris uehementiam citra ullam noxam leuent,& demulceant. Quale est, quod ex passo, oleo rosaceo,& paucula cera, cum his ambobus liquata conficitur Galeno: hoc autem lana succida, quæ plurimum habet œsypi, excipiendum est, ac æstate quidem frigidum: hyeme uerò tepidum apponẽdum. Itaque medicamentum eiusmodi, sicut dictum est, attemperatum & admotum, rarefacit, extenuat, digerit, euacuat: humorem acrem, lentum, crassum, aut multum, partibus dolentibus hærentem, æquabilem reddit, uaporemq́; crassum, commodum exitum non habentem discutit, atque sic dolorem mulcet: nullam uerò sua caliditate noxam inuehit: rosaceum namque calorem retundit,& infrenat. Quo fit, ut hoc remedium citra noxam ullam dolorem mitiget,& affectui non incommodet, ut aqua calida, oleum,& triticea farina, quæ in inflammatione, cum dolore incidente ex usu esse non possunt, ut testis est Galenus.

Lib.2 ad Glauc.

Hæc enim calfaciendo ac humectando relaxant, ac robur partis resoluunt, unde & imbecillior redditur, & ad fluxionem excipienda pronior. Ad eundem usum (nempe ad mitigationem doloris in phlegmone) efficaciter apponuntur, rosaceum, ouorum lutea, quæ & uitellos appellãt,

mica

mica panis albi, in aqua calente macerata, posteà expressa, & rosaceo permixta. Præsenti etiam auxilio sunt, maluæ in aqua decoctæ, mixtæ cum furfure, & rosaceo, uel oleo uiolaceo. Crocum autem in omnibus sedandis doloribus assumitur Auicennæ, atque alijs anodynis, id est, dolorem mitigantibus, utiliter commiscetur.

Crocum.

Porrò si tanta tamq; uehemens sit doloris acerbitas, ut ijs quæ à sedando leniendoq; dolore quasi suppetijs latis naturæ, propriè anodyna & paregorica dicta sunt, demulceri non possit, ad narcotica, id est, stupefacientia, transeundum erit. Inter quæ hyoscyamum admirandam opem sæpe contulisse, quorundam scriptis prædicatur, & à nobis, alijs'ue ualde multis frequenti experimento comprobatum est.

Nota de hyoscyamo.

Itaque folia eius sub calidis cineribus coquito, recenti axungiæ misceto, & admoueto. Hoc uehementes dolores mulcet, & phlegmonosos tumores ad suppurationem perducit. Cauenda autem semper est, dum hoc moliris, nimia humectatio: quippe quæ per initia inflammationum, cum magno dolore fluxu incidente, perniciosa sit, ut paulò antè diximus. Cæterum si metus adsit recursus materiæ phlegmonem excitantis ad loca penitiora, & maximè uersus principes partes, trahentibus medicamentis, (de quibus lib. sexto fusissimè egimus) uel etiam admotis cucurbitulis, quæ uehementius, & ex penitioribus partibus trahunt, eam foràs euocare oportet.

Recursus materiæ ad interiora.

Si uerò à uehementer exiccantibus ac digerentibus inflammationi temere admotis, reliquiæ tumoris in scirrhum abierint, radices cucumeris agrestis, (qui uulgò herbarijs & officinis cucumer asininus dicitur) aut bryoniæ, aut asari, in aqua incoques: sæpe quidem

Durities relicta.

Galeni cataplaſma, ad induratos tumores.

(ut præcepit Galenus) has ſolas, nonnunquàm uerò et caricas pingues adijciens. Deinde farinam cum aqua miſceto, cui & aliquid adipis, præſertim anſerini aut gallinacei, adijcito. Quòd ſi horum copia non ſit, ſullum addito, & cataplaſma conficito. Hoc ſcirrhoſum affectum, ex ualentius exiccantibus & digerentibus medicamentis in parte, quæ phlegmone occupabatur, relictum, efficaciter ſanat. Prædictarum quoque herbarum, & cum his altheæ radices, poſt moderatam decoctionem cum pane & adipe contritæ & admotæ, eiuſmodi induratos tumores diſcutiunt, ut libro ſecundo ad Glauconem luculenter docet Galenus. Itaque ſi phlegmonoſos tumores, qui ægrè per halitum digeruntur, nec facilè concoquũtur, in ſcirrhum mutari timuerimus, ualenter digerentibus ſemper emollientia remiſcebimus. Sed de ijs iterum libro ſexto, cui nomen fecimus antidotarium, locupletius dicemus.

Putrefactio.

Porrò ſi portio aliqua ſuppurantis particulæ cõputruerit, eam protinus excidere oportet, uel plurimis ſcarificationibus profundis incidere, dein aqua ſalſa perfundere, & demum emplaſtrũ apponere ex fabarum, aut orobi farina cocta in oxymelite. Reliqua quoq; tibi molienda erũt, quæ in curatione gãgrænæ mox ſubijciemus. Sed melius fuerit capita curationis eiuſmodi phlegmonoſi affectus, breuibus quibuſdam ſententijs cõplecti.

Capita curationis rheumaticæ, id eſt, ex humorum influxu factæ phlegmones adhuc incipientis, & cum dolore non uſque adeo magno affligentis. Ex Galeni lib. 2. ad Glauc.

1 *Corpus uniuerſum congruis uacuationibus, ſed præſertim uenæ ſectione, modò nihil obſtiterit, inanito.*

Partem

Pârtem inflammatam his, quæ influentis humoris 2
repellendi uim habeant, perfundito, ac illinito.

Humorem qui in affecto loco continetur, admotis 3
exiccantibus ac digerentibus medicamentis, uacuato.

Robur ac uirtutem affectæ parti, & eam circun= 4
stantibus, addito.

Capita curationis eiusdem phlegmones, quando
cum grauiore dolore affligit.

VBi inflãmatio ex defluxione orta, grauiore cum 1
dolore affligit, doloris uehementiam citra ullam
noxam leuato, mitigatóue.

Ergo quæ uehementer stringunt, aut quæ calfacien 2
do & humectando relaxant, ac robur resoluunt, ne
admoueto.

Sed quæ quod influit, mediocriter stringendo, re= 3
pellunt, & quod iam affectam partem obsidet, uacuãt,
inflammato loco adhibeto.

Spongiam acerbo uino aut posca imbutã, ut fluenti 4
humori uia præcludatur, applicato.

Si hæc profecerint, & nusquam adhuc pus appa= 5
reat, mollibus, & ijs quæ aduersus fluxiones temperã
tur emplastris, utitor.

Ex ijs autem quæ exiccare, & fluentem sanguinẽ 6
repellere citra dolorem poßint, tanquam optima deli-
gito. Quale est, quod chalcite constat, rosaceo resolu=
tum. Deinde lanam puram ex uino acerbo madentem,
superponito.

Vbi uerò pus in parte ipsa apparuerit, semel atque 7
iterum supradictum cataplasma, aut potius quod ex
hordei farina constat, admoueto.

8 *Si puris eiusq; craßi copia, medicamenta superet, adeò ut nulla exhalationis seu resolutionis spes habeatur, exitum ei quod digeslioni non ceßit, eo potißimum loco, quo est editißimum, parato.*

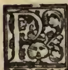
9 *Post sectionem, nisi dolor urgeat, uulnus exiccato, ac citra dolorem detergito.*

10 *Si post sectionem dolor urgeat, cū fomētis primùm, deinde cataplasmate, mox humectante aliquo medicamento, aut saltem non siccante, mitigato.*

11 *Si uerò pars adhuc inflammata sit, cataplasma ex lenticula, quod uacuat & repellit, imponito.*

De carbunculo, gangræna, & sphacelo, quas sanguineas pustulas uocant. Cap. VII.

De carbunculo.

OSTQVAM *de phlegmone prima inflammationum differentia, & nostris corporibus frequentißimè incidente, abundè satis, quantùm ad chirurgum attinet, disseruimus: consequēs usum est, ut primùm de carbone seu carbunculo, qui Græcis ἄνθραξ dicitur: dein de gangræna & sphacelo (quem uulgò cum Auicennæ interprete esthiomene appellant) dicamus. Ille enim ex sanguinea fluxione, uti & phlegmone, ortum habet, febremq; acutißimam infert. Hæc uerò magnas phlegmonas subinde concomitari solent: ut libello de tumoribus præter naturam, & plærisque alijs locis Galenus annotauit. Itaque carbo ex influente sanguine, nigro, craßoq;, ac fæculento, eodemq; feruente, atque impensè calido, nascitur. Cui si tenues quædam humiditates admixtæ fuerint, pustulæ quædam ambustis consimiles, per summa cutis*

ἄνθραξ. Γάγγραινα. Σφάκελος.

Gangræna & sphacelus magnas consequuntur phlegmonas.

Carbunculi generatio & descriptio.

Carbunculus duplex.

ma cutis excitantur, appellaturq; tunc hæc inflammatio, carbunculus cum pustula. Quod uitium sanè frequentissimè incidit. Interim tamen (licet rarò) & citra pustulam, pustulasúe incipit: uerùm omnibus crustosum ulcus fit. Dixi autem, citra pustulam; pustulasúe: qoniam una duntaxat aliquando pustula maiuscula cum hoc morbo exoritur, qua rupta, ulcus cum crusta gignitur. Sæpe uerò non una tantùm pustula erumpit, sed multæ exiles, ueluti milij semina, crebræ in particula residētes, quibus præruptis, similiter crustaceum ulcus prouenit, quale ferramenta candentia excitant. Cæterùm inter initia priusquàm pustulæ enascantur, scabunt particulam omninò. Crusta autem ipsa modò cinereum colorem, modò nigrorem præ se fert, eoq; loco leuari cutis non potest, sed inferiori carni quasi affixa est. Circumiacens caro in summam ac feruidam peruenit inflammationem, quam Græci phlogosin appellant, & colore nigrescit, splendetq; bituminis & picis modo, ueluti si plusculo rubro minus misceas nigri. Talis autem est color bilis exactè atræ. Et hæ quidem notæ sunt carbunculi ex ipso affectu desumptæ. Quibus accedit grauis & molestus admodùm laborantis particulæ dolor, perinde ac si uinculis esset uehementer constricta. Necessariò quoque qui ita sunt affecti, febricitantq; etiã magis quàm illi, quibus erysipelatosa est phlegmone. Quod si uenenositas aliqua subsit, (ut ferè semper assolet) nausea quoque, et frequenti uomitu, unà cum omnimoda appetitus prostratione miserè torquentur laborantes. Sed & cordis tremor, & palpitatio, & frequens animi defectio illis adsunt. Quod uitium tunc huius ætatis chirurgis

Notę carbũculi.
Vlcus crustosũ.
Pustula una maiuscula, uel plures exiguæ.
Crustæ color cinereus aut niger.
Carnis circumpositæ inflãmatio cum nigrore.
Dolor grauis.
Febris uehemens.
Nausea.
Vomitus.
Prostratio appetentiæ.
Cordis tremor.
Animi deliquiũ.

peculiari nomine anthrax appellatur, à carbunculo quidem malignitate, & uenenositate (ut uolunt) differens: cùm tamen ἄνθραξ Græcis sit idem, quod carbo, uel carbunculus Latinis. Proinde superuacuaneum est, eorum signa & curationem (quod ferè omnes chirurgi faciunt) distinguere, & in diuersis capitibus de ijs pertractare. Cæterùm carbunculi ipsi ex caussis populatim grassantibus, magna ex parte oriuntuur, & pestiferam luem consequuntur. Quocircà diligenti animaduersione circa eos opus est, tantum abest ut negligi debeant. Porrò tametsi ἄνθραξ, seu carbunculus omnis, morbus sit acutus, periculosus, & contagione inficiens, omnium tamen peßimus est Auicennæ, & maximè lethalis, qui in emunctorijs, & propè membra principalia enascitur. Timendum enim est ne ad interiora, & partem aliquam principem materia hæc uenenosa, quæ carbunculum excitauit subitò recurrat. Quod si acciderit, in maximo uitæ discrimine æger est, præsertim si mala aliquot signa se prodiderint. Quin sola illius putida, & plusquàm lerneo tincta ueneno exhalatio, sufficiens est hominem enecare.

Carbũculi luem pestiferam ferè semper consequuntur.
Iudicia.

Carbũculus quã do maximè lethalis, sumpto à loco affecto indicio.

Si circa stomachum, siue œsophagũ, fauces'ue incidat carbunculus, subitò (ut ait Celsus) spiritum sæpe elidit. Minus læthalis est carbunculus Auicennæ, qui primùm ruber, deindè citrinus apparet. Qui uerò liuescit, aut nigricat, neminem ferè non iugulat. Nullus tamen ex sua natura non periculosißimus censetur. Si accidentia, quæ morbum hunc comitari solent, plurimum remittantur, spes aliqua nobis promittitur. Si uerò magis atque magis semper intendantur, & uehementiora fiant, tum planè est desperandum.

Aliud iudicium à loco affecto.

Iudicium à colore.

Iudicium ab accidentibus.

De cu-

De curatione carbunculi.

Carbunculi curationem (ſuppoſita conuenienti uictus ratione) ſtatim ab initio (ſi nihil obſtiterit ex ijs, quæ uenam incidi uetant) auſpicandam eſſe à ſectione uenæ, Gale. *præcepit lib. metho. meden.* 14. *& ſecundo ad* Glauconem *: uultq; ſanguinis uacuationem ad animi defectionem uſque fieri. Quippe quæ plurimum commodi hoc uitio laborantibus ſit allatura: idq; perpetuò eſt obſeruandum, ut uena è directo pertundatur. Venæ autem ſecandæ electio ex laborante particula (ut in curatione phlegmones dictum eſt) nobis indicatur. Quo circà ea in re conſulendus eſt à chirurgo peritus aliquis medicus, qui undè, & quatenus ſanguis mittendus ſit, probè nouerit definire. Secta ut decet uena, ſi nihil (ut dixi) prohibuerit, alienum non fuerit eiuſmodi tumorem ſcarificare, plagis quidem (ob infeſtantis ſucci craſſitudinem) ſatis profundis: nempe quæ mediocribus (ut* Galeno *uiſum eſt) ſint altiores. Sunt qui præcipiant ipſos ſacrificatus in cruſtaceo ulcere duntaxat eſſe faciendos.* Ipſas *uerò inciſiones aqua ſalſa calente ſtatim perfundunt, ne in illis ſanguis coëat, concreſcat'ue, ſed foràs egrediatur. Interdùm etiam erodens aliquod medicamentum imponunt, cuiuſmodi eſt arſenicum, quod in ea re inter cætera primatum obtinet. Quidam uerò loco ſcarificato ſanguiſugas admouēt. Cæterùm laboranti particulæ (tametſi quod ad inflammationem ſpectat, refrigerantia deſideret) ualidè repellentia haudquaquàm admoueri debent.* Nec *enim eiuſmodi fluxionem, propter humoris craſſitiem, atque etiam malitiam auertere poteris.* Et *ſi quando id feceris, aliud quippiam (ut* Ga-

Carbunculi curatio à ſanguinis miſsione ſtatim auſpicanda.

Vena è directo ſecanda.

Scarificationes profundæ.

Perfuſio ex aqua ſalſa calente.

Arſenicum.

Sanguiſugæ.

Fluxionē in carbūculo nec auerti poſſe, nec debere, lib. 14. Therap.

(ut Galenus ait) quod in alto sit corpore offendes. Atqui nec affatim affluere is humor, ipso Galeno autore, permittendus est. Inquirẽda igitur remedia sunt, quæ cum modicè reprimendo, etiam digerere, seu dissipare poßint.

Cataplasmata carbunculo idonea.

Tale profectò est cataplasma, tum quod ex plantagine conficitur, tum quod ex bis cocta lente constat. Sed hîc admiscenda nobis erit mica panis, qui furno sit coctus. Esto autem panis (ex Galeni consilio) nec omninò à furfure purus, nec nimium eius habens.

Emplastrum de arnoglosso.

Huiusmodi *autem cataplasma, recentioribus appellatur emplastrum de arnoglossa, cuius forma apud eos est talis: ℞. arnoglossi, lentium, panis furnacei; singulorum partes æquales, coquantur in aqua.*

Emplastrum ex malis Punicis.

His *gallas addidit* Auicennas, *qui & ad eandem intentionem probat emplastrum, quod constat duobus malis granatis coctis in aceto, aut aqua acetosæ.* Et *hæc quidem tum parti ipsi laboranti, tum circumiacentibus imponunt.*

Paulus.

Huic *sententiæ accedit &* Paulus Aegineta, *inquiens: Vt radicitus carbunculos diuellas, dirimasq; ab adiacentium cõmercio, malum* Punicum *acidum minutatim concisum in aceto coques: ubi autem intabuerit, in læuorem deteres, linteoq; illitum induces: cùm siccescit, aceto humectabis.*

Medulla nucis auellanæ carbunculos maturat, & rumpit.

Item *nucis auellanæ ueteris, uel etiam non ueteris medulla, carbunculos maturat rumpitq;.* Optimum *autem etiam fuerit perpetuò circumiacentibus ipsis partibus unguentum ex bolo* Armenia, *rosaceo, uel myrtaceo oleo, & aceto confectum, inducere: ne scilicet intrò, qui iam fluxit humor, recurrat.*

Auxilia attrahẽtia uirus.

Sunt *qui uirus ipsum, & malignum humorem in pestilenti carbunculo, suctu, cucurbitulis, & medicamentis attrahentibus ad locum*

carbone

carbone obsessum euocant, & alliciunt. Quod sanè & faciendum consuluerim, si artus, & minoris notæ partes ἄνθραξ occupet, & pigrè moueatur fluxio. Si uerò ualidè, atque affatim ualde irruat, modicè reprimentibus (ut modò ex Galeno adductum est) infrenandus utcunque est fluxionis impetus, ne scilicet ingens nimis dolor ex fluxione tam ualenter irruente in laborante particula excitetur, atque ita malum exasperetur. Super ipsum uerò ulcus crustosum, ubi præcipuè membrum putrefit, ualens aliquod medicamentum, & quod uehementer exiccet, nō autem quod concoquat, & pus moueat, (quando ita putredinem particulæ foueris) imponendum est. Cuiusmodi est Andronis, Musæ, Pasionis, uel Polyidæ: diluiq; id uino aliquo dulci, uel sapa, ad sordium crassitudinem debebit. Cataplasma etiam, quod ex orobi farina, & oxymelite cōstat, Galeno rectè apponitur: ubi ulcus malignum & cum putredine fuerit. In communi autem usu est unguentum uulgò Aegyptiacum nominatum. Quòd si hæc parùm proficiāt, ad acriora, & quæ ignis uires habeant, deueniendum erit. Cuius generis sunt, radix dracunculi, uel aristolochiæ, ex aceto trita, & imposita: calx, arsenicum, & sandaracha, & alia huiusmodi, quæ non aliter quàm ignis adurunt. Hæc proficiunt satis, si protinus à uiua corruptam partem resoluant. Quo facto, quicquid corruptum est & emortuum, protinus auellere & radicitus extirpare oportet. Cùm autem sub ipsis erodentibus medicamentis sequatur crusta, undique à uiua carne diducta, uulnus quidem, quod ex eis excitatur, ut cætera adusta curandum est. Cæterùm cùm extremis morbis (ut inquit Hippo.) exquisitè ex-

Quid super ulcus crustosum imponendum.

Cataplasma ex orobi farina & oxymelite.

Vnguentum Aegyptiacum.

Adurentia medicamenta.

Quādo ad ustionem properandum.

trema

trema remedia optima sint, cogimur aliquando (uictis scilicet malo medicamentis) malignum carbunculum cauterio, ut uocant, actuali, hoc est, candente ferro extirpare.

Finis adurendi.

Finis autem adurendi est, dum ex omni parte sensus doloris est, ut rectè Celsus admonuit. Post hæc crusta ulceribus inducta, auxilijs ad id accommodis, resoluenda est. Quòd si adustionem laborans pati recusauerit, aliquis ex humili plebe adhibendus est, qui carbonem ipsum mordicus apprehensum radicitus euellat.

Psylli.

Quales olim erant Psylli in Italia nominati, qui uulnera ex morsu serpentum illata, innocuè exugebant.

Auulso uel absumpto carbunculo, quid posteà agendum.

Porrò auulso sic uel quomodocunque absumpto carbunculo, sinus, cessante iam inflammatione, primùm detergeri: deindè iam purus factus, implentibus medicamentis (quæ Græci synulotica uocant) curari debet. Vbi uerò iam penitus fuerit impletus, nec amplius quicquam illi cauum remanserit, ea quæ cicatricem inducunt, similiter reliquis ulceribus adhibere fuerit tempestiuum. Horũ autem omnium materia ex antidotario, & tractatu de ulceribus requirenda est.

Maturatiuum Auicennæ.

Cæterùm si non admodùm sæuiat malũ, nobisq; aliquas dederit inducias, maturatur, & aperitur Auicennæ, admotis ficubus, fermento, et sale ad inuicẽ mixtis. Vbi autem bis uel ter appositum fuerit huiusmodi emplastrum, locus omnino niger & dehiscens apparere solet:

Mundificatiuum ex apio.

atque tũc mundificatiuo ex apio locus detergendus erit. Medicamen quoque ex uitellis ouorum & sale confectum, si sæpius admoueatur, maturat & aperit carbunculum, ut scribit Theodoricus.

Emplastrũ uulgare optimum, quod usurpatur in Parisiorum Nosocomio.

Ad eundem finem in communi usu est hodiè emplastrum ex melle, sale, triticea farina, & ouorum luteis compositum.

Consolida

Consolida maior (quod Græci symphyton appellant) inter duos lapides contrita, diuino quodam (ut referunt) miraculo anthracem sanat, et ex toto intra diem unū interimit, ita ut nulla amplius deinceps curatione egeat, præterquàm ea quæ cōmunis est alijs uulneribus. Miranda etiā narrant alij de scabiosa: nēpe quòd comesta uel ex uino pota, internos tumores ad exteriora protrudit, & insensibiliter dissoluit, discutitq́.

Cōsolida maior.

Scabiosa.

Quæ crustas ulceribus resoluunt.

Crustas huiusmodi carbunculi ulceribus resoluunt, butyrum recens, axungia porci, & alia id genus pinguia. Ad id etiam mirè proficit subsequens emplastrū: nam præterquā quòd escharam, id est, crustam, citius multò quā prædicta resoluit, dolorem etiā ab acribus & adurentibus medicamentis, uel candente ferro excitatum, demulcet, atque malignū ipsum succum, qui carbunculum creabat, potenter discutit. Habet autem farinæ triticeæ & hordeaceæ, singulorum uncias tres: ex quibus cum decocto maluarum, uiolarum, & radicum altheæ fit solidum emplastrum, addendo butyri, & axungiæ suillæ liquefactæ, singulorū uncias duas, uitellos quoque duorū ouorum, qui adijci debent quando ab igne remouentur: atque hæc omnia rursus cum radice & folijs prænominatis diligenter contusis & subactis, ac per incerniculum cretis, ad inuicem miscēda sunt. Victus ratio, epithemata, opiatæ, & alia id genus, quæ cordi roborando dicata sunt: item uacuationes, si quæ necessariæ sint, ad diæteticen & pharmaceuticen omnino pertinent. Quare in ijs administrandis peritus aliquis medicus erit consulendus. In

Emplastrum escharam resoluens.

Theriace.

dus.In communi autem usu est apud omnes theriace, quæ ad fabæ magnitudinem exhiberi solet, ex aqua scabiosæ, uel si febris adsit admodum acuta & uehemens, ex aqua rosacea, uel buglossi: debetq; à laborante assumi sex horis à pastu. Cæterùm quoniam superius facta est mentio de trochiscis Andronis, Polyidæ, Pasionis, & Musæ, quos tantoperè celebrat Galenus, non alienũ fuerit eorũ descriptionẽ hîc subijcere.

Andronis trochiscus hæc recipit.

CYTINORVM, *idest, florum seu capitulorum mali Granati, drachmas decem, aluminis scißilis drachmas quatuor, chalcanthi drach. duodecim, myrrhæ drachmas quatuor, thuris, aristolochiæ, gallæ, singulorũ drachmas octo, salis ammoniaci drachmas quatuor.*

Polyidæ sphragis pastillus hæc continet.

*Quod sic * stellatim decussatur; nota est denarij, quæ pro drachma hîc ponitur.*

MALICORII * *põdo sex, myrrhæ * põdo octo, aluminis scißilis * põdo quinque, thuris * pondo quatuor, chalcanthi * pondo trium, fellis taurini * pondo sex, uino dulci excipiuntur.*

Polyidæ pastillus alius.

ALVMINIS *fißi pondo denariûm trium, thuris pondo denariûm quatuor, myrrhæ tantundẽ, chalcanthi pondo denariũ duûm, cytinorum pondo denariûm duodecim, fellis taurini pondo denariûm sex, aloes pondo denariûm octo: uino austero excipiuntur.*

Musæ trochiscus hæc habet.

ALVMINIS *scißi, aloes, myrrhæ, chalcanthi, singulorum pondo * sex, croci, crocomagmatis, singulorum pondo * tres, cytini pondo * quatuor: mulso ex falerno facto assumuntur.*

De gan-

De gangræna & sphacelo.

Gāgræna quid, & unde ortum habeat.

Gangrænas nominat Galenus libro 2. ad Glauconem, eas quæ ex magnitudine inflammationis fiunt mortificationes, nondùm tamen integrè factæ sunt, & iam confirmatæ. Eius mali tanta uis est, ac tyrannis, ut nisi celerrimè succurras, facilè affecta pars mortis habitum repræsentet, hoc est, promptissimè, uitæ, sensus, & motus extinctionem contrahat.

Gangræna pessimus tyrãnus.

Vbi uerò membrum sic uitiatum & languens in totum sensu fuerit destitutum, ac omninò emortuum, ita ut percussum, uel sectum, uel adustum, non sentiat, quæ patitur, affectum hunc non iam amplius gangrænam, sed sphacelon Græci nominant: Latini uerò syderationē, recentiores esthiomenon appellant: quod nomen etiam ad gangrænam extendunt. Auicennas autem esthiomenon uocauit, quando ad partes continuas transit corruptio, quo nomine in re alia utuntur Græci. Quidam affectum hunc modò herpeta esthiomenon, modò cancrum ulceratum nominant.

Sphacelus.

Accidit autem hic affectus etiam ossibus, cùm caro ipsis circundata ac circumfusa tetros gignens ichωras, id est, deprauatam saniem generans, hoc tetro uiru ea imbuerit, ac fœtidissima putrilagine consumpserit.

Ossium syderatio.

Cùm itaque membrum ita ex toto, uita, sensu, motuq; priuatum apparuerit, confestim ad uiuum usque, quamproximè sanæ parti erit resecandū.

Syderatū membrum confestim reuocandum.

Itaque differt sphacelus à gangræna, quod ille ossibus etiam (ut dictum est) innascatur, nedum carni, & uasis: hæc uerò ossibus non adueniat: una tamen species sphaceli est, sed proprium nomen, & singulare præter cōmune sortita. Huiusmodi absolutam partis affectæ corruptionem, sensum penitus auferentem,

uulgus

Ignis ſancti Antonij.

uulgus Gallicum appellat ignem Sancti Antonij, aliàs Sancti Martialis. Alij uerò (ut diximus) herpeta eſthiomenum, alij cancrum ulceratum uocant.

Mortificationis cauſæ.

Accidit autem trifariàm eiuſmodi membrorum mortificatio, ſeu uitæ in membris extinctio, ac deſtructio. Vno modo, quando membrum non amplius poteſt recipere uitam ſibi à corde per arterias tranſmiſſam, propter diſsipationem ſeu diſſolutionem mixtionis, atque harmoniæ ipſius laborantis membri.

Quæ mēbri mixtionem diſſoluunt.

Diſſoluitur autem ac deperit mixtio atque harmonia partis, uel ob nimiam frigiditatem, ut aliquando contingit per hyemem ualidam, atque aſperam: uel ab immoderata, et inconſultè, ac temerè molita inflammationum refrigeratione: aut ab excedenti ac ſupra modum uehementi caliditate, & ueneno ſitate inflammationum, ac malignarum (ut uocant) puſtularum. Altero modo gangrænam & ſphacelum fieri contingit, quando uita in membro recepta præfocatur atque extinguitur, ut nonnunquam euenit in magnis inflammationibus, quæ ita interdum uenas, arterias, & poros cutis obturant conſtipantq́;, ut ſpiritus ibidem, prohibita in totum effluuij uaporoſi tranſpiratione, & aëris externi attractione, ſtranguletur, ſuffoceturq́;. Tertio modo, hæ mortificationes & uitæ extinctiones fiunt in membris, quando prohibetur tranſitus atque influxus uitalis ſpiritus, à corde ad membrum aliquod, idq́; uel propter uehementem ligaturam, uel contuſionem aliquam in uijs, ac meatibus ipſis, per quos defertur ſpiritus, factā. In ſumma, gangræna & ſyderatio, quam Græci necroſin & ſphacelum uocant, noſtris corporibus accidunt, uel denegata parti uitali facultate, uel natiuo eius corporis calore,

ac tem-

Signa gangrænæ & sphaceli.

ac temperie pereunte. Cæterum signa gangrænæ & syderationis, Galeno in opusculo de tumoribus præter naturam sunt hæc. Primum quidem illud coloris floridum, quod phlegmonis, id est, inflammationibus adsuerat, in ipsis extinguitur. Deinde dolor & pulsus, seu pulsatio, hoc est, arteriarum motus ipsi ægro sensibilis, recedunt, non finita adhuc dispositione, uerùm sensu iam emortuo. Vnde membrum mox nigrum conspicitur, molle quoque, & putridum, fœtoremq; expirans cadauerosum efficitur. Quo fit, ut cùm præmitur digitis, facilè cedat in profundum, nec posteà reuertitur aut resilit, imò apparet cutis à carne seiuncta.

Iudicia.
Lib.4.

Hæc autem partis affectæ mortificatio, quam Græci gangrænam appellant, tantæ est (inquit Paulus) ferocitatis, ut nisi quis rupta omni mora præsentissimas tulerit suppetias, laborans particula facilè emoriatur, & uicinas sedes inuadat, ac hominem ipsum iugulet.

Lib.5.

At si (ut refert Celsus) nondum planè tenet, sed adhuc incipit, eam curare non difficillimum est, utique in corpore iuuenili, & magis etiam si musculi integri sunt, si nerui uel læsi non sunt, uel leuiter affecti sunt. Vbi uerò penitus insedit hoc malum, & iam in sphacelum abijt, insanabile est, plurimiq; sub frigido sudore moriuntur.

De curatione gangrænæ ex magnis inflãmationibus genitæ, & sphaceli ex gangræna creati extirpatione.

Corrupti sanguinis uacuatio.

CVm sanguinis copia gangrænam generet, eius curandi ratio statim auspicanda est à copiosa corrupti sanguinis, qui in membro laborante comprimitur, uacuatione. Sed interim negligi non debent, quæ ad diæteticam, pharmaceuticam, uenæ sectionẽ, (si necessaria

cessaria fuerit) & cordis tutelam pertinere uidebuntur, pro quibus consulendus erit chirurgo peritus aliquis medicus, qui omnia probè, & ut res exigit, norit instituere. Fit autē larga illa sanguinis ita impacti (cuius occasione fiunt mortificationes) ex parte affecta emißio, uel uena incisa, si quæ amplior ac turgens circa eandem partem conspicitur, uel cute uniuersa partis affectæ, unà cum subiecta substantia, excisa, uel pluribus & altis scarificationibus diuisa. Alij ad eundem finem sanguisugas admouent, & uenas minores proximas aperiunt. Verùm profundæ illæ ac frequentes sectiones aut scarificationes, multò sunt ad eius mali curationem efficaciores. Cæterùm pro affectus magnitudine, uel maximæ sectiones fiunt, uel incisuræ (quas scarificationes appellamus) utræque frequentes: illa, ubi putredini uicinus malū est: hæ, ubi tantùm putrescere incipit. Quo enim uitium maius est, eo maiore remedio, ut cuique constat, indiget.

Post scarificationē locus aqua salsa abluendus.

Vbi autem abundè sanguinem ex altis illis plagis emanare permiseris, locus aqua salsa abluēdus erit, ut sanguis craßior, & qui alioqui ibidem concresceret, foràs egrediatur.

Medicamēta putridis consecrata.

Deinde medicamentum aliquod putridis consecratum, id est, quod putrefactionem prohibeat ac resoluat, induci debet, quale est farina orobi, aut lolij, (quod Frāci IVRAIAM, *quòd uini modo temulentiā cōcitet, appellant) aut si harum facultas non sit, fabacea ex oxymelite, uel syrupo acetoso. Vtile etiam fuerit, locum scarificatum bis in die aceto calente, sed mulso præsertim lauare. Hæc enim sua siccitate saniem, & putrilaginem absumunt, eamq; detergunt: frigiditate uerò, quod nondum uitiatum ac corruptum est, à putredine uindicant.*

uindicant. Vbi uerò iam ipse ueluti feruor subsederit, ac mali furia sese remiserit, unguentum id, quod uulgò Aegyptiacum appellatur, ex flore æris, alumine, *Vnguenti Aegyptiaci uis.* *melle, & aceto, ad æquas portiones mixtis & coctis compositum, superimponendum erit. Hoc enim putrefactionem prohibet ac resoluit, putrefactum quoque ad corruptum ab integro & sano adhuc dirimit, & decidere cogit. Denique crustam inducendo, quod sanum est, conseruat ac tuetur. Quòd si ualentius atque efficacius medicamen uelis apponere, salem prædictis adijce: aut, si malum magis adhuc increuerit, aliquem ex trochiscis paulò antè memoratis exquisitißimè tritum aceto, & uino dilutum, utpote uel Andronis, uel* *Trochisci caustici.* *Polyidæ, uel Musæ, uel Pasionis, uel unum ex ijs qui in antidotario dicuntur, calidicon, aldaron, & ex asphodelo, qui ob suam uim causticam corruptum à sano dirimunt. Probatur in ea re ante omnia arsenicon quod uocant sublimatum, purum, aut correctum, idq; uel in* *Arsenicum sublimatum.* *puluere, uel ex uino dissolutum, & linamento, aut xylo, quod Galli cotonem appellant, exceptum, inter sanum & corruptum applicatum: hoc enim confestim malum sistit, & id quidem sine dolore. Quòd si neceßitas exigat, spatula uel specillo separandum est sanum à corrupto. In eiusmodi autem medicamentis adhibendis, ut res securius tractetur, attentos sedulò nos esse oportet circa naturã corporis ægroti; sicuti ,, rectè nos Gal. admonuit, inquiens: Si corpus rusticum* *Lib. 2. ad Glauco.* *,, fuerit & durum natura, uehementiora desyderat me- ,, dicamenta: fœmineum uerò, & mollem carnem habẽs, ,, imbecilliora. Infantes quoque uel pueri, & quicunque ,, inter uiros & balneas amant, & in otio degunt, mollia exigunt*

lia exigunt medicamina. Conſideranda inſuper eſt partium, quæ male affectæ ſunt, nedum corporis totius natura: quādo abſcindis, aut circuncidis id quod iam computruit. Quædam enim ſunt, quæ citiſſime ad putredinem ueniunt, ſi negligenter curentur: aliæ uerò tardiuſcule. Quædam item medicaminum uires ac beneficia tardius ſentiunt, aliæ citius. Porrò ſi nihilo magis malum his cauſticis medicamentis conſtiterit, uri id quod eſt inter integrum, ac uitiatum locum, debet. Solent uerò hæc auxilia omnia, nihil interdum proficere, atque tunc unicum, tametſi (ut Celſus ait) miſerum auxilium eſt, membrum quod paulatim emoritur, abſcindere, ut cætera pars corporis tuta ſit. Nam quod computruit, ueneni in modum ſuo cōtactu, quod adhuc ſanum & integrum eſt, inficit, & corrūpit. Si quando autem putrefactam huiuſmodi atque emortuam partē abſcideris, uel quod in membro quopiam computruit uſque ad ſanum corpus concideris, eam quæ ueluti quadam radix eſt, ſanæ atque integræ parti adiunctam, ob maiorem ſecuritatem, ex Galeni conſilio, candenti ferro adurere conuenit. Ita enim celeriter ſanguinis profluuium compeſces, & putredinem arcebis. Facta uerò aduſtione, porri ſucco, uel (ut Paulus ait) ſale cum porro utendum eſt, uel aliquo ex ijs, quæ paulò ante diximus. Hæc enim ſiccant, & ſtringunt putredinem, atque humorum affluxum prohibent. Vbi uerò ti bi uidebitur his remedijs adhibitis ceſſare putredo, ut cruſtæ citius decidant, cataplaſmate utendum eſt ex pane uel hordeacea farina, uel triticea ex hydrelæo incocta. Item medicamento, quod cephalicum uocant, ex melle illitum. Hæc enim detergendo, cruſtam à

Vſtio quādo adhibenda.

Si gangrena in ſphacelum abierit.

Lib. 2. ad Glauc.

Lib. 4.

Cruſtas à partibus exuſtis ſoluentia.

ſubiecta

subiecta carne resoluũt. Quin etiam medicamentum, quod tetrapharmacum dicitur: præterea & Macedonicum, pus mouendo, ac emolliendo, crustas à subiectis corporibus diducunt, quemadmodum & reliqua omnia, quæ ad suppurationem perducunt. Hæc enim præterquam quòd emolliunt, pus sub crusta conficiunt, quod eam resoluit, scilicet inter carnem subiectam & crustam ipsam interiacens. Panis quoque cum apio tritus, aut ocymo, optimè crustas à sanis partibus citra erosionem detergendo detrahit. Sic & iris, uel radix panacis, uel aristolochiæ, uel acori cum melle. Solent autem uulgò ad crustas resoluendas uti butyro, aut alio quouis unctuoso. Butyrum. *Vbi uerò crusta exciderit, locum aceto abluunt, posteà sequens emplastrum admouent, quod ad Guillielmum à Saliceto refertur. Recipit autem mellis selibram, uitellos ouorum crudos tres, aut quatuor numero, farinæ hordei selibram: hæc miscentur in formam emplastri.* Emplastrum Guillielmi à Saliceto. *Post biduum uerò uel triduum, ut melior fiat mundificatio, huic emplastro addi possunt drachmæ decem myrrhæ electæ. In teneris autem corporibus ad escharæ separationem, & sordium detersionẽ, abundè sufficit Galeno orobi farina cum melle, uel thure.* Lib 2. ad Glauc. *His ritè peractis, huiusmodi ulcera ad sanitatem perducenda sunt medicamentis, quæ carnem producant, & cicatricem inducant: synulotica, & epulotica Græci uocant.*

Capita curationis gangrænæ, & sphaceli.

Vitiatum sanguinem in affecta parte impactũ affatim uacuato. 1

Post scarificatus aut sectiones, locum affectũ aqua salsa abluito. 2

Deinde medicamentum putridis consecratum inducito.

3 *Vbi mali furia se remiserit, unguentum Aegyptiacum superimponito.*

4 *Si malum ijs remedijs non cesserit, id quod inter uitiatum & integrum est, ferro candente adurito.*

5 *Quòd si hæc omnia nihil profecerint, & iam gangræna in sphacelum degenerauerit, membrum quod sic planè emortuum fuerit, usque ad partem sanam, ita ut nihil prorsus putridi relinquatur, ocyssimè abscindito.*

6 *Vbi quod computruit resecueris uel amputaueris, quò securius mali radicem euellas, ferramenta igne flagrantia adigito.*

7 *Post exustionem porri succum, atque alia id genus, quæ siccant, stringunt, & fluxionem arcent, admoueto.*

8 *Crustam uel medicamentis adurentibus, uel ignito ferro inductam, à subiectis corporibus resoluere (solet enim inde sanguinis profluuiū sequi) ne properato.*

9 *Cùm putredo cessauerit, nec amplius sanguinis profluuium reformidaueris, ea quæ crustam detrahunt, applicato.*

10 *Vbi crustæ exciderint, curationē reliquis ulceribus communem adhibeto.*

Qui sequuntur aphorismi, ad medicum pertinent.

1 *Victum tenuem et refrigerantē, gangræna & syderatione, id est, sphacelo laborātibus instituito.*

2 *Fluxionem sanguinis missione, si nihil obstiterit, auertito: atque eadem plenitudinem (si adfuerit) uacuato.*

Medicamento

Medicamēto quod catholicon appellatur, uel nigra cassiæ fistularis medulla, ad hæc tamarindorū, lupuli, ac fumariæ decocto, sanguinē mūdificato, depuratoq́; 3

Theriacam atque id genus alia, quæ cor uitæ fontem ac principium à putridis, & grauecolentibus illis à parte uitiata sublatis effluuijs tuentur, laboranti sumenda exhibeto. 4

De erysipelare, & alijs tumoribus à bile creatis. Cap. VIII.

AMETSI phlegma, quod Latini pituitam uocant, in generatione humorum sanguinem consequatur, maiorq́; eius humoris portio sit in corpore secundum sanguinē, quàm aliorum humorum: quia tamen tumores præter naturam à bile procreati (quæ apostemata cholerica communiter uocant) in ualde multis cōspirant cum sanguineis, consequens est, post determinationem phlegmones, & aliorum qui à sanguine fiunt tumorum præter naturam consistentium, de ijs nunc dicamus, qui à bile excitantur, & nomine quidem communi erysipelata uocantur Græcis, Latinis uerò antiquioribus ignes sacri. Est igitur erysipelas biliosæ fluxionis germen, circa cutim utramque maximè consistens, & eam scilicet quæ foris est, omnium partium commune tegumentum: & membranosam illam ac tenuem, quæ singulis internarum est circundata. Nonnunquàm uerò & aliquid quoque subiectæ sibi carnis occupat, sicuti & phlegmone (quæ fluxionis sanguineæ soboles est, in carnosa corpora maximè incidens) etiam cutis aliquid

Pituita in humorum generatione sanguini proxima.

Erysipelas quid.

Eryſipelas exquiſitum.

apprehẽdit. Itaque cùm flaua bilis uerè tenuis, uel ſanguis feruens & conſiſtentia tenuis, (qui recentioribus cholera dicitur naturalis, Galeno uerò χολὴ ξανθή) *per ſolam cutem diffuſus fuerit, nihil inferiorem carnem moleſtans, particulam tamen in tumorẽ aliquantum attollens cùm inflãmatione & rubore in flauum elangueſcente, ac protinus ad tactum euaneſcente: affectus hic priuatim ac propriè* Galeno, *uerum atque exquiſitũ eryſipelas nuncupatur.* Hoc autem unius *rationis eſt, ſeu (ut dicunt) uniforme, & abſque ulceratione incidit.*

Spina.

Auicennas *ſpinam uocauit.* Cùm uerò *amaræ bilis ſuccus craſsior acriorq́; quàm pro naturæ modo redditus fuerit, ſummam cuticulam (quam epidermida Græci uocant) exulcerat, excoriat'ue, atque aliquando cutis exulceratio ſpacio temporis ad profundum peruenit, ita ut inferiorem, ſeu ſubiectam carnem attingat: tunc eiuſmodi affectus etiam eryſipelas nuncupatur, ſed cũ ulceratione, quod (Galeno autore) eiuſdem generis eſt cum herpete.*

Eryſipelas cum ulceratione.

Eryſipelas non legitimũ & eius ſpecies.

V*erùm enimuerò, ſi nec planè biliosa, nec ſanguinea fluxio ſit, ſed ex ambabus mixta, non iam tantùm eryſipelas, ſed diſpoſitio permixta eryſipelate atque inflammatione nominatur* Galeno. *Ab eo autem quod in mixtura exuperat, nomen uitio indetur.* E*tenim ubi ſanguis præcellit, phlegmone eryſipelatoſa dicetur.* V*bi uerò flaua bilis præpollet, eryſipelas phlegmonoſum appellabitur.* V*erùm ubi neutrum uincit, & æqualia utriuſque apparuerint accidentia, tunc uitium id phlegmones eryſipelatosq́;, medium uocabitur.* Iam *uerò & aliarum mixtionum ſimilis utique erit interpretatio: nempe ſi multa bilis pauco humori pituitoſo aut attribilario*

Phlegmone eryſipelatôdes.
Eryſip. phlegmonôdes.
Mediũ uitium.

remiſceatur,

remiſceatur,eryſipelas œdematoſum, uel ſcirrhoſum dicetur. Porrò *cùm ſimpliciter bilem dicimus,uel bilioſum humorem,more Galeni & aliorum* M*edicorũ, nos pallidam bilem ſeu flauam,& amaram,non autem acidam & nigram, inaudimus.* H*æc autem naturalis cholera,& certa,alijs nominatur,ex ſanguine quidem tenui & feruente generationem obtinens.* A*tram uerò bilem nunquam abſolutè bilem nominamus,ſed ſemper cũ adiectione humoris, appellationi colorem adiungentes.* E*ſt igitur bilis, quæ* χολὴ G*ræcis dicitur, uulgò autem cholera,humor calidus & ſiccus, ex tenuiori & calidiori parte chyli, uel ex ſanguine tenui & feruẽte,ut modò diximus,procreatus.*H*æc autẽ duplex eſt,iuxta neotericorũ diuiſionẽ, naturalis ſcilicet,et nõ naturalis.* N*aturalis eſt humor calidus et ſiccus poteſtate:ſubſtãtia quidẽ tenuis,colore uerò flauus,aut ruber, declinans ad quandã citrinitatẽ ſeu flauitiem:ſapore uerò exactè amarus, non autem acutus ſiue acris,ut quidam malè affirmauerunt.* N*on naturalis uerò bilis dicitur, quæ à prædicto humore uerè bilioſo degenerat, intra terminos tamen ſuæ latitudinis continetur, quos ſi egrediatur,non iam bilis, ſed alius humor reputabitur.* H*oc autem (bilem inquam egredi limites ſuæ latitudinis) contingit bifariam:uno modo(ut ſic dicatur)per ſe,& in ſe: altero modo,per admixtionem.* P*er ſe,& in ſe adhuc dupliciter:* V*no modo,quando bilis illa naturalis putreſcit,& aduritur,& talis dicitur aduſta per putrefactionem.* A*ltero modo, quando bilis non naturalis uitellina dicta, igneo calore percoquitur in hepate,aut in uentriculo, aut in uenis,& efficitur porracea,quam etiam praſinam*

Bilis.

Bilis flaua duplex.

Naturalis.

Non naturalis.

Bilis duobus modis deficit à ſua natira.

Vitellina ex meraca bile.

Bilis porracea.

Acruginoſa.

nam uocant, uel æruginosa, quæ extremè quidem malæ sunt. Per admixtionem uerò bilis efficitur non naturalis, seu præter naturam, cùm alius humor illi extrinsecus accedit. Et hoc quidem fit multifariam.

Crocea bilis. Vitellina, ex admixtione pituitæ.

Nempe si phlegma tenue & aquosum illi admisceatur, citrina seu crocea efficitur: si crassum & uiscosum, uitellina: si uerò melancholia adusta illi permiscetur, efficitur bilis adusta per admixtionem.

Auicen.

Et sic iuxta Auicennæ placitum, sex sunt species bilis non naturalis. Apud

Halyab.

Halyab. *uerò quatuor duntaxat: nullam enim prorsus mentionem fecit de duabus speciebus adustis. Galeno autem lib. 2. de uirtutibus naturalibus, nulla bilis præter naturam esse dicitur, præter uitellinam, quæ ouorum uitellis, tum colore, tum crassitudine est adsimilis.*

Porracea bilis quomodo gignatur.

Siquidem porraceam & æruginosam ex prauis ac corruptis humoribus, propter quorundam esculentorum aut olerum cruditatem, qualia sunt beta, cepa, braßica, sæpenumerò in uentriculo ait generari. Atque etiam interdum talibus nequaquam ingestis, ratione ægritudinis, aut malæ alicuius dispositionis in

Quatuor inflãmationum differentiæ, ex flaua bile oriuntur.

uenis ipsis generatur. Ex ijs itaque colligitur, quatuor species seu differentias inflammationum (quæ uulgus cholerica apostemata uocat) ex bile ipsa generari.

Verum erysipelas.

Nempe *ex bile uera, syncera, & laudabili (quam tenuem feruentemq́; sanguinem appellamus) procreatur ea species inflammationis, quæ* Galeno *uerum atque exquisitū erysipelas appellatur, lib. 2. ad* Glauc. *quod tanquàm cutis solius paßio est. Græcè autem* ἀκριβὲς ἐρυσιπέλας *nominatur.*

Tria erysipelata illegitima.

Ex bile uerò non naturali, & alijs humoribus permixta, tres aliæ nascuntur differentiæ, utpote erysipelas phlegmonôdes, erysipelas œdematôdes,

œdematôdes, & eryſipelas ſcirrhôdes, ſeu ſcirrhoſum. Ex bile autem quæ præter naturam ex aduſtione facta eſt, pro ratione tenuitatis aut craſsitiei, ſubſtantiæ ipſius generantur, uel herpetes eſthiomeni, id eſt, exedẽtes, (qui eiuſdem generis ſunt cum eryſipelatis, quæ cum exulceratione incidũt) uel phagedænæ, (quæ cum cute pariter ſubiectam carnẽ altiùs erodunt) & exulcerati cancri, aliaq; eiuſmodi erodentia, & cacoëthæ, id eſt, maligna ulcera, quæ puſtulæ corroſiuæ recẽtioribus chirurgis dicuntur. Itaque tenuiſsimus quidem in eiuſmodi humoribus, eſt is, qui ulceratũ herpetem excitat: craſsiſsimus, qui cancrum. Proximum deinceps locum occupat, quod ad craſsitudinem attinet, qui phagedænas creat, ut libro. 14. metho. meden. Galenus annotauit. Cauſæ ueri eryſipelatis uti & phlegmones ueræ, ſunt tres: Prægreſſæ, quæ & primitiuæ dicuntur: antecedentes, & coniunctæ. Cæterùm rarò fit eryſipelas à cauſa prægreſſa, frictiones tamen uiolentæ, inſolatio, & admotio medicaminum attrahentium ipſum nonnunquàm excitant.

Herpes exedens.

Phagedænæ.

Cancri exulcerati.

Cauſæ ueri eryſipelatis.

De ſignis & indicijs ueri eryſipelatis.

Signa & iudicia ueri atque exquiſiti eryſipelatis, ſumũtur ex collatione ipſius ad phlegmonẽ, iuxta Galeni doctrinam. 14. Therap. & 2. ad Glauconem: ex quo apertè colligitur uerum ac legitimum eryſipelas ueluti quandam ſpeciem eſſe phlegmones, id eſt, inflãmationis generaliter acceptæ. Notæ igitur eryſipelatis ſunt, color aſpectu rubidus, in flauum elangueſcens, qui (rubor inquam) flaueſcens, ad tactum, hoc eſt, digitorum appreſſu facilè ſubterfugit, rurſusq; illabitur.

Notæ eryſipelatis.

Rubor flaueſcens, ad tactũ ſubterfugiẽs.

Tumor paruus. Calor uehemẽs. Pulsatio exigua. Dolor punctorius.

tur. Tumor exiguus, in cute potiùs consistens, quàm altè descendens. Calor uehemens febrem excitans maiorem, ea quæ ex phlegmone accenditur: siquidem calidius multò est erysipelas, quàm phlegmone. Pulsatio *(quæ magnæ phlegmones propriũ est symptoma) non admodùm fortis.* Dolor mordicans & pungens *nullam (ut in phlegmone contingit) inuehens tensionem, & si quæ sunt alia bilis dominium significantia.*

Iudicia.

Quod autem ad iudicia pertinet, erysipelas ut plurimùm faciem prehendit, incipitq; maximè in ea nasi parte, quæ uulgò lepus appellatur. Deinde *mox in faciem totam expanditur, gemina quidẽ occasione: nempe ob faciei raritatem, & ipsius bilis leuitatem.* In *ossis autem exutione seu denudatione, erysipelas superueniens malo est, ut scribit* Hippoc. *Apho. 19. lib. 7. hoc est, symptoma prauum est, si osse nudato caro circũstans ab erysipelate occupari uideatur.* Hoc *autem,* Galeno *teste, rarißimè accidit.* Rursus *sequenti aphorismo scribitur ab eodem* Hippoc. *quòd ab erysipelate putredo aut suppuratio, malum. Hæc enim (inquit Galenus) nunquàm erysipelatis superueniunt, nisi ualde malignis.*

Incõmen. prædic. apho.

Verum *ac legitimum erysipelas quatuor habet tẽpora, uti & alij præter naturam tumores. Horum autem signa ex præcedentibus sunt requirenda.* Exquisitum *erysipelas rarò terminatur suppuratione, sed magna ex parte insensibili transpiratione seu resolutione.* In *erysipalate quædam interdùm contingunt accidentia, seu (ut* Græci *dicunt) symptomata, quæ nonnunquam magnitudine ipsius morbi causam exuperant, atque ideò curandi rationem interpellant, hoc est, curationis ordinẽ euariant, peruertuntq;,*

ut etiam

ut etiam ſuperius de phlegmone dictum eſt. Ad hæc eryſipelas motũ ſequitur tertianæ febris, nam ad eius materiam quandam habet analogiam: utriuſque enim materia, humor eſt bilioſus. Cæterùm eryſipelas ab exterioribus uerti ad interiora non eſt bonum: ab interioribus autem ad exteriora, bonum, ut ab Hippoc. ſcriptum eſt aph. 25. lib. 6. Eryſipelata uerò quæ capiti oboriuntur, plus faceſſunt negotij, adeóq; (ut Paulus ait) periculoſa eſſe ſolent, ut niſi efficax conſequantur auxilium, interdum affectos ſtrangulent. Scribit etiam Hippoc. lethale eſſe, ſi eryſipelas ſit in utero mulieris prægnantis. Facto enim ſic in utero eryſipelate, fœtus ex neceßitate moritur. Siquidem acuta febris (ut Galenus ait in commentario) ſæpe eum citra inflammationem interimit.

Eryſipelas motum ſequitur tertianæ febris.

Eryſipelata circa caput curatu difficillima.

Eryſipelas in utero prægnantis fœtũ enecat.

Eryſipelatis curatio.

CVm eryſipelas, ſicuti & phlegmone, de qua paulò antè egimus, affectus calidus ſit, & ex humorum defluxione fiat, geminus etiam erit totius curationis ipſius ſcopus, nempe refrigeratio & uacuatio. At ueluti uacuationis indicatio in phlegmone, refrigerationis indicationem uincebat: ita refrigerationis indicatio in eryſipelate, magis urget quàm uacuationis. Illa enim quantitate, hoc uerò qualitate magis premit & diſcruciat. Itaque eryſipelas magis refrigerari, & minus uacuari, inflammatio contrà magis uacuari, & minus refrigerari debet: quanquàm utriuſque affectus curandi (ut inquit Galenus) commune caput ſit, infeſtantis ſcilicet humoris uacuatio. Ideoq; poſtquàm refrigeratum eryſipelas fuerit, ad ea quæ digerunt ſeu

Curationis eryſipelatis, ſcopi uniuerſales duo

diſcutiunt

discutiunt medicamenta conuertimur. Porrò *ut geminum hunc scopum uniuersalem, refrigerationem inquam & humoris infestantis uacuationem, assequamur, quatuor alijs scopis particularibus iuxta posterioris ætatis chirurgorum placita, est opus.* Primus *scopus, consistit in recta uitæ institutione atque obseruatione.* Secundus, *humoris ad partẽ affectam confluentis, quem antecedentẽ materiam appellant, auersionem concernit.* Tertius *in humoris, qui iam in partem ægram influxit (quem materiam coniunctam dicunt) uacuatione consistit.* Quartus *uerò & postremus circa symptωmatum correctionem, ac propulsionem uersatur.* Primum *scopum facilè assequemur, si rerum omnium, quas non naturales uocant, administratio, ad humiditatem & frigiditatem (ut in febre tertiana) spectauerit: quandoquidem erysipelas ex flaua bile ortum habet, quæ temperaturæ est calidæ & siccæ.*

Particulares curandi erysipelatis scopi quatuor.

Primus scopus.

Aëris delectus.

Ergo *aërem atque habitationẽ, quoad fieri potest, qualem esse expedit, id est, frigidiorẽ & humidiorem deligito, præparatoq;.*

Ambientis præparatio.

Aestate igitur subterraneas domos frigidißimas, maximè perflatas, & ad arctum uersas, tibi deligito: Si loci huiusmodi occasio non datur, & calidior aër extiterit, ipsum sic præparato:

Aquam frigidam ex uasis in uasa subinde transfundito.

Pauimenta domus aßiduè aqua, quæ prorsus gelida sit, aspergito.

Rosas, & uiolas plurimas, uitium folia, & capreolos, salicis quoque ramulos, & reliquos flores ac ger-

mina,

mina, quæ frigidæ humidæq; facultatis sunt, humi spargito, ac in aërem proijcito.

Turbam hominum conclaue laborantis ingredi prohibeto.

Cibus.

Pinguia, dulcia, acria, calidaq; omnia uitato. Lactuca, cucurbita, portulaca, oxalide, (quam acetosam uocant) hordeato, oriza, & alijs id genus, quæ sanguinem incrassant, & refrigerant, lubens uescitor.

Potus.

A uino in totum abstineto.

Cremor ptisanæ, aut aqua hordei tibi potus esto.

Repletio.

Victus temperantiam seruato.

Inanitio.

Aluus tibi semper mollis esto.

Motus.

Ab omni motu, præsertim uehementi atque immoderato abstineto.

Animi affectus.

Iram, contentionem, atque omnem animi uehementiorem motum, aut perturbationem, tanquam aduersissima fugito.

Nitida, ac munda circa te omnia sunto.

Venus.

Venerem ne exerceto. Atque hæc de primo scopo dicta sufficiant.

Secundus scopus.

Secundum autem scopum curationis erysipelatis consequemur, si succum in corpore delinquentem commoda uacuatione ademerimus. Ergo in uero ac legitimo erysipelate, nō necessariò, ut in phlegmone, sanguinem ex uena detrahemus: sed medicamento quod flauam bilem exigat (cholagωgon Græci uocant) uentrem per inferiora expurgabimus, si saltem affectus magnus sit, & corpus bile abundare uideatur. Itaque cùm erysipelas febres accendat, & eas uehementiores quàm phlegmone, medicamenta quæ impensè calida sunt, & scammonij succum, quod recentior Græcia dacrydion uocat,

uocat, recipiunt,(cuiuſmodi eſt,quod uulgò in officinis electuarium de ſucco roſarum appellatur)huic affectui minimè idonea ſunt. Ergo *uel rhabarbarum offerendum eſt,uel potio, quæ* Raſi *aqua tamarindorum dicitur.* Recipit *autē pruna* Damaſcena 24. *tamarindorum recentiorum drachmas decem,ſacchari uiolati quart.ſemis.* Cui *ut efficacior reddatur, aliquid diluti rhabarbari adijci poteſt .* Quòd *ſi exigua ſit affectio, ne hæc quidem cholagoga medicamenta neceſſaria erunt,ſed abundè fuerit,tunc acri clyſtere uti,ut* Galeno *uiſum . At in eryſipelate phlegmonoſo non abs re feceris(modò nihil obſtiterit)ſi curationem à ſanguinis miſsione auſpicatus fueris.* Tale *autē ſæpius faciē apprehendit,unde & Paulus protinus ab initio uenam in cubito præſertim humeralem in eo incidi iubet.* Sin *autem hæc non appareat,eam quæ ſe conſpectui magis obijcit.* Si *quid uerò ſanguinis detractionem impediat, purgatione ex medicamento, quod bili ducendæ dicatum eſt,utendum præcipit.* Non *pugnat tamen* Paulus *cum* Galeno: *nempe cùm* Paulus *ſecandam eſſe uenam præcepit in eryſipelate , quòd capiti ſeu faciei oboritur,de phlegmonoſo eryſipelate intellexit , quòd ſæpiſsimè faciem apprehendit:*Galenus *uerò de legitimo eryſipelate locutus eſt,in quo ſanguinem non mittit.At in œdematoſo aut ſcirrhoſo eryſipelate , purgatione utendum eſt , quæ mixtas habeat facultates, hoc eſt , partim flauam bilem , partim uerò pituitoſum,aut melancholicum ſuccum educat.* Atque *in ijs quidem omnibus conſulendus eſt doctus aliquis ac prudens medicus,à cuius conſilio & decretis,ne tranſuerſum quidem unguem diſcedere debet chirurgus . Sitq;*

2. ad Glauc. In eryſipelate phlegmonoſo cō petit phlebotomia.

Chirurgus in ijs quæ ad phlebotomiam & purgationē attinēt, nihil attētare debet, citra periti alicuius medici conſilium.

hoc ſatis

hoc ſatis ſemel monuiſſe, quòd chirurgus nihil unquàm in ijs quæ ad purgationem, & ſanguinis miſsionem per phlebotomiam attinent, attentare debet, citra periti alicuius medici conſilium, niſi forſan ſi quandò urgeat neceſsitas, & ubi nullus præſtò adeſt medicus.

Tertiam intentionē complent refrigerantia & reprimentia in principio fluxionis, exceptis caſibus in capite uniuerſali commemoratis. Tranſacto uerò principio, & ſtata iam fluxione, quod membro inhæſit & impactum eſt, digerentibus ſeu euaporantibus medicamentis extrinſecùs admotis, uacuandum eſt, per occultam ſcilicet ſenſui tranſpirationem. Omnium ſiquidem huiuſmodi tumorum ſic præter naturam conſiſtentium, uacuatio duplex eſt Gal. 14. Therap. Vna quidem repellentium ad alias partes: altera forâs digerentium, per eum qui ſenſum fugiat halitum. At quoniam eryſipelas non quantitate modò affligit, ſed etiam, ex uehementi ſcilicet inflammatione, qualitate ipſa cruciat, ampliorem refrigerationem, quàm phlegmone requirit. Poſt totius igitur corporis (ut paulò antè dictum eſt) uacuationem, reprimentibus auxilijs utemur, afflictam particulam, ſeu ipſam quæ patitur cutem, ut decet, refrigerantes, præſertim cùm ſine manifeſta aliqua occaſione factum fuerit eryſipelas. Eſt autem refrigerationis terminus, ipſa coloris mutatio. Etenim quod purum eryſipelas eſt, ſtatim cū hoc quieſcit. Quod non purum eſt, ſed iam quodammodò phlegmonodes, ſi pluſculum refrigeres, liuidam cutim præfert. Sin ne ſic quidem quis deſiſtat, nigricat, potiſsimùm in ſenili corpore: ſic ut quædam ita refrigeratorum, ne digerentibus quidem poſteà medicamentis ad perfectionem

Tertia intentio.

Hîc Guido deprauatè citat Galen.

Quatenus refrigerādum in eryſipelate.

Lib.14.Therap.

perfectionem poßint sanari: sed scirrhosus quidam tumor in particula derelinquatur. Ergo satius est (inquit Gal.) ubi laborantis particulæ alteratum colorem uideris, à refrigerantibus retundentibusq́; ad contraria, id est, dißipantia seu digerentia, & exiccantia transire, priusquàm uel liuida uel nigra prorsus fiat. Adhibenda autem semper cura est, ut quæ illinuntur, perliquida sint atque humida; eaq́; sæpius commutentur, ac per spongias frigido aliquo liquore imbutas, subinde quæ admota sunt, abluantur: siquidem multus particulæ feruor celeriter in uaporem erumpens, hæc desiccat. Cæterùm inter ea quæ refrigerandi, atque repellendi facultatem obtinent in hoc affectu conuenientem, laudat imprimis Auicennas ex simplicibus, perfusionem aquæ frigidæ.

Materia refrigerantium ex Gal

Galenus uerò commendat succū solani, semperuiui, portulacæ, psyllij, alterci, id est, hyoscyami, lactucæ, umbilici Veneris, (quæ herbula Græcis cotyledon appellatur) intybi, id est, cichorij, et lenticulæ palustris, atque alia id genus, quæ ultra hæc à Paulo adduntur.

Adiecta ex Paulo.

Cuiusmodi est cucurbita, glaucium, apium (quod uulgi est petroselinum) & rhamni folia, per se, uel cum pane cataplasmatis modò illita.

Ceratum.

Ceratum quoque ex aqua admodùm frigida, quod recipiat quadruplum rosacei ad ceram albam. Sit autem rosaceum ex oleo omphacino, id est, immaturo, sine sale confecto, quibus in pila emollitis aquæ frigidæ superfunditur, quantum potest recipi. Si uerò aceti tenuis & pellucidi momentum admiscueris, præstatius atque efficacius medicamentum reddideris. Porrò hæc omnia actu frigida sunt admouenda, & subinde mutanda, priusquàm manifestè incaleant, aut arescant. Conducit

ducit etiam plurimùm ad rem præsentem. si pars erysipelate obsessa, illinatur cerusa sola, uel mixta cum aceto & lycio, uel terra cimolia, aut figulari cum solano, aut argenti spuma cum rosaceo, item acacia cum aceto. Ad idem confert plurimùm & sequens compositio.

Compositum medicamentum.

Succi plantaginis uncia una, rosacei unciæ tres, lithargyri nutriti uncia una, cerusæ lotæ drach. tres, lactis muliebris semuncia, miscentur omnia simul in mortario plumbeo, & fit linimentum. Teri debent primùm lithargyrum, & cerusa: deinde oleum & succus paulatim, & sensim affundi debent, donec exactè misceantur. Quòd si ampliorem refrigerationem desyderes, his & alijs prius enumeratis (ex Pauli sententia) admisceri potest, opij aliquid, uel cicutæ, uel mandragoræ. Verùm ab ijs, & similibus, quæ stupefaciendi uim habent, abstinendum esse censeo, nisi maxima urgeat necessitas.

Euacuatio coniunctæ materiæ per euaporantia.

Cæterùm ubi inflammatio ægrotantis membri iam desijt, ac feruor erysipelatis sese remisit, Galenus humorem in particula receptũ, quam coniunctam materiam uocant, prius quàm ex refrigeratione liuor appareat, discutit, hoc est, resoluit, imposito cataplasmate, ex hordei farina, seu ex cruda polẽta, ὠμὴν λύσιν Græcè uocant, & alijs, in ratione phlegmones superius dictis.

ὠμὴ λύσις.

Quemadmodùm enim signa erysipelatis sumebantur ex analogia signorum phlegmones, ita & curationis ipsius erysipelatis auxilia, ex analogia remediorum curationis phlegmones sumenda sunt. Porrò talia medicamenta, quæ dissoluendi seu euaporandi facultatem obtinent in hoc affectu conuenientem, plurima tum simplicia, tum composita referuntur à Paulo Aegineta lib. 4. cap. 21. Item ab

perfectionem possint sanari: sed scirrhosus quidam tumor in particula derelinquatur. Ergo satius est (inquit Gal.) ubi laborantis particulæ alteratum colorem uideris, à refrigerantibus retundentibusq; ad contraria, id est, dissipantia seu digerentia, & exiccantia transire, priusquàm uel liuida uel nigra prorsus fiat. Adhibenda autem semper cura est, ut quæ illinuntur, perliquida sint atque humida; eaq; sæpius commutentur, ac per spongias frigido aliquo liquore imbutas, subinde quæ admota sunt, abluantur: siquidem multus particulæ feruor celeriter in uaporem erumpens, hæc desiccat. Cæterùm inter ea quæ refrigerandi, atque repellendi facultatem obtinent in hoc affectu conuenientem, laudat imprimis Auicennas ex simplicibus, perfusionem aquæ frigidæ. Galenus uerò commendat succũ solani, semperuiui, portulacæ, psyllij, alterci, id est, hyoscyami, lactucæ, umbilici Veneris, (quæ herbula Græcis cotyledon appellatur) intybi, id est, cichorij, et lenticulæ palustris, atque alia id genus, quæ ultra hæc à Paulo adduntur. Cuiusmodi est cucurbita, glaucium, apium (quod uulgi est petroselinum) & rhamni folia, per se, uel cum pane cataplasmatis modò illita. Ceratum quoque ex aqua admodùm frigida, quod recipiat quadruplum rosacei ad ceram albam. Sit autem rosaceum ex oleo omphacino, id est, immaturo, sine sale confecto, quibus in pila emollitis aquæ frigidæ superfunditur, quantum potest recipi. Si uerò aceti tenuis & pelludici momentum admiscueris, præstãtius atque efficacius medicamentum reddideris. Porrò hæc omnia actu frigida sunt admouenda, & subindè mutanda, priusquàm manifestè incaleant, aut arescant. Conducit

Lib. 14. Therap.

Materia refrigerantium ex Gal.

Adiecta ex Paulo.

Ceratum.

ducit

ducit etiam plurimùm ad rem præsentem, si pars erysipelate obsessa, illinatur cerusa sola, uel mixta cum aceto & lycio, uel terra cimolia, aut figulari cum solano, aut argenti spuma cum rosaceo, item acacia cum aceto. Ad idem confert plurimùm & sequens compositio.

Compositum medicamentum.

Succi plantaginis uncia una, rosacei unciæ tres, lithargyri nutriti uncia una, cerusæ lotæ drach. tres, lactis muliebris semuncia, miscentur omnia simul in mortario plumbeo, & fit linimentum. Teri debent primùm lithargyrum, & cerusa: deindè oleum & succus paulatim, & sensim affundi debent, donec exactè misceantur. Quòd si ampliorem refrigerationem desyderes, his & alijs prius enumeratis (ex Pauli sententia) admisceri potest, opij aliquid, uel cicutæ, uel mandragoræ. Verùm ab ijs, & similibus, quæ stupefaciendi uim habent, abstinendum esse censeo, nisi maxima urgeat necessitas.

Euacuatio coniunctæ materiæ per euaporantia.

Cæterùm ubi inflammatio ægrotantis membri iam desijt, ac feruor erysipelatis sese remisit, Galenus humorem in particula receptũ, quam coniunctam materiam uocant, prius quàm ex refrigeratione liuor appareat, discutit, hoc est, resoluit, imposito cataplasmate, ex hordei farina, seu ex cruda polẽta, ὠμὴν λύσιν Græcè uocant, & alijs, in ratione phlegmones superius dictis.

ὠμὴ λύσις.

Quemadmodùm enim signa erysipelatis sumebantur ex analogia signorum phlegmones, ita & curationis ipsius erysipelatis auxilia, ex analogia remediorum curationis phlegmones sumenda sunt. Porrò talia medicamenta, quæ dissoluendi seu euaporandi facultatem obtinent in hoc affectu conuenientem, plurima tum simplicia, tum composita referuntur à Paulo Aegineta lib. 4. cap. 21. Item ab

Aëtio libro de re medica decimoquarto. Satis autem fuerit, nunc unum ex multis recensere, quod omnium mihi præstantissimum uisum est. Altheæ nouellæ foliorum pondo, id est, libra assumitur, concoquuntur in hydrelæo: cocta uerò probè teruntur, adiectoq; rosacei triente, id est, uncijs quatuor, argenti spumæ, & cerussæ, singulorum uncijs duabus & semisse, idest, dimidia: iterum læuigantur cum succo coriani, aut semper uiui, aut solani: deindè micis panis adiunctis, ut emplastri formam induat, illinitur. Quòd si fortè liuor iam locum occuparit, incisa antè cute, cataplasma superponendum est, perfundendusq; locus, plurimùm quidem, (ut Galenus præcipit) aqua calida: digerit enim, & plagas abluit. Sed & aqua, & muria interim cõducet locum fouere, cùm scilicet crassior est: hæc enim crassitudinem incidunt, ac detergent. Quarta intentio curationis erysipelatis, quæ est accidentium correctio, perficitur ut in curatione phlegmones dictum est, cùm agebatur de reditu materiæ, de induratione, & corruptione. Item de dolore & ardore: hæc enim symptomata etiam erysipelati, uti & phlegmonæ accidere solent. Porrò optimum doloris ac uehementis ardoris mitigatorium auxilium, fit ex folijs, et radicibus hyoscyami, inuolutis in stupis, & coctis sub prunis, deindè mixtis cum unguento, quod populeon uulgò appellatur, uel cum axungia, ut superius dictum est in curatione phlegmones. Si uerò contingeret ipsum erysipelas exulcerari, curetur admotione unguenti albi, aut unguenti de lithargyro, quorum descriptiones ex antidotario requirendæ sunt. Quòd si illis adderetur aliquid scoriæ, hoc est, recrementi plumbi, optimum

[Margin notes:]
Hydrelæum est mixtura ex aqua & oleo, seu oleũ dilutum.
Si liuor iam locum occuparit.
Quarta intentio.
Doloris & ardoris mitigatoriũ.
Si erysipelas exulceretur.

mum sanè atque efficacißimum foret remedium. Sed præstat ut totam curandi erysipelatis rationem, breuibus quibusdam sentētijs in modum epilogi complectamur, ut quæ diffusius à nobis suprà dicta sunt, memoriæ tenacius hæreant.

Septem de erysipelate aphorismi, totam ipsius curationem summatim complectentes, ex Galeno.

IN *exquisito seu legitimo erysipelate, sanguinem ne* 1
detrahito.

Si bile corpus abundet, & affectus magnus sit, uen- 2
trem medicamento cholagωgo, id est, bilem exigente, per inferiora purgato.

Quòd si exiguus morbus sit, & corpus bile uacuū, 3
à medicamento flauam bilem per aluum ducente, abstineto, & acri clystere contentus esto.

Vniuerso, ut oportet, corpore purgato, partem af- 4
fectam per initia moderatè reprimentibus medicamentis, & abundè refrigerantibus, usque ad coloris mutationem, perfundito atque illinito.

Vbi laborantis particulæ alteratum colorem ui- 5
deris, & feruorem erysipelatis iam remissum, ac inflammationem desijsse, à refrigerantibus, adstringētibusq́; priusquàm uel liuida, uel nigra prorsus particula fiat, ad contraria, hoc est, digerentia seu discutientia & exiccantia, transito.

Quæ ex ulceribus, alijsq́; euidentibus causis fiunt 6
erysipelata, primùm scarificato, deindè cataplasma ex hordeacea farina imponito.

Si erysipelas non exquisitū fuerit, sed phlegmonô- 7
des, id est, quodammodo ad inflammationis naturam

uergens, præsertim ubi sanguis in corpore exuberat, intrepidè sanguinem mittito.

De tumoribus, qui cum erysip. societatem habēt, hoc est, de herpete miliari, & exedente, quæ pustulæ cholericæ recentioribus chirurgis dicuntur.

De herpete.

TVmores illos præter naturam, qui cum suprà comprehenso erysipelate societatem habent, atque ad ipsum quodammodò pertinere ac referri uidentur: ex bile autem non naturali, & secreta, id est, alijs humoribus minimè permixta, generationem obtinent, recentiores tum medici tum chirurgi, pustulas malas cholericas appellant: Græci uerò, (ut Hip. Gal. & Paulus) herpetas uocant. Quæ uox Latinis ferè sonat, malum quod serpit: ἕρπω enim idem quod serpo: unde ἕρπης serpens dicitur. Herpes tamen non absolutè malum quod serpit, significat apud medicos, sed certum morbi genus, de quo nunc agitur. Itaque malum quod serpit, latius patet quàm herpes: nam & phagedænæ serpentia etiam ulcera dicuntur. Huiusmodi autem uniuersas pustulas, Auicennas formicas appellauit: Galenus uerò eas inter inflammationes adnumerauit, sed Celsus sub ignis sacri nomine has intellexisse uidetur lib. 5. cap. 28. Fit igitur herpes, quando flaua bilis, non naturalis, sola & secreta, id est, nullo alio illi (saltem sensus iudicio) admixto humore, in particulam aliquam confluit, decumbitúe, atque ibidem consistit, quæ si consistentia sua craßior sit, acriorq́; totam exulcerat cutem, usque ad carnem suppositam, uocaturq́; tunc uitium huiusmodi Hippocrati & Græcis, ἕρπης ἐσθιόμενος. Latinis uerò herpes exedens, uel depascens:

Pustulæ malæ, & cholericæ uulgò dictæ.

Herpetes.

Formicæ Auicennæ.

Herpes quando fiat.

Herpetis species duæ.

ἕρπης ἐσθιόμε

depaſcens: & decimoquarto Terap. Galeno abſoluto nomine herpes. Si uerò tenuior & minus acris, calidaq́; fuerit bilis, puſtulas exiguas per ſummam cutem, id eſt, in ſola ſuperficie cutis, (hâc enim tantùm ueluti deurit) milio, hoc eſt, milij ſeminibus, ſimiles excitat: ob quàm ſimilitudinem affectus tunc Latinis miliaris herpes nominatur: Græcis uerò quibuſdam poſt Hippocratis ætatem, κέγχριας ob eandem rationē dictus eſt: κέγχρος enim Græcis, milium nobis dicitur. Atq; hæc ſpecies Galeno autore lib. 2. ad Glauc. Hippoc. generis ſortitur appellationem, cùm ſimpliciter, & ſine additione illi herpes uocetur. Alibi tamen herpetis nomine, Galenus herpetem eſthiomenum, id eſt, excedentem intelligit, ut paulò pôſt dicetur. Hîc autem nō protinus ulcus facit, ut alter qui exedens dicitur, ſed ut dictum eſt, admodùm exiguas puſtulas ad ſpeciem milij, quæ & ipſæ interpoſito ſpacio, ac procedente tempore, cùm diſrumpuntur ſcilicet, in ulcus abeunt. Proindè non ſine ratione Oribaſio & quibuſdā alijs uiſum eſt, in eiuſmodi uitio, bili eſſe aliquid pituitæ tenuis admixtū, quæ puſtulas illas minutulas procreat. Vndè & nonnullis puſtuloſus herpes dictus eſt.

νος, id eſt, exedens, uel depaſcens.

Herpes miliaris, ſiue cenchria.

Lib. 14. Therap.

Ex Paulo, & Gal.

Alter uerò, qui eſthiomenos appellatur, non ita pituitæ commixtus eſt, ſed exactæ bilis, ac nullo alio humore infectæ, eſſe uidetur: ideoq́; cum eroſione accidit, affectu cutis continuitatem prehendente, undè & nomen illi impoſitum eſt. Eſthiomenos enim idem eſt quod erodens uel exedens. Atque hic affectus quidem eiuſdem generis eſt cum puſtuloſo atque exulcerato eryſipelate: à quo tamen differt humoris ipſius bilioſi (ex quo uitium utrunque ortum habet) tenuitate.

Lib. de tum. præter naturam.

 Id quod

Lib 14. meth. med. Humor biliosus qui herpetem excitat, admodũ tenuis est.

Id quod testatur Gal. his uerbis: Est enim (inquit) admodum tenuis humor qui herpetem excitat, adeò profectò, ut non solùm omnes interiores partes, quæ utique carnosæ substantia sunt, transeat, sed etiam cutim ipsam ad summam usque cuticulam, (epidermida Græci uocant) quam solam, propterea quòd ab ea remoratur, tum erodit, tum exedit, quando si hanc quoque sudoris uice transiret, haudquaquàm ulcus excitaret. Quippe id, ulcerum quæ ex mordente humore oriuntur, quæ nimirùm spontanea uocant, cõmune est, quòd humor qui ea facit, sistitur in exitu, ac tardat. Hactenus Gal. ubi nomine herpetis simpliciter & sine additione, intelligit herpetem esthiomenum, ut ex ipso cõtextu, signis, & curatione facile est deprehendere. Atque ita illo in loco generis sortitur appellatione, cùm simpliciter, & absolutè herpes nominetur, quemadmodùm & in libello, de tumoribus præter naturam, ubi de eo sic idem Gal. ad uerbum scribit: Depascitur quidem & herpes, uicina, id est, ea quæ in circuitu sunt, erodens: uerùm solius cutis est exulceratio. Cæterùm utramque herpetis speciem, id est, tam miliarem, quàm exedentem, sub nomine formicæ Barbari ferè omnes neoterici comprehendunt. Quibus ea in re, ut & in multis alijs erroris occasionem primus præbuit Auicennas, qui in nominis similitudine deceptus, quoniam Græci myrmecias, id est, formicas, genus quoddã uerrucarum uocant, eodem capite uerrucas illas cum herpetibus errore fœdißimo commiscuit. Guido tamen discrimen ponit, inter herpetem & formicam, confunditq; nomen formicæ modò cum uerrucis, (quas myrmecias & acrochordonas Græci uocant) modò cum herpete

Herpes solius cutis est exulceratio.

Auicennas myrmecias confundit cum herpetibus.

Guidonis error maximus.

herpete exedente, qui (comedens inquam herpes) modò etiam illi herpestem, modò herpes absolutè nominatur, putaturq; eidem aliud nihil esse, quàm erysipelas pustulosum, & ulceratum. Cùm tamen ille (ut ex Galeno adductum est) ab hoc differat humoris tenuitate. Tenuior est et bilis quæ herpeta creat, quàm quæ ulceratum erysipelas. Ad hoc erysipelas quod cũ exulceratione incidit, non tantùm cutem, sed cum ea etiam aliquid subiectæ carnis occupat. Herpes uerò, quo de hic agitur, solam cutim apprehendit, exulceratq;. Itaque tametsi hæc eiusdem sint generis, (ut Galeno uisum est) non tamen omninò sunt idem. Porrò pustulas illas, quæ Auicennæ interpreti, & imperitæ medicorum turbæ, morbilli appellantur, sub herpete comprehendisse uidetur Hippoc. lib. 3. Epidemiorũ. Fiunt autem morbilli huiusmodi à tenuiore materia, quàm pustulæ illæ, quæ uulgò uariolæ dicuntur. Hæ enim (ut uoluit Auicennas) ex sanguine, illi uerò ex bilis sanguinisq; fiunt mixtione. Si quis autem desyderat, quo nomine eiusmodi pustulæ apud antiquiores dictæ sint, diximus Latinè à Plinio uocari papularum, & interdùm pituitæ eruptiones: Græcè uerò Hippocrati ecthymata lib. 3. Epidemiorum: Galeno autem exanthemata. Cæterùm utriusque herpetis notæ, iudicia, & causæ, ex præcedentibus satis innotescunt. Superest igitur, ut eorum curationem subijciamus.

Herpetẽ esthiomenum & erysipelas ulceratũ nõ omninò idem esse.

Morbilli ex herpetum sunt genere.

Variolæ.

Papularum eruptiones.

Ecthymata. Exanthemata.

Herpetis curatio.

IN *curandis herpetibus, sicut & in alijs eiusmodi spontaneis ulceribus, quæ ex mordenti & acri humore oriuntur, tres scopi communes sunt obseruandi. Primus est, ut humoris in partem affectam confluxio inhibeatur,*

Herpetis curatio tres habet scopos siue intentiones.

Primus scopus.

inhibeatur. Secundus, ut quicquid in laborantem particulam confluxit, & eidem inhæsit, uacuetur. Tertius*, ut sanetur ulcus.* Primum *scopum, seu primam intentionem assequimur, totum corpus medicamine, humorem unde uitium enascitur, educente, expurgando.* Mox *repurgato corpore humorem influentem reprimendo, regerendoq́;.* Ergo *in herpete exedente, medicaméto utendum est, quod flauam bilem per aluum exigit: hunc enim puris, ac syncerus (ut diximus) biliosus procreat succus.* Proindè *fit, ut quantum ad totius corporis euacuationem attinet, comedentes herpetas similiter ut erysipelata curare oporteat.* Itaque *quoniam tenuis humor est, qui id uitium creat, abundè est* Galeno*, etiam aluum leniter soluisse, uel urinas, per ea quæ id modicè efficiunt, citasse.* In *altero uerò herpetum genere, quem à similitudine quam habet cũ milio, miliarem & cenchriam* Græcè *appellari diximus: medicamento opus est, quod mixtæ sit facultatis, hoc est, quod bilem simul & pituitam educat.* Quibusdam *enim non sine ratione (ut* Galenus *ait) usum est, in eiusmodi uitio bili esse aliquid pituitæ admixtũ.* Porrò *uacuato, ut decet, eo qui in corpore redundat, ac uitium committit humore, medicamentis utendum est, quæ influentem humorem reprimant, regerantq́;.* Tutior *namque ac conuenientior tunc fuerit eorum usus.* Quandoquidem*(inquit* Galen.*) si quis exiguum uitiosi humoris, post ritè factam purgationem adhuc in corpore remanens, ad uiscera & magnas uenas retrudat: nullũ profectò quod sensu percipiatur malum committet.* At *si, inquit ille, eius non leuis quantitas sit, in princeps aliquod membrum aliquando procumbit.* Vbi

Herpes exedens medicamentum exigit cholagogon.

Herpes miliaris medicamentum desyderat, quod bilẽ simul & pituitam educat.

Reprimendi tempus.

Lib. 14. Therap.

Non esse reprimendum, si multus sit uitiosus succus.

bit. Vbi scilicet prius naturæ uiribus totum corpus expurgantis, non fit, uel per deiectionem, uel urinas, uel cutim, quæ totum corpus includit, uacuatus. Cæterùm reprimunt quidem regeruntq; non solùm ea quæ adstringunt, sed etiam quæ sine adstrictione refrigerant: cuiusmodi sunt lactuca, polygonion, ex stagnis lens, portulaca, seris, semperuiuum, & id genus alia, quæ erysipelatibus ualde erant opportuna. Verùm eiusmodi medicamenta, quæ scilicet præter id quod refrigerant, etiam humectare natura apta sunt, herpetes præsertim depascentes, minimè desyderant, sed sola ea admittunt refrigerãtia, quæ etiam maximè possunt exiccare. Quæ enim refrigerandi, atque unà exiccandi uim habent, sed mediocrem (cuiusmodi est solanum) non satis illis conueniunt. Apponere igitur ipsis oportet ex Gale. cõsilio, ab initio quidem, ex uite capreolos, & folia rubi, & rubi canini, & arnoglossi. Post hæc uerò & lenticulam his adiungere oportet, et aliquando mel, & farinam hordeaceam. Item cataplasma sine semperuiuo, quod ad phlegmonas, quæ ex fluxione eueniunt, inscribitur. Repellit enim quod influit, atque id quod in parte affecta continetur, exiccat, & membra corroborat. Proindè transacto morbi principio efficax erit remedium. Itaque fiet huiusmodi cataplasma, ex corticibus malorum Punicorum in uino decoctis, & Rhu, siue Rhoë, id est, semine coriarij fruticis, (quod posteriori medicinæ Sumach appellatur) & farina hordei. Cæterùm hoc cataplasmate secundam intentionem, seu scopum curandi herpetis probè assequeris: quippe cùm sufficienter digerere possit, quod iam in affectum locũ confluxerit. Constat autem

Regerentium materia.

Quæ refrigerãt pariter & humectant non conueniũt herpetibus exedentibus.

Reprimẽtia herpetibus exedentibus accõmoda.

Hæc complent secundam intentionem.

Cataplasma.

Sumach.

stat autem, quòd in generatione ulceris exuperare debebunt quæ reprimendi facultatem habent: ubi uerò non amplius confluit in ægrotantem particulam uitiosus humor, quæ digerunt. Quod ad tertium scopum *attinet, qui ulcus sanandum proponit, summatim hæc te cognoscere oportet.* Nempe *quòd omne ulcus siue sponte siue ex accidenti factum fuerit, exiccari desyderat medicamento (ut inquit* Hippo.) *non aspero, hoc est, non mordente, neque uehementer irritante, præterquàm ubi malignum, & cum putrilagine fuerit.* Ta*lia enim (inquit* Galenus) *acriora expetunt medicamina, & quæ ignis uires habeant: quale est myst, & chalcitis, & arsenicum, & calx, & sandaracha, atque id genus alia, quæ non aliter quàm ignis adurunt.* Loca *igitur exulcerata in herpete exedente, inungenda sunt pastillis, seu trochiscis, in libris, qui pharmaceutici dicuntur, ad herpetas inscriptis.* Qui, *cùm res exigit ut illis utamur, passo, uel uino aliquo dulci, uel si dulce non adfuerit, uino tenui & subaustero non nimis ueteri, (hoc est, quod non aliquam in gustu ob antiquitatem contraxerit acritudinem) aut posca aquosa (quod oxycratum uocant) diluuntur, seu (quod dicunt) eliquantur, dissoluuntur'ue.* Paulus *his utitur remedijs ad herpetem, qui sub cute affligit:* Retrimentum *plumbi, rutæ læuigatæ succo excipitur, aut ceratum myrteum in uicem rutæ.* Aliud: *Lanæ ueteris illotæ, circa tedam cõbustæ, drachmæ duodecim & semißis, id est, dimidia, ceræ drachmæ. 25. recremẽti plumbi drachma, seui caprilli curati lotiq; ex aqua, drachmæ. 25. myrtei unciæ. 5.* Ad *herpetas uerò acutè seu acriter depascentes, hoc remedium iubet admoueri:* Corij *mali* Ponici

Vlceris curatio in herpete, qui tertius est scopus.

Vlcus omne exiccari desyderat.

Lib. 2. ad Glauconem.

Loca exulcerata quibus inungenda.

Posca uel pusca.

Remedia ex Paulo sumpta.

Ad herpetas depascentes.

Punici dulcis drachmæ sex, argenti spumæ tantundem, lanæ illotæ, tedæ seu tedaceo ligno adhærentis, ,, & combustæ drachmæ tres, ceræ drachmæ duodecim, ,, cerusæ drachmæ octo, thuris, aluminis scißi, singulorũ ,, drachma, uino aut myrteo excipiuntur. Iam uerò in longum tempus protractis ulceribus, neque uino dulci, circuli parui, id est, trochisci, & huiusmodi alia medicamenta, quæ ad herpetas scribuntur, dilui debent, sed neque pusca adhuc aquosa, quin potius uino satis austero, præcipuè uerò nigro, & si id non affuerit, albo. Medicamenta autem in hoc tempore, hoc est, inueteratis iam ulceribus, efficacia, & maximè accommoda sunt, pastilli seu trochisci Musæ, & Andronis, & Polyidæ: quorum descriptiones in fine curationis carbunculi positæ sunt. Item trochisci, qui calidicon & aldaron dicuntur Auicennæ & recentioribus, quorum descriptiones ex antidotario requirenda sunt. Herpetas uerò, qui tantum summam cutem exulcerant, ut sunt, quos miliares diximus, nullo horum medicamentorum superius commemoratorum (si saltem Galeno credimus) inungere oportet: uehementia enim sunt ac ualidè exiccant. Verũ istis sufficiũt quæcũque uim glaucij, id est, memithæ habent, eaq; diluere oportet, maximè quidem aqua. Quòd si hæc nihil profecerint, etiam acetum miscendum est. Quòd si etiam solani succo intinxeris, aut arnoglosi, magis adhuc iuueris. Hactenus de herpete. Cæterum quoniam de formicis nonnihil obiter in superioribus attigimus, quas turpiter (ut diximus) recentiores, & Arabes cum herpetibus confundunt, præsens locus expostulat, ut de ijs, & alijs in cute eminentibus excrescentijs,

Ad inueterata iam ulcera.

Si pustulæ miliares in ulcus abeunt quid agendum.

Lib. 2. ad Glauc.

tijs, quas Latini uerrucas uocant, paucula annotemus.

De formicis, & alijs uerrucarum differentijs. Cap. IX.

Verrucæ. *Porra.* *Verrucarũ diuersa genera.* *Myrmecia.*

TVMORES *illos exiguos, seu humiles illas excrescentias, quæ instar monticulorum quorundam cute eminentes cõspiciuntur,* Latini *appositè uerrucas appellarunt: uerruca enim propriè editiorem montis partem significat.* Vulgus *autem porra nuncupat: quia quandoque intra se fila quædam continent porrorum radicibus nõ dissimilia.* Græci *nomen non habent, quo omnia eiusmodi uerrucarum seu porrorũ genera complectantur, sed quamq; proprio nomine speciem nuncupant.* Hæ *autem ferè sunt,* μυρμηκία, ἀκροχορδόνες, ἧλος, θύμιον. *Itaque* Myrmecia *illis dicũtur uerrucæ, quæ latiore sunt basi, & quasi sessiles, similem uellicantis, seu mordentis formicæ sensum, dum attrectantur, inducentes: unde & nomen illis factum est.* Græci *enim* μύρμηκα *formicam nominant.* Quare Latini *eas (nomine quidem ad Græcum uocabulum sese accommodante) formicas, uerrucas dixerunt.* A *figura uerò & formatione, sessiles uerrucas.* Hæ *nascuntur* Celso, *aut in palmis, aut in inferioribus partibus pedum: radices autem altius exigunt, ac humiliores sunt thymio durioresq;, maioremq; dolorem mouent: sed minus sanguinis mittunt, uixq; unquàm magnitudine lupini modum excedunt.* Acrochordon *uerò pensilis, & angustiore basi uerruca est, hoc est, rotunda quædam in cute eminentia seu excrescentia, quæ basim, id est, partem*

Sessiles uerrucæ. *Lib. 5.* *Acrochordon.* *Pensilis uerruca.*

tem imam ad cutem angustam habet: sic quidem dicta, quòd chordæ nexu suspensa pendere uideatur. Itaque hoc discrimine acrochordones à myrmecijs dirimuntur, quòd illi ima parte ad cutē angustiores sint, suprema uerò latiores: myrmeciæ contrà, basi sint (ut dictū est) latiore, suprema autē tenues. Sed & hæ non nunquàm cū summa cute prorsus sunt æquales: Acrochordones uerò semper à cute extant, ut libro decimoquarto de morbis curandis Galenus *scriptum reliquit. Ad hæc acrochordones* Celso *ferè plures nascuntur, pueros maximè infestant, nonnunquàm subitò desinunt: quandoque uerò mediocrem inflammationem excitant. Sunt quæ etiam in pus conuertuntur.* Rarò *autem fabæ magnitudinem excedunt.* Auicennæ *claui dicuntur.* Verùm Latinis *claui appellantur uerrucæ albæ, rotundæ, clauorum capiti similes:* Hi *in digitis, plantisq; pedum maximè contingunt, ubi dolorē si non aliâs, tamen ingredienti mouent.* Hos Græci ἥλους *uocant:* Auicenna *uerò almismar.* Ex *contuso sæpius nascuntur, interdum etiam aliter. At thymion, uel thymon* Celso & Græcis, *uerrucula est, super corpus eminens, infrà seu ima parte ad cutem, & ipsa (ut acrochordon) tenuis, suprà uerò latior: subdura quoque, & in summo peraspera.* Idq; *summū, colorem floris thymi repræsentat, unde ei nomen est, ibiq; facilè finditur, & cruentatur.* Nonnunquàm *& aliquantum sanguinis fundit, fereq; circa magnitudinem fabæ* Aegyptiæ *est, rarò maius, interdū perexiguum: modò unū, modò autem plura nascuntur, uel in talis, uel palmis, uel inferioribus pedum partibus, hoc est, in plantis.* Pessima *tamē in obscœnis sunt, maximeq; ubi sanguinem*

Myrmeciæ & acrochordones quibus inuicem dissideant.

Claui.

ἧλοι.

Almismar.

Thymion.

Thymij magnitudo.

Thymia in obscœnis pessima.

nem fundunt. Auicenna uidetur huiusmodi uerrucæ genus tusium, uel, ut alia habet lectio, tarsecum nominasse. Ex uerrucarum quoque genere sunt, uocata ab Auicenna cornua, non alio à cæteris distantia, quàm quòd oblonga sunt, & instar cornuum recuruantur. À clauis non magnoperè differunt calli, quos Græci uocant τύλους, nisi quòd per se indolorosi sunt, eodem quo cutis colore, neque spontè, sed ex labore obdurata cute gignuntur.

Cornua.

Calli.

Verrucarum iudicia, & curatio.

Acrochordon. Thymion. Lib. 5. Myrmecia. Claui.

EX his acrochordon & thymion sæpe etiam per se (ut retulit Celsus) finiuntur, & quo minora sunt, eo magis. Myrmecia & claui sine curatione uix unquàm desinunt. Acrochordon si excisa est, nullam radiculam relinquit, ideoq; ne renascitur quidem. Thymio clauoq; excisis, subter rotũda radicula nascitur, quæ penitus descendit ad carnem, eaq; relicta idem rursus exigit. Myrmeciæ latißimis radicibus inhærẽt: ideoq; ne excidi quidem sine ulceratione magna possunt. Clauum subindè deradere, commodißimum est, & aqua tepida perfundere: nam sine ulla ui sic emollescit; ac si sanguinis quoque aliquid emissum est, sæpe emoritur. Tollitur etiam, si quis eum circumpurgat, deindè imponat resinam, cui miscuit pulueris paulum, quem ex lapide molari contrito fecit. Cætera uerò genera, ut ab eodem Celso traditur, medicamentis adurẽda sũt: alijsq;, id quod ex fæce uini: myrmecijs, id quod ex alumine & sandaracha fit, aptißimum. Paulus Aegineta lib. 4. cap. 15. plurima enumerat, quæ uerrucas huiusmodi, præsertim seßiles & pensiles, tollunt exteruntq;. Cuius generis sunt, elaterium (quod succus est fru-

Myrmeciæ.

est fructus cucumeris agrestis) cum sale infricatum, thuris cortex cũ aceto, grossi, id est, primitiuæ ficus, quæ uelut præcoces non maturescunt, cum aceto, farina, & nitro. Idem quoque illi præstat succus, seu liquor fici arboris illitus: tithymali, smaridis piscis caput salsum concrematum, ærugo cum sulphure uiuo, hoc est, ignẽ non experto combusta, ocymi folia cum atramento sutorio, quod Græci chalcanthum uocant, sarmentorum adhuc uiridium ustorum quod distillat, fimus ouillus cum aceto, hircinum fel illitum, heliotropij magni fructus per se illitus, uel cum uino applicatus, ruta cum nitro & pipere, nitrum cum urina pueri impubis & nõdum Venerem experti, stercus bouis gregarij, seu armentarij adhibitum in aceto. Cæterùm hæ quæ ad myrmecias & acrochordonas exterendas commemorata sunt, ferè omnia, & ad clauos, & thymia etiam magnoperè conducunt. Tradunt etiam lacertæ caput myrmecias, acrochordonas, & clauos tollere. Sunt qui decoquant capita salsorum piscium in aqua illa, quæ distillat ex sarmentis uiridibus, dum comburuntur: idq; præstantissimum ad prædicta uitia remedium esse prædicant. Alij ad eadem exterenda linimentum conficiũt ex ærugine (quæ recẽtioribus uiride æris, & flos æris, dicitur) sulphure, & aqua, seu instillatione illa sarmentorum. Atque hic unus est curandi modus, quo uti solẽt ad uerrucas è medio tollendas, per medicamenta scilicet erodentia adurentiaq;. Id autem unum summa cura obseruandum est, in eiusmodi medicamentis administrandis, quod Celsus monet lib. 5. nempe quòd ea quæ circà sunt, folijs contegi debent, ne ipsa quoque exulcerentur. Alij ob eandem causam circuniacentes par-

Verrucarũ per medicamenta cu ratio ex Paulo.

Aqua ex sermentis distillans.

Stercus bubulum.

Lacertæ caput.

Ærugo quid.

Hoc Halyab. & Guido probant.

tes

tes illinunt, unguento ex bolo armenia, terra sigillata, aqua rosacea, & aceto. Porrò *acrochordonas, myrmecias, & thymia non solùm præscriptis hisce adurentibus medicamentis abolemus, sed & ignis flamma, uel candente ferro, hoc est, cauterio (ut dicunt) actuali, illis ritè admoto.* Ea *quoque nonnunquam excidimus.* In*terdũ uerò ligatura scitè illis coaptata, (ut fit in uero ficu) uel primoribus dẽtibus, ut quidã* Romæ Galeni *tẽpore facere solebat, euellimus, ac radicitus extirpamus. Cæterùm si ignem aut candens aliquod ferrum uerrucæ admoueris, lamina quædam ferrea pertusa, uel simile quidpiam, ita uerrucæ adurendæ coaptari debet, ut foramen eam exactè comprehendat, adeò ut nihil circumpositæ cutis appareat.* Facta *uerò adustione, crusta butyro uel aliquo alio unctuoso illito resoluenda est.* Deindè *ulcus similiter reliquis ulceribus curandum erit.* Quo *pacto autem myrmeciæ quæ à cute non extant, sed illi prorsus sunt æquales, educi debeãt, atque excidi, pulchrè docet* Galenus *lib. 14. meth. meden. ubi refert quendam fuisse* Romæ *suo tempore, qui nouam huiusmodi uerrucarum curationem excogitauit.* Nimirùm *has certa primùm labiorum applicatione, ceu suctu ad se trahebat, atque (quod mirum uidebatur) à radice euellebat.* Deinde *primoribus apprehẽsis dentibus, totas simul eximebat.* Acrochordonas *uerò, utpote à cute extantes, statim mordicus prehendebat, & ita protinus educebat.* Harum *quoque & geminam aliam curandi rationem mox subiũgit* Galenus, *inquiens: Sed & scalpro ad myrtacei folij speciem formato, & ferramento eo, quod scolopomacherion* Græci *uocant, quispiam manibus exercitatus, facilè eas*

Aliæ curandi rationes.

Quomodò urendæ sint tutò uerrucæ.

Myrmeciarum cum summa cute æqualium curatio.

Myrmeciarum noua curatio ex Galeno.

Alia curatio myrmeciarum. 14. meth. med.

eas excidat: cùm proprijs lineamentis à circumposita cute circunscriptæ discernantur. Aequè uerò & ualente aliqua penna, circulo myrmeciæ imposita, ipsam educimus. Debebit porrò pennæ fistula esse myrmeciæ craßitudini par, ut eam undique prorsus constringat. Quæ postea circumacta, ac simul deorsum impulsa, celerrimè ita myrmeciam etiam cum ipsa radice totã educet. Constat uerò, & quòd finis ipse pennæ, quæ eã circulo secabit, non tenuis modò, sed etiam acutus & firmus esse debebit. Itaque tum galli ueteris penna, tum uel magis aquilæ, ad hunc usum est accommoda. Abscindere uerò ab his tantùm radicem uersus oportet, quatenus reliquæ partis fistula complecti myrmeciam posit. Sanè ex ipsa statim abscißione, si modò scitè fiat, etiam acumen ipsi comparabis. Hæc Galenus hacte*nus. Vlcus uerò quod relinquitur sic auulsa uerruca, similiter reliquis ulceribus impleri debet, & ad cicatricem perduci.*

Scolopomacherion.

Alia curatio per pennam.

Penna scitè radice uersus abscindenda.

De œdemate, & tumoribus frigidis, pituitosis. Cap. X.

Vm de tumoribus, qui succis calidioribus procreantur, satis disputatum sit, de ijs quæ à materia frigida ortum habent, nunc tractare rursum instituimus: principium quidem ab eo quod οἴδημα Græcis dicitur, sumentes. Quemadmodum enim ex biliosa fluxione erysipelas, ita ex pituitosi humoris confluxu œdema excitatur. Est autem œdema (definitore Gal.) laxus quidam atque indolens tumor, seu rara quædam atque expers doloris moles,

Oedema quid.

14. Ther. & 2. ad Glauc.

Oedema ut symptoma est, quibus maximè accidat.

ex pituitoso humore in particulam aliquam influente exurgens. Ita quidem Galenus censuit lib. 14. Therap. de œdemate, quod morbus est, non symptomata. Equidem scimus (inquit) aliter quoque quàm ex pituitosi scilicet humoris fluxione œdemata prouenire. Nempe ex pituitoso humore aut spiritu uaporoso, ut in cruribus & pedibus eorum, qui aquæ subter cutem affectu laborant: et phthoë, id est, corporis habitu contabescente: & cachexia, hoc est, malo habitu corporis. In illis quippe periculosis dispositionibus, œdema, affectus eius qui hominem premit, symptoma est, hoc est, accidens necessariò consequens, nullam seorsum propriam, præcipuamq; curationem postulans, ut in sequentibus dicetur.

Oedema duplex.

Oedema, uti & phlegmone atque erysipelas, in duas chirurgis finditur differentias, in uerum scilicet œdema, & non uerum, seu illegitimum.

Verum.

Verum œdema fit ex pituita naturali, quæ certè nihil aliud est, quàm sanguis crudus aut diminutè coctus: qui in massa quidem sanguinaria inuenitur, membris pituitosis enutriendis accommodus.

Illegitimum.

Non uerum, seu illegitimum œdema, fit ex pituita non naturali.

Pituita quid.

Est autem pituita naturalis (ne quid obscurum relinquamus) humor frigidus & humidus, substantia crudus, colore uergens ad quandam albedinem: sapore uerò, & (si fas sit dicere) odore ad dulcedinem. Non naturalis pituita, ea est quæ à modò descripta degenerat, intra tamen suæ latitudinis terminos, quos si forsan petranseat, non iam amplius phlegma pituitáue, sed alius humor dici debet.

Pituita quando & quomodo à propria sua natura degenerat.

Contingit autem bifariam pituitam ipsam à propria sua natura degenerare: Vno quidem modo (ut loquuntur) in se, quando

scilicet

ſcilicet in propria ſuiipſius ſubſtantia citra alterius admixtionem permutatur. Quod ſanè multifariam accidit: ut enim in ſubſtantiam aquoſam conuertitur, aut in flatuoſam, aut in admodum tenuem: diciturq; tũc phlegma aquoſum flatuoſum, aut tenue. Aut craſſius ac uiſcoſius redditur: idq; tunc phlegma craſſum, & mucilaginoſum efficitur, & per maiorem, ſeu (ut dicitur) ulteriorem indurationẽ, gypſeum ſeu uitreũ. Aut ipſum putreſcit & alteratur, efficiturq; tunc ſalſum, nitroſum, & corroſiuũ. Altero modo pituita efficitur non naturalis, per admixtionem. Quando ſcilicet alius quiſpiam humor illi extrinſecus accedit, uerbi gratia, uel ſanguis, uel bilis flaua, aut atra. Si ſanguis pituitæ peruiſceatur, hæc dulcis efficitur: ſi flaua bilis, ſalſa: ſi melancholia, pontica & acida. Sunt ergo octo ſpecies phlegmatis non naturalis iuxta Auicennæ placita. Halyabbas tamen quatuor tantùm conſtituit. Galenus autem (inquit Guido) uidetur, duo ſolùm genera aſſignare, nempe ſalſum & acidum. Tametſi libro 2. de differentijs febriũ, & lib. 2. de locis affectis, atque in multis alijs locis, mẽtionem faciat de uitreo, quod ſubindè ſub acido (propter eam quam cum eo habet affinitatem ac conuenientiam) reponit. Ex ijs igitur colligitur quòd ex pituita generãtur octo ſpecies, ſeu differentiæ tumorũ præter naturam. Primò enim ex pituita ſeu phlegmate naturali, fit œdema uerũ, ac certum, ſeu legitimũ. Secundò, ex pituita non naturali per admixtionẽ generantur tres aliæ differẽtiæ tumorum: quippe quòd tres alij humores cum ea poſſunt remiſceri. Nominantur autẽ œdema phlegmonôdes, œdema eryſipelatôdes, & œdema ſcirrhôdes. Tertiò, ex

Gale. duo tantũ pituitæ genera poſuit.

Octo differentiæ tumorum præter naturam ex pituita.

phlegmate non naturali, per alterationem in propria substãtia quatuor aliæ exurgũt differẽtiæ. Primò nãq; *ex flatuoso & uaporoso phlegmate fit tumor is, qui propriè* Latinis *inflatio,uulgò autẽ medicorũ apostema uentosum dicitur.Secundò,ex aquoso, aquosum.* Tertiò,*ex crudo phlegmate,crasso,& mucilaginoso, procreantur tumores illi,qui leues nodi quibusdam dicuntur, & abscessus pituitosi, quos uulgò exituras phlegmaticas appellant:* Auicennæ *uerò interpreti,dubelet frigida nominantur: cuiusmodi sunt steatomata, atheromata,& meliceridæ.*Ganglia *quoque(quæ* Auicennæ *glandulæ dicuntur)& id genus alia,quæ in sequentibus declarabuntur.*Ex *duro uerò, seu magis indurato,&(ut sic dicatur) gypseo phlegmate, fiunt nodi omnes duri, qui in iuncturis maximè reperiuntur: & strumæ,quæ uulgò scrofulæ nominantur.* Quartò, *ex corrupta & putrefacta pituita generantur fistulæ, & ulcera,quæ scrofulosa uocant.* Causæ *œdematis,ut & aliorum tumorum præter naturam, sunt triplices.*

Causæ œdematis tres.

Primitiuæ,*ut sunt casus ab alto,percußio, deprauata uiuendi ratio,seu(ut dicunt)malum regimen.* Antecedentes,*ut exuberantia humoris pituitosi in partẽ aliquam decurrentis.*Coniunctæ,*ipsa pituita in membro tumore obsesso iam infarcta, & accumulata.* Signa *œdematis hæc sunt, tumor laxus & mollis, qui prementi digito cedit,& foueæ modò cauatur,nec amoto digito resilit,sed prementis uestigium retinet.* Dolor *aut exiguus,aut ferè nullus.*Calor *modicus.*Color *uergens ad albedinem,hoc est,subalbidus,seu(ut uolunt alij)inter album & pallidum medius.*Et *alia id genus, quæ pituitæ dominium testantur.*Oedema,*ut & cæteri tumores,*

Signa œdematis.

Iudicia.

tumores, quatuor habet tempora: principium, augmentum, statum, & declinationem. Hoc *genus tumoris ut plurimùm terminatur per resolutionem seu exhalationem, raró per suppurationem, sæpißimè per conuersionem, seu permutationem in nodos, & alias (ut uocant) excrescentias, quæ Græcis apostemata,* Latinis *uerò abscessus dicuntur.* Harum *autem terminationum notæ et agnitiones, superius in tractatu uniuersali dictæ sunt.* Tumores *hi œdematosi hyeme magis, quàm alijs temporibus, excitãtur.* Plurima *enim tunc in corporibus colligitur pituita. Senes quoque & crapulæ deditos magis ac sæpius infestant.*

Oedematis ex pituitoso humore in particulam aliquam confluente, curatio.

QVoniam *œdemata ex humorum in aliquã partem fluxione, aliorum tumorum more suscitantur, duplex etiam eorum curandi scopus erit, ut lib. 2. ad* Glauc. Galenus *annotauit.* Al*ter, ut horum humorum qui iam partem occupant, substantia dissoluatur: alter, ut fluxio cogatur, restringaturq;.* Atque *prout alter scopus alterum superat, remedia sunt miscenda, alterum quidem cum altero copiosius, aut parcius.* Vbi *igitur restringendi indicatio, eam quæ uacuandum seu digerendum esse suadet, superabit, augenda restringentium uis erit.* Vbi *uerò plus uacuandum quàm restrĩgẽdum erit, digerentium seu discutientium ac exiccantium materia & facultas præpollere in mixtione debebit.* Porrò *maiorem restringentium uim miscendam esse ostendit tum copio-*

Curandi œdematis scopus duplex cùm adhuc gignuntur.

 sior

sior fluxio,tum parcior in affecta parte materia. Contrà, exiccantium ac digerentium uberiorem modum adhibere oportet,ubi copiosior materia locum obsidet, & fluxio minor est. In inueterato autem œdemate, & quod non adhuc in gignendo est,nõ amplius hac curandi ratione,mixtam facultatem quasi scopum habente, sed ad digerendam dissecandamq; materiam declinante,utendum erit. Quod & in omnibus ferè diuturnis affectibus obseruandum est. Cæterùm œdema quod symptoma est periculosos affectus sequens,ut tabem, aquam inter cutem, & uitiatum corporis habitum, quem Græci cachexiam uocant,nullam seorsùm(ut suprà diximus)propriam,præcipuamq; curationem desyderat: curari enim,nisi affectu ex quo nascitur profligato,non potest. Aliquid tamen ex eo remittendum est,si quidem uires demoliatur,aut primarium affectũ augeat,aut curationem impediat. Satis ergo fuerit,siquidem curatione egebit,ipsum tumentem locum perfricare,aliâs oxyrhodino,aliâs oleo cum sale,aut etiã oxyrhodino salem habente. Eiusmodi enim frictio tumorem remittit & dolorem, si ex nimia distensione (ut aliquando contingit)excitetur,demulcet. Oxyrhodinon fluxionem arcet,oleum cum sale uim habet digerendi,& uacuandi quod impactum est: oxyrhodinõ uerò,cui sal admixtum est, partim digerit & exiccat,partim restringit, & humorum affluxum prohibet. Sed præmissa hac uniuersali methodo,ad propriã ipsius legitimi œdematis,quod ex tenuis pituitæ influxu ortum habet,curandi rationem,sermonem conuertamus. Hæc autem in rebus quatuor (sicuti de phlegmone & erysipelate dictum est)posterioris huius ætatis chirurgis,

Oedematis inueterati curandi ratio.

Oedematis ut symptoma est curatio.

tis chirurgis consistit. Nempe in debita uiuendi ratione, in pituitosi humoris præparatione, quàm æquitationem uocant, & eiusdem expurgatione: in fluxi & iam particulam occupantis humoris, repreßione, dissolutione, et exiccatione: & postremò in symptomatum seu accidentium ipsum œdema consequentium correctione, & summotione. Hæ itaque sunt quatuor intentiones particulares, quibus duas illas generales supra positas indicationes assequimur. Prima igitur intentio perficitur, debita ac congrua sex rerum non naturalium administratione. Porrò, ritè ac commodè res ipsæ non naturales corpori laborantis adhibebũtur, si ad caliditatem & siccitatem cum quadam attenuatione declinauerint uniuersæ.

Quatuor scopi particulares in curando legitimo œdemate obseruandi.

Prima intentio.

Ergo tenuẽ & siccum aërẽ deligito, præparatóue. *Aër.*

Vinum defecatum, pellucidum, album, uel subrubellum (quod claretum uocant) in suo genere optimum, et modicè aqua dilutum, in potu assumito. *Potus.*

Panis probè coctus, & ritè præparatus esto. *Cibus.*

Carnibus ouillis, aut ex montanis & campestribus auiculis lubens uescitor, ijsq; aßis potius, quàm elixis.

Iusculis, oleribus, & offis parcè utitor.

Ab azymis, id est, non fermentatis, crudis quoque et præhumidis, abstineto.

Legumina, caseũ, fructus præsertim horarios & immaturos, pisces quoque (nisi forsan saxatiles, eosq; uel assos, uel uino incoctos) ne gustato.

Assa in uniuersum meliora sunt elixis, & ijs quæ pistoris industria præparantur. Parùm comedito ac minùs bibito.

Breuiter uitæ luxum, atque ingluuiem fugito. *Repletio.*

Inanitio.

Si aluus nõ respõdet, eã ficubus, et carthamo soluito. Ergo ficus aridas. 5. uel sex numero accipito, easq́; medulla seminis carthami impleto, & manè uel prima mensa comedito.

Corpus moderatè exerceto, si tamẽ particula laborans citra noxam id admiserit.

Motus. Somnus. Balneum.

Somnus breuis esto.

Balneum atque omnia humectantia prorsus uitato.

Secunda intentio.

Secunda intentio completur præparantibus seu æquantibus (quæ uulgò digestiua uocant) & uacuantibus materiam illam pituitosam, qua scatet corpus laborantis. Ergo genus aliquod oxymelitis offerendum est, quod pituitam in corpore delitescentem possit incidere & detergere. Deindæ præparata hoc modo expulsioni antecedens materia, medicamento aliquo phlegmagωgo, id est, pituitam expurgante, ex periti alicuius medici præscripto uacuanda est. Quòd si (inquit Guido à Cauliaco) plethora adesset, tutò uena aperiri posset: nõ citra tamen periti alicuius etiam medici consilium. At uix unquam in corpore plethorico uisuntur œdemata saltem legitima: nam in eo non magis pituita, quàm cæteri humores abundant. Proindè uix sola, & non alijs humoribus remixta in particulã aliquam corporis plethorici influere potest. Quare uenæ sectio in œdemate saltem legitimo nequaquam ex usu esse uidetur.

Tertia intentio.

Tertia intentio perficitur in principio, admotis repercutientibus: non ijs quidem quæ natiua sua frigiditate uehementer stringendo repellunt, sed quæ non inualidè siccandi, & modicè digerendi uim habeant: ea aggregantia exiccationem & resolutionem uocant. In augmento uerò discutientibus paulò fortioribus.

fortioribus. At *in statu, circa eius finem præsertim, & stata iam fluxione, puris, iisq; fortissimis digerentibus seu resoluentibus.* In *declinatione autem absumentibus seu (ut dicunt) consumptiuis & exiccantibus, si resolutione saltem terminari debeat. Si uerò degeneret in abscessum, quem exituram uocant, maturantibus, & reliquis quæ in curandis abscessibus proposita sunt auxilijs, curabitur.* Porrò *auixilia reprimentia, siccandi simul & digerendi facultate prædita, quæ competunt initio œdematis ex pituitosi humoris influxu creati, tribus præsertim formulis comprehēduntur.* Prima *est* Gale. *lib.* 14. Therap. *& secundo ad* Glauconem, ,, *ubi inquit :* At *si ex pituitoso humore in particulam* ,, *influente œdema constitit, abundè aliquando satisfacit* ,, *spongia, quæ ex aqua, in qua sit aceti aliquid, madue*- ,, *rit.* Porrò *hæc ita attemperabūtur, ut uel bibi poßint,* ,, *uel ut non multùm supra hoc aceti habeant.* Deligare ,, *uerò spongiam debebis, ab inferiore parte incipiens,* ,, *ac suprà finiens.* Esto *autem spongia modò conductura sit, omninò noua.* Huius *si occasio non est, hoc est, si* ,, *nouæ copia non sit, hanc detergebis expurgabisq;* ,, *exquisitè abluendo nitro, & aphronitro, & aqua lixiuia.* Auicennas *iubet, ut loco spongiæ aliquandò admoueatur pannus lineus duplex, aut quid simile.* Secunda *formula est ipsius* Auicennæ. Recipit *autem aquæ decoctionis baurach, id est, nitri uel spumæ nitri, & cinerum, & aceti, ana quantùm satis esse uidebitur.* Tertia *formula est à* Raze *describta ad hunc modum:* ℞. *aloës, myrrhæ, licij, acaciæ, stef memithæ, id est, de glaucio, cyperi, croci orientalis, boli armenici, singulorum partes æquales: puluerisentur, & cum succo caulium, hoc est,*

Auxilia in principio œdematis admouenda.

Posca aquosa.

Emplastrum Razis.

hoc est, braßicarum, & aceto misceantur, & fiat emplastrum. Porrò eadem nuper commemorata auxilia, in huius œdematosi tumoris incremento, etiam bene faciunt, adiecto saltem illis aceto copiosiore, uel modico alumine, in corporibus præsertim robustioribus & cutem duram habentibus, atque ubi aquosior posca non profuerit. Ergo si sub ijs paulò ante memoratis auxilijs œdema non subsidat, quiescat'ue: ubi rursus deligabis, paulò plus aceti miscebis, ut posca ualentior sit, uel pusillum aliquid aluminis conijcies, ac nouā spongiam admouebis: hæc enim & copiosum medicamentum excipit, diuq; continet, & sua substantia affectam partem exiccat. Si nouæ copia non sit, melius est, inquit Galenus, eo quod uulgus uocat elychnion, utare. Id uerò ante omnia molle esto: quod genus Tarsicum est, cuius si facultas est, audacter utitor: utilius enim experière, quàm spongiam. Madeat uerò ex pusca, quæ & aliquid habeat aluminis. Tum (ut præscriptum est) deligetur ab inferiore sursum, hoc est, ligatura incipiat in imis partibus, & desinat in altioribus. Sit autem arctatio mediocris, uelut in ossis fractura. Ac primæ quidem iniectiones fasciæ, quæ scilicet inferire incipiunt, magis arctandæ: quæ deinceps sunt, sensim remittendæ: cæterùm non adeò, ut laxa sit aliqua deligationis pars. Remedia autem, quæ post uigorem status, ubi iam constitit fluxio, & in declinatione uniuersali admouēda sunt, si œdema tendat ad resolutionem, sub triplici etiam formula describi solent. Prima est Auicennæ: nempe spongia imbuta aqua lixiua, ex cinere fici, uitis, & ilicis, quæ species est quercus, & particulæ admota: siquidē huic magna uis inest exiccandi,

Remedia incrementi tempore admouenda.

Lib. 14. Therap. c. 2. ad Glauc.

Status et declinationis remedia.

candi, ac detergendi. Secunda est Bruni, *quam & usurpauit* Theodoricus. *Recipit autem aluminis, sulphuris, myrrhæ, & salis, singulorum pares portiones: miscentur hæc omnia cum rosaceo, & aceto, & fit linimentum, quod præcedenti remedio potentius adhuc exiccat. Tertia rursus est* Auicennæ, *cuius descriptio est talis:* ℞. *stercoris uaccini lib. semis, olibani, styracis, usneæ, id est, musci arborum, qui* Græcis *bryon dicitur: calami aromatici, spicæ, absinthij, singulorum semunciam: confice omnia cum aceto, & decocto caulium, siue braßicæ, & fiat emplastrũ. Atque hæc quidem ratio est curandi œdematis, quod resolutione terminatur. Si uerò digestioni non cedat, sed ad suppurationem spectet, unguentum è succis diachylon nominatum, atque id maximè, quod à* Rogerio *compositũ est, perquàm utiliter apponitur. Ad id etiam confert uel magnoperè & sequens emplastrũ, quod recipit maluam, braneam ursinam, (uel si mauis dicere hircinam, quæ & achantus, & achanta dicitur) radicem altheæ, radicem lilij, cepas assas, limaces, fermentum, & semen lini: cocta, & subacta, & cum axungia uel butyro mixta, rediguntur in formam emplastri. Aliud ad idem summè efficax.* Accipe *succi ebuli, sambuci, oxylapathi, quod nostrates officinæ lapathium acutum nominant: leuistici, seu ligustici, marathri, ex horum singulis quantum lubet, pari tamen pondere: deinde ut oportet coquito, unà cum dialthea, melle, oleo, & butyro, atque ex ijs emplastrum conficito. Maturato apostemate, non expectetur donec spontè aperiatur: quoniam tardè admodùm, uel fortasse nunquàm id contingeret: sed ferro candente, aut caustico aliquo medicamento*

Spongia lixiuio imbuta.

Linimentum.

Emplastrum Auicen.

Usnea quid.

Concoquentia seu maturantia.

Hoc ad Theodoricorũ refertur.

Apertio. *mento fiat apertio, qua pus excernatur, iuxta modum & formam superius expressam.* Deindè *sordes detergeantur, unguento uulgò* Apostolorum *dicto, uel mundificatiuo ex apio & succo absynthij, uel unguento subscripto, quod pus crassioris substantiæ attrahit, & mundificat.* Accipit *autem id galbani, ammoniaci, resinæ terebinthinæ, picis, sepi uaccini, olei antiqui, ana partes æquales: dissoluuntur gummi ex aceto, & liquefiunt ad ignem cum reliquis, & fit unguentũ.* Post *hæc uerò similiter reliquis ulceribus sordidis curetur.*

Vnguentũ mundificatiuũ, quod ad Dinum refertur.

Cæterùm quartam intentionem assequimur, pro ratione & natura accidentium superuenientium, ut si accidat dolor, imprimis sedandus erit, admota (iuxta Aui*cennæ doctrinam) œsipo humida, uel uino cocto, uel cerato cõposito ex oleo chamæmelino, oleo de absynthio, oleo de spica, & cera. Si uerò durities adfuerit, dissoluenda atque emollienda est, medulla bubula, uel ceruina, uel quapiam alia simili, ut in sequentibus dicetur.* Galenus *autem in diuturno œdemate partem oleo liniens, spongiam ex lixiuio apponebat, atque stringens arctius, affectum perfectè curabat.*

Lib. 2. ad Glauco. Oedemati inueterato.

Capita curationis œdematis.

Oedema morbi accidens.

1 OEdemati *quod symptœma est, hoc est, accidens alijs morbis seperueniens, ut aquæ inter cutem, tabi, & cachexiæ, medicamenta quæ discutiunt, & sine molestia desiccant, adhibeto.*

2 Ergo *tumentem locum oxymelite, uel oxyrhodino, aut oleo cum sale, aut etiam oxyrhodino salem habente, perfricato.* Hac *enim frictione & dolorem (si quis ex distensione excitetur) mitigabis, & tumorem*

rem remittes.

Oedemati uerò ex tenuis pituitæ influxu excitato, si nondum restitit fluxio, medicamenta quæ partim digerant, partim uerò cogant, restringantq́;, admoueto. 3

Oedema morbus.

Ergo spongiam nouam, uel aliam lixiuio ablutam, initio posca dilutiore, in mollioribus præsertim corporibus, madentem alligato, uinculaq́; (si artus tumor occupet) ab inferiori parte ad superiorem, ut in fracturis, ducito, & mediocriter constringito. 4

Quòd si per hæc tumor nõ remittitur subsideat'ue, poscæ, id est, oxycrato, aluminis momento adijcito. 5

At si iam in uetustatem affectus inciderit, non amplius remedia mixtam hanc facultatẽ (digerẽtem scilicet & restringentem) habentia, sed digerentia ac dissecantia potius adhibeto. 6

Oedema inueteratum.

Igitur, parte oleo prius inuncta, spongiam qualem suprà diximus, lixiuia delibutam imponito, ac fascias arctius deligato. 7

De tumoribus præter naturam, qui inflationes dicuntur Latinis, uulgò autem apostemata uentosa. Cap. XI.

Inflationis & œdematis differentia.

V N C *tempestiuum est ut de inflationibus differamus, quibus diuersa ab œdematis curatio est. Illa nanq;, ut Galenus ait lib. 14. Therap. ex pituitoso succo ortum habent: proinde prementibus nobis cedunt, digitiq; admodùm altè in ipsa descẽdunt. Inflationes uerò ex flatuoso spiritu collecto nascuntur, aliâs sub cute, aliâs sub mẽbranis, quæ ossibus circundãtur, aut musculos, uiscerum'ue aliquod includunt.*

cludunt. Porrò colligitur aliquando non parũ etiam in uẽtriculo & intestinis: itemq́; in medio spatio borũ, & peritonæi, ut in aquæ (inquit Paulus) subter cutem genere, cui nomen est tympanias. (*Lib. 4.*) *Differunt quoque hæ ab œdematis, quòd & pressæ digitis non retinent uestigium, & sonitum ueluti tympanum reddunt: itemq́; quòd in cauitate sensibili subinde continentur, atque hac nonnunquàm maxima. Causa huiusmodi inflationum* (*Inflationum causa.*) *Gal. lib. 6. de morb. & symptωmatis, est caloris natiui imbecillitas, in materia pituitosa, ad flatus excitandos disposita. Calor nanque eiusmodi suscitare quidem uaporem ex humida materia potest, sed non discutere, uti asserit Galenus bis uerbis:* (*Lib. 6. de morbis & sympto.*) *Quemadmodum enim (inquit) in externis rebus uidemus, ut frigidißima cõstitutio, maximè spirante Borea, Aërem serenorem reddit, ac calidißima per æstatem constitutio ambientẽ nos aërem purũ efficit, mediæ uerò cõstitutiones nebulas pariunt: ita in animantibus accidit. Neque enim calor per extremam imbecillitatem, neque cùm uehementes sunt ei uires, sed cùm mediũ inter has affectiones obtinet, flatum gignere potest. Retinetur autem flatus eiusmodi in loco quopiam, (ut dicit Auicennas)* (*Lib. 4.*) *uel propter densitatem, seu (ut dicunt) spißitudinem membri, uel propter ipsius uaporis seu spiritus craßitiem. Quod & ijs uerbis Paulus ex Galeni sententia testatus est. Membrorum (inquit) densitas, tum spiritus simul craßities efficit, ut idem spiritus non dißipetur.*

De signis & iudicijs inflationum.

(*Inflationum notæ.*) *Signa inflationum sunt, tumor renitens tactui, cum lucido quodam splendore, sonum, ut uter uel tym*

panum,

panum, dum percutitur, reddens. Adhæc *persæpe sentitur flatus per totum corpus, modò huc modò illuc discurrens, ac dolorem extensiuum pariens.* Quod *autem ad iudicia pertinet, flatulentus seu uaporosus spiritus, qui non discutitur, multa parit incommoda.* Ha*lituosus uerò huc atque illuc per corpus discurrens, cum dolore & anxietatibus magnoperè uerendus est. Quippe qui à materia aliqua uenenosa attolli uideatur.*

Inflationum prognostica.

De inflationum, seu flatulentorum tumorum curatione.

Inflationum curatio.

C*Vm tria hæc, materia humida, caloris imbecillitas, & meatuum densitas, ad inflationis generationem (ut in præcedentibus ostensum est) concurrant: curationis ipsius scopus erit, caloris substantiam roborare, uaporē seu flatulentā materiā extenuare, & meatus corporum (in quibus uaporosus ille spiritus collectus continetur) densitatem recludere.* Porrò *posteriora duo, nempe densi corporis rarefactionem, & crassi spiritus extenuationem, ijsdem omninò auxilijs assequimur, medicamentis scilicet tenuitate partium pollentibus, siue extenuantibus, & calfacientibus, magis aut minus, pro partium inflatione afflictarum densitate, uel raritate, & uaporum quoque crassitudine, uel tenuitate.* Pro *horum nanque differentia facultas medicamentorum quæ admouentur, intendi ac remitti debet.* Itaq; *raræ partes, & uapor seu spūs non admodū crassus, minus: dēsæ uerò, et uapor multa crassitie præditus, magis exetenuantibus & calidis egent.* Caloris *autem substantia, si perijt aut imminuta est, pro ratione iacturæ eius, resarcienda erit.* Si *uerò alterata fuerit, ad mediocritatem reducenda.* Quòd *si unà dolor*

excruciet,

Tres scopi curandarum inflationum.

excruciet, ad anodyna transeundum erit. Non absurdè igitur inflationum (quas uentosa apostemata uocant) curationem, tribus intentionibus perfici dixerunt posterioris nostræ ætatis chirurgi: prima in debita uiuendi ratione, secunda in proba concoctione, & tertia in flatulenti spiritus, qui in particula collectus est, discussione, seu (ut aiunt) in materiæ coniunctæ extirpatione, consistit.

Prima intentio.

Itaque uitæ institutio talis erit. Abstinendum imprimis ab omnibus crassis, uiscosis, crudis, pituitosis, & flatuosis: cuiusmodi sunt dulcia substantia leguminum, fructus, rapum, castaneæ, & alia id genus, quæ spiritum flatuosum procreant.

Cibus.

Vtendum autem calidis & siccis: item attenuantibus, et flatum discutiẽtibus, ut est panis hordaceus, qui aliquid salis & cumini receperit.

Potus.

Laborantis potus sit uinum album, uel subrubellum (quod claretum uocant) aut uinum Græcum. Vtatur decocto cicerum alterato cum cepis, apio hortensi, quod uulgò petroselinum appellatur, calamintha, ruta, & cumino. Carnes sint assæ potius quàm elixæ, & præsertim ex uolatilibus, ut in præcedẽti capite dictũ est.

Secunda intentio.

Vt autem secundam intentionem assequaris, roboranda tibi est uirtus concoctrix bonis quibusdam speciebus aromaticis, & confectionibus, atque (ut uocant) electuarijs ad hoc dicatis, ut sunt diacuminum, diacalaminthe, aromaticum rosatum, &

Drageta coctionem adiuuans.

sequens confectio, quam dragetam appellant. ℞. anisi, marathri, carui, dauci, cymini, baccarum lauri, tritorum singulorum unciam unam, glycyrrhizæ, quam liquiritiam uocant, galangæ, zingiberis albi, singulorum semunciam, charyophyllorum, cubebarum, piperis longi, seminis rutæ, singulorum drachmas duas, anisi saccharo

charo incrustati quadrantē, id est, uncias tres, sacchari selibram, id est, libram semis, fiat puluis. Extrinsecus *uerò inungatur uentriculus oleis de spica, de costo, & ruta: uel fiat epithema, quod ea recipiat, quæ et flatus discutiunt, & iuuandæ coctioni dicata sunt, atque hoc stomacho admoueatur. Sed hæc ad medicinam magis, quàm chirurgiam pertinent.* Tertia intentio *completur medicamento, cui mixta facultas sit, hoc est, quod simul concoquat, digerat, & modicè adstringat, nec dolorem augeat.* Ad hæc *autem consequenda instituuntur tres formulæ auxiliorum, lib. 14.* Therap. *Prima ad hunc modum posita est à* Galeno: In *artubus (inquit) & musculis, qui sub cute, aut etiam membranis, quæ ossa uestiunt, inflatione orta, si citra dolorem sit, liquor aliquis tenuissimarum partium, cuiusmodi est lixiuium noua spongia exceptum, satisfecerit. Sin dolor quoque urget, ungenda pars est oleo, quod relaxandi, remittendiq; uim habeat.* Incidunt *porrò ex percussionibus eiusmodi affectus, ubi uel musculus, uel membrana quæ os circuit, est contusa.* Ac *super membranam quidem quæ os ambit, antedicta imponēda est spongia. Secunda formula ibidem ita descripta est.* Ad *musculos uerò (nanque hi aliquando dolent) medicamentum quod magis mitiget, est adhibendum.* Quò *fit, ut ad hos solo lixiuio non utantur, sed immissa ei tum sapa, tum pauculo oleo. Satius autem fuerit in principio, non addidisse lixiuium, sed sapa cum uino & exiguo aceto uti, ac quod mediocre sit, olei adijcere.* Vbi *mixta sunt, modicè excalfacere, ac lanam non lotam, quam succidam uocant, ipsis imbutā imponere.* Quòd *si eiusmodi lanæ facultas non sit, ipsius œsipus*

Tertia intentio.

Ad inflationē ex cōtusione in artubus, musculis, et mēbranis, quę ossa cōtengunt.

Ad musculos cū inflatione dolentes ex contusione.

Sapa.

Lana succida.

Oesipus.

Ceratum ex œsipo.

miscellæ supradictæ est inijciendus. Vbi *uerò œsipus præstò non est, aliquid cerati, quòd ex œsipo componitur, rectè admiscueris.* Debent *enim contusi musculi leniri medicamento cui mixta facultas sit, quippe quæ simul concoquat, digerat, & modicè adstringat. Quādo si nihil habet adstrictionis, auget aliquando phlegmonas, ac maximè in ijs corporibus, quæ sunt plethorica.* Ergo *trium iam comprehensarum indicationum, concoquendi scilicet, digerendi, & modicè adstringendi, in inflatis ex plaga musculis memor, ubi dolor maior urget, mitigatiua magis ratione uteris, plus olei & uini adijciendo: ubi abest, maiore ui instabis.* Maiorem *uim intelligo, cùm breui uia properatur ad finem.* Por*rò breuis uia fit per ea quæ ualentes habent uires.*

Aceti, uini, & lixiuij collatio.

H*æ autem maximè in lixiuio & aceto habentur, post hæc in uino.* Q*uoties igitur de mitigando non laboras, horum, lixiuij inquam & aceti, plus in mixturam conijcies.* R*ursus ubi repellere studes, uini plus quàm horum immittes.* P*orrò id optimum in hunc usum fuerit, si nigrum austerumq; sit.* A*t si digerere malis, lixiuij plus indes.* A*cetū uerò si bis miscebis, ad ambo utilis erit mixtura, propterea quòd acetum mixtas habet facultates.*

Pro lixiuio aphronitrum.

V*bi uerò musculus sine dolore est, licet sanè in lixiuij penuria, pro ea aphronitrū immittere.* E*sto autem id minimè lapidosum, sed magis spumosum.* T*ertia formula est emplasticū, quod fit ex strigmentis gymnasiorum, id est, sordibus, quæ à corporibus luctantium detergebantur, & calce uiua ex aqua & uino simul coctis.* G*al. uerba hæc sunt, lib. 14.*

Si inueterauerit inflatio.

T*herap.* Q*uæ uerò huius generis inflationes neglectæ inueterarunt: primo quidem loco his, ea quæ ex lixi-*

uio componuntur (ut prædictum est) adhibeas. Secundo loco emplasticum aliquod. Dicam autem & horum exẽplum: Strigmenta gymnasiorum feruefacta, percola primùm, sic ut pura sint: deinde rursum in cacabum immissis, calcem uiuam in farinæ speciem tusam inspergе, ad luti usque crassitudinem. Salutare his est & medicamen, quod ex sycomoro componitur aliaq; id genus. Cæterùm si huiusmodi flatuosus spiritus, qui inflationem committit, fumosus fuerit, malus, corruptus, à materiaq; uenenosa excitatus, cum dolore intollerabili, & uehementi calore per membra discurrens, nullum tutius ac melius consilium dari potest, quàm quòd ubi in parte quapiam substiterit, pars ipsa protinus infrà supraq; deligetur, ac in medio nouacula, uel ferro candente tumor aperiatur, ita ut facilè uapor ille uenenosus egredi possit. Deinde hians plaga implenda erit aloë, & bolo armenia, ex rosaceo & aceto dissolutis. Transactis uerò diebus tribus aut quatuor, uulnus carne opplendum erit, & ad cicatricem perducẽdum. *Si flatuosus spiritus uenenatus fuerit.*

Porrò in uenenosis eiusmodi inflationibus, uictus ratio tenuior esse debet, egetq; corpus medicamento purgatorio. Quòd si theriace summẽda daretur laboranti, rectè illi consultum esset. *Victus ratio.* *Theriaca.*

Capita curationis tumoris flatulenti.

IMbecillam caloris affectæ partis substantiam roborato, deperditam instaurato, alteratam ad mediocritatem reducito. 1

Vaporosum seu flatulentum spiritum crassiorẽ, unde tumor eiusmodi suscitatus est, extenuato. 2

Densatos cutis, ac totius laborãtis particulæ, mea- 3

tus medicamentis tenuitate partium pollentibus,reclu dito: deindè flatuosum spiritum discutito.

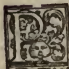
4 *Pro locorum autem affectorum differentiis,& uaporis ipsius flatuosi craßitudine uel tenuitate,medicamentorum quæ admouentur,tum materiam,tum facultatem intendito,ac remittito.*

5 *Porrò si cum dolore & inflammatione tumor eiusmodi flatulentus inciderit,(ut contingit in musculis ob contusionem flatu repletis) mitigatoria initio admoueto: procedente uerò tempore, quæ discutiendi ui polleant, eorum copiam paulatim augendo, adhibeto.*

6 *Inflationes quæ ob negligētiam antiquatæ fuerint, primò quidem lixiuio foueto,deinde emplastrum quodpiam ex his quæ molliunt & discutiunt,admoueto.*

De tumore è serosa substantia creato, quod aquosum apostema nominant. Cap. XII.

Leucophlegmatia. Oedema.

PITVITAM,*si per uniuersum corpus increuerit,ea species aquæ intercutis, quam leucophlegmatiam uocant, comitatur, ut* Gale.*annotauit lib. 6. de symptomatum causis. Cùm uerò in una duntaxat parte pituitosa hæc substantia redundat,œdema enascitur:ita enim appellant tumorem laxum,ac doloris expertem. Serosa autem excrementa si abundant,aquam intercutem (quam ascitem nominant)generare solent. Quæ si in unam aliquam partem incubuerint,in ea phlyctænas,id est, pustulas excitant. Porrò serosum eiusmodi recrementum, recentiores*

Serosum recrementum.

centiores aquosum phlegma nominare consueuerunt. Quemadmodum etiam & pituitam illam, quæ reperitur in pedibus & cruribus eorum, quos aqua intercutem uexat, & in tabidis, & alijs qui malo habitu (Græci cachexiam uocant) laborant. Adhæc, tumores ex huiusmodi aquoso phlegmate, aut seroso iam dicto recremento procreatos, illegitima ac non uera œdemata uocitant. Cæterum in periculosis illis dispositionibus seu affectibus, tabe inquam, hydrope, & cachexia: œdema (ut superius ex Galeni sententia dictum est) symptomatis seu accidentis rationem obtinet, non morbi, nulla quidem propria præcipuaq; curatione indigẽs. Sola enim frictio ex oxyrhodino, aut nõnunquàm ex sale & oleo, uel etiam ex sale & oxyrhodino, sistit ipsum, aliaq; huiusmodi multa. Horum autem tumorum causæ sunt, alteratrix facultas frigida intemperie uitiata, & alimentorum prauitas, ad aquositatem declinans, ut ex lib. 6. de symptomatum causis facile est colligere. Signa & indicia ferè eadem sunt, quæ & uero œdematis. Hoc tamen differunt, quòd in istis aquosis tumoribus laxus magis tumor est, quàm in œdemate legitimo: atque ideò non tantùm renititur tactui, sonatq; non ut flatus uentus'ue, sed ut aqua potius. Adhæc aliquo modo splendere uidetur, cùm ad lucẽ quis ipsum intuetur. Quod uerò ad huiuscemodi tumoris iudicia attinet, aquosus haud dubiè tumor à maiori enascitur frigiditate quàm flatuosus, ut Galenus autor est, commentario undecimo lib. 4. aphorismorum, super hunc aphorismum: Quibus tormina, & circa umbilicum labores &c. Videtur autem (inquit) à maiori frigiditate generari aquosus hydrops, quem ascitem uocant:

Phlyctænæ.

Lib. 2 ad Glau. & 14. thera.

Causæ tumorum aquosorum.

Aquosorum tumorum notæ.

Iudicia.

Ascites à maiore frigiditate generatur, quàm tympanites.

cant: à minore verò tympanias, quæ ab Hippocrate *aqua inter cutem sicca nominatur.* Neque *enim humida substantia in flatuosum aërem sine calore aliquo potest transmutari.* Tumores *præterea aquosi sæpius in pedibus, testiculis, scroto, capite, & iuncturis accidunt, quàm in alijs quibusuis corporis partibus: tum quòd humor eiusmodi in eas partes promptius irruat, tum quòd caliditas in ipsis modica sit: quippe quæ procul à calidissimis absunt partibus, ut secundo* Progn. *ait* Galenus. *Quemadmodum etiam flatuosus spiritus rarò inuenitur absq; humore aquoso, ita uix unquàm aquosus siue serosus humor in particula aliqua concluditur absq; flatu.* Hactenus *de generatione, causis, signis, & iudicijs aquosi tumoris, nunc de curatione.*

Quas partes maximè prehēdant aquosi tumores.

Aquosi tumoris curatio.

Cum aquosi tumores ex serosi (uti diximus) recrementi fluxione excitentur, non alia certè curandi uia & ratione, saltem uniuersali, in illis profligandis utendum est, quàm ea quæ in alijs suprà memoratis tumoribus, qui ex humorum in partem aliquam influxu pocreantur, persanandis, à nobis suprà explicata est. Duplex *igitur curandi indicatio per initia in eiusmodi tumoribus erit: nēpe uacuandi quod influxit, & fluxionem inhibendi.* Quocirca *& composita fuerit de talibus affectibus, ueluti & de reliquis morbis omnibus, quicunque in generatione adhuc sunt, medentis sollicitudo, ex ea scilicet quæ curat, & ea quæ prouidet.* Itaque *prima indicatio ei medicinæ artis parti subijcitur, quæ morbos curat: secunda uerò ei parti subiacet, quæ futurum morbum præcauet.* Porrò *ut geminum hunc scopum uniuersalem assequamur, alijs*

Curandi aquosi tumoris duplex indicatio.

quin=

Quinque particulares intẽtiones curãdi aquosi tumoris.

quinque particularibus intentionibus est opus, à nostro Guidone à Cauliaco in curatione tumoris aquosi, hoc ordine & modo qui sequitur, expreßis. Prima, in probæ uitæ institutione atque obseruatione consistit. Secunda, in concoctionis emendatione, seu (ut ait) rectificatione. Tertia, in aquosi humoris per aluũ expurgatione. Quarta, in eiusdem serosi recrementi per urinarios meatus eductione. Quinta & ultima, in contunctæ (ut loquuntur) seu contentæ in particula humiditatis aquosæ, euaporatione, atque exiccatione. Cæterùm cùm primæ quatuor intentiones magis ad medicum spectent, quàm ad chirurgum, quem hoc opere instituendum suscepimus, atque etiam ex ijs quæ in præcedentibus dicta sunt, satis innotescant: consilium fuit, tantùm de postrema, quæ topica desyderat auxilia, hoc loco agere. Quinta igitur intentio perficitur cum exiccantibus & resoluentibus huiusmodi aquosas ac serosas humiditates, quæ in particula laborante continentur. Horum autem tres communiter formulæ statuuntur. Prima est Galeni lib. 2. ad Glauconem, & 14. metho. meden. nempe quæ constat oxyrhodino & sale, ut superius dictum est. Secunda est eiusdem, spongia scilicet noua lixiuio perfusa, & reliqua alia auxilia, quæ suprà ad œdemata scripta sunt: quibus ut potentius exiccent & discutiant, addenda sunt aphronitrum, alumen, & sulphur. Tertia formula est cuiusdã emplastri, ab Auicenna descripti in curatione scrofularum, quod Galeno attribuit in libro de compositione medicamẽtorum κατὰ γένη, id est, secundum genera. Hoc autem (ut ille prædicat) intra hebdomadam unam ad summum, plærũque uerò intra triduum, omnem duritiẽ

Emplastrũ Auicennæ discutiẽs aquosos tumores.

resoluit. Porrò tametsi emplastrum hoc apud Galenum libro nuper citato non reperiatur, eo tamen commodè uti possumus ad aquosam & flatuosam duritiem dissoluendã. Eius autem descriptio talis est Auicẽnæ: ℞. seminis sinapis, seminis urticæ, sulphuris, spumæ maris, aristolochiæ rotundæ, & bdellij, ana unciam unã, ammoniaci, olei antiqui, et ceræ, ana uncias duas. Quòd si hoc emplastro non discutitur, non aliud auxilium melius ac præsentius excogitari potest, quàm ut ferro aperiatur, deinde detergeatur, & aliorum sordidorum ulcerum more curetur.

Capita curationis aquosi tumoris.

1 *Victum attenuantem, calfactorium, & desiccatorium laboranti instituito.*

2 *Vt corpus moderatè exerceat, parcè edat et bibat, non multum dormiat, uentremq́; & uesicam sæpius ad excretionem exuscitet, imperato.*

3 *Vt probè alimenta concoquat, & flatus minimè gignat, curato.*

4 *Serosas humiditates, quibus laborantis corpus scatet uniuersum, per aluum, & urinarios meatus expurgato.*

5 *Serosum illud recrementum, quod in affecta parte continetur, desiccato, & per halitum digerito.*

6 *Quòd si discuti non poßit, scalpellum, uel potius igne candens ferramentum, in tumorem, si artus occupet, adigito, atq; eum parte procliuiore (quò facilius inde humor emanet) reserato.*

7 *Humorẽ qui tumorem committebat, per emissarium uacuato, reliqua quæ ad sordidorum, & aliorum consi=*

consimilis naturæ ulcerum, curationem pertinent, sine mora perficito.

De glandulis, nodis, strumis, & cæteris abscessibus, quas excrescentias phlegmaticas uocant. Cap. XIII.

Enumeratio abscessuum pituitosorum.

RAECORVM *ganglia, chœrades, id est, strumæ, quas etiam scrofulas uocant: bronchocele, quod bocium, & herniam gutturis nominant: melicerides, steatomata, & atheromata: ad hæc testudo, talpa, & nata siue napta, tumorum nomina à recentioribus medicis inuenta, & nusquàm apud antiquos reperta: item fugille Auicennæ: nodi quoque & uulgaris bubo, aliaq; id genus multa, quacunque corporis parte nascantur, ferè ex pituita generationem habent: atque ob id ad pituitosos tumores meritò referuntur. Cæterùm tametsi nonnulli ex ijs nuper memoratis abscessibus in tophaceam duritiẽ, & scirrhosos affectus aliquando degenerent, radix tamen & origo illorum parte maiore pituita extitit, ut uoluit Auicennas. Quanquàm non imus inficias, quin & alius humor ipsi pituitæ, cuius eiusmodi abscessus propriè soboles sunt, interdùm admisceatur, atque ita compositi & heterogenei nascantur abscessus. Verùm de simplicibus solùm nobis hîc sermo erit, ex quorum analogia compositorum etiam cognitio facilè habebitur. Hæc enim ad illa, ueluti ad quosdam certos canones, semper adigenda sunt, ut alibi quoque diximus. Itaque prædicti omnes tumores sub genere abscessuum pituitosorum, seu (ut uulgariũ chirurgicorum more lo-*

Simplicia sunt regula compositorum.

quar)

quae)excrescentiarum phlegmaticarum,reponuntur, habentq; speciales quasdam inter se differentias,ut ex sequentibus patebit.

Glandulæ Guidonis.

Glandula enim(ut Guido putauit) à glandis forma,quam præ se ferre uidetur,nomēclaturam accepit: estq;(inquit)utcunque mollis,unica,mobilis,& separata à partibus circuniacentibus,in emunctorijs plærunque nascens.

Glandulæ Auicen. quæ eædem sunt cū ganglijs Græcorum.

Auicēnæ autē glandulæ nascuntur uel in manu,uel in pede, uel in loco aliquo neruis & tendonibus coniuncto,& has quidem tum uetat extirpari,ne scilicet laborans in spasmum incidat. Eueniunt quoque,ait,summæ uolæ manus,& fronti, uocatq; eas modò apostemata glandulosa, modò nodos.

Glandula Guidonis disidet à glandula Auicenn. Cap. 16. lib.4.

De ijs enim inconsideratè tractat in diuersis capitibus,utpote in capite de nodis ad finem, & capite de glandulis. Itaque uidentur glandulæ Auicennæ diuersæ esse à glandulis Guidonis, & Græcorum ganglia illis (Auicennæ inquam glandulis) eadem esse. Quod se-

Ganglium quid?

quentia Pauli uerba apertè testantur: Ganglium neruorum concretio est,ex ictu aut laßitudine oboriens, in pluribus quidē corporis partibus, præcipuè motui dicatis: nempe manu summa,& pedibus. Rarius cubitum & caput occupat Aëtio, ac rarò eidem sponte prouenit. Et rursus idem Paul.lib.6.cap. 39. quid sit ganglium,unde nascatur,in quibus maximè partibus proueniat,quæ denique notæ ipsum comitentur, aperiens,idipsum quod diximus,confirmat,inquiens: Ganglium nerui est concretio, ex ictu aut labore proficiscens,plærunque uerò in manus iunctura,qua cum brachio comittitur, talo & articulamentis absoluitur:

Ganglij notæ.

quanquàm in alijs quoque partibus proueniat. Hæ comites sunt notæ,tumor concolor, renitens,indolensq;.

At si

,, *At si uiolenter premas, stuporis sensum exhibet, non* ,, *in alto, sed ipsa sub cute radices agens, & ad latera* ,, *spectans: sin autem ui adigas, tum antè, tum pòst, ne-* ,, *quaquã id facit.* Hactenus Paul. Aegineta de gãglijs. *Nunc ad reliquos pituitosos abscessus, seu (ut eorum more loquar) excrescentias phlegmaticas, sermonem conuertamus. Scrofulæ à uulgo uocatæ, nihil aliud sunt quàm indurati, & intra membranulam contenti adenes, id est, glandulæ, in collo, axillis, & inguinibus præcipuè consistentes, ubi glandulæ nasis substratæ collocantur. Nonnunquàm tamen, quamuis raro, ex carne eorundem locorum fiunt, quæ affinitate quadam ad strumarum naturam uertitur, & materiæ adiectione adaugetur, ut uisum est Leonido. Has Latini strumas uocarunt. À Græcis uerò chœrades dicuntur, uel à chœradibus quidem petris per marinas aquas transparentibus, uel à suibus multiparis animalibus (numerosæ enim sobolis existunt, ut sues) & eo morbo frequenter affectis. Scrofæ etenim, id est, sues, colla habẽt glandulosa, & magna ex parte strumosa. Struma autem Celso tumor est, in quo subter concreta quædam ex pure & sanguine quasi glandulæ oriuntur. Nascuntur eidem maximè in ceruice, sed etiam in alijs, & in inguinibus, et in lateribus. In mãmis quoq; fœminarũ se reperisse chirurgus Meges autor est. De ijs etiam Paulus in eum modum: Oriuntur (inquit) strumæ in priori ceruicis parte, aut in altera, aut utrinque una,* ,, *aut duæ, aut plures. Omnes autem suis membranis in-* ,, *cluduntur, quemadmodùm steatomata, atheromata, et melicerides. Lupia (inquit Guido) ueluti lupulus, mol-* ,, *lis, rotunda, in locis duris & siccis suam sedem præcipuè*

Tumor etiã est inæqualis Philagr, & Aëtio.

Scrofulæ.

Chœrades Græcorum.

Strumæ Cornel. Celsi.

Lib. 6.

Lupia.

puè deligit, ut in palpebris, & locis neruosis: uulgus gallicum uocat VNE LOVPE. Itaque si eius descriptio, atque etiā curatio, quæ in sequentibus habetur, cum ganglij Græcorum descriptione, & curatione conferatur, affectus tibi uidebuntur non admodùm inter se dißimiles. Verùm magno errore tenentur, qui eiusmodi lupiam eandem faciunt cum affectu, quem recentiores lupum appellant. Est enim lupus malignum ulcus, partes inferiores, sed præcipuè crura infestās, celerrimè depascens, & quasi lupus (à quo nomen accepisse uidetur) famelicus, proximas sibi carnes exedēs: quod uitiū dubio procul de genere est phagedænarum. Proindè affectus sunt longè inter se diuersi, quanquàm in nomine quandam affinitatem habeant. Nodus tanquàm funis nodus eidem Guidoni dicitur, rotundus, durus, & eodem in loco permanens: circa loca neruosa maximè apparens. Auicennas autem nodos definit alicubi dubeleta frigida, facitq; hoc nomen genus ad steatomata (quæ à nostris adiposi, et adipini nodi nominantur) an meliceridas, id est, mellitios nodos, & atheromata, quæ materia constant, pulti (quam Græci atheram uocant) simili. Cæterùm cùm hæc tria abscessuum genera, steatoma inquam, meliceris, & atheroma, frequentißimè incidant, ac locis ualde multis Galenus eorum meminerit: non abs re factum putauimus, si (nacta hoc loco de ijs differendi occasione) eorum naturam, notas quibus agnoscantur, in quibus itē inuicem dißideant, & conspirent, latius aperuerimus. Atheroma igitur, tumor est concolor & indolens, in membrana, seu neruosa tunica humorem lentum continens, atheræ, id est, pulti similem, quæ ex farina decocta

Lupus morbus. Nodus. Nodi Auicennæ. Atheroma.

cocta conficitur. Interdùm *quoque in atherωmatibus simul cum humore pultaceo, lapidosa quædam, duraq; corpora, & alia tanquàm sulphuris ramenta inueniuntur, nonnunquàm ueluti mansa gallinarum oßicula, sæpe etiam tanquàm pili complicati tactu occurrunt. Cæterùm tumor atherωmatis, specie & figura oblongus, & aliquantum sublatus uisitur: qui digitorum appreßu ob humoris lentorem & craßitudinem tardè retrocedit, & amotis digitis, tardè quoque regreditur.*

Meliceris.

Meliceris autem tumor est, simili modo dolore carens, sed rotundus, in quo neruosa etiam tunica, quã cystim appellant, inclusus humor reperitur tenuis, & mellis substãtiam repræsentãs: unde & mellifauium Latinè *quibusdam dicitur.* Itaque *meliceris ab atherωmate differt figura, & humoris substantia: nam & figura rotundior est, & humoris substantia tenuior.* Proinde *melleus hic tumor magis quàm atheroma extenditur, pressuq; digitorum celerrimè cedit, & amotis digitis pari celeritate ad situm pristinum redit.*

Steatωma.

Steatωma uerò, tumor etiam est præter naturam, concolor, & tactu lenis, in principio quidem exiguus, sed temporis progressu augescẽs, & amplior factus: in quo humor seuo persimilis membranula similiter inclusus, subest. Hoc *à meliceride & atherωmate distinguitur, duritie.* Nam *plenum ac solidum est, tactuiq; renititur adeò, ut digitis prementibus minimè cedat. Sed reliqua nunc apostemata persequamur, quæ ferè ad hæc tria, de quibus modò egimus, reducuntur.*

Testudo.

Testudo *ipsi* Guidoni *abscessus est magnus, humoralis, mollis, latiore forma, in modum testudinis, unde nomen accepit. Quæ si in capite (inquit) nascatur,*

tur, talparia uel talpa dicitur: in collo, bocium: in testiculis, hernia: interdùm autem cum pure, uel squammis uel fistulis reperitur. Cæterùm testudines & talpæ, apud antiquos, neque proprium nomen, neque tractatum inuenerunt. Recentiores autem testudinem uocant tumorem mollem, uel non ualde durum, satis autem magnum, in quo pinguis materia, tunica quadã obtecta continetur, quæ caluariæ ita hæret (est enim cutis capitis affectus) ut ipsam plerunque uitiet. Hanc non dubium est de numero esse abscessuum, & sub meliceride, uel atheromate contineri, uidetur tamen ad **Talpa.** meliceridem magis inclinare. Talpa uerò cùm albam materiam contineat, ad atheromata potius, quàm ad meliceridem refertur. Guido tamen testudinis speciẽ, imò uerò testudinem ipsam esse affirmat, quemadmodùm & herniam, & bocium, quod uocat: sed uaria hæc nomina sortiri, pro uarietate locorum, in quibus **Bocium.** reperiuntur. Cæterùm quod uulgus bocium, Græci **Broncbocele.** propriè inuento ab interiore parte nomine, bronchocelen appellant, nostri uerò herniam gutturis, & gutturosos, qui eo morbo dehonestantur. Est autem colli tumor grandis, & rotundus inter cutem & asperam arteriam, in quo modò caro hebes, modò humor aliquis, melli, adipi, pulti, aquæ'ue similis, includitur. Interdùm etiam, ut ait Celsus, in eiusmodi tumore pili **Nata.** minutis ossibus immixti reperiuntur. Nata (ut scribit Guido) excrescentia est magna, carnosa, ueluti caro natium, uel ancharum, diuersarum quidem formarum & magnitudinum: cuiusmodi sunt melopepon & cucurbita. Itaque diuersa sortitur nomina, pro formæ, & membri in quo est, uarietate. Porrò tumor hic qui

nata

nata uel napta recentiorum turbæ appellatur, dolore caret, nisi fortè adeò magnus existat, ut partes membri trahendo, soluta continuitate, aliquem dolorē circumstantibus inferat. Est *autem & de numero abscessuum, & ad steatomata (ut suprà in enumeratione tumorum præter naturam diximus) ferè spectat.* Bubo, *Galeno autore, laxarum partium, seu glandularum (quas Græci adenas uocant) est affectus: nempe simplex inflammatio.* Quare *uel malè hic inter abscessus pituitosos à Guidone annumeratur, uel aliud esse putat quàm Galenus.* Porrò *bubones, qui prolapsu, aut alijs ulceribus, aut doloribus contrahuntur, periculo uacant.* At *qui in febribus pestilentialibus incidere consueuerunt, deterrimi sunt siue fœmora, siue alas, aut ceruicem inuaserint.* Fugille *(inquit interpres* Auicennæ*) est de genere apostematum glandulosorū, & quasi hoc nomine (ait) appropriatur illud, quod fit post aurem.* Ex *qua descriptione non leuis est coniectura, fugille* Auicennæ, *eum tumorem esse, qui Græcis parotis dicitur, affectus quidem glandularum sub ipsis auribus.* Quibusdam *autem idem esse putatur fugille, quod bubo, uerùm tunc illis aliud erit bubo, quàm* Galeno *&* Paulo: *nempe excrescentia multùm (ut dicūt) infiltrata, & radicata, ut plurimùm sine cysti, id est, folliculo, seu membrana eam inuoluente, dura in morem scrofularum, & in eo significatu (ut puto) sumitur bubo à Guidone, quando bubonem fugilinum numerat inter abscessus pituitosos.* Cæterùm *longè adhuc plura nomina pituitosorum huiusmodi abscessuū reperiūtur.* Verùm *de nominibus ipsis nō magna cura habenda est, modò id unum de ijs cognoscamus, & intelligamus*

Nata uel napta ad steatomata spectat.

Bubo.

Fugille.

Bubo quid apud Guidonem, & alios recētiores.

telligamus, quòd propter eiuſmodi nominum diuerſitatem, curationem, & iudicium euariari contingit.

Differentiæ abſceſſuum pituitoſorum.

Itaque eiuſmodi abſceſſuum ſeu excreſcentiarũ phlegmaticarum, aliæ quidem peculiari quadam membrana ſeu tunica (quam cyſtin uocant) includuntur: aliæ uerò in carne ſunt uaſis implexæ & inſertæ. Quædam baſin, ſeu radicem habent gracilem: quædam uerò latiorem. Quædam item ſunt reſolubiles, quædam uerò minimè. Quædam magnæ, quædam paruæ. Aliquæ ad ſuppurationem ſpectant, aliquæ non. Aliæ etiam ſunt ſquammoſæ, fiſtuloſæ, & canceroſæ, aliæ uerò nihil horum prorſus reſipiunt: & ita de alijs.

De cauſis, ſignis, & iudicijs prædictorum abſceſſuum.

Cauſæ abſceſſuum quæ ad pituitam pertinẽt.

Cauſæ huiuſmodi abſceſſuũ ſunt triplices: nempe primitiuæ, ut caſus, percußio, uitæ luxus, ſiue intemperantia, ac deprauata uiuendi ratio. Antecedentes, ut ſunt humores non naturales, præſertim pituitoſi, & uera œdemata, quæ in abſceſſus degenerant. Et coniunctæ, quæ ſunt uariæ ſubſtantiæ, & propriæ cuiuſque abſceſſus materiæ, in parte affecta contentæ. Continentur autem in huiuſmodi abſceßibus, quandoque quidem humores uel ſeroſi, cuiuſmodi eſt urina, uel putridi & corrupti, uel cœnoſi, uel mucoſi, ſeu (ut aiunt) mucilaginoſi, uel melli, pulti, aut adipi ſimiles. Quandoque uerò carnes phlegmaticæ, & ſpongioſæ, atque glanduloſæ. Interdùm quoque lapides, harenæ, oſtraca, ligna, carbones, & id genus alia ſolida corpora. Frequentißima autem ſunt (ut paulò antè diximus) horum abſceſſuum tria genera, quorũ ſingula propriam appellationem Græcè ſunt ſortita.

Materia pituitoſorum abſceſſuum.

Ea ſunt

14. Therap.

Ea sunt, atheroma, steatoma, & meliceris, à similitudine contentorum in his corporum dicta. Est enim aliud eorum ueluti seuum, aut pingue quiddam: aliud ueluti mel: aliud pulticulæ tenui, quam atheram uocant, simile.

Signa.

Signa & iudicia eiusmodi abscessuum, quæ ad pituitam pertinent, ex eorum descriptionibus & differentijs suprà positis, facilè deprehenduntur.

Notæ abscessus uelamento inclusi.

Indicium autem quòd uelamento includantur, hoc est, cysti seu pellicula, quàm & antiqui tunicam nominabant, est mobilitas, & cutis separatio. Quandò uerò fixæ sunt, id est, eodem in loco permanentes, & carni adhærentes, nulla eas inuolui membranula indiciũ est.

Iudicia abscessuum pituitosorum.

Porrò recentes & tractabiles, discuti seu resolui possunt, duræ uerò & iam inueteratæ nequaquàm. Rubor autem, dolor, & caloris incrementum, ostendunt ipsos abscessus terminandos, uel per suppurationem, uel per fistulas, uel per cancrum. Numerosæ strumæ partes externas occupantes, & sede subinde mutata, huc atque illuc per corpus uagantes, cum aduentitia quadam caliditate, planè testantur ac indicant, easdẽ germina esse ac sobolem chœradum internarum, ut Arnaldus à Villa noua quodam in loco annotauit.

Arnaldus à Villa noua.

Proindè quæ forinsecus illis admouentur auxilia, parùm, aut nihil proficiunt. Hæ autem, ut putauit Auicennas, ex casu, & offensione, seu allisione ita in nostris corporibus multiplicantur.

Auicennas.

Conducunt uerò uel magnoperè strumosis ipsis, medicamenta purgantia, potiones diureticæ, atque electuaria (ut uocant) resiccantia: item ætatis mutatio in paruulis. Cæterùm pueri ipsi propter uoracitatem & gulæ intemperantiam, ac corporis raritatem, strumis frequentiùs corripiuntur.

Quæ ætates naturæ, & corporis constructiones, strumis magis sint expositæ.

tur. Senes uerò ob causas contrarias, rariùs. Ad hæc qui breui atque angusta sunt fronte, & compressa habent tempora, ac maxillas amplas, strumis sunt obnoxij: in talibus enim materia promptè deriuatur ad collum, ut ex recentioribus chirurgis annotauit Henricus. Strumæ uerò præcipuè (ut Celsus ait) fatigare medicos solent, quoniam & febres mouent, nec unquàm facilè maturescunt: & siue ferro, siue medicamentis curentur, plerunque iterum iuxta cicatrices ipsas resurgunt, multoq; pòst medicamento est opus. Quibus quoque accedit, quòd longo spacio detinent. Incisio eiusmodi abscessuum, itidem & corrosio, magnoperè uerenda est circa uentrem, collum, & commissuras, propter propinquitatem uenarum arteriarum, & neruorum, ac internæ etiam capacitatis. In incisione quoque magnarum glandularum, summoperè uitare oportet uenam, quæ ad radicem earum sita est, & illis alimoniam defert. Sæpe enim magnam hæmorrhagiam, id est, sanguinis profusionem, excitat, unde non mediocre tandem sequitur periculum. Strumæ inter se differunt magnitudine, natura, loco, ortu, multitudine, & uasorum complicatione, ut ex Leonida annotauit Aëtius. Itaque paruæ strumæ maioribus faciliùs curantur, sicut mites inflammatis. Maleficæ sanari nō possunt. Cùm enim omnes eiusmodi strumæ cancerosæ, ac uasis refertæ sint, dùm curantur, erumpendi sanguinis periculum adferunt; præterquàm quòd cùm plærunque penitiores inueniantur, minimè abscindi possunt. Vasa enim nobilia, uenas inquam iugulares, & arterias, quæ carotides appellantur, malefica struma tanquàm radices habet. Pro loci ratione, superficiariæ

Celsus.

Magnitudo.

Natura.

Locus.

ciariæ quidem strumæ profundis curatu faciliores sunt, deinde quæ in collo eueniunt: ubi tamen uocales neruos diligenter uitari oportet. Multi enim strumas circa asperam cannam incidendo, uocalibus neruis simul excisis, reliquo deinceps uitæ tempore ægrum sine uoce reddiderunt: nam præter eius nerui excisionem, uocalia instrumenta denudata, & inter curandum refrigerata, uocis functionem uiolarunt. Pro multitudine strumarum, constat unam pluribus facilius curari posse. Sicut, quantum ad ortus rationem attinet, longè citius sanescũt suspensæ, quã quæ insertæ fuerint. Hæc de strumis ex Leonida, memoriæ prodidit Aëtius.

Multitudo.

Ortus.

Curatio abscessuum ex materia pituitam referente creatorum, quas excrescentias phlegmaticas uocant.

CVratio eiusmodi abscessuum, qui ex pituita ferè ortum habent, gemina est recentioribus chirurgis: Vniuersalis scilicet, atque omnibus ex æquo communis: & particularis, hoc est, singulis differentijs propria. Itaque uniuersalis curandi ratio erit, talem, tamq; accommodam laboranti uitam instituere, ut materia, quæ tales abscessus committit, in corpore minimè coaceruetur, & materiam, ut uocant, antecedentem, & iam in ægroto corpore collectam, modis omnibus auertere, ne tandem uniatur coniunctæ, hoc est, ei quæ iam morbum creat. Porrò priorem huius uniuersalis curationis intentionem assequemur, si laborantes eam uiuendi rationem diligenter obseruent, quæ in præcedentibus capitibus præscripta est: hoc uno dempto, quòd paulò tenuiorem uictum, & qui incidendis humoribus craßis magis sit accõmodus, amplecti debent.

Duplex abscessuum pituitosorum curandi ratio.

Vniuersalis.

Particular.

Vitæ ratio qualis esse debeat in abscessibus pituitosis.

bent. Proinde si Auicennæ consilium sequantur, cibos omnes pachychymos, id est, crassioris succi uitabunt, frigidæ item potionem, nimiam satietatem, immoderatam'ue repletionem, & quæ nauseam pariat. Tolleranda autem illis est quàm maximè fieri poterit, inedia. Bona coctio imprimis erit procuranda, uitanda habitatio humida, in uallibus sita, paludosa, & uitiatis aquis irrigata. Potus sit uinum aliquod generosum atque optimum, uel aqua aluminosa, aut sulphurata.

Aquæ aluminosæ uis,

Aquæ enim eiusmodi minerales, præsertim quæ uini fæculam sapore repræsentant, non solùm internos boscæ strumosos, ac pituitosos abscessus, sed externos quoque, & summa corporis occupantes, imminuunt ac discutiunt, ut Arnaldus affirmauit:

Vacuatio materiæ antecedentis.

Cæterùm alteram partem prioris processus, nempe materiam antecedentem auertere, ne tandem addatur coniunctæ, quadruplici genere euacuationum assequimur, utpotè medicamento per aluum pituitam expurgante, & quandoque uenæ sectione. Item ijs quæ urinam cient, & demùm ijs quæ collectum in alto corpore humorem tum in halitum resoluant, tum digerant.

Vacuatio per aluum.

Ad uacuationem quæ fit per aluum, laudatur à ualde multis puluis turbith,

Puluis turbith.

qui apud Auicennam recipit, turbith, zingiberis, & sacchari, singulorum pares portiones. Ex eo autem exhibet drachmas duas, asseritq; quòd præter hoc quòd resoluit pituitam crassam, nequaquàm calfacit, neque abradit intestina.

Razes.

Razes autem, qui audacior fuit in purgantibus medicamentis exhibendis, huiusmodi puluerem conficit, capite de doloribus uentris in nono ad Almansorem, ex uiginti partibus turbith, decem zingiberis, & triginta sacchari,

chari, offertq́; ex eo uice una drachmas tres. Benedicta quoque, & hiera picra: item pillulæ ex agarico, & de hermodactylis maiores appellatæ, eiusmodi affectibus magnoperè conueniunt. Ad ciendam urinam, uti consueuerat Guido à Cauliaco sequenti potione, quam ex scriptis multorum se decerpsisse ait. Concipit autem, scrofulariæ partes tres, filipendulæ partes duas, pimpinellæ seu bipinellæ, pilosellæ, tanaceti, caulium rubrorum, qui nonnullis braßica marucina creduntur: rubiæ maioris, singulorum partem unam, radicis aristolochiæ, spathulæ fœtidæ, radicis raphani, ana partem dimidiam, conquassentur, & decoquātur in uino albo & melle, usque ad consumptionē mediętatis, & fiat colatura, ex qua tertio quoque die, hora matutina sumat æger quadrantem, id est, uncias tres, & potio sit tepida. Cæterùm pro omnibus his auxilijs, sicuti & pro uenæ sectione (si aliquando fieri debeat) consulendus erit peritus aliquis medicus, qui & qualitatem, & quātitatem, ac modum usus eorum præscribat. Ad resoluendum autem per halitum, & digerendum humorem, qui in alto corpore collectus est, & internas glandulas (quæ externarum sunt causæ) excitat, Gal. lib. 14. Therap. consulit theriacen, athanasiam, ambrosiam, et medicamentū quod quia ex Cretica calaminthe est compositum, Græci diacalaminthen uocant: cuius compositio requirenda est ex lib. 4. de sanit. tuen. Multa alia auxilia ad huiusmodi affectus instituuntur: nempe potiones, electuaria, & etiam olea, quæ in aures inijciuntur. Empirica quoque permulta, à ueteribus descripta & celebrata sunt, quorum usus mihi non probatur. Proinde non duxi

Hiera picra.

Quæ urinam cieant.

Fo. 10 Guidonis à Cauliaco, urinā ciens in affectibus pituitosis.

Quæ per halitū digerant.

Galliarũ reges diuino quodam munere strumas curant.

illa nostris commentarijs esse inserenda. Hoc unum *tamen confidenter adfirmo, Christianißimo* Franco*rum* Regi *diuinitus peculiari dono esse indultum, ut quamplurimos strumosos, seu(ut uocant)scrofularios, solo manuum attactu, integræ sanitati restituat.* Rex *etiam* Eduoardus*(ut referunt historiæ) solebat diuinitus solo tactu sanare strumosos.* Quod *immortale munus iure ueluti hæreditario ad* Reges *posteriores manauit.* Nam Reges *Angliæ etiam nunc tactu, ac quibusdam hymnis non sine ceremonijs prius recitatis, strumosos sanant.* Atque *hæc quidem in omnibus supradictis abscessibus cõmunia sunt.* Quæ *uerò sequuntur, particularem ac propriam cuiusque differentiæ curandi rationem concernunt.* Hanc *autem curandi rationem propriam ac particularem, in hisce abscessibus diuersam efficiunt atque immutant, tum materiæ, ex qua ortum habent, substantia, tum uerò eorum quantitas, uel minutula, uel quæ in molem ualde magnam excreuit.* Adhæc *partis ipsius laborantis, atque etiam totius corporis natura.* Temporis *autem duratio licet non indicet curationem, indicat tamen nobis aliquando atque insinuat, qualis sit ipsa dispositio, ut* Gal. *annotauit lib. iiij. de morbis curandis.* Itaque *tametsi à prædictis multæ sumi poßint curandi indicationes ac intentiones, eas tamen, quantùm ad rem præsentem attinet, ad sex reduximus, quas & ijs sex sequentibus ueluti canonibus expreßimus.* Quo*rum primus ad hunc modum habet:* Pituitosos *abscessus, molles, & paruos, quæ lupiæ uulgò, &* Arabicæ *factionis principi* Auicennæ, *glandulæ appellantur, si in particulis firmioribus constiterint, & (quia nondũ*

Quæ particularem pituitosorum abscessuum curationem cua rient.

Tempus quid insinuet.

inueterauerunt) tenellam adhuc cystam, id est, membranam qua includuntur, habuerint, comprimito, & atterito, postea desiccato. Secũdus: Maiores *non multùm duros, neque inueteratos, more tumorum œdematosorum (de quibus suprà egimus) emollito, discutito, cõsumito.* Tertius: *Pituitosas eiusmodi excrescentias, saniosas, & apostematosas, hoc est, quæ in suppurationem spectant, maturato, aperito, detergito. Quartus: Strumas quæ ex prædictis auxilijs curationem non recipiunt, & mobiles sunt, blandæ, morigeræ, ac tractabiles, incidito atque extrahito. Quintus: Immobiles, insertas, irretitásue, seu (ut loquuntur) infiltratas, hoc est, uenis, & arterijs multùm implicatas, ad radicem & intus latas, corrodito detergetóq;.*

Sextus: Tenui ac gracili radice innixas, deligato, ac euellito. Primus canon, iuxta Auicennæ sententiam, absoluetur, si ubi molles ac minutos eiusmodi abscessus, quos Auicennas glandulas, & recentiores lupias appellant, contriueris, ac uehementer compresseris, laminam plumbeam tumori æqualem superponas, & ne hinc inde labatur, arctis uinculis in medio constringas: hæc enim (ut ille ait) huiusmodi excrescentias digerit. Primùm igitur lupia tãdiu manu molliter perfricetur, usque dum aliquantulùm incalescat, & seipsa mollior quodammodo fiat: posteà laborans particula firmiter manibus apprehendatur, & fundo scutellæ, aut re aliqua solida lignea, toties ac tam uehementer percutiatur, ut dispareat, & interior eius cystis, id est, membrana qua includitur, dilaceretur, disrumpatur'ue, atque ita materia ibi contenta dispergatur. Quo facto protinus lamina plumbea supra lo-

Compressio, & attritio.

Lupiæ curatio.

Lamina plumbea.

cum adplicetur, & fascia duarum extremitatum, seu (ut dicunt) duorum capitum arctißimè deligetur, nec amoueatur ante nouem aut decem dies. Lamina autem ea sit magnitudine (ut modò dicebatur) quæ proportione respondeat lupiæ. Sunt tamen qui ante laminæ eiusmodi plumbeæ applicationem, unguentum admouent ex plumbo usto, fuligine sambuci, aut ficus arboris, oleo, & aceto. Alij prius utuntur emplastro composito ex aloe, acacia, myrrha, olibano, sarcocolla, adiecto aceto, uel oui candido, quantùm ad alia excipienda satis esse uidebitur. Henricus superponere solebat paruas (ut ipse, & alij eiusdem farinæ chirurgi loquuntur) plagellas, ex stupis confectas, oui candido liquore, sale, & alumine zuccharino inspißato delibutas. Porrò Philagrius ratione non admodum dißimili, apud Aëtium ganglia (qui nerui, ut suprà diximus, tumores sunt inæquales) curare solebat, inquit enim ad hunc modum: A gangliјs chirurgicum opus, id est, sectionem, arcemus, præsertim si in manibus aut pedibus euenerint: sed medicamentis tantùm curabimus. Ammoniacum enim prope ignem ad emplastri consistentiam emollitum illinimus, deinde laminam plumbeam tumori æqualem superponimus, &, ne hinc inde labatur, arctis uinculis in medio constringimus. Iam uerò diebus aliquot transactis, ubi prius ganglium emollitum nouerimus, nihil ægro præfati, statim sublatis uinculis, dum adhuc locus incalescit, pollicem dextræ manus ganglio infigimus, ac reliquis quatuor digitis membro innitentibus uehementißimè, comprimimus, & ganglium confestim dissoluitur. Hactenus Philagrius. Itaque ex hac curandi ratione, facile

Vnguentum Rogerij.

Ganglij curatio ex Philagrio.

Lupiam & ganglion eundē esse affectum.

cile

cilè est colligere recentiorum lupiam, Auicennæ *glandulam, &* Græcorum *ganglion, eundem omninò affectum esse: quod & præcedentes etiam eorum descriptiones apertè satis ostendunt.* Archigenes *in hoc uitio calcem una cum adipe anserino & terebinthina resina, apponi iußit.* Idem *uerò & medicamine, quod lapide achatem recipit, sæpius utebatur, ut refert* Paulus. At Oribasius *eo frequenter usus est, quod recipit cerussæ, resinæ piceæ, olei ueteris, singulorum unciam unam, ammoniaci thymiamatis, galbani, singulorum parem modum, ceræ uncias quatuor.* Extat *idem medicamentum apud* Aëtium, *sed in quibusdam pondera euariant: habet enim cerussæ, olei antiqui, & resinæ piceæ, singulorum lib. unam, ceræ uncias duas, ammoniaci thymiamatis, chalbanæ, id est, galbani, singulorum unc. unam.* Cerussam *cum oleo decoquito, quousq; inquinandi finem fecerit, deinde tritum ammoniacũ, posteà resinam piceam, & ceram, postremò galbanũ præmollitum coniicito.* Porrò *insignis illæ Græcæ familiæ medicus,* Oribasius *inquam, non laminam plumbeam, ut* Philagrius, Auicennas, *& recentiores chirurgi, sed plumbeum orbiculũ craßiorem, ad instar spondylorum, id est, uerticillorum, quæ fusis mulierum appenduntur, ganglio ipso ampliorem imponebat, deligabatq;.* Siquidem *(inquit) pondere suo longiori temporis spatio, ipsum dissoluit.* Itaque *satius est multò eiusmodi emollientibus & discutientibus medicamentis uti in ganglijs seu (ut communiter loquuntur) lupijs curandis, quàm chirurgico opere, id est, excisione, præsertim cùm in cruribus, aut brachijs, aut summis partibus oriuntur.* Periculum *enim est, si ea excin-*

dantur

Archigen. Lib.4.

Oribasij medicamentum mollitorium ad gãglia.

Verticellum plumbeum.

dantur, ne particula mutila reddatur. At quæ caput aut frontem occupant, manu tutò curari possunt, hoc

Gangliorum per chirurgiam curatio.

est, præcidi, aut euelli. Ergo summam cutem scalpello diuidito, deinde si parua sunt, uulsella comprehensa ex basi, hoc est, à radice excindito: si maiora, hamis transfixa, & sublata, circumcirca diducito, excoriatoq́; & extrahito: postremò suturis oras coniungito, medicamētoq́; utitor, quod cruentis uulneribus adaptatur.

Discussio per digerentia medicamenta.

Sed hæc ad quartum canonē pertinent. Secundus canon completur (ut interim taceam medicamenta pituitosis, hoc est, œdematosis tumoribus, dicata, quæ suprà posuimus, ad hos etiam de quibus nunc agimus, abscessus, & herniarum omne genus, apprimè unà cum sequentibus remedijs utilia) admotione cuiusdam emplastri, quod à Galeno descriptum est lib. 6. de compositione medicamentorum κατὰ γένη: hoc enim, ut ipse testatur, per halitum digerit, & phlegmonas propulsat, ualet ad strumas, panos, parotidas. Confert etiam podagricis, & multis alijs uitijs benefacit.

Gal. hanc cōpositionem acceptam refert Heræ.

Recipit autem olei ueteris denariûm pondo centum, argenti spumæ denariûm pondo quinquaginta, picis siccæ denariûm pondo quinquaginta, ladani denariûm pondo uiginti quinque, æruginis rasæ denariûm pondo octo, galbani denariûm pondo quatuor. Argenti spuma (quod lithargyrum uocant) ex oleo trita coquitur: cùm autem coëunt, id est, inspissata sunt, pix & ærugo immittuntur: deinde ladanum, galbanumq́;, atque sic in mortarium transfusa subiguntur & molliuntur, atque usui reseruantur. Quidam, ut boni coloris sit et fuscū, miscent etiam squammæ denariûm pondo octo: nam alioqui fit nigerrimum. Aliter inuenitur descriptum

in Guidonis

in Guidonis commentarijs. nempe sub hac forma. ℞. olei antiqui unc. 12. uiridis æris, siue æruginis, drach. 14. picis siccæ unc. 6. ladani uncias. 3. lithargyri unc. 11. galbani uncias. 3. Ad idem benefacit diachylon commune, & ireatum nominatum, quorum formulæ & compositiones in antidotario infrà describentur. In diachyli autem ireati libra una, malaxanda est uncia. 1. pulueris radicis ireos. Idem efficit diachylon magnum Mesues, cuius descriptio etiam infrà habetur. Sunt qui consulant ad digerendos eiusmodi abscessus, antiquum stercus caprillum, cum melle & aceto supra ignem in unitatem ad formam emplastri redactum, dolenti loco esse admouendum. Item emplastrum ex fœnograeco, semine lini & braßicæ, cum uiscillagine radicis altheæ confectum. Hoc etiam si suppurationis spes adfuerit, pulchrè maturat. Halyabbas quoque subsequens emplastrum ad eundem usum plurimùm commendat: ℞. farinæ fabarum, & hordei, ana drach. 10. radicis glycyrrhizæ, radicis altheæ, & picis, singulorum drach. 5. ceræ albæ, adipis anserini, cuiusque drach. 10. terantur, & in unum redigantur ex oleo ueteri, & urina pueri nõdum Venerem experti, & supra moderatum ignem fiat emplastrum. Aliud Auicennæ, quo Guido utitur: ℞. stercoris bubuli unc. 2. radicis caulium, id est, braßicæ, radicis capparũm, squillæ, ficcuum pinguium, singulorum semũciam, lupinorum, bdellij, ana drach. 2. aceti, mellis, axungiæ suillæ, fæcis olei antiqui, ana quod satis est, fiat emplastrum. In omnibus duris tumoribus Brunus hoc sequẽs remedium approbauit, cuius sententiam secutus est & Theodoricus. Sume ammoniaci, bdellij, galbani, singulorum

Diachylon.

Razes.

Stercus caprillum uetus.

Halyab. emplastrum.

Emplastrum Auicennæ.

Bruni & Theodorici emplastrum ad strumas.

lorum

lorum partes æquales: macerentur triduo in aceto: quibus dissolutis, & igni iam appositis, addatur surfuris subtilis, quantùm satis esse uidebitur, & fiat emplastrum. Rogerius *hoc auxilio utebatur ad strumas, quas uulgò scrofulas appellant.* Accipe *radicis filicis, asphodeli, & si uis ebulorum, ana quantum lubet, coquantur in uino optimo, & tundantur in mortario, addendo sulphuris uiui momentum, fiat emplastrum.*

Rogerij emplastrum.

Emplastrũ præceptoris Guidonis ex limacibus.

Qui Guidoni *contingit præceptor in* Montepessula*no, efficacissimum sæpe expertus est emplastrum, quod constabat ex duodecim cochleis (quos & limaces uocant) uino incocti, aut lixiuio cinerum, dictorum uulgò clauelatorum, aut ex capitello, ut dicunt.* Imò *(quod ualentius erat) quotidie cochleam unam uel siccam, uel aliter præpatam, & (ut loquuntur) confectam, ipsis laborantibus per os sumendam offerebat.* Probè *etiã strumas discutit* Paulo *calx uiua, id est, aqua non extincta, melle, uel gymnasiorum sordibus, seu balneorum strigmento excepta, uel oleo, uel adipe suillo.* Idẽ *præstat* Aëtio *sola palæstræ sordes, à parietibus derasa, et probè subacta, super linteolo extensa, & emplastri modò applicata.* Ad *id etiam efficaciter auxiliatur, calcis, nitriq; par modus, cardamomi, & fœnugræci quadruplus cum melle, malagmatis modò impositus.* Stru*mas quoque discutit, lupinorum amarorum farina ex oxymelite cocta & illita.* Ad *idem præclarè facit bubulum stercus aceto incoctum, & delinitum: id enim tumores scirrhosos omnes instar cataplasmatis appositum, mirificè dissipat.* Grossi *etiam præcipuè caprifici cum axungia appositi, omnem tumorem discutiunt.* Hac *igitur curandi ratione, strumis inchoantibus, &*

nondùm

nondum inueteratis, medeberis: tum in pueris, tum in his, qui manuũ opus refugiunt, medicamentis scilicet dissoluentibus, ac per halitum discutientibus. Verùm primò mollire, deinde discutere oportet, uel utrunque simul, medicamentis mixtam facultatem habentibus, efficere. Eius autem generis ferè sunt auxilia omnia superius descripta. Porrò si digerentia medicamina nihil in eiusmodi abscessibus profecerint, uel ad suppurationem ducendi erunt, uel excedendi, uel manu curandi, ut in sequentibus dicetur. Cæterùm silentio præteriri non debet, quod à quibusdam memoriæ proditum est, nempe strumis laborantes, sicuti & elephantiasi, uiperarum ac serpentum usu mirificè adiuuari. Item si laserem ad ciceris quantitatem singulis diebus ieiuni potauerint. Ergo serpentem extinctum in ollam conijcito, eamq; gypso probè oblitam ac circummunitam in fornacem mittito, concremati cinerem æquali fœnugræci pondere misceto, & melle excepto utitor: hoc enim strumosis eximiè subuenit. Aluum etiam facilem reddi, tenuemq; uictum adhiberi oportet strumis laborantibus, uomitumq; assiduè prouocare, & per os pituitam ducere, caputq; desiccare, ac cataplasmata syncipiti applicare, quæ mediocres pustulas in cute excitare possit, ueluti capparis radix cum polenta, ac reliqua huiusmodi, smegmatisq; eiusdem facultatis, & puluisculis uti.

Viperarum ac serpẽtum usus, mirè strumosos iuuat.

Tertij canonis intentionem communiter etiam assequimur, usu auxiliorum præcedentium. Omnia enim mollientia & resoluentia, si locum aut materiam inueniant resolutioni contumacem, ac repugnantem, materiam ipsam haud dubiè maturant, & ad suppurationem perducunt: præsertim si mittis ac

Tertij canonis declaratio.

benigna

benigna satis fuerit, aut sanguini permixta. Halyabbas *autem ad maturandos huiusmodi abscessus, admouet emplastrum compositum ex farina hordei, pice; et olibano, ex pueri impuberis lotio, in unum corpus redactis.* Auicen. *uerò ad infrenandam caliditatis uehementiam, consuluit decoctum coriandri præfatæ farinæ esse remiscendum.* Quòd *si parùm hæc proficiunt, & fortius atque efficacius medicamentum desideres: accipe myrrhæ partem unam, licij partes duas, & misce cum prædicto decocto. Strumas ad suppurationem perducit, aut diffundit subscriptum medicamentum, à* Paulo Aegineta *lib. 4. relatū.* Myrrhæ *drach. decem, ammoniaci thymiamatis drach. septem, uisci quercini drachmæ octo, galbani drachmæ quatuor, propolis drachma, in pila contunduntur.* Cæterùm *ipsis iam maturatis, & ad suppurationem perductis, (quod ex notis ipsius puris facilè deprehendes) aperiri debebunt, & detergeri.* Detersio *autem optimè fiet admoto unguento* Apostolorum *uulgò nuncupato, quod ad* Christianos *(ut putant) relatum est: hoc enim magnæ est efficaciæ in strumis malignis, & ulceratis.* Ad *idē multùm efficacia sunt, unguentum* Aegyptiacum Razis, *emplastrum de succis, diachylon nominant: & diapalma, quod* Græcis Φοινικίνον *appellatur, quorum descriptiones ex antidotario sunt requirendæ.* Quòd *si huiusmodi abscessus locum aliquem occupauerint, in quo caries, & quædam corruptela oßium subsit, aut prauum aliquod symptoma illis accesserit, ea ulcerum curandi ratione tractentur, cum quibus affinitatem et commercium habent.* Quod *ad quartum canonem attinet, blandas, morigeras, superficiarias; et sanabiles*

Suppurātia seu maturantia.

Pauli medicamentum ad strumas maturandas.

Detergentia.
Vnguentū Apostolorum.

Vnguentū Aegyptiacum.
Diachylon.
Diapalma.

strumas, manuum artificio, & chirurgico conatu, ita optime ac breuissime tractabis. Aegrum imprimis prostratum, recumbere iubeto: sedens enim, animi deliquio facillime corriperetur. Vbi laborās sic decubuerit, crūribus inter se inuicem, & ad lecti fulcra innixis, caput à ministris firmiter detineri imperato. Deinde cutim tumori adiacentem, recta, uel subobliqua sectione incidito. Quæ enim in collo per transuersum fit sectio, prorsus inutilis est: in eo siquidem uasa & nerui recta porriguntur. Cæterùm non affatim, neque unico impetu, totam cutis crassitudinem secabis: nihil enim uiolenter in hoc opere fieri uolumus. Atq; in paruis quidem tumoribus, hoc est, strumis minutioribus, simplicē sectionem facito, hoc est, simplici linea cutem diuidito: in maioribus uerò, cutim ad myrtei folij figuram abscindito: tum uasa, id est, uenas & arterias, paulatim & blandè denudata seponito. Post hæc uerò sectionis labra, seu oras cutis incisæ, uolsellis, seu hamulis distendito ac dilatato, ac membranas digitis, & scalpri capulo, uel spathula, excoriato, strumamq; ubi nudata & explicata membranis apparebit, paulatim eximito. Cæterùm si struma inserta, seu uasis implexa fuerit, summa attentione opus tractandum est, ne per incuriam copiosa sanguinis profusio sequatur. Propterea in agendo, unam duntaxat sectionis labium uulsella protrahatur, & ita sensim à connexis corporibus scalpelli acie separetur. Cumq; ab uno latere connexio diuulsa ac soluta fuerit, in altero idem penitus repetatur: deinde tota basis propter neruos, & subiecta uasa excidatur. In strumis uerò, quæ circa alas & inguina contingunt, ob cutis reduplicationem, sectio tranuersa ducitur.

Modus incidendi & uellendi strumas, ex Albucasi, & Leonida.

ducitur. Porrò *in ſectione quæ fit in ſtrumis collum occupantibus, ſumma cura adhibenda eſt, ne uel arteriæ, quas carotidas uocant, uel recurrẽtes nerui attingantur uiolẽturq́;. Si autem uaſe aliquo inter ſecandũ diuiſo, ſanguinis profuſio tuum opus remoretur ac obturbet, uas ipſum funiculo excipito, uel niſi magnũ admodùm fuerit, penitus (ut* Paulus *conſulit) abſcindito, uel præſidia ſiſtendo ſanguini (ſi non magno impetu prorumpat) dicata, applicato.* Deinde *ad inceptum opus reuertitor.* Itaque *ubi in arctum ſtrumæ baſis uenerit, dextrè ac peritè ipſam præcidito, immiſſoq́; indice, locum pertractato, ac diligenter ſcrutato, num & aliæ ſint ſtrumæ adiectæ, quas & eodem quo ſuprà diximus modo, ſi quæ inuentæ fuerint, extrahito.* Porrò *modicum ſanguinis fluorem facilè compeſces, admotis ijs quæ facultatem habent exiccandi, ut ſtupis, ſpongia, aut linamentis ex xylo, id eſt, cotone factis in aquam frigidam, uel acetum, aut in miſcellam ex utroque (quam oxycraton uocant) infuſis, & poſteà expreſſis.* Sin *ſectio incruenta perſtiterit, thuris polline eam repleto, linamentaq́; imponito, ac pro linamentorum cuſtodia, lanam uino madentem alligato.* Quòd *ſi u na aliqua amplior, & effatu digna, cum radice ſeu fu[illegible]o glandulæ, uel ſtrumæ, aut conſimilis excreſcentiæ pituitoſæ connexa ſit, non ex baſi ipſam excindere, ſed funiculo excipere ac conſtringere conuenit, quò particulatim citra periculum ſua ſponte excidat.* Quo *in caſu per linamenta poſtmodùm curatio adhibenda erit.* Eſto *autem uinculum ex materia aliqua non facilè putreſcibili, cuiuſmodi ſunt fila, quæ ſerica nuncupantur, aut graciles chordæ teſtudinum, aut aliorum inſtru=*

Si uena ſtrumæ ſit annexa, quid faciendum.

instrumentorum musicorum : quæ enim facilè putrescunt, ea citò ab ijs quæ exceperunt, decidunt. Cæterùm si peracto opere, aliquid ex folliculo seu membrana materiam prædictorum abscessuum obuoluẽte, uel aliud extraneum quodpiam remanserit, iubet Albucasis illud absumendum esse, implendo uulnus primis diebus xylo, id est, cotone, uel alio consimili, aqua salsa imbuto. Guido autem ut reliquias illas absumeret, biantem sinum implebat, primùm quidem oui candido, albumine respersο, & inspissato. Posteà uerò unguento Aegyptiaco, uel aliquo ex erodentibus, quæ in antidotario describentur. Porrò in omnibus huiusmodi operationibus apponenda sunt, quæ dolorem leniunt. Inter cætera autem communiter admouent stupas oui candido liquore, & rosaceo imbutas. Quinti canonis scopum ita assequeris: cutim caustico, id est, urente aliquo medicamine pro ratione magnitudinis excrescentiæ abrumpito. Verùm dum id moliris, summa cura obseruandum est, ne partes alias circumiacentes medicamen adurens attingat. Perbellè autem opus hoc absolues, admoto caustico ex calce, aut sapone. Hæc enim effectum suum intra duodecim horarum spatium feliciter adimplent. Quòd si diutius permanserint, nihil inde tamen periculi aut incommodi sequetur. Itaque caustico iam abrupta cute, & inducta eo in loco eschara, id est, crusta, per medium ipsius crustæ, abscessum recta linea in lõgum diuidito (incides autem uersus profundum, ferè ad uiuum usque) & infectionẽ, seu bians uulnus, linamentum, aliquo exedente medicamento (cuius generis est puluis asphodelorum) respersum, imponito. Porrò tametsi plerique ualde multa admoueant,

Albucasis.

Corrosio et mundificatio.

Causticum ex calce et sapone.

Arsenicum.

quæ postea in antidotario recensebuntur: arsenicum tamen in hac re primatum obtinet, modò quis nouerit eo rectè uti. Vsus autem ipsius certus modus describi non potest, ut lib. iij. Therap. Galenus *annotauit: proinde non temerè eo utendum est, quandoquidem medicamentum est supra modum uehemens ac uiolentum, febres excitans, & multa alia praua symptωmata inducens.* Adde *quòd minima etiam quantitate adhibitum, mirum, & ferè incredibilem effectum præstat.* Communis *tamen eius modus seu quantitas, est*

Quantitas arsenici.

medietas grani unius frumẽti triticei, in corpore quidem robusto, & particulis à principibus membris longè semotis: in debilibus uerò naturis, & locis iuxta principes partes sitis, minor quantitas admouenda erit. Vt autem in uniuersum pronuncietur, meliùs ac tutiùs est, parùm & sepiùs ex eo offerre, quàm semel & uice una quantitatem immodicam. Eius *autem operatio, seu effectus, durat tres dies integros. Quare toto eo tempore, laborans uictum febricitantium seruare debet. Membrum uerò affectum, & partes circumiacentes, ad tutelam sui, & fluxionem (quã immoderatus calor excitare posset) prohibendam, unguento quod populeon appellatur, aquá quoque uel succo solani, & aceto, alijsq; id genus refrigerantibus illini, ac perfundi debent. Quando autem certò*

Quando crusta à uiuo resoluenda.

tibi constabit, glandulam iam corruptam esse, atque absumptam, (quod ex duritie & tumore crustæ inductæ deprehendes) tunc crusta à uiuo resoluenda erit, admoto scilicet butyro loto, & momento farinæ triticeæ inspissato, uel aliquo alio pingui & unctuoso non salito, ut axungia suilla. Vbi uerò crusta exciderit, si

rit, si quicquam adhuc ex glandula, lupia, aut struma remanserit, id absumendum erit erodente medicamento, ut puluere asphodelorum, aut unguento Aegyptiaco. At si nihil amplius supersit, more aliorum ulcerũ ad cicatricem perducetur. Vt sexti canonis scopum assequaris, uinculo serico, aut crinibus equinis deligandi sunt huiusmodi abscessus, qui bases seu radices habent in angustum uenientes, atque in dies magis ac magis prioribus uinculis, aut nouis adhibitis, stringendi, donec scilicet resiccati appareant, & sponte sua (ut de insertis, ac maioribus uasis implexis diximus) excidant. Adiuuandum autem erit uinculum aliquo exedente medicamento & desiccante. Demulcendus quoque erit dolor oui candido, liquore rosaceo, unguẽto populeo, aut quouis alio doloris mitigatorio. Vbi autem sponte deciderint funiculi, modo quem suprà explicuimus, persanentur. Atque hæc in uniuersum de abscessibus toto genere præter naturam consistentibus, à pituita præsertim ortum ducẽtibus, dicta sufficiant. Post quæ, non abs re factum putauimus, si propriam ac peculiarem meliceridum, steatomatum, ac atheromatum curandi rationem subiecerimus: hæc enim & frequentissimè nostris corporibus incidunt, & alias quasdam sub se tumorũ præter naturam species seu differentias, nouis quibusdam, atque apud ueteres prorsus inauditis nominibus, à neotericis appellatas, complectuntur, ut talpam, testudinem, natam, & id genus alia, quæ in præcedẽtibus à nobis explicata sunt.

Ligatura & euulsio.

De curatione atheromatis, steatomatis, & meliceridis.

IN *hisce tribus abscessuum generibus, quæ frequentissimè incidunt, steatomate inquam, atheromate,*

 & melic=

& meliceride, unum commune curationis consilium est, ut quod tunica illa, quàm cystim appellant, continet, discutiatur, aut medicamentis totum unà cum tunica ipsa exedatur, aut sectione auferatur. *Quot, & quibus modis curentur prædicti abscessus.* Quidam autem ex ijs tumoribus triplici hac ratione curantur, ij nimirùm qui liquidiorem humorem continent, qualis est meliceris: aliqui duplici tantùm, ut atheroma, quod & sectione tollitur, & medicamentis exeditur. Steatoma uerò nec discuti, nec exedi potest, sed sola manus opera, hoc est, sectione duntaxat, curatur. Porrò medicamētorum, quæ discutiendi ac dißipandi uim habent in huiusmodi affectibus, materiam, inter hæc quæ de strumis suprà edocuimus, reperies. *Curatio per digerentia.* *Lib. 4.* Priuatim uerò, ac propriè meliceridas dißipat Paulo, quod continet uuas passas exemptis acinis uiginti, squammæ drachmas quatuor, parte fomentis priùs nutrita imponitur. Aliud emplastrum ad meliceridas, quod ad Leonidam retulit Aëtius: *Lib. 15.* accipit passularum detractis uinaceis, libram unam, cumini minutißimè triti, uncias sex, nitri uncias tres: omnia simul in mortario subacta conficito, & alligato. Aliud eiusdem discussorium ad meliceridas, concipit salis ammoniaci, spumæ argenti, cerussæ, singulorum lib. unam, ceræ, terebinthinæ, chalbani, oppanacis, singulorum unciam unam, rubricæ sinopicæ unc. 6. aceti heminam, hoc est, unc. 7. & semissem: spumam argenti, cerussam, & sal ad exactum leuorem tritum, simul decoquito, deinde rubricam prius ex aceto tritam inijcito, & cum uniuersis liquabilia, postremò omnibus simul confectis & refrigeratis, opopanacem & chalbanum aceto soluta admisceto, & utere. *Curatio per exedentia.* Cæterùm si medicamentis exedentibus, quæ

Græci septica uocant, humorem in eiusmodi abscessibus absumere uolueris, eos sicuti etiam & strumas, medicamentis adurentibus cute superposita priùs denudare expedit, è quorum numero (inquit Paulus*) simplicius quidem est, quod constat calce uiua, id est, aqua non extincta, sapone, & cinere lixiuæ stillaticio.*

Lib. 4.

Aliud uarium magis, quodq; reconditum diu seruari pōt, capit calcis uiuæ drach. quatuor, sphecles, id est, fæculæ uini combustæ, nitri liquidi tosti, singulorum drach. duas, minij, seu rubricæ sinopicæ drach. unam: cinere lixiuij stillaticio teruntur: ubi ad mellis liquidioris crassitudinem reducta fuerint, ter feruefacito, ut mediocrem consistentiam habeat, & pixide plumbea reponito, lixiuiam super distillans, ne citò nimis exarescat. Ergo *circūfusam cutem eiusmodi medicamentis crustam inducentibus, primùm abrumpito, postquàm uerò crusta deciderit, exedentia adhibeto.* Erodit *autem ualidè citra uellicationem & morsum, quod habet squammæ æris drachmas quatuor, sandarachæ, id est, arsenici rubri, drach. duas, ellebori nigri tantundem, cum rosaceo utitor.* Aliud *ad idem ualde efficax: erynaceorum combustorum, testæ sepiæ, auripigmenti, singulorum æquale pondus, rosaceo miscentur.* Sed *quæ adiacent, atque in ambitu sunt partes omnes, prius cerussa cum oleo delinito.* Verūenim *uerò si tales abscessus chirurgico conatu, hoc est, sectione, curare uoluerimus, in ea quidem curandi ratione, siue pultaceus, siue melleus, siue adiposus, siue cuiusdam alterius substantiæ humor in eis contentus fuerit, una nobis intentio perpetua est, ut scilicet tunicam qua humor concluditur, auferamus. Sed dum*

Medicamentum ualidè exedens absque morsu.

Curatio per chirurgiam.

hoc molimur, impenso studio cauendum est, ut de strumis suprà diximus, ne temerè membrana uulneretur, aut dilaceretur, unde humor qui in eà continebatur effusus, operationem impediat, & portio ipsius relinquatur. Si enim dissecta tunica ac humore profuso, tumor subsederit, difficulter admodum tunica excoriari curariq; poterit. Si uerò humoris aliquid relictum sit, periculum est ne morbus reuiuiscat, & renascatur, quemadmodum & struma, cùm portio ipsius relicta est. Quòd si tale quid incidit, melius est non consuere, & exedentibus medicamentis suprà positis, aut consimilibus, reliquias absumere. Cæterùm si steatoma latiore sit apice, basi uerò angustißima tenuißimaq;, omißis reliquis alijs superuacaneis auxilijs, totum à radice ipsa amputandum est. Ita enim (inquit Aët.) chirurgicum opus expeditißimum erit, & ulcus paruißimum planumq; reddetur, et curatio breuißimè absoluetur.

Lib. 15.

De scirrhosis tumoribus, ex atra bile creatis. Cap. XIIII.

IXIMVS *de tumoribus ex sanguine, flaua bile, & pituita excitatis: de uerrucis quoque, & ijs quos serosus humor, aut flatulentus spiritus procreauit: ad hæc, de abscessibus qui ex pituitosa substantia maximè ortum habent, atque alijs toto genere præter naturam consistentibus. Proinde reliquum est ut de ijs tumoribus agamus, quibus atra bilis, seu melancholicus succus generationis materiam præstat, cuiusmodi sunt scirrhosi, id est, indurati tumores,*

tumores,& cancerosi,quos cancros apostemosos uocant.Itaque scirrhi,sicuti & phlegmones,erysipelatis,& œdematis,gemina est recentioribus chirurgis differentia,uno scirrhi nomine comprehensa,nempe scirrhus uerus seu legitimus,& non uerus atque illegitimus. Porrò uerus scirrhus seu legitimus illis appellatur, qui ex melancholia naturali procreatur.

Scirrhus duplex.

Scirrhus legitimus.

Est autem melancholia naturalis,boni sanguinis fæx, ac ueluti limosa quædam superfluitas,hoc est,craßior quidam sanguis,cuius color niger est,sapor uerò acerbus,uel acidus, ut uomentibus eum non rarò innotescit,in massa quidem sanguinaria(in qua humores uniuersi continentur)existens,alendis partibus melancholicis à natura factus. Scirrhus uerò non legitimus, iuxta neotericorum placita, is est qui ex melancholia non naturali procreatur. Est autem melancholia non naturalis,quæ à modò descripta naturali degenerat, intra tamen limites suæ latitudinis permanens: quos si prætergrediatur,non iam amplius(inquiunt) melancholia,sed alius humor dicetur.

Melancholia naturalis.

Scirrhus illegitimus.

Melancholia nō naturalis.

Verùm melancholia,si in uniuersum definiatur, humor est frigidus & siccus,ex craßiore(ut ait Guido)ipsius chyli portione progenitus.Cæterùm,non naturalis melancholiæ quatuor differentiæ communiter statuuntur. Prima est,quando humor ipse melancholicus,qui naturalis dictus est,& quotidiè gignitur in corpore dum animal sanitate fruitur,in propria sua essentia torretur aduriturùe, & putrescit, fitq; bilis atra exquisitè. Talis enim(ut ait Galenus)ex humore atro supra modum adusto conflatur,habetq; splendidum aliquid ueluti bitumen,& pix. Hæc autem(uerè inquam atque

Non naturalis melancholiæ.4. differentiæ.

Bilis atra exquisitè.

exquisitè atra bilis nominata) acida est, & in terram effusa uelut acetum feruet, & ipsam fermenti ritu eleuat, tum omni animanti iniucunda, adeò, ut ne mures quidem ipsi, aut muscæ eam gustauerint, non magis quidem, quàm copiosum salem, in quo nullum animãs uitam peragit, ut mare quod mortuum appellatur indicat. Porrò tùm gignitur huiusmodi nigra bilis, cùm ille ueluti sanguinis limus, (quam melancholiam naturalem diximus) diutius moratur in corpore, & neq; per aliquem sensibilem effluxum, neque occultum excernitur, uerùm transmutatur, corrumpitur, & putrescit. Siquidem (inquit Galenus) hic humor ubi amplius incaluerit, aut propter putredinem, aut febrem inflammantem, nigram efficit bilem. Quæ quidem frigida est, quia terrestris, sed tamen caloris non expers, quẽadmodum & cinis, & acetum, apparetq; dum per aluum (ut contingit aliquando dysentericis) excernitur, splendidior ac nigrior ipso sanguine crassiore & nigriore, quem humorem melancholicum appellamus. Splendet enim ueluti mortui maris bitumen, quod Iudaicum uocant. Secunda species, seu differentia bilis atræ non naturalis est, quæ ex adustione aliorum humorum nascitur, ut illa quæ fit ex flaua bile uehementer usta. Quæ etiamnum tantæ est malitiæ, ut & terram radat, & eam, more bilis exquisitè atræ, in altum attollat. Sed & muscæ ipsam, non secùs quàm uerè nigram bilem, refugiunt. Si sanguis quoque aut pituita in corpore uehementer incaluerint, & exurantur, efficitur etiam melancholicus humor, non naturalis per adustionem dictus, ut uoluit Auicennas. Verùm duæ istæ postremæ species (quæ scilicet per sanguinis aut pituitæ

Ex immodicè assato sanguine melancholico, fieri bilem exquisitè nigram. Lib. 14. Therap. & lib. de atra bile. Gal. com. 21. Lib. 4. aph. Lib. 14. Therap.

Bilis atra ex adustione aliorum humorum.

pituitæ assationem fiunt) Auicennæ mitiores sunt. Scribit autem Galenus illam bilis atræ speciem, quæ ex flaua bile uehementer assata generatur, deteriorem esse, quàm ea quæ ex craßiore sanguine generationem habet, qui subsidenti in dolio uini fæculæ aut amurcæ, hoc est, feci olei proportione respondet. Hæc *enim mitior est, sed potißimùm, quoties nondùm traxit in animali moram cum aliquo calore abundanti præter naturam. Verùm priusquā in exactam atram bilem transmutetur, primò in uitellinam, secundò in porraceam, tertiò in æruginosam transit.* Tertia *species melancholiæ non naturalis, est quæ originem sortitur à lapidosa quadam concretione, ut cùm ab imperitis medicis uel chirurgis, erysipelata, & inflammationes (quas Græci phlegmonas uocant) aut quiuis alij tumores ex naturalibus humoribus procreati, admotis extrinsecus præsidijs, nimis uehementer refrigerantur, astringunturq́; : uel cum ijsdem tumoribus, ea quæ ualenter nimis trahunt, digeruntq́; medicamenta, adplicantur.* Tunc *enim toto, quod in eis subtilißimum erat, dißipato, id quod reliquum est (nempe craßius) plus iusto desiccatum, lapidis duritiem consequetur, atque in melancholicum humorem uertetur.* Quar*ta melancholiæ nō naturalis differentia exurgit, quando alius humor ipsi melācholiæ naturali permiscetur.* Quod *dum fit, dulcoratur, ac mitescit magis, nisi dū alterutra bilis adusta, huic commiscetur.* Siquidem *tunc uel accessit, uel amarescit, & erosionis non modicæ particeps efficitur.* Ex *præcedentibus igitur colligere licet, quatuor tumorum præter naturam differentias nasci ex melancholia, seu atribilario humore.* Primo

Comen. 29. lib. 3. prædictionū Hippoc.

Bilis atra per cōgelationē (ut uocant) & indurationem.

Bilis extra ex admixtione.

Quatuor tumorum differētias fieri ex melancholia.

re. Primò namque ex melancholia naturali (quã quotidiè gigni in sanis diximus) fit uerus, ac legitimus scirrhus, apud Arabes sephiros nominatus, Græcis uerò σκίῤῥος, & σκληρὸς οὐκ ἀκριβὴς, hoc est, scirrhus non exactus, seu non exquisitus, qui tumor quidem est prædurus, & doloris expers, non omninò tamen insensibilis. Auicennæ impurus appellatur. Galenus tamen libro decimoquarto metho. med. tumorem ex humore melancholico conflatum, tũc propriè scirrhum, his qui de nominibus contendunt, condonat esse appellandum, cùm omninò sensus est expers. Cùm uerò nondum omninò factus est insensibilis, scirrhosum potius tumorem, quàm scirrhum (si uelint) nominari. Secũdò ex melancholia non naturali dicta per admixtionem, tres aliæ tumorum differentiæ enascũtur: nempe scirrhus phlegmonodes, œdematodes, & erysipelatodes, quæ pro una tantùm differentia, hic numerantur. Tertiò ex melancholia nõ naturali facta per lapidosam quandam concretionem, generatur σκληρὸς ἀκριβὴς, id est, scirrhus exquisitus uel exactus, durus quidem, & omninò sensus atque doloris expers, ab Auicenna purus nominatus, qui curatione non admittit. Quartò ex melancholia non naturali per deustionem omnes cancrorum species procreantur, tam ulcerati scilicet quàm non ulcerati, de quorum genere est scirrhus cancrosus nominatus.

Verus scirrhus non exquisitus. *Scirrhus phlegmonodes.* *Oedematodes.* *Erysipelatodes.* *Scirrhus exquisitus.* *Scirrhus cancrosus.*

Itaque scirrhus propriè dictus, tumor est durus & indolens, non tamen omninò sine sensu, ab humore melancholico naturali, & minimè corrupto procreatus, ut recentiores definiunt chirurgi.

Scirrhus propriè dictus qd?

De causis,

De causis, signis, & iudicijs, scirrhi legitimi.

Causæ scirrhi, ut & aliorum tumorum præter naturam, triplices sunt. Primitiua scilicet, ut est praua uiuendi ratio, crassum & melancholicum sanguinem generans, coaceruansq́;. Antecedens, ut succus melancholicus in corpore collectus, à liene (cuius officium est hepar à crasso illo, & lutoso sanguine expurgare) malè attractus, & extra corpus minimè, ut debebat, expulsus. Coniunctæ, humor ipse melancholicus in laborante particula impactus. Signa ipsius scirrhi præsentis, Guidoni sunt, tumor durus & ualenter renitens, color inter rubrum & nigrum medius, cuiusmodi color fuscus est. Hunc cùm in corporis partibus sæpe incidat, plærique medicorum (ut Galenus inquit) pelidnon, hoc est, liuidum uocant. Adhæc, si uenas euidentiores membrum laborans habet; exaltatas eas à crasso, & nigriore quodammodò sanguine, cuiusmodi per aluum aliquando non paucis hepaticorum excernitur, uidere licebit. Sed iam scirrhus impurus, & cancrosus erit. Hæ enim notæ, quas hic ad scirrhum accommodat Guido, cancri propriè sunt notæ apud Galenum lib. 14. meth. Non ineptè tamē scirrho adaptari possunt, hoc uno dempto, quòd uenas tumentes, & exaltatas non habet scirrhus, ut cancer, nisi scirrhus fuerit (ut diximus) cancrosus. Quippe non rarò scirrhus in cancrum degenerat, cùm ab eadem fiant materia, succo scilicet melancholico. Propriè igitur scirrhi legitimi notæ sunt, tumor durus pertinaxq́; ac tactui resistens, in quo & hebes sensus adest. Adde, quòd & aliæ notæ apparent, quæ melancholicum humorem in corpore subesse testantur. Tumores uerè scirrhosi ab

Causæ scirrhi legitimi tres.

Notæ scirrhi.

14. metho. med.

Guido notas cancri tribuit scirrho.

Iudicia scirrhi.

initio,

initio,et dum adhuc prima rudimenta concipiunt,magna ex parte exigui apparere solent,procedente uerò tempore,paulatim augentur, & maiores fiunt. Ex ijs *quidam unum duntaxat membrum occupant.* Alij *uerò eo membro,quod priùs infestabant , relicto , ad aliud posteà transferuntur.* Quod *dum fit , nominatur tunc uitium ferinos* Auicennæ. *Præterea huiusmodi tumores melancholici,ut plurimùm si ritè tractentur,resolutione terminantur,nonnuquàm indurata manent,et non rarò in cancrum(quod peßimum est)degenerant, ac transmutantur.*

Ferinos.

Veri ac legitimi scirrhi,non tamen exquisiti,& in tophaceam duritiem omninò insensilem concreti , curatio.

Tres intentiones in curatione scirrhi legitimi obseruandæ.

CAeterùm absolutam indurationem huiusmodi tumorum præter naturam,qui ueri scirrhi,non tamen exquisiti nominantur , curationem tribus intentionibus assequemur. Prima *conuenientem uiuendi normam præscribit.* Secunda *materiam antecedentem,seu præcedentem,(id est , quæ parata est statim morbum efficere)tollendam monet.* Tertia *coniunctæ(ut uocãt) materiæ,& morbum iam committentis uacuationem moliendam esse nobis insinuat.* Itaque*(ut in uniuersum dicatur) uitam eorum qui scirrho laborant, sobriam & moderatam,& quæ ad calidum & humidum decli niet,in rebus seu (ut dicunt) non naturalibus instituito.* Ergo *alimenta euchyma,id est,boni succi,& probũ sanguinem generantia exhibeto .* Panem *igitur triticeum,probè subactum,& moderato igne in furno coctum,quiq; fermenti aliquid habeat,& salis quod satis est,*

Viuendi ratio.

Euchyma.

Panis optimus.

tis est, præscribito. Vinum substantia tenue, & odoratum deligito: crassum uerò, nigrumq; uitato. *Vinum.* Oua sorbilia, pullos, capos, gallinas & eorum iura præbeto. *Oua. Carnes.* Perdices, phasiani, coturnices, capreoli iuuenes, uituli lactantes, & anniculi uerueces, laboranti in delitijs sunto. Ex oleribus, id quod Arabes aspanar, nos uerò nomine paulùm mutato, spinacium diximus: *Olera.* lactucas item, lupulum, boraginem, & buglossum, atque id genus alia, quæ sanguinem expurgant, & puriorem reddunt, ne aspernator. In summa, ea omnia quæ sanguinem melancholicum suapte natura pariunt, fugito. *Carnes.* Ea autem Galeno libro tertio de locis affectis capite sexto ferè sunt, caprina, bubulaq; caro, magisq; hircina, & taurina. Sed maximè asinorum, camelorumq; carnes: item uulpinæ, caninæq;. Leporum quoque, sed multò magis aprorum. *Leporum.* Prætereà limaces, si frequens sit eorum usus: *Limaces.* atque omnes terrestriũ animalium carnes sale conditæ. Aquatilium quoque carnes, ut thunni, balenæ, uituli marini, delphini, canis atque cetaceorum omnium. *Pisces.* Ex oleribus autem, brassica ferè sola huiusmodi sanguinem gignere consueuit: *Olera.* quemadmodum & arborum germina, ubi uel muria uel oxalme condiuntur, *ὀξάλμη fit ex aceto, & sale.* præcipuè lentisci, terebinthi, rubi, & rubi canini, qui Græcis cynosbatos appellatur. Leguminum uerò omnium maximè lentes inter melancholicos cibos numerantur. *Legumina.* Mox panis furfuraceus, & qui ex typha atque uitiatis seminibus factus est, quorũ apud quasdam nationes usus, loco frumenti habetur. *Panis, Typha exile est triticum, specie siligini non dissimile.* Prætereà uina crassa, nigraq; aptissima sunt, ut ex ipsis melancholicus humor fiat: *Vinum.* præsertim si quis abundè ipsa ingerens, oblata occasione in multo calore corpus contineat.

Caseus.

neat. Vetus denique caseus, ubi fortè fortuna in corpore fuerit supercalefactus, facilè huiuscemodi parit humorem. Hæc ex Galeno hactenus. Cauendum insuper

Sanguinē adurentia.

est, à retorridis, aßis quoque, & frixis uehementer exiccatis. Item salitis, acidis, & acribus (ueluti sunt allia, cepe, piper, sinapi) & alijs id genus omnibus, quæ sanguinem adurunt.

Animi παθήματα.

Exercitatio

Inanitio.

Vitare etiam oportet iram, mœsticiã, uigilias, sollicitudines, atque immoderatas exercitationes. Animi tranquillitas, ac lætitia magnoperè est expetenda: summaq; ope nitendum, ut quotidie uenter deijciat. Hactenus de primo scopo.

Vacuatio materiæ antecedentis.

Vt autē quod secundus scopus nobis proponit, consequamur, præcipit Auicennas, corpus uniuersum uacuandum esse, tum uenæ sectione, si sanguis niger admodùm, & crassus apparuerit: tum medicamento purgante, quod bilem atram exigat: cuiusmodi sunt Mesuæ, epithymum, senna, polypodium, fumus terræ, (qui Græcis capnos uel capnios, & fumaria Latinis appellatur) lupulus, uolubilis. Item caßia fistula, myrobalani indi, lapis lazuli, qui Græcis cyaneus, Romanis cæruleus dicitur, diasene, diacatholicum, hiera Ruffi. Hæc enim omnia humores melancholicos per aluum expurgant. Sed hæc, quæ ad pharmaceuticen & diæteticen attinent, chirurgi metas excedūt.

Vacuatio materiæ coniunctæ.

His igitur medicæ artis professoribus relictis, ad tertium scopum properabimus, quem sanè nos aſſequemur, si quod præter naturam in particula est totum uacuetur. Quæ communis quidem ac prima indicatio est, omnium qui præter naturam consistunt tumorum, in quibus utique adhuc non sunt geniti pori. Modus autem uacuationis eius proprius est, circa quem circumspectum, & maximè atten-

tum

tum esse curantem oportet. Siquidem materia eiusmodi tumorum naturæ tam malignæ est, ut in duritiem ueluti lapideam abeat, si temerè resoluatur. Si uerò plus quàm par est eam emollias, periculum sanè imminet, ne ipsa corrumpatur, & scirrhus in cancrum degeneret. Materia scirrhorum causa tractanda. *Sequendum igitur in hac re Galeni ac Pauli (qui de hac re ante Auicennam scripserunt) consilium est: nempe ut scirrhosis ipsis affectibus, nullum uehementer excalfaciens siccansq; medicamentum applicetur. Nullum item quod duntaxat emolliendi, atque humectandi uim obtineat. Quod enim (inquit Galenus* Galenus. *libro secundo ad Glauconem) superfluum humorem habet, nihil omninò dissoluit: quod uerò minimum, plus quàm oportet, exiccat. Hinc non omninò absurdè præcipiebat Auicennas, alternatis uicibus ad hos induratos tumores, modò emollientibus, modò digerentibus per halitum, utendum esse. Verùm quoniam id & tædiosum, & factu, ut oportet, perdifficile est, satius ac tutius Galeno uisum est, medicamentis mixtã facultatem habentibus, ad horum curationem utendum esse.* Medicamenta scirrhis accommoda. *Eodem enim tempore, quod induratum est molliemus, & sensim per halitum digeremus. Illis tamen ab initio, aliquid quod modicè reprimat, erit admiscendũ. Porrò ad hanc intentionem Auicennas quamplurimas remediorum formulas instituit: uerùm quoniam ea magis dicata sunt scirrhis ex phlegmone, aut erysipelate impendio refrigeratis (ut in sequenti capite ostendemus) procreatis, illis relictis, assume medicamentum à Rase libro septimo ad Almansorem descriptum: facta tamen prius ab initio aliquali influentium humorum (domesticis quibusdam repellentibus admotis) repressione.*

Rasis medicamentum ad scirrhos emolliendos & discutiendos.

sione. Razis autem medicamentum ad hunc modum habet: Accipe bdellij, ammoniaci, galbani, singulorum partes aequales: terantur in mortario cum oleo de ben (quod Graeci balanum myrepsicen, Latini glandem unguentariam uocant) aut de lilio. Deinde sume mucilaginum foenigraeci, seminis lini, & ficuum, pondus omnium praedictorum: terantur omnia simul, donec in unum coëant, & fiat emplastrum.

Galeni cataplasma. 14. Therap.

Galenus ad eam rem magnoperè commendat corticem radicis altheae (quam, inquit, uulgus anadendromalachen, quasi dicas, arborescentem maluam uocat) anserino, uel gallinaceo adipe liquatam, & cum eo contusam, atque in cataplasmatis formam redactam.

Si scirrhus ad suppurationem spectet.

Quòd si tumor ad suppurationem spectet, summoperè cauendum est, ne particula laborans calorificis auxilijs, aut quouis alio modo irritetur: ita enim facilè cancer accerseretur. Si uerò aperiatur tumor, materia iam in pus conuersa, ab usu unguenti, quod diachylon nominatur, minimè tibi discedendum fuerit. At si in lapideam duritiem degenerauerit, ad ea auxilia quae sequenti capite describentur, erit recurrendum.

De scirrho illegitimo non exquisito, ex uehementi refrigeratione, aut exiccatione originem sortito.

Scirrhus illegimus quomodo generetur.

QVando medicorum imperitia, inflammationes, (quas Graeci phlegmonas appellãt) aut erysipelata impendiò refrigerantur, & adstringuntur, aut admotis medicamentis, uehementer trahentibus, & per halitum digerentibus, temerè resoluuntur, tũc totum id quod in eis tenue magis, ac subtile erat

le erat dissoluitur, dißipaturq́; quod uerò reliquũ est, uelut congelatur, atque impensius resiccatum, lapideam duritiem assequitur, fitq́; tandem affectus, qui Græcis scirrhωsis uocatur. Cæterùm contingit quandoque particulam aliquam indurari propter tensionẽ, quam sustinet ex flatibus, aut humore quopiam aquoso, ut suprà dictum est, dum de tumoribus flatuosis & aquosis ageretur. Nonnunquàm & tophacea durities in particulis quibusdam oboritur, propter priuationẽ humiditatis, & nimiam desiccationem, ut in duritia iuncturarum, et pωris, in articularijs morbis ac doloribus, procreatis. Verumenimuerò hic duntaxat agemus de scirrhis, seu induratis tumoribus, qui ex phlegmone, aut erysipelate, paulò antè commemorato, ortũ traxerunt, aut etiam ex œdemate impendiò refrigerato, & adstricto. Atque eos non absurdè scirrhos ex coincidentia procreatos nominauerimus.

Duritiei in particulis causæ.

De signis & indicijs scirrhi non legitimi, ac non prorsus exquisiti, ex coincidentia creati.

Scirrhi non ueri seu illegitimi, & non omninò exacti, notæ sunt, tumor durus, uix sensibilis, id est, quasi sensus & doloris expers, corporis colorẽ ad unguẽ repræsentans, ex melancholia non naturali ortũ ducens. Hic nec prorsus incurabilis est, nec facilẽ sanè curationem admittit. Siquidẽ humor, unde huiusmodi uitium cõtrahitur, lentus seu glutinosus, crassusq́; est: aut (ut Galenus ait) utriusque rationis particeps, qui particulis induratis infarctus, solui cõtumaciter repugnat. Vbi præsertim resoluta ex ipso subtiliori humiditate, quod reliquũ est, exiccatũ lapidosumq́; efficitur.

Scirrhi illegitimi, & non exquisiti notæ. Iudicia.

Scirrhus exquisitus curationē non admittit.

Scirrhus uerò exquisitus, & qui omninò sensu uacat, curationem non recipit. Si tamen aliquo modo iuuari poßit, humectandi ratione id præstari debet. Durities quoque ex nimia exiccatione, & marasmo, hoc est, cō sumata prorsus siccitate, insanabilis est: satis enim est prohibere, ne ultrà siccitas procedat. Sed & scirrhi in quibus pili enascuntur, quiq; magni sunt, ac uehementer duri, & corporis colorem referunt: nec sanantur, nec unquàm permutantur, ut scriptum reliquit Auicennas.

Scirrhi incurabiles.

Curatio scirrhi illegitimi, & non exquisiti.

Summa curandorum scirrhorum.

CVrandi uerò eius communis indicatio est, ut quod præter naturam in particula est, totum uacuetur. Modus tamen uacuationis eius proprius est, ut lib. 14. meth. Galenus annotauit. Nam detergere (inquit) id quod contumaciter inhæret, oportebit. Quòd si quis ijs quæ uehementer trahunt, digeruntq;, medicamentis uacuare tentet, nec ijs quæ excalfaciant & humectent, molliat ac liquet: huic paucis primis diebus egregiè proceßisse curatio uidebitur: scirrhus enim manifestò decreuisse apparebit. Cæterùm quod de affectu restabit, id insanabile erit: siquidem toto, quod in eo tenuium partium erat, digesto dißipato'ue, quod reliquum est, ueluti lapidosa concretio linquitur. Hac igitur de causa ad scirrhosos affectus nullum uehementer excalfaciens, siccans'ue medicamentum idoneum est. Sed ea tantùm, quæ cum molliendo, hoc est, præter quod molliant, digerere etiam commodè possunt. Cuiusmodi sunt, tum ceruina medulla, tum uitulina, tum seuum hircinum, taurinum, pardale, & leoninum.

Medulla. Seua.

ninum. Ex *adipibus uolucrum commendatur imprimis anserina, quam proximè sequitur gallinacea, & phasianica.* Adhæc, *ammoniacum thymiama, id est, suffimen, galbanum, & bdellium utrunque, magisq; Scythicum, quantò uidelicet est humentius. Styrax quoque qui humentior est, & pinguis.* Radix *etiam althææ, quam uulgi more anadendrom alachen, id est, arborescentem, siue arboream maluam, (quòd altè à terra erigatur, & in hortis consita, arborescat) Galenus appellauit: & syluestris maluæ, quæ passim nascitur, folia, modicè antè decocta, cum anserino adipe aut gallinaceo, uel si horum facultas non sit, suillo contusa, ad hanc intentionem apprimè sunt idonea.* Prohibet *autem Auicennas axungias salitas, & prædictis addit mastichen, ladanum, œsipum humidam, strygmenta gymnasiorum, quæ sordities balneorum appellant, stercus asininum, & fæces oleorum de lilio, de alchanna, quod cyprinum uocant, et de cherua, quod Græcis* κίκινον, *Latinis uerò ricininum dicitur. Cæterùm curatio quæ per acetum administratur, utilis est huic uitio, hoc est, scirrho iam adulto, et cum præparata iam sub mollientibus pars fuerit, ut etiam Galenus annotauit. Siquidem (inquit) aceti uis, modò ea quis modicè & debito tempore utatur, salutaris eiusmodi affectibus est, seu crassos humores dissecans, ac resoluens. Sin uel immoderatius, uel in tempore non idoneo, tenuiores partes uiolenter absumens, id quod reliquum est, lapidescere sinit. Sed & si quis eo diutius utatur, substantiam ipsam neruorum delibauerit. Ob id igitur nec sæpe ac inter initia, nec longo tempore, medicamẽtis quæ ex aceto componuntur, ad ligamenta & tendones est utendum.*

Adipes.

Gal. 14. meth. med.

Anadendromalache.

Strigmẽta gymnasiorum.

Oleum ricininũ. 14. meth. med.

De aceti usu in uarijs scirrhosis partibus.

Lib. 2. ad Glauconem.

utendum. Eam ob rem Galenus Cercilij puerum, cui ex erysipelate nimis infrigidato, & uehementer adstricto, tumor durus ac scirrhosus in toto femore relictus fuerat, ita curabat. Imprimis femur perfudit oleo sabino, quod omnium est tenuissimum: cuius loco hodie utuntur oleo sambacino, quod uulgus iasminum uocat. Postquam uerò partem sic fouisset, ammoniacum thymiama, hoc est, suffimentum, quod pingue, & non uetustum esset, prædictis medullis, & adipibus remixtũ adhibuit. Post hæc ammoniaco pinguissimo, aceto acerrimo dissoluto, circumleuit totũ femur, iussitq; puerũ altero crure salire, quò plus in id alimenti ferretur. Itaque relaxantibus, quæ molliorem tumorem reddebant, & digerentibus, seu resoluentibus ita uicissim ac moderatè utendo, puerum curauit.

Oleum sabinũ.

Tendonum & ligamẽtorũ scirrhosorum curatio ex Galen. & Paul.

Lib. 14. Therap. & 2 ad Glau.

Pyrites lapis.

Lapis mylites.

Verùm in tendonibus, ligamentis scirrho obductis, aceto ex Galeni consilio ad hunc modum utendum est. Lapis igne candens, aceto acerrimo extinguendus est, & siquidem haberi potest, pyrites: sin eius copia non est, molaris, quem Græci mylitem uocant. Deinde ascendente post infusum lapidi acetum uapore calido, in hoc pars affecta commoueri debet, ut uaporem ascendentem recipiat, à quo scirrhus dissoluantur: atque exinde rursus medicamen quod emolliat, imponendum. Oleo tamen, non aqua quotidie ab initio omnino laborãs particula perfundẽda est. Esto autem id oleum haudquaquam adstringẽs, sed planè tenuium partium, cuiusmodi sabinum est. Interdùm autem incoquenda oleo est, altheæ radix, ac syluestris cucumeris, & si qua est eius generis alia. Sanè plurimi hac curationis ratione pauco tempore perfectè sanati sunt, adeò ut multis ferè (inquit Galenus)

2 ad Glauc.

magicum

magicum opus uideretur. Ex his *igitur constat, curationi quæ per mollientia fit, tum in tendonibus, tum in ligamentis, cùm scirrhosæ fuerint, aliquid incidentium debere admisceri.* Ex *quorum numero uel imprimis acetum est.* De *medicamentis autem, quæ uim molliendi durities obtinent, diffusius alibi tractabimus.* Lib. 6.

Capita curationis scirrhosorum tumorum.

Scirrhum, qui resoluta atque absumpta humiditate, in tophaceam duritiem concreuit, sensuq; omni nò caret, cuiusmodi est, quem exquisitum Galenus *uocat, tanquàm immedicabilem curare ne aggreditor.* 1

Scirrho non exquisito (qui non sine sensu quidem omninò est, sed ægrè admodùm sentit) medicamenta, quæ tepido calore, ac mediocri humore prædita sunt, hoc est, quæ emolliendo moderatè digerant, adhibeto. 2

Vehementer digerentia, atque immodicè exiccantia partibus scirrho laborantibus, ne unquàm admoue totijs enim subtilior humiditas resoluitur, quod uerò reliquum est, exiccatum lapidosumq; efficitur. 3

In duris ac densis partibus scirrho obsessis, cuiusmodi sunt tendones, atque alijs etiam in locis, si affectus iam inueteratus est, medicamenta quæ dissecent, atque incidant, cuius generis est acetum, emollientibus & moderatè digerentibus misceto. 4

Scirrhosam quoque partem hanc, durã ac densam, & quamuis aliam diuturno scirrho affectam, super uaporem calidum, quem molaris lapis, id est, quo frumentũ molimus, igni candens, acerrimo aceto perfusus, emittit, collocari subindeq; uersari iubeto. 5

Quotidie etiam oleo aliquo tenuiũ partium, in quo 6

cucumeris ſylueſtris,aut altheæ radix,aut anethum uiride & recens,aut id genus aliud incoctum fuerit,affectam partem perfundito.

7 *Eiuſmodi deſiccãtia incidentia,ac craſſos humores reſoluentia,modicè,id eſt,non ſæpe,nec longo tempore,atque opportunè,hoc eſt,non inter morbi initia,& interpoſito remollientium uſu,prædictis ſcirrhoſis partibus admoueto.*

8 *In ſumma,ſcirrhos omnes,qui nondum callũ contraxerunt,medicamentis,quæ commodè digerendo emolliunt,curato.*

9 *Scirrhoſi lienis,atque etiã iecinoris curationem,medicorum prudentiæ committito.*

De canceroſo tumore, quem uulgò cancrum apoſtematoſum uocant. Cap. XV.

Cancri nomẽ ad duo morborũ genera extẽditur.

ANCRI *nomen, medicis & chirurgis æquiuocum eſt: eius enim ſignificatio ad duo morborum genera extenditur.*Nempe *ad cancroſum tumorem (quem uulgò cancrum apoſtematoſum uocant) tam euidentem,hoc eſt,in ſumma corporis parte hærentem,quàm abſcònditum, hoc eſt,in penitioribus & latentibus corporis partibus,ut in ſede,palato,aut ſinu muliebri conditum:& ad cancrum ulceratum.* Porrò *uterque affectus gignitur ex atra bile,ſeu melancholico humore, hoc eſt,eiuſmodi naturæ ſucco,cuiuſmodi eſt fex in uino, & amurca in oleo,ut 14.Therapeutices,& libello de tumoribus præter naturam,Galenus teſtatum reliquit. Vbi autem mitior fuerit*

Cancer ex quo humore gignatur.

fuerit humor huiusmodi melancholicus, latentem seu occultum, ut appellant, cancrũ sine ulcere progignit. Si uerò acrior maligniorq́; contingat, cutim erodit, & cancrum facit cum ulcere, de quo in sequentibus dicemus, quando scilicet de ulceribus agemus. Hîc autem *solùm sermonem faciemus de cancro non abdito, id est, in extimis partibus constituto, & nondum exulcerato, qui & ipse quandoque occultus* Galeno *dicitur.*

Cancer sine ulcere.

Cancer cum ulcere.

Est igitur cancer, quo de hîc agitur, tumor durus, inæqualis, rotundus, uenosus, id est, uenas habens in circuitu turgidas & exaltatas: liuescens, siue fuscus, & (ut Paulus *ait) colore magis, quàm inflammationes, nigricans: calidus, sed non adeò, ut inflammationes: subitò accrescens, ægros maximè fatigans, & perpetuo ferè dolore affligens,* Græcè *καρκῖνος & καρκίνωμα dicitur.* Hanc *aũt appellationẽ huic morbo indiderunt tam* Græci, *quàm* Latini, *à cancro aquatico animali, quoniã circa hunc implẽtur & intẽduntur uenæ, cancrorum pedibus, à glomere illo corporis descendentibus, persimiles.* Nonnulli *uerò inde sic nuncuparunt, quòd difficillimè ab his partibus, quas obsederit, euellatur, quemadmodùm cancer aquaticus animans. Hic enim loco, quem semel apprehenderit, pertinaciter hæret. Adde quòd & hic tumor cancri animalis colorem repræsentat, nempe subnigrum. Cæterùm prima cancri istiusmodi rudimenta, tam confusa interdùm exiguaq́; sunt, ùt uulgus ipsum latere poßint: uix enim dum adhuc incipit, ciceris aut fabæ magnitudinem æquat.* Quare *nihil miri est (inquit* Galenus*) si uulgus tunc lateat, non secùs profectò quàm stirpes, quæ è terra iam exeunt: quando hæ quoque peritis tantùm agricolis*

Cancerosi tumoris descriptio.

Quare cãcri nomen hoc uitium sibi adoptarit.

Cãcri notæ per initia cõfusæ atque obscuræ.

Lib. 14. Therap. med.

colis agnoscuntur. Posteà uerò in tantam molem attollitur, tamq; uehementia, & magna, & cunctis euidentia adfert symptωmata, ut ne puerum quidem clàm sint. Itaque tunc nemo de appellatione ambigit, sed nominant uno assensu omnes eiusmodi affectum, cancrũ: quoniam (ut diximus) uenæ in hoc morbo ex utraque parte intumescunt, distenduntur q;, ac figuram omnino similem cancro repræsentant.

Signa & iudicia cancri euidentis, & non ulcerati.

Notæ cãcri euidentis nõ ulcerati.

Cancrosus tumor (ut superius dictum est) duritiẽ habet, & inæqualitatem, quæ tactu facilè deprehenditur. Colorem præ se fert liuidum, qui inter rubrum & nigrum medius est, Græci pelidnon uocant. Circa locum cancro affectum, aliqua quasi puncta sentiuntur: interdùm etiam torpet Celso. Venas ostendit in circuitu tumentes & exaltatas, cancri animantis pedum modò. Nonnunquàm etiam in quibusdam delitescunt. Tactusq; is locus, alijs dolorem adfert, in alijs cum non habet. Renixus quoque huic tumori ualens est Galeno. 14. Therapeut. Ad hæc, extraneam quandam caliditatem habet.

Iudicia.

Cancer, seu carcinωma à toto genere morbus est grauis, & perniciosus. Vix enim unquàm propter succi craßitiem consanescit, utpote quòd nec repelli, nec discuti queat, nec totius corporis purgatione cedat. Sed & tanta eius uitij est malignitas, ut mitiora planè contemnat remedia, illisq; (ut dici solet) medium unguem porrigat: uehementioribus uerò, ueluti crabro irritetur, excandescatq;, atque efferetur. Id uitium in qualibet corporis parte oriri consueuit, sed maximè (ut Celsus ait) in partibus superioribus

Lib.5.

rioribus circa faciem,nares,aures,labra,& mammas fœminarum,atque earum præcipuè,quæ à natura purgationem menstruorum non habent. Sed & uiris plærunque accidunt cancri,quibus assuetæ per mariscas purgationes suppressæ sunt: per has enim turbidus,ac crassior sanguis (unde prima uitium hoc rudimenta accipit)expurgari à natura consueuit. Porrò cùm humor ipse melancholicus fæci uinariæ proportione respondens,in particulā aliquam defluit, ibiq; impactus manet:interdùm uarices facit,aliquando uerò cancrū, ut pote cùm ipse deferbuerit. Cùm uerò ad cutim uniuersam expellitur,fit is morbus,quem elephantem nominant,ut lib. 2. ad Glauconem Galenus annotauit. Est itaque cancer particularis quædam elephantiasis, quam uulgus malè lepram appellitat. Quantò autem sanguis,ex quo ortum habet cancer,crassior fuerit, ac nigrior,tantò(inquit Galenus)deterior passio erit. Cācer autem confirmatus(ut dicitur) atque inueteratus, curationem nō admittit,nisi radicitus extirpetur,aut per sectionem scilicet,aut per ustionem:uerùm qui in penitioribus corporis partibus constituti sunt cancri, talem curationem non desyderant,ut sequente aphorismo nos edocuit senior ille, medicorum facilè princeps Hippocrates,inquiens: ,,Canceros occultos omnes melius est non curare:curati enim citius pereunt, non curati uerò longius tempus perdurant. Experientia nanque (ut in commentario huius aphorismi Galenus testatur)compertum est,omnes qui huiusmodi cancros sectione,aut ustione curare tentarunt, illos magis irritasse,& breui homines interemisse. Soli itaque cancri illi curationem huiusmodi admittunt Galeno, qui in summa

Galenus lib. 2. ad Glauc.

Aph. 38. lib. 6.

Qui cancri radicitus tolli debeāt, & qui nō.

in ſumma corporis parte hæret, quiq; exulcerati ſunt, & adeo laborantes fatigant, ut ipſi ultrò chirurgi ma num efflagitent : & ſimul in talibus partibus conſiſtant, quas reſecare & exurere unà cum radicibus poſsis. Voco autem *radices cancri cum* Galeno, *eas, quæ plenæ ſunt ſanguine melancholico, uenas, & undique uerſùm ad loca circunſtantia extenduntur. Ceterùm ex cancro non ulcerato, non rarò fit ulceratus, putreſcente ſcilicet ſpacio temporis humore, in uaſis deliteſcente, uel irritato à medicamentis inconſultè admotis affectu.* Hũc autem *exulceratum cancrum peßimum eſſe iudicant omnes, & ueræ curationi (quæ omnia molitur, & agit, ut laborans particula ad ſanitatem perducatur) prorſus ineptum.* Hic enim *ad perfectam atque abſolutam ſui curationem, mordẽtia, aſpera, ac uehementia deſyderaret medicamenta. Atqui (ut diximus) talibus magis irritatur, efferaturq́;, tantùm abeſt ut ſub ijs uel miteſcat, uel conſaneſcat.* Proinde *ſatis fuerit, ſi cancros non ulceratos, etiamnũ ſumma corporis occupantes, præſertim maiores, & tam inueteratos, prohibeamus augeri, à perfecta quidẽ curatione manum ſubtrahentes.* Quod & *ſuperiore aphoriſmo nos commonuit* Hippocrates : *cancros enim eos, qui ſine exulceratione fatigant, etiam (*Galeno *autore) occultos nominauit.* In *quibus ſanè exulcerationem minantur, uehemens caliditas, & pulſatio.*

Radices cãcri.

Cãcer exulceratus peſsimus affectus.

Quæ notæ in cãcro futurã exulcerationem portendant.

Curatio cancri non exulcerati adhuc incipientis, & nondùm inueterati, ſumma corporis occupantis.

Triplex curando cancro ſcopus proponitur.

Curatio *cancri non exulcerati, & adhuc recentis, tres habet ſcopos præcipuos.* Primus *eſt,*

humoris

humoris melancholici generationem prohibere. Secundus est, ſuccum melancholicum per totum corpus diſperſum uacuare. Tertius, humorem qui locum affectum occupat, uel regerendum, uel digerendum omninò, adhæc, particulæ laboranti robur adſerendum eſſe inſinuat. Primus ſcopus, ſeu prima intentio, quæ eſt prohibere, ſi fieri poteſt, ne de cætero ſuccus melancholicus in uenis colligatur, perficitur ea uiuendi ratione ad unguem obſeruata, quæ ſuprà in capite de ſcirrho legitimo nominato præſcripta eſt. Id autem inter cætera maximè ac præcipuè obſeruandum eſt, ut ijs qui hoc affectu laborant, ea alimenta offerantur, quæ refrigerandi, atque humectandi uim ſortita ſunt: quæq; probum ac tenuem ſuccum in corpus ingeſta, generant. Cuiuſmodi ſunt cremor hordei, piſces ſaxatiles, omnis generis aues, præterquàm paluſtres: ouorũ ſed maximè ſorbiliũ (quæ Græci ῥοφητὰ *uocant) lutea, & quæ eius generis ſunt alia. Quòd ſi caliditas effatu digna, citra febrem tamen, in particula laborante adfuerit, lac bubulum, à quo butyrum fuerit extractum, uel ſerum lactis tutò offerri poteſt. Sed & olera, quæ refrigerantis atque humectantis naturæ ſunt, ueluti malua, atriplex, blitum, & quando tempus tulerit, cucurbita, item citrulli, & borago, illis in cibum permittuntur. Secundus ſcopus qui eſt, totum corpus ab humore melancholico, unde uitium hoc originem traxit, repurgare, completur purgantibus medicamentis uacuandæ atræ bili accommodis, in capite de ſcirrho ſuperius enumeratis. Inter quæ (quod ad rem præſentem attinet) principatum obtinet epithymũ (quod Romani inuolucrũ uocant) pondo drachmarum*

Primus ſcopus.

Victus ratio tenuis ſit, boniq́ ſucci.

Secundus ſcopus.

Humoris melancholici uacuatio.

Epithymum.

marum quatuor, in sero lactis mulsa'ue exhibitum, ut Galenus præcepit libro decimoquarto methodi medendi.

Sensim ac blande, nõ semel, atque affatim purgandum in cancro.

Ea autem quantitas epithymi, uel paulò maior, tertio quoque die offerenda est, ut scilicet melancholicus humor, qui in uenis collectus est, & cancro generationem dedit, sic sensim atque ex interuallo uacuetur: quandoquidem uniuersum simul euacuare uix datur. Sed nec semper prohibere possumus, ne deinceps eiusmodi succus in corpore generetur, & in uenis colligatur. Itaque materiæ eiusmodi antecedentis purgatio, sic per initia quidem simplicium aliquo, per uices molienda est. Deinde (si res ita expostulet, & simplicium exhibitione parum proficitur) compositorum aliquo, cuiusmodi est Galeni medicamentum atræ bilis uacuandæ dicatum, quod ex duobus & triginta

Hiera Ruffi. Hiera Auicennæ. Sanguinis missio.

simplicibus est compositum, uel hiera Ruffi, & Auicennæ, quæ nigrum ueratrum recipit. Nec ab ijs quidem ita repetitis purgationibus prius desistendũ est, quàm totus ille succus melancholicus in uenis collectus eductus fuerit, & pars tumore eiusmodi cancroso obsessa, ad naturalem statum omninò sit reducta. Quòd si nihil obstiterit, hoc est, si ætas, & uires permiserint, non inutile etiam fuerit in cancris ipsis sanguinem mittere, demum (ut dictum est) purgare: & si fuerint mulieres, menstrua euocare, siquidem nondum quinquagesimum annum attigerint, ut libro secundo ad Glauconem Galenus nos admonuit. Hæc secunda indicatio omnium prima est Galeno, quæ uerò primo loco posita est, secundum ordinem sibi iure uendicat. Cõmunis namque (inquit) indicatio curationis in cancro est, humorem, unde uitium est natum, illico uacuare: mox uerò probi-

Lib. 14. metho. meden.

bere, potißimùm si fieri potest, ne de cætero eiusmodi succus melancholicus in uenis colligatur. Sin id fieri nequit, saltem eum omninò ex interuallis uacuare, & simul particulam firmare, ne quid humorum redundantiæ ad eam confluat. Tertia igitur indicatio (quæ omnibus eiusmodi affectibus ex fluxione creatis, cõmunis est) nobis insinuat humorem, qui in particulam affectam procubuit, uel regerendum esse, uel digerendum omninò: adhæc particulam firmandam esse, ne quid humorum redundantiæ ad eam confluat. Porrò repellendi quod influxit tempus accommodum erit, in principio quidem, tam in ipso purgationis tempore, quàm antè. Vbi uerò iam totum corpus exquisitè purgaueris, tunc digerendi dabitur occasio. Verùm si mediocris tantùm purgatio præceßit, mixtam habere facultatem quod applicabitur medicamentum conueniet, reprimentem scilicet, & digerentem. Sanè, ut has intentiones ritè assequaris, deligenda tibi erunt medicamenta, quæ uiribus quidem sunt mediocria, qualitate uerò minimè mordentia: talia enim huiusmodi affectibus solùm sunt idonea. Nam quæ imbecillas uires habent (ut Galenus ait) nullum operæpretium efficiunt, sed uincuntur: Quæ uerò ualentiore sunt facultate, uehementer quidem tenuiores, quæ in uenis sunt sanguinis partes, uel digerunt, uel retrudunt: crassas uerò & melancholicas, quas fæci prius aßimulauimus, nec euocant, nec reprimunt: quin potius eas ad soluendum ac discutiendũ contumaces reddunt. Ad sanandos igitur incipientes cancros, mediocrium uirium medicamentis est opus, quæ scilicet nec propter imbecillitatem uincantur, nec propter effectus uehementiam, ua-

lenter

Tertius scopus.

Quid in principio, et simul ipso purgationis tempore agendum.

Quod aptũ medicamentũ cancris.

Lib. 14. Therap.

lenter sanguinem incrassare ualeant. Adhæc item (*ut dictum est*) *quæ omninò haud mordeant*, Quandoquidem *utij malignitas ab ijs quæ mordent, irritatur, ac* (*ut dici solet*) *efferatur. Cæterùm cùm materia ex qua ortum habent cancri, magna ex parte crassa sit, repulsioni, ac etiam resolutioni contumax, siue inobediens, multæq; malignitatis particeps, sat fecerimus* (*ubi saltem periculū ex chirurgia timuerimus, nec curari affectus aliter poßit*) *si usu præcedentium medicamentorum, ex ustis elotisq; metallicis* (*ut* Galenus *consulit*) *acceptorum, ipsos augeri prohibeamus, & præsertim si maiores fuerint: aut iuxta* Auicennæ *sententiam, eos ab ulceratione uindicemus.* Ad *quas intentiones libro secundo ad* Glauconem, *succum solani, & medicamen ex pompholyge constans, aut quod ex chalcite fit* (*dia palma uulgò appellatur*) *magnoperè* Gal. *cōmendauit.*

Succus solani.

Diapompholygos.

Diaphenicine seu diapalma.

Vnguentū Diapompholygos Theodorici.

Proindè & Theodoricus *ad eam rem unguentum instituit diapompholygos nominatum, quod eidem recipit olei rosarum, ceræ albæ, ana uncias quinque, succi granorum rubrorum, solani, uncias quatuor, cerussæ lotæ uncias duas, plumbi usti & loti, pompholygos,* (*quæ tuthia uulgò dicitur*) *ana unciam unam, thuris unciam semis.* Refert quoque Galenus *libro primo,* περὶ συνθέσεως τῶν φαρμάκων κατὰ τόπους, *id est, de compositione pharmacorum secundum loca, qui myamir ueteri interpreti inscriptus est, unguētum quoddam ex* Appollonio, *ad manantia capitis ulcera, quæ* Græci *achoras uocant, institutum: quod ad eiusmodi cancrosos tumores adprimè utile esse adfirmat.*

Appollonij medicamentum.

Recipit *autem olei uel rosacei uel omphacini, id est immaturi heminam, quæ* Græcis *cotyle dicitur, quod,*

Hemina capit uncias. 7. & semissem.

in pilam

in pilam plumbeam infuſum tantiſper ſub ſole cochlea rio etiam plumbeo agitari debet, aut piſtillo plumbeo teri, donec craſſeſcat, nigreſcatq́;, adeò ut plumbi colorem referat. Deinde *ſeorſum conterito, lythargyri libram unam, ceruſæ tantundem, & cum oleo commiſceto, ac fiat unguentum.* Porrò *quantum ualeat facultas plumbi, præſertim combuſti & eloti, in omnibus cancroſis diſpoſitionibus, ſatis ſuperq́; nouerunt omnes, qui de hac re periculum aliquando fecerunt, & qui attentè legerunt, quæ ſcribit* Galenus *de plumbo (quod molybdos Græcè eidem dicitur) libro nono de ſimplicium medicamentorum facultatibus.* Ad *eandem morboſam diſpoſitionem laudarunt* Paulus *&* Auicennas *emplaſtrum ex cancris fluuiatilibus, præſertim ſi parem modum cadmiæ receperit. Cancrorum igitur fluuiatilium crematorũ, & cadmiæ, par modus in pollinem coactus inſpergitur, aut cancrorum cinis unà cum cerato inſpergitur. Sed & idem Auicennas iubet minutos cancros, in quibus locis apprehendi poſſunt, radicitus eſſe extirpandos, excidendos'ue: facta uerò exciſione, huiuſmodi craßiorem ſanguinẽ circumquaque exprimendũ eſſe, deinde cauterio locum eſſe adurendum.* Hoc *enim reliquias materiæ dißipat & abſumit, membrum roborat, & hæmorrhagiam prohibet. Galenus etiam ante Auicennam cancros interdum per chirurgiam extirpandos eſſe permiſit, libro decimoquarto methodi medendi, ut de cancro ulcerato poſteà dicemus.* V*erumenimuerò, tametſi curationem hanc, quæ per chirurgiam fit,* Galenus *&* Auicennas *permittunt: ad uitandum tamen hæmorrhagiæ, & ulcerationis, imò uerò & uitæ ægrotantis periculum, ea*

Plumbi uis mirabilis in cancroſis tumoribus.

Paulus libr. 4. ex Archigine.

Chirurgia in cācris temerè non adhibenda.

omissa, curandi rationem præscriptam, quæ solis leuibus, & quasi adblandientibus medicamentis fit, tanquam tutiorem, & minus calumniæ oppositam amplecti, atque ea sola contenti esse debemus. Quandoquidem, si eiusmodi tumor cancrosus, qui iam in molem insignem creuit, qua sanis partibus coniungitur, totus circuncidatur, statim immodicæ profusionis sanguinis, propter uasorum magnitudinem, maximeq; arteriarum periculum imminet. Quas si laqueis (inquit Galenus) intercipias, consortij iure aliæ partes afficientur, & ingenti dolore cruciabuntur. Adde, quòd excisa carcinœmata (ut Celsus ait) etiam post inductam cicatricem tamen reuerterunt, & causam mortis attulerunt. Sin eius mali radices exurere uelis, neque hoc quidem sine graui iactura uicinarũ partium fiet, præsertim si iuxta principes partes exustio fiat. Itaque cancri maiores, & qui iam inuetauerint, neque ferro temerè adurendi sunt, neque scalpello excidendi, sed blandè potius, ac leniter (uti diximus) tractandi. Plærique enim nullam uim adhibendo, qua tollere id malũ tentent, sed imponendo tantùm lenia medicamenta, quæ quasi blandiantur, quo minus ad ultimam senectam perueniant, non prohibentur. Reliqua quæ ad huius operis complementum, seu absolutam de cancro tractationem attinent, ex tractatu de ulceribus, capite de cancro ulcerato requirenda sunt.

Capita curationis cancri non ulcerati adhuc incipientis, summa corporis occupantis.

1 IN cancro incipiente, & qui ex humore non admodùm crasso constat, nec uenas ualde tumentes exerit, humorem melancholicum, unde hoc genus uitij nascitur,

ſcitur, à toto corpore imprimis uacuato.

Ergo ſi ætas & uires ferant, ſecta in cubito uena, 2
ſanguinẽ primùm, quantũ res ipſa efflagitat, mittito.

Deinde medicamẽta bilem atrã per aluũ exigẽtia, 3
initio quidem blãda & mitiora, poſteà uerò uehemen tiora, paulatim uim eorũ augẽdo, laboranti exhibeto.

Si menſtruæ purgationes in mulieribus ante quin- 4
quageſimũ annum, aut mariſcæ, tum in eis, tum in uiris, ex interuallis ſanguinem fundẽtes, ſuppreſſæ ſint, illas modis omnibus prouocato.

Interim tenuem uictus rationem, & quæ probum 5
ſuccum ac minimè melancholicum generet; inſtituito.

Si prohibere nõ poßis, quò minus ſuccus craſſus et 6
melancholicus in uenis colligatur, eum ex interuallo, tum ſimplicibus tum cõpoſitis medicamẽtis uacuato.

Præcedentes aphoriſmi ad medicum ſpectant: qui uerò ſequuntur, ad chirurgum pertinent.

Remedia affectæ parti ante purgationẽ, & in ipſo 7
purgationis tempore, repellentia: ubi uerò corpus integrè repurgatum eſt, digerentia: uiribus mediocria, & qualitate minimè mordentia, adhibeto.

Ergo ſolani ſuccum, uel medicamentum ex pompho 8
lyge, aut quod ex chalcite cõſtat, (diapalma uulgò appellatur) atque id genus alia, dolenti loco admoueto.

Quòd ſi per chirurgiam cancrum ſanare audebis, 9
melancholico humore prius medici conſilio repurgato, quod uitiatum eſt prorſus excindito, & ſanguinem ſatis multum effluere ſinito, craßioremq; ex uicinis partibus exprimito; atque affectum tandem ſimiliter reliquis ulceribus ſanato.

FINIS PRIMI LIBRI.

GENERALIS DIVISIO VVLNERVM, IN LIBRVM SECVNDVM CHIRVRGI- carum Institutionum Ioan. Tagaultij Medici.

VNionis solutæ nomina ac differẽtię Galeno lib. 4. metho. meden. sunt.

Trauma,	id est,	*Solutio quædam ex uulnerando in carnosa parte relicta.*
Helcos,		*Vlcus, etiam in carne.*
Catagma,		*Fractura, in osse.*
Spasma,		*Conuulsio, siue distensio, in neruo.*
Apospasma,		*Auulsio, in ligamento.*
Rhegma,		*Ruptio, in musculis.*
Thlasma,		*Collisio, uel contusio, in uasis proprie.*

Soluunt etiam continuum.

Ecchymωsis, siue Ecchymωma, — *Dicitur quasi inhumoratio, quæ fit cùm sanguis subter cutem effunditur, & coit: affectus plurimùm unà cum contusione ruptioneq; incidens.*

Anastomωsi, id est, Oris *uasorum apertio.*

Diapedesis, — *id est,* Trãscolatio, *subsultus, aut exilitio.* Fit *tunica ipsa uasorum sanguinis rarefacta, aut gracilium uasorum ore adaperto, & sanguine tenuato.* Ad *anastomωsin ferè reducitur.*

Anabrosis, seu Diabrosis, { *id est, erosio. Venis aut arterijs intrinsecùs accidit, ex succo aliquo, cui mordens natura insit.*

Species solutionis continui apud Auicennam, fen. 2. libri primi, sunt: *Nihil refert si speciẽ, uel differentiam hic dixeris.*

Excoriatio, &		*Cute.*
Scarificatio,		*Carne, recẽs et cruẽta,*
Vulnus, siue Plaga,		*Carne cum pure.*
Vlcus,		*Neruo.*
Punctura.		*Osse, secũdum latum.*
Incisio,		*Venis & arterijs.*
Apertio,	*in*	*Osse, secundum longũ.*
Scissura,		*Osse, numerosa continui solutio.*
Contusio,		
Attritio,		*Extremo musculi.*
Ruptura,		*Panniculis, & diaphragmate.*
Fractura,		
Et quædam aliæ.		*Ossibus.*

VVLNERVM DIFFERENTIAE.

Plagarum, seu cruentorum adhuc uulnerũ, differẽtiæ Guidoni, & alijs nostræ ætatis chirurgis, à tribus potissimũ sumũtur: Nempe,

1 À *natura particularum, in quibus consistunt.*
2 *Ab essentia ipsius solutionis continuitatis.*
3 À *proprijs differentijs ipsius solutionis unitatis, ex uulnere excitatæ.*

1 Vulnerum differentiæ, à natura particularum sumptæ.

Vulnus in parte similari.

Vulnus in parte inſtrumentaria.

Vulnus in parte ſimilari.

Molli.

Dura.

Mediocri.

Vulnerum differentiæ à parte ſimilari affecta.

Vulnus in parte ſimilari molli.

Vulnus in carne.

Vulnus in pinguedine.

Vulnus in parte ſimilari dura.

Vulnus in oſſe.

Vulnus in iunctura.

Vulnus in parte conſimili mediocri.

Vulnus in neruo.

Vulnus in tendone.

Vulnus in ligamento.

Vulnus in arteria.

Vulnus in uena.

Vulnerũ differentiæ à parte organica affecta.

Vulnus in parte organica, ſeu inſtrumẽtaria.

Vulnus in parte principe.

Vulnus in parte principi ſeruiente.

Vulnus in parte principi non ſubminiſtrante.

Vulnus in parte principe.

Vulnus in corde.

Vulnus in cerebro.

Vulnus in iecinore.

Vulnus in parte principi parti miniſtrante.

Vulnus in aſpera arteria.

Vulnus in œſophago ſiue gula.

Vulnus in ueſica, &c.

Vulnus in parte principi alicui membro nõ ſubſeruiente.

Vulnus in naso.
Vulnus in aure.
Vulnus in oculis.
Vulnus in manu.
Vulnus in pede, &c.

2 Vulnerum differentiæ, sumptæ ab essentia ipsius solutionis continuitatis.

Has et sequentes differentias, latius prosequemur in tractatu sequenti de ulceribus.

Vulnus simplex, { *id est, Cum nullo alio affectu complicatum.*

Vulnus compositum, { *id est, Cum alio quopiam uno, multis'ue affectibus consistens.*

3 Vulnerum simpliciũ differentiæ, sumptæ à proprijs differentijs ipsius solutionis unionis, seu diuortij continui.

Vulnuus magnum,
Vulnus paruum.

Vulnus breue,
Vulnus longum.

Vulnus latum,
Vulnus angustum.

Vulnus in superficie,
Vulnus profundum.

Vulnus æquale,
Vulnus inæquale.

} *Spatium, quantitas, seu magnitudo diuisionis.*

Vulnus rectum,
Vulnus obliquum.
Vulnus retortum,
Vulnus uncum.
} *Figura.*

Sunt & aliæ adhuc differẽtiæ uulnerum, sed extrinsecùs accidentes Galeno, sumptæ.

1 *A' generationis ratione.*
2 *A' situ, seu loco in eadem parte affecta.*

1 Differentiæ uulnerũ, à generationis rõne.

Vulnus diruptum.
Vulnus incisum.
Vulnus partim incisum, partim diruptum.
Punctio nerui.
Præcisio nerui.
Præcisio uenæ.
Præcisio arteriæ.

2 Vulnerum differentiæ à situ, seu loco in eadem parte affecta.

Vulnus secundum longitudinem.
Vulnus secundum transuersum.
Vulnus in principio musculi.
Vulnus in fine musculi.
Vulnus in medio musculi.

His accedunt & aliæ differentiæ, sed impropriè dictæ à complexu uulneris.

1 *Cum symptomate.*
2 *Cum morbo.*

1 Vulneris differẽtiæ à cõplexu cũ symptω(mate.

Vulnus crucians, seu dolorosum.
Vulnus dolore uacans.

Vulnus pru-

Vulnus pruriens, id est, cum pruritu affligens.
Vulnus cum delirio.
Vulnus cum impotentia membri.
Vulnus cum syncope.
Vulnus cum sanguinis profusione.

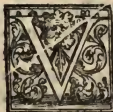
2 Vulneris differētiæ à cōplexu cū morbo.

Vulnus cum intemperie.
Vuulnus cum phlegmone.
Vulnus cum erysipelate.
Vulnus cum carne supercrescente, &c. Reliqua ex diuisione de ulceribus sunt requirenda.

INSTITVTIONVM CHIRVRGICARVM IOANNIS *TAGAVLTII MEDICI,* LIBER SECVNDVS,

In quo generatim de Plagis, seu Cruentis uulneribus, tractatur.

Quid uulnus, quæ sint species solutæ unitatis, quot uulnerum differentiæ, & à quibus sumantur. Cap. I.

VLNVS (VT RECENtiores definiunt chirurgi) *solutio est continuitatis, recens, cruēta, sine pure seu putrefactione, in particulis mollioribus extrinsecus incidens.* *Hanc unionis continuitatisue solutionem, non modò Auicennæ interpres, sed & omnes communiter plagam etiam appellant. Cæterum in hac definitione, solutio*

Vulneris diffinitio.

Definitionis uulneris examinatio.

Genus. Galc. lib. 1. de morb. & sympt. Auerr. 2. & 3. col.

lutio cōtinuitatis, (quæ & unitatis diuortium, ac diuisio appellatur) generis locū sibi uendicat: quippe quæ communis morbus sit, tum simplicibus (quas & similares uocamus) tum compositis, seu organicis particulis. Primò tamen ac magis propriè similaribus particulis conuenit atque attribuitur, quàm compositis.

Differentia.

Reliqua quæ in diffinitione subnectuntur, differentiæ rationem habent: nempe, recens, cruenta, siue sanguinolenta, sine pure seu putrefactione, quæ omnia ad differentiam ulceris posita sunt: quòd quidem, iuxta recentiorum placita, iam antiqua est unitatis solutio siue diuisio, cum putri quadam humorum colluuie, seu putrefactione, & absque sanguinis profusione. Postrema diffinitionis particula, utpote, in partibus mollioribus facta siue incidens, adiecta est propter fracturas, quæ in duris partibus, cuiusmodi sunt ossa, contingunt. Porrò iuxta hanc generalem particularum corporis humani diuisionem, quidam chirurgiam bimembrem fecerunt. Alia enim est (inquiunt) quæ in carne, alia quæ in osse suas operationes exercet. Carnis enim nomine, musculos, neruos, uenas, & arterias etiam intelligunt: quæ omnia sub mollibus & mediocribus particulis alij comprehenderunt. Dictionem, extrinsecùs, in fine definitionis adiecimus, ad differentiam solutionis unitatis, quæ fit à causa interna.

Solutæ unitatis uariæ species apud Auicen.

Cæterùm solutionis continuitatis multæ sunt species, in secunda fen. primi canonis Auicennæ enumeratæ. Vulnus, inquam, ulcus, apertio, scissura, excisio, punctura, incisio, fractura, contusio, & id genus alia: quorum descriptiones, & differentiæ suis locis addentur.

Nomina solutæ unitatis. Gale. lib. 4. metho. med.

Nomina autem solutæ unitatis apud Galenū sunt, ἕλκος,

id est,

id est, ulcus, quod in carne est: κάταγμα, id est, fractura, in osse: σπάσμα, id est, conuulsio, siue distensio, in neruo: ἀπόσπασμα, id est, auulsio, uel diuulsio, in ligamento: ῥῆγμα, id est, ruptio, in musculis: θλάσμα, id est, collisio, uel contusio, in uasis propriè. Soluunt etiam continuum ἐκχύμωσις, siue ἐκχύμωμα, id est, sanguinis subter cutem effusio, et coitus, plurimùm una cum contusione ruptioneq; incidens, de qua latius in sequentibus dicemus: ἀναστόμωσις, id est, oris uasorum apertio, quatenus facit ecchymosin: διαπήδησις, id est, transcolatio, subsultus, aut exilitio, quæ ad anostomosin reducitur: ἀνάβρωσις, id est, erosio, & quæ διάβρωσις dicitur. Porrò non adeò magna, atque anxia cura ipsorum nominum habenda est, modò res ipsa de qua agitur, intelligatur. Itaque sæpius nomen unũ pro altero ponitur. Vulnus enim & ulcus apud eos, qui Græcorum libros in Latinum sermonem conuerterunt, idem omninò significant, modoq; unum, modò alterum pro re eadem usurpatur. Apud eos uerò, qui Arabica Latina fecerunt, uulnus & ulcus aliquid inter se discriminis habent. Hi nanque uulnus uel plagam appellant, ubi nondum est pus: ulcus uerò, ubi iam pus adest. Et sanè qui Græcos secuti sunt, rectius quàm qui Arabes sunt imitati, censuerunt. Vulnerum, siue ulcerum duæ sunt duntaxat primæ ac maximæ differentiæ Galeno, in quarto libro Therapeutices. Omne nanque ulcus siue uulnus, uel absente causa, quæ ipsum excitauit, cõsistit, uel efficientem ipsam causam secũ annexam habet. Solutionis autem huiusmodi cõtinuitatis species, sed præsertim uulneris, potißimas ac præcipuas suas differentias à tribus

Vulnus & ulcus pro eodem.

Vulnerum duæ differentiæ primæ.

Differentiæ uulnerum à tribus potißimùm sumuntur.

À natura partium.

bus Guidoni, ac illius ætatis chirurgis desumũtur. Primò à natura particularũ, siue à locis affectis, in quibus

Diuisio partiũ.

consistunt. Quædam enim (ut libro tertio artis paruæ refert Galenus) fiunt in partibus consimilibus siue homocomerijs: quædam uerò in organicis, siue instrumentarijs. Aliæ item in mollibus particulis; aliæ in duris, aliæ uerò in mediocribus, id est, in ijs quæ inter duras & molles ambigunt. Quæ in particulis mollibus contingunt: aliæ quidem sunt in carne, aliæ in adipe siue pinguedine. Ex ijs uerò quæ in duris fiunt partibus, aliæ ossium substantiam occupant, aliæ suturas ipsas. Denique quæ in mediocribus particulis incidunt, quædam in neruis, tendonibus, & syndesmis, id est, nerueis ligamentis, siue copulis: quædam in uenis, & arterijs consistunt. Quæ autem organicas partes inuadũt, aliæ in principalibus membris fiunt, ut in corde, cerebro, & hepate: aliæ uerò in ijs, quæ principibus ipsis particulis subministrãt, ut in aspera arteria, œsophago siue gula, & uesica: aliæ item in non subseruientibus ipsis principijs seu principalibus membris, ut in auriculis, pedibus, manibus, oculis, naso, & id genus alijs. Differunt quoque uulnera, siue plagæ, pro telorum ac rerum à quibus inferuntur uarietate, ut in sequentibus

Ab essentia morbi.

dicetur. Secundò sumuntur differentiæ solutionis continuitatis, sed præsertim uulnerum, ab ipsius morbi essentia, ut Galenus docuit libro tertio methodi medendi. Quædam enim solutio unitatis simplex est, quædam uerò composita. Ac simplex quidem appellatur, si nec morbus ullus, nec symptoma simul adsit cũ ipsa. Composita uerò, quando duos uel plures affectus secum adiunctos habet, ut à Galeno scriptum

est libro

est libro quarto Therapeutices: quod & in sequenti capite, ac rursus in tractatu de ulceribus, dicetur. Scribit autem ad hunc modum Galenus loco nuper citato:
» *Omne ulcus siue uulnus aut solum est, ipsumq; per*
» *se, nullo nec cum eo simul inuadente, nec ipsum præ-*
» *cedente, aut sequente alio affectu: aut cum alio quo-*
» *piam uno, multis'ue consistit. Quorum alij non modò*
» *statim ab initio ulcus excitarunt, sed etiam nũc maius*
» *efficiunt: alij eius sine quo non, ut ad curandi opus ra-*
tionẽ obtinẽt. Tertiò desumuntur uulnerũ differẽtiæ, à proprijs differẽtijs ipsius solutionis unitatis ex uulnere excitatæ. Cæterùm propriæ eiusmodi differentiæ sumuntur rursus ab ipsa uulneris natura, ut Galenus nobis indicauit libro tertio methodi medendi: nẽpe à spacio seu quantitate diuisionis, ut à magnitudine & paruitate, æqualitate & inæqualitate, profunditate & superficie, breuitate & longitudine. Item à figura, ut à rectitudine & obliquitate. Adhæc à generationis ratione, ut quia totum sit incisum, uel totum diruptum, uel pars incisa pars dirupta: & ab id genus alijs, quæ fusius in tractatu de ulceribus, qui hunc proximè sequitur, explicabuntur. Porrò ab huiusmodi differentijs, iudicia, curãdi indicationes, auxilia quoque, & modus curationis, omninò desumuntur, ut ex sequẽtibus manifestum euadet. Itaque non satis est primas illas indicationes, quæ ex affectibus desumuntur, nouisse. Hæ nanque principium tantùm sunt, & (ut sic dicatur) carcer, unde medendi ratio promouet. Nulla autem prorsus ipsius medicinæ artis portio, aut certè nec magna nec propria, aut ratione digna, sed quæ etiam (ut tertio Therap. ait Galenus) plebeis sit communis.

Differẽtię sumptæ à natura uulneris.

Galenus 3. Therapeu. Indicatio quæ à morbo sumitur, principium tantum est methodi, quæ de medendo instituitur.

Cognitio, quę habetur per ipsius rei naturã, quæ perpendat.

munis, & nota. Non ergo *satis est nosse, quid ex prima indicatione agendum sit. sed & particulares indicationes diligenter considerandæ sunt: cuiusq; scilicet particulæ substantiam æstimando, tum actionem; tum usum, situmq;. A quibus procedens, non solùm quod sanari non potest, præuidebis: sed etiam quod recipere sanitatem potest, de inueniendis ei remedijs facilè delibe-*

Morborũ uerus curator quis.

rabis. Solus igitur is meritò morborum est curator, cui facultas est illa remedia inueniendi, ex quibus perfici possit, quod à prima indicatione suggeritur. Eritq;

Primum artis opus esse, ut cognoscas an sperari possit quod destinas. Lib. 3. metho. meden.

hoc ipsum primum artis opus, ut intelligas, sperare ne id quò tendis debeas, an secùs. Eius autem rei duplex *cognitio est Galeno, nec potest addi ratio tertia.* Al*tera per experientiam, cui longo usu est opus.* Alte*ra per ipsius rei nturam, quam rationẽ quadam & methodo disquirimus, perpendendo scilicet non modò corporis uniuersi, sed etiam afflictæ particulæ temperamẽtum, & reliqua quæ modò diximus.*

De causis, signis, & iudicijs uulnerum. Cap. II.

Solutæ continuitatis causæ uniuersales.

TAMETSI *Galenus lib. 2. de morbis & symptomatis, omnes solutæ unitatis (qui morbus est omnibus partibus communis) causas summatim in duas reuocat: (aut enim, inquit, extrinsecùs irruunt, aut ex ipso corpore oriuntur.) recentium tamen uulnerum, prout huiusmodi, id est, quatenus recentes ac cruẽtæ plagæ sunt, causæ censentur quæcunque extrinsecùs aduenientia, uulnerare, perforare, incidere, abrũpere, cõtundere, ac distendere possunt,*

sunt. Has autem uulnerum causas speciatim expreßit Halyabbas; sermone quarto regalis dispositionis, dum ait: *Vulnera fiunt, uel à corpore inanimato, ut ense, baculo, lapide, aut alio quouis simili: aut ab animato, ut uenenatorum animalium punctura, aut ferarum morsu.* Ex quibus aliæ rursus sumuntur uulnerum differentiæ: quandoquidem alia incisiones, alia contusiones, alia uerò morsuræ dicuntur. À quibus etiam curandi indicationes nobis suggeruntur, per accidens tamen. Demonstratum nanque est à Galeno lib. 4. meth. med. nullam externarum, uel (ut nunc loquuntur) primitiuarum causarum, curationis indicatricem esse, sed huius indicationem ab ipso affectu initium habere. À nullo enim, inquit, eorum quæ adhuc non permanent, indicatio sumi eius quod ex usu sit, potest. Verùm quoniam ad eum affectum noscendum, qui omninò tum rationem, tum sensum lateat, sæpe cogimur de externa causa inquirere: opinatur uulgus hanc quoque sanationis rationem indicare: quod planè secùs est. Nam quod adhuc nō est, (ut causa externa) curationem non desyderat: quippe, rei præsentis tantùm est curatio, ut eius quod futurum est prouidentia. Quòd si id quod amplius non est, curationē non postulet, neque sanè ab eo ulla sumi potest curandi indicatio. Siquidē absurdū sit (ut Galenus ait) aliud esse quod curandi rationem præscribat, aliud quod curetur, & econtrà. Nihil igitur ad curationis indicationem conducit, externa causa cognita, sicuti nec tempus ipsum, sed ad præsentis duntaxat affectus (qui nostram fugit notitiam) cognitionem. Quare dicere indicationem curationis ab externa causa, quæ uulnus excitauit, desumi, omni modo est absur-

Halyab.

Externæ causæ curationem non indicant, sed affectum.

Rei præsentis est curatio, non absentis.

3 metho. statim ab initio.

est absurdum. Quod enim nec nunc lædit, nec læsurum timetur, id ab utroque artis munere, tum eo quod curat, tum eo quod prouidet, excessit. Itaque (ut breuiter dicam) ubi præsentis affectus nihil latet, nulla iam externæ causæ, sicuti nec temporis, est utilitas.

De signis, & iudicijs uulnerum. Cap. III.

Notæ & iudicia à uulnerum unde petantur.

OTAE *uulnerum non aliunde petendæ sunt, quàm ex iudicio sensus, sed uisus maximè. Iudicia uerò seu signa prognostica ipsorum, sicuti etiam & omnis solutionis continuitatis, desumũtur ex substantia, usu, atque actione affectæ cuiusque particulæ. Et præterea ex propria ipsius dispositionis, siue affectus essentia. Itẽ ex symptomatis, quæ uulneribus ipsis accedunt, ut ex sequentibus patebit. Itaque iudicat Gal. lib. 4. Therapeutices, quòd magna & grauia uulnera non mediocre adferunt periculum. Trifariàm autem uulnera ipsa, ut & reliqua omnia uitia, grauia magnaq; redduntur: nempe uel propter afflictæ partis præstantiam siue præcellentiã, uel propter affectus magnitudinem, uel propterea quòd sunt cacoëthe, id est, maligna, contumacia, ac rebellia. Hinc uulnera quæ in capite accepta sunt, aut intra thoracem, intra'ue etiam peritonæum penetrauerunt, non paruum periculum aduehunt, potißimùm si quid interiorum unà sit ulneratum. Quinetiam cacoëthe esse, quæcunque in articulis accepta uulnera sunt, id quoque (ut Galenus inquit) omnes ferè sciunt. Empirici quidem ex sola ipsa experientia: qui uerò corporis na=*

Vulnera trifariam magna & grauia reddi.

Vulnera in articulis Cacoëthe esse.

Lib. 14. Therapeu.

ris naturæ scientiam comparare studuerunt, ex ipsa uulneratarum partium natura. Vbi enim tendones, & nerui, & carne uacua, atque ossea loca sunt, hic doloris, uigiliarum, conuulsionis, & delirij periculum instat. Adhæc uulnera quæ adeò magna sunt, ut suturis indigeant, aut si non his, certè deligatura, periculo non uacant: cuiusmodi sunt ea, quæ principales musculos per transuersum penitus diuidunt, magnasq; uenas, neruos, & arterias, atque etiam medullas ipsas discindunt, ac contundunt. Primum (nempe partis læsæ præstantiam) hoc aphorismo nobis expressit Hippocrates:

Vulnera quæ suturis indigēt, periculo non uacare.

Præstantia partis.

18. Lib. 6.

,, Vesica descissa, id est, magno atque profundo uulnere
,, diuisa, aut cerebro, aut corde, aut septo transuerso, aut
,, aliquo ex tenuioribus intestinis, aut uentriculo, aut ie-
,, core, lethale est. Tertij uerò, utpote cacoëthiæ, mentionē fecit ille idē ἀρχιατρὸς alijs in aphorismis: ubi tradit eos, quibus tumores in ulceribus apparent, non admodùm conuelli, neque insanire: uerùm his de repentè euanescentibus, quibusdam conuulsiones, & distensiones fieri, quando scilicet uulnera à tergo infestant: quibusdam uerò insaniam, uel lateris dolorem acutum, uel suppurationem, cùm scilicet in partibus anterioribus, quæ uenosæ sunt atque arteriosæ, uulnera contigerint: uel intestinorum difficultatem (quam sanguineam nominant) si tumores sunt rubicundi, id est, sanguinei. Idē mox subiungit: Quòd si in uulneribus præualidis, siue fortibus & prauis, tumor non appareat, malum est ingens, hoc est, noxa est magna. Etenim in his suspicari licet materiam, quæ uulneribus decumbere assolet, auerti, ac transmutari in sedem aliquam principē. Vulnera autem praua hic appellari, ab Hippocrate (ut Gale-

Aph. 65. lib. 5.

Tumores de repente detumescentes, malum portendunt.

Aph. 66. lib. 5.

Praua uulnera.

mentario aphorismi paulò antè citati, uesica discissa, &c. uulnerum quædam esse ualde & ex necessitate lethalia: quædam uerò non ex necessitate, sed magna ex parte talia esse: contrà uerò quædam omninò sanabilia, quædam ut plurimùm. Lethalia sunt ex necessitate ac insanabilia, quæ cordis substantiam penetrant: hæc enim protinus hominem è uita tollunt. Quandoquidem corde sic percusso, totus sanguis, ita imperante natura, affatim ad ipsum, ueluti ad præcipuam uitæ arcem, confugit, ac ex omnibus corporis partibus, ut læsæ parti ferat suppetias, transmittitur: unde maxima statim fit sanguinis profusio, quam & spirituum resolutio mox consequitur: uel in percusso uiscere tumor præter naturam, maximè autem phlegmone, excitatur: uel tanta fit sanguinis collectio, obstructioq́; tā insignis, ut uitalis spiritus in corpus uniuersum, ut oportebat, amplius diffundi non poßit. Quò fit ut uenis & arterijs languescētibus, pallescēte uultu, & frigido maliq́; odoris oborto sudore, extremisq́; partibus frigidis apparētibus, matura mors sequatur. Cor enim neque solutionem continui diu, neque (ut inquit Auicennas) apostema, uita permanente, perferre potest. Sed & mortem etiam adferunt ineuitabilem magna ac profunda uulnera substantiæ cerebri, iecinoris, diaphragmatis, stomachi seu œsophagi, uentriculi, asperæ arteriæ, pulmonis, lienis, cystis fellis: renum quoque, et tenuium intestinorum, præsertim eius quod ieiunum appellatur, atque id genus aliorum membrorum principalium, aut ipsis principalibus membris seruientium, ministerio quidem, ceu ad uitam necessario. Ideò autē

Vulnera ex necessitate lethalia.

Cordis uulnus cur lethale.

2. primi. c. 5.

Cerebri uulnera.

O uulnera

uulnera eiusmodi lethalia ex necessitate dicũtur, quoniam nullus ex eis seruatur unquàm, mortemq́; concinnant inexcusabilem, ut in sequentibus demonstrabitur. Seruari etiam non possunt Celso, *quibus in spina medulla percussa est, & quibus circa fauces grandes uenæ uel arteriæ præcisæ sunt.*

Vulnera magna ex parte lethalia.

Vulnera uerò ea non ex necessitate, sed secundum plurimum mortalia dicũtur, quæ ad regionem prædictarum partium perueniũt, uel eas leuiter, ac superficietenus duntaxat attingunt, non autem præaltè adiguntur, nec effatu digna sunt. Adhæc quæ in capite musculorum accepta fuerunt. Ob id autem mortalia ut plurimùm ac non ex necessitate dicuntur, quoniã uulneratis, nisi ritè tractentur, prorsus ex eis commoriendum sit. Si uerò in nullo peccatum sit, illos interdùm sanari contingit.

Guido.

Hinc Guido *se quendam uidisse affirmat, qui in parte postica capitis uulnus acceperat, ex quo parua quædam portio substantiæ cerebri exierat, (ut ex memoriæ læsione cognitum est) & tamen is à tali uulnere conualuit, restitutaq́; est illi ex integro post curationem uulneris, memoria.* Non *tamẽ asserit illum superstitem permanere potuisse, si tota una cellula, seu totus unus uentriculus, per uulnus exiuisset: ut de quodam* Cellario *refert* Theodoricus. *Sed nec Galenus etiam adfirmat, in illo adolescente, quem uulneratum uidit Smyrnæ in* Ionia, *uiuente adhuc præceptore suo* Pelope, *aliquid substantiæ cerebri ademptum fuisse, sed dũtaxat eum uulnus effatu dignum accepisse, in alterum anteriorum uentriculorum cerebri: quos ob id geminos natura condidit, ut si alter ipsorum læsus fuerit, reliquus adhuc subseruiat.*

Comment. 18. lib. 6. aphor.

subseruiat. Sed & hoc tanquàm admirabile ac stupendum quoddam, incredibileq; spectaculum, seu naturæ miraculum narrat idem Gale. libro octauo de usu partium corporis humani : ipsumq; adolescentem tandem sanatum fuisse refert, Dei *potius, ut credebatur, uoluntate, quàm arte. Quòd si (inquit) ambo uentriculi simul fuissent uulnerati, ne tẽporis quidem momentum is uiuere potuisset.* Vnde *colligit ibidem geminitatis (ut sic dicam) quorundam organorum necessitatem. Cerebrum itaque insigniter, & ad uentriculos usque uulneratum sanari, rarißimum est, & penè incredibile, ut in commentario aphorismi superiùs citati,* Galenus *adseruerat : ubi uerum esse scribit, quòd magna uulnera, quæ consueuit* Hippocrates *nominare discißiones, & præcisiones, in prænominatis particulis mortem adferunt ineuitabilem : fateriq; omnes, quòd uulnera, quæ usque ad aliquem uentriculorum cerebri penetrant, procul dubio internecant, mortẽq; adferunt præproperam.* Porrò *uulnera cerebri, & membranarum ipsum obuoluentium (quas* Græci *μήνιγγας uocant) ideò lethalia sunt, quoniã ad læsionẽ ipsius cerebri, et membranarum ipsum continentium, sequitur læsio, & interdùm abolitio actionis musculorum thoracis, & aliorum membrorum respirationi subseruientium.* Horum *autem actione deperdita, perire simul respirationem necesse est : unde cordis quoque temperamentũ soluitur. Quo fit tandem, ut etiam animalis ipsius necessariò sequatur interitus, ut libro quinto de locis affectis, scribit* Galenus*. Cerebro igitur læso insigniter, aut meningibus ipsum continentibus*

Adolescens ex uulnere cerebri conualuit.

18 lib.6.

Vulnera cerebri cur lethalia.

 bus

Hepatis uulnera.

bus discißis, homini, atque omni animanti prorsus cōmoriendū est. Guido à Cauliaco asserit hepatis uulnera, etiam circa fibras ipsius, non admodùm tamen profunda, nec cum ablatione alicuius portionis substantiæ ipsius, glutinari, & prorsus sanari. Qua in re Galenum secutus est, qui in cōmentario decimooctauo libri sexti aphorism. haudquaquàm ueritati consentanea eos dixisse refert, qui non solùm uulnera, quæ in summa iecinoris parte consistunt, sanari posse adfirmabant, sed & profunda quoque in fibris eius facta, imò & fibras ipsas abscissas. Causa autē ob quam uulnera iecinoris magna ex parte lethalia sunt, est, quia propter defectum nutritionis cor languet, ac emoritur, atque ita tandem deperit animans, sed non illicò. Quandoquidem ob uirium hepatis imbecillitatem, sine alimento permanens, diutiùs etiam sufficere potest: ut Galenus est autor libro quinto de locis affectis, sic inquiens: Vbi iecur affectum est, tum ob inediam moriuntur animalia: uerùm per longa temporum spacia, in huiusmodi affectibus uitam protelare possunt. Sed de intemperie & morbis in compositione, hoc loco potiùs agit Galenus, quàm de uulnere. Si autem uulnera hepatis magna ac profunda sint, uenaq́; porta dicta iecinoris cauo cōmissa, uel concaua ab ipsius gibbo prodiens, dissecta fuerit, larga sanguinis profusione moriuntur, qui ita sunt uulnerati, priusquàm uulnera agglutinentur.

Vulnera diaphragmatis quādo insanabilia.

Vulnera quoque diaphragmatis, prorsus incurabilia sunt, maximè si in parte eius neruosa fiant. Hæc enim parte exangue est: adhæc, in continuo est motu. Quæ duo sanè prohibent, ne labra uulneris

neris agglutinentur, coalescant'ue. Neruosa namque corpora semel diuisa, nunquàm coëunt,ea præsertim, quæ in iugi,seu perpetuò sunt motu,cuiusmodi est septum transuersum. Quippe tametsi dici solet, quòd uulnera quæ sananda sunt: utique quietem requirunt, non solus tamen motus diaphragmatis, etiam si perpetuus,uulneris agglutinationem impedit, sed & ner uosa quoque cum ipso substantia. Quod abundè testatur Gal. his uerbis:Transuersi septi uulnera,in carnosis quidem partibus subindè coalescere sunt uisa, eius motu nõ obstante. Quæ uerò in neruosis eius hærent, insanabilia sunt. Sanè difficilis, grauisq; curatio est etiam eorum,quæ in carnosis sunt partibus,si has iam phlegmone occupauit. Accidit autem hæc curandi difficultas ob eam rem,quòd in ea uulnera sanies defluat, quæ impedimento est, ne labra solutæ unitatis coalescant. Vulnera autem,quæ pulmonibus incidunt,ideò curatu sunt difficillima, imò magna ex parte insanabilia:quoniam promptißimè phlegmonẽ excitant,quæ si semel occupauerit,exigua (inquit Galenus)uulneris glutinandi spes est. Adde quòd ea quæ sanandis ulceribus idonea sunt medicamenta,contingere illa integris saltem uiribus non possunt. Accedit prætereà & illis sanandi difficultas,quòd respirando mouẽtur, & tussiendo lacerantur. Cæterùm uulnera tracheæ,id est, asperæ arteriæ effatu digna, & maximè quæ cartilagineam eiusdem substantiam occupant, raro etiam ad sanitatem perducuntur. Particula enim hæc dura est, & exanguis, asiduaq; per uulnus fit respiratio, quæ sanè impedimento est,quominus labra coalescant. Ma

Neruosa substãtia, & motus, agglutinationẽ impediunt.

Lib. 5. methomeden.

Pulmonis uulnera.

Tracheæ arteriæ uulnera.

Oesophagi uulnera.

Lib.6.meth.

Venarum iugularium uulnera.

Ventriculi uulnera. Ieiuni. Matricis. Renum. Vesicæ. Cystis fellis.

Gal.cōmen.17. lib.6.aphoris.

gna quoque œsophagi uulnera, inter exitialia atque insanabilia numerari solent, tum ob cibi ac potus per eum transitum, qui sanè agglutinationē prohibet: tum quod eiusmodi uulnera duntaxat (ut Galenus *ait) contactu medicamentorum in transitu fruuntur, sicuti & quæ in ore, seu orificio uentriculi consistunt.* Verùm *his quæ ori ipsius uentriculi insident, sensus quoque acumen sanationi obstat.* Iugulares *uenæ (quas & organicas uocant) grandi uulnere percussæ, ægrè & rarò curationi cedunt: tum quòd larga sanguinis profusione, hominem uitali spiritu exhauriant: tum quòd ligaturam stringendo ac sistendo, sanguini necessariam, propter imminens suffocationis periculum, sustinere non possint.* Ventriculi *discißiones, & tenuium quoque intestinorum, sed omnium maximè ieiuni, matricis, renum, uesicæ, & folliculi fellis, modo quo suprà diximus, ob id lethales sunt, quòd hæ omnes particulæ neruosæ sint & exangues, per easq; uitiosarum ac superuacanearum humiditatum transitus fiat.* Adde *quòd earum usus perpetuò uitæ conseruandæ est necessarius, nedùm utilis.* Adhæc *medicamenta his locis penitioribus non possunt commodè admoueri.* Porrò *per uerbum, discißiones, magna (uti superiùs diximus) ac profunda uulnera intelligimus, & ad sinum usque interiorem longè lateq; penetrantia, qualia esse cernuntur in ijs, quæ penitus sunt excisa.* Hac *autem dictione ex industria usi sumus, ne quis putet uulnus quodcunque in prænominatis partibus exitiale esse atque insanabile.* Ventriculus *nanque & tenuiora intestina, quia non parùm participant carnosæ substantiæ,*

stantiæ, si in summa parte duntaxat uulnerata sint, sæpenumerò agglutinantur, & uelut collato fœdere in robur substantiæ corpulentæ concordi concretione coalescunt. Sic & uesicæ ceruicem siue collum quotidiè sanari uidemus, cùm ex ea lapis extrahitur: quoniam ea parte carnosa est. Idem & de alijs partibus iurè credi potest, si per summa corporis seu substantiæ earum uulnus duntaxat acceperint. Verumenimuero ieiunum intestinum uulneratum omnium maximè inter tenuia incurabile esse, omninò à Galeno & Paulo prædicatur, tum propter uasorum, quæ in eo sunt, magnitudinem multitudinemq;: tum quòd tunica prætenuis, neruosaq; existat. Adde quòd & bilem syncceram hoc intestinum ex cholagωgis poris recipit uniuersam, & omnium maximè iecori uicinum habetur.

Ieiuni uulnus cur insanabile.

Lib.6.ther. Lib.6.cap.42. Galen.lib.5.de usu partium.

Lienis uulnera, cùm munus habeat toti corpori apprimè utile, ac propè necessarium, sitq;(ut nōnulli dixerunt) ueluti alterum hepar, periculosa sunt, nō adeò tamen, ut aliarum modò dictarum particularum. Hi quoque in præcipiti sunt, in quibus usque ad cauitatem membrorū intus conditorū uulnera perueniunt. Hæc enim ut plurimùm lethalia sunt, tū quia aër externus & nos ambiens, per ea non alteratus ingrediens, internas partes non parùm offendit: tum quia per eadem internus exhalat spiritus, quo sic expirante & euanescēte, uirtutis robur insigniter offenditur & dissoluitur, multoq; imbecillius redditur. Accedit huc, quod huiusmodi uulnera haud commodè detergeri possunt: quodq; ea tandem degenerant in fistulas, & empyemata, id est, purulentas collectiones excitant:

Lienis uulnera.

Vulnera penetrantia.

unde & mors ipsis uulneratis demùm accidit. Signa autem, quibus prædictarum partium internarum uulnera, deprehendi poßint, tædiosæ prolixitatis uitandæ gratia, in hac uulnerum uniuersali methodo, consultò prætermisimus.

Vulnera in capite musculorum.

Cæterùm uulnera, & punctura, quæ in capite musculorum fiunt, ubi nerui, tendones, & ligamenta ferè carne nudantur: item quæ tribus digitis à iunctura distant, & quæ prope tempora accepta sunt, magna ex parte lethalia existunt.

Nerui & tendonis punctura.

Nerui uerò, & tendonis punctura, propter sensus uehementiam, & quoniam hæc pars principio, id est, cerebro continuatur, prompta est ad neruorum conuulsionem excitandam: ac tum præsertim, cùm nihil extrorsum expirat, obcæcato cutis uulnere: ut Galenus annotauit in opusculo cui titulum fecit μικροτέχνη. Proindè huiusmodi punctio mortem accersit. Noxa enim quæ cerebro illata est, statim communicatur organis respirationi seruientibus, ut iam suprà dictum est.

Spasmus ex uulnere lethalis, id est, ualde periculosus.

Quocirca quinto libro aphorismorum scripsit Hippocrates: Conuulsio ex uulnere lethalis est. Non quidem (ut Galenus ait in comment.) ex necesitate, sed admodùm crebrò: lethalis enim nomine hìc, ut & in plærisque alijs aphorismis, usus est Hippocrates pro periculosa, & ad mortem sæpius perducente.

Spasmi ex uulnere causæ.

Fiunt autem ex uulneribus conuulsiones, siue spasmi, ratione subsequentis ea inflammationis, ubi neruosas partes attigerit. Et primùm quidē uidentur conuelli, quæ è directo sunt partium inflammatione laborantium: deindè sic postquàm & principiū attigerit paßio, ad totum extenditur corpus.

Vulnera mem-

Membra autem particularia ex accepto uulnere iudicantur

iudicantur emortua, quando principes ac maiores uenæ, arteriæ quoque & ossa, à quibus uitam, nutricationem, & fulcimentum accipiebant, penitus excisa sunt & destructa: incipiuntq; liuescere aut nigrescere, mortis habitum induere, ac cadaueris formam repræsentare, non secùs quàm in gangræna & sphacelo, ut uidere est in excisione brachiorum & tibiarum. Iudicantur itidem membra ad usum à natura institutũ fore inepta, & perpetuò impotentia, quando nerui, tendones, & ligamenta (quos Græci syndesmos uocant) penitus sunt abscissa & destructa: suamq; protinus actionem perdunt, ac resiccari, et tabescere incipiunt.

brorum particularium quando ipsis mortalia.

Vulnera quãdo membris impotentiã adferũt.

Vulnera ea omnium tutißima sunt, & omninò (ut dicunt) sanabilia, quæ in euchymis, id est, boni succi corporibus, & in locis carnosis accepta sunt, ubi & nerui pauci, & uenæ, & arteriæ non multæ reperiuntur. Adhæc, quæ diuisionis magnitudinem non habent, hoc est, longitudinem, latitudinem, aut profunditatem non multam. Periculũ enim facit uulnus, quodcunque magnum est. Ratio autem ob quam hæc uulnera tutiorem habent curationem, omniumq; minimè formidanda sunt, est, quoniam ea nec febris, nec praua aliqua symptomata sequi consueuerunt, modò saltem rectè, & ut res expostulat, tractentur. Quocircà rectè ac prudenter feceris, si in tuis assertionibus, seu (ut dicunt) depositionibus hoc præfatus fueris, atque etiam addideris: dummodò nihil aliud superuenerit, quod nec impræsentiarũ apparet, nec in talibus accidere solet.

Vulnera tutiorem curationem habentia.

Cor. Cel.

Vulnera autem, quæ ut plurimùm sanabilia dicuntur, mediamq; inter duo dicta extrema (nẽpe omninò sanabilia,

Vulnera ut plurimũ sanabilia.

bilia, & ex necessitate lethalia) naturā sortiuntur, ea sunt, quæ in capite musculorū carnosorum longè à iuncturis & tēporibus, item quæ in caluaria, quam Græci κράνιον nominãt: thorace & uētre incidunt. Hæc. n. si ritè atque ex arte tractentur, adhibeaturq; diligens cura, & laborans obedientem se præstiterit, in nullo propriè indulgens uoluptati, exterioraq; omnia ritè adsint apparata, curationem indubiè recipere possunt. Si uerò in ijs peccatum sit, eorum curationem intercipi contingit, hominemq; tandem ad interitum deduci. Proinde cùm de illis ferre iudiciū uolueris, huius rei mentionem (ut nomini tuo consulas) te facere oportet.

Formula ferēdi iudicium de uulneratis ex scripto.

Cæterùm si coactus fueris à magistratu, super aliquo uulnere sentētiam ferre, eiusq; euentum, quantùm ars permittit, prædicere, imprimis annotandum tibi est, in schedis tuo chirographo obsignandis, quòd ex mandato ipsius magistratus uulneratum inuiseris, & uulnus seu uulnera omnia, si plura fuerint, diligenter & accuratè inspexeris. Deindè uulnus aut uulnera nomine expresso ac proprio, unà cum affecto loco exprimere debes. Postremò tuæ censuræ causam, ac iudicij per te lati, rationem te subijcere oportet. At uerò interim te admonitū uelim, ne iudicium tuum in hac re præcipites, sed maturè, prudenter, ac circunspectè omnia definias. Quandoquidē (ut ait ille) omne in præcipiti uitium stetit. et, ut à seniore illo Hippocrate bonarū artium primario autore scriptū est: iudiciū est difficile. Itaque tametsi terminus ultimus uulnerum sit quadragesimus dies: primus uerò intra septem dies consistat, & medius (iuxta formam & naturam acutorum morborum)

Aphoris. 1.

borum)ad decimumquartum protendatur,in ſuſpectis nihilominus ac dubijs uulneribus,expectandus eſt dies ſeptimus,priuſquàm aliquid de illis decernas,aut iudices.Solent enim ut plurimùm intra id tempus apparere accidentia,tum bona tum mala,quæ poſt accepta talia uulnera ſuperuenire conſueuerunt:febris inquam, ſyncope,mentis alienatio ac perturbatio,ſpaſmus,& id genus alia.Sed & interim diligenter conſiderandæ ſunt uirtutum actiones ex pulſu,lotio,uomitionibus,et alijs id genus, quæ forás excernuntur. Contemplari etiam oportet laborantis appetentiam, tollerantiam, uultum ſiue faciem, & conſimilia. Ex ijs itaque & conſimilibus præſagijs, quæ ab Hippocrate & Galeno memoriæ prodita ſunt,diligenter perpenſis & examinatis,robur uirtutis, morbi magnitudini conferes. Deinde tacitus apud te omnia recolliges, ut præſagire poßis,ac iudicium ferre, num moriturus ſit æger ex accepto uulnere,an tandem conualiturus. Qua in re cautè ac prudenter te geres. Nec eſt quòd dicas, ſi non fuiſſet uulneratus,nunquàm interijſſet,quantumuis in uictus ratione peccaſſet. Sed nec ſatis fuerit,ſi dixeris, uulneratum mortem nunquàm oppetijſſe, ſi ſibi cõſuluiſſet, ac omnia effeciſſet ſecundum rationẽ: ſcriptumq́; eſſe ab Hippocrate,quòd non ſolùm medicum præſtare ſe oportet opportuna facientem, ſed & ægrum,& aßidentes,&c.Quandoquidem non ſolùm famæ tuæ conſulere,& te ab obloquentium calumnia uindicare debes:ſed nihil etiam uel dicere coram magiſtratu,uel ſcripto annotare, quod cedat in damnum uel detrimentum laborantis,& conſanguineorum, aut

Aphoriſ. 1.

liberorum

liberorum eius, culpam omnem sic in eum reijciẽdo. Eorum nanque quæ fortuitò contingunt, tametsi nulla sit ars præseruatrix, est tamen ars aliqua curatrix. Siquidem ut uarijs periculis nostra corpora exposita sunt, ita et modis plurimis, ubi in ea inciderint, seruari possunt. Itaque, ut scribit Auicennas lib. 4. de extractione sagittarum, licet uulnera quædam sua natura lethalia sint, nõ tamen ob id relinquendus est uulneratus absque auxilijs: quin omnia aggredi ac tentare debet chirurgus, quæ ex arte, & secundum rationem fieri possunt, dummodò saltem ab aßidentibus amicis & consanguineis ipsius ægrotantis obnixè rogatus fuerit, ac de futuro rei exitu coram eis antequàm uulneratum attingat, præsagiuerit, ut se ab indoctorum & oblocutuleiorum calumnia & maledicentia uindicet. Plærique enim præter spem medicorum modo quodam mirabili, ac stupendo, mortem interdùm euadunt, ac sanitati restituuntur. Igitur cùm sæpe etiam præter expectationem quædam eueniant, curatio aggrediunda est. Quòd si uulneratum ipsum omni auxilio destitutum relinqueremus, & inde mors sequeretur, impij, ac inhumani meritò & diceremur, & haberemur. Sed ijs omissis, reliqua uulnerum iudicia persequamur. Igitur præter hæc te nosse oportet, quòd unio in partibus instrumentarijs, semel continui diuortium perpeßis, est impoßibilis, ut Galenus adserit libro artis medicinalis cap. nonagesimo. Cuius assertionis ratio est, quia abscißis omninò poris seu meatibus, uenis inquam, neruis, & arterijs, per quos ueluti per canales quosdam, alimentum, sensus, & uita, in ipsum membrum organicum

Auicennas.

Vulnerati non sunt relinquendi sine auxilio.

Plurima in morbis præter expectationẽ contingunt.

Vnio in partibus organicis semel diuisis est impoßibilis.

cum diffundebatur, promptissimè expirāt, exhalāt'ue, tum spiritus, tum uirtutes, ob substantiæ scilicet quam habent tenuitatem: (quod non contingit in animalibus ijs quæ imperfecta uocantur, atque etiam in plantis ipsis) non autem propter impotentiam, aut repugnantiam medicamentorum, ut rectè adstruebat Haly. in commentario loci nuper ex Galeno citati. Adhæc unio in parte carnosa possibilis est, etiam iuxta primam intentionem, ut dicunt. In osse uerò ex secunda duntaxat intentione. Vocatur autem hîc prima intentio, quando partes diuisæ, atque inuicem distantes, rursus uniuntur, & coalescunt, ut priùs unitæ erant, idq; absque medio aliquo heterogeneo, sed ratione quadam ac beneficio nutrimenti, facta scilicet modica quadam conuersione ipsius alimonij in carnem omninò uniformem, & consimilem priori. Secunda uerò intentio hîc intelligitur, quando ea quæ diuisa sunt, & unionis diuortium perpessa, alia quapiam interueniente substantia, ceu glutino quodam alligantur, atque inuicem coniunguntur. Porrò huiusmodi medium, cuius interuentu partes ossis fracti, seu diuisi adalligantur, adglutinantur'ue, Latinè callus, Græcè uerò πωρυς sarcoides nominatur. Qui quidem ex succo paulò crassiore fit, quàm is ex quo os concrescit. Causa autem propter quam fractum os nequeat coalescere, prima saltem intentione, est ipsius ossis durities: cum mollium tantùm corporum (ut Galenus ait) in unum coëundi sit habilitas: ut tum in externis uidere licet, nullo nec lapide cū lapide, nec testa cum testa coëunte: tum uerò in nobis ipsis. Altera causa est, imbecillitas facultatis alteratricis, quæ

Callus.

Porus sarcoides.

Quare os fractum non coalescat.

cis,quæ altrix nuncupatur,(ossa enim particulæ sunt exangues ac frigidæ)non autem inopia materiæ seminalis,seu spermaticæ,ut quidam putauerunt. Ossa nanque præsens semper habent alimentum spermaticum, quod quidem alterant,& in suam conuertunt substantiam,ac sibi aßimilant. Nerui autem,uenæ,et arteriæ, inquit Auicennas *Galeni authoritate fretus in quinto Therapeutices,mediam sortiuntur naturam inter carnem & ossa. Neque enim tam facilè coëunt ut caro, neque tam difficilè conglutinantur ut ossa. Siquidem eorum natura mediocritatem obtinet inter mollitiem & duritiem.* Proinde *de unienda eorum sectione,utique desperandum non est,ubi tum ipsa sit parua, tum hominis corpus natura molle: si uerò sectio magna fuerit,& in duro corpore,nulla prorsus eius glutinandæ spes est. Vnde* Galenus *loco nuper citato ad hunc modum ait: Videtur autẽ experientia quoque ipsa rationi subscribere: cùm & in pueris et in mulieribus,propter corporũ humiditatem & mollitiem,eam(arteriã intelligit)uiderim glutinari,& in uno iuuene agresti, cui exiguè erat incisa. Qui autem eam inciderat,inquit ille, medicus admodùm iuuenis erat, & operum artis parum peritus,uenãq; se incidisse putabat. Cùm enim brachium hominis,uenam incisurus, deligasset, contigit attolli ueluti in gibbum arteriam, atque ita hanc pro uena diuisit. Hanc autem incisionem* Galenus *curiosè coniunxit, conglutinauit,& persanauit. Verũ breuis sanè(ut dictum est)incisio erat. Quòd si utique magna,atque effatu digna fuisset, nulla certè ratione persanari potuisset. Quod* Hippocratis *testimonio cõfirmatur*

Nerui, uenæ, & arteriæ interdũ diuisę coẽunt.

Arteriam incisam aliquando uniri.

„ firmatur sexto aphorismorum sic inquientis: Cùm discissum fuerit os, aut cartilago, uel neruus, aut genæ „ particula tenuis, uel præputiũ, neq; augetur, neq; coalescit, hoc est, neque talis aliqua regignitur substantia, qualis abscissa est, neque unquam discissi corporis labra agglutinantur. In hoc autem aphorismo, uox discissum, diuisionis magnitudinem significat. Discissa nãque (ut Galenus ait in comment.) diuisionem habent usque ad finem peruenientem. Cæterùm nihil aduersus prædicta pugnat obiectio, quæ de ossibus puerorum adferri posset, quod scilicet coalescere possunt, ut libro artis medicinalis Gal. adserit: quia mollitiem habent, & uirtutis robur, ob propinquitatem suæ natiuitatis. Sed nec priùs asserta infirmat, quod de dentibus obijci solet, quòd scilicet renascantur, non solùm in pueritia, sed etiam in alijs ætatibus. Quoniam non generantur (inquit Albertus) ex materia ordinata, sed ex superfluitate: non quidem à uirtute prima cõformatrice, sed nutritoria inducente actum generatiuæ. Postremò iudicat Hipp. lib. aphoris. quòd uulnera in corpore eorum, quæ aqua inter cutem laborant, non facilè sanantur. Non priùs enim curantur uulnera aut ulcera, quàm ad cicatricem perducantur. Non possunt autem ad cicatricem perduci, nisi sufficienter exiccentur: quod non factu est facilè in ijs, quos aqua inter cutem malè habet, ob humiditatis immoderantiam, ut docuit Hippocrates in libro de ulceribus: & Auicennas his uerbis: „ Solutio continui, & ulceratio, & id genus alia, facilè ac citò curationem recipiunt, cùm in particulis fiunt, „ quæ bona prædita sunt temperatura. Contrà uerò, si membra

Aphoris. 19.

Discissa quæ dicantur.

Ossa puerorum fracta coalescunt.

Albertus Bononiensis.

Auicennas.

membra cacochyma occupauerint, plurimùm renituntur curationi, nec nisi tempore longo possunt ad sanitatem perduci. Sed multò adhuc difficilius curantur, quando corporibus eorum incidunt, qui uel hydrope laborant, uel lepra, id est, elephantiasi, aut aliqua alia praua temperatura. Prætereà in. 5. aphoris. Hippoc. sic ait: Vlceribus frigidum quidem mordax, cutim obdurat, dolorem insuperabilem facit, liuorem obducit, rigores febriles, conuulsiones, distensiones. Adhæc iudicatur, quòd insignes continui solutiones malè curatæ, præsertim circa iuncturam, maciem inducunt sequenti particulæ. Et hoc quidem propter obstructionem, et uirtutis debilitatem, ut iam semel dictum est, & infrà adhuc dicetur. Plurima adhuc alia, præter supradicta, iudicia diligenti animaduersione obseruanda sunt, quæ in sequentibus, & in tractatu de ulceribus (quòd tam his quàm uulneribus sint communia) recensebuntur.

Lib. 5.

Itaque finem his de uulneribus iudicijs imponemus, si quæ de ijs doctè, breuiter, atque ornatè scripsit Celsus, subiecerimus. Hæc enim uice anacephaleosis & compendij erunt eorum ferè omnium, quæ de iudicijs uulnerũ hactenus dicta sunt. Verba autem illius sunt hæc: Seruari, inquit, non potest, cui basis cerebri, cui cor, cui stomachus, cui iecinoris portæ, cui in spina medulla percussa est: cuiq; aut pulmo medius, aut ieiunũ, aut tenuius intestinum, aut uentriculus, aut renes uulnerati sunt: cui'ue circa fauces grandes uenæ, uel arteriæ præcisæ sunt. Vix autem ad sanitatem perueniũt, quibus ulla parte pulmo, aut iecinoris crassum, quod Græci παρέγχυμα uocant, aut membrana, quæ continet

Quæ uulnera insanabilia sint Celso.

Quæ uulnera difficilem curationẽ habeant.

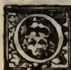
tinet cerebrum, aut lienis, aut uulua, aut uesica, aut ullum intestinum, aut septum transuersum uulneratum est. Hi quoque in præcipiti sunt, in quibus usque ad grandes, intusq; conditas uenas in alis, uel poplitibus mucro descedit. Periculosa etiam uulnera sunt, ubicunque uenæ maiores sunt: quoniam exhaurire hominem profusione sanguinis possunt. Idq; euenit, non in alis tã tùm, atque poplitibus, sed etiam in his uenis, quæ ad anum testiculosq; perueniunt. Præter hæc malum uulnus est, quodcũque in alis, uel feminibus, uel inanibus locis, uel in articulis, uel inter digitos est: item quodcunque musculum, aut neruum, aut arteriam, aut membranam, aut os, aut cartilaginem læsit. Tutissimum omniũ quod in carne est: & hæc quidem loco uel peiora, uel meliora sunt. Modò uerò periculum facit, quod cunque magnum est. Hactenus de indicijs uulnerum.

Periculosa uulnera.

Malum uulnus.

Quæ uulnera tutiorem habeant curationem.

De curatione uulnerum in uniuersum. Cap. IIII.

OMNIVM *solutionum continuitatis, nedũ uulneris, communis quidem curandi indicatio, seu (ut dicunt) intentio, est unitio, ut Gal. ait lib. artis medicin. cap. 90. Et ea quidem est prima indicatio omnibus nota, ab essentia ipsius affectus desumpta, quæ præcipit atque insinuat, contrarium per suum contrarium propellendum esse. Hæc autẽ prima ac generalis indicatio, perficitur à duobus, nempe à natura, tanquam à præcipuo agente, & causa effectrice, adiuta suis uirtutibus, & alimento conue*

Communis solutæ unitatis curandi indicatio

Intentiones in curãdis uulneribus obſeruandæ.

nienti: & à medico tanquàm ipſius naturæ miniſtro, quatuor intentiones ſubijnuicem (quod aiunt) ſubalternatas in animo habente, dum opus ſuum exercet, ut curationis finem propoſitum tandem aſſequatur. Prima iubet extrinſecùs incidentia (ſi qua forſan labris ulceris intercidant) amouenda eſſe. Secũda præcipit applicanda eſſe extrema diſtantium partium. Tertia docet ea in unum iam commiſſa & coacta, ita conſeruare. Quarta ſuadet ipſam partis læſæ ſubſtantiã tueri ac ſalubrem ſeruare. His & quinta non abſurdè ſuperaddi poteſt, quæ docet accidentia, uulneribus ſuccedere conſueta, corrigere ac propulſare.

Prima intentio.

Primam intentionem aſſequemur dilatãdo uulnus, ſi non ſatis dehiſcat, aut ſi eius labris aliquid intercidat extraneum, utputa uel oſsis particula aliqua pungens & aſpera, aut telum aliquod infixũ, ut ſagitta: uel mucro, uel aliquod aliud extrinſecùs incidẽs: cuiuſmodi ſit ſpina, uel harundo. Atque ubi ſatis diducta fuerint labra uulneris, digitis, aut uolſella, uel forcipe, aut alio id genus inſtrumento à te, ut res expoſtulat, excogitato, quod infixum eſt, aut labris ulceris intercidit, apprehendi debebit, & leuiter ac (ſi fieri poſsit) citra dolorem euelli, ut in ſequentibus docebitur.

De ſagittis, plumbeis glandibus, et globis ferreis, ac quibuſcunq; alijs telis, è corpore extrahendis.

Corpus multifariàm uulneratum.

Quomodo plumbea glans, aut globus, à ferentarijs, & leuis armaturæ militibus emissus, extrahatur.

De sagittis, & quibuscunque alijs telis è corpore extrahendis.

VT *sagittas, aut quæuis alia tela in corpus defixa, secundum rationem, & ex arte possis eximere, inueniendum tibi primùm est, quo instrumento id queas efficere. Modus autem inueniendi instrumenta, habetur ex contemplatione naturæ, ac diuersitatis tum læsarum particularũ, tum rerum defixarum. Itaque ex horum duorum, partis scilicet læsæ, & rerum infixarum, accurata consideratione & cognitione, tertium statim se offert: nempe modus euellendi tela in corpus infixa, qui certè uarius & multiplex est, ut ex sequentibus patebit. Cæterùm tametsi discrimina, seu differentiæ telorũ ac rerum infixarum, propemodùm sint infinitæ, & nec scriptis facilè mandari possint, (proindè & formæ proiectorum ab hostibus, diligenter à chirurgo perquirendæ sunt) Auicennas tamen conatur eas omnes differentias ad octo reducere. Has autẽ senario numero placuit nunc complecti. Itaque differunt tela, quæ nostris corporibus infiguntur, materia, figura, magnitudine, numero, habitu, uiribus. Materia quidem, quatenus ea quæ imponuntur, & hastilia uocantur, aut lignea sunt, aut arundinea. Ipsa uerò tela, aut ferrea sunt, aut ærea, aut stannea, aut plumbea, uel cornea, uitrea quandoq; aut ossea: quinetiam arundinea, aut lignea cõspiciuntur. Figura autem euariãt, quatenus alia sunt rotunda, alia angulosa, nempe triãgula: alia sulcata, alia trisulca, hoc est, tribus ex partibus acie prædita. Nonnulla item sunt spiculata, seu spiculis cincta, quæ uulgò barbulata uocant: nonnulla spiculis carent. Atque ex spiculatis, hæc posteriora*

Instrumẽtorum inuentio.

Modus inueniẽdi instrumenta.

Modus extrahendi.

Sex telorũ differentiæ.

A materia sumptæ differentiæ.

Differentiæ sumptæ à figura.

Spiculatorum discrimina.

spectātibus, seu retrò uergētibus spiculis munita sunt, ut dum extrahentur, contrà defigantur. Illa in anteriora uergentia habent spicula, ut propulsata idē faciāt, hoc est, infigantur, & lanient. Sunt etiam quædam, quibus utroque uersum, fulminis instar, spicula extant, ut & dum extrahuntur, & dum intruduntur, propelluntur'ue, corpus dilanient, & in obiecta infigantur. Sunt item quibus ferrum quibusdam cardinibus seu uerticulis ita mouetur, ut spicula in impulsione contracta, in extractione explicentur, atque ita telum extrahi prohibent.

Telorū discrimina sumpta à magnitudine.

Magnitudine quoque uariāt tela, quatenus alia magna sunt, ut trium digitorum longitudinem expleāt: alia parua, ut unum digitum æquent: alia uerò mediū inter hæc locum occupent.

Numerus.

Numerus etiam in his diuersitatem adfert, quatenus nonnulla simplicia sunt, nonnulla composita: tenuia siquidem quædam ferramenta, siue ferrea frustula imponuntur, ac si innexa sint, ut in teli euulsione facilè lateant, & in imo relinquantur.

Habitus.

Habitu differunt tela, quatenus alia ferrum acutum ligno seu hastilibus habent infixum, alia concauū, ita ut hastile in ferri tubulum insertum habeāt: atque hoc alia firmiter, alia negligentiùs, ut dum euellūtur, relictum intus remaneat.

Vires.

Viribus demùm & facultate differunt, quatenus ueneno quædam sunt oblita, hoc est, uenenata: alia uerò minimè. Atque hæ quidē sunt telorum differentiæ. Nunc de instrumentis, quibus tela, & res extraneæ nostris corporibus infixæ extrahuntur, dicendum est. Nam de sedibus, in quas tela ipsa penetrarunt, posteà agemus, dum scilicet de modo euellendi tela alia infixa, sumpta à sede affecta indicatione, commentabimur.

Instrumēta te-

Itaque instrumenta quæ à telorum

aliorumq;

aliorumq; infixorum differentijs, & à particularum in quas penetrarunt uarietate excogitantur, inueniũturq;, licet ualde multa ſint, octo tamen apud Guidonem, & recentiores chirurgos ſunt magis communia.

lis atque infixis alijs rebus extrahendis accommoda.

Primum, ſunt forcipes, ſeu (ut uulgò loquuntur) tenaculæ Auicennæ, quæ denticulatæ ſunt, & capita habent ad inſtar limæ. 4. fen. lib. 4. Secundum, ſunt forcipes Albucaſis, in modum roſtri auis, etiam denticulatæ. Tertium, ſunt forcipes in modum cannæ ſiue arundinis, aut ſcriptorij calami concauæ, quas uulgò tenaculas cannulatas uocitant, ad ſagittas ſpiculis cinctas (quas barbulatas nominant) extrahendas accõmodæ. Quartum, eſt terebellum inuerſum, quod in ferri infixi tubulum (quam doliam appellant) imponitur: ubi autem ſic tubulo immiſſum, ferrum apprehenderit, leuiter ferro ſequaci educitur. Quintum inſtrumentum, eſt terebra in longum porrecta, dilatandis oßibus (quibus tela firmiter inhærent) apprimè idonea. Sextum, eſt exciſorius culter, ad amplificanda carnis uulnera, quò faciliùs infixa eximantur. Septimũ, eſt propulſorium inſtrumentum, quod geminum eſt, nẽpe cauum, & ſolidum ſiue ſurdum: illud fœminam, hoc marem appellant. Iis tela protrudimus, donec ab altera parte apprehendi, & extrahi poßint. Octauum, eſt in modum arcus illius, quem uulgò baliſtam uocant. Hoc autem, ictũ telum excutitur, aut ut in ſequentibus dicemus, extrahitur. Horũ autem aliquorũ formulas in ſequentibus depictas inuenies. Cæterùm extrahendorum telorum, quæ illata corporibus intus hæſerunt, modus eſt duplex, per attractionem unus, alter per protruſionem, ſeu impulſionem. Attractio fit

Modus extrahẽdi tela infixa duplex.

Attractio.

ab ea parte maximè, qua uenit telum, sed interdùm etiam & ab ea in quam tetendit. Protrusio *autem, seu propulsatio fit in partem oppositam ei, ex qua uenit, infixumq́; est.* Horum *autem modorum indicationes desumendæ sunt, tum ab ipsis telorum generibus, quæ suprà commemorauimus, tum ex illis sedibus, in quas illa penetrarunt.* De *quibus mox dicam, si communia quædam præmisero in extrahendis telis sedulò obseruanda.* Si *itaque telum in conspectu sit, sic ut se habet, protinus extrahendum est: sin occultatum est, ita faciendum* Hippocrates *præcipit:* Corpus *uulnerati, (si tamen ipse poterit) in ea figura constitui debet, in qua erat eo tempore, quo uulnus accepit, atque ita quò tetenderit telum, specillo explorandum est.* Si *æger id non potest, iacens saltem ita debet collocari, ut quàm proximè fieri potest, ad eam figuram accedat.* Si *telũ aliquod defixum primis conatibus commodè ac salubriter euelli non possit, sic eousque dimittere debes, donec circũposita caro emarcescat, putrescatq́;.* Deinde *intermissum opus aggredere, telum ipsum quod infixum est, modò huc modò illuc agitando, ac manibus uel forcipibus leuiter ipsum contorquendo: ita enim leniùs multò ac faciliùs telũ extrahes, ut rectè præceperunt* Auicennas, Brunus, & Albucasis. Quanquàm *aliter uisum sit* Henrico *: hic enim uoluit statim ac sine mora, tela quocunque modo fixa extrahi.* Si *armatus homo telo ictus fuerit, nec possit leniter ac facilè telũ manibus euelli, uulneratum protinus suis armis exui iubeto, & ritè apparatis omnibus, quæ ad opus eiusmodi conducere uidebuntur, emissoq́; ac præfato (ut suprà dictum est) præsagio, forcipe communi apprehensum*

Propulsio.

Communia quædam in extrahendis telis sedulò obseruanda.

sum telum (præsertim si sagitta est) ipsum leniter con torquendo extrahito. Quòd si communi hac forcipe nihil promoueris, fortiores assumito. Si telum carni infixum retrò, hoc est, ea parte qua uenit, recipiendum sit, nec aliter educi poßit, amplificanda scalpello aut nouacula plaga est, quò faciliùs id sequatur, quoq; minor oriatur inflammatio: quæ maior quidem fit, si ab illo ipso telo dum redit, corpus laniatur. Itē si ex alia parte uulnus aperitur, laxius esse debet, quàm ut telo posteà transeunte amplificetur. Summa autem utraque parte ita habenda cura est, ne neruus, ne uena maior, ne arteria incidatur. Quòd si horum aliquid detectum fuerit, excipiendum hamo retuso est, abducendumq; est scalpello. Vbi autem satis incisum est, telum eximendum est: tum quoque eodem modo, & eadem cura habita, ne sub eo, quod eximetur, aliquid prædictorum lædatur. Si autē telū ita firmiter oßi inhæsit, ut nulla ui extrahi poßit, terebello (ut uocant) directo diuisionem amplificabimus, ac modo infrà scripto telum liberabimus. Telo à corpore euulso, non alia est uulneris medicina, quàm quæ esset, si corpore icto nihil inhæsisset. Ergo uulnus ipsum, ut & cætera alia uulnera, tractari ac curari debet, hoc uno addito, quòd qui ab infixo telo alteratus est sanguis, exprimi, ac educi debet, ut uulnus ipsum à putrilagine uindicetur. Ac perfundi quidem debet oleo calēte, maximè si doloris adest suspitio. Si inflammationem experiatur, ad eam tollendam insuccatis lanis, fomentis, cataplasmatis, & consimilibus utemur. Si uerò inflammatione uacauerit, suturis (si opus fuerit) adhibitis, impositoq; medicamento, quod cruentis statim uulneribus iniici solet, curandum est.

Consilium Celsi.

dum eſt. Cæterùm his communibus prælibatis, tempeſtiuum eſt propria quædam de telorum extractione ſubijciamus, & quando ac quomodo attractione uel propulſione, ſit utendum, ſumpta primùm (ut propoſitum eſt) indicatione ab ipſorũ telorũ generibus ſeu diſferentijs, dein ab ipſis ſedibus affectis.

Methodus eximendi tela, ſumpta indicatione ab ipſorum differentijs.

Itaque tela, quæ iaci ac uibrari ſolent, magna ex parte ſunt uel oblonga & anguſta, cuiuſmodi ſunt ſagittæ: uel lata, uel rotunda, aut anguloſa, ut plumbea glans: uel ferrea, aut lapis, aut ſimile aliquid, quod perrupta cute integrum intus inſedit. Telum ſi oblongum eſt & anguſtum, cuiuſmodi ſagitta eſt, & facilè in corpus cõditur, & altiſſimè inſidit.

Sagitta ſæpius antrorſum educenda.

Sæpius itaque alia parte, quàm qua uenit, ſagitta educenda eſt, præcipueq́; quia ferè ſpiculis cingitur, quæ magis laniant ſi retrò, quàm ſi contrà trahuntur. Sed inde aperta uia, caro diduci debet, ferramento ad ſimilitudinem facto Græcæ literæ ψ. Deinde ubi apperueris, ſi mucroni arundo inhæret, propellenda eſt ſagitta, donec ex altera parte apprehendi, & extrahi poſſit: Si iam illa, arundo inquam, ſeu haſtile decidit, ſolumq́; intus ferrum eſt, mucro uel digitis apprehendi, uel forcipe, atque ita educi debet. Neque alia ratio extrahendi eſt, ubi ab ea parte qua uenit, euelli magis placuit. Nam ampliato uulnere, aut arundo, ſi ineſt, euellenda eſt: aut ſi ea non eſt, ferrum ipſum. Porrò eximetur ferrũ, uel terebra inuerſa in tubulũ (quam doliam uocant) immiſſo, uel forcipe, qua dentes atque eorũ radices euelluntur: uel ferramento, quod à telo extrahendo beluleũ Græci uocant: aut alio quopiã inſtrumento ad id accõmodo. Nõnunquàm etiam carnem prius incidẽtes, ſi uulnus inſtrumentũ nõ recipit. Quòd

ſi ſpicula

Si sagitta spiculis cincta est.

si spicula apparuerunt, eaq; breuia & tenuia sunt, forcipe ibi communi debent, uacuumq; ab his telum educi. At si ea maiora ualentioraq; sunt, fixis scriptorijs calamis, ut consulit Celsus, *contegenda sunt, ac ne quid lacerent, sic euellenda. Alij spicula ipsa forcipibus seu tenaculis (ut uocant) cãnulatis apprehendunt, atq; ita telum eximunt. Quòd si telũ spiculis utroque uersum spectantibus cinctũ in neutram partẽ sequatur, iuxta ipsum alia incisione patefaciendus locus est, nisi uena aut tale aliquid impediat: atq; inde ferrum undiquaq; explicatum modestè, ac sine ulla uulsione tollendũ est. Quidam etiam spicula eiusmodi fixis calamis, seu exiguis arundinibus, priùs contegunt, ne quid lacerent, deinde ita euellunt, ea scilicet parte, quæ eductioni magis congruere uidebitur.* Latum *uerò telũ si conditum est, ab altera parte educi non expedit, ne ingenti uulneri, ipsi quoque ingens uulnus adijciamus.* Euellẽdum *ergo est, genere quodã ferramenti, quod* Diocleum *eraphiscum* Græci *uocant, quoniam autorem* Dioclẽ *habet: quem inter priscos, maximosq; medicos fuisse memoriæ proditũ est, ut* Cornelius Celsus *annotauit libro septimo, capite quinto.* Tertiũ *quoddam genus telorum est rotundũ; ut diximus, aut angulosum, ut lapis, plumbea glans, aut simile aliquid, quod ex funda aut tormentis bellicis mittitur, & perrupta cute integrũ in corpus defigitur, ac latet.* Tela *autem eiusmodi intus condita esse his notis deprehendes.* Moles *aspera atque inæqualis, (si contrectetur) subesse sentitur.* Plaga *seu diuisio non omninò in rectũ tendit, sed & maior etiam ac amplior apparet: caro item contusa liuidaq; cernitur.* Dolor *præterea cum grauitate quadam*

Latum telum ab ea parte qua uenit, extrahẽdũ.

Rotundum telũ aut angulosum.

infestat

Tertium genus telorum ea parte qua uenit, extrahendum.

Tela interdum diu in corpore delitescunt, per sanato uulnere.

infestat. In omnibus his, latius uulnus aperiendũ, idq; quod inest ea qua uenit, aut uncis, aduersa ue scalpelli parte, aut uulnerario specillo recipiendum est, aut denticulata forcipe, si fieri potest; & eam uulnus admiserit, extrahendum. Quòd si telum infixum sic intus lateat, ut nullo modo reperiri possit, aut non satis commodè extrahi, tantisper dimittendum est, donec natura ipsum protrudat, aut manifestet. Interdùm uerò tela infixa integra, intus cicatrice obducto uulnere citra noxam aliquam diu delituerunt: deindè longiore tẽporis spatio, partem eam abscessu occupante ac dirupto, exiliêre: quo facto, uulnera mox ad sanitatẽ perducta sunt, ea illis curatione adhibita, quæ alijs debetur uulneribus. Quod multis cõtigisse uidit Albucasis, *ut refert parte secunda suæ chirurgiæ. Hactenus de telorũ extractione, sumpta ab ipsorum differẽtijs indicatione: nunc de re eadem dicemus, sumpta ab ipsis affectis sedibus indicatione.* Itaque *sedes in quas tela penetrarunt, uel caro sunt, uel ossa, uel articulus.* Atq; *in ijs quidẽ partibus, uel altè telũ insedit, uel in summo duntaxat, aut saltẽ nõ admodũ altè, et citra mediũ infixũ est. Adhæc uel membrũ unũ duntaxat telo ictũ est, uel particulæ plures simul cõfixæ sunt, ita ut particula una telo traiecta, alteri affigatur.* Igitur *si in summa carne telũ impactũ est, aut certè magnas uenas, et loca neruosa nõ transiit, nihil melius est, quàm quà uenit, id euellere: similiter etiã quod altè inhæsit. Obiectæ uerò partes, id est, quæ ex diuerso respondent, si conuulnerentur, uel ex sanguinis profusione, uel ex aliorũ membrorũ consensu, & consortij lege periculum inueebant, euulsione qua parte infixum est, eximi debet. illud autem*

Methodus extrahẽdi tela infixa, sumpta a sede affecta indicatione.

Si telũ in summa carne infixum est.

lud autem digitis, uel ipsius teli arundine, seu hastilli (quod plærunque ligneum est) in ferri tubulũ immisso, extrahemus. In quibus uerò altè telum in carne infixum est, & plus est, hoc est, longius spaciũ, per quod telo reuertendum, quàm quod perrumpẽdum est, iamq; uenas neruosq; id pertransiuit: breuiter cùm parũ admodùm integræ carnis ex aduersa parte superest, neque aliquid obstat, quominus contra mucronem incisio cõmodè fieri possit, melius est aperire quod superest, eaq; propulsatu telum educere. Nam & propius petitur, & tutiùs euellitur, & in maiore membro, si medium mucro transit, facilius sanescit quod peruium est, quia utrinque medicamento fouetur. Protrudi autem debet, uel hastilli ipso, si inhæreat: uel si exciderit, propulsorio instrumento, cauo quidem, uel solido (quod & surdum quidam uocant) prout res exigit. Porrò si telũ acumen (quod ὀραχὸρ uocant) habeat, (hoc autem specillo deprehendimus) propulsorij instrumenti fœminam: si uerò tubulum seu concauitatem habuerit, marem demittemus, atque ita ferrum inserto instrumento protrudemus, quoad educi facillimè possit. At si etiam in opposita, seu ulteriùs telum processerit, nec ea parte ipsum poßit extrahi, qua infixum est, diuisis ijs quæ opposita sunt, per illa ipsum eximemus, uel euellentes, ut dictum est, uel per eam partem in quã tetendit, ut modò diximus, propellẽtes, summa cura (uti monuimus) semper habita, ne uel neruum, uel tendonẽ, uel maiorem uenam, aut arteriã incidamus. Turpe siquidem est, dum telũ extrahimus, maiorẽ noxam inferre, quàm telum ipsum effecerit. Si telũ oßi inhæsit, non nisi attrahendo ipsum eximere tutum est.

Si telum altè in carne insedit.

Si telũ in opposita processerit.

Si telum oßi inhæsit.

Eò autem

Eò autem usque mouendum est, donec is locus laxetur, qui mucronem momordit, & tum uel manu uel forcipe telum extrahendū est. Quæ ratio in dentibus quoque eijciendis est: & uix, unquàm ita telum nō sequitur: sed si morabitur, excuti quoq; ictum aliquo ferramento poterit. Quidam tenaculis (ut uocant) seu forcipibus alligant arcum, quem uulgò balistam nominant, & laborante bene stabilito, intensum ipsius instrumenti neruum, seu chordam remittunt, et ita telum extrahunt. Quòd si telum altiùs in osse desederit, (quod cognoscimus, si firmiter id infixum, nulla ui moueatur, aut labet) excisorio cultro, osse quod iuxtà est exempto, aut etiam terebra (si crassum sit) priùs perforato, telum ipsum extrahemus. Sunt qui ab eo foramine terebra facto ad speciem literæ ⸸, contra telum os excidunt, sic ut lineæ, quæ diducuntur, ad telum spectent: quo facto, id necesse est, labet, & facilè auferatur. Quod remedium ultimū est. Alij terebra in rectum ac longum porrecta, quæ illis directa uocatur, oßis percußi rimas conniuentes, & telum infixum mordicus prehendentes, diducunt, atque ita facilè quod infixum est extrahunt. Inter duo uerò ossa, si per ipsum articulum telum perruperit, circa uulnus duo membra fascijs habenis ue deliganda, & per has in diuersas partes diducenda sunt, ut tendones, ligamenta, & neruos distendant. Quibus extentis, laxius inter ossa spacium est, ut sine difficultate telum recipiatur. Sed illud quoque uidendum est, sicut in alijs locis seu particulis suprà monui, ne quis neruus, aut uena, aut arteria à telo lædatur, dum extrahitur, eadem scilicet ratione quæ suprà posita est. At si particulæ plures confixæ fuerint,

Si telū altiùs in osse demersum sit.

Si telum in articulo se inter duo ossa demersit.

Si particulæ plu

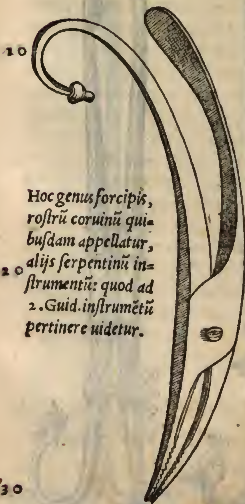
res confixæ fuerint.

rint, hoc est, si membrum aliquod telo traiectum, alteri affigatur; uerbi causa, brachium thoraci, aut cubitus alicui alteri corporis particulæ, aut crura inter se, hoc modo faciendum est. Si non per totum utrunque membrũ penetret sagitta aut hasta, eam ab exteriore parte, perinde atque in uno fieri consueuit, apprehensam extrahemus. Sin penitus ambæ partes transfixæ fuerint, dimidia ligni parte serra resecata, eas ligni partes quamfacillimo fieri poterit modo, sigillatim euellemus. Porrò si uenenato quoque telo plaga facta est, ijsdem omnibus, si fieri potest, etiam festinantiùs actis, adijcienda curatio est, quæ uel epoto ueneno, uel à serpente, aut quouis alio uenenato animante ictis adhiberi solet. Cæterùm quod ad chirurgiam attinet, totam carnem, quæ ueneno iam mutata est, si quidem fieri potest, præcidemus. Agnosces autem eam, quòd à sana carne multùm diuersa sit: pallida enim supra modum, subliuida, & ueluti mortua apparet. Sin carnẽ totam à ueneno immutatam circuncidere non possis, non alienum erit circa uulnus scalpello incidere, hoc est, scarificare, quò plus uitiati iam sanguinis extrahatur: dein uenenum admota uulneri cucurbitula, extrahendum est. Si cucurbitula non est, tum quodlibet simile uas, quod idem possit. Si ne id quidem est, (quod tamẽ uix incidere potest) homo uilis aliquis adhibendus est, qui uulnus exugat. Sed illud ne intereat: antè debebit attendere, qui uulnus exuxerit, ne quod in gingiuis, palato'ne, alia'ue parte oris ulcus habeat: hoc pacto enim & ipse tutus erit, & tutum hominem uulneratũ præstabit. Siquidem uenena (ut Celsus ait) non gustu, sed in uulnere nocent. Verùm priusquàm hæc aggrediamur,

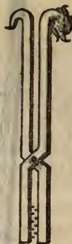
Si uenenato telo quis ictus est.

Venena non gustu, sed in uulnere nocent.

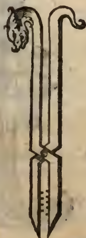
Forcipes denticulatæ, ad euellendum ſpinas, oſsicula aſpera et pungentia, aculeos quoq;, & mucrones infixos, aliaq́; id genus acuta.

Hoc genus forcipis, roſtrũ coruinũ quibuſdam appellatur, alijs ſerpentinũ inſtrumentũ: quod ad 2. Guid. inſtrumẽtũ pertinere uidetur.

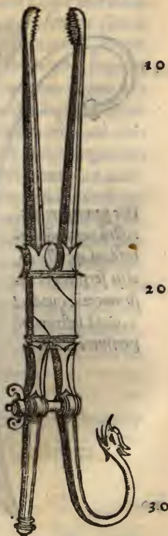
Forcipes Albucaſis, ſub hac duplici formula depictæ, repeeriuntur in uarijs exemplaribus: hæ autem ſunt ſecundũ Guidonis inſtrumentum.

Alia forma forcipis denticulatæ, ad eoſdem uſus utilis, et apprimè idoneæ: ad quos & duæ aliæ præcedentes forcipum differentiæ.

Aliud forcipis genus ad globos educendos, & tela ſpiculis cincta, obuerſasq; cuſpides habentia. Vulgares chirurgi barbatulam uocant.

Inſtrumentum, ad extrahendum ferrum infixum, tubulum habens arundine ſeu haſtili uacuum. Hoc uti *poſſumus loco quarti inſtrumenti* Guid. *quod terebram inuerſam appellat.*

Terebra directa, quod quintum eſt Guidonis *inſtrumentum, ad amplianda oſſa, quibus tela inhærent.*

Formula forficis exciſoriæ, ad amplianda uulnera in carne accepta, quò faciliùs infixa eximantur. Hoc *ſextum eſt* Guidonis *inſtrumentum.*

Formula impellētis caui, quod & propulſoriū fœmina dicitur. Hoc *ſeptimum eſt Guid. inſtrumentum.*

Formula impellētis ſurdi, quod & propulſoriū mas appellatur. Hoc *etiam ad ſeptimum* Guid. *inſtrumentum refertur.*

De secunda intentione curationis uulnerum.

Secundam intentionem in curandis uulneribus (quæ est commißio dißidentium, seu distantium partium coniunctio) assequimur per orarum adductionē, seu labiorum uulneris inuicem distantium attractionem, & applicationem, membrum ipsum læsum quàm fieri poterit lenißimè tractando. Dißidentium nanque coniunctionem seu agglutinationem, (ut Galenus ait) præcedit necessariò orarum adductio. Quæ autem diducta sunt, in idem adducuntur, aut uinculo ex duobus initijs circūdato, aut sutura, aut fibulis (quas Græci ἀγκτῆρας uocant) impositis, aut horum quibusdam, aut omnibus. Quòd si uulnus (ut proposuimus) simplex sit, hoc est, solùm continui in carne diuortium, cum quo neque affectus ullus, neque symptωma ullum adsit, nec ualde magnum sit, sola fascia orbiculatim circundata, diductæ partes committendæ sunt. Ita enim uulnus proculdubiò coibit, et citra aliquam aliam extrinsecùs adhibitam curam coalescet. Huius autem conditionis & coalescentiæ effectrix causa, sola certè est natura. At si magnum uulnus sit, adeò ut diductæ partes in totum atque exactè prædicta deligatura cō mitti nequeant, suturis ipsæ adducentur: deindè ubi sic deligatæ, aut suturis adductæ fuerint, glutinatorijs præsidijs utemur, quæ collectam humorum subluuiem desiccare & consumere queant: aliam uerò ne influat, prohibere. Plaga autem ea sui potißimùm debet, quæ in molli parte accepta est, maximeq́; si discissa auris ima est, ut Celsus ait, uel imus nasus, uel frons, uel bucca, uel palpebra, uel labrum, uel circà guttur cutis, uel uenter: uix enim ijs partibus deligaturam uulnus admittit.

Dißidentium coniunctio. Lib 3 Ther.

Trifariam diductæ oræ uulneris in idē adducuntur.

Vulnus simplex ex sola partium commißione adglutinari potest

Deligatura. Sutura.

 mittit.

mittit. Si uerò in carne uulnus est, hiatq́; , neque in unū oræ facilè attrahuntur, sutura quidem aliena est, imponendæ uerò fibulæ sunt, (ἀγκτῆρας Græci nominant) quæ oras paulum tamen contrahunt, quò minus lata posteà cicatrix sit: ferè autem fibulæ latius uulnus esse patiuntur.

Fibulæ.

De tertia intentione.

Commissorum conseruatio.

Tertius scopus, qui in curando simplici uulnere chirurgo proponitur, est, ut diductorum oræ, ita ut in unum per adductionem coniunctæ sunt, conseruētur, & maneant. Conseruabuntur autem optimè buiusmodi extrema, quæ in unum coacta sunt, ijsdem ferè auxilijs, quibus & in idem adducta sunt: nempe, decenti ligatione, apposito mēbri situ, & suturis, si necessariæ uidebuntur. Porrò bifariàm simul manent, & adglutinantur, quæ commissa sunt: alia enim per se, alia ope aliorum subsistunt ac manent. Per se quidem, quæcunque secum concrescunt ac coalescunt: aliorum ope, ut ea quæ colligantur, & quæ glutino aliquo tenentur: ac quæ concrescant, coalescant'ue, omnino mollia naturaliter sint oportet. Talis sanè est (inquit Galenus) tum caro ipsa, tum quæcunque carnea, ex ipsa cōstitutione sunt. Quæcunq; uerò dura siccaq́; sunt, eorū diuisæ partes coire simul nequeūt, (alienū enim termi num nequaquàm admittunt) sed glutinum aliquod, uinculum'ue, quo commissa maneant, requirunt. Et talium quidem sanatio in sequentibus præcipietur. Nunc de ijs quæ per se uniri possunt, inceptum sermonem peragamus, & quomodo uulnus ligari conueniat, primùm dicamus.

Dupliciter coniuncta manere quæ committuntur.

Quomodo

Quomodo uulnus ligari conueniat.

DEligaturæ modi seu differentiæ tres sunt apud Auicenn. fen. quarta lib. quarti. Nempe *incarnatiua, expulsiua, & retentiua: ita enim eius interpres, & recentiores chirurgi eas nominant.* Incarnatiua, *quæ magis propriè adglutinatoria diceretur, recentibus tum uulneribus, tum fracturis accommodatur.* De*bet autem fascia in hoc genere deligaturæ, à duobus initijs uersus medium eiusdem circumuolui, & principiũ deligaturæ fieri ex parte aduersa loci uulnerati, ducendo, atque inijciendo alterum fasciæ principium uersus partem superiorem membri, alterum uersus inferiorem.* Ea *uerò latitudine esse debet fascia ipsa, ut semel iniecta, non uulnus tantùm, sed usque ad aliquid utrinque etiam oras eius comprehendat, quantum uidelicet uidebitur necessarium. Si ab altera parte caro magis receßit, ea meliùs attrahitur. Si æquè ab utraque, transuersa comprehendere oras debet : aut si id uulneris ratio non patitur, media primùm inijcienda est, & tum in utranque partem ducatur.* Cæ*terùm arctior esse debet ligatura super locum læsum, quàm in partibus adiacentibus.* Ca*uendum tamen semper est, ne uel nimis arcta, uel nimis laxa sit.* Quandoquidem *quæ laxior est, non continet, quod autem non continetur, elabitur.* At *uerò quod uehementius est adstrictũ, dolorem premendo excitat, & proindè fluxionem proritat, & phlegmonem accersit, quandoque etiam gangrænam.* Danda *igitur opera est, ut uitato ambarum incommodo, utriusque fruamur commodo.* Id *fiet (ut Galenus ait) si quod nimium est, declinabimus.* Ergo *nec adeò arctare deligaturam debebis, ut iam compri-*

Triplex genus deligaturæ.

Incarnatiua seu adglutinatoria deligatura.

Lib. 6. metho.

Sic deliganda est fascia, ut & contineat, neque adstringat.

mat: nec adeò remittere, ut laxa sit. Et, ut summatim dicam, deligaturæ terminus, sit bona laborantis tolerã tia. Cæterùm extrema fasciæ acu assuenda sunt. Nam nodus (inquit Celsus) ulcus lædit, nisi tamen longè est. Et si necessitas desideret, plures fasciæ inijciantur, & modo qui suprà dictus est, reuoluantur. Itaque hoc deli gandi modo uulneris labra ad amussim committuntur, et quò minus circa uulnus excitetur phlegmone, (cuius rei curam imprimis habere oportet) prohibetur: ut lib. 6. methodi Galen. annotauit. Sunt qui pannum lineum duplicatum adaptant uulneri, & stringendo acu desuper assuunt. Hæc de prima ligaturæ differentia.

Expulsoria deligatura.

Secũda deligaturæ differentia, quæ expulsoria dicitur, antiquis ulceribus & sinibus (quos cauernosa ulcera uocant) propriè dicata est. Hoc enim cõmodi præstat in illis, quòd à fundo ad os collectam humorum colluuiẽ extrudit, & ne quid amplius in locum affectum confluat, ualidè prohibet. Hæc autem fit fascia ab altero tantùm principio reuoluta, incipitq; ab inferiore parte membri laborantis, ubi arctior esse debet. Ab hinc ad superiorem partem facta circumuolutione, eam paulatim soluendo, dispensatur: si saltem os per quod sanies emanat, ad superiorem partem porrectum sit. Interdùm enim inferiùs spectat.

Deligatura expulsoria fit infernè sursum.

Lib. 5. meth. meden.

Voco autem hîc partem superiorem cum Galeno, quæ uersus cor aut hepar, uasorum radices spectat. Rursus radicem uasis appellamus, priorem eius partem, quæ iecinori propior est, uel etiam cordi. Porrò huiusmodi ligatura adaptari solet membris inæqualibus, id est, quæ non sunt æqualis crassitudinis, cuiusmodi sunt tibiæ, scindẽdendo fasciam ipsam, singulo quoque palmi interuallo,

& eam

& eam ualidè acu assuendo, ab ea parte maximè, quæ gibba est, seu, ut dicunt, arcuata: laxè uerò à parte altera dorsali. Hoc autem genus ligaturæ utilißimum est in antiquis ulceribus, uaricibus, & tibiarum inflationibus. Deligatura quæ retinet medicamenta, accommodatur membris, in quibus non potest fieri arctatio, seu strictura, neque alia deligatura, ut in collo, & uentre, atque omnibus abscessibus, & dispositionibus dolorificis. Hæc autem perficitur, linteolo, seu fascia unicum finem, seu (ut dicunt) caput habente: uel quæ sit multorum capitum seu brachiorum, prout res exigit. Atque eius deligaturæ principium, super locum affectum inijcietur, & in parte opposita, uel nodus, uel potiùs sutura fiet. Talis autē deligatura leniter, et citra dolorem, cùm appetet tempus, solui debet. Quòd si linteola nimis adhæreant, ea tantisper uino madefacito, donec facilè separari poßint. Fascia uerò ad uulnus deligandum, lintea aptißima est Galeno lib. 6. Therap. quæ nec nimium mollis, nec nimium dura sit. Quod enim molle nimium est, & algæ ritu fragile, non tutò continet. Quod uerò durum nimis est, premendo offendit. Sit igitur ex panno ueteri, non tamen nimis detrito, suaui, leni, & mundo: eaq; latitudine, & longitudine, quam natura partis desiderat. Vt si humerus tibi deligandus sit, fasciam quæ latitudinem sex digitorum habeat, assumes: at si femur, quinque: si tibia, quatuor: si brachium, trium digitorum. Si uerò digitus ligari debeat, unius digiti latitudine fascia assumenda erit. Eius uerò longitudo sit, pro ratione numeri iniectionū, hoc est, pro neceßitate reuolutionum. Hoc igitur, ut et multa alia, quæ scriptis mandari non possunt, medici ac

Deligatura retinens.

Quæ fascia uulneri deliganda aptißima.

chirurgi

chirurgi ingenio, quod (ut Damascenus ait) tum artẽ, tum naturam operantem magnoperè adiuuat, committitur. Sed & ad hoc non parùm confert, cognitio conformationis ipsius particulæ laborantis: ut. 4. Ther. Gal. his uerbis expreßit: Deligare (inquit) commodè » *ægram particulam non poßis, nisi prius uel ex figu-* » *ra, uel positura, uel utriusque indicationem sumpseris.* » *Hactenus de modo deligandi. Nunc de qualitate, & modo suendi.*

De sutura in uulneribus faienda.

Sutura triplex.

Triplex sutura communiter fieri solet in uulneribus, agglutinatoria, quam incarnatiuam uocant: suppressoria saguinis, & labiorum in unum adductorum ad tempus conseruatrix.

Vsus suturæ agglutinatoriæ.

Sutura incarnatiua omnibus his plagis, seu uulneribus, in molli parte acceptis competit, quorum labra si inuicem dißident, ut sola ligatura in unum adduci non poßint, & quibus nihil iam extraneum inter ipsas oras intercipitur. Sed & recentia esse debent uulnera, quibus hoc genus suturæ accommodatur: uel saltem si uetera fuerint ac dura, callosaq́; labra habuerint, per scarificationem, aut cutis ablationem, sanguine emisso renouata.

Modi quinque suturæ agglutinatoriæ.

Hæc autem fit quinque modis. Primò filo forti, æquali, & læui, cuiusmodi est sericum in communibus saltem uulneribus, primum punctum faciẽdo in medio diuisionis uulneris, deindè alterum in medio spacio utriusque lateris, & ita deinceps procedendo, ut inter duo quæcunque puncta, punctum intercedat, donec uulneris labra ritè commissa fuerint. Itaque neq; nimis rara, neque nimis crebra sutura esse debet. Si enim nimis rara est, non continet: si

uet: si nimis crebra est, uehementer afficit. Quia quò sæpius acus corpus transiuit, quoq; plura loca iniectũ uinculum mordet, eo maiores inflammationes (inquit Celsus) oriuntur. Sic igitur sutura oras iungat, ut ne ipsæ quidem inter se ex toto contingant. Quòd scilicet, si quid intus humoris concreuerit, sit quâ emanare ac effluere possit. Solent autem communiter unius digiti transuersalis spacium inter iniecta uincula relinquere. Porrò acus longa ac læuis esto, cuspide triangulari, cauda uerò excauata, ut in ea filum recõdatur, & transitum acus non remoretur. Ita enim mitiùs corpori insidit. Cæterùm cannula habeatur fenestrata, cui incumbat ac innitatur altera pars labij uulneris, ne scilicet huc atque illuc euagetur, dum acus intromittitur: & ut per fenestellam uideri possit, quando acus pertansierit. Atque ubi iam acus traiecta fuerit, unà cum filo trahatur: sed interim uulneris labrum, quod prope filum est, specillo huic parti applicato, ueluti fulcimento & adminiculo innitatur, ne dum filum extrahitur, labrum etiam consequatur. Ligetur autem primò duabus inolutionibus, secundò una duntaxat, deinde filum scindatur, aliquantulum remotè à nodo.

Lib. 5.

Acus qualis esse debeat.

Secundo modo fit sutura incarnatiua, seu agglutinatoria, acubus, aut pẽna cum acu introducta: hac autem utimur in magnis uulneribus & profundis, in quibus labra plurimùm inter se distant. Atque tot numero acus imponendæ sunt, cum filo in eas intromisso, quot necessariæ uidebuntur. Filum autem circa eas reuoluendum est eo modo, quo mulierculæ facere solent, dũ suas acus super manicas aut capitia asseruant: atque hoc modo relinquuntur usque ad uulneris cõsolidationem.

Secundus modus suturæ agglutinatoriæ.

Tertius modus suturæ incarnatiuæ.

nem. Tertio modo fit sutura hæc agglutinatoria dicta, ueruculis æqualibus ex stupis uehementer contortis, & gracilibus, ad modum scriptorij calami, uel festucæ, longitudine ferè medij digiti. Quòd si uelimus suturam longo tempore perdurare, pinna, seu scriptorius calamus, loco stuparum, assumi debet. Fit autē ad hunc modum: utraque uulneris ora traijci debent, acu filum ducente. Deindè facto per idem foramē recursu, ex ea parte qua uenerat, recipienda est: sic quidem, ut

Ansa.

ansa una remaneat ea parte, qua remeauit. In qua alterum ueruculi extremum imponendum erit. Posteà fines amborum filorum, euntis inquam & redeuntis, cōstringito, & super alterū ueruculi caput ligaturā facito, ibiq; fila rescindito, et ueruculū hoc pacto usq; ad

Quartus modus suturæ agglutinatoriæ.

perfectā uulneris coitionē relinquito. Quarto mō, eiusmodi sutura fit, fibulis (quas Græci ἀγκτῆρας nominant) disiunctas atque biantes uulneris oras committendo. Sunto autem fibulæ ipsæ uel maiores, uel minores, pro ratione partis uulneratæ: ab utraque uerò parte recuruæ: figaturq; hamus unus in altero uulneris labro, & uersus alterum ducatur, in quo & alter hamus infigatur, ut facere solent qui pannos tundendo apparant. Hæ autem (fibulæ inquam) quibus biantis plagæ oras sic contrahimus, nullam uim desiderant, sed eatenus utiles sunt, quatenus cutis ducentem quasi sua sponte subsequitur.

Quintus modus suturæ incarnatiuæ.

Quinto modo diductæ uulneris oræ committūtur, pānis utrinque admotis, qui figuram triangularem referant, & ea sint magnitudine, quæ membro læso congruere uideatur. Qui suturæ modus, in ijs maximè locis conuenit, in quibus uolumus cicatrices, facta uulneris agglutinatione, non apparere, ut

re, ut

re,ut in facie. Panni autem eiusmodi,uiscoso linimēto ac pertinaciter adhærente oblini debent,quód recipiat puluerem sanguinis draconis, thuris, & mastiches, sarcocollam, picem,& pollinem,id est,farinam uolatilem molendinariam. Quæ omnia cum oui candido liquore subigi debent,& in unitatem redigi, atque ubi linimenti formam ea iam induerint,supra dictos pannos extendi debent,qui utrinque posteà ad latera uulneris,ad pollicis unius distantiam supra uulneratā partem agglutinandi sunt. Vbi autem hæc panni frustulá sic linimento oblita,desiccata fuerint,ingeniosè, & ut oportet,consui debent. Quo facto,uulneris labra coibunt,& agglutinabuntur. Sutura sanguinem supprimens,fit acu filum trahente,traiectis oris uulneris utrisque,per modum reuolutionis,uti pelles consui solent. Ea autem utimur,quando alia non datur uti, propter magnum ruentis sanguinis impetum, accepto in uenis uulnere. Sed & hæc utilis est ad transuenda intestina, cùm sauciata sunt: ad panniculos quoque uulneratos,& loca carne destituta. Verùm non admodùm tutus est hic consuendi modus: quandoquidē disrupto puncto uno, cætera relaxantur. Sutura quæ labiorum in unum attractorum est conseruatrix,fit ut & reliquæ aliæ:uerùm non æquè arcta esse debet. Eo enim duntaxat nomine fit,ut simul maneant,quæ commissa sunt,tantisper dum uulnus coaluerit. Competit autem huiusmodi sutura uulneribus in carne aut molli parte acceptis,in quibus magna facta est dilaceratio, & carnis deperditio. Hac enim facto unionis diuortio, seiunctæ partes in unum adducuntur, quò citius coalescant. His etiam uulneribus rectè accommodatur, è

Sutura sanguinē supprimens.

Modus suturæ tertius.

quibus in posterum aliquid extrahendum est. Illud autem de suturis ac fibulis in uniuersum diligenter obseruandum est, ut illis nunquàm utamur, antequàm uulnus intus purgatum sit, (nisi cùm magna sanguinis profusio supprimenda est) ne quid ibi concreti sanguinis reliquatur: id enim & in pus uertitur, & inflammationem mouet, & glutinari uulnus prohibet. Sed ne linimentum quidem, quod supprimendi sanguinis causa inditum est, inibi relinquendum est: nam id quoque inflammat. Comprehendi uerò sutura uel fibula, non cutem tantùm, sed aliquid etiam ex carne (ubi suberit hæc) oportebit, quò ualentiùs inhæreat, neque cutem abrumpat. Vtraque optima est (ut uoluit Celsus) ex acia molli, nõ nimis torta, quò mitiùs corpori insidat. Sed neque rara nimis, neque nimis crebra (ob superiùs adductas rationes) sutura aut fibula inijcienda est. Neutra etiã uim ullã desiderat, sed eatenus utilis est, quatenus cutis ducẽtẽ quasi sua spõte subsequitur. Cæterùm tunc appetit tempus remouendæ suturæ, cùm ea, quem desideramus effectum præstiterit. Modus autem remouẽdi talis est: Specilli caudam, id est, angustũ mucronẽ, filo supponito, filumq́; ipsum mox abscindito. Posteà latum ipsius specilli mucronem, labro uulneris per quod filum educitur, superponito. Ita enim pulchrè uitabis, ne quid filum euellendo laceretur.

Lib. 5.

Tempus, & modus reponendæ suturæ.

De modo conficiendi puluillos, & eorum usu.

Vsus puluillorum.

TEmpestiuum autem est, de puluillis (qui uulgaribus chirurgis plumaceoli nuncupantur) aliquid obiter dicamus: hi enim ad multa utiles sunt. Quando quidem dissolutas ac diductas partes fulciunt, & comprimunt:

primunt: membri, quod suæ unionis diuortium patitur, genuinum calorem fouent, & conseruant. Denique à graui molestoq; uinculorum ac fasciarum pondere, uulneratam particulam tuentur.

Ratio nominis.

Fieri autem quondam solebant ex pluma inter duos pannos candidos, & mundos consuta, unde & nomen illi à ueteribus inditum est. Verùm quoniam eos subindè mutare, & innouare (quod ualde tædiosum erat) cogebat necessitas, magis posteà placuit eiusmodi puluillos ex stupis cannabinis conficere, præsertim diligẽter ac studiosè pexis, emundatisq;.

Materia puluillorum.

Fiunt etiam interdùm ex lana uel xylo, quod cotonem appellant. Plærique autem hodiè loco puluillorum, panniculos admouent læues, id est, non asperos, duplicatos, aut triplicatos: alij uerò spongiã adaptant. Porrò duo, uel tres, pluresúe, prout res expostulat, apponuntur.

Numerus.

Quandoque quidem sicci ac nullo madentes liquore: nonnunquàm uerò imbuti oui candido, uel uino, uel posca, id est, oxycrato: aliquoties etiã oleo, iuxta ipsius dispositionis exigẽtiam. Inueniuntur autem huiusmodi puluilli ex triplici differentia, quòd ad figuram attinet. Alij enim triangularem, alij rotundam, alij uerò quadratam, habent.

Figura.

Qui figura constãt triangulari, glutinandis uulneribus (ut placuit Auicennæ) sunt dicati. Ita autem disponi debent: unus ex utroque latere orarum, seu labrorum uulneris, cõstituatur ita, ut super plagam inter se iungãtur lateribus.

Triangulares.

Qui rotundam habent figuram, sicci alijs superponuntur, natiui caloris particulæ læsæ conseruandi gratia, & ut saniosam proluuiem, ac sordidos ichores in se recipiant.

Rotundi.

Sed qui quadrati sunt, ideò apponuntur, ut partẽ læsam à fasciarũ & uinculorum iniurijs uindicent.

Quadrati.

De penicillis siue turundis (quas tentas uulgò appellant) & linamentis formandis, deque eorum usu multiplici.

In quibus uulneribus utendū turundis, & linamentis.

TVrundas seu penicilla, & linamenta (quæ & lichinia uocant) maximo esse usui in curandis uulneribus, & præcedentia luce clariùs ostendunt, & omnibus in aperto est. Proinde quando, quomodo, & ad quos fines illis sit utendum, chirurgo haudquaquàm est ignorādum. Adhæc, ex qua materia, & qua figura formari debeant. Itaque illis utimur, in octo præsertim casibus. Primò, cùm uulnera uel amplianda sunt, uel detergenda, uel cùm aliquid ab eorum fundo uacuandum est: ut in profundis uulneribus, in quibus necessum est alibi uulnus aperire, ut ex fundo, & sinu ipsius, ichores, id est, saniosa colluuies, inibi collecti uacuentur. Secundò, illis cogimur uti, in cauis uulneribus, in quibus necessaria est carnis deperditæ regeneratio. Tertiò, in uulneribus alteratis ab aere, & sordidis, quæ detersione egent. Quartò, in uulneribus contusis. Quintò, prædictorum usus utilis est, in uulneribus, quæ cum phlegmone, aut quouis alio tumore præter naturam fatigant. Sextò, in uulneribus, quæ per morsus fiunt. Talia nanque uulnera non sunt festinanter agglutinanda, & ad cicatricem perducenda. Quin potius longo tempore aperta & biantia manere debent. Quandoquidem morsus ferè omnis (ut Celsus ait) quoddam uirus habet, quod foras semper euocādum est, non intrò repellendum, nec occluso uulnere intus relinquendum. Sed de his fusius in sequentibus dicetur. Septimò, turundis & linamentis utimur, in uulneribus, in quibus persanandis circa ossa manus

Lib. 5. Omnis ferè morsus habet quoddam uirus.

admo-

admouenda est. Octauò, in uulneribus, quæ iam uetustate in ulcera defluxionibus scaturientia degenerauerunt. Porrò in omnibus alijs reliquis uulneribus, inducendæ cicatrici studemus, absque eiusmodi turundis & linamentis. Aduertendum autem est, in ijs diuersitatem non paruam esse, pro ratione finis, cuius gratia fiunt & admouentur.

Vsus & materia turundarum & linamẽtoru.

Fiunt autem interdùm, ut diximus, ad detergendas sordes uulnerum, atque tum ex panni non asperi, & præsertim ueteris, lacinijs uel floccis euulsis formantur. Nonnunquàm uerò ideò fiunt, & in uulnus immittuntur, ut ipsum hians, & apertum maneat. Ac tunc quidem ex stupis bene pexis, & à sordibus ritè emundatis, uel ex prædicti panni frustulis, efformantur: uel etiam ex xylo, (quem cotonem uocant) ut Razes facere solebat.

Tẽtę cannulę

Sed & ex canna ænea, uel argentea perforata fiunt penicilli ad eundem finem: ut, uerbi gratia, in naribus, ad aëris inspirationem, & in altis uulneribus, ut sanies, & purulenta colluuio, per hanc uelut emissarium feratur, & foràs egrediatur, non autem intus retineatur. Quandoque etiam hæc, linamenta inquam & penicilla, plagæ inseruntur, ut ipsius os magis dehiscat, & amplietur, fiuntq; tunc aut ex spongiolis uehementer compreßis & intortis, aut ex radice gentianæ: hæc enim dum multum humorem, quo scatet uulnus, combiberint, turgescunt, & ita magis hiantem plagam reddunt. Cæterùm forma linamentorum æqualis esse debet, turundarum uerò inæqualis, in modum clauiculi lignei, quem Latini impagem uocant, ne scilicet intrò labantur.

Impages, cheuille.

Hæ autem aliquoties quidem sicca, quandoque uerò quopiam delibuta unguento ad-

mouentur, prout res ipsa exigit. Reliqua quæ ad eiusmodi operationes spectant, medentis consilio & solertiæ committuntur.

De quarta intentione curandorum uulnerum.

Substantiæ partis cōseruatio.

Qvarta intentio in curandis recenter acceptis uulneribus, est particulæ læsæ substantiam conseruare, ac probibere ne ipsa dolore, uel phlegmone, aut aliquo alio prauo symptωmate (quod uulneribus ipsis accidere solet) infestetur. Hunc *autem scopum assequimur, admotis emplastris & linimentis ex oui candido, & alijs huiusmodi refrigerantibus, ut rectè docuit* Razes, *primis saltē diebus.* Post*eà uerò uino styptico particula perfundenda, & figura aptißima collocanda est.* Apertio *quoque, eaq; interdum ex aduerso, in uulnerata parte molienda est,* Necessaria *etiam est nonnunquam sanguinis mißio, item & purgatio: ut mox docebitur.* Sed *& proba uictus ratio (quam statim præscribemus) imprimis est obseruanda, si quartum hunc scopum cupis assequi.* Por*rò nihil aduersus quæ commentamur pugnat, quod plærique obijciunt, uulnera scilicet inquantùm uulnera, ijs tam uarijs, tamq; multiplicibus auxilijs nō indigere.* Hoc *enim dictum solùm locum habet in paruis occasionibus, & eucratis, id est, bono habitu præditis corporibus. In magnis uerò occasionibus, & in plethoricis corporibus, uel uitioso succo refertis, necessum est ad prauorum symptωmatum (quæ recentibus uulneribus superuenire consueuerunt) præcautionem, prædictis uti auxilijs.* Quod Galenus *innuere uidetur libro sexto methodi medendi, his ferè uerbis:* Fingamus, *quempiam*

Gal. lib. 6. met.

quempiam ad nos uenire, cui tantùm cutis acu sit puncta, hunc hominem, si is sit cui facilè ob bonam corporis habitudinem ulcera sanescant, etiam si citra medicamentum, nudoq; membro, ad opera consueta dimittas, nihil sentiet mali: sin ex eorũ numero sit, qui difficulter sanentur, (quia scilicet uel plethoricus sit, uel uitiosis succis prematur, uel acris sit sensus, uel horum quibusdam, omnibus'ue prematur) primùm quidem dolebit, pòst etiam tum pulsu particula infestabitur, tum phlegmone. Porrò in omni membro carnoso, quod suæ unionis solutionem patitur, nerui, uenæ, & arteriæ reperiuntur, quæ praua quædam accidentia inducere possunt: nempe dolorem, phlegmonem, sanguinis profusionem, conuulsionem, & id genus alia: quibus summa diligentia medentem occurrere oportet. Occurret autem facilè, si ea præsentierit, & præcognouerit, ut primo libro præsagiorum testatus est Hippocrates, ad hunc modum scribens: Nihil perindè medico conducibile est, quàm ut futura præsentiat. Ita enim (ut Galenus locum hunc interpretans ait) de longinquo obuiàm it malis.

De sanguinis detractione in uulneribus.

OMni recens facto uulneri (nisi in uentre sit) expedit (inquit Galenus) ex seipso statim sanguinem plus, minus'ue effluere. Quippe hoc modo phlegmone minus tentabitur, tum ulcus ipsum, tum quæ circumposita loca sunt. Itaque si medicũ imitatorem esse oporteat, non naturæ tantùm (ut subinde nos monet Hippocrates) sed etiam eorum, quæ cùm sua sponte ueniant, conferunt. In recenter autem acceptis uulneribus

Lib. 4. meth. ex Hippoc.

In uulneribus præualidis sanguinem mittendum esse.

bus, praesertim magnis & praeualidis, expedit (ut diximus) sanguinem effluere: hic certè si minimè, uel minus quàm par sit, effluxit, quod deest, ipsi adijcias oportet, sanguinem scilicet ex uena detrahendo. Porrò tri*fariam uulnera, ut & reliqua omnia alia uitia, magna grauiaque redduntur,* ut Galenus *ait libro quarto methodi medendi: nempe uel propter afflictae partis praestantiam, uel propter affectus uim seu magnitudinem, uel propterea quòd sunt cacoëthe, id est, maligna: cuiusmodi sunt quaecunque in articulis accepta uulnera sunt.* Haec *enim doloris, uigiliarum, conuulsionis, et delirij periculum adferunt: quòd scilicet ibi tendones, & nerui, & carne uacua atque ossea loca sunt.* Vulne*ris igitur magnitudo, unà cum uirium robore, mittendum sanguinem indicat: quanquàm qui uulneratus est, prorsus redundantiae sanguinis sit expers.* Quo *fit, ut in artis operibus errent, qui in sola sanguinis abundantia, ipsius detractionem consulunt.* Porrò nos *sanguinem detrahimus, in recentibus & nuper acceptis uulneribus, non solùm ne pars laesa, aut circumposita loca (ut superiùs dictum est) phlegmone tententur, sed ut impetum quoque ruentis sanguinis cohibeamus, et nimium profluuium impediamus.* Hi *enim sunt praecipui scopi mittendi sanguinis in recenter illatis uulneribus.* Caeterùm *si perpetuum est, quod ab* Hippocra*te (ut* Galenus *ait) didicimus, incipientem (inquam) fluxionem ad contraria trahendam & reuellendam esse, fixam uerò iam in laborante particula, uacuandam esse, uel ab ipsa particula quae affligitur, uel à maximè uicina.* In *promptu nobis, & de sanguinis detractione colligere nunc est, quòd in principio haec è longinquo,*

Vulnera trifariã magna redduntur.

Quae sanguinẽ mittendum indicẽt in uulneribus.

Sanguis cur in recenter acceptis uulneribus mittatur.

L.4. met. med.

Si fluxio ualenter irruat, ad cõtraria reuellẽdum.

,,quo, posteà ab ipsis exulceratis partibus sit emollienda. Modum uerò, seu quantitatem uacuationis: tum ex redundantiæ modo, tum ex copia sanguinis, qui è uulnere effluxit inuenies. Adhæc ex ætate, natura, tempore anni, regione, & consuetudine: & ante hæc, ex ipsa laborantis uirtute. Venæ autem secandæ electio ex laborante particula indicatur. Vt si uulnus in capite, collo, aut facie acceptum sit, humeralis in cubito, uel manu, secanda est. Si ea non cernitur, media, quæ ex ea deriuata est. Interiorem uerò (quam basilicam uocant) incidere utile est, in ijs quibus inferiores collo partes usque ad renes & umbilicum uulneratæ sunt. Hac non comparente, certè media, quæ ab ipsa diducta in iuncturæ apparet flexura, diuidenda est. ,,Vbi enim uena (ut Galenus ait libro de phlebotomia) ,,quæ parti affectæ propria est, obscurior fuerit, & ad ,,mediarum aliquam aperiendam accedis: omnino tibi ,,conandum est, ut eam quæ à propria diducitur, potiùs ,,incidas. Est uerò, & quæ inferiores sunt cubiti iūctura, eas scilicet quæ in ulna existunt, nihil secare prohibeat, ubi nimirum quæ in cubito sunt, non appareant. Sed eas certè, quæ in rectum sunt, id est, è directo sitæ, & à uenis quas in cubito si apparuissent, alioqui secassemus, diductæ. Porrò quemadmodùm prædictæ omnes partes, ubi sic uulneratæ fuerint, ut sanguinis, ob causas superiùs adductas, egeant detractione, in cubito secta uena iuuantur, uti dictum est: sic quæ renibus inferiores sunt, illis quæ per poplites & malleolos decurrunt. Ac perpetuò quidem in omnibus, dum sic reuellere studes, aut uacuare, & phlegmonem prohibere, uena quæ è directo est, secanda uenit. Manu tamen

Modus uacuationis ex quibus indicetur.

Venæ secandæ electio, ex parte uulnerata indicatur.

Venæ poplitis et malleoli, quando secandæ.

Semper è directo secanda uena.

Auerſio à manu, et ab altero crure;

Si renes, aut partes circumpoſitæ uulnus acceperint.

uulnerata, uti & eadem, incipiente phlegmone, laborante ſanguine ualenter, ac nimis copioſè in eam irruente, crus quod è directo eſt, reuulſionis gratia, tibi ſcarificandum erit. Altero uerò *crurum ſic ex uulnere malè habente, reliquum crus ſcarificabis, aut in eo poplitis, aut malleoli uenam ſecabis, uel certè potius (ut conſulit* Aëtius*) ex brachio quod è directo eſt, ſanguinem detrahes. Si autem renes, uel partes illis adiacentes, recens uulnus acceperint, quod ſanguinis emißionem deſideret, uel propter ipſius affectus magnitudinem, uel ne phlegmone tententur, uena in cubito interior incidi debet, tametſi renes ipſi ambigāt, quibus partibus, ſuperioribus'ne, an inferioribus adſcribi debeant, ut* Galenus *annotauit, libro de curandi ratione per ſanguinis mißionem.* Veriſimile *enim eſt, plus ſanguinis ad ipſos ex ſuperioribus partibus, quàm ex inferioribus confluere.* Non *negauerim tamen, quin & ex cruribus ſanguis commodè detrahi poßit. Cæterùm in hac re tam ardua, tamq; magni in arte medendi momenti, nihil unquam moliri debet chirurgus, citra periti alicuius medici conſilium, ut iam alibi ſemel, atque iterùm monuimus.*

De purgatione in uulneribus molienda.

Aluus quādo ducenda in uulneribus.

Purgatio quando in uulneribus neceſſaria.

S*I uulneratus aluo fuerit adſtricta, ea indita glande, aut clyſtere iniecto ſubducenda eſt: uel caßia, aut manna, aut aliquo eiuſmodi leniente medicamento per os accepto, citanda.* Porrò *ſi uitioſi ſucci in uulnerato corpore ſubſit abundantia, uel uulnus prævalidū ſit, puro etiamnùm exiſtente corpore, & citra cacochymiam, ijs lenibus modò dictis auxilijs nequa-*

quàm

quàm contentus eris, si saltem Hippocratem *ducem secutus fueris, & eius interpretem* Galenũ:*sed fortioribus pharmacis purgationem per aluum molieris. Scribit nanq;* Hippocrates, *& post eum* Galenus,*(qui nec caßiam,nec mannam nouerant) purgationem per aluum his uulneribus ualde utilem esse, quæ in capite sunt accepta : item quæ in uentre & articulis.* Prǽ*tereà in ijs quæ suuntur, aut deligantur, id est, quæ adeò magna sunt,ut suturis indigeant, aut si non his, certè deligatura.Sic autem ad uerbum scribit* Hippocrates: *Purgatiò per aluum plærisque ulcerum prodest:prætereà uulneribus quæ in capite sunt accepta: item quæ in uentre,tum inferiore, tum superiore (qui sub thorace est)& articulis. Adhæc ijs in quibus oßi caries impendet.* Prætereà *quæ suuntur, & exeduntur,& quæ serpunt, & reliquis quæ ulcera diuturna reddunt,etiam quæcunque deliganda sunt, per aluum purganda sunt.* His *itaque uerbis (ut* Galenus *ait,locum hunc* Hippocratis *exponens)clarè docuit* Hippocrates,*ulceribus omnibus, & uulneribus,quoties præ ualida sunt,purgationem esse utilem.* Atqui *purgantia medicamēta,quæ* Galeno & Hippocrati *in usu erant, multò sunt uehementiora (ut ex eorum scriptis constat)quàm uel caßia, aut manna,uel etiam rhabarbarum, quæ priscorum seculo ignota fuerunt. Si ergo illos imitari uoluerimus, fortioribus medicamētis corpora non modò in diuturnis ulceribus,sed in recentibus quoque uulneribus repurgabimus.* Quanquàm *ea non probentur recentioribus medicis, ob eas causas, quas mox subiungemus.* Meminit *autem eo loci* Hippocrates *seorsum, eorum omnium, propter quæ,non*

Hipp lib.de ulceribus.

Morbi magnitudinem indicatricem esse purgationis adhibēdæ in uulneribus.

modò uulnera ac ulcera, sed etiam reliqua alia omnia uicia, grauia magnaq; redduntur : nempe præstantiæ partis, cacoëthiæ, & magnitudinis affectus.

Duæ purgationis in uulneribus adhibendæ, indicationes.

Purga*tionis igitur in uulneribus adhibendæ, duæ potissimæ sunt, ueluti & missionis sanguinis, indicationes : nempe morbi magnitudo, (quam omnium primus adinuenit* Hippocrates*) & uitiosi succi abundantia, quod Galenus quarto methodi medendi ijs uerbis expressit:* Purgatio non in sola uitiosi succi abundantia conuenienter suscipitur, sed sicut missio sanguinis, uel propter ipsius abundantiam, uel propter morbi magnitudinem, ita purgatio, & propter abundantiam alterius cuiusquàm succi, & propter uim morbi adhibetur.

Vis morbi.

Igitur cùm in uulnerato corpore uincit sanguis, eius redundantiam uenæ sectione statim uacuabis. Cùm uerò succorum uitium abundat, pharmacum adhibebis, quod ad flauam bilem, uel atram, uel pituitam educendam uim habet.

Succorum abundantia.

Vomitus in uulneribus utilis. Lib. 4. Ther.

Sed & per uomitum quandoque uacuationem molimur in ipsis uulneribus, si saltem Galeno assentimus. Si enim (inquit) fluxio ualēter irruat, reuellere ad contraria studebimus, utique si in superioribus uulnus consistat, per inferna purgantes. Sin autem in inferioribus sit, superiorem uentrem uacuantes. At si iam fluxio restitit, atque in membro inhæsit, deriuare per uicina magis expedit.

Scopus alius purgationis in uulneribus.

Qui*bus uerbis nos docet* Galenus, *purgationem interdùm adhiberi in recētibus uulneribus reuulsionis ad cōtrarium (quam Græci antispasin uocant) gratia.*

Antispasis.

Quæ *etiam conuenienter suscipitur, tametsi nulla in corpore subsit uitiosi succi abundantia, quam uacuare intendamus.*

De *potionibus,*

De potionibus, quæ uulneratis exhiberi consueuerunt.

Valentia medicamenta purgantia in uulneribus recentibus suspecta esse.

QVanquàm autem Galenus & Hippocrates, purgationem in uulneribus, per ualida etiam medicamenta quæ suis temporibus in usu erant, adhibendam esse præcipiant: nos tamen eiusmodi ualentibus medicamentis, in recentibus uulneribus, nec uti consueuimus, nec cuiquam utendum esse consulimus: sicuti neque alijs potionibus, quas nonnulli recèns uulneratis propinant. Quandoquidem purgantia istiusmodi medicamenta, & pocula (ut sic dicam) uulneraria, quæ communiter offeruntur, facultate calida sunt, & aperientia. Proinde & sanguinem commouent, & hæmorrhagiam concitant, uulnusq; ad inflammationem atque abscessus disponunt. In diuturnis tamen ulceribus, fistulosis, & cancrosis, illis audacter utimur. Adhæc, cùm sanguis in interaneis in grumos concreuit, & cùm purulenta colluuies in pectore collecta est. In glandulis quoq; interioribus, strumis, ac hernijs, seu (ut dicunt) crepaturis, ut suis locis dicetur, quandoque purgationem concedimus. Qui tamen Guidonem præcesserunt chirurgi, ut Rogerius, & quatuor illi famati magistri, in omnibus indiscriminatim uulneribus, itidem & in fracturis omnibus, potiones offerebant confectas ex rubia seu erythrodano, quam uulgò rubeam maiorem uocant, (ex qua plus quàm ex cæteris assumunt:) tanaceto seu athanasia, cannabe, braßica rubra, myrrhide, (quæ species est geranij, uulgò herba Roberti nuncupata) geranio altero, qui nostris herbarijs pes columbinus appellatur: symphyto, quam aperta significatione (licet non satis concinnè) posteriores Latini consolidam uocant: plantagine,

Potio in uulneribus, & fracturis à quibusdam exhiberi solita.

Herba Robertina.

tagine, cynoglosso, hoc est, lingua canis: pimpinella, elatine, quæ pilosella uulgò nominatur: caryophyllata, & consimilibus. Ex quibus quidem succum exprimebant, uel ea in aqua, uino, & melle, decoquebant. Et *unoquoque die, ex succo aut decocto ipsorum, quantitatem sescunciæ, id est, unciæ unius & semis, manè ieiunis offerebant. Super uulnus uerò manè etiam, & uesperè, folium braßicæ rubentis inuersum apponebant, & facta decenti ligatura, manè rursum, & uesperè ipsum commutando, ita relinquebant. Asserunt autem eiusmodi* Empirici *unum, quod ego planè ridiculum iudico: nempe quòd si potio assumpta, uomitione reijciatur, sinistrum quid portendi: si uerò eam uentriculus continuerit, & talis per plagam egrediatur, qualis per os assumpta est, faustum ac bonũ quoddam omen portendi. Sed hæc, si dijs placet, uera sunt. Cæterũ in maiore adhuc errore uersantur,* Theodoricus *&* Henricus, *qui recenter uulneratis, præsertim in capite, & pectore, fortißima quædam & calidißima pigmenta (ita enim uocant potiones quasdam ex melle, uino, & puluere res multas uehementer calidas recipiente, compositas) cum quibusdam exorcismis, seu adiurationibus propinabant, aut ex ijsdem rebus uelutì pulticulam conficiebant, quam in modum emplastri super linteolum extensam, uulneri apponebant.*

Modus & tempus potionis exhibendæ.

Fabulosum.

Error Theod. & Henrici. Vide Theod. li. 2. suæ chirurg. cap. 3.

De ratione uictus in uulneribus & continui solutione, obseruanda, & à medico præscribenda.

Victus tenuis.

VVlneratis *primis septem diebus (intra quos ut plurimùm securi esse solent à febre & inflammatione) uictum tenuem, & parcum, frigidum quoque, & humidum,*

humidum,præſertim ſi iuuenes, & plethorici fuerint, atque ambiens calidus,inſtituito.

Vinum.

Vinum *omnibus,dum febris, dum inflammatio eſt, interdicito.*

Carnes.

A *carnibus duris & ualentibus, piſcibus magnis & prauum ſuccum generantibus,pane non fermentato,(quem azymum uocant) malè ſubacto, & improbè cocto, eos arceto.*

Caſeus. Fructus, etc.

Caſeum,*præſertim ſalſum & ueterem,fructus ferè omnes,allia,cepas,ſinapi,ſalita omnia,et acria,nec nõ ſpecies omnes aromaticas,ne guſtent,admoneto.*

Auiculæ. Ptiſſana hordacea.

Perdices *autem,pullos,atque auiculas,quæ in dumetis uerſari ſolent,aqua roſarũ alteratas, ptiſſanam hordeaceam,quam uulgò hordeatum,& hordeum mundatum appellant: item lac amygdalinum, & quod auenatum uocant:iura quoque carnium ſimplicia, aut cũ ouis præparata,illis in cibum permittito.*

Olera.

Ex *oleribus,lactucam,portulacam,boraginẽ, (quæ bugloſſum eſt hortulanum)præterea olus, quod Arabes aſpanar, nos uerò nomine parum mutato, ſpinacium, & ſpinargium dicimus: & alia id genus,illis concedito.*

Aqua pro potu.

Aqua *cocta illis potus eſto:ſed in qua cibarius panis,qui Græcis ſyncomiſtos appellatur, uel plurimùm furfuris habens, ſordidus dictus, maceratus fuerit.* Vel *eius aquæ ſimplicis loco, cremor ptiſſanæ, aqua hordei,uel(ſi debiles,aut ſenes fuerint)uinum aliquod ſtypticum,id eſt,auſterum, quod craſſæ ſit ſubſtantiæ, plurima aqua dilutum:aut ſi tenue cõcedatur, illud ſit oligophoron,id eſt,parum aquæ ſuſtinens.*

Cœna.

Breuem,*ac frugalem illis cœnam imperato.*

Leuem

Frictio.

Leuem frictionẽ, sed his partibus quæ longius absunt à uulnere, adhibeto.

Quies. Motus.

Vt quiescant, iubeto. Optimũ enim illis (inquit Celsus) medicamentum quies est. Moueri autem, & ambulare alienum est, sed ijs præsertim, qui in inferioribus partibus uulnerati sunt.

Venus.

Vt uenerem summopere deuitent, submoneto.

Affectus animi.

Item iram, contentionem, & omnes uehementes animi motus.

Victus paulò plenior, quando uulneratis concedendus.

Cæterùm ubi uulneratus à phlegmone, & abscessu fuerit assertus, pleniore uictu tutò uti potest, & ad pristinam consuetudinẽ paulatim redire. Vtatur igitur tunc uino aliquo generoso, & carnibus probũ sanguinem generantibus, ac naturam, hoc est, uires refocillantibus: cuiusmodi sunt carnes gallinarum, caporum, & ueruecum, seu castratorum arietum, & quæ eius generis sunt. Quòd autem talis uictus ratio utilis sit, & accommoda uulneratis, ex eo comprobatur, quoniam uirtutem fulcit & corroborat, neque febrem cõmouet. Sed nec phlegmonas, nec hæmorrhagiam concitat, ac præter hæc, alimonium utile & conueniens subministrat. Proindè hanc summoperè commendant, in recens acceptis uulneribus, tum celebres medici, ut Galenus, Haly, Razes, Auicenna: tum etiam recentiores chirurgi, Brunus inquam, Gullielmus à Salliceto, & Lanfrancus, à quorum sententia & opinione desciuerunt, Theodoricus & Henricus, qui ab initio diætam uinosam, & calidißimam uulneratis præter rationem imperabant. Aiebant enim uulneratorum imbecillam uirtutem protinus firmandam, ac roborandam esse, idq; uini potione commodè præstari. Quorum nimirùm,

Vires in morbis non esse augendas, sed duntaxat fouẽdas, & seruandas.

mirùm, sententiæ in totum aduersatur Gale. lib. 1. Aphoris. cõmen. 4. sic inquiens: In ægrotantibus rarò accidit, ut robur corporis maius reddere, quàm accepimus, studeamus. Magna uerò ex parte properamus in longis quidem morbis, fouere uires: in acutis uerò parùm debilitatas conseruare. Et subdit: Nam si eas tales, quales accepimus, properemus in istis seruare, uel etiam augere, semper addemus ad morbum. Quibus uerbis apertè docet Galenus, non semper uires in ægris augendas esse, aut roborandas, sed satis esse interdùm, si eas conseruemus, & fulciamus. Nisi forsan adeò imbecillæ, ac postratæ fuerint, ut quæ ab illis sumitur indicatio, cæteris alijs indicationibus sit præferenda: quod sanè in omnibus uulneribus non contingit. Therap. 7. *Adde quòd ubi contrariæ, & ex aduerso pugnantes inter se sunt indicationes, committendum non est, ut dum alteri nimiùm sis intentus, alterius omninò obliuiscaris, sed utriusque memor, quoad licebit, miscere eas oportet, ut libro septimo methodi medẽdi Galenus nos edocuit. Quod præceptum (inquit) ubique memoria teneri uelim.* Gal. 8. meth. *Vnde & circa finem octaui prædictæ methodi sic infit: Ergo tum exercitatum in omnibus, tùm natura prudẽtem esse medicum conueniet: quò cuiusque indicationis potestate diligenter considerata, omnibus inter se collatis unã idonei uictus summam, quæ laboranti sit commoda, comparet.*

Vini usus interdicẽdus uulneratis usque ad diem septimũ.

Itaque, ut semel dicam, uulneratis per initia, usque ad diem septimum (intra quod tempus ferè solet phlegmone in locis uulnere affectis excitari) uini usus interdici debet. Nisi tamen ex largo sanguinis profluuio, uiribus destituti, intermoriẽtes appareant. Tunc enim ante ul-

lam cu=

De sedando dolore in uulneribus.

Dolor omnis, præsertim uehemens, etiam si purum ab excrementis totum corpus fuerit, fluxionis causa est. Particula namque *quæ dolore affligitur, succum, atque in uulnere sanguinem maximè ad se trahit, copiosiorem scilicet, quàm sit illi ex usu: unde & phlegmone in ea frequenter excitatur.* Proindè *summa cura protinus adhibẽda est, ut dolor demulceatur, ac in totum, si fieri potest, sedetur.* Dolorem autem *cōmodè sedamus in uulneribus, aut saltem mitigamus, facto ad particulam læsam fotu, uel ex rosaceo, si prestò adfuerit, uel si eius copia non sit, ex oleo communi, quod modicè incaluerit. Quibus si oui candidum, uel potius luteum (ubi magna non fuerit inflammatio, seu uehemens caliditas) adijciatur, præstantius adhuc auxilium efficies, neque ita uulnus inquinabis. Quòd si tā uehemens dolor extiterit, ut necessitate coactus fueris, aliquantulùm uulneratam ac dolentem particulam stupefacere, oleum papauerinum admouebis.* Et *si maior cogat necessitas, opij momentum, uel mandragoræ (ut quidam rectè consuluerunt) adijcies. Quatuor illi celebres magistri ad eum finem laudant radicem solani, tritam, & axungia porci exceptam.* Theodoricus *plurimùm commendabat emplastrum ex folijs maluæ coctis, & in mortario contritis, cumq; furfuris cribratura commixtis. Quòd si rosacei momentum prædictis adieceris, melius adhuc medicamentum reddideris.* Me*dulla etiam panis triticei in aqua feruenti macerata, ad sedandos dolores (ut suprà diximus) efficacissima est.* Porrò *si dolor admodùm uehemens est, nec ullis, quantumuis generosis, auxilijs mitigetur, neruum tunc*

Dolor phlegmonas & fluxiones concitat.

Dolorē sedātia in uulneribus.

Emplastrum Theodor.

Rosaceum.

Medulla panis.

læsum esse significatur. Proinde tunc ad ea quæ posteà ad uulnera neruorum scribuntur, tibi recurrendũ erit. Sed de ijs, quæ dolorẽ leniunt, iterùm ac multò fusius libro sexto agemus.

Curatio aduersus uulnerum inflammationes, & abscessus.

Inflãmatio quibus maximè uulneribus accidat.

INflammatio in uulneribus tum maximè timẽda est cum uel os, uel neruus, uel cartilago, uel musculus, læsionem accepit, aut ubi parùm sanguinis pro modo uulneris fluxit. Ergo quoties quid tale erit, sanguinem maturè supprimere non oportebit, sed pati fluere, dũ tutum erit: adeò, ut si parùm fluxisse uidebitur, mitti quoque ex brachio debeat: utique (inquit Celsus) si corpus iuuenile, & robustũ, & exercitatum est: multoq; magis, si id uulnus ebrietas præcessit. Quòd si musculus læsus uidebitur, præcidendus erit: nam percussus punctus'ue, præsertim in eius capite, mortiferus est: præcisus uerò per transuersum, sanitatem recipit, hoc est, ab inflammatione & conuulsione uindicatur: aliquis tamen ex particulæ motibus uitiabitur. Verùm melior est (ut Galenus ait) læsio, quàm mors. Sic et neruum punctum sæpe cogimur transuersum præcidere, quoties scilicet uel conuulsiones, uel deliria, uel ambo magna ægreq; sanabilia superuenire uulnerationi cernimus. Porrò si iam inflammatio, aut tumor aliquis præter naturam in uulneribus concitatus fuerit, curari debebit iuxta methodum superiore libro à nobis traditam, in quo de tumoribus præter naturam abundè disseruimus. Cæterùm tametsi pro locorum differentia (ut libro primo de locis affectis Galenus ait) curatio-

Lib. 5.

3. meth.

Melior est læsio quàm mors.

nem

nem quoque uariari contingat, Auicennas tamen omnibus indiscriminatim partibus à capite ad pedes, emplastrum mirè ab eo commendatum admouet, quod cōstat malo Punico dulci, incocto in uino styptico, & posteà in mortario subacto, atque in emplastri formam redacto. Cæterùm si enatus tumor nec reprimentibus, nec per halitum digerentibus medicamentis cesserit, pus mouentia, seu maturantia, admouenda erunt. Cuiusmodi ea sunt, quæ ad maturanda apostemata suprà retulimus. Huius rei gratia iubet Rogerius fieri fotum ex maluis, absinthio, arthemisia, & farina triticea, uino incoctis, quibus & mellis momentum adijciendum est: axungiæ uerò quod satis esse uidebitur. Quòd si pus per uulnus non uacuetur, aliud loco cōmodiore, illi moliendum erit emissarium.

Emplastrū Auicennæ, ex malo Punico dulci.

De tollenda in uulneribus intemperie, quam discrasiam uocant.

SI flammea quædam citra humorum affluxum dispositio, quam discrasiam calidam uocant, uulnus occupauerit (quod ex rubore & uesicatione facilè deprehendes) affectum locum infrigidare oportet, non hyoscyamo quidem, aut mandragora, quoniam plus iusto refrigerant: sed rosis potius, & plantagine, atque unguento albo, quæ præter id quod desiccant, moderatè etiam refrigerant. Si autem frigida intemperies locum obsederit (quam mollicies, & cutis liuidus color ostendunt) ipsum excalfacies, non resina, uel pice, aut asphalto, quod dæmonis stercus appellant: sed uino, et unguento nigro, aut fusco, uel eo, quod basilicō uocāt. Quòd si eiusmodi symptomata uulnus, seu plagam

Si calida adsit intemperies.

Si frigida intēperies uulnus obsederit.

Horū ung. descrip. ex lib 6. requirēdę sunt.

degenerare faciant in ulcus, recurrendum erit ad ea, quæ de ulceribus sequente libro traduntur. Porrò si *humida uel sicca adfuerit intemperies, suo quoque contrario profliganda erit.* Et ita *de compositis intemperiebus ages, ut suo loco posteà dicetur.*

Si febris uulnerato acciderit.

Quòd si febris uulneratum apprehendat, uictu refrigerante, qualem in calidis præter naturam tumoribus descripsimus, laborans uti debet. Sed accersendus erit huius rei gratia peritus aliquis medicus, qui & congruam illi uictus rationem præscribat, & reliqua ad febrem auxilia ex arte instituat, habita ratione ætatis, temperaturæ, regionis, temporis, consuetudinis, & id genus aliorum. Cæterùm ne febris quidem ipsa terrere debet, si in magno uulnere, dum inflammatio est, permanet. Illa uerò perniciosa est Celso, quæ uel leui uulneri superuenit, uel ultra tempus inflammationis durat, uel delirium mouet, uel si neruorum rigor, aut distétio, quæ ex uulnere orta est, eam nõ finit.

Lib. 5.

De spasmo, id est, conuulsione uulneri accidente.

Spasmos Græcè, conuulsio Latinè, *est ubi nerui atque musculi præter uoluntatem conuelluntur, in eamq; dispositionem ueniunt, quam etiam in motibus secũdum arbitrium factis assumpserunt.* Per hunc enim *affectum, actio nequaquam ablata est, ut est in paralysi sed solùm immutata ac uitiata, ut abundè testatur* Gal. lib. 5. de symptωmatum causis, *ad hunc modum scribens, si Græca saltem* Latina *feceris:* Cõuulsio ner*uos, musculosq; ad eundem cogit affectum, in quem ab animali facultate cùm naturalem habitum seruarent, ducebantur*

Spasmus quo modo fiat Galeno.

ducebantur. Vt igitur uoluntarius motus interim intẽtis uersus principium, id est, cerebrũ, musculis, interim ab irruente spiritu impletis perficitur, ita conuulsio quoque accidere solet. Nam & spiritus inflare potẽs, in ipsis generatur, & complures etiam affectus, qui illos intendere queant, quemadmodùm phlegmone. Itaque spasmus siue conuulsio motus est deprauatus, uoluntariæ facultati motrici accidens, à solo morbo (ut ibidem ait Galenus) seu morbosa dispositione proueniens. Proinde & neruosa est ægritudo, qua mouentur lacerti, id est, musculi, ad suum principium, & extensioni sunt inobedientes: ut tertio canonum annotatur ab Auicenna. Neque enim ad syndesmos, id est, copulas, seu ligamenta, conuulsio, sicuti neque paralysis, propriè refertur: sed (ut Galenus ait tertio de locis affectis) eorum neruorum qui uoluntatis imperio obediũt, affectio est. Auerrois spasmum definiuit, cùm membra sic contracta & rigida facta sunt, ut neque flecti, neque extendi quouis modo poßint. Porrò omnes conuulsionis causæ, seu affectus omnes, qui conuulsionem pariunt, Galenus & Hippocrates in duo capita reuocarunt: nempe in plenitudinem, & inanitionem, corporum uidelicet neruosorum, à quibus secundum electionem motus perficiuntur. Itaque phlegmone, id est, inflammationes, plenitudinem pariunt: ardentißimæ & aridißimæ febres, inanitionem. Sed neruosa corpora omnia (inquit Galenus) tendi posse, siue oppleta sint, siue inanita, declarant musica instrumẽta. Etenim rumpuntur chordæ, siue in humidum uaporibusq; scatens, siue in aridum squalensq; cubiculum, intentis etiamdũ chordis, instrumenta collocaueris. Proinde huius rei

Spasmus quid.

Cõuulsio solius morbi est opus.

Fen. 2. tertij. cap. proprio.

Lib. 5. de sym. pt. cau. & 3. de locis affectis.

Duæ in uniuersum conuulsionis causæ. Galen. & Hippoc.

Tertio de locis affect.

haud ignari artifices, eas priusquàm reponantur, laxare solent. Sed quomodo affecto aëre tenduntur chordæ, ut rumpantur, si uel nimis aridus, uel admodùm humidus sit? Nempe humor madefacit ipsas, ut in tumorem præter naturam attollantur, qui mox eas extendit, ac ueluti sol tergora arefaciens ipsa contrahit, ita siccitas chordas, & trahit, & extendit. Sic lora quoque cũ ad ignem exiccantur, contrahi tendiq; uidentur. Tertium caput, *seu tertiam causam addit* Auicennas, *quæ tametsi materiæ haudquaquàm, saltem per initium, proportione respondeat, noxam tamen (inquit) contristantem cerebrum inducit.* Proindè *nerui, hanc ceu molestum quidpiam refugientes, contrahuntur, & ad suã recurrunt originem, adnituntur q; interturbantẽ causam ipsam expellere.* Qui Barbaram *sectantur medicinam, spasmum non proportionatum ad materiam, nominant: quia scilicet non accidat ob materiam, quæ implere aut inanire partes neruosas poßit, sed praua potius aliqua qualitate.* Tribus *igitur modis fit conuulsio, inanitione, repletione seu plenitudine, & compatiendi societate, hoc est, cerebro lege commertij patiente, & alteratis per continuationem partibus; ut cõtingit in conuulsione quæ fit ab ictu ferè cuiusdam uenenatæ.* Primus *modus, qui scilicet fit propter euacuationem seu inanitionem, accidit in superfluis purgationibus, & in copiosis atque immoderatis sanguinis profusionibus: quem conuulsionis modum (si quidem accepto uulnere acciderit) malum ac periculosum esse testatur* Hippocrates, *hoc* Aphorismo: Vbi *sanguis plurimus fluxerit, singultus, aut conuulsio superueniẽs, malum crebrò: enim mortem adferunt.* In *magnis quoque ac uehemen-*

Tertia causa conuulsionis, adducta ab Auic.

Conuulsio tribus modis accidit.

Aphor. 3. lib 5.

ac uehementißimis ardoribus, & adurentibus (ut dictum est) febribus, ac colliquante putrilagine, hic conuulsionis modus euenire consueuit, malum sanè maximum, & penè insanabile, ut Galenus *annotauit in cōmentario illius aphorismi* Hippocratis: *Febrē conuulsioni superuenire, melius est, quàm febri conuulsionē.*

Secundus conuulsionis modus fit propter inflāmationem, & alios tumores præter naturam, (quos omnes οἰδήματα *uocat* Hippocrates*) ut in uulneribus derepentè disparentes seu euanescentes, ut in fine quinti Aphorismorum hac sententia testatus est idem* Hippocrates: *Quibus tumores in uulneribus apparent, non conuelluntur maximè, (id est, non admodùm, seu non ualde spasmo corripiuntur) neque insaniunt.* Verùm *his deletis atque euanescentibus derepentè quibusdam à tergo, siue retrò, conuulsiones & distensiones fiunt, quoties scilicet (ut in commentario ait* Gal.*) uulnera ponè, id est, à tergo infestāt.* Immoderata *quoq; frigiditas neruosis partibus aduenίens, hoc conuulsionis genus inuehit, neruos enim in unū cogit, stipat, cohibet, atque implet. Quod & hoc aphorismo expreßit* Hippocrates: Frigidum, *conuulsiones, distensiones, liuores, rigores febriles inducit, supple, uel adfert. Sicuti enim nequaquàm conuenit, neruos ipsos, seu ipsorum neruorum substantiam, ab immodico calore dissolui, sic neq; plùs iusto, & ultra modum conuenientem, refrigerari, substringi, & in unum cogi ac stipari.* Tertius *conuulsionis modus dolore excitatur, cuius communis causa est, autore* Platone *in* Timæo, *pathos præter naturam, uiolenter & affatim incidēs. Ab his enim (inquit* Hippocrates Platone *uetustior) quæ naturam mutant ac cor-*

Secundus conuulsionis modus ex repletione.

Frigus conuulsionis causa.

Apho. 17. lib. 5.

Tertius conuulsionis modus, ex compatiendi societate

ac corrumpunt, dolores excitantur. Hac quidem uocula, corrumpunt, & celeritatem, & uehementiam transmutationis indicans. Porrò uehementes eueniunt in tactu, (qui inter reliquos sensus dolore maximè afficitur) à naturali habitu transmutationes, ob uiolentum calidi frigidiq; occursum, atque ob eas res, quæ contundere, seccare, pungere, extendere, aut erodere possunt: quippe res huiusmodi dolorum causæ reputantur.

Doloris causæ.

Causæ conuulsiõis ex cõsensu cerebri factæ.

Neruosarum igitur partium punctura, acres quoque & mordaces humores, aut uenenosa aliqua qualitate præditi, in uulneribus modum hunc tertium conuulsionis substantiam deuellendo excitant. Quod de punctura diximus, testatur Galenus libro artis medicinalis cap. nonagesimo secundo, sic inquiens: Nerui uerò *& chordæ punctura, propter sensus uehemẽtiam, & quoniam hæc pars principio, hoc est, cerebro cõtinuatur, prompta est ad neruorum conuulsionem excitandam. Ac tum præsertim, cùm nihil extrorsum expirat, obcœcato cutis uulnere.* Hactenus Galenus. *Acres autem, æruginosos, & uenenosos succos per consensum, & uelut quadam partium conspiratione conuulsionem inducere, ostendit* Galenus *in cõmentario huius aphorismi* Hippocratis: *Conuulsio ex elleboro lethalis est.* Verùm *conuulsionem istam, quæ accidit ijs, qui ab elleboro albo (hunc enim simpliciter elleborum nominare consueuit* Hippocrates*) purgati sunt, non absurdè ad secundum genus conuulsionis (quod fit ex inanitione) quispiam adduxerit: quandoquidem humores ipsi acres, & mordaces, uim habent exiccandi, atque inaniendi. Contingit autem & propter ipsam euacuationem, citra mordentes succos, ijs qui supra modum per purgantur,*

Cõuulsio ex elleboro Aphor. 1. lib 5.

Purgans medicamentū interdum conuulsionem inducit.

purgantur,conuulsionem aduenire. Fit enim ob *pharmaci,seu purgantis medicamenti functionem, uim,atque efficaciam,ut ex neruis humiditates attrahantur, & ita resiccata uiolentiùs ipsorum neruorum substantia,conuulsio enascatur . Sed & per uomitiones, quas ueratrum epotum concitat , accidit, morsus ratione, conuulsiones fieri,ex consensu uidelicet , communicatuq; , & uelut quadam partium conspiratione:nempe perpessis , ac distentis neruis , qui uentriculi ostiolo, seu orificio consentiunt.* Sic quoque in *uulneribus consortij lege contingit subindè conuulsionem fieri, excitato in neruosis corporibus (à quibus motus secundum electionē perficitur)dolore.Sunt autem neruosæ partes,motui uoluntario, ac secundum electionem & desiderium facto seruientes,nerui,ligamenta,musculi,& tendones.* Hæ *igitur, & potissimùm nerui,ubi ingenti aliquo dolore afficiuntur , cerebrum ipsum(quod est neruorum omnium communis origo, ut in arbore caudex ramorum) huius noxæ consors statim efficitur, fitq;(ut dixi)propter compatiendi societatem conuulsio, quam nòn debemus existimare fuisse ab* Hippocra*te prætermissam.*Etenim *conulsionem quæ infestet primaria ratione explicuit , dum fieri conuulsionem uacuatione seu inanitione,repletiōeq; sanxit.* Cæterū *ex præfatis conuulsionibus,quædā sunt uniuersales, quædam uerò particulares .* Vniuersalis *conuulsio dicitur,quando noxa cerebro communicatur,& ad ipsum peruenit .* Vbi *autem noxam illam senserit, tanquam molestum aliquid, uehementi conatu eam nititur expellere : in quo quidem conatu neruos ipsos , & alia neruosa corpora contrahit, & conuellit .* Particularis *uerò*

Partes motui uoluntario famulantes.

Conuulsio duplex.

Vniuersalis.

Particularis.

uerò conuulsio fit, quando noxa non peruenit ad cerebrum, sed in particula affecta remanet, ipsam contrahens, atque incuruans. Ideò autem conuulsiones uniuersales dicuntur, quia maiorem partem membrorum occupant. Quod quidem dictum est ad differentiam epilepsiæ, quam comitialem morbum uocamus. Hæc enim partes omnes apprehendit, atque ideò conuulsio totius corporis, seu omnium corporis partium meritò dicitur, nõ iugis tamen ac perpetua, (ut in emprosthotono, & opisthotono, atque tetano, id est, neruorum rigore uidere est) sed quæ ex temporum accidit interuallis, hoc est, quæ interpellata est, atque intermissa, cum mentis ac sensuum oblæsione, in quo & à iam dictis conuulsionum generibus discriminatur. Accidit nanque, ut is qui comitiali morbo conciderit, neque uideat, neque audiat, neque ullo sensu quicquam percipiat, ac ne consequi quidẽ possit, quid factum sit: siquidem cum memoriæ uiribus, ratio quoque læditur, ut libro tertio de locis affectis Galenus annotauit. Hæc autem in spasmo, de quo nunc agitur, minimè solent accidere. Cæterùm accuratius atque exquisitius conuulsionis differẽtias, causas, & generationis ipsius rationem ac modum perquirere, alterius est speculationis. Proindè ad præsens ea consultè omittemus. Satis enim chirurgo nunc fuerit, si quæ de conuulsione diximus, probè intellexerit: si & tum communia, tum particularia differentiarum ipsius signa cognouerit, ac periculoso huic symptωmati (ne in accepto uulnere aliquando eueniat) prospicere atque occurrere possit, & iam præsens remedijs topicis, accommodis, & ex arte institutis profligare.

Vniuersales cõuulsiones.

Morbus comitialis.

Quo differat spasmus ab epilepsia.

De signis

De signis spasmi.

Communes notæ côuulsionis.

Communes conuulsionis notæ, sunt ægra seu difficilis membrorum dimotio, colli tensio, labiorum contractio, ac si uellet ridere: maxillarum, dentium, & gutturis adstrictio siue strictura: oculorum, & totius faciei (ut dicunt) tortura seu peruersio. Si conuulsio ex inanitione apprehenderit, non repentè, sed paulatim, ac post morbos corpus extenuantes, omnemq; eius humiditatem absumentes, accidere solet. Vt, exempli gratia, post largos sudores, aut uomitiones immoderatas, aut alui deiectiones copiosas, aut immodicas sanguinis profusiones. Itẽ post famem, uigilias, sollicitudines, motus tum multos tum uehementes, aridas, æstuantesq; febres. Cùm enim hæc, & alia (si quæ sunt) id genus, conuulsio subsequitur, causam eius esse ariditatẽ, ex inanitione rectè putaueris, ut Galenus annotauit libro tertio de locorum affectorum notitia. Si uerò ex sanis alicui repentina superuenit conuulsio, ob repletionem eam fieri necesse est: & maximè quidem, si id uitij euenire sic repentè conspexeris, temulento cuipiam, ac omninò pleno homini, qui uidelicet in ocio degit. Item si post tumores aliquos præter naturam subitò deletos, atque (ut paulò antè dictum est) euanescentes, uel post frigiditates condensantes, atque in unum neruos cogentes, sanum aliquem sic repẽtè conuelli contigerit: equidem nerui replẽtur à frigidis & glutinosis humoribus, ex quibus etiam nutriuntur, unde conuulsionem patiuntur. Itaque his præcognitis, ac diligenter perpensis, haud difficile inuentu fuerit, utrum ab ariditate, quæ est humidæ essentiæ deffectus, & uacuatione, seu inanitione: an ab humoris plenitudine,

Signa conuulsionis ex inanitione.

Notæ conuulsionis ex repletione.

dine, quæ egestati, seu inopiæ, & inanitioni aduersatur, & ab Hippocrate repletio nominata est, affectus ipse prodierit. Spasmum autem, qui propter compatiendi societatem, hoc est, cerebro consortij lege, seu (ut dicitur) per consensum affecto, enascitur in uulneribus, ijs notis deprehendes. A causis externis excitatur, cùm dolore, morsu, & molestia affligit, ac crudeliter laborantem excruciat.

Spasmi ex consensu cerebri notæ.

Spasmi iudicia, seu præsagia.

Præsagia.

SI conuulsionis noxa, membris spiritalibus, ac respirationi subseruientibus communicetur, tum scire licet, ægri salutem esse deploratam, ac subitam mortem futuram. Spasmus absolutus, seu (ut dicunt) confirmatus, præsertim si ex inanitione est, & neruorum siccitate, prorsus incurabilis est. Absoluta enim siccitas, & prorsus consummata, insanabilis est Galeno libro methodi medendi septimo. Quòd si ex siccitate non prorsus adhuc consummata, conuulsio enascatur, interdum (sed uix, ac non facilè) curationem admittit. Longum enim tẽpus (ut in cõmentario sequentis aphorismi Galenus ait) exigitur ad siccitatem remouendã. Atqui morbi acuties ac uehementia tempus non expectat, quin citò uires dissoluit, et subitò exitium adfert.*

Conuulsio ex cõsummata siccitate.

Cõuulsio ex siccitate non prorsus absoluta.

Quæ uerò ex repletione fit conuulsio, sanabilis est per euacuationem. Repletioni enim contraria est euacuatio. Quod & sequenti aphorismo innuebat Hippocrates: Febrẽ conuulsioni superuenire melius est, quàm " febri conuulsionem. Febris enim conuulsioni ex reple- " tione superueniens, humores frigidos, & glutinosos, ex quibus orta est ipsa conuulsio, solita est magna ex

Conuulsio ex repletione.

Aph. 26. lib. 2.

parte

parte excalfacere, attenuare, atq; dissoluere. Si uerò ex febribus adurentibus totum corpus exiccetur, & neruis deindè ex siccitate conuulsio accidat, hoc maximum (inquit Galenus) est malum, & penè insanabile.

Conuulsio ex febribus adurentibus.

Curandæ conuulsionis methodus.

Postquàm de differentijs, causis, signis, & iudicijs conuulsionis, abundè satis tractatum est, par est deinceps eius curationem exequamur. Esto igitur illud primum ac commune præceptum in omni conuulsione obseruandum: Partes quæ contrahuntur, conuelluntur'ue, ualenter continendæ sunt, & inordinatis resistendum motibus. Oleo in hunc usum eas perfricare oportet ex lilijs confecto, uel si eius copia non sit, oleo cōmuni, tum aquam mulsam assumere. Eos uerò qui ex inanitione citra febrem conuelluntur, hoc pacto curabis: Oleo, aut certè hydrelæo calido, partes conuulsas primùm foueto. Deindè, si nihil prohibet, etiam ad lauacrum deducito: temperatoq; solio utitor, cum oleo, & frictione lenißima. Iuuat quoque in calidum oleum totum descēdere, uel in aquam calidam dulcem, in qua humectantia quædam, & lenientia decocta sint: ut sunt capita, & extremitates agnorum, hœdorum, uitulorum, & arietum pinguium: item maluarum, ac uiolarum folia, althææ radices, semen cydoniorum, & id genus alia, adiecta olei parte tertia. Sunt qui ad eundem usum iubent laborantes sæpius in labrum lacte caprillo, aut bubulo plenum descendere, atque ubi caldarium seu lauacrum egreßi fuerint, oleis humectantibus, ut oleo uiolaceo, & amygdalarum dulcium: si ea non adsint, oleo communi optimo: si ne id quidem est, adipe

Obseruanda in omni conuulsione curanda.

Curatio cōuulsionis ex inanitione.

Fotus.

Balneæ ex oleo, & hydrelæo.

Humectātia & lenientia.

Vnctiones.

adipe non uetustissima, gallinæ præsertim, hœdi aut uituli, ceruicem, & scapulas, & spinam, iuncturas quoque, & musculorum capita, perfricant. Quidam autem infrà scripto linimento totam spinam, iuncturasq; omnes magna utilitate illinere consueuerunt.

Linimentum.

℞. olei uiolarum uncias quatuor, olei amygd. dulcium, pinguedinis gallinæ, medullæ crurium uituli, ana drach. sex, pinguedinis uituli, & hœdi, ana drachmas decem. Bulliant omnia *simul in decoctione maluarum, radicum altheæ, & seminis cydoniorum, usque ad consumptionem ipsius decoctionis, deinde colentur, & fiat linimentum.* Porrò *frictio cùm omnibus in homine uertebris utilis sit, tum ijs præcipuè, quæ in collo sunt, cùm manus, & brachia conuulsio maximè inuadit.*

Si febr. adsit spasmo.

Quòd si febris adsit, non humectantia modò, sed refrigerantia quoque in hydrelæo, id est, miscellanea ex aqua & oleo, decoquenda erunt, cuiusmodi sunt folia salicis, hordeum confractum: uiolæ, nymphea, (quod nenuphar appellant) aut eius farinæ quopiam aliquo. Ergo *die nocteq;, (est enim grauis, admodùm importunus, acutusq; morbus conuulsio) interpositis tamen quibusdam breuibus interuallis, ijs remedijs, hoc est, fotibus, balneis, & unctionibus, utendum est.* Dum *ea intermittuntur, imponendum malagma, aut cataplasma aliquod est, ex eiusmodi humectantibus & lenientibus, itidem (si res expostulet) refrigerantibus, contrà quàm in conuulsione, quæ ex plenitudine ortum habet. Hæc enim uacuantia, ac digerentia, calefacientia quoque, & (cum ex humore procreata sit) siccantia desiderat, ut mox dicemus.* Cæterùm *qui ex siccitate (quæ inanitionis*

Alimēta in conuulsione ex sic-

tionis est comes) conuelluntur, nutriendi sunt sorbitionibus ex chondro, & alica: si hæc non adsunt, ex lacte, aut hordeato, aut à pullis mollibus, uel agniculis, uel hœdis tenerioribus, iure aliquo assumpto, itemq; ouis sorbilibus. Vinum quoque tenue, & aquosum, quod facilè per omnia corporis membra distribuitur, illis exhibebimus, aut saltem cum suis iusculis, ut ea promptiùs permeent, remiscebimus: nisi tamen febris accesserit. Tunc enim ptisanæ cremor magis offerendus est, somnusq; accersendus. Hic enim præterquàm quòd uires omnes reparat, plurimùm etiam humectat. Vigiliæ uerò cùm ex ijs sint, quæ maximè euacuant & exiccant, conuulsionem ex siccitate accersunt, & augent. Indendi etiam sunt clysteres ex lacte, & ex eodem conficienda gargarismata. Itaque (ut semel finiam) in hoc conuulsionis genere, curandi methodus, unicum habet scopum, nempe humectationem. Quem certè, ob superiùs adductam rationem non facilè est assequi. Aegriùs nanque curantur, quæ in humido siccoq; habentur alterationes, quàm quæ ex calido & frigido consistunt. Hæ enim maximè actiuis qualitatibus corriguntur. Illarum uerò curatio imbecillis, & (ut sic dicam) magis materialibus, & paßiuis qualitatibus perficitur, potißimumq; cum humectandum esse requiritur, ut libro septimo suæ methodi Galenus nos edocuit. Si tamen ulla spes curationis est, in suprà memoratis remedijs consistit. Itaque tametsi malum hoc ferè sit immedicabile: cùm tamen sæpe etiam præter expectationem quædam eueniant, curatio uenit aggredienda.

citate facta, idonea.

Somnus conciliandus.

Ex.7. methodi med.

Curatio

Curatio conuulſionis ex plenitudine.

Vacuatio à toto corpore.

Sanguis in quibus mitti debeat.

Quæ in mittendo ſanguine obſeruanda.

IAm uerò ſpaſmum ex humiditate, & plenitudine curabis per euacuantia. Vacuare autem oportet, & à toto corpore, & ab ea parte quæ conuellitur. Porrò à toto corpore plenitudinem uacuamus, duobus potiſsimùm auxilijs, nempe ſanguinis miſsione, & purgatione. Sanguinem mittemus maximè, in quibus uel multus ſanguis abundat, uel phlegmone conuulſionem excitauit, etiam ſi laborans, prorſus redundantiæ ſanguinis ſit expers, modò nihil obſtiterit eorum, quæ ſanguinē mittendum dehortantur. Venæ autem ſecādæ electio, ex laborante phlegmone ac conuulſione particula, tibi indicabitur. Modum uerò ſeu quantitatem uacuationis inuenies, tum ex redundantiæ modo, tum ex reliquis, quæ in ſectione uenæ ſpectanda & æſtimanda ſunt: nempe ex ætate, natura, tempore anni, conſuetune, regione, cœli ſtatu, & ante hæc, ipſa laborantis uirtute. Cæterùm ſic, ut oportet, facta per ſanguinis detractionem totius corporis uacuatione, & humorum influētiū auerſione, mox phlegmones curationē aggrediēris. Cuius (ut & omnium aliorum tumorū, qui præter naturā cōſiſtunt) ſi iam facta eſt, caput ſeu ſcopus præcipuus eſt, infeſtantis humoris uacuatio. Cùm enim phlegmone duplici ratione (ut Gal. ait) à natura recedat, & quòd pars ipſa multo ſanguine ſit referta, et quòd eadem ſit calidior, utique uacuationis indicatio, refrigerationis indicationem uincit. Quòd ſi adhuc in generatione eſt, in hac prior uacuatione eſt confluētis ad affectum locum ſanguinis inhibitio. Sed de hac alibi abundè dictum eſt. Vbi uerò corpus uel flaua bile, uel

Purgatio quando adhibenda.

le, uel atra, uel pituita, uel serosis humoribus, refertum fuerit, (quem habitum Græci cacochymiam nominãt) tum purgatione, quæ cuique superanti succo sit accõmoda, uacuationem moliemur. Verùm enimuerò, quoniam conuulsio ex humiditate seu plenitudine, qua sani etiam repentè capiuntur, magna ex parte à pituitosis humoribus, crassis, glutinosisq; in ipsa neruosarum partium substantia infarctis, procreari solet, eius potissimùm, quæ ab hac causa ortum habet, curationem subijciemus. Ergo quæ crudos, crassos, & uiscosos humores potenter euacuant medicamenta, (inter quæ primas obtinent, hiera picra, & agaricum) hac conuulsione laborãtibus exhibeto. Clysteribus acribus eorũ aluum subducito. Pessis, & suffitibus, in mulieribus (si occasio detur) menses euocato. Gargarismatis, apophlegmatismis, & errhinis, seu sternutatorijs acrioribus, pituitam per os, & nares educito. Abundè repurgato corpore, ceruicem, axillas & inguina, oleo liliorum, costino, spicato, laurino, & ex pulegio, addito castorei & euphorbij momento, inungito, & lanam mollem ac succidam facto litu superimponito. Rogerius ad eiusmodi spasmum, sequens unguentum instituit, quod & Theodoricus approbauit. ℞. olei muscellini unc. unam, petrolei semunciam, olei communis, & butyri, ana uncias. 4. ceræ unciam unam, styracis calaminthæ, styracis rubræ, singulorum drach. duas & semis, mastiches, olibani, gummi hæderæ, ana unciam semis: ex ijs omnia quæ liquescere possunt, igni admoueãtur: alia uerò trita, & in puluerem redacta, illis remisceantur: postremò addatur styrax, & fiat unguẽtum, ex quo moderatè calefacto, ceruix, & collum totum, ac uniuersa

Curatio conuulsionis à crassis, & uiscosis humoribus.

Vnguentum Rogerij.

nis non enascatur, eam ex industria quadam accersunt, & exuscitant: idq; per exhibitionem confectionis ana cardine, & ad quantitatẽ nucis auellanæ. Alij ad eundem finem offerunt castoreum, & assam fœtidam, uel opopnacem, addita mellis portione dupla. Metridatũ quoque, & theriace, in hoc affectu mirè proficiunt: neruos enim roborant, & crudos succos concoquunt, absumuntq;, eo scilicet nomine, quòd excalfaciant. Cauendum uerò præcipuè frigus est: ideoq; in eo conclaui, quo cubabit æger, ignis continuus esse debebit, maximeq; tempore antelucano, quo præcipuè frigus intenditur. Vinum, per initia præsertim, gustandum non est: siquidem huius usus tum præcipuè periculosus est, eo potißimùm nomine, quòd fluxionem proritat. Vini loco aqua mulsa exhibenda erit, in qua decocta sit saluia, & radix acori cum momento nucis muscatæ. Victus tenuis, primis saltem diebus, conuulsis à plenitudine instituatur, idemq; calfaciens, & exiccans. Hactenus de curatione conuulsionis ex plenitudine.

Metridatum. Theriace.

Frigus conuulsis inimicum.

Vinum quando, & quare cõuulsis interdicẽdũ.

Curatio conuulsionis ex compatiendi societate.

CAeterùm conuulsio, quæ fit propter consensum, & uelut quadam partium conspiratione, seu cõpatiendi societate: si ex dolore excitata est, per anodyna, & dolorem sedantia curationem recipiet, ut in sequentibus dicetur, cùm de uulneratis neruis agetur. Si uerò ex morsu ictu'uè alicuius uenenosi animantis, cõuulsio oborta sit, theriaca parti affectæ superimponenda erit, et cucurbitula defigenda, uel cornuá quædam, quibus nõnulli cucurbitularum uice utuntur: His enim (quæ citra calefactionem ex alto uehementiùs extra-

Curatio cõuulsionis, ex cõpatiẽdi societate.

Dolor.

Morsus, uel ictus uenenatorum.

bunt) totam eius quod infestat, & dolorem creat, substā tiam uacuabis. Sunt autem & qui ore suo uirtus extrahunt, ægræ uidelicet particulæ (ut superius dictum est) admoti, ipsamq; labijs complexi. Si autem accidat conuulsio, ob morsum oris uentriculi (quod propriè stomachus appellatur) ab acri aliquo, mordaci, & erodēte humore excitatum, uomitus statim concitandus est, post quem uentriculus roborandus erit, tum ijs quæ extrinsecus admouentur, tum ijs quæ intrò assumūtur; iuxta periti alicuius medici cōsilium. Porrò in omni conuulsione à quacunque causa ortū habeat, cerebrum imprimis roborandum est. Caput igitur abrasis crinibus oleo liliorum fouendum erit. Iuuat & eodem oleo ceruicem, totamq; dorsalem spinam, axillas quoque, et inguina inungere: hoc enim spasmo, præsertim humido, est dicatissimum. Hora paroxysmi bonum est, laborans contineat inter dentes baculum salicis, ne os exactè claudatur, & lingua à dētibus dilaceretur. Vltimū est, si nihil aliud fieri possit, neruum, aut musculum ex quo conuulsio orta est, transuersum præcidere, ut Galenus & Razes consuluerunt: præstat nanq; unius particulæ actionem amittere, quàm totius corporis. Meliorq; est (ut Galenus ait) læsio quàm mors. Itaque hoc pacto conuulsionem quidem sanaueris, aliquem tamen ex particulæ motibus uitiaueris. Vt autē ei quod urget, & unde primùm maximéq; homini imminet periculum, succurramus, cogimur sic nonnunquam alium insanabilem affectum relinquere.

Morsus oris uentriculi conuulsionem excitat.

Cerebrū in omni cōuulsione roborandum.

Musculus aut neruus interdū per trāsuersum præcidendus.

Læsio q̄ mors potius optanda.

De paralysi ex uulnere.

Paralysis ex quibus uulneribus excitetur.

PAralysis, id est, neruorum resolutio, latus unum aut alterum, uel partem quampiam, non autem

T corpus

corpus totum infestans: interdùm etiam uulnera, & contusiones insequitur, sed capitis maximè, & totius spinæ dorsi, ut multis exemplis Galenus aperuit libro de locis affectis tertio. Porrò an paralysis ipsa quæ ex uulnere accidit, partes quæ è regione uulneris sunt, uel potius oppositas infestet, ad præsens dicere omittemus. Est autem paralysis neruorum relaxatio, seu mollificatio, cum priuatione sensus & motus, non quidem totius (ut dictum est) sed uel lateris unius duntaxat, uel priuatæ alicuius particulæ. Quo fit ut affectus sit conuulsioni contrarius: in hac enim durities adest cum motu deprauato ac permutato: durities autẽ mollificationi ac relaxationi est contraria. Vnde Galenus libro tertio interiorum affectorum locorum, sic inquit: Qui omnes partes nerui, tum sentiendi, tum mouendi uim amiserint, apoplexia huiusmodi affectio nominatur. Vbi uerò alteri laterum, aut dextro aut sinistro, id accidit, paralysis, id est, resolutio nominatur, eius scilicet partis, in qua consistit affectus, interdùm dextræ, interdùm sinistræ. Quòd si in aliquo membrorum idẽ euenerit, eiusdem membri resolutio esse dicetur. Nam & tota manus, & totum crus interdùm resoluitur, atque solus in crure pes, & quæ sub genu sunt. Sic etiã de tota manu, similiter proportione dicendum est. Hactenus Galenus: ex cuius uerbis colligere licet, paralysin aliam esse uniuersalem, aliam uerò particularem. Vniuersalis ea est, quæ alterum latus totum, aut dextrũ aut sinistrum occupat. Particularis uerò, quæ priuatim alicui dũtaxat particulæ accidit. Sic & de spasmo per analogiã dici potest: nempe quòd alius sit uniuersalis, alius uerò particularis.

Paralysis quid.

Paralysis affectus est conuulsioni cõtrarius.

Paralysis uniuersalis.

Paralysis particularis.

De causis, & signis paralysis.

Causæ externæ paralysis.

Causæ paralysis, atque eiusmodi ablationis sensus, & motus, geminæ sunt: nempe internæ, & externæ, seu extrinsecùs aduenientes. Externæ causæ resolutionis neruorum sunt, casus ab alto, percußio, incisio, sectio, compreßio, uel constrictio, frigiditas uiolenta, & uehemẽs, uicinæ partis phlegmone, uel scirrhus, & id genus alia, quæ extrinsecùs euenientia, uel continuum soluunt separantúe, uel spirituum uias occludunt, & facultatis animalis delationem impediunt.

Internæ causæ paralysis.

Internæ autem causæ sunt humores craßi, & uiscosi, neruos cerebri, aut spinalis uocatæ medullæ (quæ ipsius cerebri uicaria est) obstruentes. Neruorum enim corporibus ita obstructis, & craßioribus redditis, animalis facultatis (quæ sensum, & motum præstat) in membra delatio impeditur. Cæterùm anxiè disquirere, quo pacto per neruorum resolutionem, seu paralysin, interdùm sensus duntaxat, interdùm motus, nonnũquàm ambo simul pereant, & alia multa ad rem propositam attinentia, nequaquàm præsentis sunt speculationis. Satis enim fuerit chirurgo, si præter ea, quæ iã de paralysi dicta sunt, sedem primario affectam, & à qua noxa orta est, simulq; dispositionem eius cognouerit. Nisi enim hæc (inquit Galenus) accuratè cognouerimus, nequaquam eas partes, quibus uel sensus uel motus uitiatus est, rectè curabimus. Porrò ipsam affectã sedem ex anatome facilè ipsi deprehendemus.

Notæ cerebri primario affecti in paralysi ex lib. 3. de loc. affect.

Nam cùm ex ea cognouerimus neruos, qui per faciei partes sparsi sunt, à cerebro dimitti, si earum aliqua, simul cum toto corpore, resoluta est, haudquaquàm nos latere debet, resolutionis dispositionem in ipso cerebro cõsistere.

sistere. Vbi uerò partes quæ ad faciem attinent, incolumes ac illæsæ permanserint: hæ autem quæ sub ea sitæ sunt, uniuersæ resolutæ fuerint, spinæ initium tunc affici, sciendum est. Ex ipsa enim anatome didicimus, quòd omnes animantis partes sub ceruice positæ (quæ à consilio, & uoluntatis imperio moueri possunt) neruos habent, qui eas moueant, procedentes ex spinali uocata medulla. Quod & ijs uerbis Galenus testatus est libro quarto de symptomatũ causis: Si spinæ principium lædatur, solæ partes capitis, quoad uixerit animans, & sentire, & moueri possunt. Quòd si cerebro quoque noxa acciderit, qui sic afficiuntur, ij omnium partium & motum & sensum illicò deperdũt. Atque eadem quoque ratione, si toti corpori conuulsio accciderit, eundem spinæ locum, nempe initium, affectum esse declarat, faciei partibus omninò seruatis illæsis. Quòd si hæ quoque afficiantur, cerebro noxam iam illatam esse ostendunt. Adhæc nouimus ex corporum dissectione, neruos, qui pectus mouent, ex ea spinæ parte, quæ in ceruice est, ortum deducere. Quocirca uox perit omnibus, quibus ea spinæ pars, quæ in ceruice est, fuerit affecta. Ipsa uerò ex trãsuerso incisa, si tota fuerit dissecta, omnes quæ sub ipsa sunt corporis partes, sensu motuq; priuari necesse est, utpote suscipiente spina à cerebro, uim tum sentiẽdi, tum mouẽdi pro arbitrio. Prætereà in anatomia (inquit ille) uidimus, ubi per trãsuersas spinæ incisiones, ad medium usque duntaxat, secundum longitudinem, spina ipsa secaretur, non omnes suppositas corporis partes, sed eas duntaxat, quæ è regione sectionis erant, resolutas. Dextras quidem, dextra spinæ parte dissecta: sinistras uerò, ubi reliqua

Notæ paralysis initio spinæ affecto.

Galen. lib. 4. de sym. cau. et lib. 3. de loc. affect.

Lib. 3 de loc. affect.

pars esset incisa. Itaque (subiungit Galenus) manifestũ est, quod circa primum spinæ processum, facta aliqua dispositione, per quam cerebri facultas, quominus ad ipsam perueniat, prohibetur, omnia inferiora membra, dempta facie, sensu, motuq; priuabuntur. Vbi uerò media duntaxat eius processus pars fuerit affecta, non omnes inferiores partes resoluentur, sed uel sinistræ dũtaxat, uel dextræ. At uerò spina in inferiori loco affecta, nempe sub ea neruorum propagine, quibus thorax attollitur, idq; uel ob luxatam aliquam uertebram, uel alio quouis modo, ut uulnere; si quidẽ ingens fuerit affectus, partes inferiores omnes, subitò & sentiendi, & mouendi facultate priuantur. Si uerò nõ ita uehemens fuerit affectus, stuporem inducet. Atque ij mortem effugiunt, quandoquidem spiratio in ipsis seruatur.

Ex lib. 4. de sympt. caus.

Si quinta spinæ uertebra afficitur.

At quibus quinta spinæ uertebra uulnerata, aut quouis alio modo affecta est, eorum manus omninò, & sensum, & motum amittunt.

Si sexta uertebra affecta est, uel septima.

Quibus uerò sexta, ijs nõ in totũ sentiendi mouendiq; facultas in manibus perit, quippe primæ brachij partes illæsæ seruantur. Id uerò multò magis, si septima spinæ uertebra fuerit affecta. Octauæ uertebræ affectus perquàm exiguã: hac uerò inferiorũ nullam penitus noxã manibus inducere possunt. Maximã uerò noxam ex læsa hac uertebra sentiunt, thorax, & reliquæ partes inferiores. Itaq; nisi hoc pacto ex anatomia, neruorũ ad singulas partes uenientiũ principia didiceris, perquàm difficilè earũ uel sensum, uel motũ deperditũ curabis, restitues'ue. Porrò humorẽ peccantẽ, ac paralysim cõmittentẽ, deprehendes ex proprijs cuiusq; humoris notis. Causas uerò externas, seu euidẽtes facilè cognosces ex relatu, & indicio laborantis.

Iudicia,

Iudicia, seu præsagia paralysis.

PRæsagire, ac iudicare potes de paralysi, à quacunque occasione ortũ duxerit, deq; omnibus neruorum affectibus, quòd ægrè admodum sanabiles sunt. Nerui enim ipsi pauco admodùm natiuo calore participant, qui curationis membrorum opifex est, & causa effectrix potissima. Proinde uerissimum etiam est, quod uulgò dici solet, nempe paralysin in senibus perquàm difficile curari; hi enim natiuo calore (qui robur est facultatis nos gubernantis) propemodùm sunt destituti. Quod Hippocrates his uerbis expressit: Senibus parum calidi innati inest. Quam sententiam ueram esse testatur Galenus, siue quis ad qualitatem sermonem referat, siue ad substantiam. Tremor & febris si paralysi superuenerint, bonum: namque febres neruorum resolutionibus, uti & conuulsionibus ex repletione, aduenientes, partim quidẽ superfluam dissoluunt humiditatem, partim uerò concoquunt frigiditatẽ, quæ duæ sunt medicis in curanda paralysi (uti & spasmo ex plenitudine) remediorum intentiones. Adhæc, paralysis quæ ab ictu uel casu non uehementer neruos atterẽte, contundentéue, excitata est, curationem interdum recipit, ut contigit illi Pausaniæ Syro sophistæ, cuius meminit Galenus in fine lib. 3. de affecto. loco. notitia. Quum enim Romam aliquando uenisset, dum per uiam duceretur, uehiculo excidit, atque in dorsi initio læsus est: unde secundum duos minores sinistræ manus digitos, atque medij partẽ mediam, sensum imprimis quidem difficilem habuit, posteà male curantibus medicis, sensum omninò amisit. Huic autem remedia, quæ illi imperiti medici digitis frustrà ada-

Paralysis affectus est ægrè sanabilis.

Senes uix unquam à paralysi liberantur.

Tremor & febris si paralysi superuenerint, bonum.

Paralysis ab ictu, uel casu.

Pauf. sophista uehiculo excidit, unde paralysim in digitis contraxit.

ptauerant, læsæ parti, hoc est, initio spinæ, Galenus ipse (ubi mali occasionem intellexit) statim adhibere iussit, atque sic uir ille celeriter sanitati est restitutus.

Paralysis ex uehementis neruorum contusione, uel diuisione.

Quæ uerò ab insigni, atque effatu digna neruorũ contusione uel diuisione, oritur particularũ resolutio, prorsus insanabilis est: soluta enim in illis continuitas nunquam (ut dictum est) perfectè curatur. Rectè *quidem, & conformiter ad Galeni sententiam, Auenzoar adstruxisse uisus est, subitæ mortis periculum imminere, si nerui anhelitus, hoc est, respirationi seruientes, aliquibus uulnerati, aut quouis alio modo insigniter affecti fuerint: in ipsis enim statim perit respiratio.* Quo *fit, ut præfocati repentè moriantur.* Quomodo *enim ablata respiratione (quæ actio est uitæ necessaria) diutius uiuere possent? Si membrum resolutum non imminuatur, nec emarcescat, colorq́; eius non immutetur, spes aliqua curationis subest. Si uerò contabescat, & gracilescat insigniter, colorq́; natiuus pereat, atque à seipso plurimùm euariet, malum portendit.*

Paralysis neruorum respirationi seruientium.

Nota paral. curabilis, aut incurabilis.

Paralysis ex uulnere curatio.

IN *curanda neruorum resolutione (quæ paralysis dicitur) ex accepto uulnere, uel causa alia extrinsecùs incidente oborta, præmissa totius corporis uacuatione, uel per purgantia medicamenta, uel per sanguinis detractionem, uel per utrunque, uti res exigit: factis item ut decet, humorum in partem resolutam influentiũ auersionibus, præscriptaq́; uictus ratione cõgrua, (quæ omnia periti alicuius medici consilio fieri debent) topicis remedijs aduersus illam sedulò pugnare debet chirurgus. Itaque cùm duabus in hoc affectu*

In curanda pa

profligando

profligando Therapeutices, id est, curandi facultatis partibus, opus sit: nempe ea quæ uictu, & quæ medicamentis, tum intrò assumendis, tum foris admouendis medetur: eam hic solam curationem exequemur, quæ medicamentis forinsecùs admouẽdis, perficitur: ne qui chirurgiam profitentur, diætetica, & pharmaceutica (quæ peritissimũ, & rationalem medicum desiderant) turpiter, & in magnam laborantis perniciem (ut plerique hodiè assolent) abutantur. Cæterùm cùm multa uariaq; præsidia forinsecùs, in curanda paralysi ex uulnere, aut alia quauis externa causa suscitata, admoueri soleant, ut emplastra, cataplasmata, unguẽta, illitus, fotus, cucurbitulæ, & alia id genus: Guido tamen uno liquore longè optimo, & ad affectum eiusmodi siue symptωma profligandum, efficacissimò contentus erat: quod quidem ex Ioanne illo Mesue, uiro in familia Arabum doctissimo, ac in re medica Euangelista à quibusdam nuncupato, desumpsit, eo loci, ubi de cordis passionibus agit. Eo autem liquore illinere solebat medicus ille Arabs ceruicem, totamq; spinam dorsi, atque etiam affectam ipsam particulam. Confert nanque hoc pacto mirificè roborandis membranis spinalem medullam obuoluentibus, substantiæ spiritali, qua uiuimus, neruis quoque, & ossibus. Proindè paralysi, omnibusq; neruorum ægritudinibus, cordis palpitationi, & tremori, atque etiam manifestæ lassitudini, mirè, ac supra humanam opinionem, proficit. Adde, quòd nullum medicamẽtum eo præstantius inueniri potest, ubi cor celeri, festinaue eget refectione, ac refocillatione, si saltẽ ipsi Mesuæ credimus. Cæterùm est quod cum ipso Mesue uehementer admiremur, priscos illos tum

ral. diætetica, et pharmaceutica opus esse.

De localibus remedijs in paralysi ex uulnere adhibendis.

Liquoris balsamitis Mesuæ dotes.

tum medicos, tum philosophos insignes, & rerum naturæ peritissimos, nullam in suis scriptis, eiusmodi inunctionis spinæ, mentionem fecisse, cùm uix aliud tam præstans auxilium inueniri, aut excogitari possit, ad uitæ substantiam conseruandam. Nouisti nanque satis (opinor) ex anatome, spinam dorsi in homine esse ueluti carinam nauis, & fundamentum reliquorum ossium, imò uerò & principium. Nosti præterea, sub hac, ueluti solido quodam propugnaculo, & muro tutissimo, dorsalem ipsam medullam conditam esse, quæ cerebri quidem germen est, & explantatio, durorum'q; corporis neruorum principium: per quos uelut internuncios, corpus uniuersum transsumit, primũ quidem & maximè motũ, cum hoc autem etiã & sensum. Adde quòd in spondylis dorsi, (qui spinam ipsam constituunt) mira naturæ prouidentia efformata sunt quædam subtilia foramina, per quæ uasa spiritum & sanguinem deferentia, (uenæ, inquam, & arteriæ) intrò quidem: forâs uerò, nerui ipsi, sensum, & motum, in corpus uniuersum comportantes, feruntur. Quo fit, ut spina ipsa sit ueluti platea, seu uia quædam publica, non modò neruorum, sed & uenarum, & arteriarum. Proinde & spiritum, ac uirtutum. Adhæc, non ignoras magnam ipsam uenam concauam dictã, itidem & arteriam aortam uulgò nuncupatã, iuxta spinam ipsam totam reptare, sed & partium spiritalium est ueluti substerniculum, & (ut quispiam dixerit) ueluti lectus aliquis. Atque (ut Mesues inquit) medullam cõtinet uere humiditatis. Multas ergo easdem'q; bonas, atque effatu dignas intentiones cumulabis, ex inunctione ipsius dorsalis spinæ, quam ueteres ipsi tum medici, tum philosophi,*

Spina dorsi ueluti carina nauis.

* Aliàs, humanitatis.

*philosophi, uel prorsus ignorantes, neglexerunt, uel eam nobis inuiderunt, cùm ne uerbum quidem in eorũ monumẽtis de ea scriptum inueniatur, ut Mesues testatus est. Porrò liquoris illius tam eximij, atque ad tam multa utilis, compositio, & cõficiendi ratio apud præfatum autorem talis est: ℞. myrrhæ electæ, aloës hepaticæ, spicæ nardi, sanguinis draconis, thuris, mumiæ, * opobalsami, bdellij, carpobalsami, ammoniaci, sarcocollæ, croci, mastiches, gũmi Arabici, styracis liquidæ, † ana drach. duas, ladani electi, succi castorei, ana drachmas duas semis, muschi drach. semis, terebinthinæ optimæ ad pondus omnium. Puluerisanda pulueri sentur, & omnia misceantur cum terebinthina, reponanturq́; in furnibulo, seu distillatorio, quod alambicũ uocant, & illa ingeniose ac lento igne ut decet, distillentur: liquorem autem per distillationem sublimatũ, uase uitreo forti excipe. Hic liquor proximè accedit ad uerum succum balsami. Guido à Cauliaco quandoque huic precioso liquori addebat herbas dicatas paralysi, & tum generosius atque efficacius multò (ut ipse testatur) experiebatur auxilium.*

Liquor balsamites, Io. Mes. longè optimus, & ad multa utilissimus.

* Alia exemplaria habẽt opopanacis.

† Aliàs. 3. duas semis.

De syncope ex uulnere.

SYncope (definitore Galeno lib. 12. Therapeutices) est præceps uirium lapsus, qui immoderatas euacuationes, ingentes dolores, uigilias, principiorum intemperiem, atque animi uehementes affectus, sequi consueuit. Ea autem syncope, quæ in uulneribus accidit, magna ex parte creatur, uel ex immodica sanguinis profusione, uel ex uehementi dolore. Hanc proximam esse cognosces, tum ex arteriarũ pulsu elanguescente,

Syncope quid.

Syncope in uulneribus unde.

Syncope proximè instantis notæ.

scente ac deficiente, tum ex pallido uultus colore, tum ex motu totius corporis ignauo, ac difficili, sed præsertim palpebrarum, & partium extremarum, tanquàm illis erigendis, aut attollēdis non posit uirtus motrix sufficere: sed & frigidi, circa collum maximè & faciem, sudores, syncopen iam pulsare fores testantur, symptωma sanè minimè neglegēdum. Quandoquidem celeriter interdū hominē rapit, estq; quasi uia ad mortem, imò (ut uulgò dici solet) est ueluti quædam parua mors.

Syncope parua mors.

Quibus remedijs syncope occurratur.

Proinde summa cura adnitēdum est, ne in hoc tā periculosum symptωma uulneratus incidat. Ergo laborātē quibus poteris modis cōsolator. Hominū turbā ne suo anhelitu cōclaue nimis excalfaciāt, & laborantē sua præsentia deterreant, procul arceto. Sed et antequàm ea prematur qui uulneratus est, panis frustulū, uino optimo, aquæ rosaceæ momēto, diluto, illi sugendū exhibeto: atque etiam ut ex uino ipso modicum quid bibat, ipse iubeto.

Vinum omnibus syncope uexatis succurrit.

Vinum nanque omnibus syncope uexatis utile est, ut lib. 12. Therapeu. his uerbis Galenus annotauit: Vinum tamen, quod & calidum natura sit, & deductionem in corpus promoueat, omnibus quos syncope malè habet, offerre conueniet.

Vini in syncope electio.

Constat autem, ex uinis ea deligenda esse, quæ & flauo sint colore, & substantia tenui, & ætate uetera. Talia nimirùm & boni odoris continuò fuerint. Cæterùm amara præ uetustate, uina ne sunto.

Si iam syncope præsens sit.

Porrò si iam syncope, qui uulnus accepit, uexetur, eius faciem aqua rosacea, uel frigida, uel utriusque mixtura, adiecto etiamnum aceti (si placet) momento irrorabis, ac etiā ipsa ualidè in illam, laborantis faciem dico, proijcies: aut saltē naribus aquam rosaceam, & acetū admouebis, ut scilicet

suaui

suaui eorũ odore, animam illorũ recrees. Pilos, nasum, & aures uellito, extrema fricato, alapis illorũ genas ce dito, et proprio nomine alta uoce illos uocato, ac cæte ra facito, quæ in hoc sympt. medici fieri præcipiunt.

De desipientia, seu delirio accidente in uulneribus

Omne delirium (ut Gal. ait lib. 5. de symptomatum caussis) deprauatus est principis facultatis motus, à prauis succis aut cerebri intemperie ortum habens. Interpreti Auicennæ alienatio dicitur. Porrò tãetsi eiusmodi desipiẽtiæ, seu mẽtis alienationes, symptomata sint modò primogenia .i. primaria ac proprio cerebri affectu euenientia, modò secundaria, hoc est, cerebro compatiendi societate, seu (ut dici solet) per consensum laborante: hic tamen nunc de solo eo delirio, quod consortij lege, seu per consensum accidit in uulneribus & percußionibus articulorum, sermonem faciemus. Talia nanque uulnera (ut superiùs diximus) doloris, uigiliarum, conuulsionis, & delirij periculum adferunt. Cæterùm eiusmodi symptomatis (delirij inquam in cacoëthis uulneribus euenientis) generatio persimilis est ei, quæ per suffusionis oculorum accidit, à uentriculi dispositionibus ortum trahentes, ut Galeno uisum est libro tertio de locis affectis. Quẽadmodùm enim uentriculus, cerebro suas affectiones compatiendi quadam societate transmittit, idq; propter neruorum à cerebro, ad os uentriculi descendentium magnitudinem: per quos etiam sensus huic particulæ, quàm ulli reliquarum corporis partium acutior est. Ita quoque neruosis partibus inflammatis, cerebro noxa promptißimè cõmunicatur, atque ex illis promptiùs, quàm

Delirium quid, & unde nascatur.

Cano. 3.

Lib. 4. Ther.

Causa delirij in uulneribus.

Neruosis partibus inflammatis delirium accidit.

quàm ex alijs quibuſuis partibus delirium ſuperuenire ſolet, idq; aſcendente ad caput interdum per continuas partes, ſolo calore: interdùm uerò ſpiritu uaporoſo, uel fumoſo, aut fuliginoſo. Hæc autem omnia, quæ ſic delirium, aut phrenitidem inducunt, ſiccandi pollēt facultate Auicennæ: quippe quæ multo, eodemq; acri calore participent. Quo fit, ut delirantes irrequieto ferè motu agitentur. Vnde Gal. lib. 13. Therap. ad hunc modum ait: Ergo cùm humor qui in capite redundat, frigidus eſt, inſenſibilitas, immobilitasq; hominem opprimunt. Cùm calidus eſt, perpetuus potius motus, unà cum rationis noxa. Accidit enim (ueluti demonſtratũ in libris de his eſt) ex frigore, ſegnicia: ex calore, immodicus motus: ex humoris uerò uitio, dementia.

Deliriũ ex ſiccitate fit.

Delirij ex uulnere curatio.

Vapores à cerebro auertendi.

SI delirium, ſeu mentis perturbatio, poſt uulnus acceptum, hominem apprehendat, huius rei gratiâ ſtatim accerſendus & conſulendus erit peritus aliquis medicus, qui potu, frictionibus, & deligaturis partium extremarum, & maximè pedum ac tibiarum, clyſteribus quoque huic rei accommodis, fumos ac uapores uitioſos, à capite deorſum protinus reuellere ſtudeat, ut rectè præcepit Auicennas, itidem & cæteri, qui hac de re ſcripſerunt. Quod autem ad chirurgum attinet, læſæ particulæ dolor ex toto (ſi fieri poteſt) ſedãdus eſt. Vtile eſt etiã alapis genas laborãtis percutere, ut ipſe ad mentẽ, ſeu ratiocinandi facultatem redeat. Galen. libro decimo tertio Therapeutices caput delirantium in principio perfundendum eſſe oxyrhodino, pulchrè nos admonuit: uapores enim, & humores à capite

Dolor ſedãdus.

Caput delirantium oxyrhodino perfundendum.

tunc

tunc repellendi sunt. Cùm uerò in summo incremento sunt deliria, perfusiones ex papauerũ capitibus (consilio eiusdem) applicabimus. Odorem quoque ex rebus frigidis naribus obijciemus: ac nares ipsas intus, uel frontem ex similibus medicamentis illinemus. Quippe sopire, (inquit) ac stupefacere principem facultatem oportet: cerebrum scilicet, quod supramodum incaluit, refrigerando. Sanitati magna ex parte restituuntur Auicennæ, qui per dies aliquot, radicem bryoniæ, id est, uitis albæ, uel bibunt ex liquore aliquo refrigerante & humectante, uel cum cibo quopiam eius saporem obtundente comedunt. Cæterùm de pruritu, duritie, atque impotētia læsæ particulæ, quæ interdũ uulneratis accidunt, suo loco alibi dicetur. Radix bryoniæ.

De uulnere in carne accepto, & eius differentijs. Cap. V.

VULNUS *propriè Galeno lib. 3. meth. med. unitatis est solutio, ex uulnerando in carnosa parte relicta, eademq; (ut recentiores addiderunt) cruenta, & citra putrefactionem. Hîc autem uulnus latius accipimus: nempe pro recenti plaga non modò in carne, sed etiam in neruis, uenis, arterijs, tendonibus, membranis, cartilagine, & ossibus facta. Itaque primùm de eo uulnere, quod in carnosa substantia acceptum est, edisseremus. Cæterùm eiusmodi uulnus aut simplex est, & citra substantiæ deperditionem; aut cum aliqua substantiæ amißione. Vulnus simplex, & quod sine deperditione fit substantiæ, aliud profundum, aliud summò tenus factum, seu*

Vulnus quid Galeno.

Vulnus quid apud recentiores chirurgos.

Diuisio uulneris.

in summo

in ſummo reſidens eſt: aliud uerò utriuſque particeps, ut cùm pars una diuiſionis per longitudinem factæ altè deſcendit, altera in ſummo corpore hæret, quod inæquale Galeno dicitur: aliud item magnum, aliud paruum tum dicitur, tum uerò eſt. Quæ omnes differentiæ à quantitate, ſeu ſpacio diuiſionis ſumptæ ſunt. Vulnus quod cum deperditione eſt ſubſtantiæ, aut fit cum amiſsione cutis ſolius, aut cum ablatione cutis & carnis ſubiectæ ſimul. Porrò eiuſmodi uulnera, uel ſimplicia ſunt, & ſine ullo affectu, aut ſymptomate: uel accidentia habent, quæ rationem cauſæ non obtinent (tūc enim ulcera dicerentur difficilè ſanabilia, de quibus in ſeq. dicetur) ſed ſolùm rationem habent ſine quo non, ut ſuperiùs annotauimus ex Gal. lib. 4. Therapeu. Cuiuſmodi ſunt intemperies, dolor, phlegmone, pruritus, & alia paulò antè commemorata. Non magnoperè autem curo, ſi prædictæ huiuſmodi differentiæ, diſpoſitiones aut affectus dicantur potius, quàm differentiæ, uel contrà. Quanquàm Gal. lib. 3. meth. med. anxiè ſatis diſquiſiuerit, quænam ſint propriæ ulcerum, ſeu uulnerum differentiæ, & quæ aliorum affectuum complexiones. Hoc enim parum nunc mihi conferre uidetur ad uulnerum curationem. Commoda nanque morborum curatio, non ex nominum, ſed rerum recta opinione contingit: ut ſcribitur primo methodi medendi. Cæterùm de cauſis, ſignis, & iudicijs uulnerum, quatenus uulnera ſunt, abundè ſatis in præcedentibus dictum eſt, in capite ſcilicet uniuerſali. Proindè ijs prætermiſsis, uulnerum in carne acceptorū curationem iam aggrediemur.

Curatio uulnerum simplicium, in carne summótenus acceptorum.

VVlnerũ eiusmodi curatio, præter iã dictas quatuor, aut quinq; intẽtiones cõmunes, unã specialẽ præcipuãq; habet, nẽpe sanguinis profusionẽ cohibere. Quod sanè intelligẽdũ est: nẽpe si nimis, immoderatè, atq; affatim effundatur, ut rectè interpretatus est Auicẽnas: Satius enim est (inquit) ipsum fluentẽ ex uulnere sanguinem, non omnino ac statim supprimere, sed si nimis abundè prorumpat, eius duntaxat impetum moderatè infrenare oportet. Moderata nanque sanguinis ex recenter accepto uulnere uacuatio, non parum sæpe multis profuit: quandoquidem & phlegmonas, & obstructiones, & febrem subinde fieri prohibuit. Quæ quidem symptomata, atque id genus alia, uulneribus (nisi diligenter prouideris) superuenire, ipsiusq; solutæ unionis consolidationem, & curationem magnopere impedire, consueuerunt. Atque illud fuit Hippocratis præceptum, quod & à Galeno refertur, & approbatur lib. 4. meth. med. Fit enim (inquit Hippoc.) effluente sanguine uulnus siccius: proindè & sanius. Nam siccum (ut idem ait) sano uicinius est, humidum uerò non sano. Porrò si tantus fuerit ruentis sanguinis impetus, ut cum ijs, quæ sistendo sanguini in uulneribus communiter admoueri solent, cohiberi nõ possit, ijs remedijs supprimendus erit, quæ in capite de uulneribus uenarum posteà dicentur. Cæterùm tametsi in genere dictum sit, quomodò curandorum uulnerum intẽtiones perfici debeant: modus tamen specialis, quo in carne perfici debeant, in sequentibus dicetur. Huius autem inuentio habetur ex differentijs uulnerum

Specialis præcipuaq; intentio curãdi uulneris in carne accepti, una est.

Hippoc.

Quid uulnus simplex, & quæ sit eius curandi ratio.

suprà commemoratis, ad hunc modum. Vulnus illud *simplex dicitur Galeno*, Hippoc. *& alijs medicis, quod solum consistit, hoc est, quod sine deperditione est substantiæ, nec ullum alium affectum, aut symptωma adiunctum habet.*

Vulnus non simplex.

Vulnus igitur *simplex non erit, si quæ uulnerata est particula fluxione uexetur, si malo succo uitiosa sit, si omninò extra naturalem temperiẽ fuerit, si ulla cauitas adsit, si aliqua cutis amißio facta fuerit.*

Vuln. simpl. postulat tantũ agglutinationem.

Itaque *ubi simplex uulnus, quodq; solùm consistit in carnosa particula, non adeò saltem magnum incidit, dißidentium labiorum commißionem, seu coniunctionem, quæ sola decenti fit ligatura, uinculo scilicet ex duobus initijs circundato, expostulat* Gal. lib. 3.

Gal.

Therap. Quæ *enim (inquit de simplici ulcere loquẽs), dißident, atque inuicem distant, si in idem ad amußim, componas, citra omnem reliquam extrinsecùs molitionem coalescunt.* Nempe *sicuti in cauis ulceribus, ut caro producatur, ita in simplici ulcere, ut oræ ipsæ secum coalescant atque agglutinentur, sola certè natura causa est.* Diductorum *igitur labrorum coitionem, seu agglutinationem præcedit necessario, ipsorum coniunctio, atque in idem adductio. Idem omninò de hac re sentit* Razes, *quod et* Galenus: *usus tamen communis obtinuit, ut recentibus huiusmodi uulneribus oui candidum (quod album uocant) aliquandiu agitatum, & læui stupa exceptum admoueatur.*

Oui candidum, quare uulnerib. admoueatur.

Nec *abs re profectò, cùm & sanguinis profluuium supprimat, dolorẽ sedet, refrigeret, & phlegmonas fieri prohibeat, non solùm in oculis, sed & in omnibus locis exulceratis, ut* Galenus *est autor libro undecimo de simplicium medicamentorum facultatibus.* Ante *omnia uerò, cauendum*

dum est, ne dolor incidat: quandoquidem dolor (ut iã sæpe dictum est) & fluxionem prouitat, & phlegmonẽ excitat. Quomodo autem dolorem sedare oporteat, in præcedẽtibus satis est explicatũ. Porrò eiusmodi oui candidus liquor, ante tertium diem amoueri non debet. Nam, ut Galenus ait, parua uulnera eiusmodi naturæ sunt, ut post orarum adductionem, et commißionem seu coniunctionem, unius diei, aut duorum dierum spaciũ adhuc requirant, quò proba fiat unitio, & agglutinatio. Quòd si uulnus hoc pacto non adglutinetur, curandum erit, ut in sequentibus paulò pòst dicetur.

Lib. 3. Therap.

De uulnere magno, percußim diuiso, in summo residente, hoc est, superficiali, & minimè profundo, in quo non sola sufficit deligatura ad oras ipsius applicandas, & coniungendas.

SI uulnus in superficie corporis acceptum, ad tantam magnitudinem percußim, cæsim'ue diuisum est, ut sola deligatura oræ ipsius nec adduci, nec committi poßint: sutura aut fibulis (quas Græcè ἀγκτῆρας uocant) eas ipsas disiunctas oras, adducendas, & cõiungendas esse, præcepit Gal. lib. 3. meth. med. Atque hac sola partium dißidentium coniũctione uulnus glutinatur. Apud recentiores tamen chirurgos ferè omnes inualuit consuetudo, ut his uulneribus apponatur puluis ruber, quem incarnatiuum, & conseruatiuum uocant. Recipit autem partes duas thuris, & sanguinis draconis partem unam. Albucasis addit tres partes calcis uiuæ. Cuius sententiæ suffragatur, & Lanfrancus. Guido autem loco calcis uiuæ, bolum Armeniam adijcit. Halyabbas uerò santalos apposuit. Sũt

Medicamentum cruentis aptum ulceribus.

qui puluerem hunc rubrum appellatum, labiorum uulneris agglutinatiuum, & suturæ conseruatiuum, hoc modo componunt: ℞. boli Armenij, terræ sigillatæ, singulorum drach. sex, thuris, mastiches, sarcocollæ, singulorum drach. duas semis, myrrhæ, aloës, singulorum drachmam unam semis, tragacanthi pisti, sanguinis draconis, singulorum drachmam unam, farinæ hordei, farinæ fabarum, singulorum drachmã semis.

Cauẽdũ ne quid labris uulneris intercidat.

Sed interim summoperè cauendum est, ne uel pilus, uel oleum, uel quidpiam aliud in medio adductorum labrorum uulneris interuenerit. Nam tunc eiusmodi uulnus sola dissidentium partium coniunctione glutinari non potest. Hæc enim quæ sic interiacent, iam unionem dispescũt, & earum quæ copulandæ sunt partium, coalitum impediunt. Ex prædictis autem singula, cum oui candido liquore agitari possunt, donec in corpus unum coëant, quòd glutinis instar lentescat. Posteà uerò stupis læuibus excipiendum erit medicamentum, & ita uulneri admouendum: supra quod & aliæ stupæ solo oui albo imbutæ, & intra pannum lineum eodem madefactum liquore inuolutæ, apponendæ sunt. Sed & supra uulnus nulla alia intercedente materia, pannus aliquis tenuis, prædicto imbutus liquore, admoueri debet, ne scilicet, dum remouentur stupæ, suturæ iam factæ puncta abrumpant, aut dilacerent. Quòd si loca circum uulnus adiacẽtia, rosaceo inungerentur, factum bene existimauerim.

Quæ cruẽto uulneri primũ apposita sunt, ante diem tertium remoueri non debent.

Hoc pacto enim læsam particulam à dolore & inflammatione uindicabis. Qualis autem sutura, aut deligatura, quales item puluilli ex eiusmodi stupis facti, hisce uulneribus percussim, cæsim'ue in superficie acceptis, atque in conspectu apparentibus, conueniant,

ueniant, & quo pacto fieri debeant, in præcedentibus abundè satis dictum est. Cæterum primus eiusmodi apparatus, usque in diem quartum mutari non debet, nisi fortè dolor aliquis uehemens superueniret, aut symptoma aliquod molestum incideret. Porrò si post quartum diem transactum uulnus non coaluerit, uino aliquo styptico calente, abluendum erit. Deinde stupæ prædicto uino imbutæ, et expressæ, supra uulnus ipsum apponendæ, & alligandæ erunt: quas & quotidiè mutare oportebit. Intra enim dies paucos hoc modo uulnus agglutinabimus, & persanabimus, Galeno etiamnum attestante, lib. 4. Therap. ubi Thessalum arguit, qui uulnera in multos menses, & interdùm in annũ, aut etiam longius tempus protrahebat, & incurrere sinebat: quæ alioqui paucissimis diebus, ut sex, aut plurimùm septem, curari potuerant. Itaque primus apparatus rectè decenterq́; fit, cum ouorum candido liquore, & puluere illo rubro, cuius paulò antè meminimus. Hic enim & sanguinis profluuium infrenat atque inbibet, dolorem sedat, & phlegmonem creari uetat. Secundus uerò apparatus, optimè fit cum uino, ut suprà dictum est. Vinum nanque (ut Galenus ait lib. 3. meth. med.) omnis ulceris, quà ulcus est, id est, quod citra aliam cum ea implexam dispositionem reluctantem consistit, optimum est medicamentũ. Quod hac sequenti ratione conuincitur. Vulnus omne, quà uulnus est, siccari atque adstringi desiderat, præsertim si magnum extiterit. Atqui uinum, quale suprà est memoratum, nempe subausterum, hæc duo commoda præstat uulneri. Vinum igitur omnis uulneris, quà uulnus est, optimum est medicamentum. Maior est Galeni, li-

Quæ post quartum diem fieri debeant.

Primus apparatus.

Secundus apparatus.

Vinum optimũ ulceri medicamentum.

Gale. libro 3. meth. med.

bro nuper citato, ubi ait, quòd eo tempore, quo diuisæ ulceris seu uulneris partes ritè sunt coniunctæ, medicamento opus est, quod particulam siccet, & modicè adstringat, ut & si quâ sanies iã subsit, hanc cõsumat: & si quâ in uacuum locũ fluxura est, hanc probibeat. Proindè medicamentum glutinatorium plus siccet oportet, quàm quod carnem producit, nempe ordine secundo. Minor uerò ita deducitur. Vinum, ut Gal. est autor lib. 8. simpli. medic. ex secũdo ordine est excalfacientium: sed quod admodum uetus est, ex tertio, sicut mustum quod uocant, ex primo: caliditati autem eius, proportione respondet siccitas. Proindè uinum ipsum pro naturarum seu facultatum, quibus ratione ætatis pollet, diuersitate desiccat, & agglutinat. Non aũt humectat, & refrigerat, (extrinsecùs saltem admotum) ut Theodoricus falsò existimabat. Atq; id ipsum est, quod Galenus refert libro quarto Therapeutices, ex senioris Hippocratis sententia inquiens: Vlcera madefacere, id est, abluere, quæcunque ea fuerint nisi uino, non oportet. Tum causam subijciens, ait: Nam siccum sano uicinius est, humidum uerò, non sano. Hinc Arnaldus dicere solebat, quòd cruenta & recentia uulnera, aqua ardente (quã & aquã uitæ nuncupant) abluta, celerrimè ad sanitatem perducuntur: quippe quæ insigniter desiccet. Post hanc autem ablutionem, quidam infrà scriptum puluerem (qui in hoc casu magnæ est efficaciæ) uulneri inspergunt. ℞. myrrhæ drachmas tres, aloës hepaticæ drach. quatuor, thuris drachmas duas, misce, et fiat puluis. Sunt qui post amotionem primi apparatus, emplastra & unguenta admouent, quæ in promptu ad hanc rem parata habent, ac statim

Vinum pro ætatis ratione, diuersa pollet facultate.

Hippoc.

Aqua uitæ.

Puluis optimus.

ac statim stupas superponunt. Galenus autē in re proposita, plurimi facit emplastrum, quod nigrum appellauit: Auicennas uerò unguentum de lino: quod tamen magis dicatum est carni regignendæ, quàm agglutinationi labiorum uulneris. Guido à Cauliaco in hac re uti consueuerat unguento, quod constat prædicto puluere rubro, remixto cū terebinthina lota. Quidam uerò terebinthinam ipsam, cum prædicto puluere commixtam, & (ut dicunt) incorporatam, statim per initia cruentorum uulnerum admouent, atque in diem quartum relinquunt. Hæc enim oras uulneris coire facit, & futuram eo nomine conseruat. Sed horū omnium, atq; aliorum multorum ad hanc rem pertinentiū, formulæ & compositiones, in antidotario describentur.

Emplastrum nigrum.

De uulnere profundo, & occulto, sine amissione substantiæ, in carne accepto.

Vulnus in profundum penetrans, & reconditum, subinde sutura, & decenti ligatura curationem recipit. Si autem hoc modo curari non possit, uel scilicet quia partes quæ distunctæ sunt, exactè ad imum usque (ob nimiam diuisionis profunditatem) sibi coniungi non possint, uel potius quia in fundo collecta sit sanies, aut pus, cui nullus patet effluxus, ipsum per effluxionem, Galeni consilium secuti, curabimus. Ipsam uerò effluxionem, tum ex eiusdē, tum ex contrarij loci diuisione, & situ, seu figura partis accommoda amoliemur. Porrò situm partis uulneratæ accommodum, seu congruam positionis figuram intelligimus, quando plagæ hiatus, quem orificium uocant, semper deorsum spe

Vulnus quando per effluxiones curandū.

stat, fundum uerò sursum, ita ut sanies ex ipso uulnere prona, & liberè effluat. Itaque si uulneris figura non ad superiora extenditur, sed ad ima uergit, nec sutura, nec fibulis, nec deligatura, partes distunctæ, omni ex parte, ad amussim cōmitti, ac sibi applicari possint, atque in profundo sistatur sanies: nisi prius ad effluxum ipsius uitiati humoris feceris sectionem, nihil unquàm proficies, siue carnem generare, siue agglutinare uolueris. Vbi uerò conuenitētem positionis figuram uulnus in parte laborante seruauerit, siue id ex natura uulneris, siue ex industria contingat, sectione noua opus non est, ut libro secundo ad Glauconem Galenus nos edocuit. Itaque refert eo loci, se sinū in coxa enatum, figura ad ima uergente, sine ulla ex aduerso diuisione, curasse. Cùm enim sinus ipse uersus genu quidem terminaretur, os uerò altiùs, circa mediam scilicet femoris regionem consisteret: iussit molle ceruical popliti laborantis subijci, ut inferiorem situm haberet inguen, quàm genu. Hac igitur conueniente positionis figura in læsa parte seruata, facilè per os, ichores, & purulenta colluuies, elabebantur, & effluebant. Idem quoque & in brachio fieri potest. Quandoquidem si os uulneris ad partem superiorē uergat, ita brachium collocandum erit, ut ipsum orificium deorsum spectet. Atque tum sine alia facta ex aduerso sectione, uulnus poterit ad sanitatem perduci. Non secùs quidem ac si os prope cubitum esset, uulnere in superiora tendente. Quòd si hac conuenienti situs figura, particula læsa collocari non possit, nec ex uulnere ipso sanies elabi: ex aduerso sectio molienda erit. Quod & hac sententia

Sectio in parte opposita quando facienda.

Sinus in femore curatus, citra ullam ex aduerso sectionem.

tentia iterum Galenus confirmauit circa finem libri
» *tertij meth. med. Si uulnus (inquit) cauitatem altè re-*
» *conditam, sub cute habet, considerare oportet, utrùm*
» *ea in superiore parte sit, ita ut sanies ex ea prona ef-*
» *fluat: an in inferiore, sic ut illic sistatur.* Eius igitur *cui*
» *effluxus patet, eadem quæ aliorum curatio est.* Cui *ue-*
» *rò non est huic ipsi moliamur effluxum oportet.* Eius
» *autem effluxus moliendi duplex ratio est, ubi expri-*
» *mente deligatura nihil promouemus, aliâs tota cauita-*
» *te desecta, aliâs in fundo tantùm aperta.* Quando *ue-*
» *rò harum alterutra sit ineunda, docebit tum locorum*
» *ipsorum natura, tum uerò ulceris magnitudo.* Si *nanq;*
» *ea loca ipsa dubiam seu fallacẽ, ac periculosam sectio-*
» *nem faciant, & ulcus magnum fuerit, in fundo aperi-*
» *re magis expedit. Sin contrà se habeant, præscindere,*
» *seu diuidere præstat.* Deligatio *uerò eius incipiat qui-*
» *dem (ut dictum est) supernè, finiatur infrà, ubi scilicet*
» *patet effluxus.* Hactenus Galenus. *Cæterũ in tali diui-*
sione quæ ex aduerso fit, Brunus *syphunculos, hoc est,*
tubos, siue turundas concauas (quas cãnulatas uocant) Brunus.
ex utraque parte imponit. Guido uerò dum hanc mo-
liebatur sectionem, solebat uti setone, (ut uocant) quia Guido.
meliùs (inquit) sordes deterget, & totũ pertransit spa-
cium, minoremq; infert dolorem. Ipsum *autem intro-*
missorio ad formam acus facto immittebat, uel bacu-
lam ligneam in cauum uulneris imponebat, & super
eam tutiùs sectionem faciebat. Deindè *sectione fa-*
cta, mundificatiuum aliquod medicamentum læui stu-
pa, aut panno exceptum, superponebat, quod bis in
die mutabat.

De cauo uulnere, cum amißione substantiæ cutis utriusque, & carnis subiectæ tantùm, non etiam osſis. Cap. VI.

Vera Hippocraticaq; methodus sanãdi caui ulceris.

N CAVO *uulnere non ipsa modò periit cuticula,(quam Græci epidermida uocãt) uerùm etiam reliquæ cutis suppositæ natura uniuersa, & subiectæ carnis portio aliquando nõ exigua. Quo fit, ut geminus in eo curandi finis sit propositus, unitio scilicet & repletio: quoniam & affectus geminus est, nempe ulcus siue uulnus, quod est unitatis solutio: & cauitas, quæ ex amissa aliqua animalis propria substantia est contracta. Itaque continui diuortium unitionem, cauitas repletionem desiderat. Verùm enimuerò quoniã in proposito uulnere unire nõ possumus quæ dißident, nisi priùs cauitatem impleuerimus, ordinem curationis à cauitatis impletione ordiri, necesse est. Omnis nanque quæ præter naturam est cauitas, impleri postulat: quare & quæ in carnosa etiam accidit parte. Ipsa uerò impletio inueniendorũ remediorum finis, quo tenditur, est, quem uel idiota, uel priuatus quisque etiam nouit. At uerò ut quæ impleant, inuenias, & multa ratione opus est, & multiplici particulatim indicatione, & methodo rationali exacta. Longè itaque à scopo aberrant, qui unum id sibi ad cauum ulcus sanandum satisfacere putant, si sciant quòd carne est implendum. Non enim in hoc curandi ratio consistit, imò in eo inueniendo quod carne sit impleturum. Cæterùm particulares indicationes, ex quibus inuenire licet, quæ cauitatem uulneris impleant, sunt quatuor. Prima ex ipsius uulneris substantia*

Duæ indicationes uniuersales proponuntur, in curando cauo uulnere.

Lib. 3. Ther.

Quatuor indicationes particulares in curando cauo uulnere proponuntur.

stantia sumitur. Secunda ex ipsius ægri temperamento, non corporis modò uniuersi, sed etiam afflictæ particulæ. Tertia ab ijs, quæ coniugata & annexa dicuntur, cuiusmodi sunt particulæ laborantis intemperies, & circundantis nos aëris temperies. Quarta ex contrarietate indicationum, ut cùm læsa particula contrario est temperamento cum toto, hoc est, cum corpore uniuerso. Talis siquidem ordo indicationum statuitur à Galeno libro tertio methodi medendi, in curandis uulneribus omnibus, ne dum in cauo. Porrò nomine indicationis substantiæ uulneris, hoc loco intelliguntur indicationes differentiarũ maximè propriarum ipsius uulneris: de quibus abundè suprà disseruimus, & in sequenti tractatu, qui de ulceribus inscribitur, locupletiùs adhuc disseremus. Itaque prima sanandi caui uulneris indicatio nobis insinuat, carnem eadem specie cùm ea quæ perijt, regignendam esse. Impleri enim non poterit, quod cauum est, (ut prima curandi indicatio uniuersalis postulat) nisi substantia omninò similis ei quæ perijt, regignatur. Atqui carnis gignendæ materia sanguis est, opifex uerò, seu effectrix causa, ipsa natura. Verùm non satis est sanguinem dixisse, nisi etiam & bonum (inquit Galenus) addiderimus. Erit autem sanguis qui influit, & ex quo regignenda caro primordium habet, bonus, si nec qualitate, nec quãtitate uitiosus fuerit. Sed nec satis etiam hoc loco fuerit naturam dixisse, nisi etiam quorum natura, sit adiectũ, & ubi. Constat autem, quòd subiectorum corporum, quibus superinduci caro debet, natura ipsa gignendæ carnis opifex est. Porrò rationẽ opificis habere non poterit natura subiectarum particularum,

Prima indicatio.

Sanguis bonus, materia est gignenda carnis.

Natura subiectarum particularũ, opifex est

carnis regignendæ.

larum, quibus deficiens caro restituenda est, nisi iustum, & minimè uitiatum calidi, frigidi, humidi, ac sicci temperamentum obtineat. Siquidem ex horum tẽperatura, cuiusque corporis natura consistit.

In omni cauo uulnere duo spectanda.

In omni igitur cauo uulnere, duo illa primũ consideranda sunt: nempe quod subiectum est, iusta'ne temperie sit, id est, an secundum naturam se habeat. Et præterà sanguis qui influit, bonus'ne, an modicus sit.

Hypothesis.

Fingamus igitur & sanam esse partem subiectam, atque afflictam, & sanguinis (qui gignendæ carnis materia est) confluxum citra ullum uel in quantitate, uel qualitate uitium. His sanè ita se habentibus, nihil est præterea quod obstet, quominus prima carnis generatio prosperè contingat, idq; nullius externi medicamenti ope. Quippe causis ambabus unde nascitur præsentibus, nulloq; extrinsecus quod impediat obstante, non potest prohiberi carnis generatio.

In carnis generatione, duplex prouenire solet excrementum.

Verùm in ipsa primæ carnis generatione duplex (ut Galenus ait) prouenire excrementum necesse est: alterum quidem crassius, alterum uerò tenuius. Quod & in omni qualitatis alimenti mutatione contingere solet. Hoc autem (tenuius inquam) in ulceribus recentibus, quæ hîc uulnera appellamus, Latinis sanies, Græcis ichωr nominatur. Illud uerò (quod crassum est scilicet) nobis sordes dicitur.

Sanies.

Sordes.

Ac ex tenui quidem excremẽto uulnus humidũ redditur; ex crasso sordidum. Eoq; duplicibus medicamentis eget: utique ut humidum est, siccantibus: ut sordidum, expurgantibus. Ergo cum nullo unquàm tempore natura cesset, certè nec tempus ullum erit, in quo non ambo hæc in cauo ulcere colligãtur. Quare nec tempus ullum erit, in quo non utrunque medicamenti genus desyderetur:

utique

utique & quod siccet, & quod expurget. Verùm non satis adhuc fuerit, cuiusmodi quidem genere esse medicamentum debeat, inuenisse (ut iam Hippocratica *ueraq; methodo, inuētum est) sed & species aliqua inuenienda est, quæ eiusmodi uulneri sit accommoda, & statuto ordine gradúue circumscripta, ut carnem producere poßit. Non omne nanque medicamentum, quod siccandi & detergendi pollet facultate, carni producendæ est aptum, sed quod modicè, nempe primo ordine tum siccare, tum detergere poßit. Quippe quod super hunc fuerit, ita ut non modò humoris qui influit redundantiam consumat, sed etiam affluentem sanguinem populetur: id refici carnem (ut* Gal. *inquit) ceu materiam eius absumens prohibebit. Itaque præsenti negotio aptißima sunt, thuris lachryma, et hordeacea, & fabacea, & erui farina, & iris, & aristolochia, & cadmia, & panax, & pompholyx, quæ uulgò tutia dicitur. Omnia uerò hæc, tum maioris minorisq; discrimine inter se dißident: tum alia eorum simplices qualitates uincentes habent, alia compositas. Siquidem*

Medicamentum carni producendæ idoneum.

Ex 3. meth.

,, aristolochia, & panax, tum cæteris plus siccant, tum
,, natura magis calent: hordeacea fabarumq; farina, mul
,, tò his minus siccāt, nec ullum calorem obtinent. Thus
,, modicè calet, minus tamen illis siccat: adeò ut quasdam
,, corporum naturas omninò non siccet. Erui farina, &
,, iris, horum atque aristolochiæ, & panacis, medium lo=
,, cum tenent. *Secunda indicatio curandi uulneris caui, quæ (ut suprà dictum est) tum ex corporis totius, tum ex particulæ laborantis temperamento sumitur, insinuat nobis medicamenta, uel calidiora, uel frigidiora, uel humidiora, uel sicciora ipsi uulneri esse admonēda:*

Secunda indicatio curandi caui uulneris.

nempe

Duas esse primarũ indicationũ differentias.

Lib. 3. metho. med.

Thus in quibus, tum naturis, tũ uulneribus carnem producat.

nempe pro natura ac temperamento, & totius, & affli-ctæ particulæ. Scire namque licet (ut Gal. ait) duas esse primarum indicationum differentias, quarum una ab eo, quod secundùm naturam se habet: altera uerò ab eo, quod præter naturam est, sumitur. Porrò quod secundùm naturam se habet, sui custodiam indicat, & propterea quæ similia sui sint, postulat. Quòd uerò præter naturam est, sui ablationem desiderat: proinde & contraria requirit. Perit enim quidque in contrariũ, & à contrario. Igitur uulnus quidem (quia præter naturam est) quo est humidius, eo sanè medicamẽto, quod magis siccet, indiget. Corporis uerò natura (propterea quod secundum naturam est) quantò est humidior, tantò, quod minus siccet medicamentum postulat. Proinde, si qua sunt in diuersis corporibus uulnera ulceráue, quibus par adsit humiditas: quod in sicciore corporis temperamento consistit, utique magis siccari postulat: quod in humidiore, hoc sanè minus, quo natura (inquit Galenus) naturæ interest. Siquidem productam carnem, ei quæ præfuit, similem esse oportet. Vbi igitur pristina siccior fuit, nouellam quoque sicciorem fieri conueniet. Quare uberiùs hæc siccari postulat: quantoq; magis sicca fuerit, tantò quod admouetur medicamentum, magis siccam facultatem habere debebit. At in humidiore natura, tantò rursum ijs quæ minus siccent, medicamentis est opus, quantò caro ipsa minus est sicca. Quò fit, ut thus (quod cum temperatis, & medijs naturis consentit) in quibusdam, tum ulceribus, tũ naturis, pus quidem mouet, carnem non producit: in quibusdam etiam carnem producit. In humidiore namque natura siccare, & producere carnẽ potest, in sicciore,

ciore, non poteſt, imò humectat ac ſuperatur à natura, proindè & putrefacit. Præterea in modicè humidis ulceribus, tum recentibus (quæ hîc uulnera & plagas appellamus) tum diuturnis, & iam inueteratis, carnem efficere poteſt: quippe quòd moderatè deſiccet. In ijs uerò, quæ præhumida ſunt (quòd non ſatis deſiccet) prorſus non poteſt. Tertia indicatio nobis inſinuat inueniendum eſſe remedium, quod proportione, & ſtatuto quodam ordine graduúe, ipſis affectibus, qui ſimul cum ipſo uulnere incidunt, reſpondeat, illosq; ipſos affectus priùs ſummouendos eſſe, quàm ipſum uulnus carne implere tentemus. Itaque ſi intemperies uulneri acceſſerit, atque exulcerata uulneratáue caro, uel priùs etiam ex quauis occaſione, uel ipſo uulnerationis tēpore, iuſto calidior, frigidiórue ſit effecta: utique medelam exigit, quæ non modò moderatè ſiccet, ſed etiam in tantùm calfaciat, refrigerétue, inquantùm ſubiecta caro à naturali ſuo habitu receſſit. Fieri enim non poteſt, (inquit Galenus) ut in ulcere, uel carnis productio, uel ſinus impletio, uel agglutinatio, uel cicatricis inductio, (quæ omnia naturæ ſunt opera) rectè unquam cedat, niſi ſubiecta caro pro naturali modò ſe habeat. Quocircà legitimi ulceratarum ſeu uulneratarum partium temperamenti, maior tibi ſolicitudo erit, quoties eas uel carne implere, uel glutinare, uel cicatrice inducere ſtudes. Itaque congruis atque opportunis auxilijs, aduerſus illos, qui cum uulnere incidunt affectus, pugnare oportet, priuſquàm uulneris ipſius curationē aggrediamur. Veluti igitur ſi phlegmone unà cum uulnere eſſet, nemo uulnus ipſum, uel carne implere, uel glutinare, uel cicatrice inducere, attētare

Tertia indicatio curandi uulneris caui.

Lib 3. meth.

attẽtare debet, priusquàm illa discussa sit. Ad eundem arbitror modum etiam, si sine phlegmone sola subsit intemperies, nullũ horum forè prius sperabimus, quàm illa sit sanata. Quòd si hæc ita, ut dictum est, se habẽt, inspici etiam conueniet circundantis nos aëris temperiem. Siquidem (ut. 3. methodi Gal. *ait) ueluti medicamentum quoddam, is quoque corporibus nostris forinsecùs incidens, ubi immodicus calore uel frigore est, sanationem remoratur.* Danda igitur opera est, ut *medicamenta excessui ipsius ambientis occurrant.* Ideoq; Hippocrates: *In calidioribus anni temporibus, ijs, quibus frigidior facultas sit, medicamentis utitor, calidioribus per frigidiora. Adeò (inquit) perpetuò uerum est, illud theorema: Quæ secundum naturam sunt, similiũ sibi indicatiua sunt: quæ præter naturam, contrariorum, si modò saltem illa seruari, hæc summoueri desiderant.* Porrò *ambientis nomine hoc loco, & præsentes status, seu anni tempora, & etiam regiones, cum* Gal. *intelligimus.* Quarta *indicatio particularis in sanando cauo uulnere obseruanda, sumitur (ut superiùs dictum est) à contrarietate indicationum: non quidem earum, quæ in diuersis temporibus perficiuntur, sed earum, quæ in uno, eodemq; tempore ipsius curationis subindè offeruntur.* Vt, *exempli gratia, si ægri temperamentum iusto sit humidius, particula uerò ipsa quæ laborat, siccior: aut contrà, quòd hæc sit humidior, & totius temperamentum siccius.* Pari modo *in calore & frigore, quòd contrario temperamento sit pars cũ toto.* Diuersa *sanè in his est ea, quæ à patiente particula accipitur indicatio, ab eá quæ ex ægri sumitur natura.* Itaque *hæc particularis indicatio, quã quar-*

Circũdãtis nos aëris temperiẽ in curandis uul. maximè spectandam esse.

Quæ nomine ambientis intelliguntur.

Quarta indicatio curandi uulneris caui.

tam in ordine poſuimus, inſinuat nobis medicamenta, uel humidiora, uel ſicciora, uel calidiora, uel frigidiora, aut prout res poſtulabit, media ac temperata, deligenda eſſe, quæ ipſi uulneri admoueantur. Statuamus igitur, clarioris doctrinæ gratia, totum corporis laborantis temperamentum humidius eſſe, eoq; medicamenta deſiderare, quæ minus ſiccent: ipſam uerò ægram particulam ex earum numero eſſe, quæ ſicciores ſint, qualia ſunt ea, quæ minus carnoſa conſpiciũtur. Cuius generis ſunt, quæ circa digitos, & articulos habẽtur: prætereà, quæ circa aures, & naſum, & oculos, & dẽtes ſunt: ac ut ſemel dicam, ubi crebræ cartilagines, et membranulæ, & ligamenta, & nerui ſunt: adeps uerò, & caro, uel omnino nulla eſt, uel perquàm exigua. In hac ſiquidem hypotheſi, ſi quantò ægri temperamentum iuſto eſt humidius, tantò particula iuſto ſit ſiccior, nec adijciendum, nec detrahẽdum pharmaco quicquàm eſt, ſed tale adhibẽdum, quale ſi ulcus, uulnuſ'ue, in medij temperamenti particula conſiſteret. Sin ſiccior debito particula fuerit, quàm corporis temperamentum iuſto eſt humidius, utique in tantum intendi ſiccitatem medicamenti conueniet, quantum particulæ temperamentum, totius temperamentum excedit. Veluti ſi quatuor numeris ſit pars exulcerata medio temperamento ſiccior, ægri uerò natura gradibus tribus humidior: manifeſtum eſt particulam, quæ nunc uulnerata exulcerata'ue eſt, ſiccius uno gradu deſiderare medicamẽtum, quàm pars quæ ſit temperata cæteris paribus. Sed ut hæc omnia coniectura ſola cognoſci poſſunt, ita longam in hominum naturis, & medicamentorum facultatibus contemplandis, exercitationẽ

Hypotheſis ex lib. 3. ther.

postulant. Nec est prætereà, quòd de indicationibus, quæ à calido & frigido sumuntur, dicatur: quandoquidem ad portionem dictorum intelligi possunt. Vides'ne igitur clarissimè, quot huic theorematis sit opus, qui probè ac certa methodo curare uulnus cauum uoluerit? Nam postquam inuentum est, humorem omninò huic uitio inesse, utique siccans medicamentum parandum indicauit. At quoniam ipsorum siccantium quædam magis siccant, quædam minus, partim ex uulnerum diuersitate, partim ex ægri natura, quod expedit, est desumptum. Itaque non modò de corporis natura meditatus sit oportet, quisquis commodè, & ex arte sanare uulnus eiusmodi studet: uerùm etiam diligenter speculationem omnem de medicamentis didicisse, tum sicci humidiq; corporum temperamenti notas callere. Adhæc, tum ambientis temperies, (quæ utique tum ad præsentes flatus, seu anni tempora, tum uerò regiones extenditur) tum partium naturæ, tum indicationum inter se pugnantium contrarietas, eidem considerandæ sunt. Verùm enimuerò Thessalus, & plerique alij medici, qui etiam illum hodiè imitantur, ista quidē nec inquirunt, nec norunt: sed iuxta prouerbiū, mali sutoris modo, uno calopodio omnes calceant, nullo naturarū, aut partium, aut id genus aliorum facto discrimine. Cæterùm apud recētiores chirurgos in curando hoc uulnere, cōmunis hic modus obseruari solet. Stata iam sanguinis profusione, & parte affecta ab inflammatione & dolore uindicata, uino calente uulnus abluitur: mox ipso perluto ac desiccato, puluis aliquis carnem regenerans, aut unguentum aliquod sarcoticum, admouetur. Itaque linamenta ijs sarcoticis

Epilogus præcedentium.

Praxis communis.

(quorum

(quorum lib. 6.abundè meminimus)imbuta, aut conspersa,in sinum uulneris demittuntur. Post hæc stupæ aridæ,uel quæ uino maduerint,superponuntur. Ac demùm,quæ medicamenta approbè continere poßit,deligatura adhibetur:atque æstate bis,hyeme semel duntaxat,auxilia eiusmodi permutantur. Porrò eiusmodi medicamina, quæ uulnerum atque ulcerum cauitates implent,mediocriter,citraq; morsum abstergētia sunt, ut lib. 5.simp.medic.Gal.annotauit.

De uulnere impleto,siue æquali. Cap.VII.

CAETERVM *ubi uulnus purgatum,impletumq; carne fuerit,æquale tunc,siue æquabile,latum,planum,atque impletum nominatur. Hoc autem cicatrice tantùm induci postulat. Porrò ut ad cicatricem perducatur,amissam cuticulā, quam epidermida Græcè uocauimus, desiderat. Hanc igitur tum regignere, tum sibi unire oportet. Verùm cùm ex semine ortum habeat cutis, talis omninò,qualis erat quæ perijt,prorsus regigni non potest: simile quiddam tamen cuti,& quod eius officium suppleat,restitui potest:non tamen planè cutis. Quando igitur ut cutis regeneretur,fieri omninò nequit,quod superest,efficere est tentandum:nempe instaurare aliquit,quod cuti deperditæ simile sit,& carni sit ueluti naturale aliquod tegumentum. Id enim est uulnus iam repletum,planumq; redditum, ad cicatricem ducere. Qui finis est,quem nunc hic prætendimus. Huius itaque efficiendi ratio hæc est. Portio quæpiam subiectæ carnis nuper genitæ,& restitutæ(ea scilicet,quæ sum*

Methodus inducēdæ cicatricis.

Cutis eadē specie cum ea quæ perijt, regigni non potest.

mótenus euidenter apparet) sic alteranda est, ut non amplius caro permaneat, sed ueluti cutis euadat. At *quo pacto inquies ita alterabitur? profectò alicuius alterantiũ qualitatũ ope.* Ergo(*ut Gal.ait)quoniã cutis carne ipsa tum siccior est, tum etiam densior, si carnem siccabimus & adstringemus, cuti etiam persimilem reddemus.* Et *hæc quidem est medicamenti, quod cicatricem inducit, summa.* Verùm *ea non satisfacit: nam & glutinatoria tum siccabant, tum etiam adstringebant, sicuti & epulotica, id est, cicatricem inducẽtia. Adijciendum ergo est, quo ordine, gradu'ue siccare debeant medicamenta, quæ cicatricem inducunt, quemadmodùm & de sarcoticis, & glutinatorijs fecimus.* Id *autem ex ipsa rerum substantia facilè inuenies.*

Lib. 3. metho. meden.

Epuloticorum facultas.

Epuloticum *nanque, id est, cicatricem inducens medicamentum, non modò qui influit humorem, (ut glutinatorium) sed eum quoque, qui in ipsa carne subiecta continetur, consumere debet.* Quò *fit, ut multò profectò siccius, quod cicatricem inducat, quàm quod agglutinet, medicamentum esse conueniat.* Itaque *tres gradus desiccantium medicamentorum, in curatione uulnerum necessario statuendi sunt.* Nempe *sarcoticorũ, id est, carnem regignentium, quorum facultas ex primo ordine est desiccantium.* Agglutinatoriorum, *quæ secundo gradu, uel etiam tertio resiccant.* Et *epuloticorum, hoc est, cicatricem inducentium, quæ siccandi facultate, prædicta adhuc superant.* Hæc *enim non accidentalem modò, & confluentem(quæ præter naturã est) humorum redundantiam desiccare ac consumere debet: sed eum quoque humorem, qui secundum naturam est, & in ipsa (ut dictum est) subiecta carne continetur.*

Tres gradus desiccantiũ medicamentorum, in curatione uulnerum statuendos esse.

Sarcotica.
Agglutinatoria
Epulotica.

tinetur. Quod & sequentibus uerbis Gal. testatus est: „Glutinaturo (inquit) unum id propositum est, ut eius, „quod præter naturam est, redundantiam consumat. Qui cicatricem inducet, non hoc modò, uerùm etiam ut ei, quod secundum naturam se habet, aliquid detrahat. Priusquàm igitur uulnus cicatrice possimus obducere, eo usque resiccanda caro est, donec calli similitudinem induerit, & cuti similis euaserit. Quod sanè per se, primariò, ac propriè, hoc est, peculiari facultate, medicamenta effecerint, quæ adstringendi modicè facultatem habent: & eiusmodi quidem, ut plurimùm frigida sunt, & sicca. Cuius generis reputantur, gallæ immatura, malicorium, id est, mali Punici, seu Granati cortex: balaustium, qui flos est syluestris Punicæ: fructus spinæ Aegyptiæ, uel eius loco acacia, rhus, seu sumach, & eius generis uniuersa, quæ modicè adstringunt, atque desiccant. Per accidens uerò, & secundariò, carnem alterando, & calli instar indurando, cicatricem etiam inducunt calida medicamina, quæ carnem detrahere, ac colliquare sunt nata, Gale. lib. 5. simplic. cathæretica, id est, detractoria dicuntur, uulgò autem consumptiua. Cuius generis sunt chalcitis, & æs ustum nō lotum, (quod enim lotum est, uerè est epuloticum) & æris squamma, & misy, & fissum alumen, & quod uulgò uitreolum appellatur. Quæ prædictis uerè epuloticis, id est, primariò, & ex sua facultate cicatricem inducentibus, multò sunt ualentiora. Misy quidem, & chalcitis præcipuè. Mitior autem æris squamma: atque etiā hoc mitius æs ustum, quod etiam si lauabis, utique (inquit Galenus) minus mordens medicamentum habebis. Itaque si quando ijs uti ad ci-

Epulotica propriè dicta quā facultatem habeant.

Cicatricem per accidens inducentia.

Cathæretica.

catricem inducendam in aliorũ penuria cogimur, parcißimè ipsis utemur: largius enim admota, mordicant, colliquantq; carnem, & ulcus cauum efficiunt. Summum igitur tantùm specillũ, hoc est, specilli cuspidem, in ea ad exactißimum læuorẽ tusa dimittemus, ac post uelut tenuißimum quendam pollinem, partibus, quæ cicatrice induci postulant, leuiter eas contingentes imponemus. Quòd si illa etiam aduras, ut minus acria, sic ad cicatricem inducendam, reddes magis apta: si uerò etiam laues, adhuc fient mitiora. Sed de his locupletiùs, atque accuratius dicemus in antidotario, & in tractatu de ulceribus.

De cicatricibus reparandis in uulneribus.

DEformes, atque indecoræ cicatrices, teneræ quidem adhuc, & recentes instaurantur Razi, *admoto diachylo, aut lithargyro (ut uocant) nutrita. Cicatrices nigras tollunt, oleum in quo radix bryoniæ tum candidæ, tum nigræ, incocta sit, dum succũ reddat impositum: calamintha ex uino cocta, argenti quoque spuma cum rosaceo albo lota. Craßiores uerò, & iam inueteratæ reparantur, oleo balsamite apposito, uel radice cucumeris syluestris (quem àsininum uocant) trita, & apposita. Quòd si his, aut similibus non tollantur, id totum quod supereminet, atque excrescit, cultro rasorio rescindendum est, uel cauterio amouendum. Crustam uerò resolues admoto gallinæ, aut anatis adipe, uel etiam masliche. Hæc quidem in ijs agenda censent recẽtiores chirurgi. Verùm Cornelius Celsus stultum esse existimat, si uel excreuit cicatrix, uel concaua est, decoris causa rursus & dolorem, & me-*

dicinam

dicinam sustinere. Alioqui(ait)res utrique succurri patitur. Siquidem utraque cicatrix exulcerari scalpello potest. Si medicamentum aliquis mauult,idem efficiunt compositiones hæ,quæ corpus exedunt. Cute exulcerata, supereminentem carnẽ exedentia medicamenta coijcienda sunt: super concauã,implentia,donec utrunque ulcus sanæ cuti æquetur, tum cicatrix inducatur.

De uulnere supecrescẽtem carnem habente,quam Græci hypersarcωsin uocant. Cap. VIII.

VLNVS *quod hypersarcωsin,id est,supercrescentem carnem habet, morbus est ex eo genere, quod in quantitate magnitudine'ue partium spectatur, quemadmodùm & cauitas erat, de qua paulò antè egimus. Ergo ueluti uulnus cauum, non unum est uitium: sed pariter cauitas,& uulnus. Ita uulnus aut ulcus,quod supercrescentẽ carnem habet,non unus est morbus,sed simul caro supercrescens,& uulnus,ulcus'ue. Prior morbus, qui instrumentarius est,(nempe magnitudo, quæ præter naturam est) primam indicationem (quæ ueluti meta est inueniendorum remediorum)nobis insinuat,ipsius scilicet exuberantis,& præter naturæ modũ excrescentis, ablationem. Alter uerò morbus qui communis est (nempe soluta unitio) coniunctionem indicat. Porrò ipsa agglutinatio, seu dißidentium coniunctio, uti & carnis generatio,naturæ quidem opera(ut priùs diximus)perficitur. At supercrescentis carnis detractio, nullum quidem (inquit Galenus) naturæ opus est, sed*

Vlcus supercrescẽtem carnem habens,nõ unus est morbus.

Carnis detractionẽ medica-

mentis perfici, non opera natura. lib. 3. metho.

solis medicamentis, seu medicamentorum ope perficitur, quæ uehementer exiccent, & natura acria sint: cuiusmodi sunt, attramentum sutorium, quod Græcis chalcantum dicitur: chalcitis seu uitreolum, spongia, radix asphodelorum, hermodactyli, stupæ minutim incisæ, linamenta è panniculo carpta, muria acriori imbuta, & resiccata, unguentum uiride, & id genus alia tum simplicia, tum composita, quæ ex libro sexto sunt requirenda. Cæterùm id unum semper fideli memoria obseruandum moneo: nempe pro diuersis corporum & partium temperamẽtis, uarianda esse remedia. Eadem enim medicamenta quibusdam naturis carnem excrescentem insumunt, alijs uerò cicatricem inducũt, alijs solùm glutinatorio minùs præstant. Eiusmodi nanque medicamenta quæ carnem minuunt (septica Græcis impropria quidem appellatione, dicuntur) proxima sunt, tum ijs quæ ualenter detergent, tum ijs quæ cicatricem inducunt. Sic ut non pauci interim (inquit Gale. lib. 3. meth. med.) per errorem medicamentum, quod carnem minuit, uel pro eo quod sordem deterget, uel pro eo, quod cicatricem inducit, accipiant. Exempli gratia, misy, & chalcitis (quæ inter cicatricem inducentia annumerauimus) si naturæ humidæ applicabis, potius carnem demere, quàm cicatricem inducere deprehendes. Adde, quòd inter eiusmodi septica, quæ carnem tenellam uulneribus, atque ulceribus supercrescentem colliquant, & absumunt: quædam ualentiora sunt, quædam imbecilliora, & mediocria. Quocircà nonnulla mediocres carni supercrescentias exedunt. Alia uerò maximas hypersarcωses, id est, carnis immodicas excrescentias minuunt, & ad usque penitiora

Septica, id est, carnem minuentia.

crustis

crustis obducunt: Cuius generis est, quod recipit calcis uiuæ, squammæ æris, & mannæ thuris, pares modos. Sed de ijs quidē adhuc locupletius libro sexto dicetur: quare ad reliquas uulnerum differentias properandū est.

De uulnere contuso, ab aëre alterato, dura, callosaq; labra habente, cruciante, & phlegmone, aut alio pręter naturā tumore, implicito. Cap. IX.

VLNERIS *(ut in præcedentibus demonstrauimus) quâ uulnus est, sanatio, mediocris siccatio est.* At *uulneris, quod cū alio affectu coniunctum est, (cuius uidelicet præcedere curationem oportet) eius curatio, ut uulneris solius non est, sed prior illius affectus, qui cum uulnere consistit, secunda uerò ipsius uulneris: nam siue phlegmone quæpiam, siue nigritia, siue ecchymωsis, siue erysipelas, siue tumor is qui œdema dicitur, ulceratam, uulneratam'ue carnem obsederit, primùm eius molienda curatio est. At uerò quod uulnus interim non solùm non commodè curatur, sed multò etiam maius redditur, id neminem (inquit Galenus) latere puto. Itaque siue cōtusa fuerint circumposita uulneri loca, seu phlegmone, alius'ue tumor præter naturam in his constiterit, propria eius affectus sanatio inuenienda nobis est: illud pro certo habentibus, fieri non posse, ut uulnus sanetur, nisi locus, in quo constitit, priùs sit sanatus. In eiusmodi igitur uulneribus, supposito communi regimine phlebotomiæ, purgationis, & diætæ (quandoquidem hi affectus præterquàm quòd uulnera ipsa ad ca-*

coëthiam

coëthiam præparant, fluxionem etiam in unum locum dolentem excitant, auocantq́; tametsi etiam corpus nec sanguine, nec ullo succorum uitio redundet) topica, seu localis curatio communis est; agglutinationem prohibere, & fluxionem arcere. Quocirca rectè mihi fecisse uideberis, si in contuso, cruciante, & phlegmonoso uulnere, statim per initia, loca circumiacentia illiueris, uel rosaceo, uel myrtino oleo, uel unguento, quod constat bolo armenia, oleo, & aceto. Supra uerò dolētē partē oleū aliquod admoueris, quod uel leniēdi, uel molliēdi, uel maturandi (ut res exigit) uim habeat.

Vuln. contusi recta curandi ratio.

Hypothesis.

Ponamus igitur carnosam aliquam particulam telo tum cæsam, tum contusam esse: huic sanè ita ex Hippocratis *sententia medendum est, ut quàm celerrimè suppuret.* Necesse *enim est, carnes sic contusas, putrescere, & in pus uerti. Postquàm uerò sic per quandam putrescētiam in pus uersæ fuerint, liquari, & tandem nouam carnem nasci.* Adde, *quòd hac curandi uia, & ratione obseruata, minus (eodem* Hipp. *autore) phlegmone urgebitur caro ipsa sic cæsa, contusaq́;.* Duæ *igitur intentiones in curando uulnere contuso, nobis proponuntur: nempe suppuratio, & nouæ carnis generatio.* Porrò *cùm suppuratio cum quadam fiat putrescentia, & omnia quæ putrefiunt (*Gal. *autore) ex calido, & humido sic afficiantur, nimirùm quæ calfaciant, humectentq́;, hisce contusis uulneribus, atque adeò omnibus ijs affectibus, quibus moueri pus expedit, admouebimus. Cuiusmodi sunt, maluæ coctæ, radix altheæ, tetrapharmacum, panis triticeus, hordei farina ex aqua & oleo: itemq́; panis ex aqua & oleo. Præterea fomentum multæ calidæ aquæ: hæc enim, &*

Gemina intentio, in curando uulnere contuso proponitur.

Lib. 4. Ther.

similia

similia omnia quæ sic calfaciunt & humectant, celerrimè pus mouent. Horum autem materiam copiosam habes libro præced. de tumorib. præter natu. & in antidotario: item lib. 5. de simpl. Verùm enimuerò non fuerit alienum, hic unum, atque alterum compositum medicamentum subijcere, quod ad suppurationem in proposito uulnere benefaciat. ℞. radicis altheæ, cucumeris agrestis, singulorum unciam semis, origani agrestis, hyssopi, ana manipulum semis, florum chamæmeli, seminis lini, ana pugillum unum, ficus pingues sex, uuas passas pari numero: unà bulliant, ac tandem ijs pressis, ac diligenter tusis, adde galbani, myrrhæ, styracis liquidæ, œsypi, ana drachmam unam semis, sanguinis draconis, adipis porci, ana unciam semis, componatur malagma. Conducit plurimùm ad eandem intentionem assequendam, & infrà scriptū medicamentum, in formam emplastri redactum. Accipe foliorum maluarum, et uiolarum, ana manipulum unum, radicis altheæ libram semis: decoquantur in iure carnium absque sale, posteà subigantur in mortario, & cribro incernantur, ex cribratura cum prædicta decoctione, & farina hordei, ac tritici, ana quantum satis esse uidebitur: fiat emplastrum solidum, siue malagma, addendo butyri & olei communis singulorum uncias tres, uitellos duorum ouorum, & croci momentū. Hoc autem, & præcedens malagma, super uulnus & contusam carnem, dandum est. In ipso uerò uulnere imponi debet digestiuum (ut uocant) ex terebinthina resina, & ouorum luteis. Cæterùm perducto ad suppurationem uulnere, his, quæ pus mouent, relictis, ad purgantia, et detergentia trensceundum erit, ut sunt, tincta in melle

Ex Auic. fen. 3. quarti.

Emplastrum.

Digestiuū uulneri imponēdum.

Detergētia quādo admouenda.

in melle linamenta, mundificatiuum ex apio, & id genus alia, quæ in antidotario descripta inuenies. In omnibus autem eiusmodi uulneribus, rectè inditur turunda melle rosaceo, aut unguento Apostolorum nuncupato, imbuta. Supra uerò id purgans, detergés'ue medicamentum, stupæ aridæ dandæ sunt: adaptandaq; est deligatura, quæ admota medicamenta probè retineat, donec perfectè expurgatum uulnus fuerit. Tum demum autem purum ulcus est, (inquit Celsus) cùm rubet, ac nimiùm neque siccum, neque humidum est. Ac quodcunque sensu caret, quod non naturaliter sentit, quod nimiùm aut aridum, aut humidum est, quod aut pallidum, aut albidum, aut liuidum, aut nigrum est, id purum nō est. Purgato, ut decet, uulnere, carne ipsum implere oportet, quæ secunda erat in curando hoc contuso uulnere, intentio. Carnem igitur modo quo suprà diximus, generare oportet, & iam impletum ulcus ad cicatricem perducere. Quem scopum facilè assequeris, si turundam in dies paulatim imminueris. Ita enim solius naturæ opera, ac citra ullum medicamentum, ulcus carne implebitur, & cicatrice obducetur. Quòd si caro multùm esset dilacerata, & sutura utilis uideretur, consuatur laxa quadam sutura, labia retinente. At si labra uulneris ab ambiente alterata fuerint, ac dura, callosaq; appareant, scalpello illa (modò nulla alia obstiterit dispositio) corium amouendo, renouare oportebit, deinde consuere. Porrò si cæsa contusaq; caro enumeratis modò auxilijs, ad suppurationē perduci non poßit, uideaturq; in gangrænam, ac partis corruptelam degenerare, (quod ex tarda, difficiliq; maturatione, & fusco, liuido, aut nigro loci affecti colore,

Stupæ aridæ.

Corn. Cel. lib 5.

Secunda intentio curandi uulneris contusi.

Si caro contusa multum sit laniata.

Si labra uulneris fuerint dura, & callosa.

lore, deprehendes) unguentum Aegyptiacum nominatum, capite de curatione gangrænæ descriptum, aut aliquod aliud simile medicamentum, quod ad eiusmodi corruptionem & mortificationem sit idoneum, protinus erit admouẽdum. Quòd si alia quædam symptωmata, uel affectus, huic contuso uulneri superuenerint, ut dolor, phlegmone, aut quiuis alius tumor præter naturam, aduersus illa congruis (quæ suo loco dicta sunt) remedijs erit pugnandum. *Si contusa caro in gangrænam degeneret.*

De ecchymωsi, seu ecchymωmate, id est, sanguinis subtercutem effusione, & coitu: quod unà cum contusione, ruptioneq́; cute integra manente, hoc est, non uulnerata, incidit. Cap. X.

CCHYMΩMA, *id est, sanguinis subtercutem effusio & coitus, solutæ continuitatis genus quoddam est, quod plurimum (ut lib. 4. meth. ait Gal.) unà cum cõtusione, ruptioneq́; incidit. Quocirca non fuerit à proposito alienum si propter affinitatem, quam habet cum prædicto uulnere, pauca nunc obiter de eo dicamus. Itaque incidit interdũm hoc uitiũ, cum sola contusione, citra carnis musculosæ in profundo hærentis corpore, ruptionẽ, quod Græci rhegma appellant: ut ex uiolento ictu, uel graui casu. Aliquando uerò cum sola ruptione, absque etiam cõtusione carnis (quod Græcis sarcothlasma & thlasma dicitur) consistit: ut cum motu quopiam ualente, & confertim facto, citra graue aliquod extrinsecùs incidens,* *Ecchymωsis quid.* *Ecchymωma à quibus occasionibus excitetur.*

dens, caro disrumpitur. Nonnunquàm etiam *cum utroque, ut cum graui ac duro quopiam corpore, quod extrinsecùs superinciderit, uel casu ab alto, non modò carnosæ musculorum partes, sine cutis diuortio contunduntur, sed etiam ex distentione uiolenta, et confertim facta, abrūpuntur.* Tunc *enim uenis exiguis, in ea sic contusa ac rupta carne, diuortiū expertis, sanguis exilit, undè ipsum ecchymωma sub cute collectum nascitur.*

Ecchymωsis notæ.

Cuius apparentes notæ sunt, tumor mollis, & tactui cedens, liuidus, & magna ex parte indolēs. Fit *autem etiam aliquando ecchymωsis, & ex oris uasorū apertione, quam anastomωsim uocant: & ex ea, quæ à nonnullis diapedesis dicitur, id est, transcolatio, exilitio, uel transmißio, aut subsultus.*

Anastomωsis unde excitetur.

Porrò *accidit anastomωsis propter tum uasis imbecllitatem, tum sanguinis, qui ad os eius impetu ruat, copiam.*

Lib. 5. Ther.

Adhæc, *ob acrem quāpiam, quæ illi extrinsecùs incidat qualitatem.*

Diapedesis unde oriatur.

Diapedesis *ex tunica quidem ipsa rarefacta, sanguine uerò tenuato oritur.* Accidere *præterea interim potest, & ex gracilium uasorum ore adaperto.* Verùm *de ea tantum ecchymωsi nunc agitur, quæ contusionem, uel ruptionem consequitur.* Hanc *igitur ecchymωsim propter solutam unitatem affatim factā, dolores, & ob sanguinis in profundo concursum, abscessus nonnunquàm insequuntur, qui magna ex parte per halitum digeruntur.*

Species ecchymωmatis.

Species autem ecchymωmatis sunt hypωpia, quæ Romani *suggillata uocant, & liuores ex ictu prouenientes, Græcis hyposphagmata nūcupata, quæ & interpreti Auicennæ uestigia percußionis, Latinis uerò propriè uibices, dicuntur.*

Iudicia de ecchymωmate.

Ecchymω*ma quod cum magna ac uiolenta contusione incidit,*

periculo

periculo non uacat. Solet enim frequenter (si negligatur) nō modò afflictæ particulæ, sed & corporis totius corruptionem adferre. At si forsan in contusione, quæ cum ecchymωsi consistit, cutis à carne seiuncta, maneat pendula, rarò uel nunquàm agglutinatur. Proindè satius est, eam præscindere, & exiccantia medicamenta admouere, uel absque deligatura, locum sic excoriatum relinquere. Aër nanque ambiens cutis ipsius instaurationem non mediocriter adiuuat.

Curatio ecchymωmatis, quod uel contusio, uel ruptio excitauit.

CAeterùm, quoniam ecchymωsis seu ecchymωma, plurimùm (ut Galenus ait) unà cum contusione, ruptioneq; incidit, idcircò in ipso curando, plures erunt indicationes obseruandæ. Semper enim pro affectuum numero, etiam medendi indicationes respōdent. Prima indicatio est, fluentem ad locum affectum materiam uacuare, & auertere. Quod optimè quidē fit, autore Auicenna, uenæ sectione, quam omnes etiā artis periti, in hoc affectu imperant, quamuis corpus mundum, hoc est, purum ab excrementis, fuerit. Secunda intentio est, dolorem sedare, & parti læsæ, ne fluxionem excipiat, robur adferre, rebus frigidis & stypicis eam perfundendo, atque illinendo. Vnde Razes, & Lanfrancus partem eo uitio laborantem, inūgebant rosaceo, & post unctionem, puluere myrtillorū respergebant, ac mediocri deligatura stringebant. Verùm enimuerò in communi usu obseruatum est, ut per initia oui candidum rosaceo permixtum, loco dolenti ac sic affecto, admoueatur. Tertia, curationis cōsilium

Lib. 4. meth.

Prima indicatio in curāda ecchymωsi, obseruanda.

Secūda intētio.

Tertia intētio.

eò dirigere

eò dirigere debemus, ut sangninem ipsum totum, qui subter cutem effusus est, dißipemus ac resoluamus, idq; confestim, priusquàm nigruerit, & in grumos iam coierit. Quod factu quidem haud difficile erit, si & sanguis effusus tenuis, & prope summam cutem: non autem in profundo situs fuerit. Quòd si discuti nō possit, tum infrà scriptis digerentibus medicamentis, tum scarificationibus educendus erit, & si nihil hæ promouerint, affectus eiusmodi more abscessuum curandus erit. Itaque sanguinis sic per contusionem, ruptionēq; subter cutē dispersi, dißipatio, & uacuatio, ecchymωmatis, quâ ecchymωma est, propria est curatio, ut libro quarto methodi medendi ijs uerbis Galenus testatus est: Sanè (inquit) ecchymωsis omnis uacuationem pro remedio curationis indicat. Quare calfacientibus huic, & modicè siccantibus medicamentis èst opus, quale est ex nigris populis acopon. Quippe quæ uehementer siccant, digerunt illa quidem in principio euidentiùs, quàm quæ sunt imbecillia: cæterùm nonnihil ipsius uitij scirrhosum, difficileq; curatu relinquunt. Curandum uerò est, ut ruptis, quæ in profundo hærent corpore, hæc tum uires habeant magis intentas, tum ipsa magis acria, magisq; dißipantia sint: tum (ut semel dicam) tantò efficaciora, quantò magis à cute ad profunda ecchymωsis recesserit. In talibus sanè nec cucurbitæ usus sit inutilis: id enim instrumentum, ad uiolentum attractum, à medicis est excogitatum. Verùm enim uerò, quoniam tunicæ uenularū, ex quibus sanguis exilijt, contusæ sunt, per initia sanè (ut Galeno, & Paulo uisum est) nonnihil ex adstringentibus, ijs quæ digerunt, admiscere oportet. Cōtusæ enim illæ uenularum

Propria ecchymωmatis curatio.

Oēm ecchymωsin, uacuationē indicare.

Cucurbitulæ usus, in quibus ecchymωmatis utilis.

Ecchymωmatis per initia, nonnihil adstringentium discutientibus admiscēdū.

rum tunicæ aliquam densationem requirunt,ut ad naturalem suum statum reducantur,& ne noua materia ob dolorem attracta, ad locum contusum delabatur. Quandoquidem si solam digerentem uim haberet medicamentum in principio applicatum, non modò id quod effusum est digereret. sed & per contusionem aliquid sanguinis,qui contusis uenulis continetur,extraheret,ut testis est Gal. lib. 5. de compositis medic. secundũ locos. Quando autem in naturalem statum uenulæ redierint, citra adstrictionem ad sola digerentia medicamenta uenire tempestiuum est.Porrò in quibus sic modicè adstringentium quiddam,nec non per halitum digerentium miscere conuenit,perspicuum est,imbecilliora primùm debere assumi:ualidiora autem inueteratis & ijs quæ nigrescunt,amoueri. Ad inueterata igitur ecchymomata,Paulo etiam autore,radicula illitu prodest:quippe discutit ea,ubi erodere inceperit:uel ipsius radiculæ succus,cum micis panis inductus.Cæterùm ex moderatè digerentibus,quæ uulgò resolutiua domestica uocant, hæc sequentia sex auxilia in communem usum ueniunt. Primum constat uino, melle,& sale. Secundum ex farina hordei, calaminthe,& uino conficitur. Tertium recipit ceram, & cuminum. Quartum fit ex floribus chamæmeli,meliloto,stœchade, & cumino,omnibus in uino decoctis.

Ad inueterata ecchymomata.

Lib. 4.

Quintum,ex maluis,furfure,absinthio,cumino, aut anetho,aqua,uel uino incoctis. Sextum fit ex farina hordei,& fœnigræci,croco,& momento auripigmenti,omnibus quidem aqua calaminthæ incoctis. Solet & potiones quædam institui,quæ si assumantur,sanguinem cõcretum,& extra uasa effusum(uulgò mor-

Potiones quæ in ecchymosi à recentioribus propinantur.

tuum uocant)dißipare ac resoluere creduntur: cuius generis est ea,quæ constat bdellio, costo,centaurio,et syropo acetoso: atque huic aliæ quædam consimiles, quæ in casu ab alto,offensione, & uiolento membrorum tractu ac distensione,offerri consueuerunt. Cùm autem totum ecchymωma digestum per halitum est, siccare iam uehementiùs ruptum ipsum permittitur, ac deligatura coniungere, omniaq; in summa facere, quæ ut ulcus coalescat,efficiant. Ergo si euocatum celeriter totum ecchymωma sit, facilè coalescet rupta ipsa caro. Sin longiore spacio, sordes multa subnascens,medium inter ulceris labra spacium occupabit, ita ut iam coire ruptio nō poßit. Atque inde adeò fit, ut qualibet leui de causa,nos hæc sui admoneant: nam siue quis obriguit,siue parùm concoxit,siue febri laborauit,siue se uehemētiùs fatigauit,eiusmodi illicò particulis dolet. Non enim(ut modò dictum est)in idem coire ruptionis labra,sed tantùm propè sunt admota. Quo fit,ut leui momento ea facilè separentur, & medius inter ipsa locus superuacuo humore repleatur. Et quid quæso aliud, quàm aßiduè nouum ecchymωma creatur,& primo illi(cùm uidelicet primùm caro est rupta)persimile? nisi quòd ex tenui magis sanie nunc constat,cùm in principio è sanguine ecchymωma esset. Ideoq; faciliùs etiam nunc, quàm priùs, seu per initia,digeritur. Cæterùm quomodo curari debeāt sugillata,liuores aliaq; id genus accidentia,quæ contusiones,graues casus,et offensiones consequūtur,aliquādo forsan alibi dicetur. Hactenus de uulneribus, quæ in carne maximè per tela inserūtur. Sequitur,ut de his dicamus,quæ morsu fiunt.

Si totum ecchymωma per halitum digestū sit.

Cur quæ rupta fuere, subinde dolorē renouēt.

De uulnere

De uulnere ex morsu uel ictu animalium, tum uenenatorum, tum aliorum non ita noxiorum, illato, & præsertim de morsu canis rabiosi.

Cap. XI.

DE VVLNERIBVS, *quæ ex morsu punctu'ue animalis inferuntur, & præsertim canis rabiosi, aut alicuius uenenatæ feræ, uel bestiæ, quidam memoriæ pauca tradiderunt. Quippe quæ non adeò frequenter accidant, & si aliquando inciderint, soleant rustici ac plebei homines, neglectis chirurgis ac medicis, medicamentum præsens adhæc ipsa conficere, ex allijs, cepis, & oleo, quod cataplasmatis modo uulneri imponunt. Adde, quòd exquisitè de ijs tractare, magis ad medicum (quem physicum appellant) quàm chirurgicum, nisi quod ad uulnus spectat, pertinet. Itaque qui absolutam eorum cognitionem habere desiderat, ex Arabicæ familiæ scriptoribus, Auicennam, Razem, & Rabi Moisem: & ex recentioribus Barbaris, Henricum legat, oportet, qui de omnibus ferè uenenis fusißimè tractauerunt. Sed multò his doctiùs atque accuratius, de eiusmodi morsibus & ictibus uenenatorum animalium, scripserunt, Aëtius Antiochenus, Paulus Aegineta, Cornelius Celsus, Actuarius, Oribasius, & ante hos omnes adhuc Dioscorides. Quos omnes, si uelis, hac in re poteris cōsulere, aut unum saltem ex illis, quem placebit, deligere. Tantùm enim hoc loco uniuersalem, uulnerum ex morsu punctu'ue illatorum, curationem referemus, atque eam duntaxat adhuc, quam maximè chirurgia mo-*

Qui præsertim autores, tum recentes, tum ueteres, de uenenatis uulneribus scripserunt.

Morsus, ac punctus animalium duplices. *Virulenti.*

litur. Itaque morsus animalium punctus'ue, duplici cõstant differentia: alij enim sunt uenenati, alij uerò minimæ. Venenati dicuntur, qui à uirulentis bestijs inferuntur: cuiusmodi sunt, rabiosus canis, serpentes, peregrinæ ãgues, scorpio, basiliscus, draco, uipera, coluber, mus araneus, phalangium, aspis, & id genus aliæ uirus eiaculantes feræ.

Morsus nõ uenenati.

Contrà uerò non uenenati morsus dicuntur, qui ab animantibus non ita uirulentis imprimuntur, infiguntur'ue: cuiusmodi sunt, canes domestici, simia, homo, equus, sues tam domesticæ quàm syluestres, felis in domibus oberrans (quem nominant elurum) & similia. Ictu quoque hominum corpora lædũt, uespæ, apes, muscæ, culices, pulices, & cimices. Sed qui à uespis, & apibus punctus infiguntur, plus noxæ ac doloris inferunt, interdumq; chirurgi operam desiderant.

Morsus omnis quoddam uirus habet.

Omnis autem ferè morsus (si Cornelio Celso credimus) habet quoddam uirus. Paulus non addubitat ipsius etiam hominis morsus, cum uirulentis bestijs conscribere. Siquidem (inquit) maligniores multò, cæteris alijs ulceribus apparent, præsertim si qui morsum intulit, ieiunus fuerit, anteaq; legumina pro cibo sumpserit, atque imprimis lenticulam. Ea propter, quæcũque communiter in alijs uirulentis morsibus, uel ictibus, commemorantur ac prosunt, eadem quoque in his morsibus extrinsecùs per initia adhibere conueniet, exceptis nimiùm acribus & causticis, id est, adurentibus.

In quibus cõspirent, & inuicem dissideant uirulenti morsus, et nõ uenenati.

Cæterùm morsus ipsi ac punctus, tam uenenatorum & lethalium, quàm non uirulentorum, in quibusdam, quod ad rationem curandi attinet, conspirant, & in quibusdam euariant. Conueniunt quidem in eo, quod neque desiccantia, neque repellentia, neque cicatricem

inducentia

inducentia (quorum natura adſtrictoria eſt, & deſiccatoria) deſiderant: quin potius attrahentia, dilatantia, relaxantia, atque emollientia ſtatim ab initio expoſtulant. Tam hi etiam, quàm illi, ſedulò repurgari appetunt: ac demùm poſtquàm ulcera probè fuerint repurgata, cicatrice obduci. In hoc autem differunt, quòd morſui non uenenato abundè ſatisfaciunt, domeſtica (ut uocant) attrahentia, & maturantia: cuius generis ſunt, cepæ, & allia, tam agreſtia quàm ſatiua, cocta, trita, & cum fermento, oleo, & ſale mixta. Si uerò uulnus morſu aut ictu uirulentum aliquod animans homini intulit, quæ uehementer etiàm trahunt, ne uirus interna ſubeat, & ad cor ſerpat, (cuius deſtructionem ex ſuapte natura ſemper appetit) ſtatim erunt admouenda, ut cucurbitula, loco priùs ſcalpello inciſo, et emplaſtra quædam ualidè uirus extrahentia, quæ ſtatim ſubiungemus. Deindè candenti ferro (ſi patitur locus) uulnus adurendum eſt, aut cauſtico ſaltem aliquo medicamento, ac uehementer exedente utendum. Eiuſmodi enim uulnera omnia lethalia ſunt, & præſentem ſæpe perniciem (ſi protinus non ſuccurritur) adferunt. Proindè & extrema illis (iuxta Hippocratis conſiliũ) adhibenda ſunt remedia. Adeoq; ut membrum, quod ſic à lethali ac uirulenta fera, uel morſum, uel ictum eſt, interdum præcidere, ſeu amputare cõueniat. Quẽadmodum Galenus memoriæ prodidit, uinitorem quendam à uipera morſum, ubi feram agnoſceret, cõfeſtim læſum digitum falce abſcidiſſe, atque in totum ſic periculo liberatum. Porrò uenenatos morſus, aut ictus, punctus ue, ijs ſequentibus notis deprehendes: Vulnus infixum ualidè dolet, punctionis & mordicationis ſen-

Venenum ſemper cor petit.

Vinitor morſus à uipera ſibi digitũ amputauit.

Morſuũ, ac punctuum uenenatorum notæ.

sus uehemens, in afflicta parte persentitur. Vulneris, atque affecti loci color perit ac mutatur: aut enim rubet, atque inflammatur: aut liuet, uel nigricat. Laborans grauibus angitur molestijs, ac totus ardet: corpus totum eius ipsius qui uel demorsus, uel ictus est, ita nonnunquàm obstupescit, ac talem (ut sic dicam) obdormitionem sentit, ut tangentem non sentiat. Verùm nihil ferè in ijs perpetuũ est. Neque enim dolor semper adest uehemens, aut atrociter molestans in omnibus eiusmodi ferarum, ac bestiarum uenenosarũ ictibus, aut morsibus: sed in quibusdam satis remissus est, ut in morsu canis rabiosi. Nec enim protinus infestum quicquàm, ubi momorderit (ut inquit Dioscorides) infligit, nisi ut uulnus dolorem; hoc est, statim quidem, ubi morsu excandescens rabie canis, in partem aliquam uulnus intulit, nihilo plus doloris aut molestiæ ab initio adferre uidetur, quàm non rabiosus. Sed & qui à scorpionis ictu dolor accidit, modò decrescit, modò intẽditur: ac nunc feruor, nunc frigus, tum percussum locum, tum corpus totum uicißim inuadit, ut Paulus annotauit. Et ut breuiter dicam, sua cuiusque animantis morsibus & ictibus propria, ac peculiaria signa sunt, ut uidere est apud Dioscoridem, Paulum, Aëtium, Cornel. Celsum, & alios, qui de uenenatis bestijs fusius, atque accuratius scripserunt. Cæterùm alijs uenenatis bestijs (quòd apud nos rarißimè sint) prætermißis, operæprecium non abs re duximus, si unius rabiosi canis particulatim meminerimus. Siquidem hoc animal & fœcundum prouentu, id est, frequens, et contubernale homini, ac domesticũ esse consueuit. Adde, quòd & rabie sæpius corripitur, ac perit, ab

Morsus canis rabiosi per initia nihil molestiæ adfert, præterquã ex uulnere dolorem.

Scorpiõis ictus, quæ symptomata inuehat.

Canis sæpius rabie corripitur.

rit, ab eoq; difficilè caueri poßit. Inde periculum ineuitabile hominem manet, nisi multis, & conuenientibus usus fuerit præsidijs. Plærunque autem flagrantissimis æstibus canis in rabiem efferatur. Interdùm etiã per frigora maxima, ut Lycus memoriæ mandauit. Iam uerò rabiosus, potum, & escam auersatur, siti premitur, neque tamen bibit: anhelat prætereà non parũ, idq; exerta lingua: aures inclinat, largã, spumantemq; pituitam naribus, & ore proijcit: mutus in totum est, & ueluti insanus, ut ne domesticos quidem agnoscat: toruè, & solito tristius intuetur, in omnes passim sine latratu irruit, & nullo discrimine beluas, & homines, notos iuxtà ignotosq; morsu adoritur. Vbi autem momorderit, statim quidem nihil molestiæ, (ut prius diximus) adfert, præterquàm ex uulnere dolorem. Exinde autem (nempe temporis progressu) morbus ille, qui ab aquæ metu, hydrophobia Graia est uoce appellatus, exoritur. Miserrimum sanè (inquit Celsus) genus morbi, in quo simul æger, & siti, & aquæ metu cruciatur: quo oppressis in angusto spes est. Porrò magna ex parte circa quadragesimum ferè à morsu diem, solet hic morbus hydrophobicus ingruere: quibusdam & post sex menses: alijs proditum etiam est, post septem obuenisse. Sunt & qui post annum unũ, uel etiam duos interdùm, à morsu impresso, morbũ hunc contrahi testentur. Narrant & aliquos post septennium hoc aquæ metu fuisse tẽtatos. Quò fit, ut qui à cane rabido morsi sunt, non ualde tuti mihi esse uideantur. Non enim stato, definitoq; tẽpore post morsum, aquæ pauor exoritur. Itaque quoniam non confestim à morsu huiusmodi aquæ metus, homines inuadit, quidam decepti,

Canes qbus notis, suam rabiem testentur, et prodant.

Hydrophobia.

Horrorẽ aut metum aquæ, nullũ præscriptũ constitutumq; tempus habere.

canem qui momorderat, non fuisse rabie percitũ, arbitrati sunt, & proinde uulneri cicatricẽ inducere properarunt. Atque hoc pacto ipsimet huius mali autores, sibi perniciem attulerunt, dum scilicet huic affectioni causam dederunt.

Rabiosi canis morsus ꝓbatio, ex Oribasio.

Hac autem usus probatione atque experientia, facilè deprehendes, rabiosus sit canis, nec ne, qui momordit: Iuglandibus nucibus concisis, & accuratè tritis, uulnus diligenter obstruitur, & postea circumligatur, sequenti die ablatæ, gallinaceo, aut gallinæ in cibo apponentur, ac primùm sanè non attingent: fame autem urgente, si eas uorauerint, rem attentiùs considerato. Nam canis qui momordit, si nõ fuerit rabiosus, sospites ac superstites aues, quæ nuces illas comederint, permanebunt: sin contrà rabie correptus fuerit, postera die peribunt: atque tunc ad uulneris dilatationem properandum erit. Iterumq́; post paucos dies eadem experientia utendum: et si non perierint gallinacei, tunc uulnus ad cicatricem perduces, nullum iam ueritus periculum. Huiusmodi indicationis seu experimenti, autor quondã fuisse putatur Oribasius, ut refert Paulus.

Hydrophobia unde.

Cæterùm hydrophobiam, id est, aquæ metum, Græcorum aliqui ex immodica fieri siccitate dixerunt, quasi in contrarium habitum, mutata penitus humida eorum substantia: ueruntamen Ruffus antiquæ medicinæ grauis author, insaniæ ex atra bile speciem, eam esse testatus est, magna scilicet ueneni eius cum humore illo similitudine. Itaque non secùs quàm reliquos melancholicos, & atra bile insanientes, scimus alios alia timere: idq́; etiam sentire uidentur, qui dicunt, canis ipsius qui momorderit imaginem, in aquis opinari eos se uidere, eoq́; metu territos

tos

tos aquam fugere, & auersari. At ex ijs qui hoc uitio sunt occupati, nullũ (inquit Paulus) præterquàm unũ, aut alterum seruatum fuisse ex historia didicimus. Eosq; non à rabioso cane morsos, sed ab homine quodam morso rabienteq;, & aquam iam timente, uitium

Pauci ex ijs qui aquæ metu laborant, seruantur.

,, adeptos. Siquidem Eudemus (ut refert Dioscorides) ,, superasse, ac superuixisse quendam affirmat. Et The- ,, misonem (inquit) aliqui demorsum in idem uitium incidisse, & euasisse fatentur. Molestissimũ itaque, & dum iam occupauit, insanabile est hoc morbi genus. Ante tamen huius occupationẽ, multi etiam quos canis momordit, seruati sunt. Euenit autem hic morbus hydrophobicus, cum neruorum distentione, uel conuulsione, totiusq; corporis rubore, præsertim faciei, cum sudore, & languore quodam, suiq; fastidio, & domesticorũ ignorantia. Aliqui auræ splendorẽ, & aquam fugiunt, & dum uident, & dum admouentur. Nonnulli etiam omnem humorem auersantur, & horrent: alij sine ulla doloris intercapedine uexantur. Sunt etiam, qui canum more latratus edant, & obuium quemque dentibus impetunt, morsuq; suo alios simili uitio labefactant. Miserrimum sanè (ut iam diximus) & molestißimũ morbi genus. Cæterùm unicum eo oppreßis remedium esse,

Dioscorides.

Themison ab hydrophobia liberatus.

Hydrophobiæ notæ.

,, scribit Corne. Celsus lib. 5. suæ medicinæ: nempe non ,, opinantem in piscinam non antè ei prouisam proijcere. Et si natandi scientiam non habet, modò mersum ,, bibere pati, modò attollere. Si habet, interdùm deprimere, ut inuitus quoque aqua satietur. Sic enim (inquit) simul & sitis, & aquæ metus tollitur. Sed aliud periculum excipit, ne infirmum corpus in aqua frigida uexatum, neruorum distentio absumat. Id ne incidat,

Corn. Cel. remediũ contra aquæ metum.

incidat, à piscina protinus in oleum calidum dimittendus est. Sed iam tempestiuum est, communem uirulentorum omnium uulnerum (ut sumus polliciti) curationem aggrediamur.

Communis, aduersus omnes morsus, & ictus uirulentos, curatio.

Geminā esse curandi rationem, in omni morsu, aut ictu uenenato.

Virus in corpus morsu, uel ictu eiaculatū, qbus auxilijs uacuet.

VIrulentorum omnium animantium morsus, aut ictus, non nimium distantem curationem desiderant, quamuis in ea multùm antiqui uariarunt, ut in singula genera bestiarum, siue animantiū, singula medendi genera præciperent, atque alijs alia. Sed in omnibus eadem ualdè multa, maximè proficiunt. Itaque quæ ad hanc communem medendi rationem attinent, primū exponemus: deinde cursim perstringemus, quæ ad peculiarem, priuatamq́; eorum curationem pertinent, quos rabiosi canes (quòd frequentiores apud nos sint, quàm aliæ uirulentæ bestiæ) momorderint. Igitur, in omni morsu, uel ictu animalis, quod uenenū uibrat, gemina est Gal. lib. 13. meth. med. curandi indicatio: nempe uirulenti ipsius liquoris uacuatio, & eius quod dolorem creat, alteratio. Sanè (inquit) uirus eiaculatū, uacuant, tum excalfactoria medicamenta omnia, tum, quæ citra calefactionem uehementer trahunt: ueluti & cucurbitulæ, & cornua quædam, quibus nonnulli cucurbitularum uice utuntur. Sunt autem & qui ore suo, uirus extrahunt, ægrè uidelicet particulæ admoti, ipsumq́; uulnus labijs complexi. Huc sanè pertinet & cauterium, & medicamenta, quæ cauterijs similiter, escharam efficiunt. Atque hæc omnia totam eius quod infestat, substantiam exinaniunt. Alterum auxiliorū

genus

”” *genus est eorum, quæ qualitatem per cõtrariam qualitatem alterant. Scilicet exhibentibus nobis, si uehementem calorem æger, uel in ipso demorso loco, uel in toto corpore sentiat, auxilia refrigerantia: sin frigus sentiat, calfacientia.* Hactenus Galenus. *Eius autem compendiosam dictionem, & uniuersalem methodum sic interpretamur: Inter ea, quæ uirus è profundo euocant, primò medicamenta enumerat, quæ calfaciendi facultate prædita sunt: deindè cucurbitulas, et cornua: posteà uerò oris suctionem: & postremò ustionem, quæ uel ferro, uel medicamentis fiat.* Itaque de his singulatim nobis dicendum est, quò res peruia magis cuiq; euadat, ac modus usus eorum neminem lateat. Id unũ autem imprimis omnes scire uolo, ea quæ modò ex Gal. retulimus auxilia, & id genus alia, quæ mox subiungemus, si primis diebus prætermissa fuerint, frustrà postmodùm adhiberi. Non enim uirulentam illàm materiã, quæ iam ad intima, neglecta curatione, pertransiit, satis euocare possent. Quare nulla utiq; adiectionis eorum foret utilitas, sed incassum corpora doloribus sternerentur. Inter ergo principia morsus, aut ictus illati, hæc, & similia adferenda erunt. Sed & priusquàm hæc, quæ sic uenenum extrahunt atque eliciunt, admoueantur, supra uulnus membrum id, quod uel demorsum, uel ictum est, deligandum erit, nõ tamen nimium uehementer, ne torpeat. Hac enim deligatura impedies, ne tam subitò uirus interna subeat. Itaque si leuior morsus aut ictus est, oris suctio apprimè conuenit. Homo igitur aliquis statim adhibendus est, qui uulnus exugat. Sugentem uerò oportet ieiunum non esse, sed & cibum sumpsisse, & uino os colluisse, posteà

Alteratio eius, quod dolorem creat.

Aduerte.

Membrũ demorsum supra uulnus deligandũ.

Oris suctio.

exiguum

exiguum olei in ore cōtinens, ictum exugat, & expuat uenenum. Cauere etiam oportet, ne qui uulnus sic exucturus est, internam aliquam oris partem exulceratam habeat. Siquidem uenena (ut suprà ex Celso retulimus) non gustu, sed in uulnere nocent. Sed & locus ipse priusquàm exugatur, spongia in poscam calidam immersa, fouendus, ac proluendus erit. Alij uulnus abluendum aqua censent, in qua decoctum sit chamæmelum, & syluestris lapathi radix. Sunt qui gallinarum, aut aliarum quarundam auium podicem uulneri admouent, ad uirus exugendum. Quòd si quæ applicatæ fuerint uolucres, moriantur, uenenum extractum esse suspicantur: post hæc uerò cinis aceto subactus, pro cataplasmate imponatur. Maximè autem ad hanc rem conducit, cinis sarmētaceus, id est, ex lignis uitis: uel ficulneus, aut laurinus. Qui si non adsit, eo qui haberi potest, utendum est, diligentia (inquit Aëtius) ad hoc potissimùm adhibita, ut inflammatio in loco excitetur, & materiæ ad morsum prouocentur. Sal quoq; his uulneribus, præcipueq; ei (si Celso credimus) quod canis fecit, medicamentū est, si manus uulneri imponitur, superq; id duobus digitis uerberatur: exsaniat enim: ac salsamētum quoque rectè super id uulnus deligatur. Porrò in omni morsu tam uenenato, quàm nō uenenato, Dinus hoc unguento utebatur. ℞. ceræ, picis nigræ, axungiæ ueruecinæ, olei antiqui, ana quart. unum, galbani unciam unam: fiat unguentum. Morsibus uerò, aut ictibus uenenatis magnis, ac uehemētioribus commodè illinuntur cepæ cum sale, & ruta, sinapi quoque, & stercora. Item iuglandes nuces cum allio, sale, & melle. Emplastra quoque, et cataplasmata ex

Venena non gustu, sed in uulnere nocent.

Sal morsus canis rabidi optimum medicamentum.

Vnguentū Dini.

Auxilia aduersus magnos, & uehemētes morsus, & ictus uenenatos.

ta ex

ta ex dictamno, & alijs medicamētis calfactorijs, quæ uehementem trahendi uim habent, apparata. Plurima enim ex ijs non modò uirus ipsum potenter eliciunt, sed & uulneris oras (præsertim in rabidi canis morsu) latas, ac hiantes seruant. Neque enim permittendum ut hæ citò coëant, aut committantur. Præter opinionem autem facit Aëtio, ex uiperis theriace Andromachi, emplastri modo imposita, & compositum hoc sequens medicamentum: quod recipit spumæ argenti, cerusæ, resinæ pinus, singulorum libram unam, olei ueteris libras tres, ceræ uncias septem, ammoniaci thymiamatis trientē, id est, uncias quatuor, galbani etiam trientem: cerusam, argenti spumam, & oleum coquito, donec non inquinent manus, deindè liquefacta adijcito, unito, & utitor reposito ad omnem morsum, & ad abscessus, & tubercula mammillarum, panos, sinus, fistulas, parotidas: ad miraculum enim (inquit) discutit ipsas. Vtitor & ad carbunculos. Arcet uehemēter inflammationem, & rarò citra magnam cōmoditatem, & efficaciam adhibetur. Porrò in magnis quoque ac uehementioribus, tum ictibus tum morsibus, potens est hoc subsequens emplastrū, quod acrioris est potentiæ: ℞. galbani, sagapeni, opopanacis, assæ fœtidæ, myrrhæ, piperis, sulphuris, singulorum semunciam, stercoris columbini, & anatis, ana uncias duas, calaminthæ, mentastri, ana unciam unam: dissoluantur gummi ex uino, & in unum misceantur omnia cum melle, & oleo antiquo, & fiat emplastrum. Pleraque alia tum ex ueteribus, tum ex recentioribus adduci possent, quæ uel cōmorsam, uel ictam partem uehementer calfacere & uellicare possunt: proindè & uenenum euocare. Verùm

Aëtius.

Guid. empla. acrioris potentiæ.

rùm quoniã iterùm de hac re dicemus libro sexto, hæc abundè ad præsens sufficere putamus. Interim tamen monemus cum Erasistrato, ut incognita, peregrina, & inusiata uitentur: cuiusmodi sunt fel elephanti, oua crocodili, & consimilia, quæ difficilè, sine regia facultate peruestigari possunt. Adde, quod neque frequẽti obseruatione (ut Dioscorides ait) hæc sufficiens experimentum præstiterunt, quo nostra fides ijs obstringatur. Iam uerò tempestiuum est, ut de cucurbitulis, et cauterijs dicamus: utrisque enim etiam uirus è profundo euocamus.

Cucurbitula.

Ergo si uehementior morsus est, cucurbitulam cum largiori flamma ad uulnus adfigito. Sed antè circunstantia loca altioribus ulcusculis (si id membrum patitur) scarificato, quo plus uitiati iã sanguinis extrahatur, & ut sanguinis illius corrupti uacuatio obsistat, ne uenenum membratim insinuetur. Attrahetur enim pluribus quasi canalibus, & foras euocabitur, unà cum sanguine, & spiritu, ipsius uirulentæ bestiæ uenenum. Si cucurbitula non est, quod tamen uix incidere potest, tum quodlibet simile uas, quod idem possit, ut caliculus, uel pultarius (ut inquit Celsus) oris compreßioris.

Animalia parua discerpta, et uirulento morsui admota.

Optimè autem auxiliantur, si statim in principio post amotas cucurbitulas, super uulnus imponantur, & conuoluantur animalia parua discerpta, hoc est, per medium diuisa, intus adhuc calentia, ueluti sunt gallinaceus pullus, sed mas præsertim, hœdus, agnus, & porcellus. Sic uerò calida eorum caro statim percusso loco imponenda est, ut pars interior corpori iungatur: uenenum enim exugunt, & dolores leniunt.

Gallinarum pulli.

Ferè autem inter cætera animantia magis placent, gallinarum pulli, quippe qui calidiore natura præditi sint,

ſint, argumento, quòd deuoratum inſigne uirus eliquēt, & aridiſſima quæque ſemina conſumant. Item nonnū quā harenas, lapilloſq;, quos faucibus inſinuarint, diſſoluunt. Itaque animantis calore, ſpiritus ictæ partis impetum capeſſens, uenenum exigit. Porrò à maioribus canis rabioſi morſibus, abſcendentes carnes, hinc auferre, & labia acie ſcalpelli circunſcribere, ac prehenſam hamo carnem amputare oportet: ſi modò tamē locus neque neruoſus, neque muſculoſus eſt. Hæc itaque carnis circinatio, ſeu circunſcriptio, & ſectio, ſcarificatione longè potentiùs opitulantur. Quòd ſi locus carnis circumſcriptionem, & ſectionem non admittat, cucurbitulæ (uti diximus) cum largiori flamma adſigendæ ſunt. Nec uerò maiora hæc uulnera in demorſis à rabioſo animante, ita uereri oportet, uti minora & ulcuſculis cutis ſimilia: maiori nanque uulnere copioſus ſanguis emanans, poteſt nonnihil uirulenti liquoris exhaurire: quod in minoribus non accidit. At uerò & uſtio, contra ipſos uirulentos morſus, aut ictus, cùm locus neruoſus non eſt, & tutò inuri poteſt, expeditiſſimum cenſetur auxilium, utpotè cùm ignis cætera uiribus præſtet: ſimul quòd uirus domet, ipſiuſq; uires hebetet, & penitus ferri, hoc eſt, ad intima illabi, non patiatur: ſimul quòd pars ignem experta, deinceps non uilem, nec indecoram loci inſtaurationem efficiat, manente diutius exulceratione. Si uerò uri non poteſt, Cornelio Celſo autore, ſanguinem homini mitti, nō alienū eſt: tū uſto quidē uulneri ſuperimponenda, quæ cæteris uſtis ſunt. Ei uerò cōmoda, quod expertum ignē non eſt, ea medicamenta, quæ uehementer exedunt, & ſi laborans patitur, quæ adurunt, & cruſtas ulceribus inducunt.

Abſcedētes carnes amputādæ.

Maiora uulnera in demorſi à rabioſo cane, minus uerenda, quàm minora.

Vſtio expeditiſſimum eſt auxilium.

Sanguinis miſſio.

inducunt. Cæterùm animaduertendũ, ex eo tẽpore, cũ crustæ (seu igne, seu adurentibus medicamẽtis inductæ fuerint) decident, ne ulceris oræ coalescant, & cicatrice obducantur. Sed si fieri potest, ad longum præfinitum tempus ulcerationes, & sordidas adhuc, & inflammationem minantes, prorogari conuenit, quò uirosa materies semper effluat: non autem intus contineatur, & ad intima se insinuet. Id autem optimè præstabit, inditum ijs (ulcerationibus inquam) salsamentum, & syluestre allium detritum: item cepæ, & id genus alia. Si uerò (quod persæpe accidit) ante dies præfinitos, cicatrices coirent, committerenturq́;, manum postulabũt. Nanque eas diducere, carnemq; scalpello circinare, aut iterum inurere expediet. Vbi uerò propositum tẽpus præterijt, ulcus ad cicatricem perducendum erit.

Vlcerationes ex morsu uirulento in longũ tempus prorogandas esse.

Quandoque etiam (ut suprà diximus) haud importunum fuerit, partem ictam, si commodè sectionem non respuat, ut sunt extrema, amputare, præsertim si fera quæ momordit, aut ictu uulnus impreßit, lethalis sit, et ineuitabile periculum adferat, cuiusmodi sunt serpẽtes omnes, ut aspis, cerastes, uipera, & consimiles.

Membri demorsi, aut icti, amputatio.

De uulnere cum profusione sanguinis, ex uenis, & arterijs. Cap. XII.

OSTEA' QVA'M de uulneribus, quæ carnosis partibus incidunt, abunde satis determinatũ est, nunc tempestiuum uidetur, Galeni doctrinam atque institutum sequentes, de ijs uulneribus dicamns, quæ in arterijs & uenis fiunt. Ergo si cui arteria uena'ue magna uulnerata est, & copiosum

Gal. lib. 5. methodi med.

» » *sum sanguinis profluuium continuò superuenit, & glutinari id uulnus difficile quidē etiam in uena est, in arteria uerò non solùm difficile, sed etiam quod fieri (sicut nonnullis medicorum est uisum) omninò fortasse non posit.* Dicendum ergo de utrisque est, uulnere inquam in arteria aut uena accepto, & hæmorrhagia, ac priùs quidem de sanguinis profluuio, quippe quod magis urgeat: secundo uerò loco de ipsius uulneris agglutinatione ac curatione. Sanè profluit ex uena uel arteria sanguis, aut tunica earum diuisa, aut reserato earum ore, (Græci ἀναστόμωσιν uocant) aut (ut si quis dicat) transcolatus, siue trāsmissus, ut in diapedesi. Verùm quoniam in duabus posterioribus causis solent magis medici, quos physicos appellant, accersiri, hic duntaxat agemus de sanguinis effusione, quæ ex prima causa ortum habet, & uulnera consequitur: hæc nanq; ad chirurgum magis uidetur pertinere. Cæterùm sanguis profunditur interdùm ex arteria, interdùm ex uena: atque ex earum quidem aliquando una duntaxat, nonnunquā uerò ex pluribus, iisdemq;, uel maioribus, uel minoribus. Sed et sanguinis eruptio accidit ex eo interdùm uulnere, quod cum amißione fit substantiæ: aliquando uerò ex eo, in quo nihil substantiæ deperditum est. Interdùm etiam cum erosione, interdùm uerò citra erosionem, quæ Græcis διάβρωσις dicitur. Itē quandoq; tam profluit sanguis, & quandoq; postea fluxurus est. Interdùm quoque causa huius profluuij sanguinis apparens est, quæ in uena aut arteria diuortium facit, cuiusmodi est sagitta, telum'ue aliquod, aut erosio præsens, & non ex uulnere excitata. Hæ itaque sunt differentiæ præcipuæ, profusionis sanguinis in

Profusionis ex uena, uel arteria causæ.

Differentiæ.

Diabrosis.

uulneribus, à quibus curandi indicationes desumũtur.

Causæ. *Porrò causæ fluoris sanguinis, ex diuisione tunicæ uenarum aut arteriarũ, sunt, uulneratio, cõtusio, ruptio, erosio. Quæ autem uulnerant, ea sunt acuta, atque ad secandum habilia: cuiusmodi sunt sagittæ, & gladij. Quæ contundendo soluunt, ea grauia, duraq́; sunt, ut sunt lapides, aut quæpiã grauis moles. Quæ rũpunt, omnia id tensionis interuentu faciunt. Tensionem autem efficiunt, intentior actionis uehementia, succi abundantia, nõ utique uirium respectu, sed quæ cùm à uase suo non continetur, etiam casus ab alto, & graue quippiam, durumq́; incidens.*

Erosionis causæ interna. *Erosio autem uenis & arterijs intrinsecùs saltem accidit, ex succo aliquo, cui mordens natura insit, ut est bilis flaua, uel atra super assata. Ex ijs itaque manifestum euadit, quòd uenæ, uel arteriæ uulnerari non possunt, quin cutis, & caro uulnerentur. Proindè suppresso iam sanguine, glutinandi, seu (ut dicunt) incarnandi indicationes, ab ipsis (carne inquam & cute) sumendæ sunt, ut in sequentibus dicetur.*

Discretio, quando sanguis ab arteria, & quando à uena reijciatur. *Signũ uenæ, atque arteriæ incisæ, est sanguinis profusio. Quòd si sanguis cum impetu ac saliendo profluat, & tenuis ac flauus feruensq́; appareat, arteriam diuisam esse significatur. Si uerò craßior & nigrior conspiciatur, ac quietè, sine pulsu, & citra saltum effundatur, iudicium est ipsum à uena effluere.*

Prognostica. *Hæmorrhagia, id est, sanguinis profluuium, omnium calculo ac iudicio periculosa est. Nisi enim constiterit ac supprimatur, mortẽ adfert ineuitabilem.*

Apho.3.lib.5. *Quippe quòd sanguis (ut dici solet) naturæ sit thesaurus. Ad hoc syncope, conuulsio, delirium, singultus, in hæmorrhagijs malum portendunt, ut Auicennas post*

nas post Hippocratē annotauit. Porrò *subit admirari, quod Arnaldus scriptis prodidit: nēpe quòd arteria per transuersum dissecta, promptiùs coalescit et agglutinatur, quàm si secundum longitudinem esset diuisa.*

Curatio profusionis sanguinis ex uulnere.

Capita methodi, qua sanguinis profluuia, quæ ad manum sunt, curantur, duo traduntur à Galeno, quibus Auicennas tertium addidit. Vt *igitur omnium fiat mentio, hæmorrhagia trifariàm sistitur.* Primò *iis, quæ fluxionem auertunt, tum deriuando tum reuellendo: secundò infrenantibus, atque intercipientibus fluxionem: & tertiò, topicis, id est, localibus auxiliis.*

Modi tres sistendæ hæmorrhagiæ.

Porrò *ex iis, quæ sanguinis profluuium auertunt, tã à uenis quàm arteriis sanguinem fundentibus, (huic enim hæmorrhagiæ propriæ debentur auertentia eiusmodi auxilia) quædam id efficiunt citra ullam extra corpus uacuationem, alia uerò cum euacuatione.* Citra *uacuationem, fluentem è uasis sanguinem auertunt, & aliò trahunt, cucurbitulæ siccæ, seu læues, & cum flamma admotæ, frictiones, & ligaturæ primùm in propinquioribus partibus factæ, deindè in remotioribus.* Auertitur *autem sanguis cum euacuatione, atque ad alia membra conuertitur, tum ad proxima deriuatus, tum ad contraria reuulsus, uena in ea parte incisa, quæ profusioni è directo respondet, quæq; ipsis membris sanguinem fundentibus coniuncta est.* Itaque *hæc (inquit Galenus)* Hippocratis *inuenta sunt, omnis scilicet immodicæ uacuationis communia remedia.* De*riuatio ad latus, & ad uicina fit: reuulsio ad cōtraria, non tamen semper ad remotissima, ut falsò quidam putauerunt.*

Auertentia.

Lib. 5. metho. meden.

Parocheteusis. *Antispasis.*

tauerunt. Illam parocheteusin, hanc antispasin Græci uocant. Antispasis igitur, id est, reuulsio, in ijs quæ suprà sunt omnibus, deorsum semper agitur: sursum, in ijs quæ sunt infrà. Prætereà à dextris ad sinistra, sicut ab ijs rursus ad illa: similiter ab ijs, quæ intus habentur ad ea quæ foris sunt: contraq; ab his, ad illa. Itaque si resolutus adhuc æger non sit, uena (uti diximus) in eo loco secanda erit, quæ profusioni sanguinis è directo respondet, & uulneratæ parti coniuncta est, siue deriuare, siue reuellere studueris. Vbi autem paululùm detraxeris, mox unam horam intermittens, rursus modicum quid detrahes: pòst iterùm, atque iterùm pro laborantis uiribus, ut Galenus consulit lib. 5. Therapeutices methodi. Sed de hac sanguinis in uulneribus detractione, latiùs alibi superiùs diximus.

Quæ sanguinem sistant incrassando.

Causæ sanguinem infrenantes, atque eius fluxum intercipientes, quædam sunt incrassantes ac inspissantes, ut lentes, oriza, iuiubæ, cotonea mala, quæ Græci κυδώνια uocant, & in uniuersum fructus omnes styptici, hoc est, austeri, in hunc usum offerri solent in omnibus sanguinis profusionibus.

Quæ supprimãt sanguinem stupefaciendo.

Aliæ uerò sunt stupefacientes, ueluti aqua frigida, tum epota, tum circa locum, ex quo profluit sanguis proiecta. Nõ autem supra uulnus ipsum: ulceribus enim frigidum mordax.

Quæ refrigerando sanguinem fluere inhibeãt.

Item res omnes, quæ insigniter refrigerant, sicuti & syncope, seu animi deliquium, in quo propter sanguinis ad interiora reuocationẽ, totus corporis habitus refrigeratur, & sanguis sistitur, ut loco nuper citato Galenus annotauit, ad hunc modũ scribens: Porrò confluere prohibetur sanguis, & propter animi deliquium, & cùm ad ,, contraria reuellitur, & cùm ad uicina deriuatur: & ,, per re-

per refrigerationem, tum corporis totius, tum uerò præcipuè ipsius partis afflictæ. Hac enim ratione etiã frigida pota, sæpe hæmorrhagias suppreßit: idem facit & frigida foris infusa. Sed & quinto Aphorismorum in ijs frigido utẽdum esse præcipit Hippocrates, unde fluit sanguis, aut fluxurus est, non ad ipsa (inquit) sed circa ipsa, unde influit. Topica, hoc est, localia, remedia, quibus sanguis cohibetur, tametsi numero octo ponantur ab Auicenna, ea tamen nunc ad quinque reduximus. Primum genus auxilij fit per suturam: secundum per linamenta, quos μοτοὺς Græcè uocant, uel per penicillum siue turundam, quod aiunt: tertium remedium est, totius uasis sanguinem fundentis præcisio: quartum deligatura, & uinculum: quintum est adustio per candentia ferramenta, uel per caustica medicamenta. Primus modus cocercẽdi sanguinem, qui per suturam fit, his maximè uulneribus competit, in quibus nulla facta est substantiæ deperditio. Tunc autem commodè fit sutura, cùm uulnus ipsum à sanguine concreto, qui thrombos Græcè dicitur, integrè est repurgatum. Itaque hoc peracto, ipsius uulneris labra in idem adducenda sunt, nostrarum manuum opera: ubi sic ad manum uulnus se exibet: posteà cõsuantur, sutura quidem cõmuni, uel ea quam pelliones facere solent, præsertim si magno impetu sanguinis prorumpat. Dum autem ita suitur uulnus, satis altè acus in carnem demittẽda est. Post hæc, puluis adstrictorius superponendus erit. Deindè stupæ oui candido liquore, & puluere illo astringente, cuius in sequentibus fiet mentio, imbutæ, superimponendæ erunt. His rite peractis, mẽbrum affectum deligandum erit, & situ apposito collocandum.

Topica auxilia

Quinque auxiliorum genera localia, quibus hæmorrhagiæ supprimuntur in uulneribus.

Sutura sanguinem coercens.

Situm partis ad hæmorrhagiam plurimum conducere.

locandum. Appositus enim uulneratæ partis situs, inter hæmorrhagias remedia Galeno censetur. Quòd autem modus is supprimendi sanguinem, utilis sit, ex eo manifestum euadit, quòd labra uulneris priùs biantia, & ad inuicem distantia, in unũ adducuntur, & inter se cõmittuntur, locus affectus refrigeratur, et adstringitur. Quæ omnia in hoc affectu Galenus desiderat, lib. 5. suæ metho. med. Sed & multoties adserit Auicennas in quarto, necessarium esse, ut carnis uulnera consuantur. In quo etiam Theodoricus, & Henricus consentiunt. Dicunt tamen plurimi Galenum nõ præcipere uenarum, arteriarum, & intestinorum uulnera, suẽda esse, quippe quòd dura nimis, & exanguia sint, atque ideò agglutinari, & in pristinam unionem

An uenarum & arteriarum uulnera suenda.

coire non poßint. Verùm pace illorum (inquit Guido) dixerim, non inhibuit Galenus, suenda esse uenarum, & arteriarum uulnera: quòd si id tacuit, certè

Lib. 5. meth. meden.

adfirmaße uidetur. Quinimò & litera ipsius Galeni, quod dicimus planè innuere uidetur, quæ sic habet: Neque enim suere fas est, arteriæ, uenæ'ue uulnus: ueluti dixerint, qui nullam à uulneratæ partis substantia, naturaq; sumi indicationem aiunt. Sed tu (subaudi) per regulam oppositorum, nos qui sumimus indicationem à substantia, & natura partis uulneratæ, suemus eas. Quòd si non seorsum, ac separatim, coniunctim saltem cum carne, ad modũ peritonæi, id est, ut peritonæum, suere consueuimus. Atque ita si non iuxta primam intentionem coëant, atque adglutinentur, saltem iuxta secundam (uti superiùs in sermone communi diximus)

Secũdus modus supprimẽdi sanguinem.

coibunt. Secundus modus supprimendi sanguinem, qui fit per linamenta, & uulneribus, in quibus aliqua est substantiæ

substantiæ deperditio, potißimùm accommodatur, ita perficitur. Imprimis uulnus ipsum puluere aliquo, qui adstringendi facultatem habeat, respergito: deinde linamentis, uel stupis hiantem plagã oppleto: siccis quidem primùm: deindè si hæc parùm proficiunt, aceto, uel ijs medicamentis, quæ sanguinis supprimendi facultatem habẽt, madefactis: supraq; spongiam ex aqua frigida expressam imponito, ac manu superposita, eam comprimito, uel alligato: & post hæc membrum appositè (ut superiùs dictum est) collocato. Qui *sanè modus sistendi sanguinẽ apprimè utilis est, ut loco paulò antè citato testatur* Galenus, *sic inquiens:* Obs*truetur uasis sanguinem fundentis osculũ, & sanguine ipso concreto, qui thrombos* Græcè *dicitur, et ijs quæ foris illi imponuntur: cuiusmodi sunt linamenta, quos μοτὺς* Græcè *uocant, & medicamenta ea, quæ idcirco quòd ex lẽta, crassaq; substantia cõsistant, meatus obstruunt,* Græci *emplastica uocant.* Horum *autem optima sunt eidem, quæ ex frixa resina, & farinæ triticeæ tenuissimo polline, & gypso, alijsq; id genus, sunt confecta, oui candido macerata, & cum leporinis pilis imposita.* Tertius *modus sistendi sanguinem, qui fit, totum uas sanguinem fundens, per transuersum præcidendo, competit maximè uenis & arterijs, quæ in profundo sitæ sunt, ut idem* Gal. *est autor.* Cogimur *(inquit) non modò arterias, sed etiam interdum uenas totas præcidere, utique transuersas.* Incidet *autem huius necessitas in ijs, quæ ex profundo loco rectè assurgunt, præsertimq; per angustas, uel principes particulas.* Quippe *ita retrahitur ex utraque parte, pars utraque, celaturq; ac integitur, superiacẽtibus corporibus uulnus.*

Quomodo obstruat os uasis.

Tertius modus sistendi sanguinem.

Lib. 5. Ther.

Post hæc, puluis aliquis sanguinē cohibens, super uulnus imponendus, & stupæ, uel spongia medicamentis facultatem supprimendi sanguinem habentibus, imbuta, superalliganda erit, & figura particulæ uulneratæ accommoda, adhibenda. Quartus modus supprimendæ profusionis sanguinis, *qui fit funiculo uasi sanguinem fundenti circumposito, competit præsertim arterijs, quæ in penitioribus delitescunt.* Itaque *si alia auxilia profluuio uincuntur, arteriæ nudandæ sunt, ut Auicennas præcepit, & hamo apprehensæ, mox uinculo aliquo gracili, ut filo serico, excipiendæ, ac fortiter stringendæ sunt.* Post *hæc medicamētum adglutinans, siue incarnatiuum, uulneri apponendum erit, & membrum fascijs, ut oportet, deligandū, situq; apposito collocandum.* Porrò *uinculū ipsum radici uasis erit inijciendum, ut libro quinto methodi Galenus nos admonuit.* Tutius *autem est, iuxta eiusdem Galeni sententiam, utrunque facere, funem quidem radici uasis circundare, & quod deinceps habetur, id est, inde procedit, præcidere.* Radicem *uasis uocat hic Galenus, priorem eius partem, quæ uel iecinori propior est, uel etiā cordi.* Hæc *(inquit) in collo, ab inferiore est parte: in brachijs & cruribus, à superiore.* In *singulisq; reliquarum partium, prout ex dissectione intelligere licet.* His *sic peractis, implendū carne uulnus quàm primùm est, priusquàm funiculus à uase decidat.* Nisi *enim producta caro prius locū, qui circa præcisam arteriam est, impleuerit, si locus aliquis uacuus superfuerit, utique quod Græci aneurysma dicunt, sequitur.* Quintus *modus, excretionis sanguinis sistendæ, qui per adustionem fit, qua crusta (quā Græci escharam uocant) inducitur,*

Quartus modus supprimēdæ hæmorrhagiæ.

Radix uasis, quæ.

Quintus modus sistendi sanguinem.
Lib. 5. The.

maximè

maximè competit uenis, suæ unionis diuortium ab erosione perpeßis, Galeno ipso autore sic ad uerbum inquiente: ,, Maximam autem neceßitatem, uel crustificis, ,, id est, crustam inducentibus medicamentis, uel ignitis ,, ferramentis utendi animaduerti, ubi ex erosione putre ,, scentis alicuius profluuium sanguinis concitatur. Hic *itaque modus sistendi sanguinem perficitur, tum candentibus ferramentis, tum medicaminibus crustam inducentibus, quibus cum calore adstringẽdi facultas sit coniuncta: cuius generis sunt, chalcantos, id est, atramentum sutoriũ, misy, & chalcitis, seu quod uitreolum uulgò appellatur, ijsq́; tam ustis, quàm non ustis.* Q*uæ autem ex calce uiua, id est, non extincta conficiuntur, ualentiora quidem his sunt: cæterùm quia adstringendi uim non habent, crustæ, quæ ab ipsis fiunt, citius excidunt.* H*ærent autem diutius, quæ ab adstringentibus: quod utique longè est utilius.* Q*uippe ita priùs in basi, seu in imo earum, caro supernascitur, efficiturq́; uasis profluentibus ueluti operculum, donec uenæ agglutinatio facta sit.* V*nde nec nosmet (inquit Galenus) præcipites esse, ueluti nonnulli sunt, ad crustas detrahendas oportet, ubi hæmorrhagias periculũ imminet. Si enim properes illas resoluere ac deijcere, tantũ inde accidit interdum sanguinis profluuium, ut uix cobiberi poßit.* Q*uocircà præcipiebat* Auicennas, *adustionem faciendam esse, ferramentis uehementer ignitis, & ualenter in profundum adactis, quò crassæ ac profundæ eschara fiant, quæ nec facilè separentur, atque excidant.* Hinc Theodoricus *crustificis, seu causticis omnibus medicamentis præferebat arsenicum, quod uocant sublimatum, nec sanè immeritò.* Nam *& protinus omnem*

Arsenicum sublimatũ optimũ ad hæmorrhagias præsidium.

omnem sanguinis profusionem sistit, & altam, ac diutius hærentem crustam inducit. Horum autem medicamentorum crustam inducentiũ materia, suo loco (nempe libro sexto) explicabitur. Porrò ipsa ferramenta igne flagrantia, ex aceto, aut uino (ut rectè quidã consolunt) restinguere oportet. Cæterùm alius quidam ab ijs modus est peculiaris reprimendi sanguinem, qui tametsi nondum adhuc profluat, mox tamen fluxurus est: ut cùm sagitta, telum'ue aliquod corpori infixum, extrahendum est. Itaque cũ hæc occasio nobis occurrit, puluilli tres, aut quatuor apparandi sunt: rotundi quidem, & circa mediũ (ut sic dicatur) fenestrati perforati'ue, medicamine aliquo sanguinem coërcente delibuti. His ergo ritè sic apparatis, ipsius teli infixi stipitẽ, seu bastile, per foramen immittito, ipsosq; puluillos circa bastile stringendo, minister aliquis, suprà uulnus comprimat. Medicus uerò ipse uulnerarius sagittam, uel aliud quoduis telum infixum extrahat. Exempto telo puluilli sunt adæquandi, ita ut nullũ amplius foramen in illis pateat, & supra uulnus comprimendi: dein alij non pertusi supra illos sunt apponendi.

Modus alius supprimẽdi sanguinem, qui statim fluxurus est.

Hi igitur sunt modi, quibus sanguis à uenis & arterijs uulneratis profluens cohibetur, qui ut arte & ratione fiant, sequentia præcepta obseruanda sunt. Primum est Galeni libro quinto Therapeutices methodi, qui in omni fluore sanguinis ex uulnere, iubet ut is, qui uulnerato adstiterit, illicò digitũ super os uulneris, uasis imponat, blãdè innitẽs, ac sine dolore cõprimens. Quippe simul (inquit) tum sanguinem sistet, tum eum concrescere in uulnere faciet. Thrombos enim, id est, sanguis concretus, ex ijs est auxilijs, quæ hæmorrhagiam

Præcepta quædam, de supprimendo sanguine obseruanda.

Digitus comprimens.

giam sistunt, sicuti & linamenta, quos μοτοὺς Græci appellant, & medicamenta ea, quæ ijsdem emplastica dicuntur. Ideò autem thrombus sanguinem supprimit, quia uasis sanguinem fundentis osculũ obstruit, ut paulò antè diximus. Secundum documentum est, quòd in omni sanguinis ex uulnere profusione, post admotionẽ pulueris adstrictorij, tres aut plures, ut uidebitur, panni linei, aut ex stupis puluilli, oxycrato primùm madefacti, & posteà expreßi, medicamento sanguinem supprimente imbuantur, uulneri agglutinentur, & supra ipsum adalligentur. Tertius canon est eiusdem Gale. qui per deligaturam docet supprimere sanguinem, sic ,, inquiens: Alligandam autem id forinsecùs fascia est, ,, ex tenui linteo, cuius fasciæ primi quatuor, quinque'ue ,, amplexus ipsi profluenti uasi inijcientur. Ab hinc uasis radicem uersus, ducentur, in quibus uidelicet par- ,, tibus radicem uersus ducere licet. Licet autem ferè in omnibus, præterquàm cerebri mẽbranis. Hac quidem deligatura (ut inquit Auicennas) quod confluit, reprimitur, & uena sanguinẽ fundens, constringitur. Quartus canon in supprimendo sanguine obseruandus est, ut membrum à quo sanguis profluit, situ apposito collocetur. Vnde Galenus libro quinto methodi medendi ad ,, hunc modum ait: Præter omnia iam dicta, inter hæ- ,, morrhagias, id est, profusionis sanguinis, remedia, cen- ,, seatur & appositus uulneratæ partis situs. Porrò appositus fuerit eidem Galeno, uulneratæ particulæ status, si ad geminum hunc finem sit directus: nempe ut & dolore pars careat, & sursum spectet, custodito tamen in hac situs figura modo, ne dolor incidat. Si uerò uel prona spectet, uel doleat, non solùm profluuium nõ sistetur,

Puluilli.

Deligatura.

Appositus uulneratæ partis situs.

sistetur, sed etiam si non sit, prouocabitur, & inflammatio augebitur, præsertim si pars dolore infestetur: cùm nihil quidem æque sanguinis profluuium excitet, inflammationesq; augeat, ac dolor. Quintum documentum ab eodem Galeno præscriptum est, quo caue-

Deligatura ante diem tertiũ minimè soluenda.

tur, ne ante diem tertium deligatura soluatur: ubi autem illam tertio solueris die, si tutò adhuc medicamentum emplasticum, & sistens sanguinem, ulceri adhæreat, aliud rursus super ipsum accommodabis, ac uelu ti linamentum id quod ex pilis factum inhæsit madefaciens, deligabis ita, ut initio deligasti. Sin priùs sua sponte reiecerit linamentum, radicem uasis digito blandè comprimens, ne uidelicet quippiam confluat, hoc quidem suspensa manu, ac sensim adimes, atque alteriũ impones. Quod etiam eodem, quo & primum (si necessitas exigat) imbues medicamento, uel oui candido liquore cum rosaceo subacto, uel uino craßiore, & styptico. Ad hunc modum, quoad carne obducetur, ac munietur uas, curare debebis: utique à principio ad finem usque (ut suprà dictũ est) particulam supinam seruans.

Laborans oculos claudat, aut loco obscuriore contineatur.

Sextum præceptum in larga sanguinis profusione obseruandum, est, ut laborans oculos clausos contineat, aut loco obscuriore reponatur, ne uel proprium sanguinem, uel rubrum quidpiam uidere poßit. Atque illi assecuratione affirmetur, quod sanguinis profluuium constitit: & si adhuc sanguis fluat, magno ipsius commodo id fieri: atque ita cõtraria imaginatione, uirtus naturalis ipsius roboratur. Hinc dicebat Auicennas,

Auicennas.

quòd grauißimum accidẽtium animalium, mouentium imaginationẽ, est motus sanguinis, & consecutio eius, qui paratus est ad eum, cùm multùm intentus fuerit,

ad consi-

Medicamenta sanguinem supprimentia.

ad considerandũ res rubras. Cæterùm tẽpestiuum est subijciamus medicamẽta, quæ sistẽdi sanguinẽ uim habent: statutum enim erat nobis postremo loco de ijs dicere. Itaque *primum, atque omnium optimũ est, quod à* Galeno *describitur libro quinto methodi medendi: quo etiam ad cerebri membranarum hæmorrhagias uti, securißimum est.* Item *ad colli uulnera, ipsarumq; uenarum iugularium, quas sphagittidas uocãt: etenim & harum sanguinem citra uinculum prohibet.* Verba autem Galeni hæc sunt: Thuris *pars una, aloẽs partis*

Gal. medicamentum sanguinem supprimens.

,, *unius semißi miscetur.* Mox *cùm utẽdi tempus instat,* ,, *tantum huius pulueris cũ oui candido subigitur, quantum mellis reddat craßitudinem.* Hoc *dehinc leporis* ,, *mollißimo pilo excipitur, deinde tum uasi ipsi, tum ulceri toti liberaliter imponitur.* Alligandum *autem id* ,, *forinsecùs fascia, ex tenui linteo, modo quo in tertio* ,, *canone suprà dictũ est.* Hoc *autem medicamento (in-* ,, *quit paulò pòst* Galenus*) multifariàm utor, aliâs (ut* ,, *dictum est) duplum thuris aloæ admiscens: aliâs pari modo ambobus utens, aliâs paulò superante aloẽn thu-* ,, *re, aut etiam plusculo, sed nondum duplo: etiam man-* ,, *nam pro thure aliquando inijciens.* Porrò *constat in duris corporibus, plus aloẽs esse immiscendũ, in mollibus plus thuris.* Secundum *medicamentum sumitur ex dictis* Auicẽnæ, *quod & ab omnibus chirurgis approbatur: habet autem ad hunc modum:* ℞. *boli* Armeniæ, *sanguinis draconis, thuris, aloẽs succotrinæ, pares portiones: terantur in puluerem, qui apponatur, ut dictum est.* Tertium *medicamenti genus est* Bruni, *qui ipsum desumpsit ex lib. diuisionum* Razis, *& ex* Albucase. Recipit *autem calcis uiuæ, (quæ sola, ut suprà diximus,*

Auicẽnæ puluis.

Bruni medicamentum.

ximus, sanguinem cohibet, et sistit) sanguinis draconis, gypsi, aloës, thuris, uitreoli, singulorum æquas portiones: rediguntur in puluerem, & cum oui candido liquore, & tela araneorum miscentur, donec in corpus unum coëant, & superponuntur. Est qui plurimùm commendat gallam combustam, maceratam in uino & aceto, tritamq́; & super arteriam admotam. Alij in huiusmodi pulueribus symphyton addunt, quod posteriores consolidam uocant.

Galla cōbusta.

Symphyton.

Curatio uulneris in uena.

Lib. 5. meth.

SVppresso sanguine, qui ex uulnere profluebat, ad propriam ipsius uulneris curationem mox accedēdum est, ut superiùs est annotatum. Porrò tametsi (ut Galenus ait) sanatu difficilior sit arteria quàm uena, non tamen est medicamentorum admodùm diuersus in utraque usus: imò specie planè idem, maioris minorisq́; ratione euarians. Quippe tantò siccioribus medicamentis eget arteria quàm uena, quantò ipsa est suapte natura siccioris tēperamenti quàm uena. Ergo quod uenæ insedit uulnus, ubi ad manum est, & citra substantiæ deperditionem, eandem desyderat curationem ijs, quæ in carne accidunt. Nam siue ex recenti ictu factum est, id agendum est ut medicamentis ijs, quæ enæma uocant, coëat: siue ex erosione, quæcunque dicta de rebellium ulcerum curatione sunt, ea priùs ratione discernenda, mox opere perficiantur, tentanda. Quinetiam ubi uinculo uas sis complexus, aut medicamentis sanguinē supprimentibus, aut ferramētis ignitis usus, ita ut facta fuerit substantiæ deperditio: illudq́; tibi curationis propositū restet, ut quæ circa uulneris

Curatio ulceris in uena.

ulceris'ue labra sunt, carne impleas: ijsdem omninò medicamentis utendum erit, quæ in methodo sinuosorum ac cauorum ulcerum sunt descripta.

De uulneribus neruorum, tendonum, & syndesmorum, id est, ligamentorum. Cap. XIII.

VLNERA *neruosarum partium* Auicennæ *lib. 4. suæ medicinæ, & Gal. lib. 6. meth. med. quandoque punctim, quandoque cæsim fiunt.* Eadem *interdùm sine contusione, interdum uerò cum contusione accepta sunt.* Ex *puncturis autē quædam hiant, atque apertæ sunt, quædam cæcæ atq; occlusæ manent, adeò ut earum ora sic conniueant ac inter se coëant, ut conspectum effugiant.* Porrò *ex dissectionibus, hoc est, ijs, quæ in neruosis partibus cæsim fiunt uulneribus, aliæ per transuersum, aliæ per longitudinem inflictæ sunt.* Atque *ex harum utrisque, quædam fiunt sine amißione substantiæ carnosæ, quædam uerò cum deperditione ipsius substantiæ carneæ, cute etiam, quæ interueniebat, diuisa, adeò ut neruus nudus appareat.* Adhæc *nerui transuersim uulnerati, quādoq; non ex toto, sed duntaxat ex parte dissecti, quandoque uerò toti præcisi sunt.* Atque *in omnibus ijs uulnerationibus, quandoque dolor ingens, & inflammatio, & conuulsio accidunt, quandoque uerò non.* Itaque *ab ijs nuper commemoratis uulnerum differentijs, curationis indicationes sumuntur.* Omnium *eiusmodi uulnerationum causæ sunt ea, quæ incidunt, pungunt ac penetrant, & contundunt, ut in superioribus (ubi scilicet de*

Differētiæ uulnerum. partium neruosarum.

Causa.

causis

cauſis uulnerum in uniuerſum diſſeruimus) oſtenſum

Signa & iudicia.

eſt . Cæterùm ex præcedentibus conſpicuum euadit, quòd neruus uulnerari non poteſt, quin cutis, & caro ſolutionem continui, & uulnerationem etiam patiantur. Neruum conuulneratum eſſe teſtantur, dolor ingens, læſio ſenſus, & motus, & ſi in loco neruoſo uulnus acceptum eſt. Sed ab hoc poſtremo, coniecturalis ſolùm nota deſumitur. Neruis uulneratis aut punctis, ex ſentiendi, quod obtinent, acumine, inflammatio, &

Quæ ſymptomata, quiq; affectus, ex neruorum uulnere oboriantur.

dolor immodicus accidit. Quare & febres & conuulſiones his oboriuntur, quibuſdam & delirium, ob neruorum cum cerebro commertium. Interim uerò in alijs quoque particulæ affectæ locis, inflammationes, et abſceſſus ſuper ipſum neruum conuulneratum, quòd cohæreat; ſolent accidere. Ita quidem iudicatur Gal. lib. 3. artis medic. ut in ſuperoribus annotauimus. Si in uulneribus neruorum tumor apparuerit, & poſteà diſparuerit, cõuulſionis ac delirij periculum imminet.

Tumor in neruorum uulnere.

Hinc de tumoribus, qui uulneribus ſuperueniunt, loquẽs Hippocrates lib. 5. Aphoriſm. in uniuerſum omnes illos tumores damnat, qui de repente detumeſcunt. Sed et ingens malum portendi ibidem adſerit, cùm uulneribus prauis (qualia ſunt, quæ in capitibus, aut finibus muſculorum, & maximè neruoſorum fiunt) tumores omninò non aduenıunt. Si in uulneribus (inquit) fortibus, & prauis tumor non appareat, ingens malum. Sequenti quoque aphoriſmo, qui pars eſt antecedentis, docet Hippocrates, tumores omnes, prauis maximè uulneribus, cuiuſmodi ſunt ea, quæ neruoſis partibus illata ſunt, ſuperuenientes, quicunque molles ſunt, optimos eſſe, contrarios uerò prauos. Molles (inquit) boni,

crudi

crudi uerò mali. Vbi crudum tumorem uocat, durum atque renitentem, qui opponitur molli. Adhæc, neruo per transuersum uulnerato, sed non omninò dissecto, maior conuulsionis metus impendet, quàm si totus præcisus esset: phlegmone scilicet à desectis fibris, ad non sectas, communicata: cæterùm conuulsione, ab ipsis nõ sectis excitata. At si totus quidem neruus præcisus sit, metus prætereà nullus instat, nec periculum ullum inde sequetur: debilis tamen particula manebit, ut priùs dictũ est, cùm de spasmo ageremus. Meminisse prætereà oportet, quòd frigidum, partium neruosarum uulneribus, magis est mordax, quàm ijs, quæ carnes occupant. Neruea ligamenta, siue copulæ, quos syndesmos uocant, cùm simillimã habeant tendonibus speciem, ualentißimorum remediorum Gal. lib. 6. Therapeutices *usum tollerant: quippe quòd nec ad cerebrum pertingant, & sensu careant. Nam nerui omnes, alij quidem ex ipso planè cerebro ortum habent, alij spinali interueniente medulla. Tendones quoque, quoniam compositam ex neruo ligamentoq; substantiã habent, quatenus nerui participes sunt, eatenus ex cerebro oriuntur. Cæterùm minus saltem, quàm ipsi nerui conuulsionem accersunt. Syndesmus uerò uulneratus, si is est, qui ab osse ad os permeat, ac duorum oßium coniunctio est, & maximè sine periculo est, & ipsum quibuslibet siccans medicamentis, nihil hominem offendes. Sin is qui in musculum se inserit, quantò est neruo & tendone minus periculo opportunus, tãtò utique, nisi ritè, hoc est, cautè & diligenter curetur, reliquis syndesmis magis terrere debet.*

Crudus tumor, qui dicatur Hippocra. Gal. lib. 6. The.

Ligamenta uulnerata, ualẽtißima tollerant remedia.

Curatio uulnerum partium neruosarum.

Ingenti dolori primò succurrendum.

CVratio uulnerum eiusmodi partium neruosarũ, communis est cum ea, quæ & uulneribus partium carnosarum accommodatur: hoc uno tamen excepto, quòd symptoma illis superueniens, nempe dolor, primò medici solicitudinem (cùm nimis contristat) ad se conuertit. Ita tamen, ut uniuersales ac communes illæ intentiones suprà memoratæ, haud prorsus interim negligantur. Hæ autem numero erant quatuor. Prima quidem, extranea, quæ uulneris labris intercidunt, remouere. Secunda, uulneris labra dißidentia committere. Tertia, commissa atque in unum coniuncta seruare. Quarta, particulæ læsæ substantiam conseruare. Cæterùm quomodo has intentiones assequamur, ex differentijs iam suprà enumeratis planè cognoscemus. Ergo à simpliciori exordium sumentes, de nerui punctura primùm dicemus. In nerui puncti curatione, neque unitionem moliri statim oportet, neque coacta, seu in unum coniuncta conseruare: quin potius cutis quidem uulnus apertum, inglutinatumq; custodire. Itaque infixa duntaxat (si quæ neruis inhæserint) extrahenda, & particulæ oblæsæ substantia seruanda. Porrò, qua ratione defixa euellenda sint, abundè in præcedentibus ostendimus. Reliquum est igitur, ut quomodo læsæ particulæ substantia seruanda sit, & ab ingruentibus iniurijs uindicanda, aperiamus. Cæterùm partis ipsius laborantis, hoc est, puncti nerui substantiam optimè seruabis, si & dolori (qui ob exactum, atque excellentem partis affectæ sensum uehementißimus excitari solet) sedulò ac maturè occurreris, & phlegmonem fieri prohibueris. Quæ duo ex ne

Puncti nerui curatio.

In nerui punctura uulnus diu apertum seruandum est.

Symptomata nerui puncturam comitantia.

cessitate

ceßitate (nisi obstiteris) nerui puncturam consequūtur; & conuulsionem subinde accersunt, ut in præcedentibus iam annotauimus. Vt autem geminum hunc scopū assequaris, hoc est, dolorem ac inflammationem prohibere poßis, quatuor intentiones rursus tibi erunt diligenter obseruandæ.

Quatuor intentiones in curandi nerui punctura obseruandæ.

Prima erit recta uitæ institutio. Secunda, matriæ antecedentis substractio, ne scilicet ratione doloris, confertim ad locum affectum confluat. Tertia, corpus à conuulsionis noxa uindicare. Quarta, dolorem sedare, & æruginosam saniem educere. Et hæc quidem puncturæ nerui propria est, & maxime peculiaris: aliæ uerò tres, omnibus neruorum uulneribus sunt communes.

Viuendi ratio.

Quod ad primam intentionem attinet, præcipit Auicēnas, ut cui neruus punctus est, uictum in extremo tenuißimum seruet, iuxta eam formam, quam superius expreßimus, dū in uniuersum de uulneribus tractaremus. Locus in quo cubabit æger, tepidus esse debebit, ut Celsus nos admonuit. Lectulus uerò mollis, ut Galeno & Auicennæ placuit. Sed & collocari quoque membrum, quod ictum est, ratione certa debet. Optimum etiam medicamentum laboranti quies est: moueri enim et ambulare, nisi sanis, alienum est. In quiete igitur ac lectulo molli hominem continere oportet.

Materiæ antecedentis substractio.

Vt autem secundam intentionem assequi poßis, sequēdū omninò tibi est Galeni consiliū, qui lib. 6. meth. med. iubet in nerui punctura, corpus totum sanguinis mißione inaniendum esse, utique si uirtus robusta fuerit, & nihil aliud obstiterit: etsi nulla etiam adsit in corpore laborante sanguinis redundantia.

Sanguinis missio.

Morbi enim magnitudo, ac doloris uehementia, corpore etiam plethorico non existente, hoc genus auxilij (ut

lij(ut anteà diximus) plærunque deſiderat. Cæterùm in hac per ſanguinis miſsionem uacuatione, ſeruanda ſemper erit locorum affinitas,ut frequenter admonuimus.

Purgatio.
Frictio.

Si uerò uitioſis ſuccis repletum corpus ſit,protinus congruo medicamento illud purgabis. Lenis quoque frictio rectè adhibetur,ſed his partibus, quæ longius abſunt à uulnere.

Conuulſionis præcautio.

De tertia indicatione abundè ſatis dictum eſt in præcedentibus, ubi de conuulſione uulneribus ſuperueniente tractauimus. Itaque ſi puncto neruo,uel quouis modo uulnerato,aut etiam contuſo,ſpaſmus acciderit,aut eius metus ingruat,protinus caput,collum,atque uniuerſam dorſi ſpinam, oleo liliorum,uel cõmuni calente fouebis. Porrò ſi in partibus ſuperioribus,ut manu,uel brachio,id genus uulneris neruus acceperit, præter iam commemoratas partes,axillas quoque ubertim oleo calenti delinies. Si uerò punctus,aut quouis modo uulneratus neruus ex ijs ſit,qui in crure habentur,bubones,ſiue inguina,pubes, & loca uicina,largo oleo ſtatim erunt imbuenda. Tum per totam ſpinam,ad collum & caput uſque aſcendẽdum. Sed & tendones,& ligamenta,ac loca ipſa uulneri ubiuis illato propinqua,eodem modo fouenda ſunt, ut.6.lib.meth. med. Gal. facere nos edocuit. Cæterùm,neruorum uulneribus, ſed maximè punctim inflictis,perperam à principio curatis,maxima omninò inflammatio,& putredo ſuperuenit.

Si nerui uulnerati phlegmone occupentur, aut putreſcant.

Ergo cùm nerui uulnerati ſic iam inflammatione tentantur,& putreſiũt, farinam hordeaceam,aut fabaceam, aut potius eruinã,in aqua lixiua aut oxymelite; uel ſyropo acetoſo decoctam,loco phlegmone occupato & putreſcenti,ſtatim illinere oportet. Non autem triticeam farinam,aut

eius

eius generis cataplaſmata, quæ particulã putrem efficiunt: immò uerò neque aquã calidam adhibebis. Hæc enim tametſi reliquis inflammationibus, quas phlegmonas appellamus, ſit accõmodatiſſima, (ut quæ eas ualde mitiget) uulneratis tamẽ neruis eſt infeſtiſſima. Ab humectantibus nanque, & calefacientibus medicinis, putredo huiuſmodi affectibus comparatur. Quòd ſi uehemens inflammatio cum maximo dolore infeſtauerit, eruinam farinam, aut fabaceam, cum optima ſapa, addito pauciſſimo aceto, decoctam illinito: priùs tamen parte affecta, oleo calido affatim perfuſa. Tanta uerò interdum ex eiuſmodi puncturis, & neruorum uulneribus oboritur putrefactio, ut ferro candenti, uel cauſtico aliquo medicamento (cuiuſmodi eſt Aegyptiacum) eam adurere cogamur. Haliabbas & Auicennas ad eiuſmodi phlegmonas, & gangrænas, ſeu putredines, emplaſtro ex metallicis & aceto præparato utebantur, cuius compoſitio lib. 3. de compoſitione medicamen. κατὰ γένη à Galeno ſub hac uerborum ſerie deſcripta eſt: Ceræ pondo unc. ſex, olei unc. nouem, myſios pondo unc. ſex, chalcitidis denarij pondo unius, ſquammæ æris pondo unc. duas & ſemis, thuris põdo unc. ſemis, galbani pondo unc. Quæ liquari poſſunt, hoc eſt, cera, & galbanum liquefacta, metallis in aceto acri priùs accuratè tritis, ſuperfunduntur. Hoc pharmacum ignorauit Galenus, quis compoſuerit, neque apud ullum hoc modo citatum unquam (ut ipſe teſtatur) comperit. Eadem tamen præſtare, quæ & alia quædam odorata ſimul, & ſumptuoſa, quæ paulò antè recenſet, adfirmat. Recentiores autem eo medicamento uti non conſueuerunt, ſed illo potius, quod conſtat

Aqua calens uulneratis neruis eſt infeſtiſsima.

Emplaſt. ex metallicis ad gangrænas, & putredines.

farina hordei, fabarum, & orobi, in lixiuio stillaticio (ut priùs diximus) decoctis. Quippe quod à Galeno, & Auicenna maximè sit celebratum, & frequenti experientia, optimum ad hanc rem à multis comprobatum. Addit autem in decoctione Auicennas, mel, & acetum.

Doloris sedatio, & saniei eductio.

Quod uerò ad quartam intentionem consequendam attinet, quæ à neruorum quidem puncturæ magis propria est, Gal. lib. 6. meth. med. ualde multa pharmaca recenset, ab ipso excogitata, & deorum quadam prouidentia (ut alibi testatur) inuenta. Quæ uulneri imposita, ad utrunque mirè sunt comparata, tum ut dolorẽ mitigẽt, tum ut exitũ saniei patefaciant.

Puncturæ dilatatio.

Tutius uerò fuerit in neruis acu, aut paxillo, aut quopiã tali cõpunctis, præsertim si in altum recessum uulnus, hoc est, punctura, descenderit, & conspectum effugiat, cutim etiam in uulneris orificio aperire, ac latius incidere, quo meliùs sanies effluat, & commodiùs ad profunditatem loci, medicamentorum uires perueniant. Porrò alijs cultro rasorio, alijs uerò cauterio cutẽ ipsam aperiendã esse magis placet. Galenus in id genus puncturis, orificium duabus in cutem sectionibus rectis diuidere iubet, libro tertio de composit. medicamẽtorum secundum genera. Itaque nisi oræ angustiorum eiusmodi punctuum aperiantur, cõuulsionis periculum magis imminet. Quippe quòd obcæcato ita cutis uulnere, nihil à profundo extrorsum expiret. Facta autẽ cutis apertione, exiccandũ mox uulnus est substantia aliqua tenui, quæ usq; ad ima nerui offensi poßit penetrare, ut libro artis medic. Gal. nos admonuit.

Oleum Sabinũ.

Cuius generis est oleum Sabinum præsertim uetus, quod tanquam utilißimum ad præsentem curationem, libro sexto methodi

medendi, & tertio de compo. med. κατὰ γένη, idem autor deligit. Vitandum autem (cõsilio eiusdem) omnino est oleum crudũ, quod ὠμότριβες, uel ὀμφάκινον duplici nomine Græcè dicitur: & quod denique uim habet adstringendi, cuiusmodi est oleum myrtinum, tribus saltem primis diebus. Hoc enim per halitum non digerit, sed obstruit & perspiratum prohibet. Præstat igitur neruos punctim ictos oleo tenui, adstrictione prorsus carente, perfundere, quale dulcißimũ est, quod longè melius erit, si duos aut tres annos transegerit. Sed neq; Sabinum etiam ipsum oleum, quamuis sit tenuißimũ, aut aliud quoduis simile, ut est Iasminũ, (quod uocant) frigidum admouendum est, sed calens: frigidum nãque præter quàm quòd neruis aduersatur (ut quinto Aphor. expreßit Hippoc.) tenues quoque meatus obstruit, & ipsos angustiores efficit: calidum uerò digerit, ac dilatat, doloresq; magis demulcet. Si uehemens dolor laborantem discruciat, oleum ex uitellis ouorum commodè administratur. Ad eandem quoque intentionem in neruis punctim uulneratis, Galenus sæpe usus est terebinthina resina, medicamẽto sanè apprimè idoneo: per se quidem in pueris, & mulieribus, & generaliter ijs qui molli essent carne: cum euphorbio uerò emollita, in duris corporibus. Non secùs autem & propoli, non per se modò, uerùm etiam cũ euphorbio molliens, usus est: & si nonnunquàm duriora contigerint, cum oleo quodam tenuiore. Quin (subiungit) & sagapeno in duris corporibus sum usus; utique cum oleo & terebinthina id miscens. Sed & opopanace ad eundem modum, quo & sagapeno. Mihi uerò & lachryma Cyrenaica non inutilis fore uidetur, si quis empla-

Olea adstringẽtia uitanda.

Frigidum punctis neruis aduersatur.

Si dolor uehemens adest.

Medicamẽta quibus usus est Gale. in neruis punctim uulneratis.

Lib. 6. meth. meden.

Remediorũ per meth. inuentionem præcedere debere, deinde hanc experientia confirmare.

Auenzoar.

Emplastrum Galeni.

strum ex ea faciat: cuiusmodi est, quod nos ex euphorbio composuimus. Verùm (inquit) nondũ id experientia, quemadmodùm reliqua omnia, comprobauimus. Quippe præcedere oportet eam, quæ à uera methodo proficiscitur, remediorum inuentionem: huic uerò experientiam ad certiorem etiam fidem, subscribere. Siquidem ex tali methodo etiam sulphur, quod neque ignem expertum, neque lapidosum sit, sed omninò tenuium partium, ei cui neruus uulneratus esset, conducturum sperauimus. Tantum eius, sulphuris inquam, tenui oleo miscentes, dum quod ex utrisque mixtũ erat, sordium haberet craßitudinem. In ualentioribus uerò durioribusq; corporibus, etiam si ad mellis craßitudinem redigas, sic quoque iuueris: nam id quoque comprobatum experientia est. Hactenus Galenus. Cuius sententiam approbat Auenzoar, huiusq; rei periculũ se aliquando fecisse testatur. Quæ autem de lota calce subdit Galenus, neruis denudatis magis conuenire uidentur: quare in sequentia, ea reseruamus. Cæterùm paucis quibusdam interiectis refert Galenus, se composuisse emplastrum ex cera, resina terebinthina, pice, & euphorbio, ad hanc intentionem longè optimũ, quo & plurimi sua ætate, felici successu uterentur. Recipiebat autem ex cera partem unam, ex terebinthina, & pice, utriusque partis unius dimidium, (sic ut quod ex utrisque conflaretur, ceræ par esset) ex euphorbio uerò, ceræ partem duodecimam, etiam plus aliquando, ubi scilicet ualentius efficere est in animo. Licet quoque interim & plus sit, quod ex terebinthina & pice constit, quàm cera. Licet rursus & alterum eorum tantùm ceræ admiscere. Quin etiam in penuria terebinthi-

ne resinæ

næ resinæ (quæ uix apud nos reperitur) abietinã, Galeno etiam autore, cõmodè admiscebis. Emplastro uerò aliquo ex priùs memoratis apposito, lanam mollẽ oleo calente madefactam suprà decenter alligabis. Igitur ut summatim atque uniuersim dicamus, quæ in puncti nerui curatione obseruanda sunt, Galenum ita sexto libro Therapeutices scribentem audiamus. Vulnerati nerui curatio medicamenta postulat, quæ & tepidum calorem excitent, & ualenter, sine molestia tamẽ, desiccent. Tum quæ ex substantiæ suæ natura, & trahendi uim habeant, & tenuium sint partiũ. Et rursus ibidem: In pharmacis autem huc omne consilium direxi, ut esset eorum facultas, tum tenuis, tum modicè excalfaciens, & quæ admodùm siccare citra dolorẽ posset. Cùm sola hæc trahere ex profundo saniem, neque contracta, neque demorsa particula, posit. Porrò cùm permagna humanorum corporum (ut alibi Galenus ait) sit differentia, tum in temperamentis, tum ætatum mutationibus, insuper uitæ studijs, nulla ratione quodq; medicamentum, omnibus conuenire potest. Quamombrem duo in promptu habeto, alterũ ualentius ex similibus genere confectum, alterum mitius: quæ inuicem mixta dum usus postulat, permulta inter hæc iuxta mixturæ quantitatem constitues.

Gal. lib. 6. methodi meden.

Lib. 3. κατὰ γένη.

Vide reliqua apud Gale.

De neruis cæsim uulneratis.

SI *autem neruus non punctim, sed planè cæsim uulneratus fuerit, diligenter considerandum est, quo pacto facta uulneratio sit, utrum'ne per transuersum neruum, an secundum longitudinem eius. Tum uerò quantum interuenientis, seu præiacentis cutis diuisum sit. Adhæc spectandum etiam est, num totus neruus dissectus*

dissectus sit, an non ex toto præcisus. Eiusmodi nanque uulnerum differentiæ, curandi ratione non parùm euariant, ut ex sequentibus euadet manifestum. Itaque si cutis quæ interueniebat sectio, nō satis pateat, ampliori diuisione aperienda est, ut iam in præcedētibus admonuimus.

Hypothesis.

Proponatur igitur primùm satis esse cutis adapertum, nō ita tamen hiare uulnus, ut neruus ipse incisus, sensui nudus adhuc appareat. Sanè huiusmodi nerui scissura, siue per directum, siue per transuersum

Tres intentiones particul.

facta diuisio sit, ultra communes tres iam intentiones dictas in punctura obseruādas, tres adhuc alios scopos, siue intentiones habet. Prima est, ut in loco uulneris magis decliui, turunda aliqua mollis & suauis blandè imponatur. Secunda, ut aliquod medicamentum anodynum, seu mitigatorium, & ut uocant incarnatiuum, neruis dicatum, uulneri superponatur. Tertia, ut lana mollis succida, uel oleo calente delibuta, desuper blandè alligetur. Ergo non ita exactè uulneris oræ cōmittendæ sunt, & glutinandæ, quin emissariū aliquod relinquatur, quo collecta sanies effluere poßit. Hæc enim si in profundo retineatur, neruis putrefactionem ac corruptionem inducet, atque ita conuulsionem etiam inuehet. Eam ob rem profuerit (primis saltem diebus)

Turunda.

turundam aliquam mollem, digestiuo ex terebinthina, oui luteo, & croci momento illitam, loco uulneris, ut dictum est, decliuiori molliter immittere, donec nullum amplius phlegmones, aut conuulsionis periculum timeatur. Medicamentum autem his neruorum, ac etiam tendonum uulneribus, cæsim, non punctim acceptis, expeditißimum, apprimeq; idoneum esse creditur, quod unguentum ex uermibus uulgò nuncupatur. Recipit

autem

Vnguentum ex uermibus.

autem centaureæ minoris, linguæ canis, lanceolatæ, quæ plantago est minor, pilosellæ, consolidæ maioris et minoris, ana manipulũ unum, uermium terrestrium, quos lumbricos appellamus, lib. semis, olei communis libram unam, uini libram unam & semis: subigantur simul, & ita septem diebus nutriantur, seu (ut loquuntur) fermententur. Deinde *illis addantur sepi arietis à pelliculis emũdati, libra una, picis nigræ, resinæ, ana quartum unum, gummi ammoniaci, galbani, opopanacis, in aceto dissolutorũ ana drach. quinque: simul omnia moderato igne decoquantur usque ad uini & aceti consumptionẽ, & colentur.* Vbi *uerò hæc penè refrixerint, adde terebinthinæ quart. semis, thuris, mastiches, sarcocollæ, ana drach. tres, croci drach. duas: spathula agitentur in mortario, & fiat unguentũ.* Porrò *longè alia multa medicamenta, paratu etiam faciliora, hisce neruorum diuisionibus, ualde accommoda referuntur à* Gal. *lib. 3. de cõposi. medic. secundum genera, & 6. meth. med.* Cuiusmodi *est, quod ex oxymelite, & fabarum farina, uel eruorum, uel lilij, uel ciceris, uel lupinorum amarorum, uel hordeacea farina, cataplasma conficitur.* Item *pix liquida fermento temperata, atque uulneri imposita.* Eruorum *quoque, aut alia ex prædictis farina fermẽto permixta.* Imò *& interim fermentum ipsum solum.* Quin *etiam oxelæum solum quod caleat, modò acetum abundè acre & uetustum sit.* Pro*polis quoque recens, liquida, & pinguis, uulneri imposita, sæpe præsidio fuit: interim quidem per se, interim fermento commixta.* His *itaque præsidijs ad neruorũ uulnera, tam in agris, quàm in urbibus, felici admodũ successu,* Galenus *sæpe usus est, non solùm in his, quos iam*

Cataplasma.

Pix liquida.

Oxeleum.

Propolis.

Qualia in uniuersum medicamenta esse debeant, neruorũ uulneribus accommoda.

iam phlegmone prehēderat, sed etiam, ut refert, protinus ab initio. In *summa oportet medicamēta omnia, quæ neruorum uulneribus tam cæsim, quàm punctim inflictis, ex usu futura sunt, ea pollere facultate, quæ & modicè calfacere, id est, tepidum calorem, & ueluti ex sole suauem excitare, & ualenter, citra dolorem tamen, siccare poßit.* Tum *ea quoque esse substantiæ natura, quæ ex alto saniem, atque humores educere, ac digerere ualeant.* Atque *ex ijs minus molesta esse consueuerunt, quæ liquida sunt, ut* Galenus *etiam annotauit, lib. 3. de compoſ. medic. secundum genera.* Super *eiusmodi uerò medicamenta, lana mollis succida, uel oleo calente resperſa, apponenda est, & leniter obstringenda.*

Lana mollis succida.

Cæterùm *quoniam frigus cùm omnibus, tùm uerò maximè neruorum uulneribus infestißimum est, plurimùm conferet lanam ipsam superpositam permanere calidam, siue oleo tantùm, siue oxelæo quoque imbuta fuerit.* Fiet *hoc, si aliæ lanæ siccæ, uellera, aut pāni calidi subinde mutati, extrinsecùs circumponantur, & æger intra tectum, si modò hyems fuerit, ad quintum usque, uel septimum morbi diem se cōtineat.* Nam *si eò usque phlegmone nō tentetur, uacetq; prorsus dolore, & nullam sentiat tensionem: in posterum (inquit* Galenus*) tutus erit.* Atque *hæc de neruo cæsim uulnerato in uniuersum, ac generaliter dicta sunt, siue per transuersum, siue per directum, seu longitudinem neruus diuisus sit.* Quæ *uerò sequuntur, peculiariter de neruo per transuersum uulnerato dicuntur.*

Lib. 3. κατὰ γένη.

De neruo per transuersum cæso.

AT *si neruus per transuersum uulneratus sit, non tamen ex toto præcisus, maior conuulsionis metus im-*

tus impendet, inflammatione scilicet (ut suprà diximus) à dissectis fibris, ad integras & non sectas succedente, cæterùm conuulsione ab ipsis non sectis excitata. Huic itaque memoratis priùs auxilijs, quàm citißime occurendum est. Ergo in quiete omnino, & strato mollißimo continendus æger est, plurimoq; oleo affatim, & aßiduè, inguina, spina, axillæ, collum, & caput perfundendum. Cæterùm in hoc uulnere largiùs sanguis mittendus est, & uictus tenuior adhibendus, quã in neruo per directum inciso. Quòd si conuulsio iam superuenerit, & nulla conuenientium medicamentorũ ui remittatur, reliquæ fibræ quæ integræ remanserãt, præcidi debent. Si enim totus neruus præcisus sit, nullũ quidem præterea (ut Galenus inquit) conuulsionis periculum sequetur, debilis tamen particula manebit. Verùm læsio quàm mors potius optanda. Hoc pacto quibusdam in priore infernaq; femoris parte, per transuersum percußis, reliquum tendinis amputauit Gal. ut tuta illi esset curatio. Porrò si transuersa hæc diuisio, tã insigniter alta in musculo facta sit, ut deligatura nihil prodesse poßit, non dubitabis musculi distantes inuicẽ partes (præsertim si uulnus recens fuerit) suturis altioribus cõtrahere, cura tamẽ semper adhibita, ne ab acu neruus, uel tendo compungatur. Carnosa nanque ipsa musculorum pars, dum acu suitur, periculo uacat. Nerui uerò, aut tendines, non mediocri periculo consumuntur. Horum quidẽ omnium Galenus nobis autor fuit, lib. 3. de compo. medic. secundum genera, ad hunc modum scribens: Contemplatus (inquit) gladiatorem quẽdam ex his, quos equites nominant, transuersam diuisionem in priore ac inferiore femoris parte habentẽ,

Sexto meth.

Ther. 11.

Lib. 3. κατὰ γένη.

Historia de gladiatore in femore uulnerato.

camq;

eamq; satis altam: tum uulneris labrum intuitus, sursum alterum reuulsum, infrà alterum, quasi ad patellã detractum, non dubitaui distantes inuicem musculorũ partes, suturis contrahere, curatione illa, quæ Græcè *à latitudine κατὰ πλάτος dicitur, neglecta. Itaque ueritus tendines ipsis consuere, denudatis priùs illis, sic altioribus suturis usus sum, haud ignarus carnosam ipsam musculorum partem periculo uacare: tendines uerò non item, quanquàm hoc nullum ex præceptoribus facientem uiderim.* Has *autem suturas in eiusmodi uulnere, ideo non superficiétenus, sed altiùs moliri conuenit, ne quæ in imo sunt, inconglutinata dehiscant.*

Cur suturæ altæ esse debent.

Reliqua *uerò, quæ ad uulneris curationem attinent, hîc quoque sint eadem, etiam si totus neruus præcisus sit.* In *solo itaque per transuersum accepto uulnere, eo demq; insigniter alto, cùm deligatura nihil prodesse potest, ex sola sutura curatio absoluitur.* Etenim *in uulneribus iuxta membri longitudinem factis, deligatura uulnerati musculi partibus inuicem contrahendis sufficit* Galeno. *Cæterùm sutura decenter facta, biduo consutum uulnus fouendum erit rosaceo, in quo lumbrici terrestres priùs decocti fuerint, ac suprà puluis aliquis qui suturam contineat, aspergendus erit, cui parem ipsorum lumbricorum desiccatorum, & contritorum portionem, si lubet, adijcies.* Quidam *enim memoriæ prodiderunt, eiusmodi terræ intestina contrita, neruisq; diuisis imposita, protinus mirum in modum prodesse, ut libro simp. 11. Gal. refert. Sunt qui et centaurium arefactum & contritum etiam inspergunt: medicamen enim est admodùm desiccatorium, mordacitatis expers, quodq; si glutinatorijs, & desiccatorijs miscetur,*

Lumbrici in rosaceo decocti.

Centaurium.

miscetur,ulcera maligna,& cacoëthe sanare creditur. Quin & ipsius herbæ recentis illitu, magna ulcera glutinantur: uetusta quoque, & quæ ad cicatricem ægrè perducuntur,eodem modo utentibus,cicatrice obducuntur Galeno *libro septimo de simplicium medicamentorum facultatibus. Refert* Dioscorides,*& quodã in loco* Auicennas,*quòd carnes minutim incisæ coalescunt, si cum centaurio maiori decoquantur.* Eidem *quoque centaurij minoris radix recens,aut arida antè madefacta,uulnera conglutinat,& coniungit. Sed iam tempestiuum est,ut de nudato neruo dicamus.*

Radix centaurij minoris.

Nerui cæsim uulnerati,& nudati curatio.

N*Vdato neruo, omnis curationis consilium huc tibi dirigendum est,ut minima cum rosione sicces. Proindè si neruus non punctim, sed planè cæsim uulneratus fuerit,cute etiam quæ interueniebat diuisa,adeò ut nudus appareat, nullum iam supra commemoratorum medicamentorum,quæ ex euphorbio,ac similiter acribus,emplastri specie fiunt,applicabis.* Nu*datus nanque uehementem ipsorum uim ferre nequit, ita,ut cùm interposita cutis erat,tulit. Optimè igitur eo casu feceris, si & calcem,& pompholygem,ac metallica omnia,resinas quoque,olea,mel,& ceram, quæ eiusmodi medicamentis,nudato neruo ac diuiso,apprimè idoneis,miscenda sunt,elueris: quò scilicet citra rosionem ullam sint siccatura.* Q*uippe medicamẽtis omnibus(ut* Galenus *inquit)quæ laueris,acris, mordensq; humor eluendo detrahitur. Tunc igitur præstantissimum erit,calcem æstatis tempore in diebus canicularibus sub sole, aqua salubri & dulcissima sæpius elo-*

Nudat⁹ neruus uehementẽ medicamẽtorũ uim ferre nõ potest. Lib.6. meth.& 9.simplic.

Calx elota cum rosaceo.

tam,&

tam, & exiccatam, plurimo optimoq; rosaceo admixtam apponere.

Medicamētū ex pompholyge.

Congruit & hoc casu medicamentum, quod è pompholyge (ut dictum est) elota fit: largiore itidem, ac probatissimo rosaceo salis omninò experte, solutum, liquatumue.

Emplastrum ex melle.

Salubre quoque medicamentum est, & quod ex melle optimo sub emplastri specie cōponitur. Solui uerò & id rosaceo oportet, quod tum reliquis conditionibus sit optimum, tum salis omninò expers, ut scilicet minima cū rosione sicces.

Neruo denudato nihil acre ad mouendum.

Nihil enim acre (ut diximus) nudato neruo (quæ pars est suapte natura sensu uegetissima) unquàm admouendum est. Si uerò robustus sit, qui uulnus accepit, & cui corpus sit à superuacuis humoribus mundum, in hoc fas est, etiam ualentioribus remedijs nōnullis uti, ut pastillis, seu trochiscis ex Polyida autore, sapa calida solutis, et in linamentum illitis.

Lib.6.meth.

Id autem uel imprimis (inquit Galenus) semper habendum curæ est, ne quid ex ijs, quæ,, uulnus contingent, frigidum sit.

Nihil frigidum nudato neruo admouendum.

Quandoquidem ipsa,, laborans particula, & sensilis maximè est, & princi,, pium corporis partium primati nempe cerebro conti- nua, & temperamento suo frigida. Quorum omnium,, occasione, & ex facili à frigido offenditur, & suam,, offensam cerebro impertit. Ad iam dicti uerò pastilli,, usum propè etiam accedit & medicamenti usus, quod

Diapalma.

διὰ χαλκίτεως Galeno nominatur, uulgò autem diapalma. Hoc ergo medicamine, si trochiscos Polyidæ ad manum non habemus, uti tutò poterimus.

Pastilli.

Pastilli autem Polyidæ ex quinto libro de compositiorum pharmacorum miscella sunt requirendi, quorum si copia non est, Andronis, uel Pasionis, uel etiam Galeni pastillus erit sumendus, quorum compositiones libro supe

riore

riore cap. de carbunculo,descripsimus. Cæterùm uulnus eiusmodi oleo perfundendũ nõ est,præsertim cùm nunc memoratis pastillis curatio suscipitur: nam oleũ illorum uiribus aduersatur,& sordidum ulcus reddit. Neque enim parum interest(inquit Galenus) nudo'ne neruo oleum,an per interpositã cutẽ admoueas. Abluẽda igitur à uulnere sanies est, molli lana specillo circumuoluta,in sapa tepida intincta,& mox expressa. Quòd si omnia benè atque ex animi sententia succedant,etiam uino dulci, non acri & mordaci, uulnus commodè poteris madefacere. Eo autem iam penè ad cicatricem ducto,etiam utile fuerit album, tenue, & quod Græci oligophoron uocant. Aquæ uerò usum, ob causam superiùs adductam, sicuti & relaxans cataplasma,semper in neruo nudato deuitabis. Blãdè etiam ac suauiter uulnus(si necessitas urget) detergebis,unguento ex uermibus facto, uel aliquo alio detersorio medicamento,quod recipiat mel probatissimum,terebinthinam,& farinam hordei,aut fabarum: uel alio ex ijs,quæ in antidotorio habentur. Nonnulli pro comperto habent,quòd si dissecti nerui capita,seu extremitates,candenti ferro,carne uitata,leuiter attingantur,optimè posteà conglutinari. Postquàm autem neruum denudatum contexeris,linamenta extrinsecùs circumducere oportet,ex medicamento (inquit Paulus) quod angustis uulneribus faciat:nempe eo, quod ex euphorbio præparatur,aut fimo columbarum,sed ita, ut etiam sanas partes ampliter comprehendat.

Oleum nudato neruo, & uulnerato,nõ esse admouendum.

Sanies quibus abluenda.

Aqua nudato neruo aduersatur.

Detersoriũ medicamentum.

Candens ferrũ.

De neruorum contusione.

NEruorum contusionem promiscuam cum ecchymosi, seu carnium contusione habere genera-

Neruorum contusio,promiscuã habet cũ ecchy-

 tionem,

nusi, tum generationis tum curationis rationem.

tionem, facilè nobis insinuat similis utriusque affectus curatio. Itaque illic & digerentibus, & adstringentibus medicamentis utebamur, hic uerò etiam siccantibus, & adstringentibus nobis utendum est, præsertim dum cutis unà cum neruo contusa exulcerataq; est. Si uerò absque cutis simuli affectu neruus quidem contusus est, huic auxilia, quibus euocădi ac digerendi facultas insit, adferenda sunt.

Si cum neruo cutis contusa sit.

Contuso igitur neruo, si cutis simul contundatur & ulceretur, fabarum lomentum oxymelite dilutum, aut si magis siccare uoles eruinam farinam cũ sapa, & modico aceto illines. Quòd si amplius adhuc siccare desideras, irim quoque illyricam, uel eam quam uulgò florentinam uocant, immites. Recentiores in hoc affectu per initia rosaceum cum oui candido liquore admouent, & mitigato dolore laborantē particulam fouent uino tepefacto, quod crassæ sit substantiæ, & adstrictionis particeps.

Si dolor unà cũ contusione infestet.

At si unà cum contusione dolor infestet, picem liquidam catapla(s)mati è farina fabarum adijcies, & ubi simul bene decoxeris, calens medicamentum applicabis. Vniuersi autē corporis curatio, eadē est cum ea, quã paulò antè docuimus.

Si neruus contusus est, cutis uerò nequaquam.

Verùm si neruus quidem contusus sit, cutis uerò nihil quod sensui appareat, à natura recesserit, oleo calente dicussorio, quale anethinum est, & rutaceum, irinum quoque & amaracinum, continuè locum irrigabis, perfundes'ue, & lana oleo madefacta fouebis, ac totius corporis curã prædictis similē adhibebis.

Si neruus totus sit præcisus.

Porrò si neruus totus sit præcisus, metus prætereà nullus (ut paulò antè diximus) instat, nullum enim inde periculum sequi potest: membrũ tamen ea parte debile efficietur, præsertim si dissectus neruus insignis magni

tudinis

tudinis fuerit. Curatio uerò eius communis est, cum ea quæ aliorum est ulcerum.

De uulneribus ossium. Cap. XIIII.

RADITA *uulnerum carnosæ substantiæ, uenarum, arteriarum, & neruosarum partium curandi ratione, nunc de uulneribus ossium nobis agendum superest. Cæterùm tametsi omnis continuitatis seu unitionis solutio in osse, Galeno sexto methodi medendi & paßim alibi, Græcè proprio nomine catagma (quod Latinis est fractura) dicatur, recentiores tamen tum medici tum chirurgi, fracturam uocare consueuerunt, solam eã oßis diuisionẽ, quæ sine incisione, à uiolentia quadam, ut ruptura extrinsecùs accidente fit, de qua in sequentibus latius dicetur. Vulnus uerò oßis appellare solent præcisionem, ense, aut quopiam alio simili incidente, uel in profundum penetrante factam, de qua in præsentiarum dicere statuimus. Huiusmodi autem præcisio quandoque (ut nunc loquuntur) est totalis, quandoque partialis. Cæterùm cùm os ipsum uulnerari non poßit, quin caro, & uenæ, & aliæ superiacentes particulæ etiam uulnerentur, sæpenumero ex oßium uulnere, peßima quædam symptomata exitantur: nempe profusio sanguinis, dolor uehemens, conuulsio & syncope: à quibus & agendorum etiam indicationes sumendæ sunt. Porrò cùm notæ uulnerum oßium sensu sint satis conspicuæ, his prætermißis iudicia seu præsagia subijciemus, quæ tam ab ipsis ueteribus, quàm recentioribus, scriptis mandata sunt. Itaque iudicat Galenus libro artis medicinalis*

Vulnus ossis.

Ex ossium uulnerũ praua oboriũtur symptomata.

Iudicia.

dicinalis,& rursum tertio & sexto methodi medēdi, quòd oßis soluta semel partium continuitas,nunquàm posteà ad amußim et per se instaurari potest:præsertim uerò in iuuenibus,& adolescentibus, & uiris,mul toq; minus adhuc in senibus. Potest nanq; *os illud tan tùm unitionem per se & sine alterius ope recipere, atq; in idem ad amußim coalescere,quod abundè molle est,cuiusmodi conspicitur in puerulis.* Alterius *tamē ope,ut substantiæ cuiusdam interuentu, ceu glutino quodam,ossa ipsa quantumuis etiam dura siccaq; sint, concrescunt glutinanturúe.* Vocant autem *glutinum hoc,seu substantiam illam interuenientem,cuius beneficio separatæ oßis particulæ secum agglutinantur colliganturq;,* Græco *uocabulo pωron sarcoidem, id est,callum carnosum.* Huius *prognostici ratio superiùs adducta est,ubi de iudicijs uulnerum in uniuersum agebatur.* Hippocratis *oraculum est libro septimo* Apho*rismorum,casum prauum esse,osse nudato,carnem circunstantem uideri ab* Erysipelate *apprehensam.* In *oßis(inquit)exutione, hoc est, nudatione, erysipelas, malum.Sed hic casus(ut Galenus ait in commētario) oßibus ita patientibus rarò superuenit.* Adhæc,*frigidum nudatis oßibus,eiusdem* Hippocratis *testimonio, est infestißimū:partes enim sunt exangues ac natura sua frigidiores.* Quæcunque *autem tales in animalibus partes sunt,citius ac magis à frigido offendūtur, ut libro quinto* Aphorismorum *Galenus annotauit,cōmentario decimooctauo.Si magna ossa, ueluti est os, quod propriè brachium,& humerus dicitur,uulgò autem os adiutorij: & utrunque focile, siue os tibiæ, maius inquam & minus(illud cneme,hoc perone* Græ*cis dici=*

Puerorum ossa diuisa per se coalescunt.

Erysipelas in oßis nudatione malum.

Nudata ossa à frigido magnopere offendunt.

Magnorū oßiū præcisio,cū exitu medullæ periculosa admodum est.

cis dicitur) tota præcisa sint, adeò ut medulla egrediatur, uulnus tale periculosum admodùm est, & magna ex parte membrum, quod ita præcisum est, emoritur. In tam insigni nanque incisione, nerui, uenæ, & arteriæ maiores, quæ uitam, sensum, atque alimentum particulæ iam sic affectæ priùs ministrabant, omninò præscinduntur. Quanquàm non defuerint aliqui, qui Auicennam perperam intelligentes, ausi sint oppositũ planè asserere. Inquit autem ad hunc modum Auicennas: Lib. 4. *Et quod dicitur de incisione medullæ, quòd interficit, ,, est intentio, in qua nulla est utilitas: habet enim me- ,, dulla lentatẽ, & uiscositatem, & non inciditur. Quod dictum sic accipiendum est: quòd nullus unquàm interijt ob præcisionem medullæ ossium, quanquàm membrum sic percussum tandem contabescat, & emoriatur: ob eam scilicet, quàm nuper adduximus causam. Cùm uerò dicit, medullam non incidi, hoc intelligendum, cùm os frangitur, non autem cùm totum exciditur. Quis enim addubitat, cùm os totum præscindi tur, & medullam quoque simul excindi posse? Cæterùm summoperè cauendum est, ne aliquid ossis uulnerati subitò, ac magna ui extrahatur. Nam si ita fit, uix à fistula, conuulsione, delirio, & febre, laborans tutus erit, ut Auicennas nos commonuit lib. 4. suæ medicinæ. Proindè satius est, extrahenda ad tempus relinquere, & medicamento aliquo attractoriam facultatem habente, naturam adiuuare, quàm sic ea subitò, & magna uiolentia eximere, ut suprà etiam monuimus, cùm de telis è corpore extrahendis ageremus.*

Ossis uulnerati frustula, nec subitò, nec magna ui euellenda.

Curatio uulneratorum ossium.

IN curandis ossium uulneribus, sicuti & in fracturis, atque aliarum partium soluta continuitate, finis, seu scopus saltem primus, ac generalis, unus est, nempe unitio. Quòd si is per affectarum partium siccitatem (ut paulò antè diximus) perfici nō possit, restat alter, ut alterius scilicet cuiusdam interuentu dissidentes ossis uulnerati partes glutinentur. Vt autem finem hunc secundum possis assequi, quatuor alij scopi tibi proponuntur obseruandi, suo ordine exequēdi. Primus est, ut ijs quæ infixa sunt, & ossium frustulis (si quæ sint) exemptis, partes inuicem distantes, in unum adducantur, & ut commissæ iam seu coniunctæ maneant, uulnus in carne acceptum, suturis altioribus, ac ualidioribus contrahendum est. Secundus est, ut præsidia, quibus huic affectui ritè mederi possis, prudenter deligas. Tertius, ut deligaturæ modus decens adhibeatur: nempe talis, ut commodè uulnus tractari ac curari possit, citra omnimodam eius ipsius deligaturæ remissionem, & ademptionem. Quartus, ut postquàm à phlegmone iam tuta esse uidebitur laborans particula, uictus poro gignendo aptissimus instituatur.

Quatuor scopi in curatione uulneris ossium obseruandi.

Primus scopus.

Cæterùm quomodò primus scopus attingi possit, iam in sermone uniuersali de uulneribus superiùs dictum est. Quòd autem eiusmodi suturæ in carnosis partibus factæ, in proposito affectu sint ex usu, hinc manifestum euadit, quoniam disiunctas uulneris partes, in unū adducunt, adductas uerò, coniunctasq; haud amplius dissidere patiūtur, ac præter hæc, partis substantiam tuentur. Vices enim deligaturæ, & ferularū tenent, prohibentq; ne circumfluus aër plagam temerè sub-

re subintret, et os ipsum alteret, ipsiq; noxam inferat, quod magnoperè uitandum est. Atque hæc omnia in proposito casu sunt utilißima. Permittēdum igitur, ut uulnus mox carne impleatur, atque caro ipsa medicamentis exiccatoria facultate præditis, ita obduranda est, ut tandem callosa fiat, & porus gignatur. Itaque si aliquid ex ipsius oßis substantia deperierit, eiusmodi cauitas ad unguem impleri non potest, sed insanabilis remanebit, ut libro tertio methodi medendi Galenus nobis est autor. Secundum autem scopū hoc modo assequeris. Sutura decenter facta, turundam in locum uulneris decliuiorem imponito, ut per hoc emissarium oßis frustula (si adsint) uel sanies, aut purulenta colluuies, educi et expurgari poßint. Sed & puluerem suturarū (ut uocant) cōseruatiuum, superponito, quem primis diebus cū oui candido liquore remiscebis. Postea uerò agglutinatorium cōmune ex puluere illo, quo omnes paßim utuntur, terebinthinæ permixtum, ita ut in unum corpus coëant, superaccommodato, uel aliquod aliud simile, ex ijs quæ incarnatiua uocāt, prout res expostulabit. Ergo turundulā melle rosaceo, quod puluerē glutinatoriū ex myrrha exceperit, illitā indito. Myrrha enim Auicēnæ, carne nudata ossa uestit, & operit. Itaque si os exutum nudatumue appareat, prædicto puluere, & linamentis ex optimis pannorum lacinijs confectis, ipsum operito, munitòue. Deinde emplastrum, uel stupas, aut pannos lineos uino calente delibutos, superapplicato. Cæterùm tertius scopus in curando oßium uulnere propositus, ita absoluetur. Cùm os totum præcisum est, facta imprimis (ut dictum est) sutura, totum membrum, ut Razes præcepit, exce-

Secundus scopus.

Myrrha.

Tertius scopus.

pto uulnere, duplici panno obuoluito. Pannos autem *eiusmodi, primis quidem diebus oui albore, sequẽtibus uerò, uino calido, tum austero, tum nigro, imbuito.* Et *fascia longa ac lata iuxta membri magnitudinem & figuram deligato.* Ea enim *longitudine & latitudine fascia ipsa esse debet, quam uulneratæ partis conformatio desiderat.* Vt *autem conueniens sit eiusmodi deligatura, eius principium iuxta finem laborantis particulæ incipiat.* Ab hinc *facta ad superiorem partem circunuolutione, ubi prope uulnus uentũ erit, fasciam ex aduerso plagæ circunducito, atque eam uersus corpus non comprehenso uulnere, quousque satis erit, dispensato.* Mox *fasciam uertendo, eam supernè deorsum ducito.* Atque *ubi iam ad locum uulneris eam deduxeris, in partem uulneri oppositam, supra priorem aliam circunuolutionem, circunductus inijcito, eosq; ita dispensato, ut ibi unde initium accepit deligatura terminetur, & uulnus minimè coopertum remaneat.* Porrò, *fasciæ sic reuolutæ extrema acu ibidem erunt assuenda.* Deindè *ferulæ duæ uel tres (si uulnus in artubus acceptum est) læues ac politæ, membri læsi figuræ, ac magnitudini accommodæ inijcientur, quæ læsam partem ita fulcient, ut uulnus minimè contegant.* Has *autem fascia deligabis, nec priùs solues, quàm uulnus percuratum fuerit: nisi tamen dolor, uel eo loci excitatus pruritus, aut inflammatio nos ad id compellat.* Quibus *quidem symptomatis modo, quo in sermone uniuersali diximus, succurrendum erit.* Vulnus *uerò extrinsecùs stupis contegendum est, & fascia deligandum, quæ singulis curationibus solui debebunt, cùm aliæ supradictæ fasciæ maneant: deindè uulnus deter-*

Deligatura modus in uulnerato osse.

geri,

» geri, exiccari, & more aliorum ulcerum curari debe- » bit. Quod autem (inquit Galenus) neotericis inuentum » eſt gloſſocomion, quo maximè tempore gignendi calli » utimur, laudandum id quidem, quantum aliud quiduis » eiuſmodi machinarum, ducimus. Porrò quod ad quartã intentionem attinet, quo tempore callus gignitur, nutriendum corpus eſt, cibis boni ſucci, & qui multũ nutriant, ex quibus prouenire ſuccus ſoleat, non ſolũ bonus, ſed etiam tenax, ex quali fieri callũ maximè expedit: de quo plura in ſermone de fracturis. De duritie autem, quæ diuortiũ continui ſequitur in fractura, quã Græci catagma uocant, fuſius etiam alibi dicetur.

Quartus ſcopus.

Lib. 6.

FINIS SECVNDI LIBRI.

GENERALIS DIVISIO VLCERVM, IN LIBRVM TERTIVM CHIRVRGICARVM *Inſtitutionum* Ioan. Ta*gaultij* Medici.

Vlcus.

1 *Simplex,* — *Id eſt, cui nec ullus affectus alius, nec ſymptωma ullum coniungitur.*

2 *Compoſitum,* — *Seu cum alio affectu, aut ſymptωmate complexum.*

1 Vlceris ſimplicis, ac ſolum conſiſtentis differentiæ.

Veræ,

Veræ,ac propriæ, — *Hoc eſt,à natura ulceris acceptæ.*
Extrinſecus accedentes, — *Et nõ à ſubſtãtia rei deſumptæ.*

Vlceris differentiæ ueræ ac maximè propriæ, atque à ſubſtantia rei acceptæ, ſumuntur.

A *figura ipſius ulceris.*

Ab ipſis dimenſionibus, — *Hoc eſt, à diuiſionis magnitudine, ſpacio ſeu quantitate, &c.*

Vlceris differentiæ à figura.

Vlcus rectum.
Vlcus obliquum.
Vlcus pampini modo retortum.
Vlcus hami ritu uncum.

Vlceris differentiæ à magnitudine,& ſpacio ipſius diuiſionis.

Vlcus magnum.
Vlcus paruum. — Longitudo,*& latitudo.*

Vlcus in ſummo reſidens.
Vlcus profundum. — Altitudo.

Vlcus æquale.
Vlcus inæquale. — *Differentiæ ſunt etiam in alto.*

Vlcus magnum, & profundum. — Longitudo, *& altitudo.*

Sub magno comprehenditur longum, & latum: ſub paruo, & breue & anguſtum. Quæ differentiæ ſunt

sunt à dimensionibus sumptæ.

Vlceris simplicis differentiæ extrinsecùs accedentes, & non à substantia rei, hoc est, à natura ipsius ulceris, acceptæ, sumuntur.

A' tempore.

A' parte affecta.

A' situ, seu loco in parte affecta.

> *Quæ à generationis modo, & ratione sumuntur differentiæ, magis ad uulnus pertinent, quàm ad ulcus.*

Vlceris differentiæ à tempore.

Vlcus recens.

Vlcus inueteratum.

Vlceris differentiæ à parte affecta.

Similari.

Organica.

Vlceris differentiæ à parte similari affecta.

Vlcus in cute.

Vlcus in carne.

Vlcus in arteria.

Vlcus in uena, &c.

Vlceris differentiæ à parte organica affecta.

Vlcus auris.

Vlcus narium.

Vlcus oculorum.

Vlcus oris.

Vlcus faucium.

Vlcus pulmonum, &c.

Vlceris differentiæ à situ in parte affecta.

Vlcus in conspectu.

Vlcus sub cute conditum, & non apparens.

Vlcus in principio, in fine, uel medio musculi.

Vlcus in supernis partibus.

Vlcus in infernis partibus.

Vlcus secundum longitudinem.
Vlcus secundum latitudinem.
Vlcus secundum transuersum.

Non sunt propriæ differẽtiæ, sed uerius cõplicati affectus.

2 Vlceris compositi differentiæ sumuntur, à complexu ipsius.

Cum symptωmate.
Cum morbo.
Cum sua causa.
Cum sua causa, & morbo.
Cum sua causa, morbo, & parte affecta.

Vlceris differentiæ à cõplexu cum symptω-mate.

Vlcus crucians.
Vlcus dolore uacans.
Vlcus purum.
Vlcus sordidum.
Vlcus saniosum.
Vlcus cruentum.

Vlceris differentiæ à complexu cũ morbo.

Vlcus dyscratum, id est, cum intemperie.
Vlcus phlegmonosum.
Vlcus erysipelatosum.
Vlcus gangrænosum.
Vlcus cancerosum.
Vlcus putridum.
Vlcus cauum.
Vlcus supercrescens.
Vlcus phagedænicum.

Vlceris complexus cum sua causa.

Vlcus spontaneum.
Vlcus ab animali uenenoso.
Vlcus à simiæ morsu.

Vlcus ab

Vlcus ab hominis morſu,&c.

Vlceris complexus cũ ſua cauſa, & morbo.

Vlcus cacochymũ,id eſt,uitioſo ſucco obſeſſum.

Vlcus cacoëthes,id eſt,malignum.

Vlcus rheumaticum,id eſt,fluxione uexatum.

Vlcus arroſum.

Vlcus ſinuoſum.

Vlcus ab atra bile.

Vlceris differentiæ à complexu cùm ſua cauſa,morbo,& parte affecta.

Eroſio. *Caries.*

Eſthiomenus.

Sphacelus.

Dyſenteria.

INSTITVTIONVM CHIRVRGICARVM IOANNIS *TAGAVLTII MEDICI,* LIBER TERTIVS,

De Vlceribus in uniuerſum.

Quid ſit ulcus uulgò apud Chirurgos,& eius diffinitionis interpretatio. Cap. I.

IXIMVS LIBRO SVPERIO*re, de cruentis uulneribus, ſeu de ea continui ſolutione, quæ in carnoſa parte ex uulnerando recens facta eſt ac relicta. Nunc tranſeundum ad id unionis etiamnum in carnoſa ac molli ſubſtantia factum diuortium, quod nec recens eſt, nec cruentum,*

ſed iam

ſed iam inueteratum, & in quo una,uel plures conſiſtunt diſpoſitiones, quæ unionem uel conſolidationem remorantur,atque impediunt, ex quibus ſanioſa, & purulenta quædam colluuies, putredoq́; excitatur.

Vlcus quid uocetur chirurgis uulgaribus.

Vocant autem uulgares medici,& chirurgi, tale unionis diuortium,ſeu continui ſolutionem,communiter ulcus. Quanquàm uulnus,et ulcus,ferè paßim apud probatos autores pro re eadem ſumantur: nempe pro diſſolutione unionis in parte carnoſa: Quæ ſiue recens ſit, ſiue antiqua(quatenus ſaltem ſolutio tantùm unitatis eſt)eandem ſanationem (ut Galenus ait) ſemper deſiderat.

Vulneris, ſeu ulceris finis.

Cuius utique propoſitus finis unus eſt,nempe unitio,uel agglutinatio,uel coitio,uel continuatio, quæ eadem ſunt. Itaque diſcrimen quod à tempore ſumitur,nihil planè proprium indicat Galeno: nam recens(inquit)uetus'ue ulcus nihil indicat. Quanquàm indicare uidetur nonnullis,ſed hi ſeipſos fallunt. Non abs re tamen factum putauimus, ſi recentium ac uulgariũ medicæ ac chirurgicæ familiæ,ſcriptorum morem iam ab omnibus receptum ſecuti, diſcrimen inter uulnus,(quam & plagam uocant)& ulcus poſuerimus.

Vlceris definitio,

Vlcus quidem cum ipſis appellantes continui ſolutionem in ſubſtantia carnoſa & molli, in qua una uel plures conſiſtunt diſpoſitiones,unitionem,ſeu agglutinationem fieri impedientes,ex quibus ſanies, & purulenta quædam colluuies ac putrilago excitatur.

Vlcus quid Auicennæ.

Apud interpretem autem Auicennæ,ulcus ita breuiter definitur:Solutio continuitatis in carne, quando iam continet ſaniem & pus,nominatur ulcus.

Definitionis ulceris examinatio.

Cæterùm in hac ulceris definitione,ſolutio continuitatis,locum generis obtinet,cuius ſpecies libro ſuperiore de uulneribus abundè

bus abundè recensuimus. Reliquæ *uerò definitionis particulæ pro differentia appositæ sunt.* In *substantia quidem carnosa, siue in carnosis, & mollibus particulis, ad discrimen corruptionis ossium, quæ propriè ulcus non est, sed caries, & corruptela, quæ teredω̄n* Græcè *dicitur.* Q*uæ autem subnectuntur, ad differentiã uulnerum addita sunt.* V*ulnus enim recẽs, & cruentum, quatenus saltem uulnus est, & quantum nominis ratio indicat, solutio est continui, simplex ac per se consistens, hoc est, nulli alteri affectui, aut præcedenti, aut sequenti coniuncta; qui eius curationem, nempe agglutinationem (quam solam desiderat) remoretur, & impediat.* V*lceris uerò nomine, communiter in chirurgia, eam unionis, seu continui dissolutionem statim inaudimus, quæ nõ simplex sit, ut uulnus, sed quæ alijs dispositionibus, eius curationem impedientibus, seorsumq; ac per se nonnunquàm consistere ualentibus, cõplexa semper atque annexa reperiatur, ut in differentiarum enumeratione clariùs innotescet.* Q*uò fit, ut uulnus generaliter, si ad ulcus conferatur, simplicis ac minimè compositi affectus rationem obtineat: ulcus uerò (quo de hic agimus) compositus semper affectus intelligatur.* Non *imus tamen inficias, quin & uulnera poprijs quibusdam dispositionibus, quæ necessariò illis accidunt, complicari poßint: ut uerbi gratia, magnitudini & paruitati, rectitudini et obliquitati, æqualitati & inæqualitati, profunditati & residentiæ in summo, & ita de alijs, quæ uulnerum discrimina, siue differentias constituunt: generalem tamen uulnerum, quatenus uulnera sunt, curationem parùm aut nihil euariant, ut suprà in tractatu de uulneribus diximus.*

Vlceris nomine quid intelligatũ in chirurgia.

Vlcus quo à uulnere differat.

Vulneris atque ulceris propriæ differentiæ.

Itaque uulnus magnum & paruum, rectum & obliquum, æquale & inæquale, in summo residens & in profundo penetrans, longum item & breue, recens & inueteratum, ueræ ac propriæ sunt simplicis soliusq; uulneris, & cui nullus alius adiunctus sit affectus, differentiæ: sicuti etiam & ulceris, quod solùm consistit, ut in sequenti capite dicemus. Porrò *in diffinitione ulceris ex* Auicenna *superiùs adducta, per saniem & putredinem, sordities, squammæ, & crustæ* (*quas* Græci *escharas uocant*) *etiam inaudiuntur, quæ in ipsis ulceribus contingere possunt.* Itaque Auicennas, *& qui eum secuti sunt, uulnus & plagam uocant, ubi nondum est pus: ulcus uerò, ubi iam pus adest. In qua sententia fuisse quoq; uidetur* Cor. Celsus, Latinus *ferè* Hippocrates, *libro quinto suæ medicinæ, ubi recentem & cruētam adhuc plagam, uulnus appellat: ulcus uerò, cùm iam uetustas occupauit, siue extrinsecùs quidem per uulnera inciderit, siue intrinsecùs corrupta aliqua corporum parte nascatur.* Quid autem *sit sanies, quid pus, quid sordes, posteà dicetur.*

De differentijs ulcerum, & à quibus sumantur. Cap. II.

Vlcerum differentiæ unde sumantur

LCERVM *differentiæ sumuntur quibusdam à tribus potißimùm, nempe à caußis ea excitantibus, membris, & accidentibus, seu dispositionibus cum eis complicatis.* Alij *uerò breuitati studentes, eas à duobus duntaxat desumunt, utpote à caußis, & symptomatis, atque etiam affectibus ipsis, quibus complicantur: ea quidem, quæ à membris*

siue

siue laborantibus particulis sumuntur discrimina, omnino prætereuntes: quippe quæ ad particularem, non autem ad uniuersalem de ulceribus tractationem pertineant. Adde, quòd & in tractatu de fistula, id est, sinu, qui occalluit, de ijs obiter agetur. Dicemus tamen hîc & de ijs nonnihil. Differentiæ, quæ à causis sumuntur, saltem cõmuniores, & magis propriæ hæ, cõmuniter solent à chirurgis assignari: ulcus uirulentum, & corrosiuum, siue comedens: ulcus sordidum, rhyparon Græci uocant: & putridum, siue putrefactũ, quod Græci serpedωna appellant: ulcus cauernosum, ulcus profundum, ulcus fistulosum, ulcus cancerosum. Differentiæ autem, quæ ab accidentibus, siue symptωmatis, & affectibus, quibus ipsa ulcera complicantur, ferè communes, atque æquiuocæ sunt, & ipsis uulneribus: primò tamen, & magis propriè (ut recentibus placet chirurgis) de ulceribus, quàm de uulneribus dicuntur. Hæ autem sunt, ulcus cum intemperie, quod Græcè discratum uocant: ulcus crucians, siue dolorosum: ulcus cum tumore aliquo præter naturam, quod apostematosum nominant: ulcus contusum, ulcus supercrescens, cũ carne molli, & superflua, ὑπερσαρκοῦν Græci appellant, Auicennæ interpres carnem additam super uulnera: ulcus durum simul & tenebrosum, ulcus cancerosum & gangrænosum, ulcus cauum, ulcus cariosum, id est, cum osse corruptò: ulcus cũ uaricibus, ulcus cacoëthes, id est, malignũ, & ægrè sanabile, atque id genus alia. Cæterùm multæ ex suprà commemoratis differentijs, ueræ ulcerum differentiæ non cẽsentur Galeno, sed aliorum affectuum cum ulcere complexiones, cuiusmodi sunt ulcus cancerosum, gangræ-

Vlcerum differentiæ à causis.

Differentiæ ulcerum ab affectibus quibus complicantur.

Affectus cũ ulcere complicati.

nosum,supercrescens,putrefactum,cauum: & cum tumore aliquo, ut ulcus phlegmonôdes, erysipelatôdes. Putredo nanque,gangræna,phlegmone,erysipelas,cancer,& reliqua id genus, ex morborum sunt genere: nempe affectus præter naturam,actionem uitiantes, qui seorsum ac per se consistere possunt. Quod enim consistere seorsum & per se potest,id nullius unquàm

Vlceris complexus cũ symptomate.

(inquit Galenus) alterius fuerit differentia. Esto igitur hoc tibi ueluti præceptio ac regula,qua discernere liceat, differentiáne alicuius affectus aliquid sit, an alterius affectus complexum. Sed & alio rursus modo ulcus crucians siue dolorosum, & ulcus sordidum,ceu quædam ulceris differentiæ dicuntur,cùm tamen ueræ aut propriæ differentiæ non sint,sed complexus potius symptomatis cum ulcere: dolor nanque

Vlceris complexus cum sua causa, & morbo.

& sordes ex symptomatum sunt genere. Pari modo & cùm dicitur cacochymon ulcus,id est,uitioso succo obsessum,aut fluxione uexatum,quod rheumaticũ Græcè Galeno dicitur,aut arrosum,id est, quod exeditur,causa cum affectu copulatur. Talia igitur multa pro differentijs ulcerum chirurgis & medicis uulgarijs usurpantur,quæ re uera differentiæ non sunt,saltem apud Galenum,sed alterius dispositionis complicationes seu affectus cõpositi.

Veræ ac propriæ ulcerũ differentiæ,unde sumantur.

Simplicis igitur soliusq; ulceris differentiæ ueræ ac propriæ, ab ipsa ulceris natura sumuntur. Vlcus autem simplex hîc cum Galeno appellamus,quod solum consistit,id est,cui nec ullus affectus alius,nec symptoma ullum coniungitur. Simplex igitur non erit,si quæ exulcerata est particula,uel fluxione uexetur,uel malo succo uitiosa sit, uel omninò extra naturalem temperiem fuerit,uel ulla

cauitas

cauitas adsit, uel si aliqua cutis amißio contigerit. Itaque differentiæ, quæ ab ipsa ulceris natura sumuntur, uel maximè propriæ sunt, & à substantia rei acceptæ, uel extrinsecùs accedentes. À substantia rei capiuntur, quæ à figura, & à diuisionis magnitudine seu quantitate ac dimēsione, siue spacio ducuntur. À figura, ut ulcus rectū, ulcus obliquum, ulcus circulare siue rotundū, ulcus retortū, ulcus uncum. À diuisionis magnitudine, siue quantitate, ut ulcus magnum, ulcus paruum. Ex dimensionibus siue spacijs, ut ulcus longum, ulcus breue, ulcus latum, ulcus angustum, ulcus sublime, siue superficiale, id est, in summo residens, ulcus profundum, ulcus æquale, ulcus inæquale. Extrinsecùs uerò accedentes ulcerum differentiæ sumuntur à tempore, & à generationis ratione: item ex eo quod totū ulcus, pars'ue ulceris conspectum fugit, uel conspiciendum se præbet, hoc est, à situ in parte affecta. À tempore quidem, ut ulcus recens, ulcus inueteratum. Ex generationis ratione, ut ulcus incisum, ulcus diruptū, ulcus partim incisum partim diruptum. À situ in parte affecta, ut ulcus in conspectu siue euidenter apparens, ulcus intus conditum siue non apparens, idq́; in toto, uel in parte: item ulcus in principio musculi, ulcus in fine musculi, ulcus in medio musculi. Cæterùm quæ ex loco affecto sumuntur ulcerum differentiæ, (si tamen differentiæ censendæ sunt) non utique, ut Galenus inquit, à propria ipsorum natura, ut præcedentes, desumuntur. Loci autem in quibus consistunt ulcera, sunt partes similares, & organicæ. Igitur si à locis, in quibus est ulcus, differētias cēseas, hoc modo fiet diuisio ulceris à loco affecto: ulcus in parte similari, ulcus

Vlcerū differentiæ maximè propriæ.

Figura.

Quantitas.

Dimensio.

Vlcerū differentiæ extrinsecùs accedentes.

Tempus.

Modus & ratio generationis.

Situs.

Locus affectus.

in parte organica, siue instrumentaria. Rursus ulceris differētias à parte similiari affecta, hoc pacto diuides: ulcus in uena, ulcus in arteria, ulcus in cute, ulcus in musculo. Censetur enim musculus, & pars similaris, saltem ad sensum. Differentiæ uerò à parte organica affecta eiusmodi sunt, ulcus auris, ulcus in faucibus, ulcus in aspera arteria, ulcus pulmonis, ulcus pectoris, ulcus in pene, ulcus in sede, & sic discurrendo per singulas corporis partes, quas instrumentarias uocamus. Atque hæc completa, & absoluta est simplicis soliusq; ulceris, & cui nullus alius adiunctus sit affectus, in suas differentias diuisio, quæ à propria ipsius natura sumitur. Quòd si affectus aliquis, seu dispositio, quæ seorsum (ut diximus) & per se consistere poßit, ut phlegmone, gangræna, putredo, ulceri adiungatur, ab eo (ut suprà diximus) sumi non poßunt ulceris differētiæ, saltē ueræ & propriæ dictæ. Verūenimuerò quoniam ab ipso etiam Galeno locis sexcentis dictum est, non oportere de nominibus contendere, si quis putrescens ulcus, & quod exeditur, & quod gangræna, & quod erysipelate affligitur, & cancerosum, & sinuosum, & cariosum, & cacoëthes, & dolens & indolēs, atque id genus alia, ulcerum differentias nominauerit, non erit cum eo contendendum, modò rectam illis curationem adhibeat. Vocabunturq; ulcerum differentiæ, sumptæ ab eo cum quo complicantur: nēpè differētiæ à complexu cum morbo, differentiæ à complexu cum symptomate, differentiæ à complexu cum sua causa, & si quæ sint aliæ.

Non esse de nominibus contendendum.

De causis

De causis ulcerum. Cap. III.

LCERVM *causas in uniuersum geminas tantùm chirurgorum posteritas statuit, nẽpe antecedentes seu præcedentes, quæ Græcis* προηγούμεναι *dicuntur: & continẽtes siue coniunctas, quæ* συνεκτικὰ *Græcè appellantur.* Procatarcticas *nanque, hoc est, prægressas & euidentes seu primitiuas illis minimè tribuunt: quippe quæ dum carnem incîdunt, disrumpunt, aut laniant, aut quouis alio modo continui solutionem in ea efficiunt, nequaquam primo statim occursu saniem aut pus, aut sorditiem (quæ necessariò ulcera comitari arbitrantur) creare, aut excitare possunt. Quanquàm consequio quodam id præstare ualeant, nempe corporeas, atque antecedẽtes causas commouendo.* Itaque *ulcerum antecedentes causæ sunt, cacochymia, id est, succorum uitium, cùm scilicet sola qualitate peccant humores, non etiam quantitate, atque eorundem prauorum succorum, siue humorum in corpore existentium nimis exuperant copia, qui corporis ipsius particulas arrodere, & tandẽ corrũpere poßint.* Porrò *eiusmodi succorũ prauitas, aut ex deprauata uictus ratione generatur, aut totius corporis, uel alicuius notæ mẽbri, ut hepatis, aut lienis, uitio contingit, uti plerisque locis* Galenus *nobis testatum reliquit.* Causæ *uerò continentes, siue coniunctæ, ulcerum dicuntur intemperies illæ, quas malitias complexionũ uocant, in uulneratas particulas ex causis* προηγουμένοις *siue antecedentibus modò dictis, uel etiam ex ipsis uulneribus, aut abscessibus, alijs'ue præter naturã tumoribus, (sed malignis præsertim) ruptis*

Vlcerum causæ antecedentes.

Causæ ulcerum continentes.

& apertis, excitatæ. Quemadmodùm enim ex herpete, tum miliari, qui Græcis cenchrias dicitur: tum etiã esthiomeno, id est, exedente, qui ex bile fit craßiore & acriore, ulcus corrosiuum siue erodens generatur: ita ex anthrace seu carbunculo præsertim uenenoso (quod ulcus est escharosum) rhyparum, id est, sordidũ, & ex abscessibus profundum, & concauum, siue cauernosum procreatur. Itaque tres hi *ægrè sanabiliũ, rebelliumq́; ulcerum modi uidentur.* Primus, *qui ex intemperie subiectæ carnis prouenit.* Secundus, *qui ex uitio confluentis fit sanguinis.* Et tertius, *qui ex mensura, seu copia, uel quantitate confluẽtis nascitur, ut libro quarto methodi medendi Galen. annotauit.* Qui *& aliter ibidem diuisionem posse fieri tradit: nempe ægrè sanabilium rebelliumq́; ulcerum; alia propter ulceratæ carnis intemperiem, alia ob confluentem humorem talia fieri.* Tum *intemperiem rursus ipsam bifariàm diduci, cùm aliâs in qualitate sola naturæ modum egressa, subdita caro sit, aliâs etiam cum accessorio quopiam tumore.* Iam *ipsum confluxum bipartitò etiam scindi: nempe in confluentis succi, tum qualitatem, tum quantitatem.* Quatuor *igitur erunt in uniuersum, contumacium, & ægrè sanabilium ulcerum modi: nempe sola subiectæ carnis intemperies, quam & dyscrasiam uocant: intemperies cum accessorio tumore, humor influens, aut uitiosus, aut multus.* Humor *nanque qui copiosior in partem ulcere laborãtem influit, (tametsi uitiosus nõ sit) sanationem ulceris (quòd in eo excrementa creet) moratur, atq; in longũ tẽpus protrahit.* Cæ*terùm quintum modum adiecisse uidetur* Gal. *in commentario huius aphorismi* Hippocratis: Vlcera *quæ-*

Tres modi ægrè sanabiliũ ulcerũ

Hippocrates.

cunque

cunque annua sunt, &c. nempe paßionem oßis corrupti in loco ulcerato. Vbi enim caro, quæ oßi superiacet patienti, adbibitis (ut oportebat) idoneis medicamentis exiccata contraxerit cicatricem, statim quidem integra sanitas restituta uidetur. Rursus uerò paulatim aliqua influente sanie ex osse corrupto, in parte penitiore iterùm aduenit inflammatio, & puris generatio consequitur, à quo cicatrix eroditur, caro uerò exulceratur. Subdit autem Gal. loco nuper ex 4. lib. Therap. methodi citato, interim dictorum affectuum siue dispositionum, aut aliquos, aut etiam pariter omnes misceri, atque ita multas, ac diuersas ulcerum differentias iam suprà commemoratas enasci. Porrò tradenda est medendi methodus, non omniũ simul, sed cuiusque seorsum, quod in sequẽtibus faciemus, à simplicioribus quidem exordium sumentes, ut eorum curatione tradita, compositorum sanationis methodus faciliùs ac meliùs intelligatur. Cæterùm quoniam paßim, cùm de ulceribus tractamus, uoces hæ, sanies, pus, uirus, sordes, & id genus alia, nobis occurrunt, non abs re factum putabimus, si hoc loco quid apud chirurgos & medicos significent, quoq; inter se conueniant & dißideant, paucis aperiamus. Sanies propriè Latinis is tenuis humor est, qui Græcis ἰχὼρ dicitur, qualis exit ex uulnere nec recenti, nec iam sanescente, sed inter utrunq; tempus. Quibusdam ichωr sanguinis sanies interpretatur. Saniei duæ sunt species apud Celsum, Græcis distinctæ nominibus, quarum una ἰχὼρ, altera μελικηρία nominatur. Ichωr tenuis, subalbidus, ex malo ulcere exit, maximeq; ubi neruo læso inflammatio secuta est. Meliceria craßior & glutinosior, subalbida, mel-

Saniesquid.

Saniei species duæ Cel.

In aliquibus exẽplaribus nõ ἰχὼρ legit, sed ὕδρωψ.

Meliceria.

liq; albo subsimilis fertur. Hæc quoque ex malis ulceribus, ubi nerui circa articulos læsi sunt, & inter hæc loca maximè ex genibus profluit. Apud recentiores autem, & plebeios istos medicos ac chirurgos, (quibus nusquàm ferè ullius uocis proprietas, & quæ rei naturæ conueniens sit, seruatur) sanies communiter pro eo quod Latini appositè pus uocant, usurpatur. Genus tamen interdùm saniem etiam faciunt, ad sordem, uirus, seu uirulentiam, & purulentam colluuiem, quam Græci πύον, Romani pus uocant. Nomine enim saniei, latiùs sumpto uocabulo, omnem humiditatem præter naturam alteratam intelligunt. Itaque si tenuis sit humor, qui exit ab ulcere, uirus seu uirulẽtia, si craßior, sordes: si uerò mediocris, generis appellatione, illis sanies nuncupatur. Et hæc quidẽ in ulceribus (ut aiunt) copiosa, in cauis uulneribus pauca, reperitur. Est igitur sanies propriè uulgaribus medicis, et chirurgis, idem quod pus Latinis, & πύον Græcis: Celso uerò genus est, duas sub se (ut modò diximus) species continens, Græcis distinctas nominibus, quarum una ἰχώρ, altera μελικηρία dicitur. At Latinis Galeni interpretibus, ubi paßim Græcè ἰχώρ scribitur, sanies uertitur. Cæterùm, quod πύον Græcis, & Latinis pus propriè nominatur, ex sanguine uel carne contusa ortum habet. In eius autem generatione, semimala quædam, ut quisquam dixerit, fit transmutatio, siue alteratio. Etenim cùm tres in animalium corpore fiant alterationes, ut libro quinto simplicium Galenus docuit, unà planè secundùm naturam est, cùm uidelicet cibus in uẽtre coquitur, aut in uisceribus, uasis, et qui inibi generatur succus, unde rursum pars unaquæque nutriatur.

Sanies uulgò, pro pure male usurpatur.

Virus.

Sordes.

Sanies.

ἰχώρ.

Puris generatio.

Altera

Altera contrà planè præter naturam, nempe in putrescentibus omnibus. Atq; hæ quodāmodò inuicem sibi cōtrariæ sunt. Tertia ex utraq; mixta, & media est, partim secundum naturā existens, partim præter naturā. Itaque transmutatio seu alteratio, quæ pus generat, mediū inter optimam (quæ nutritio est partiū animalis) & simpliciter malam (quæ cū putrefactione fit olida) locum obtinet. Neq; enim à solo calore præter naturam, neque à solo calore ingenito & secundum naturam planè uincente, fit suppuratio seu puris generatio, sed mixtus quodammodò ex utrisque est calor inflāmationis: quæ dum ad suppurationē connectitur, dolores extēta simul ac calefacta, & præter naturam inflammata particula, & febres principio, id est, corde concalefacto, excitantur. Atque hæc duo quidem contingunt ex quadam ueluti ebullitione, atque exustione sanguinis, qui ubi ex toto exustus fuerit, residuum eius fit pus, quemadmodùm ex lignorum exustione cinis, ut Galenus testatum reliquit in commentario huius aphorismi Hippo. Dum pus cōficitur, &c. Ex ijs igitur manifestum euadit, quid sit pus, quomodò generetur, quæ sit eius causa efficiens, & materia. Nunc quid sit uirus, seu uirulentia, & sordes, apud chirurgos, paucis aperiamus. Virus ergo illis, seu uirulentia, est superfluitas subtilis, ex abundantia humorum aquosorum generata. Quæ (inquit Guido) duplex est, calida, et frigida, serosa, & rubicunda. Sordes autem eidem, est superfluitas quædam crassior, ex humoribus crassiorem substantiam habentibus procreata, quæ quidem est triplex: quædā enim (inquit) est spissa, inæqualis, coagulata, & alba: quædam uerò nigra, & alia

Virus.

Sordes.

alia uelut fex, cinericea. Porrò quod illi uirus appellant, Galeno Græcè ἰχῶρ, Latinis sanies, dicitur. Est

Sanies siue uirus, quid.

autem sanies, siue uirus, (ut uerbo uno dicatur) tenuius illud excrementum in ulceribus, quod ea humida reddidit: sicuti sordes crassiũ, quod ulcus rhyparon, id est,

Lib. 3. meth.

sordidum efficit. Quemadmodùm enim (ut Galenus inquit) omnem qualitatis alimẽti mutationem, alterum crassius, alterum tenuius excrementum sequitur: ita & in ulceribus, præsertim cauis, duplex excrementum prouenire solet: nempe tenuius, quod Latinè sanies, Græcè ἰχῶρ appellatur: & crassius, quod sordes dicitur. Ac ex tenui quidem excremẽto ulcus humidum redditur, ex crasso sordidum. Quò fit, ut ulcus ipsum duplicibus egeat medicamẽtis, utique ut humidum est, siccantibus: ut sordidum, iis quæ expurgant: sed hæc alterius sunt contemplationis.

Pus medium est inter saniem, & sordem.

Cæterùm mediam quodammodò substantiam sortitur pus, inter tenuem & crassam, si saltem laudabile atque optimum est. Optimum autem est (ut scribit Hippocrates) si album, læue,

Boni, ac mali puris notæ.

æquale, ac quàm minimè fœtidum sit. At illud malũ est Celso, quod multùm tenue, dilutumq; apparet, magisq; si ab initio tale est: itemq; si colore sero simile, si pallidum, si liuidum, si fæculentum est. Præter hæc, si male olet. Porrò genus quoddam puris est, apud eundem Cornelium Celsum, Græca dictione ἐλαιώδης appellatum, quod in magnis (inquit) ulceribus sanescentibus apparet, tenue, subalbidum, quasi unctum, colore, atque pinguitudine oleo albo non dissimile.

Pus ἐλαιώδης.

Malæ saniei notæ.

Sanies autem mala est, multa, nimis tenuis, liuida, aut pallida, aut nigra, aut glutinosa, aut mali odoris, aut quæ & ipsum ulcus, & iunctam ei cutem erodit. Melior,

non

non multa, modicè crassa, subrubicunda, aut subalbida. Itaq; spes sanationis in his ulceribus maior est, ex quibus melioris generis quæque prædictorũ proueniunt: sicuti & eius uulneris expedita magis curatio est, ex quo sanguis bonus fluxit. Eam ob rem, bonitatis atque maliciæ notæ, in horum singulis diligenter à chirurgo perpendendæ sunt, ut & deprehendere & pronũciare poßit, quæ ulcera insanabilia sint, quæ'ue facilem aut difficilem curationem habeant. Quæ res non parui sanè est mometi, ut chirurgus ipse, & se alijs admirabilẽ præstet, & calumniã deuitet. Atq; hæc de pure, sanie, ac sorde, dicta sufficiãt. Nũc autẽ dicẽdorũ ordo postulat, ut ulcerũ signa, ac etiã iudicia subijciamus.

Notę siue signa, quibus ulcerum differentiæ dignoscuntur, ex eorũ definitionibus petitæ. Cap. IIII.

VLCERIS cuiusque suæ sunt propriæ notæ, quibus unum ab altero distinguitur. Hæ autem ex singulorum diffinitionibus petendæ sunt. Quocircà præcipuarum suprà memoratarum differentiarum, breuiß mas definitiones hic obiter recensere operæprecium esse duximus. Quod dum facimus, non tam uerba, quam rem ipsam lectorem spectare uolumus. Maluimus enim cõmunibus, & ab omnibus chirurgiæ professoribus iamdudùm receptis uti definitionibus, licet aliquando rudibus, plebeis, & nõ ita elegantibus, quàm rei per se satis obscuræ, uerborum lenocinijs, et tersiore stilo tenebras offundere: crassam tamen illam, & supinam barbariem, quantùm nobis licuit,

Vlcus uirulentum. licuit, ubique deuitauimus. Ergo ut semel dicamus, ulcus uirulentum est, in quo uirus, hoc est, tenue quoddam, ac liquidum excrementum, quod saniem propriè Latinis appellari diximus, citra erosionem abundat. Alio nomine saniosum dicitur. *Vlcus corrosiuum, siue arrodens.* Vlcus, quod sua malignitate siue malitia, parti quam iam occupauit, erodendo, atque interdùm escharam (quam acris mordaxq́; succus ad ipsum confluens excitat) gignendo, maius atque amplius indies efficitur, corrosiuum siue arrodens nominatur. *Vlcus depascens.* Quòd si eius malitia adeò crescat, ut non modò ulceratas atque corruptas carnes, sed etiam sanas absumat depopuleturq́;, ulcus iam depascens appellabitur. *Nome.* Græci omnes medici νομὴν hunc affectũ, Galeno etiam teste, nominant, propterea quòd pergere pascendo id uitiũ ab ægris particulis ad eas, quæ integræ sint, soleat, atque harum semper aliquid ægris adijcere. *Phagedæna.* Cuius species est phagedæna, ambulatiuum ulcus appellant, quod huc atque illuc serpendo, cutim, ac subiectam carnem, sed extimam tantùm ac superficialem depascitur ac rodit. Nunquàm enim eiusmodi ulcus in penitiora penetrat: quò fit, ut ulcus in summo residens, minimè autem profundum, dici meritò debeat. *Vlcus sordidũ.* Vlcus sordidum est Galeno, quod crassiore illo ac uiscoso scatet recremento, quod sordẽ appellauimus, Græci rhyparon uocant. *Lanfrancus sic diffinit.* Recentiores uerò aliter definiunt, nẽpe quòd crustas aliquas habet crassas seu (ut loquuntur) grossas, aut carnẽ aliquam mollem, crassam, & superfluam. *Vlcus putridũ.* Vlcus putre siue putridum dicitur, ex quo uapor aliquis graueolens, seu (ut aiunt) fumus quidam fœtidus, & cadauerosus expirat atque attollitur, persimilis illis qui à putrescentibus ac corruptis

ac corruptis iam carnibus effertur, habetq́; semper annexam sibi sorditiem, atque extraneam caliditatem cum humiditate superflua, & plærunque febrem. Hoc *à sordido differre uolunt sola malitiæ, ac fraudulentiæ intentione.* Cauernosum ulcus appellant, *cuius orificium strictum est, atque angustum: profunditas uerò latior, & sensum effugiens, siue occulta, multosq́; anfractus habet, & cuniculos, siue uias hinc inde discurrentes, citra tamen callositatem & duritiem. Sunt qui & apposito nomine cuniculosum ipsum appellant.* Fistulosum ulcus *à nuper descripto cuniculo seu cauernoso ulcere non differt, nisi quòd meatus illos anfractuosos & sinuosos, callosos habet, & duros.* Vlcus cancerosum, *est uisu horrendum, fœtidum, labra habens dura, crassa, tumida, atque inuersa: colore inter rubrum & nigrum medio, utpote fusco, aut liuido; adhæc circa locum ulceratum uenæ quædam liuidæ apparent, exaltatæ & turgidæ, crasso & nigriore sanguine plenæ.* Vlcus dyscraton, *siue ut uulgò dicunt, dyscrasiatum, est in quo quædam δυσκρασία, id est, intemperies, seu mala quædam qualitas præter naturam dominatur, ut caliditas immoderata, uel frigiditas aut humiditas, uel siccitas, aut plures ex illis simul.* Nominatur *autem propriè nobis ulcus cum intemperie.* Vlcus crucians *siue dolorosum appellatur, quod laborantem atrociter molestat, seu (ut ait Guido à Cauliaco) in quo sensibilitas rei contrariæ reperitur, Græcè ἕλκος ὀδυνηρὸν dici potest.* Vlcus rheumaticum *Galeno dicitur, quod aliundè fluẽtes humores uetant sanescere.* Verminosum *ulcus appellatur, quod uermibus scatet, scolecôdes à Græcis dicitur: horum autem uermium opifex est putredo.*

Vlcus cuniculosum.

Vlcus fistulosum.

Vlcus cancerosum.

Vlcus δύσκρατον, id est, intemperatum.

Vlcus crucians,

ἕλκος ὀδυνηρὸν.

Vlcus rheumaticum.

Vlcus uerminosum.

Vlcus cacoëthes.

putredo. Vlcera cacoëthe Galeno, & Græcis omnibus ritè decenterq́; factis, ſanari tamen non poſſunt, quòd ſcilicet in particula laborante ſiue ulcerata, malignitas quædam adſit cæca, & nobis occulta, ea ſanari prohibens. Nos eiuſmodi ulcera, maligna, contumacia, rebelliaúe, atque ægrè ſanabilia dicimus.

Varicoſum ulcus.

Varicoſum ulcus nominatur, quando in partibus eo ſuperioribus uenæ quædam eminentes, ac turgidæ, craſſo ſanguine, aut uitioſo aliquo ſucco oppletæ apparent, (uarices uocant) quæ ipſi ulceri fluxionem ſuppeditant, atq; ita ſaneſcere ipſum uetant.

Vlcus apoſtematoſum.

Apoſtematoſum ulcus nuncupant, in quo tumor aliquis præter naturam eſt, ab humore quopiã procreatus, ut phlegmone, aut eryſipelas. Cætera ſatis ex præcedentibus innoteſcunt.

Vlcerum prognoſtica, ſiue iudicia. Cap. V.

Aph.45.lib.6. Vlcera annua, & diuturna.

LCERA *(inquit Hippocrates) quæcunque annua ſunt, aut etiam diuturniora, os abſcedere eſt neceſſarium, & cicatrices cauas fieri. Quæcunque ulcera (ut Galenus ait in commentario huius aphoriſmi) longo tempore manent, uel cicatrice nullo modo adueniente, uel ſi facta ſit, rurſus reſoluta (nihil uidelicet medicis in curatione delinquentibus) cacoëthiam, hoc eſt, malignitatẽ quandam oſtẽdunt, difficulterq́; ad ſanitatem perducuntur. Id autem accidit, uel propter influxum uitioſorum humorum, uel propter diſpoſitionem in membro ex humoribus in id confluentibus, proceſſu temporis contractam, uel ob aliquem uitiati ac corrupti inibi oſſis affectum. Vlcus*

omne

omne(ut scribit Auicennas)quod, posteaquàm carne impletum est,& cicartix illi induci debet, subito renouatur, periculū est, ne in fistulam degeneret. Eidē mala ulcera iudicantur dura,& quæ ad uirorem aut nigriciem uergunt: eiusmodi enim color natiui particulæ ulceratæ caloris extinctionem insinuat. Vlcera (ut idem Arabs ait) frigida, albedine et mollitie dignoscuntur,& præsertim si calidis iuuentur. Calida uerò ad ruborem declinant,& frigidis gaudent, sed & tactu etiam discernuntur. Itaque horum utraque agnosces, partim colore, partim tactu, partim (ut Galenus inquit) laborantis sensu. Quippe aliâs ustionē sentire se fatentur, aliâs manifestum frigus in particula, gaudentq; uel frigidis medicamentis, uel calidis: et alijs quidem rubor leuis insidet, alijs color magis albicat. Siccis quoque atque humidis ulceribus suæ sunt propriæ notæ, quæ tactu maximè deprehenduntur. Hic nanque sensus sicca atque humida,& quæ eas qualitates consequuntur, duritiem scilicet & mollitiem, asperitatem & lenitatem experitur. Adhæc si maligna ulcera totius corporis colorē repræsentent, ut uerbi causa, candidum, purpureum, aut fuscum, uel citrinum, uitium aliquod effatu dignum hepati, atque insignem sanguini, ab ipso iocinore procreato, corruptelā inesse significatur. Aliud. Vlcera, quæ alijs morbis succedunt, ægrè sanabilia sunt. Aliud. Vlcera circūglabra praua sunt; hoc est, cùm uideris pilos à circuniacentibus ulceri locis defluere, uel cutem squammulas è summa parte dimittere, scito ac iudicato tale ulcus prauum esse. Prauos nanque humores, seu malignos succos ad partem ulceratam tūc cōfluere simile ueri est, qui uehementer

Fen. 4. cap. 1.
Vlcus se renouans.
Vlcera dura uiridia, aut nigra.
Vlcera frigida.
Calida ulcera.
Lib. 4. Ther.
Vlcera totius corporis colorē repræsentātia.
Apho. 4. lib. 6.
Vlcera circunglabra.

ulcus

ulcus erodunt. Itaque eiuſmodi maligni ſucci, neque radiculas pilorum omnes abolere queunt, neque exulceratum locum ad cicatricem perduci ac ſolideſcere patiuntur. Cùm autem pili qui priùs deciderant, in iis quæ circiter ulcus ſunt ſedibus renaſcuntur, bono indicio eſſe ſolent. Aliud. *Vlcus (ut primo libro prædictionum ſcribit* Hippocr.) *ſiue antè extitit, ſiue in ipſo morbo natum eſt, diligenter obſeruari debet.* Nam *ſi moriturus æger eſt, aridum & liuens, aut pallidum ante mortem apparet.* Aliud. *Vlcera, in quibus poſt longam ſaniei, ſeu uirulentiæ emiſſionẽ pus laudabile apparere incipit, bonum nobis portendunt. Siquidem & naturæ robur, & materiæ obedientia notatur. Quæ autem ſint puris optimi ac laudabilis notæ, in præcedentibus dictum eſt.* Aliud. *Vlcera, quæ in extremitatibus muſculorum dorſi, uel tibiarum, aut brachiorum ſunt, periculo non uacant* Auicennæ. *Valde etiam periculoſa eidem cenſentur, quæ interna membra occupant, aut ad ea uſque perueniunt.* Aliud. *Quibus ulceribus ante abſolutam deterſionem, ſarcotica, id eſt, carnem producentia medicamenta adminiſtrant, mala ac ſuperflua caro in illis generatur. Quæcunque uerò probè & opportunè expurgata ſemper ad ſicciùs promouentur, his caro (inquit* Hippocrates) *magna ex parte non ſupercreſcit, niſi ſi contuſa ſunt.* Aliud. *Vlcera in orbem circunducta, hoc eſt, rotunda, peſſima (ut de uulneribus dictum eſt) eſſe ſolent, ac tardè magnoq; negotio ad cicatricem perducuntur. Proindè pueros ſubindè in perniciem trahunt. Itaque in eis conſilium chirurgorum eſt, ut cauterio figura illa orbicularis aboleatur, & lineæ modo (quantùm ſaltem fieri poterit) in*

Vlcus ante morbum, uel in ipſo morbo enaſcẽs.

Vlcera in quibus partibus periculoſa.

Vide Hippocr. apud Gale. lib. 4. Ther.

Vlcera rotũda.

rit)in

rit) in rectum diducantur. Aliud. *Artuum siue extremarum partium ulcera, ut pedum, aut manuum, sæpenumero phlegmonas, aut alios eiusmodi præter naturã tumores in adenosis partibus, seu glandulis (quas* Græ*ci adenas uocant) accersunt, atque excitant, præsertim uerò ubi corpus plethora laborat.* Hæ *enim partes, quoniam imbecillæ sunt & raræ, facilè tentantur fluxionibus. Sic igitur fit, ut & propter ulcus, quod in manus aut pedis digito fit, cuiusmodi glandulæ in inguinibus & alis, tum intumescant, tum phlegmone occupentur, cùm defluentem ad ultimos artus sanguinem, aut alios quosuis humores, priores acceperint, & exceptos, ob eam quam habẽt laxitatem & raritatem retinuerint. Quinetiã in collo, et secus aures sæpenumerò glandulæ his quibus in collo, capite, uel aliqua uicina parte ulcus est natum, intumescunt.* Nominant autem *(inquit* Galenus*) ipsos adenas, cùm sic intumuerint, bubones.* Aliud. *Cùm medicamenta ulceribus adhibita conferunt, aut saltem nihil nocent, argumentum est ea ritè ac decenter administrata esse. Cùm uerò noxæ aliquid adferunt, & ulcus humidius reddunt aut siccius, calidius aut frigidius, indicium est ea non esse præsenti morbo idonea: eruntq; magis desiccantia, aut humectantia, calidiora aut frigidiora, prout res postulabit, deinceps admouenda.* Quòd *si ex admotis ulcus etiam mollius redditur, adstrictoria statim erunt adijcienda. Cæterùm si ulcus eroditur, & profundius efficitur, sedulò aduertendum est, num id ex acrium succorum uitio, & ulceris malignitate accidat, an ex facultate medicamentorum (quæ admouentur) plusquàm oportet detergentium. Hæc enim ulceratam particu-*

Artuum ulcera.

Colli & capitis ulcera.

Bubones.

Si auxilia profuerint, aut nocuerint.

Si ulcus arrodatur.

lam arrodendo, multam saniem procreant, & ulcus humidius reddunt. Quò fit, ut imperitos chirurgos atq; improuidos sæpenumerò falli contingat, qui dum putant ulceris cacoëthia, id est, malignitate, eiusmodi saniosam colluuiem, seu (ut ipsi loquuntur) uirulentiam, atque superfluam humiditatem prouenire, quæ adhuc efficacius detergunt, properant admouere; atque ita profūdius, et magis cauū ulcus, immò uerò et calidius ac etiā interdū phlegmonôdes efficiunt. Hinc erosionis ac mordicationis sensum laborantes persentiscunt. Sed hæc nō minus ad curandi rationem pertinere uidētur, quàm ad signa prognostica; de quibus nunc agimus.

Nota.

Ventus meridionalis officit ulceribus.

Porrò inter cætera quæ magis officiunt ulceribus, uentus est (ut Guido à Cauliaco annotauit) meridionalis, atq; aëris ambiētis humiditas caliditati adiuncta. Hæc enim ulceribus putredinē inuehunt: siquidē quæ putre fiunt omnia, ex calido & humido sic afficiuntur. Hinc fit (inquit) ut tibiarū ulcera Auiniōe, ægrius ac difficilius multò curētur quàm Parisiis. Contrà uerò accidit in capitis uulneribus. Cæterùm quēadmodùm plurima uulnerū iudicia, ulceribus etiā cōia sunt, ita & ulcerū, de quibus modò disserimus, iudicia permulta uulneribus adaptari possunt. Quocirca quæ in iudicijs uulnerū dicta sunt, ulceribus cōueniētia, huc reuocāda erūt.

De curatione ulcerum in uniuersum. Cap. VI.

Duo spectanda in curatione ulcerum.

N CVRATIONE Vlcerum duo nobis spectanda proponuntur, nempe ipsius ulceris, quâ ulcus est, contemplatio, & ulceris

cum

cum sua causa, aut symptomate aliquo, aut alia quauis dispositione complicati, aut etiam hanc uel illam particulam occupantis consideratio. Omne enim ulcus, ut suprà diximus, aut solum est, ipsumq́; per se, hoc est, nullo alio affectu, uel cum eo simul inuadente, uel ipsum præcedente, aut sequente: aut cum alio quopiã uno, multis'ue consistit. Quorum alij non modò statim ab initio ulcus excitarunt, sed etiam nunc maius efficiunt: alij eius sine quo non, ut ad curandi opus, rationem obtinent. Cæterùm ulcus omne, quâ ulcus est, unã communem habet curandi indicationem. Siquidem (ut Galenus ait) ulceris, quâ ulcus est, sanatio, mediocris siccatio est. Hæc autem indicatio communis etiam est uulneribus curandis, quâ saltem uulnera sunt, id est, plagæ uulnerando acceptæ. Sed hoc discrimen habent, quòd hæc minori, illa (quòd humidiora sint) maiori desiccatione indigent. Verùm enimuerò ulceris, quod cũ alio affectu cõiunctum est, (cuius uidelicet præcedere curationem oportet) eius curatio, ut ulceris solius nõ est, sed prior illius affectus, secunda ulceris. Nam siue phlegmone quæpiam, siue erysipelas, siue tumor is qui œdema dicitur, siue nigritia, siue ecchymosis, ulceratã carnem obsederit, primùm molienda eius curatio est. Quòd si ualentior aliqua intemperies (quæ imbecillitatis affectæ partis causa esse solet) exulceratæ carni adsit, huic nimirum primò medendum erit. Vbi autem intemperiei affectũ iam sanaueris, exulcerationis postea affectum sanabis. Ita quoque & uarices, qui sæpe supra exulceratũ locum sunt, priùs sanabimus, ut deinde mox ulcus sanemus. Cæterùm nulla harum curationum (inquit Galenus) ipsius est ulceris, sed alterius cu

Vlceris sanatio mediocris siccatio est.

 iusquam

iusquam affectus, qui ulcus uel gignit, uel certè fouet. Porrò duplex, in eiusmodi cum ulcere complicatis dispositionibus, consilium est ipsi Galeno lib. 4. meth. med. nempe ut uel eiusmodi affectus è corpore prorsus eximas, uel incommodum quod inferunt, uincas. Verùm hoc (inquit) ubi exiguus planè affectus est, fieri licet: ubi magnus est, duci ad cicatricem ulcus priùs non poterit, quàm illi affectui remedium attuleris. Talium igitur ulcerum quæ sic cum alijs affectibus complexa sunt, quatuor sunt particulares curandi intentiones. Prima uitæ rationem, sanandis eiusmodi ulceribus accommodam, præscribit. Secunda materiam antecedentem auertit & intercipit. Tertia symptomata siue accidentia, & dispositiones, quæ cum ulceribus complicantur, corrigit & summouet. Quarta correctis, & profligatis ijs dispositionibus, quibus ulcera complicantur, ea more uulnerum concauorum sanare præcipit. Cæterùm primam & secundam intentionẽ assequimur, humores copia aut praua qualitate noxios, quibus laborantis corpus scatet, quiq; in partem ulceratam influunt, tum corrigendo, tum uacuando, & auertendo, fluxionemq; ipsam intercipiendo. Porrò auxilia quibus commodè succorum abundantiam, & uitium tollimus, corrigimus, atque auertimus, sunt, uenæ sectio, purgatio, proba uictus ratio, cauterium, uomitio, & id genus alia. Fluxiones uerò intercipimus ligaturis, perfusionibus, & epithematis: item unguentis ex bolo Armenia, atque alijs refrigerantibus & adstringentibus, de quibus in sermone de tumoribus præter naturam, abundè dictum est. De ijs autem sic Gal. lib. 4. meth. med. ubi maligni succi, & exulcerantis curationem

In tollendis dispositionibus cũ ulcere complicatis, duplex consilium esse.

Particul. in curandis ulceribus scopi.

De primo, & secundo scopo.

tionem

tionem pertractat, ad uerbum scribit: Aequè uerò & mali succi, qui ad exulceratam partem confluit, ut ulcerans quidem est, sanatio eius hic dicetur. Vt malignus succus est aut copia redundans, in proprijs ipsorum locis tractabitur. Cùm ergo qui exulceratis partibus influit succus, nec multò plus iusto, nec multò deterior sit, auerti hunc regeriq; conueniet, adstrictis scilicet, refrigeratisq; ijs particulis, quæ ante exulceratam sunt. Inchoanda quoque deligatio est à laborante ipsa particula, deducendaq; uersus sanam, ueluti in fracturis ossium præcepit Hippocrates. Talis enim deligatura meatus adstringit, per quos materia ad particulas ulceratas influit. Sed & quæ ulceribus ipsis admouentur pharmaca, siccent ualentiùs oportet, quàm ea quæ simplici admouentur ulceri. Quòd si sisti compesciq; medicamentis influxus nequeat, causa eius inuestiganda est, atque hæc priùs adimenda. Ac si quidem ob partis, quæ fluxum recipit, imbecillitatem id fiat, huic nimirum medendum est: fuerit autem ulceratæ quoque partis propria quædam curatio. Sin propter sanguinis copiam, uitiosum'ue succum, uel corporis totius, uel alicuius suprapositarum partium, illa scilicet priùs sunt corrigenda. At imbecillitas quidem partis, propter quam plus iusto succorum illi influit, omninò ab intemperie prouenit, non tamen ab omni. Eoq; fit, ut exulcerata caro nonnunquàm intemperata tantùm sit, non autem imbecilla, nonnunquàm utrũque, & intemperata, & imbecilla. Quippe imbecillitatis affectæ partis, ualentior intemperies causa est. Quomodò autem curari debeat illa dyscrasia, siue intemperies, mox in sequentibus dicemus. Cæterùm qua

Si succus qui influit, nec copiosus sit, nec malignus.

Si fluxio fiat ob partis imbecillitatem.

Valentior intẽperies causa est

imbecillitatis partis.

ratione, quibus'ue modis fluxiones, quæ uel à toto corpore, uel à membro quopiam in particulam ulcere laborantem irruunt, intercipere atque auertere oporteat, suprà in tractatu de tumoribus præter naturam abundè dictum est. Quare ne eadem identidem ubique repetamus, ex eo loco, quæ ad rem præsentē attinent, requirenda erunt.

Tertius scopus.

Tertia intentio, quæ symptomata & dispositiones, quæ cum ulcere complicantur, corrigit ac summouet, perficitur prout cuiusque symptomatis, & affectus cum ulcere complicati natura requirit ac desyderat.

Lib. 4. meth. meden.

Porrò (si Galenum sequimur) tradēda est medēdi methodus, non omnium simul, sed cuiusque seorsum. Itaque Galenum ipsum imitantes, exordium sumamus ab intemperie, quæ cum ulcere complicatur, corrigenda, de qua ad hunc modum scribit libro de morbis methodo curandis quarto.

Vlceris dyscrati, id est, cum intemperie iuncti, curatio. Cap. VII.

Squalentis ac siccæ intemperiei curatio.

ARNIS *intemperies, si squalens siccaq; uidetur, aqua tēperata fouens humectansq; corriges. Quoties autem eo remedio uteris, esto tibi perfusionis humectationisq; meta, ut cùm primùm rubescit, attolliturq; particulæ moles, tum desinas. Quippe si ultrà perfundas, quod attraxisti, id euocabis. Itaque nihil profeceris. Quin etiam medicamentorū humectandi facultas plenior esto, quàm ut in sana carne præceptū est.*

Humidioris intemperiei curatio.

Si uerò humidior, quàm pro naturali habitu caro fuerit, cōtraria ratio ineunda est, ac medicamētorū facultas ad siccius transferēda: aqua

uerò

„ uerò nullatenus admouenda. Imò si lauandum ulcus ui„ detur, uinum, aut posca, aut decoctũ austeræ cuiusquam „ herbæ præparandum. Eodem modo & calidiorẽ quàm „ par est, carnis habitum refrigerabis; & frigidiorem „ calefacies. Agnosces uerò (inquit) horum utrunque, „ partim colore, partim tactu, partim laborantis sensu. „ Quippe aliàs ustionem sentire se fatentur, aliàs mani„ festum frigus in particula: gaudentq; uel frigidis me„ dicamentis, uel calidis. Et alijs quidem rubor leuis insidet, alijs color magis albicat. Breuiter quæcunque partes ulceratæ per intemperiem aliquam à naturali habitu recesserunt, earum sanationem per ea, quæ contraria uiribus sunt, fieri omninò est necesse, calidam utique intemperiem (ut dictũ est) refrigerando, siccam humectando, frigidam calfaciẽdo, humidam siccando. Quòd si frigidior humidiorq; locus sit, calfaciendo pariter ac siccando, & in alijs ad eundem modum, uincentem uidelicet qualitatem, contraria semper oppugnans. Atque ubi intemperiei affectum iam sanaueris, deinde etiam exulcerationis affectum sanabis. Non aliter plane nunc curata intemperie, quàm si citra ulcus incidisset. Quo manifestum fit, non esse ulceris, sed intemperiei propriam omnem eiusmodi curationẽ, quæ tamen ulceris ipsius sanationẽ omninò præcedere debet. Siquidem fieri non potest, ut in ulcere uel carnis productio, uel sinus impletio, uel agglutinatio, uel cicatricis inductio, rectè unquàm cedat, nisi subiecta caro pro naturali modo se habeat. Hæc autem rectè se habuerit, si (quod reliquis etiam omnibus est commune) proprium temperamentum tueatur. Ergo si exulcerata caro iusto calidior, frigidiorue effecta fuerit, utiq;

Caloris & frigoris notæ.

Curatio fit per contraria.

Caro rectè se habet, si proprium seruet temperamentum.

medelam exigit, quæ in tantū calfaciat, refrigerat'ue, in quantum ipsa à naturali suo habitu recesßit. Subiectæ nanque carnis affectus, causæ rationem obtinet ad id quod efficitur. Quippe ex hac, (ut Galenus inquit) & per hanc, tum quæ dißident, glutinantur, tum quæ caua sunt, carne implentur. Itaque temperatam esse subiectam carnem, ad ulcera tum glutinanda, tum carne implenda prorsus oportet.

Vlcus crucians.

Dolor quoque unum est ex symptomatis, quæ ulcerum curationem remorantur, & impediunt. Quocircà si uehemens aliquis dolor ulceratæ parti incidat, protinus hic aut tollendus erit, aut saltem quoad licebit, demulcēdus. Dolor enim præsertim uehemens, uires prosternit, & fluxionē prouitat: proindè & ulceris ipsius curationem probibet. Itaque tametsi quæ ulceratis particulis ad doloris sedationem admouentur, ulceri aduersentur: quoniam tamen ex doloris uehementia plerunque imminet laboranti periculum, & propriam ulceris curationem moratur, neglecto ad tempus ulcere, dolori tanquàm urgentiori primùm, maximeq; intendendum est.

In cōplicatis affectibus urgentiori semper primum succurrendum est.

In complicatis nanque affectibus, id ex quo primùm maximeq; homini imminet periculum, quodq; magis accelerat & urget, primùm curari, atque auferri debet. Cæterùm quibus auxilijs dolor mitigari aut sedari posßit, in duobus libris superioribus copiosè satis dictum est, diceturq; iterùm in antidotario.

De ulcere cū tumore particulæ. Cap.VIII.

AETERVM *ad eundem quoque modum, & partium, quæ cum aliquo præter naturam tumore exulceratæ sunt, earum priùs sanandus*

sanandus tumor est: fieri enim non potest, ut ulcus, tumore manente, ad sanitatem perducatur. Quocircà omni studio laborandum est, ne phlegmone, aut quiuis alius tumor in loco ulcerato excitetur: quòd si id prohiberi non possit, remedijs dicatis curari debebit, ulcere tamen interim non neglecto. Quæ autē omnis præter naturam tumoris curandi ratio sit, in præcedentibus fusissimè dictum est. Nunc quantū eius rei coniunctum cum ulcerum curatione est, obiter ac cōpendiosè tractabitur.

Lib 1. Phlegmonosi ulceris curatio. Lib.4.meth.

Compendiaria igitur obsessarum phlegmone partium ulceratarum curatio, per id genus præsidia obitur Galeno, quæ sanè uel affectum prorsus summouent: uel si quid exiguum, quod suppuret, reliquerint, alterum medicamentum acre, quod educere pus queat, requiritur: uel si tenuis circumposita cutis sit, uelisq; celeriùs explicatum ægrum, sectio petenda est. Quòd si cataplasmate ex hordei farina, aqua et oleo, quod calfaciat humectetq;, illinantur partes ulceratæ, quæ phlegmone infestantur, lenientis (ut Galenus ait) tractatio est, non medentis, & contra malum pugnantis. Id enim non ex prima ratione fit, hoc est, ut remedium affectus, sed ut symptomatis mitigatio. Siquidem ipsius phlegmone remedia (ut autor est Hippocrates) sicciorū sunt uirium.

Si inflammatio ulcera exerceat.

Itaque si inflammatio ulcera aut etiam uulnera adhuc recentia obsideat, usus est medicamentorum quæ desiccant, atque inflāmationem arcent. Ex liquidis igitur (inquit Paulus) laudatissimum est uinum, deindè posca. Si uerò sordes quoque cū inflammatione occupent, mulsa diluta conuenit.

Vinum. Posca.

Ex ijs autem medicamentis, quæ siccandi potestate prædita sunt, communiter quidem conferent, inflammationibus dicata,

dicata, quæ in tractatu de tumoribus præter naturam descripta sunt, si oleosa, acriaq; excipias: priuatim autem hoc proficit.

Malum Punicũ dulce.

Malum punicum dulce, uino incoctum tritumq; illinitur. Mirabile nimirùm, & (ut Paulus ait) multiplici usu commendatum est remedium: facit enim tum ad capitis, tum naturalium ulcera, tum etiam ea, quæ toto corpore excruciant, oculorumq; inflammationes. At si erysipelas, aut eiusmodi quippiam ulceri accesserit, ijs utendum erit præsidijs, quæ aduersus illas superiùs scripta sunt.

Vlceris contusi curatio. Cap. IX.

Vlcera cum contusione facta, ad suppurationem ducenda.

ALENI *ex* Hippocratis *testimonio sententia fuit, ulcera omnia, præter ea quæ cõtusa sunt, siccari oportere.* In ijs *uerò quæ cum contusione facta sunt, quàm celerrimè pus mouendum esse.* Siquidem *necesse est carnes sic contusas putrescere, ut noua tandem caro gignatur.* Pus *autem ipsum, siue carnis contusæ suppuratio, cum aliqua putrescentia fit.* Porrò *quæ putrefiunt omnia, ex calido & humido sic afficiuntur.* Proindè *fit, ut ea quæ calefaciunt & humectant, omnibus his affectibus, quibus moueri pus expedit, semper admoueamus.*

Cataplasmata suppuratoria.

Cataplasmata *igitur ex hordei farina, aqua, & oleo: item quæ ex pane, aqua, & oleo, componantur, conueniunt.* Præterea *fomentum multæ calidæ aquæ, & tetrapharmacum (ceu quæ calfaciant, humectentq;, & pus quàm celerrimè moueant) ulceribus contusis rectè adhibentur.*

Aqua calida. Tetrapharmacum.

Hippocratis.

Sed præstat ipsius Hippocratis *uerba subijcere:* Quod*cunque ulcus (inquit) cæsim percussimùe acuto telo est, „ diuisum,*

» diuisum, medicamentum enæmum & siccans aliquod, » quod suppurare uetet, admittit. Sin caro aliquo telo » tum contusa, tum cæsa sit, huic ita medendum est, ut » quàm celerrimè suppuret. Nam & minus phlegmone » urgebitur, & necesse est carnes, quæ contusæ cæsæq; » sint, putrefactas, & in pus uersas liquari, posteà nouã » carnẽ nasci. His itaque uerbis apertè nos docet Hippocrates, ulcera quæ sine contusione accepta sunt, quàm maximè siccare. His uerò quæ cum contusione facta sunt, quàm primùm pus mouere. Porrò eorum quæ puri mouendo aptißima sunt, materiam in sermone de tumoribus præter naturam, & in antidotario copiosam reperies. Sed & de ijs etiam suprà tractauimus, ubi de uulneribus contusis meminimus.

De carne in ulceribus supercrescente, quam Græci hypersarcωsin nominant, tollenda. Cap. X.

Caro in ulceribus suprà quàm par est, excrescens, medicamẽtis exiccãtibus tollitur. E quorum sanè numero sunt diphryges (cuius tria sunt genera apud Dioscoridem) inspersum, aut cataplasmatis instar inductum, squamma æris, omniaq; testacea combusta. Item echini, hoc est, erinacei utrique tam terrestres quàm marini, cum toto corpore concremati. Verùm hæc non admodùm eximiè, sed modicè ac mediocriter duntaxat purgant, & supercrescentia compescunt. Asiæ uerò petræ flos longè ualidiùs id muneris obit, atque hoc magis adhuc sori, chrysocolla, chalcitis, misy. Quæ si combusta fuerint, minus

Diphryges.

Squamma æris.

Echini.

Asij Lapidis flos.

uellicant,

uellicant ac rodunt. Item æris flos, qui chalcanthos Græcis uocatur. Cæterùm ærugo his adhuc omnibus ualentior eſt.

Sales concremati.

Sales autem concremati carnes cum humore flaccidas conſumunt, ac liquefaciunt. Sic etiam linamenta è panniculo diſcerpta, muria acriori imbuta, & denuò reſiccata atque impoſita, mediocres carnium ſupercreſcentias liquefaciunt, atque exedunt. At maximas carnium excreſcentias ad uſque penitiora cruſtis obducunt, Fauſtini paſtilli, triti atque inſperſi.

Medicamentum ad maximas hyperſarcoſes.

Item medicamentum quod recipit calcis uiuæ, id eſt, aqua non extinctæ, ſquammæ æris, & mannæ, (quæ mica eſt thuris, concuſſu ſeu attritu eliſa) pares modos, hoc eſt, partes æquales.

Fauſtini paſtilli.

Porrò Fauſtini paſtilli, id eſt, trochiſci, Paulo Aeginetæ libro ſeptimo ad hunc modum deſcribuntur: Auripigmenti drachmæ duodecim, ſandarachæ (quæ rubrum eſt auripigmentum, & à natura magis excoctum) drachmæ ſex, calcis uiuæ drachmæ octo, chartæ combuſtæ drachma: myrti baccarum ſucco uel decocto excepta in paſtillos redigito. Sed de eiuſmodi ſupercreſcentem carnem compeſcentibus & abſumentibus, iterùm in antidotario dicemus. Ad hanc autem intentionem in communi uſu eſt unguentum Aegyptiacum nominatum.

Vnguentum Aegyptiac.

Cæterùm dum hæc cauſtica atque erodentia medicamenta admouentur, partes quæ in circuitu ſunt, refrigerantia deſiderant, ne ſcilicet in partem ulceratam ex roſione, calore, & dolore, humorum fluxio aduocetur. Deindè cruſtæ ulceribus inductæ reſoluendæ erunt, & ulcus ad ſanitatem perducendum.

Vlceris cum duritie, & decoloratione labrorum curatio. Cap. XI.

Excisio Gal.

Scarificatio Auicennæ.

CVM labra tantùm ulceris decolorata dura'ue pusculum fuerint, excidenda ea sunt (Galeno autore) ad sanam usque carnem. Auicennas autē decolorata eiusmodi, duraq́; ulceris labra scarificanda esse præcipit, & ab eis sanguinem, admotis etiam cucurbitulis, extrahendum. Sanguine autem, quod satis esse uidebitur, educto, spongiam siccam, hoc est, nullo liquore madentem, ac posteà etiam medicamenta quædam resiccantia superimponere iubet. Sed & de ijs ante Auicennam ad eundem ferè modum scripserat Hippocrates: qui certè nihil omninò eorum, quibus ad ulcerum curationē est opus, omisisse uidetur. Hic enim non solùm ulcerum, (ipso etiam Galeno teste) quæ citra alium affectum consistunt, sanandorum rationem inuenit, (ut quæ in siccando, ut suprà dictum est, consistat) sed etiam priuatim per species affectuum cuiusq;. Si quidem uel liuidum, uel nigrum, uel rubrum conspicitur, scarificando, ac sanguinem emittēdo. Mox spongiam statim sicciorem magis, quàm humidiorem, hoc est, siccam potius quàm humefactam, superimponendo. Post hæc uerò etiam siccantia remedia applicādo. Ab his, si res postulet, rursus sanguinem auferendo. Ac mox iterum talia peragendo, donec parta omninò sanitas sit. Quòd si labra ulceris dura callosaq́; appareant, etiam ea excidēdo. Cùm uerò ampliùs progressus huiusmodi affectus est, deliberatio incidit, excidendum'ne omne id sit, quod præter naturam uisitur, an spatio potius curandū: proculq́; dubio est, ægri animū

Hippocrates.

Lib.4.The.

hoc casu

hoc casu consulendum esse. Aliqui enim longiori tempore curari citra sectionẽ malunt: aliqui quiduis subire, dũmodò citius sanentur, sunt parati. Cæterũ excidere (ut posteà Galenus ait) res est prõptißima: maius uerò quippiam atq; artis egens medicamentis, sanare.

Varicum cum ulcere complicatarum curatio. Cap. XII.

ARICVM *superiacentium, hoc est, supra exulceratum locum existentium occasione, contumax ad sanandum sæpe ulcus redditur: quippe quòd ex his humiditas aliqua ad exulceratas partes defluat. Eas igitur (ut suprà dictũ est) prius sanare oportet, ut deinde mox ulcus sanemus. Igitur uarices, qui cruribus & alibi quàm in testiculis prouenire solent, hoc modo ex* Hippocratis, *atque* Aëtij Antiocheni, *&* Pauli Aeginetæ *sententia curabis. Primò in cute, uasi elato seu uenæ in fastigium tumefactæ, hoc est, uarici, adiacente simplicem sectionem scalpello per longitudinem facito. Ita leuiter tamen, ut uenam sic in uerticem elatam non diuidas, & scalpello penetres, sed sola cutis incidatur. Ducta sic leuiter in cute sectione, oras uulneris hamulis diducito, & membranulas, cultro ad ramicem aquosum accommodo, sensim ac blandè excoriato. Mox uena detecta nudatáue, & à circumiacentibus corporibus undiquaque explicata, eam uolsella aut obtuso hamo attrahito ac suspensam teneto. Deinde acum duplex linum, seu lineum funiculum duplicem trahentem subijcito, subter'ue transmittito: linią; habenulam amputato, sic ut duo fu=*

Varicũ curatio.

duo funiculi efficiantur. Tum uenam dilatatam, non aliter quàm in phlebotomia fieri solet, scalpello per medium diuidito, ac sanguinis quantum satis esse uidebitur, detrahito. Deinde altero funiculo superiorem uasis partem constringito, cruréq; eleuato, sanguinem qui in ipso apparebit, manuũ expressu euacuato. Quod ubi factum fuerit, uenam ab altera parte lino altero rursus deuincito. Partem uerò illam uenæ, quæ inter duo uincula est, uel statim excindito, uel manere sinito, usque dum putrefacta sua sponte cum funibus excidat. Peracto opere, sicca linamenta in plagam inferenda sunt, spleniumq; œnelæo, id est, uino cui oleum adiectum sit, madens superimponendum ac deligandum est. Tum linamentis, medicamento aliquo ad pus faciendũ apto, imbutis, curatio prosequẽda erit, cæteraq; quæ reliquis ulceribus communia sunt peragendo. Sed interim quies ægro imperanda, seruato accliui membri decubitu: ne si decliue iaceat, humores ad ipsum confluant. Pranso autem magis quàm ieiuno, & parùm pleno, potoq;, item concalefacto, & (ut Paulus uoluit) loto, dieq; calido potius quàm frigido, uenam eiusmodi (si dictis Hippocratis auscultes) secabis, atque ex ea sanginem mittes. Itaque si uarix crus (ut magna ex parte solet) occupauerit, loto priùs (ut præcepit Paulus) homine, funiculum superiori femoris regioni circundato, ac ut inambulet iubeto. Inde uenam ita repletam, attramento scriptorio, aut collyrio notato, iuxta eius situm trium digitorum spacio, aut paulò ampliori interposito. Deinde reclinato seu decumbente ægro, crusq; ipsum extendente, alterum uinculum, paululùm supra genu inijcito ac mox quâ attramẽti nota est, se-

Si uarix crus occupauerit.

ctionem

ctionem facito, & reliquam curationem (ut suprà modò annotauimus) prosequitor.

Euulsio uaricis. Vstio.

Quidam ex ueteribus, funibus siue uinculis minimè utebantur, sed uenam uel statim ubi à carne absoluta erat, & undiquaque nudata, excindebant, uel ab imo etiã adhærentem uiolenter extrahendo abrũpebant. Alij uerò ustionem eligẽtes, digitalibus interuallis innixa cauteria uasis admouent. Atq; ubi crusta exciderit, ulcusq; incarnatũ, et cicatrix inducta fuerit, locum roborant. Verùm omnium tutissimus chirurgiæ modus est, quem suprà diximus. Porrò *uarices in imo uentris suborientes, consimiliter tractandi sunt. Illi item, qui in temporibus existunt, ea ratione, quam in angiologia, siue exẽptione uenarum docuit* Aegineta, *tolluntur.* Atque *hæc satis de uaricũ curatione, quantùm saltem præsens locus postulat.*

Lib 6. cap. 5.

De uerminoso ulcere. Cap. XIII.

Ad ulcerum uermes.

VT VERMES, *qui ulceribus procreantur, arceas, primum quidem est, ut humiditatem putredinemq; eorum opificem, tollas. Itaque uermes in ulceribus exortos interficiunt, et putredinem simul auferunt, succus, & decoctum absynthij, & agrimoniæ, uel cẽtaurij, uel marrhubij, calamẽthi quoque officinarum (quod primum genus est calaminthæ* Diosc.*) succus, iugiter instillatus, atque id genus multa, quæ etiam aurium uermes enecant.* Priua*tim autẽ ad uermes, qui ulcera infestant, cõmendatur* Archigeni, & Theodoro *medicamentum, quod recipit cerussæ & polij parẽ mensuram, cũ pice liquida illitũ. Cõducit etiã magnopere linamentũ saliua ieiuni hominis il-*

nis illitũ,& applicatũ. Hoc uermes etiã in auribus perimit,et cõcolores cicatrices reddit,ut testatur Aëtius.

Vlceris dirupti,& cum ossis corruptione complicati,curatio. Cap.XIIII.

VLCERA nonnulla cicatrice obducta, posteà tempore haud ita multò interiecto, denuò inflammatione tentantur, rursumq; sua sponte & per se rumpuntur,& à continuitate sua discedunt. Osse enim quopiam substrato malè affecto,hoc est,uitiato & corrupto,circundata ac superiacens caro,ex facili quidem interdùm ad cicatricem ducitur, & sana ex toto, ad unguemq; restituta esse uidetur: uerùm cursu humoris ualido,paulatim ex osse in alto contabescente ac putrescente, tum inflammatio, tum pus oboritur,quod cicatricem lacerat ac dirumpit. Cæterùm uitiati ac corrupti oßis signa hæc sunt: Primò ferè pingue fit:deindè uel nigrum,uel cariosum. Quæ supernatis(ut Celsus ait)grauibus ulceribus,aut fistulis,hisq; uel longa uetustate,uel etiam cancro occupatis eueniunt. Quæ nam igitur horum ulcerum curatio erit? certè eatenus exiccare, quatenus squamma affecti oßis exciderit. Oßium autem squammæ facilè excident,si agrestis papaueris,& fici arboris folijs cum polenta læuigatis,atque ex uino illitis ipsius oßis sinus concauos repleueris:aut alterci(quem Græci hyoscyamum dicunt)semen,& attramentum sutorium,pari pondere contrita imposueris. Sed & peucedani radix contrita,subitò squammas oßium remouet ac separat. Squammas etiam oßium breui detrahit,& nouam

Ossis uitiati notæ.

Quæ ossiũ squãmas excidere faciant.

probamq; carnem desuper renasci facit, sequens medicamentum, quod admirabile uocat Auicennas. Recipit *autem aristolochiæ, irreos, myrrhæ, aloës, corticis plãtæ panacis, ex qua fit succus opopanax, dictus canabil (quod apud Arabes genus est cuiusdam terræ rubræ minutæ ut harena, et* Galeno *ac Græcis ereuthrias, ut puto, dicitur) adusti, scoriæ æris, corticis pini, singulorũ portiones æquas: melle omnia excipiantur, & fiat emplastrum.* Oportet *autem ante omnia uitiatum ac corruptum os nudare, ulcere exciso, & si latius eius corrupti oßis uitium est, quàm ulcus fuit, carnem subsecare, donec integrum os undique pateat. Osse autem sic nudato, totũ id quod pingue & corruptum est, candente ferramento semel iterum'ue (ut res exigit) admoto adurendum est, ut ex eo statu secedat. Aut certè eradendum, donec iam aliquid cruoris ostendatur, quæ integrioris & minimè corrupti oßis nota est.* Neque *alia facienda sunt, ubi caries nigricies'ue in summo osse est. Siquidem id uel paulò diutius eodem ferramento adurendum est, uel radendum est. Porrò qui radit hæc (inquit Celsus) audacter imprimere ferramentum debet, ut et agat aliquid, et maturiùs desinat. Finis est, cùm uel ad album os, uel ad solidum uentum est. Albo nanque finiri ex nigritie uitium, soliditate quadam ex carie manifestum est. Accedere etiam cruoris aliquid integro suprà dictum est. Cæterùm si caries altè descendit, per terebram urgenda crebris foraminibus est, quæ altitudine uitium æquent. Tum in ea foramina demittenda candentia ferramenta sunt, donec inde siccum os ex toto fiat. Simul enim post hæc & resoluetur ab inferiori osse quodcunque uitiatum est, & is sinus carne*

Emplastrum Auicen.

Canabil.

Terra ereuthrias

Si caries altè descendit.

nus carne replebitur, & humor, aut nullus posteà feretur, aut mediocris. Sin autem nigrities est, aut si caries ad alteram quoque partem oßis transit, oportet excidi. Sed quod totum uitiatum est, totum eximendũ est. Si inferior pars integra est, eatenus, hoc est, usque ad subiectam partem oßis integram, quod corruptum est excidi debet. Sunt qui post abrasionem cauterium admouendum esse suadent: nec immeritò sanè. Nam si corruptela oßis ex humiditate excrementosa & superuacanea, ipsius oßis substantiam labefactante ortum habet, (ut certè magna ex parte habet) nullum præsentius aut tutius remedium excogitari potest, ipsa ustione, seu cauterio (ut uocant) actuali. Hoc enim *decenter admotum, & citò, & tutò, in summo quoque & in alto, nõ secùs quàm ignis ipse actualis, deßiccat.* Post *ustionem uerò ferro candente factam, rosaceum calidum infundunt.* Guido *autem à* Cauliaco *post ustionem cauterio (ut dicunt) actuali (quod in hoc affectu magnoperè probat) decẽter factam, rosaceum oui candido liquore permixtum, tribus primis diebus admouet: triduo uerò alio sequente, loco albuminis, luteum oui (quod uitellum appellant) rhodino, id est, rosaceo commiscet: posteà butyrum cum melle rosato infundit. Sed præstat eius uerba hoc loco subijcere:* Ego *(inquit) post cauterium pono oleum rosarum cum albumine oui per tres dies, & per alios tres dies cum uitello oui, & postea butyrum cum melle rosato.* Et *desuper continuo unum de mundificatiuis usque ad oßis exfoliationem, & pòst cum puluere emplastri dicti, hoc est, ex* Auicenna *superiùs commemorati, incarno, & consolido.*

Quæ post ustionem facienda.

De ulceribus dysepulotis inueteratis, & ĳs quæ cacoethe, & chironia dicunt. Cap. XV.

Dysepulota.
Cacoëthe.

LCERA quæ ad cicatricem ægrè ducuntur, Galenus Græcè dysepulota nominat. Quæ uerò ægrè sanabilia, dolosa, malefica siue maligna, contumacia, rebellia'ue dicimus, eidem, & Græcis alijs, qui de re medica scripserunt, autoribus, cacoëthe nominantur. Hæc quoque, *præsertim inueterata, & quæ uix cicatricem recipiunt, alij chironia appellarunt, ceu Chirone medicinæ peritißimo indigentia: alij telephia, quòd in tali ulcere* Telephus *consenuerit.* Gal. lib. 4. *de compositione medic. secundum genera, ulcera cacoëthe diuidit penes uehementiæ differentiam in maligniora, seu præter modum malefica, & mediocria seu moderatiora: atque hæc quidem imbecillioribus, illa uerò ualentioribus remedijs curari præcipit.* Illa *autem non mediocriter, sed maximè maligna contumaciaq́; ulcera,* Asclepiades *atque alij ueteres (uel ipso* Galeno *teste) chironia propriè nominabant.* Cæterùm Cornelio Celso *autore, chironium ulcus appellatur, quod & magnum est, & habet oras duas callosas, tumentes: exit sanies non multa, sed tenuis.* Odor *malus, neque in ulcere, neque in eius tumore est.* Nulla *inflammatio, dolor modicus est, nihil serpit: ideóq́; nullũ periculum adfert, sed non facilè sanescit.* Interdùm *tenuis cicatrix inducitur: deindè iterùm rumpitur, ulcusq́; renouatur, & maximè in pedibus & cruribus.* His *similia sunt, quæ* Auicennas *ægrè sanabilia, & ocultam quandam nobis proprietatem habentia*

Chironia. *Telephia.* *Chironii ulceris descriptio ex Cornelio Celso.* *Auicennas.*

bentia nominat. Hæc enim(inquit ille) neque putrida sunt,neque corrosiua,neque ambulatiua,sed sunt unius dispositionis,plana, claudentia sese, & recidiuantia sæpe,hoc est,cicatricem frequenter ducentia,& rursus sæpè se aperientia & renouantia. Porrò *multæ ac uariæ sunt causæ,quæ eiusmodi malignorum,contumacium,atque ægrè sanabilium ulcerum coctionem & sanationem remorantur,& impediunt.* Nempe *fieri aliquando potest,ut labra exulceratæ partis callosa,& dura,causa sint,quominus sanescat ulcus.* Potest *etiam causa esse intemperies,uel quæ citra tumorem præter naturam in ulceratis partibus consistat, uel quæ cum tumore quidem aliquo coniuncta sit.* Potest *& uarix superiacens,uel lienis auctior & malè affectus, uel in iocinore uitium aliquod: præterq; hæc omnia,imbecillitas ægræ partis,quæ(ut* Galenus *ait)ipsa quoque intẽsa quædam est intemperies, ulceris curationem in multos menses protrahere.* Quinetiam *uitiosus in toto corpore succus(cacochymiam uocant)maxima causarum est, quæ incommodare ulceribus possunt, & ea diuturna contumaciaq; efficere.* Vexat *sanè non minus ulcera,atque ea curatu difficilia reddit,succorũ æquabiliter se habentium exuperantia,quam plethoram appellant.* Quæ *omnes causæ,& si quæ sint aliæ, in duas(ut suprà docuimus)reuocari possunt: nempe in carnis subiectæ intemperiem, & humorem confluentem.* Itaque *si eiusmodi ulceribus dysepulotis, id est, ægrè cicatricem admittentibus,maleficis,contumacibus,atque inueteratis,aliquando mederi uelis,necesse est causas,quæ illa creant, primùm summoueas atque abscindas,deindè maligni ipsius ulceris curationẽ aggrediaris.*

Variæ causæ propter quas nõ sanescat ulcus.

Labra callosa.

Intemperies.

Varix.

Lienis,aut iocinoris uitium.

Imbecillitas partis.

Cacochymia.

Plethora.

grediaris. In morbis nanque omnibus, nedum ulceribus in quibus effectrix causa adhuc manet, ab hac inchoanda curatio est. Magna igitur attentione inspiciendum uenit, num corpus totum cacochymum uel plethoricum existat, uel lien, aut iecur malè afficiatur, uel labra ulceris dura & callosa sint. Item num aliqua insignis subsit partis ulceratæ intemperies, aut etiam uarix aliquis superiacens fuerit, cuius occasione contumax ad sanandum ulcus redditur. Ergo si totum corpus cacochymia aut plethora laboret, priùs expurgare, uacuareq; expedit, quàm medicamentum ulceri admoueas. Si uerò lien aut iecur malè afficiatur, his priùs prouidere, deindè ad ulcus curandũ uenire oportet. Ad eundem modum & uarices, qui sæpe suprà exulceratum locum sunt, priùs (ut suprà docuimus) tollendi sunt, deindè mox ulcus sanandum. Intemperies quoque atq; imbecillitas, quàm sæpe insignis quædam parit intemperies, antequàm ad ulceris curationem accedamus, corrigenda erit. Breuiter ei quod fluxionis in partem ulceratam decumbentis est causa, atque ægrè sanabile ulcus reddit, prouidendum, ac si fieri potest, medendum priùs erit. Deindè maligni ipsius ulceris & contumacis curationem aggredi oportebit.

Malignorum & contumaciũ ulcerum summus curationis scopus.

Itaque malignorum & difficulter cicatricem recipientium ulcerum, curationis summus scopus est, ualida citra demorsum exiccatio. Hæc enim ab alijs ulceribus hoc uno dißident, quòd medicamenta citra demorsum atque erosionem uehementer exiccantia desiderant.

Mordacia medicamenta quid efficiant.

Quæ enim mordendo ulcus, & manifestam in eo exasperationem excitãdo, dolorem inferunt, fluores, hoc est, humores ulceratis partibus influentes irritant, &

phlegmonas

phlegmonas concitant. Talis igitur pharmacorum materia, quoad eius fieri potest, ad dysepulota, id est, ægrè cicatricem admittentia, & cacoëthe, id est, maligna ulcera, inuenienda est, unde ulcus citra mordicationem & dolorem siccescat. Hæc autem non ita inuentu facilis statim uidebitur, si attentiùs rem ipsam fueris contemplatus. Vt enim generalem hunc scopum, nempe ualidam ulcerum desiccationem, assequaris, duo tibi alij scopi proponuntur: unus, ut id quod influit, regeras repellas'ue, si saltem qui ulceratis partibus influit succus, nec multò plus iusto, nec multò deterior sit: alter, ut quod affectæ parti inhæret, infixumq; est, discutias. Atque hæc contrariæ uires præstant. Siquidem influxum reprimunt, quæ sunt adstringentia pharmaca: digerunt, impacta iam exceptaq; trahendi potestate prædita. Porrò quæ adstringunt, ut plurimùm exasperant, atque hac occasione molesta sunt. Trahentia uerò, ac digerentia ex alto humiditates, non citra acrimoniam id efficiunt. At acrimoniam dolor aliquis necessario sequitur, ulceratam partem erodẽs: atque sic propter dolorem, quem exasperantia erodentiaq; concitant, humores (ut paulò antè dicebamus) ulceratis partibus influentes irritari, & ulcus phlegmone obsideri exediq; contingit. Ex quibus sanè dictis, colligitur ulceribus dysepulotis, id est, cicatricem difficulter recipientibus, præsidia inueniri non posse: & multò minus adhuc malignis, quæ Græca dictione cacoëthe suprà iam sæpius uocauimus. Quid ergo nobis agendum erit, ut talia ulcera cacoëthe, & dysepulota dicta, ad integram sanitatem perducantur? Deligenda sanè erunt pharmaca, quæ utraq; ui & facultate (nempe astri-

Duo alij scopi ad summum, & generalem scopum assequendũ necessarij.

Repellendum quod influit.

Digerendum quod iam parti inhæsit.

Medicamẽta dysepulotis & ma

ligni ulceribus sanandis accommoda.

pe adstrictoria & digerente) polleant, atque ita quod influit, repellant: quod uerò iam affectæ parti inhæsit, discutiant. His itaque mixta facultate præditis medicamentis, ulcera, de quibus nobis in præsentia sermo est, citra erosionem demorsum'ue, ut res expostulat, desiccabis. Cæterùm tametsi medicamentum ex ambobus compositum, erodente puta & adstringente, necessariò ualidum existat: sordes tamen & humiditatis copia id genus ulceribus incumbens, ueluti propugnacula quædam ulceratis particulis facta, rosionem ualentibus pharmacis adimunt, soluuntq;. Porrò artificio hac in re potius (ut uidetur) uti debebit medicus, quàm experimento inniti: nempe quòd sciat rationalis medicus ulcus non alia medicamentorum uirtute curari, quàm dum affecta pars eam siccitatem consequatur, quàm in naturali statu sita possidebat. Quod factum intelligimus, ubi neque tenuis amplius sanies influat, neque pus producatur. Hanc autem dispositionem ulcera nanciscentur, quo dicebamus modo siccescentia, hoc est, adstricta, discussaq;. Dein ubi sicca quidẽ fuerint, uerùm sordida adhuc appareant, detersorijs pharmacis repurgantur. Cæterùm cùm manifestò constet omnibus in artis operibus exercitatis, rationem sine operum exploratione probabilem nõ esse, medicus diligenter attendere debet, quem effectum medicamentum ulceri adhibitum, quotiescunque ipsum soluerit, in particula ulcerata præstiterit, quantum scilicet humiditatis in ulcere desiccauerit, uel si etiam sordes adsit, quantum indè absterserit. Sed & animum intendere oportet, utrùm ulcus carne quæ subest exesa ac colliquescente, sordidum euaserit, an quia medicamen sor-

Lib. 4. comp. secundũ genera.

Diligenter inspiciendum, unde sordes in ulcere enata sit.

dibus

dibus auferendis aptum requirat, impositum uerò tale non sit. Quod nimirùm medicis etiam bonis (Galeno attestante) existimatis, nonnunquàm imposuit, ac nostris quoque chirurgis quotidiè adhuc imponit. Vbi enim ulcus post unam aut alteram medicamenti appositionem sordidius cõspexerint, statim non cogitantes, an id ex rosione pharmaci acciderit, ad abstersoriũ ualentius acriusq; se conferunt: undè iterùm ulcus erosum ex æquo sordidum, uel etiam magis adhuc altera solutione uisitur. Carne enim id fœdatur, à medicamento colliquata: nam ita in prauam saniem degenerat. Quicquid autem in his ipsis tenuioris substantiæ est, à pharmaco difflatur, reliquum ibidem ulceribus infixum, sordes ipsis redditur.

Nõ unũ idemq; medicamentum omnibus corporibus mederi potest.

Cæterùm cùm ampla sit latitudo utrinque in eo, quòd alterum ulcus altero magis minus'ue dysepulotum, malignumq; sit, corporaq; omnia, quibus mederi cogimur, nõ eandem omninò temperaturam ac dispositionem habeant, sed alia uitioso succo, alia plethora laborent, quædam dura & robusta sint, quædam uerò tenera & mollia, atque ad sentiendum insigniter habilia: fieri non potest, ut uno eodemq; medicamento omnibus indifferẽter dysepulotis & malignis ulceribus, quæuis corpora occupantibus, medeamur: sed tantum medicantium pharmacorum (ut Gal. ait) esse numerum oportet, quantus ipsorum quoq; ulcerum extiterit.

Lib. 4. κατὰ γέν.

Quæ in curandis malignis ulceribus præcipuè consideranda.

Ergo in curandis eiusmodi ulceribus ægrè sanabilibus, supposita eorum natura, & maiori cuiusque minori'ue à naturali habitu recessu, laborantis cuiusque corporis habitus ac dispositio diligenti animaduersione erit consideranda. Deindè cuiusq; medicamenti tam simplicis quàm cõpositi, uis & facultas

ad amussim

ad amussim ediscenda. Quæ scilicet desiccant, non tamen ulceris sordes abstergunt: item quæ abstergũt quidem, non tamen probè desiccant, ac quæ utrunque etiã possunt efficere. Sed & accuratè prospiciendum est, ex quoto quodque medicamentum ordine existat, hoc est, an imbecillum, an moderatum, an ualidum. Atque in uno quoque ordine maioris minorísue ratio attendenda erit. Quod maximũ Galeno censetur, inter ea, quæ ad horum ulcerum curationem pertinent, neglectum tamen (inquit) plærisque medicinalis materiæ scriptoribus. Nam hi solas uniuersales ipsius uires dicere studuerunt: inter quos fuit & Dioscorides, quem nulli eorum, qui in eadem quasi harena desudarũt, hoc est, de medicinali materia scripserunt, secundum esse, uel Galeni ipsius testimonio quisquam dixerit. Sed & qui composita medicamenta tradiderunt, de ijs indeterminatè, et citra distinctionem scripserunt. Neque enim uirtutem ipsius medicamenti, an scilicet ualidissimum, an moderatum, uel imbecillum esset, explicuerunt: neque difficultatis, aut malignitatis latitudinem ipsorum ulcerum, aut naturam habitumúe corporum ulcere laborantium expresserunt. Qua nimirum distinctione omissa, permultos medicos & chirurgos, interdùm benè, interdùm malè, ipsis pharmacis, quæ posteris scripto reliquerunt, uti contingit: ideoq; nonnunquàm scopum mirificè adsequi, interim ab illo errare, aliò delabentes. Itaque non iniuria tam ueteres, ut Andromachus, Crito, Asclepiades, quàm recentiores scriptores accusandi ueniunt, qui sine ulla distinctione remedia scripserunt ad dysepulota, id est, cicatricem difficulter recipientia: item ad cacoëthe, id est, malefica, siue maligna,

Dioscorides.

Qui de medicamentis indeterminatè, & citra distinctionē scripserunt, erroris occasionem alijs dederunt.

ligna, & contumacia ulcera: plurima enim ex ijs sunt uirtute inuicem longè diuersa. Siquidem nonnulla horum uehementiora sunt, alia moderatiora, quædã uerò imbecilliora. Adde, quòd & talia ulcera (ut diximus) magis, alia minus dysepulota, & difficilia, malignaq; sunt. Sed nec corpora omnia eius generis ulceribus scatentia, eiusdem prorsus (ut paulò antè dicebamus) naturæ ac dispositionis reperiuntur. Quare neq; eadem omninò medicamenta desiderant. Itaque ad maligniora ulcera, & corpora duriora ac robustiora, ualentioribus utendum erit remedijs: ad mediocria uerò, & molliores ac delicatiores corporum habitus, imbecillioribus. Meritò igitur (ut initio quarti libri de compositione medica. κατὰ γένη scribit Galenus) omnes, qui unum duntaxat medicamẽtum ulceribus malignis cicatricem inducere promittentes habent, successu crebro frustrantur. Nam duo (minimùm) quæ idem pollicentur, eademq; facultatem ostendunt, diuersa alioquin inter se non simpliciter maioris minorisq;, uerùm (ut inquit ille) maximi ac minimi ratione in promptu adesse illi conuenit, qui omnia id genus uitio curare prosuerit. Nos itaque deinceps pharmaca, primùm quidem simplicia, deinde composita recensebimus, ac etiã seriatim enumerabimus, quæ ulcera (de quibus nobis hic sermo est) citra demorsum, & manifestam exasperationẽ exiccare possunt. Cæterùm cùm uariè (ut iam sæpius dictum est) inter se differant, in eo quòd magis minus'ue siccent, expressam eorum mentionem faciemus, quæ ualidè ac uehementer, quæ moderatè, & quæ obscuriùs seu imbecilliùs exiccent, à metallicis, Galenum secuti, incipientes: quibus etiam terræ species adnumerãtur.

Ordo dicendorum.

Moderatè ſiccãtia ſimplicia.
Lemnium ſigillum.
Cadmia.

numerãtur. Siccant igitur modicè lẽnia ſphragis, ſiue lemnium ſigillum, ita quidem cognominatũ ob impreſſam illi ſphragida, hoc eſt, ſigillum Dianæ *ſacrum: nos & terram ſigillatam eam uocamus.* Et *cadmia, quam climiam & cathimiam nuncupant.* Hæc *autem pluribus deinceps diebus ſub canis feruore ex aceto trita, aut uino planè giluo, & ſubſtantia pellucido, facultatem acquirit magis ſiccantem.* Quòd *ſi ex acri aceto teratur, ſiccataq́; reponatur, ulceribus ualdè etiã magnis,* Galeno & Aëtio *commodè inſpergitur.* Valentius *cadmia & lemnio ſigillo, hoc eſt, terra ſigillata, pharmacum eſt chalcitis (quæ ſpecies eſt uitreoli, apud* Arabes *colcotar, chalcadis, & zegi nuncupata) combuſta, in cadmiæq́; morem trita, atque in puluerem redacta, & poſteà exiccata.* Nam *cruda, hoc eſt, ignem non experta, tanta pollet efficacia, ut iam cruſtas inducat.* Lota *quàm uſta minus deſiccat, minusq́; mordax reperitur.* Perſimile *quoque medicamentum eſt ærugo cremata, quæ & æris ærugo etiam dicitur, & uulgò hodiè ab omnibus uiride æris.* Non *combuſta autem nimis efficax medicamen eſt, ſicuti & chalcitis, quæ ignem non experta eſt.* Verùm *hæc (chalcitis inquam) nonnihil etiam adſtringit, & ea multò magis adhuc chalcanthum, id eſt, atramentum ſutorium, quod inter metalla maximè ſiccat.* Miſy *autem & ſωri chalcitidi genere cognata ſunt, ex una, ut ita cum* Galeno *dicam, radice producta.* Itaque *tria hæc (quæ ſub uitreoli genere comprehenduntur) maioris tantùm, & minoris ratione differunt.* Stibi *ſiue ſtibium, quod* Græ*cis* ſίμμι, *uulgò autem in officinis antimoniũ dicitur, magis quàm ſωri deſiccat, et adſtringit.* Porrò *diphry-*

Chalcitis.

Aerugo.

Chalcanthum.
Miſy.
Sωri.

Stibi uel ſtibiũ, uulgò antimonium.
Diphryges.

ges

ges appellatum pharmacum, ulceribus ægrè humiditatis uitio ad cicatricem uenientibus aptißimum est. Validè enim deſiccat, tametſi modicè mordax ſit. Adhæc præter acrem tum qualitatem, tum potentiam, uim habet adſtrictoriam: quas tamen utraſque fortiores, & chalcitis cruda, & chalcanthum, id eſt, atramentum ſutorium, repræſentat. Omne quoque aluminis genus ulcera exquiſitè deſiccat, & generosè adſtringit. Vnde nemo (inquit Galenus) ſolis his ad ulcera utitur, ſicuti nec cruda chalcitide, & ærugine: uſta uerò & hæc, & miſy utilia ſunt: ut elota morſum quidem remittunt, uerùm minus ſiccant. Illud enim metallicis omnibus commune eſt, quòd cõbuſtis elotisq; eroſio, quæ priùs adfuit, edomatur, ac interit. Quamobrem his ſic crematis & lotis uti quidem licebit in pueris, eunuchis, mulieribusq;, præſertim candidis: imò etiam & uiris, qui cute alba uiſuntur, et molli carne natura ſunt præditi. Item in eis, qui ad ſentiendum habiles admodùm ſunt, & plethora, uitioſoq; ſucco laborant. Taliũ enim corpora facilè ex morſu, ſeu roſione phlegmonem acceerſunt. Itaque cùm permulta corpora, quibus mederi cogimur, unam quandam diſpoſitionem habeant, qua uehementem commorſum ferendo non ſunt, tutius eſt lotis, quàm non lotis uti. Cæterùm alia, præter hæc metallica ſuperiùs commemorata, plurima adhuc ſimplicia ſunt pharmaca, quæ malignis ulceribus curandis ſunt idonea. Sarcocolla nanque, & ichthyocolla, id eſt, gluten piſcium, & his magis adhuc chryſocolla, quàm auri glutinum appellant, tali facultate prædita ſunt. Huc etiam optimè faciunt, plumbum combuſtum, plumbiq; recrementum, quod σκωρίαν μολύβδου *Græci*

Alumen.

Eroſio metallicis per cõbuſtionem edomatur.

Tutius eſt lotis metallicis, quàm non lotis uti.

Sarcocolla.
Ichthyocolla.
Chryſocolla.

Plumbum combuſtum.

Scoria plumbi. *Squāma ferri.* *Squamma æris.*

Græci uocant, & uulgus cacaturam. Siccat & ferri squamma, præsertim stomomatis, id est, partis ipsius squāmæ subtilioris: hæc enim probè siccat. Porrò æris squamma, ex malleorum percußionibus decussa, quæ Græcè λεπὶς χαλκοῦ, uulgò autem batitura æris dicitur, præter quòd siccat, etiam abstergit purgatq́; Galeno & Aëtio, unde pura quoque ulcera efficit, quod reliquæ squammæ præstare non possunt. Itaque si hæc omnia medicamenta arida ulceribus malignis ac contumacibus insperseris, mirificè (inquit Galenus) uidebis citra erosionem ea desiccari, sicut ubi buccinorum,

Ostracordermorum testæ concrematæ.

purpurarumq́;, ostreorū, sepiarum, aliorumq́; id genus ostracordermorum piscium testas concrematas, & (ut

Vitrum combustum.

addit Aëtius) lotas adhibueris. Vitrum combustum leuiter ac sine morsu exiccat, hinc dysepulotis, id est, cicatricem difficulter admittentibus, non item malignis, ac rebellibus conducit: quippe minus exiccat, quàm illa requirunt.

Galla omphacitis. *Malicorium.*

Cæterùm galla omphacitis, hoc est, immatura: & malicoria, id est, mali Punici cortices seu putamina, cremata, & arida apposita, ad malefica & quæ malè coalescunt ulcera, efficacißimum medicamentum deprehenditur. Hæc enim non solùm siccandi, sed etiam adstringendi potestatem habent.

Cortex capparis. *Affatim exiccantia.*

Cortex etiam capparis tritus, & aridus, malefico & putrido ulceri utilißimè imponitur Aëtio. Malum terræ, quod Græci aristolochiam appellant, iris, acorum, arthemisia, panacis radix, argemone, chamæleontis nigri radix, cyperum, dracunculus, & gladiolus, affatim exiccant Galeno. His euidentiùs adhuc centaurium, & poliū: quibus

Terra eretbrias *Cambil.*

paulò imbecillior est terra nomine ereuthrias, quæ Auicēnæ et alijs sectæ Arabicæ scriptoribus, cābil nominatur.

minatur. Talis sanè medicamentorum simplicium, ad dysepulota ulcera, maligna ac contumacia, materies existit, quibus & humorum fluxionem intercipere, & locum ulceratum ualenter, citra demorsum tamen atq; erosionem, exiccare poßis. Quomodò autem simplicibus eiusmodi medicamentis siccis modò cōmemoratis, in ulceribus ad cicatricem ægrè uenientibus, et malignis utendum sit, ex Galeno & Aëtio requirendū est. Porrò ex his suprà memoratis simplicibus pharmacis, Gale. lib. 4. de compositione medicamentorum secundum genera, uarias remediorum formulas, nempe cerata, unguenta, emplastra, & pulueres conficit, quæ ad eiusmodi maligna, & ægrè ad cicatricem uenientia ulcera, mirè proficiunt. Ex cuius quidem scriptis Auicennas formulam unam medicamenti desumpsit, quam magnoperè Guido à Cauliaco, & illius ætatis chirurgi celebrarunt. Recipit autem cadmiæ, aluminis, chrysocollæ, id est, glutini auri, singulorum partes octo, floris æris, qui sponte ex ære prosilit, et corticis æris, hoc est, æruginis, quæ in officinis uiride æris nominatur, & Græcis ἰὸμ ξυστὸμ, ustorum, ana partem unam, gummi cupreßi partes quatuor, ceræ, olei rosacei, aut myrtini, ana quantum satis esse uidebitur, fiat unguentum. Cæterùm, cùm unum omnibus medicamentū (ut frequenter dictum est) commodè adaptari non poßit, tutiorq; sit leniorum pharmacorum usus, mordaciorū uerò periculosior, cōposita medicamenta distinctè hoc loco describam, quæ ad dysepulota, id est, cicatricem difficulter recipientia, inueterata, contumacia, maligna, & chironia ulcera, ex Galeni sententia bene faciunt:

Vnguentū Auicen. longè optimum.

Aerugo, uel æris ærugo, est uiride æris.

Lib. 4. de composit. medicam. κατὰ γένη.

ciunt: primumq; mitiora ac moderatiora referam, deinde ualidiora, ac potentiora subijciam.

Andromachi emplastrũ ad ulcera dysepulota, id est, ægrè ad cicatricem uenientia, sed nondùm maligna, quod probatur Galeno.

Diphrygis denariûm pondo quatuordecim, argenti spumæ denariûm pondo quadraginta, ceræ denariûm pondo quinquaginta trium; olei myrtei pondo unciæ decem.

Aliud eiusdem generis mitissimum & lenissimum.

E Loti plumbi denariûm pondo duûm, spodij denariûm pondo quatuor, cadmiæ tantundem, diphrygis denarij pondo unius. Ea omnia excipiantur terebinthinæ denarijs sex.

Aliud ciatricem obducens, imbecillius autem, quàm ut cacoethe persanet.

Compositio hæc capit, molybdenæ, id est, plumbaginis, drachmas quinque & uiginti, diphrygis drachmas quatuor, sorios aut uitreoli drachmas duas & semissem, misyos tosti drachmas duas, terebinthinæ drachmas nouem, ceræ & myrtei utriusque drachmas decẽ. Porrò in omnibus eius notæ pharmacis, illa quæ liquari possunt, liquefacta & refrigerata, deindè rasa, siccis diligenter in puluerem redactis admisceto. Nam si liquida ipsis affundas, sæpe fient grumi ceræ modò, maximè cùm frigus fuerit. In sole feruenti si mixtura fiat, licet ea superfundere: mouendo uehementer rudicula primùm, deindè cochleari. Præstat autem in hisce omnibus (inquit Galenus) rudiculam palmæ esse ramusculum.

Aliud medicamen epuloticum, id est, cicatricem ducens, optimum, quod διὰ λαδάνου, id est, ex ladano inscribitur: ad Critonem relatum, callosis, ueteribus, & curatu difficilibus ulceribus apprime idoneum.

Picis aridæ denariûm pondo uiginti quinque, æruginis rasæ denariûm pondo octo, æris combusti denariûm pondo quinque, squammæ rubræ denariûm pōdo octo, ladani uncias tres, uini optimi sextarium semis, quod capit uncias duodecim Oribasio. (Conuenit etiam hoc medicamentum prætumidis ulceribus, & cauis. Deligatum uerò membrum in diem quartum continēdum est.) Argenti spumam & oleum coquito, donec aliquam spißitudinem accipiāt: deindè squammā æris, æruginē dum cōfluxerint, ut colorem bonum acquirāt, mox picem adijcito. Posteaquàm refrigeratum fuerit, ladanum ex uino tritum: obseruans, ne ex hoc adiecto, efferuescat. Postremò supra moderatum ignem unita confundito subigitoq́;.

Mediocre medicamentum ad moderatè maligna ulcera idoneum.

Accipe æris cōbusti, et æruginis, utriusq; unc. unā, aluminis scißi, uel scißilis (quod uulgò in officinis alumen de pluma appellatur) semunciam, ceræ uncias duas semis: hoc pharmacum temperatum est, & medium facultate. Porrò minus mordebit medicamentum, leneq; prorsus efficietur, si loco aluminis scißilis diphrygem acceperis, & æruginem combustam apposueris. Quòd si expurgare sordes statueris, æris squammæ semuncia addetur. Hæc autē pingui cera & recēti excipienda sunt. Quòd si siccior paulò fuerit, quàm ut commemorata excipiat, temperandum est oleum

myrteum, quo mollescat, uel melinum, quod oleum de cydonijs appellant: uel ricininum, quod uulgo in officinis oleum de cherua nominatur: uel omotribes uetus. Aut si omninò nihil oleosum medicaméto adhibere placet, laricem resinam admisceto: cuius si copia nõ est, terebinthinam assumito.

Aliud ualidius medicamẽtum ad chironia ulcera, id est, non mediocriter, sed maximè maligna contumaciáq;, ex Asclepiade.

Platysma.

A Eris squammæ, & æruginis rasæ, utriusque pondo unciam, ceræ selibram, hoc est, uncias sex, resinæ laricis, uel si eius copia non est terebinthinæ pondo unc. & semissem. Ea quæ liquari possunt aridis affunduntur. Quibus acceptis, ac curiosè mollitis utitor. Item platysma (hoc est, linteum latum, cui emplastrum illitum sit) exiguum soli affectæ parti, ut ulcus tantùm comprehendat, inijcito. Cæterùm ambientes particulas, pharmaco quod phlegmonem arceat, circundare oportet, atque inter curandum tertio quoque die soluere expedit, deindè fomentis mitigare, ipsumq; emplastrum, quòd à latitudine platysma uocatur, abluẽdo emollire, ac rursus (ut iam suprà diximus) imponere, donec cicatricem inducere incipiat. Porrò mediam, ac (ut Galenus ait) symmetriam habebit temperiem, ut etiam modicè maligna curet, si non tripla, ut in præcedenti descriptione, sed quadrupla ceræ portio metallicis, squammæ scilicet & ærugini, commixta fuerit. Sed moderatius adhuc extiterit, si quincupla adijciatur, ut nondum cacoëthe, sed ægrè cicatricem ducẽtia persanet. Itaque cùm auxilium ad alquid spectet, ac mollius pharmacum ad moderatiora cacoëthe, id

est, malefica, magis quàm uehementius conducat, satius fuerit in ulceribus non ita malignis & contumacibus, ceram quadruplam, uel quincuplam amborum simul metallicorum esse, ut rectè Gal. admonuit.

Aliud pharmacum uehemens & mitigatorium ad cacoëthe, Andromachi.

CEræ tyrrhenicæ (uel eius loco pinguis & recentis, optimæ) drach. octo, seui taurini, terebinthinæ, plumbi usti, singulorũ drachmas quatuor, linamentis excepto utitor.

Ad desperata ulcera, quorum scilicet curationem plerique aggressi, non absoluerunt, sed tanquã ab insanabilibus destitere, emplastrum admirandum, cui (autore Galeno,) cùm propter alia, tum quoniam longo experimento probatũ est, multùm confidere oporteat.

SOrios, cuius loco uitriolum sumi potest, drach. uiginti quatuor, aluminis scissilis, quod uulgò alumẽ de pluma nominant: calcis uiuæ, malicorij, id est, corticis mali granati: singulorum drachmas sexdecim, thuris, gallarum immaturarum, utriusque drachmas uigintiduas, ceræ drachmas cẽtum uiginti, seui uitulini, uel si eius copia non sit, ueteris suilli, quam axungiam uocant: drachmas centum sexaginta, olei ueteris heminam, hoc est, uncias nouem. (Aëtius assumit olei antiqui libram unam.) Arida trita, & tenuissimo cribro excussa, denuò simul terito. Quæ deinde, his quæ liquari oportet liquatis, & ab igne remotis, permisceto. Cumq; omnia probè unita fuerint, alumen, thus, sori, calcem, singula prius è uino adstringenti trita adijcito, & utitor. Dum Galenus medicamentum hoc con-

In codice Græ. Gal. & Aëtij, hæc põdera reperiuntur.

Hemina, Græcis cotyle dicta, continet olei unc. 9 uini 10.

 ficeret,

ficeret, oleum & adipem quadraginta annorum adijciebat, atque ita semper diuturna ulcera, præter modum maligna ac deplorata, opinione meliùs sanauit. Eius autem generis sunt ea, à quibus pars affecta in tam uitiosum ac deprauatum habitum ducitur, ut sanguinem probè etiam coctum, qui ad eam nutriendi causa defertur, mutet corrũpatq́;, uel id quod influit, adeò cacochymum existit, ut etiam si pars nihil passa fuerit, ab illo certè ipso solo erodatur. Hoc itaque medicamento quod noxium est, transmutatur, atque discutitur. Satius autem fuerit cacochymiam priùs conuenienti medicamẽto expurgare, deinde (ut suprà monuimus) ulceris curationem aggredi.

Aliud Galeni, ad chironia ulcera in mollibus corporibus.

Ceræ libram unam, cerussæ uncias octo, rosacei libram unam, salis ammoniaci uncias quatuor, squammæ æris uncias duas, thuris, aluminis, æruginis, malicorij, calcis uiuæ, singulorum unciam unam: quæ liquari debent, liquata & frigefacta, aridis è uino tritis admisceto, atque placidiori igne decoquito. Cæterùm innumeræ propemodùm aliæ formulæ compositorum medic. ex ueterum scriptis à Gal. lib. 4. de comp. medic. secundum genera, referuntur, quæ ad dysepulota, cacoëthe, inueterata, & chironia ulcera persananda apprimè idonea sunt. Ex illo igitur libro, ueluti è sylua quadam remediorum, rationalis quisque medicus, & qui methodum ab eo illic traditam artificiose didicerit, idoneam ulceri, quod curandum suscepit, remedij formulam sibi deligere poterit, atque hac solus uti sciet. Porrò nonnullas, easdemq́; ex ipsis præcipuas,

cipuus, exempli gratia hoc loco adscripsimus, quò magis lectori ad manum essent, & in particularibus, non uniuersalibus solis contentus, exerceretur. Sed iam tempus est, quartam curandorum ulcerum in uniuersum intentionem persequamur. Quarta igitur intentio curandorum ulcerum cum alijs dispositiontibus complicatorum, quæ ablata, & (ut loquuntur) rectificata dispositione agglutinationi seu consolidationi repugnante, loci ulcerati curationem nos aggredi debere suadet, ijsdem omninò intentionibus & modis perficitur, qui suprà dicti sunt in curatione uulnerum concauorum, in quibus substantiæ aliqua deperditio facta est. Proinde methodus ac curandi ratio, quæ illic à nobis tradita est, in memoriam reuocanda erit. Itaque cùm tanta sit curationis ulcerum, cum uulnerum atque etiam apostematum curatione communitas ac conuenientia, nil mirum si Galenus multis locis, eorum tractationem ac doctrinam commiscuerit. Cæterùm his ita ad umbilicum deductis, tempestiuũ est, de proprijs ac (ut dicunt) famosis ulcerum differentijs pertractemus, inter quas primùm se offert ulcus, quod uirulentũ & corrosiuum appellitant.

Quarta intentio curandorum ulcerum.

De proprijs ac (ut loquuntur) magis famosis ulcerum differentijs, & primò de ulcere uirulento, & corrosiuo, quod Græcis nomodes, id est, exedens appellatur. Cap. XV.

Qvid sit ulcus uirulentum seu saniosum, & ulcus corrosiuum siue arrodens, quid item ambulatiuum & depascens siue manducans,

ducans, quod Græci νομὴν appellant; & quomodo hæc inuicem dißideant, in definitionibus differentiarum ulcerum, abundè est explicatum. Causæ. Excitantur autē *eiusmodi ulcera à prauis humoribus, sed præsertim biliosis, acribus, & mordacibus, qui propter adustionem, cacoëthiam quandam, hoc est, malignitatem acquirunt.* Atque *hæc magna ex parte oriuntur post herpetas, & prurientes pustulas, quas acris, & biliosus humor excitauit: atque etiam post uulnera, quæ mordacibus medicamentis exacerbata atque irritata fuêre.*

Curatio ulceris exedentis. *Cæterum ut ad perfectam sanationem perducantur eiusmodi ulcera, triplici egent auxiliorum genere, sicuti & pleraque alia, nempe uictus ratione proba, & conuenienti purgatione, quæ succo prauo, acri, & erosionem in affecta particula excitanti, sit accommoda, & localibus remedijs.*

Hypothesis ex lib. 4. Ther. *Age igitur, esto aliquis qui sanus quidem sit, hoc est, omnia naturæ munia inculpate exerceat, sed ex scabenda de repente quapiam particula, ueluti brachio, pustulam statim excitarit, mox eadem ipsa particula iterùm atque iterùm pruritu uexetur, pustulaq; dirupta ulcus decolor & inæqualiter erosum gignatur, atque hæc in tribus quatuor'ue diebus à principio inciderint.* Hac itaque *hypothesi posita, dicat mihi hoc loco quispiam, quonam pacto sanare huiusmodi ulcus conueniat.* Certè *ut eius curationē feliciter assequaris, imprimis qualis sit totius corporis tali ulcere laborātis affectus, statim tibi erit cōsiderandum.* Inuenies *nanq; tū ex ulceris ipsius symptomatis, id est, accidētibus, tū ex notis quas totū corpus præ se feret, cuius maximè generis sit is qui redundat succus.* Atq; *hunc (si* Gale. *consiliū sequaris) idoneo purgante*

medicamento

medicamēto protinus educes, nec protrahes, dum totus hominis cubitus affectū quendā contumacē rebellemq; curationi cōtrahat, quēadmodū facere solebant Thessali sectatores, ipsius uidelicet præcepta mordicus obseruātes. Præcipitur nanq; ab omnibus ferè (inquit Gal.) antiquis medicis, quicūque ratione quadā ac methodo de ulcerū curatione scripserūt, causas quæ illa creant abscindendas esse, æquè profectò ut cæterorum omniū morborum. Itaquehoc tibi tanquàm commune præceptum esto, omninò in omnibus morbis nedum ulceribus, in quibus effectrix causa adhuc manet, ab hac inchoandum curationem esse. Hinc rectè monebat Gal. lib. 13. meth. med. digerentia, hoc est, resoluentia, seu discutientia medicamenta, nequaquàm particulis quibusdam applicanda esse, ubi redundantia in toto corpore aut superiacente particula subest. Quippe quòd hæc sic admota implerent potius quàm educerent. Itaque tunc à totius corporis, aut superabundantiæ mittentis particulæ superiacentis uacuatione incipienda curatio est. Deindè euaporante auxilio utendum. Facta igitur totius corporis, ut decet euacuatione, (ut factum quondam fuit in Romana quadam illustri muliere, quæ herpetem esthiomenum, id est, exedentem, in malleolo primùm habebat, qui tandem ad bubones usque ascēderat) ad curationem particularis affectus, hoc est, ipsius ulceris arrodentis deueniendum erit. Ergo si particulam exulceratam atq; arrosam, supra modum calefactam uideris, ipsam statim frigidis stypticis desiccantibus refrigerabis. Commodè autem feceris, si ulcus ipsum, & particulam totam ulceratam aqua aluminosa ablueris: hæc enim ablutio magno usui talibus ulce=

A purgatione incipienda curatio.

Lib. 4. The.

Cōmune de digerentibus præceptum.

Particularis curatio ulceris arrodentis.

Aquæ aluminosæ.

 bus ulce=

Repellentia & ſiccantia.

bus ulceribus eſſe ſolet. Quippe quæ influentes humores potenter repellat, & ſiccandi facultatem obtineat, ut autor eſt Auicennas. Poteris etiam affectum locum irrigare, uel aqua plantaginis & roſarum, uel aqua in qua ferrum candens extinctum fuerit, aut etiam decocto cyperi, myrobalanorum, cupreßi, plantaginis, mali corij, balauſtij, quod flos eſt mali Punici ſylueſtris: & conſimilium. Vt autem ab ingruentibus defluxionibus, ſeu ab iniuria influentium humorum, ulcerata particula uindicetur, optimum fuerit circumiacentes partes

Bolus armenia.

unguento ex bolo Armenia illinere. In medio uerò ulceris, puluis aliquis, qui uim deſiccandi habeat apponendus erit, ut ex lithargyro, plumbo uſto, pompholyge, quæ uulgò tutia dicitur: antimonio, quod ſtimmi & ſtibium Græcè dicitur: ære combuſto, corallio, lapide

Puluis exiccatorius.

hæmatite, ſpodio, lotis. Atque etiam ſidijs, id eſt, corticibus mali Granati, myrobalanis, et id genus alijs. Item pannorum laciniæ in linamenta formatæ, ſiue plagulæ,

Horum unguentorum formulæ & compoſitiones lib. 6. deſcribuntur.

quæ & ſplenia Græcis dicuntur, unguento albo Rhaſis illitæ, aut unguento quod ſextam partē lithargyri recipiat, in quo omnes conſentiunt, uel unguento quod diapompholygos nuncupatur, ſupra ulcus ipſum dandæ ſunt. Cæterùm ſupra eiuſmodi pulueres ac linamenta ulceri impoſita, puluillus ſeu puluinus aliquis, quem plumaceolum uocant, poſca aquoſa imbutus, adhibendus erit: deindè conueniens deligatura, quam exprimentem nominant, cuius ſuprà in tractatu de

Nota de plumbea lamina.

uulneribus meminimus. Guido à Cauliaco in talibus ulceribus ſolebat poſt lotionē abſque aliquo, hoc eſt, nullo alio adhibito auxilio, ponere laminā plumbi tenuem perforatam, in qua uirtus argenti uiui, cum aqua plan-

taginis

taginis erat infixa, & ligare. ligatura exprimēte, quod non est (inquit) fas loqui propter idiotas. Itaque tria hæc, molybdos, id est, plumbum, aqua aluminosa, & deligatura decenter facta, miram ac ferè incredibilem uim habent in sanandis eiusmodi ulceribus. Porrò deligaturam talem esse conueniet, quæ ad usum magis, quàm ad elegantem formam cōducat: hæc autem duobus modis fit; nēpe uel unico uinculo seu fascia una, uel duabus. Itaq; si una tantū fascia fuerit, principio eius uersus superiorem ulceris partē statuto nectenda erit, siue sura, siue genu, siue malleolus, siue cubitus, siue manus summa, aut alia quæuis pars laborauerit. At si duabus fascijs uti malueris, quemadmodùm in fracturis fieri solet, altera à parte affecta, hoc est, ab ipso ulcere, ad superiorem regionem feretur, altera deorsum priùs ducetur; mox in superiore parte desinet, eo uidelicet loco quo prior incepit. Cæterùm præter reliqua commoda, quæ ex hac deligatione proueniunt, illud etiam accedet, quòd ulcera quæ ob rotunditatem coalescere nequeunt, oblonga reddentur. Solutio autem non singulis diebus; sed alternis facienda est. Neque in solutione ulcus aqua inspergendum, sed molli linteolo, puro, & sicco, sanies detergenda. Quòd si partes ulceri adiacentes inflammari uideantur, et iam phlegmonôdes quippiam repræsentent, platysmati exteriùs plurimo spatio liquidum medicamentum illinere oportet, quale est Galeni phœnicinum, hoc est, è palmulis confectum, uel aliquod simile non quidem quocunque contingerit dilutum, sed uino adstringente, quantùm imbibi poterit. Sitq; oleum quod adijcitur refrigerans, & adstringens, cuiusmodi sunt myrteum,

Deligatura duplex.

Deligatura alternis diebus soluenda.

Si partes adiacentes inflammentur.

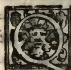
Olea refrigerantia. & adstringentia.

myrteum, & melinum. Quòd si hæc non adsint,
omphacinum, & omotribes nominatum adhibebis.
Si durities adsit.
At si durities circa partes ulceri adiacentes apparue=
rit, ipsum phœnicinum, seu emplastrum è palmu=
lis, oleo ueteris, aut ricinino (quod officinæ oleum
de cherua nominant) diluendum est. Tutiusq; fuerit
superpositæ regioni, quodpiam ex medicamentis re=
pellentibus liquidis adhibere, quò si quid uel prauum,
uel plusquàm par est influat, regeratur. Atque id
maximè, cùm in crure ulcus obortum, superpositam
uenam uaricosam habeat. Quæ dum magna est, ac
sanguinem nec colore rubrum, nec probum, sed atrio=
rem & melancholicum continere uidetur, excidenda,
Si erosio non cedat medicamentis.
ut priùs diximus, auferendaq; est. Cæterùm si ul=
cera eiusmodi admota medicamenta contemnant, in
diesq; magis atque magis erosio serpat, & augeatur,
corpus subindè à uitiosis succis repurgandum erit,
continensq; ipsa seu (ut uocant) coniuncta materia de=
pascens atque arrodens, inustione seu cauterio (ut lo=
quuntur) actuali absumenda & desiccanda ueniet, mo=
dò laborans id genus auxilij tutum, atque utile, cæte=
risq; alijs longè præstantius, non reformidet, ac re=
Vstio.
nuat. Quòd si ferrum candens ob timiditatem, aut de=
licatam nimis naturam pati, atque admittere nolue=
rit, medicamenta acriora, & quæ ignis uires habeant
Pastilli caustici.
admouebis, cuiusmodi sunt pastilli Andronis, Musæ,
aut Pasionis, in tractatu de tumoribus præter natu=
ram descripti: uel trochisci asphodelorum, aut qui ca=
lidicon nominantur, quorum formulæ ac descriptio=
nes libro sexto referuntur. His etiam attramentum
scriptorium, quod & incaustum uocant, magna uti=
litate

litate admouetur. Quòd si hæc parùm profecerint, arsenicum, quod sublimatum nominant, modica tamen (ut alibi dictum est) quantitate, tuto adhiberi potest. Locus autem ambiens, hoc est, circumpositæ ulceri partes, interim refrigerantibus perpetuò muniendus erit, ne tam uehementibus admotis præsidijs, fluxio irritetur. Porrò si ne his quidem tam potentibus auxilijs malum aliquando uictum fuerit, nec erosio ipsa depascens quouis modo sisti possit, membrum amputare necessarium est, ut uoluit Auicennas.

Arsenicum.

De sordidi & putris ulceris curatione. Cap. XVI.

QVID *sit ulcus sordidum, quod Græci rhyparon uocant: quid item putrefactum ulcus dicatur, suprà diffiniuimus. Porrò sordidum, & putrefactum ulcus Guidoni dicitur, quod sui malicia (ut eius uerbis utar) putrefacit membrum, dimittendo uiscositatem, aut carnem mollem, siue (inquit) crustosam, fœtidam, à qua fumus eleuatur fœtidus, & cadauerosus. Ac tale quidem ulcus fraudulentum etiam appellant. Cæterùm si eius malicia ulterius progrediatur, & serpat, in sphacelum (quem uulgus esthiomenum uocat) degenerat, & homini uitam adimit. Horum autem ulcerum causæ sunt, succi praui, craßi sanguinis naturam quodammodò resipiscentes, hoc est, sanguinei, qui feruore quodam uelut ebullientes, uenenositatem atque malignitatem quandam indipiscuntur. Et hæc quidem magna ex parte carbunculos maleficos, siue anthracas, abscessus, & uulnera malè curata, consequuntur. Porrò talium ulcerum curatio*

Vlcus sordidum & putre.

Vlcus fraudulentum.

Causæ ulcerum putrium & sordidorum.

Curandi ratio.

ratio consistit in proba uictus obseruatione, & euacuationibus accommodis, quibus corpus uniuersum ab excrementis, atque à natura alienis humoribus expurgetur. Vbi autem iam purum ab excrementitijs, atque à natura alienis humoribus corpus uniuersum tibi apparuerit, tum particula ipsa laborans, hoc est, ulcerata, cucurbitulis, scarificationibus, hirudinibus, atque epithematis siue fotibus, à corruptis ac deprauatis succis ipsam occupantibus, uindicanda erit, ut recte præcepit Auicennas. Post hæc uerò propriam ipsius ulceris curationem aggredieris.

Sordis ablutio.

Sordes igitur primò tibi abluenda erit, aut hydromelite quidem, aut marina aqua, uel si eius copia non est, salsa.

Vlceris mundificatio.

Deinde mundificandum ulcus, unguẽto uulgò Apostolorum dicto, aut eo quod Aegyptiacũ nominatur. Post hæc, quidam desuper adhuc dandum esse monent mundificatiuum aliud, ex absinthij succo, melle rosaceo, myrrha, & farina hordei compositum, & circumiacentes ulceri partes, unguento ex bolo Armenia illinunt, ac supra cætera prædicta puluillos, ex stupis canabinis studiosè pexis, aut ex lineis pannis leuibus, pusca aquosa (quod oxycratũ uocant) imbutos apponunt, atque alligant.

Si sordes in putredinem degeneret.

Si uerò sordes in putredinem, aut corruptionem degeneret, locus abluendus erit oxycrato, aut (ut uoluit Guido) aqua cineris, uel saponis. Deinde emplastrum ex carnibus piscium salsorum, farina orobi, & aristolochia longa, non autem rotunda, & scilla, omnibus ex uino coctis, & cum melle mixtis, superaccommodandum est.

Emplastrum Auicennæ.

Ad eandem intentionẽ Auicennas subsequens medicamentum scribit, multa (ut adfirmat) experientia comprobatum. Concipit tragacanthi rubri

 unciam

unciam unam, calcis uiuæ, aluminis, corticis granatorum, ana drach. sex, thuris, gallarũ, ana drach. quatuor, ceræ, olei, ana quod fuerit satis. Aliud. Vitrioli partes duodecim, chalcitis (quod & colcotar Arabes appellant) partes decem, tragacanthi partes nouem: coquantur in aceto, & ex eis fiat linimentũ. Ac semper quidem unguẽtum ex bolo in ambitu ulceris, ut suprà monuimus, apponito: desuper uerò stupeos puluillos oxycrato madefactos. Porrò si ulcera eiusmodi depascentia putriq́; eo usque feritatis & maliciæ deuenerint, ut partes adiacentes magis atque magis semper erodant, ac sine modo in illis corruptelam excitent, uehementissimis medicamentis (qualia suprà in curatione malignorum ulcerum recensuimus) indigebunt. Imò uerò frequenter inustiones, atque etiam excisiones illis erunt necessariæ, ita ut quicquid uitiatum, ac corruptum est, prorsus extirpetur, & uiua ac sana duntaxat caro relinquatur: quam ex natiuo ipsius colore, & sanguinis bonitate, facilè deprehendes. Inter cætera autem medicamenta acria, quæ uiuum à currupto separant, & in hoc affectu celebrari solent, omniũ præstantissimum atque efficacissimum quotidiano experimento deprehenditur arsenicum, quod sublimatum uocant, ut aliquoties alibi annotauimus. Hoc enim confestim malũ sistit, & id quidem sine dolore. Quòd si medicamentis eiusmodi malum non cesserit, membrum ipsum tali depascente ac putrido ulcere affectum cogimur abscindere, ut cætera pars tuta sit. Id autem miserum atque ultimum auxiliũ, nunquàm tentandum est, nisi dum cætera præsidia nihil proficiunt, & malo prorsus uicta sunt, ut alibi admonuimus.

Linimentum.

Arsenicum sublimatum.

De profundo

De profundo & cuniculoso ulcere, quod & sinus Latinus dicitur. Cap. XVII.

Vlcus cauernosum.

VLCERA *cuniculosa seu cauernosa suprà appellauimus, quorum orificia stricta sunt, profunditas uerò in latum se diffundit, & sensui occulta est, multos interdùm anfractus habens, modò rectos, modò obliquos, citra duritiem tamẽ & callum.* Atque *hoc uno à fistula dißidet, quamuis promiscua turba, eiusmodi ulcera omnia cuniculosa, fistulas nominent: cùm tamen fistula propriè ulcus sit altum, angustum, & callosum,* Galeno, Cel. Aët. & Paulo. *Itaque quod profundum, & cauernosum ulcus recentiores chirurgi appellant, id* Latini *appositè sinum,* Græci colpon *nominant.* Fit *autem cùm adiacens ulceribus cutis, diutiùs subiectis corporibus nõ coalescit, glutinaturq́; : cuius multæ ac uariæ sunt differentiæ, nimirum ex cauernarũ magnitudine, situ, figura ac numero desumptæ.* Aut *enim breues sunt, aut altè penetrantes, iuxta carnem desinentes, aut ad ossa uel cartilaginem subeuntes, sursum, deorsum, uel ad latus tendentes, recti aut flexuosi, simplices ac duplices, triplices'ue.* Galenus *autem eorum duntaxat, qui à positionis figura sumuntur, meminit: ut qui præcipuè curandi rationem immutẽt.* Siue *enim magnus, siue paruus aut breuis, uel altus, aut iuxta superficiem consistens, simplex uel duplex, triplex'ue fuerit, eadem semper est eorum curandi ratio.* At *si uel sursum, uel deorsum, uel ad latus, uel intrò ad ossa tendit, curationem uariat.* Cùm *enim sursum tendit, facilè per eius os saniosa colluuies, atque ipsum pus effluit.* Cùm *uerò*

Fistula quid.

Sinus quid, & eius differentiæ multiplices.

Quæ sinuũ differentię curandi rationem uariẽt, & quæ nõ.

deorsum uergit, intus retentum pus, aut sanies, contiguas partes erodit. Quare nisi facto ex aduerso (ut statim dicetur) emissario, nihil omninò profeceris, siue carnem generare, siue glutinare uelis. Cùm uerò ad latus declinat, aut sursum uergit, aut intrò fertur, sed ita locari pars afflicta potest, ut liberè sanies, aut pus, è sinu effluere poßit, incisione ex aduerso facta opus non est. sed de his adhuc in sequentibus. Cæterùm causæ eiusmodi sinuum, seu cuniculosorum ulcerum, sunt abscessus, siue suppurantes affectus tardiùs dissecti, & uulnera perperàm curata. Pus nanque longo nimis spacio in suppurato abscessu, aut in profundo uulnere, quod non ritè expurgatur, retentũ ac delitescens, malignitatẽ, & ueluti acrẽ atq; erodentẽ quandam naturã acquirit, & cuniculos tandem molitur, qui difficilè admodùm carne impleri, & glutinari queunt. Ad affectam nanque particulam, quæ iam imbecillitatem contraxit, undique ex circumiacentibus ac uicinis partibus, imò uerò & ab uniuerso corpore, superuacanei humores confluunt, atque ita ægrè sanabile redditur ulcus. Differentiæ cuniculorum seu cauernularum eiusmodi ulcerum, deprehenduntur turundis (quas tentas uocant) & specillis, siue contis (quæ probæ uulgò dicuntur) argenteis, uel plumbeis, aut alia cõsimili materia factis, in ipsos cuniculos leniter ac blandè immissis. Item minutis quibusdam, atque exilibus radicibus, & cereis candelis, necnon & coloratis quibusdam iniectionibus. Color uerò materiæ, quæ ab ipsis cauernulis & sinubus egreditur, qualitatem eius manifestè insinuat: si enim tenuis fuerit, & loturæ carnis persimilis appareat, calidam esse haud temerè eam iudicabis.

Causæ sinuum.

Sinuũ differentiæ qbus deprehendantur.

Iudicia.

At si

At si cădida uisitur & serosa, indubiè frigida erit. Sed & saniei puris ue bonitas, & paucitas, doloris quoque & tumoris, qui priùs aderant, priuatio, sinum carne impleri & glutinari demonstrant. Si uerò contraria his adfuerint, glutinationem nequaquàm adhuc fieri nobis indicant: ut Galenus his uerbis nobis testatum reliquit, libro secundo de ratione & methodo curandi, ad Glauconem: An uerò (inquit) altæ sinus partes coaluerint, ex manante sanie deprehendes, si ea multa uel pauca, cocta uel cruda sit. Præterea si neque in ipso sinu dolor sentiatur, nec tumor appareat, sed totus locus æquabilis sit, siccus ac doloris expers. Quòd si puris probè cocti portio exigua in ore conspicitur, multò magis de glutinando sinu sperandum est. *Hactenus de sinuum differentijs, causis, & iudicijs dicta sufficiant.* Itaque tempestiuum est, eorum curationem aggrediamur, & qua poterimus breuitate, nunc prosequamur.

Ratio curandi sinus, seu ulceris profundi & cauernosi, non tamen adhuc callosi.

In curando sinu, geminũ esse scopum.

CVm sinus, quo de hic agimus, ulcus sit cauum & profundum, geminus in eo curando scopus ac finis medenti proponitur, unitio scilicet & repletio. Vlcus enim quâ ulcus est, unitionem, cauitas uerò impletionem desiderat. At quæ dissident, uniri non possunt, nisi priùs cauitatem (si cum ulcere, ut in sinu coniuncta sit) impleuerimus. Ordo igitur curationis postulat, ut à cauitatis impletione ordiamur. Sed cauitas rursus carne impleri non potest, nisi laborans parti-

cula

cula & iusto temperamento prædita sit, & sinus ipse omninò purus, & ab omni sorde immunis extiterit. Itaque si uel phlegmone, uel erysipelas, uel gangræna, uel intemperies aliqua simplex aut composita partem affectam obsederit, manifestum est quòd nisi quis illos affectus priùs sanauerit, implere cauum ulcus non poterit. Fieri enim non potest (ut lib. 3. meth. med. Gal. inquit) ut in ulcere uel carnis productio, uel sinus impletio, uel agglutinatio, uel cicatricis inductio rectè unquàm cedat, nisi subiecta caro pro naturali modo se habeat. Adhæc cùm in ipsa nouæ carnis generatione, duplex prouenire excrementum necesse sit, alterum quidem crassius, quod sordes propriè appellatur: alterum tenuius, quod Græcis ἰχῶρ, nobis uerò sanies dicitur: ac ex tenui quidē hoc excremento, ulcus humidū reddatur, sicuti ex crasso sordidum: duplicibus sanè medicamentis sinuosum ulcus egebit, antequàm carne repleatur: nempe ut humidum est siccantibus, ut sordidum expurgantibus seu detergentibus. Ordo igitur sanationis à sorde expurganda in curando sinu incipiet, quòd uidelicet nec glutinari quicquàm, nec carne impleri posšit, priusquàm purum, hoc est, detersum, & à sordibus rite expurgatum fuerit. Vbi uerò iam ab omni alio affectu immunis, & purus ab excremētis sinus fuerit, tùm primùm agglutinātibus medicamētis utendum erit. Hæc autem nec detergent, nec expurgant, ut sarcotica, id est, carnem generantia, sed contrà prorsus (inquit Galenus) substantiam omnem in idem cogunt: cuiusmodi facultatem habent medicamenta ea, quæ austera & adstringentia uocantur. Hæc enim siccant tantisper, dum humoris redundantiam qui secundum na-

In nouæ carnis generatione duplex prouenire excrementum.

Vlcus sinuosum duplicibus eget medicamentis.

Agglutinantium facultas.

dum naturam est, absumăt. Sed de ijs alibi fusius à nobis dictum est. Pone *ergo in eadem particula sinu occupata, intemperiẽ aliquam, uel phlegmonem, aut consimilem affectum, & cauitatem, & ulcus, & sordem simul consistere: ordo curationis expostulat, ut primùm phlegmonem aut intemperiem, secundo loco sordem, tertio cauitatem, & quarto ulcus persanes. Siquidem iusta subiectæ carnis temperies, causæ rationem habet, ut quæ concrescere secum quod ulceratum est, faciat, & cauitatem impleat. Puritas ulceris, rationem eius sine quo non: atque hanc sordes interpellans, curationem moratur.* Habet *uerò & ipsa cauitas, ad ulcus, rationem eius sine quo non, ut lib. 3.* Therap. *Galenus annotauit.* Q*uandò (inquit) nisi cauitas priùs impleta sit, induci cicatrice ulcus non possit.* Atque *hæc in uniuersum dicta sint de ratione curandi sinus, quod & ulcus profundum, & cauernosum, nostri chirurgi appellant.* Cui *magna ex parte complicari solent, quæ suprà commemorauimus.* Hac *igitur uniuersali methodo præmissa, particulariũ ipsorum sinuum differentiarum (quas curandi rationem uariare diximus) sanationem subiungamus.* Cõstituatur *igitur imprimis sinus ad superiorem partem porrectus, ita ut eius orificium deorsum spectet, talis certè non adeò multum negotij in sanando facesset.* Q*uandoquidem per os eius facilè sanies effluet, atque ideò promptè conglutinabitur, adhibitis saltem ijs, quæ statim dicentur auxilijs.* Sed *neque cùm ad latus declinat, aut intrò fert, aut etiam deorsum uergit, incisione ex aduerso facta opus erit, si pars ipsa afflicta ita locari poßit, ut liberè sanies è sinu emanare queat.* Itaque *ponatur sinus*

Hypothesis.

Si sinus orificiũ deorsum spectet.

Incisio ex aduerso, quando in sinu fieri debeat, & quando non.

sinus artus aliquos, nempe cubitum, aut femur occupare, poterit utique decliuis figuratus, citra diuisionem ex aduerso factam coalescere. Etenim in cubito cùm oræ gibbero uicinæ sunt, summam manum elatius protendens, sinum ad effluxionem incitabis. Sic & in femore, si sinus deorsum uergat, & ad genu terminetur, os autem ipsius sublime supra femoris mediũ sit, popliti mollem puluinum subijcies, quò demissius inguen quàm genu positum sit. Cæterum si sinus deorsum uergat, aut ad latus declinet, uel intrò feratur, & situm affectæ parti commodum dare non possis, quò liberè sanies effluat, nihil unquàm promouebis, siue carnem generare, siue glutinare uelis, nisi priùs collectioni purulentæ effluxum molitus fueris. Intus enim retenta sanies contiguas partes erodet. Porrò saniosæ illi colluuiei effluxum bifariàm moliri poteris: nempe uel facto, tantùm in imo sinus uulnere, uel tota cauitate dissecta. In imo, seu radice sinus fit sectio, si ulcus magnum fuerit, & locus totus sine periculo secari non possit. Præstiterit autem semper, si nihil obstiterit, totam ipsius sinus cauitatem dissecare, quàm ex aduerso plagam facere. Ita enim faciliùs ac citiùs multò, ad sanitatem ulcus perducetur. Tota igitur cauitate dissecta, ellychnijs, & pannorum lacinijs in linamenta formatis, congruisq; medicamentis sic expurgandus, atque resiccandus erit sinus, ut tandem caro regignatur, cauitas impleatur, & ad perfectam sanationem, modo quo suprà de altis, & cauis uulneribus docuimus, perducatur. Cæterùm priusquàm ex aduersa parte diuisio fiat, purulenta colluuies sinenda est, magna satis copia in fundo ipsius sinus colligi,

Ex Paul.
Ex Gal. 2. ad Glau.

Bifariàm effluxum moliri posse saniei, aut puri, in sinu.

Quòd multa puris copia sinenda est colligi in fundo sinus.

priusquã ex adverso diuidat.

Specillum, quod in sinum immittitur, quale esse debeat.

quò sinus parietes magis attenuentur, atque ita melius specillum (supra quod sectio fieri debet) in cauitatem demittatur, sinu scilicet ex puris copia distento, & ampliore facto. Specillum autem ipsum quod sic in sinum immittitur, læue, hoc est, minimè asperum esse debet, ac unctuoso aliquo (ut citra dolorem immitti posit) illitum. Adhæc parte posteriore perforatum esse decet in modũ acus, ut in eo imponi posit ceto aliquis (ut uocant) ex stupis canabinis, aut aliqua gracili fascia, aut certè funiculo quopiam molli, ut canabino, factus. Incisione autem facta, dolor qui per eam excitatus est, sedandus erit; & impetus profluentis sanguinis, oui candido, atque alijs id genus supprimendæ sanguinis profusioni dicatis auxilijs, compescendus. Post hæc autem ceto alius, quando opus erit, detergente aliquo medicamento imbutus, indendus erit, atque ut id commodiùs fiat, alteri, qui sinum adhuc occupat, aut assuetur aut alligabitur. Poterunt & ellychnia, seu linamenta in mundificatiuo aliquo tincta, in sinum ipsum imponi, superq; , atque in ambitu danda sunt, quæ mox infrà dicemus. Porrò si neque in imo

Si neque apertio in imo, neque cauitas tota dissecare posit.

ipsius sinuosi ulceris, plaga commodè fieri posit, neque cauitas tota dissecari, sinus totus eluendus erit collutionibus, primùm quidem detersorijs, si inhærentem saniem subesse suspicaris: deindè sarcoticis, id est, carnem generantibus: posteà uerò ad glutinans medicamentum transeundum erit. Proindè Galenus libro secundo de ratione curandi ad Glauconem, sinum ipsum

Sinus quibus liquoribus abluendus.

nunc melicrato solo, id est, mulsa, nunc quidem puro uino, nunc uerò mulso, eluendum esse monet. Itaque ad detergendam, expurgandamq; sinui inhærentem saniem,

niem, melicratum præferendum est. Sed præsertim in sinu cuius os deorsum spectat, per quod sanies liberè effluat. Huius nanque sinus profunditatem totam, ad glutinationem aptam (ut Galenus inquit) sola reddere potest iniecta mulsa. Ad purgandum uerò simul & roborandum, ubi scilicet adhuc aliqua leuis cuiusdam sordis derelictæ suspitio est, uel ipso etiam Aëtio autore, mulsum eligimus. At ubi carnem iam in sinu mediocriter regenitam, omninò puram esse cöieccerimus, & glutinationem quærimus, uino puro subadstringente sinum ipsum eluemus. Vinum enim eiusmodi, quod medium est inter dulce & adstringens, leuiter glutinat. Si autem cruentus fœtidusq́; sit humor, qui è sinu excernitur, oxymeli (Aëtio autore) cæteris præstat. Auicennas & quidam alij, sinum præsertim maligniorem, & uehementer sordidum, detergent & eluunt, aut lixiuio, aut marina aqua, aut etiam aluminosa, quæ in hoc affectu præstantißima est. Hæc enim præterquàm quòd potenter sordes abluit, à parte quoque affecta fluxionem arcet, & repellit. Albucasis chirurgus insignis, unguentum Aegyptiacum cum aqua & melle liquatum, in sinum eiusmodi, detersionis & corrigendæ malignitatis gratia immitti iubet. Galenus quoque, ubi sinus ipse, aut situs, aut alterius cuiusuis occasione, sordidior aut humidior est, medicamenta quæ ualentiùs quàm mulsa desiccent, & detergant, admouenda esse suadet. Cuiusmodi est medicamentũ ex combusta charta compositum, quod ad hunc modum temperatur: Squammæ, gallæ, myrrhæ, singulorum pondo denariũ octo, sandarachæ, arsenici, elaterij, id est, succi cucumeris agrestis, singulorum pondo denariũm

Melicratum.

Mulsum.

Vinum subastrictum.

Oxymeli.

Aqua aluminosa.

Medicamentum ex charta combusta.

rium quatuor, thuris pondo denariūn trium, atramenti sutorij (quod Græci chalcanthum uocant) tantundē, chartæ quantùm satis est ad inducēdum colorem. Debet autem exigua eiusmodi medicamenti portio largo rosaceo misceri, quò & eius uehementia remittatur, & per angustum foramen, in sinus profundum, per fistulam aut æneam aut corneam, recto ductu foratam, poßit iniici. Iniecto autem medicamento, ulceris os linamento concerpto claudendum est, ne id refluat. Nisi enim diutius maneat, exiccare non poterit. Cæterùm si ulcus calidum fuerit, hoc est, calidam intemperiem sibi adiunctam habuerit, & uirus ab ipso sinuoso ulcere manans, rubrum & loturæ carnis recenter mactatæ persimile appareat, non alienū fuerit ipsum abluere melicrato, hoc est, aqua mulsa recenti, in quo lenticula, hordeū, rosæ, & balaustium incocta fuerint. Si uerò ulcus frigidum sit, & sanies tenuis & aquosa conspicitur, mulsa in qua incocta sint, marrubium, absinthium, pimpinella, & myrrha, eluendum est. Porrò ubi sic ab omni sorde puros sinus effecerimus, carne replētibus medicamētis, (sarcotica Græci uocant) si caui saltem fuerint, deinde glutinantibus, & tandem cicatricem inducentibus, similiter reliquis ulceribus utendum erit. Carne autem replent, quæ humiditatem siccant, & sordem detergent. Itaque idem medicamentum primariò atque ex sese sordis detersorium Galeno appellatur, altero uerò significatu sarcoticū & glutinans: quippe quòd tali imposito medicamento, ulcera carne replentur, ac coëunt. Opus enim ipsorū proprium est (ut alicubi scripsit Galenus) affectam partem recrementis uacuare, ne uidelicet sanies carnis generationem

Si ulcus sinuosum calidum fuerit.

Si ulcus sinuosum frigidum fuerit.

Idē medicamentum detersoriū, sarcoticum, & glutinans.

Sarcoticorum facultas.

rationem glutinationemq́; impediat. Sarcotica igitur detergendi etiam uim habent, sed omnis rosionis seu morsus expertem.

Glutinantium finis.

Finis autem glutinantium est, nullam inter coitura subnascentem humiditatem permittere. Glutinaturo nanque (ut tertio methodi Galenus ait) unum id propositum est, ut eius quod secundum naturam est, redundantiam consumat.

Epuloticorum finis.

Epuloticorum uerò, id est, cicatricem inducentium medicamentorum finis est, non hanc totã subnascentem, ac redundantem humiditatem impedire, sed etiam nunc consistentem, in ijs quæ mox cicatricem ducent cõsumere: adhæc callo obducere, & adstringendo indurare. Sed de ijs in antidotario fusius dicemus.

Si cauus sinus carnẽ requirat.

Ergo (ut ad propositum reuertamur) si cauus sinus carnem requirat, primùm medicamenti, quod charta constat, aridi, paululùm cum multo rosaceo inseri conuenit. Deindè carpto linamento os obturari. Indè emplastrum Isis aut Macherionis, aut simile quoddam, unà cùm rosaceo cerato liquidiore solutum inijcitur. Vbi uerò mediocriter carne repletus est sinus, aliquid ex glutinantibus medicamentis, non uehementer siccantibus adhibendũ est; quod crescentem tenellam carnem blandè, & sine morsu cogat, non aliter ac si recens ac cruentum uulnus curaretur. Curatur autem hoc mollibus, blandis, minimeq́; dolorem excitantibus medicamentis, qualia sunt enæma, quorum opus seu facultas est coniungere, & diuisas partes conglutinare, ut in pristinam unitatem particula reducatur. Multà (inquit Galenus) eiusmodi medicamenta inueniuntur, alia quidem ex bitumine confecta; uocanturq́; nescio qua ratione, ut idem ait, emplastra Barbara: alia uerò, quia fului & fusci

Enæma.

Cirrha. & phaea medicamenta.

sunt coloris, cirrha, & phaea nominantur, ex argenti spuma & aerugine liberalius decocta. Horũ autem medicametorum mixturas, Galenus, Paulus, & Celsus docent. Sed praestat de hac re interpretis uulgaris Auicennae uerba subijcere: Ad incarnandum (inquit) oportet quòd medicinae fiant currentes lauatiuae, cum uiscositate adhaerente, & inijciantur in eis cum clysterijs, & immittantur cum ellychnijs & tentis. Et nos quidem iam experti sumus emplastrum Apostolicum, id est, Apostolorum, & centauream, quando cum ea implentur, & est mirabilis ualde. Succedit huic symphyton, deinde iridis Illyricae radix, postremò erui farina, & id genus alia, quae glutinandi facultatem habent. Porrò sequens medicamentum, quod in frequenti est usu apud chirurgos, miram uim habet in glutinandis seu incarnandis eiusmodi ulceribus. ℞. aquae decoctionis hordei libram unam, mellis rosati uncias tres, sarcocollae drachmas duas, myrrhae, thuris, singulorum drachmam unam, uini odoriferi unc. sex. Coquantur omnia simul usque ad tertias, id est, usque ad consumptionem tertiae partis. Quibus & addi potest aliquando aliquid aloës. Caeterùm post glutinantis medicamenti impositionem, sola spongia noua ex mulso iuxta Galeni consilium circumponenda est, quàm fieri potest mollißima. Eius autem deligatura à sinus fundo incipiat, & eius ore finiat: fasciarum uerò spirae siue circumflexus, sinus profundũ sine dolore arctent, ac paulatim usque ad os eius elaxentur, eidemq; (ori inquam sinus) indatur medicamentum molle, circumducto forinsecùs emplastro ad os ipsius sinus forficibus discisso, ut sanies effluere poßit. Effluet autem è sinu sanies,

Auicennas.

Medicamentum incarnãs & glutinans.

Modus deligãdi sinus post glutinatorij medicamenti impositionem,

nu sanies,

nu sanies, supposito aliquo alio paruo emplastro ad solutionem usque, quam tertio quoque die faciens, hoc ipsum tanquam operculũ circumpositum auferes, relicto eo quod totum ambit sinum, medicamento. Ideò *autem tertio quoque die, aut certè citiùs aut tardiùs, prout res effiagitabit, demenda spongia est, ac paruum emplastrum quod superpositũ erat, ut si qua humoris colluuies in ore sinus collecta sit, uacuetur, exploremusq;, an altæ sinus partes coaluerint, an minimè; quod ex manante sanie (ut docet* Galenus*) deprehendetur.* Si *scilicet ea multa uel pauca, cocta uel cruda sit.* Itaque *altas ipsius partes coaluisse demonstrat, pus coctum ac paucum, præsertim si neque in ipso sinu dolor sentiatur, nec tumor appareat, sed locus totus æquabilis sit, siccus ac doloris expers.* Cumq; *spongiam rursus imposueris, rursusq; (ut diximus) adalligaueris, posterò uel tertio die soluito, ut dictum est, semper linteolum sinus ori admotum permutans, quod eodem emplastro illitum, totum os ambitu cingat.* Neque *uerò omninò appressum (ut* Galenus *admonet) esse debet, sed ita, ut per id tota sanies uacuari posit.* Itaque *cum secundo uel tertio quoque die (ut iam semel atque iterum dictum est) spongia, uel paruum emplastrum eximitur, considerandum, multa'ne an pauca, cruda an cocta materia ad os ulceris affluxerit.* Deindè *expers'ne sit, an particeps doloris locus affectus, & an tumor remanserit, aut diminutus sit.* Altas *enim sinus partes coisse testatur pus coctum ac paucum, præcipueq; si dolor & tumor non adsint.* Contrà, *multum & crudum, & cum fœtore, & loci humiditate, dolore & tumore, nondùm coaluisse significant.* Neque *uerò (ut scribit*

Tertio quoque die spongia, ac paruum emplastrum demẽda.

Lib. 2. de arte curat. ad Glau.

Notæ coitionis altarum sinus partium.

(ut scribit Galenus) si primo uel secundo die tenuis quædam sanies ex sinu manet, de glutinatione omninò desperandum est. Sæpe enim uis medicamenti affectæ particulæ admoti, ex ipsa cute & subiecta carne tenuem humiditatem uehementer exprimit, quoties eius qui curatur corpus ita affectum est, siue ex natiua tēperie, siue mala uictus ratione. Hac *humiditate expressa, loca mediocriter resiccata glutinantur.* Quòd *si tertio, aut quarto ab initio die, sanies cruda in ore apparuerit, scito (inquit idem) sinum non esse glutinatū.* Quare *affecto loco medicamentū, quod uehemēter quidē exsiccet, sed nec mordeat, nec cutem contrahat, circumponendum est. Cuiusmodi Galeni medicamētum est, quod à fuluo colore cirrhum dicitur, ex concoctis metallicis, oleo ricinino, quod oleum de cherua appellant, & aceto sine cera confectum.* Hoc *enim medicamētum (ut idem Galenus testatur) sine morsu uehementer exiccat. Cuius compositio & usus ex libro secundo de compositione medicamentorum* κατὰ γένη *requiri debent.* Guido *à Cauliaco iubet post glutinantis medicamenti impositionem, desuper apponenda esse emplastra, & pannos, aliquo quod habeat (ut eius uerbis utar) rectificare illa, illitos. Cuiusmodi sunt, emplastrum* διὰ χαλκίτεως *nominatum, quod à palma Græcè* φοινικίνον, *& uulgò diapalma appellatur. Item emplastrum (inquit) nigrum uel flauum cum gallis: & mel coctū cum puluere thuris, myrrhæ, et aloës: uel quædam horum, uel omnia simul: & uinum stypticum crassum, quod grossum uocat. Posteà ligare præcipit, ut docet Gal. lib. 2. ad Glauconem. Paucis autem interiectis subdit, de tenta (ut loquitur) hæsitasse multos, ut*

Cirrhum medicamentum.

Guido à Cauliaco.

tos, ut

tos, ut Henricum, *& præceptorem suum* Bononiensem, *quòd solida non ponatur, qua saniem (inquit) in loco retinet: sed cannulata, aut duplicata, ut sanies continuè ualeat exire, & spongia super orificium ponatur, ut sanies trahatur exteriùs sugendo. Spongia nanque ideò circundatur atque alligatur, ut exiccet, manantemq́; è sinu saniem excipiat, alioqui partem erosuram, aut pruritum excitaturam.* Imbuta autem *(ut suprà diximus) mulso spongia sit, ut detergeat: mollis, ne asperitate lædat: noua uerò, ut aqua marina adhuc imbuta partem affectam desiccet.* Hactenus *de ratione curandi ulceris alti, angusti, & cauernosi, non tamen callosi.* Nūc *ordo postulat, ut de calloso ulcere, seu callo obducto sinu, quam fistulam nominant, dicamus.*

Spongia qualis esse debeat.

De fistula. Cap. XVIII.

QVVM *pus in abscessibus sic excoriat particulam, ut continentia à subiectis separet ac diducat, dein eo quomodocunque euacuato, distātia inter se pristinum statū recuperare nequeant, affectio eiusmodi sinus appellatur* Galeno, *libro de tumoribus præter naturam.* Quem *si quis (ait ille) non statim curet, callo obducitur, durusq́; temporis progressu fiet, nec conglutinare ipsum cum subiectis sibi poßibile est, uocaturq́; tunc hic affectus propriè fistula, de qua nunc dicere instituimus.* Est *igitur fistula (quam* Græci *syringa nominant) arctus, oblongusq́;, et callosus sinus, aliquátenus indolens, qui magna parte ex abscessibus parùm dextrè curatis, oritur: sed & ex alijs nonnunquam ulcerū generibus ac sinubus perperàm*

Sinus.

Sinus degenerat in fistulam. Fistula quid.

ràm curatis nascitur. Hæc autem nomen accepit ab harundinearum fistularum tralatione, ut Paulus annotauit. Quãdoquidem in eis cauitas quædam deprehenditur, harundinum cauitatibus similis. Fit autem fistula in omni ferè parte corporis, habetq; quædam (ut Celsus ait) in singulis locis propria, sed de cõmunibus hîc dicemus. Differentiæ igitur fistularum plures sunt, sicuti & sinum, quæ ex situ, figura, numero, magnitudine, & alijs id genus sumuntur. Siquidem aliæ sub cute extensæ sunt, aliæ altiùs penetrant: aliæ rectæ, aliæ flexæ & tortuosæ sunt: aliæ intra carnẽ desinunt, aliæ ad ossa, aut cartilaginẽ penetrant: aut ubi neutrum horũ subest, ad interiora perueniunt. Aliæ neruos attingũt, aliæ uenas aut arterias occupant. Aliæ præterea simplices sunt, aliæ duplices triplicesúe, ab uno ore intus orsæ, quæ tres fiunt, aut etiã in plures sinus diuidũtur. Aliæ deinde facile, aliæ cũ difficultate curantur. Atq; etiam (inquit Celsus) quædam insanabiles reperiuntur.

Fistularũ differentiæ multiplices.

De signis & indicijs fistularum.

Fistularũ notæ à quibus petantur.

Fistularum dignotiones sumendæ sunt, ab his quæ secundum essentiæ rationẽ ipsis insunt, atq; etiam ijs, quæ consequuntur accidentibus, & effectibus. À substantialiter quidem inhærentibus, ut ab illo (inquit Guido) corio calloso, et à forma fistulæ instrumentalis, & factitiæ. Callositas nanque cum forma fistulari, essentialis est differentia ipsius fistulæ. Ab accidentibus uerò & effectibus, ut à uirulentia illa horribili, quæ aliquando ab ipsa fistula effluit, emanatúe. Item à dolore, qui in ea modicus esse solet, nisi dum partes quæ

quæ iuxta neruũ sunt, occupat. Cæterùm simplices'ne fistulæ sint, aut in plures partes diducantur, cognosci potest ex modo puris. Cuius si plus fertur, quàm quod simplici spacio conuenit, plures sinus callosos esse manifestum est. Corporis quoque inquinatio docet, num in plures partes fistulæ penetrarint. Quia sæpe cùm quis aliter decubuit, aliterq; membrũ collocauit, pus ferri, quod iam desierat, incipit: testaturq; nõ solùm alium sinum esse ex quo descendat, sed etiam in aliam corporis partem eum tendere. Cumq; ferè iuxtà sint caro & neruus, & aliqua neruosa: quales ferè tunicæ, membranæq; sunt: genus quoque puris docebit, num plures sinus intus diuersa corporis genera perroserint. Siquidem ex carne (inquit Celsus) pus læue, album, copiosius fertur. At ex neruoso loco coloris quidem eiusdem, sed tenuius, & minus. Ex neruo, pingue, & oleo non dißimile. Cuius sententiæ refragari uidetur Aëtius, sic de nerui fistula inquiens: Humor indè delatus tenuior est, ei similis, qui ab oßibus defluit, non quidem oleaginus, aut pinguis, sed saniosus & glutinosus. Sed & ex aliis notis, quàm ex pure, deprehenditur nerui fistula, nẽpe dolore: stuporis enim punctionisq; sensum incutit. Deindè motus, qui ab eo neruo perfici solet, deterior apparebit. Sed in specillo attactu (inquit Aëtius) molestus acutusq; sensus redditus, rem manifestißimè indicabit. At fistula locum erodente, si uena suberit, plurimus crassusq; sanguis effunditur. Sin arteria aperiatur, tenuis & flauus cum multo spiritu stridoreq; exibit. Ante omnia autem (ut rectè consuluit Celsus) demitti specillum in fistulam conuenit, ut quò tendat, et quàm altè perueniat, scire poßimus. Si-

mul

Quibus notis deprehẽdatur, simplex ne sit fistula, an multiplex.

Lib. 5.

Aëtius.

Nerui in fistula erosi notæ.

Venæ atque arteriæ erosæ signa.

Fistulæ specillo maximè explorandæ.

mul etiam protinus humida,an siccior sit:quod extracto specillo patet. Si uerò os in uicino est, id quod disci potest sic,iam nec ne eò fistula penetrauit,quatenus nocuerit.Nam si molle est, quod ultimo specillo contingitur,intra carnem adhuc uitium est. Si uerò magis

Ossis cariosi nota.

id renititur,ad os uentum est. Ibi deindè si labitur specillum,nondùm caries est:si nō labitur,sed æquali innititur,caries quidē,uerùm adhuc leuis est.Si inæquale quoque & asperū subest,uehemētiùs os exesum est. At cartilago ubi subhæsit,ipsa sedes docet,peruentūq; esse ad eam ex renixu patet.

Obliquæ fistulæ quomodo explorandæ.

Cæterùm si obliquæ fuerint fistulæ,flexumq; aliquem,uel plures habuerint,ut specilli apex progredi nequeat, uirgulam plumbeam, stanneam'ue conflabimus, aut ceream potius candelam assumemus, qua iter pertentemus. Cùm enim flexilis admodùm sit, ad fistulæ figuram facilè accommodabitur. Hactenus de signis fistularum,nunc de iudicijs.

Fistularum iudicia,seu prognostica.

Lib.7.

Fistulæ si altiùs penetrant, ut ad ultimas demitti collyrium non poßit,si tortuosæ atque anfractuosæ sunt,si multiplices,maius (inquit Celsus) in manu, quàm in medicamentis præsidium est: minusq; operæ est,si sub cute transuersæ feruntur, quàm si rectæ intro tendunt.

Cor.Cel. lib.5.

Expedita quoque curatio est in fistula simplici,recenti,intra carnem,adiuuatq; ipsum corpus,si iuuenile, si firmum est: inimica contraria his sunt. Itemq; si fistula,os,uel cartilaginē,uel neruum,uel musculos læsit, si articulum occupauit, si uel ad uesicam, uel ad pulmones,uel ad uuluam,uel ad grandes uenas, arterias'ue,uel ad inania,ut guttur,stomachum,thoracem,

cem, penetrauit. Ad intestina quoque eam tendere semper periculosum, sæpe pestiferum est. Quibus multum mali accedit, si corpus uel ægrum, uel senile, uel mali habitus est. Aegrè (inquit Paulus) consanescit in ano fistula, quæ orificio caret, tum quæ delitescit, & in os terminatur, multifariamq́; fissa est. Sed ex his quidem colliguntur fistularũ sedes, spacia, & noxa. Præterea an simplices hæc sint, an multiplices, & in plures partes deductæ. Hactenus igitur de fistularũ differentijs, signis, et iudicijs. Deinceps uerò de medicamentis ad easdem conferentibus differere oportet.

Paulus.

De fistularum curatione in uniuersum.

Ratio curandi uniuersalis.

IMprimis genus uictus conueniens, & quod substantia & qualitate, causis, quæ fistulæ consolidationem impediunt, aduersatur, instituito. Deindè corpus uniuersum à superuacaneis, & noxijs humoribus (illis tamen priùs, si ita res exigat, expulsioni paratis) idoneo cathartico medicamento purgato. Mox potionibus roborandis ac desiccandis interioribus partibus accommodis, fistulam ad consolidationem præparato. Cæterùm tametsi potiones multæ ad hanc intentionem à uarijs autoribus descriptæ sint, duæ tamen sunt quæ frequenti usu, & felici successu à recentioribus medicis probatæ sunt. Prior ad hunc modum habet: Agrimoniæ partes tres, plantaginis partes duas, foliorum oliuæ partem unam: scindantur minutim & contundantur, posteà in uino albo coquantur, & fiat colatura, de qua quolibet die sub auroram cyathus unus administretur. Altera, ℞. osmundæ (quæ filix mas est Dioscoridi) partes tres, gentianæ partes duas, centaurij par-

Potiones fistulis idoneæ.

rij partem unam, coquantur in uino albo, & fiat potio, quæ ut prior administretur. Hæc postrema etiam ualde efficax est in ossium corruptorum expulsione. Ego autem optimè factum existimauerim, si in prædictis decoctionibus nonnihil ligni Guaiaci, uel Indici (quod lignum sanctum, & palmam sanctam appellant) aliquot horas maceretur, postea moderato igne leuiter decoquatur, & ex colatura quantum assidenti medico satis esse uidebitur, manè bibendum offeratur. Atque hæc regimen (ut loquuntur) uniuersale concernunt.

Guaiacum, lignũ sanctum.

Ratio curandi particularis.

Quod autem ad topica pertinet auxilia, & regimen (ut uocant) particulare, quatuor sunt ordine peragenda. Primùm quidem fistulæ orificium, si non satis hiet, hoc est, si nimis strictum fuerit, imò uerò & sinus ipse fistularis usque ad fines eius, si fieri possit, dilatari debet. Secundò loco callum eximere, fistulamq; auferre, atque omninò destruere conuenit. Tertiò post exemptum (quocunque modo id fiat) callum, sordities detergenda ueniet. Quartò ubi purus iam ab omni sorde sinus uidebitur, similiter reliquis ulceribus ad sanitatem perducetur: nempe glutinatorijs, seu (ut loquuntur) incarnantibus medicamentis, & epuloticis, id est, cicatricem inducentibus, atque etiam (si carnis aliqua fuerit amissio) sarcoticis, id est, carnem generantibus pharmacis. Ergo si nec aduri ferro, nec incidi commodè possit fistula, & eius os, aut sinus totus, siue unus ac simplex, siue multiplex fuerit, non latè satis pateat, immisso collyrio aliquo, seu (ut uocant) tenta, ampliari ac dilatari debebit. Materia autẽ ad conficienda collyria, dilatandis eiusmodi fistulis, & sinubus non callosis idonea, sunt radices gentianæ, & mali

Sinus fistulæ ampliatio.

terræ

terræ, quam aristolochiam Græci *nominant : radix item byroniæ, hoc est, uitis albæ, & dracontij seu dracunculi, præsertim maioris, qui serpentaria officinis, &* Romanis *ueteribus colubrina nuncupatur* . *Sed imprimis huic negotio accommoda sunt, frusta spongiæ contorta & ualide compressa* . Ex *ijs igitur fiant collyria siue penicilla, (quas tentas uocāt) altera quidem parte tenuia, altera paulò pleniora.* Atque *ea parte qua tenuia sunt, demitti oportet in fistulam, sed filo semper appendice, ut tutius, si altius descenderint, & promptius, si nimis hæreant, extrahi posint.* Dimittantur *autem horis duodecim, aut certè plus aut minus, donec scilicet latè satis dehiscat fistula. Cæterùm orificio fistulæ, atque eius sinu, sufficiēter dilatatis, ipsius destructio, prorsus molienda est* . Id *autem trifariàm fieri consueuit : nempe uel medicamentis acrioribus & callum exterentibus, uel incisione sinus & ustione, uel incisione citra ustionem, cum calli euulsione.* Ergo *si recens fuerit fistula, aut non adeò multùm antiquata, nec etiam admodùm profunda aut flexuosa, & chirurgiam, hoc est, sectionem & ustionem, prorsus recuset æger, medicamenta callum exterentia adhibebimus.* Deinde *remoto callo ad curationem reliquis ulceribus communem uertemur* . Itaque *callos elidunt atque excindunt quæ ex* Galeno, Paulo, Aëtio, Cornelio Celso, *& alijs recentioribus chirurgis subiungam:* Spondylij *radix circumrasa, & fistulis imposita, earum callos eximit* . Item *ueratrum nigrum duobus tribusue diebus insertum idem præstat.* Ad *hæc amurca cocta, & in collutionē adhibita.* At *idem elaterium, id est, succū cucumeris agrestis, seu (ut uocant)*

Fistulæ destructio seu mortificatio.

Trifariàm fistula destruitur.

Callos exterentia.

cant) asinini, terebinthina exceptum in collyria cogito, impositoq́; uel laserpitij radicis succum infundito. Id *quod sequitur etiam callos consumit* Paulo Aeginetæ: Aeruginis *drachmæ duodecim, ammoniaci drachmæ duæ, excepta aceto in longum inducuntur, & fiunt penicilla.* Hoc *medicamētum expeditißimum, atque ex primis esse ad callos eximendos, ex præcepto* Megetis, *nobis testatum reliquit* Aurelius Cornelius *Celsus.* Verùm *exemplaria omnia eo loci corrupta sunt: pro drachmis enim duodecim, habent tantùm denarios duos.* Plurima *eius generis collyria, hoc est, fistulis callos exterentia, à modò nominatis autoribus describũtur, ex quibus quisque, quæ suo proposito magis conducere uidebuntur, poterit deligere, & in usum assumere.* In *communi autem usu apud recentiores chirurgos, sunt collyria siue penicilla ex trochiscis asphodelorum, quorum descriptionem habes in antidotario.* Itē *ex calce & sapone.* Adhæc, *quæ auripigmento, hoc est, arsenico illinuntur penicilla, neminem unquam fefellerunt, ut præter quotidianam experientiā recentiorum ferè omnium scripta testantur.* At *uerò si fistulæ multos, & ualde an fractuosos, altosq́; cuniculos habeant, ita ut in eos collyria eiusmodi, prout res exigit, indi non poßint, eadem ex aceto aut liquore aliquo ad rem accommodo, per oricularium clysterem intro infundenda sunt, ut scilicet per omnes multiplicis ipsius fistulæ anfractus perferantur.* Mirificè *prodest in antiquis fistulis, & admodùm callosis sequens iniectio:* Vnguēti *Aegyptiaci semuncia, sublimati drachma dimidia, lixiuij unciæ quatuor, aquæ rosarum unciæ duæ, arsenici scrup.* 1. *aquæ plantaginis unciæ*

Locus in Corn. Cel. emēdatus.

Trochisci asphodelorum.

Arsenicum.

Ad antiquas & ualde callosas fistulas.

unciæ quatuor: bulliant uſque ad conſumptionem tertiæ partis. Iniecto medicamento fiſtuloſi ulceris os, linamento concerpto (ut de ſinubus dictum eſt) aut quouis alio claudendum eſt, ne id refluat. Niſi enim aliquãdiu maneat, nullũ effectum effatu dignum præſtare poterit. Si autẽ duplices aut multiplices eiuſmodi fiſtulæ, breueſq;, intraq; carnem ſint, eadem etiam medicamenta quæ callos elidunt, arida in calamum ſcriptorum coniici poſſunt. Calamus igitur ori fiſtulæ aptandus eſt, poſteà in eum inſufflare oportet, ut ea medicamenta intus compellantur. Si quando uerò longior (inquit Celſus) & tranſuerſa fiſtula eſt, demiſſo ſpecillo, contra principium huius incidi commodiſſimum eſt, & collyrium utrinque demitti. Aqua fortis Alchymiſtarum ſaltem prima, in eiuſmodi tortuoſis, atque labyrinthi modò flexuoſis fiſtulis, mirificè prodeſt. Hæc enim (inquit Guido ex ſententia Arnaldi à uilla noua) omnes fiſtulas mortificat, & diſrũpit. Secundus modus abolendi fiſtulas eſt, qui primùm per inciſionem totius cauitatis fit, deindè per aduſtionem, quæ uel cauſtico medicamento, uel ferro candenti & ignito inducitur. Cæterùm quæ in magnas arterias, uel neruos, uel tendines notatu dignos, aut membranam coſtas ſuccingentem, aut aliquam principalem particulam deueniũt, uel nequaquã (ut ſuprà diximus) uel certè cum multa artificioſaq; diligentia ac prudentia attingendæ ſunt. Reliquis uerò hunc in modum manum admoliemur: Primùm quidem tentabimus, an rectæ ſint uel obliquæ, demiſſo intrò (ut paulò antè monuimus) ſpecillo, uel cerea candela. In quibus autem duæ pluresue oræ habentur, quæ ſpecillo aut conſimili in-

Si fiſtula lõgior et trãſuerſa ſit.

Aqua Alchymiſtarum.

Secũdus modus abolẽdi fiſtulas.

strumento tentari minimè poßint, ita notantur. Clystere in sinum per unum os liquorem compellimus, exq; transitu eius in reliqua ora, facilè deprehẽdimus, unáne, quæ multas oras habeat, an multæ fistulæ sint. His ita exploratis, si in summo fuerit sinus, atque is angustus, specillo demißo explicandus est, supraq; id accommodata figura, scalpello incidendus. Si flexus reperiuntur, hi quoque simul specillo & ferro persequendi sunt. Idemq; faciendum, si plures se quasi ramuli ostendunt. Vbi ad fines fistulæ uentum est, diuiso ulceri imponenda sunt penicilla, oui candido liquore imbuta, quæ labra solutæ continuitatis distendant, & inuicem coire non sinant. Postera die locus adurendus erit, uel ferro candente, uel caustico, seu adurente aliquo medicamento, nempe uel puluere asphodelorum, uel arsenico, aut alio consimili, quod facultatis sit causticæ siue urentis. Auicennas hydrargyrum, id est, argentum uiuum sublimatum admouet, quo efficitur, ut nihil corruptum, nihil callosum, nihil denique quod præter naturam sit, in ulcere remaneat, quod non omninò desiccetur, elidatur, & absumatur. At si non summa occupauerint fistulæ, & sub cute non transuersæ ferantur, sed rectæ intrò tendant, ubi quàm profundißimè potest, & quatenus licet, incisus fuerit sinus, orbiculatim totum callum, modò qui nuper dictus est, si fieri poßit, auferemus. Quòd si aliquid ex eo relictum fuerit, adurente id medicamento absumemus. Si autem multum sit, quod ex callo remansit, nec medicamento cedat, candentibus ferramentis adurendum est. Cæterùm superponenda sunt, atque in circuitu semper admouenda quæ refrigerent, & reprimant. Nam

Argentũ uiuum sublimatum.

Si fistulæ sub cute intrò tendãt.

ferè quæ circa fistulam sunt,(ut Celsus ait) aliquid habent inflammationis. Signum autem, quo dignoscimus medicamentum acre atque adurens suum effectum, quod satis est, induxisse, est ulceris elatio siue tumefactio, ac triùm dierum mora, ut communis usus habet: Itaque adusta, & ut oportet resiccata fistula, mitigatorio aliquo medicamẽto primis diebus utitor, ut oleo cũ oui luteo mixto. Deindè ea, quæ crustas, ferro ignito aut adurente medicamento inductas resoluunt, ac deijciunt, admoueto: cuiusmodi est butyrum, aut aliquod aliud simile, pingue ac unctuosum. A quorum usu non priùs desistito, quàm crustæ deciderint, & in pus conuersæ fuerint. Mortificatæ autem fistulæ euidens argumentum est, cùm pus quod antè multum, et crudum apparuerat, nunc paucum & coctum uisitur.

Quid post adustionẽ & resiccationem fistulæ agendum sit.

Morrificatæ fistulæ signum.

Tertius modus abolendi fistulas est, qui per incisionem fit, sine cauterio, uel actuali (ut uocant) uel potentiali. Itaque facta, quemadmodùm antè proditum est, incisione usque ad fines, seu fundum ipsius fistulæ, callus totus uel unguibus, uel acie scalpri, uel cultro rasorio, id est, nouacula, detrahi debet ita ut locus, seu sinus ipse purus, & ab omni sorde mundus appareat, quod uiuæ ac probæ carnis præsentia deprehenditur, ut docuit Auicennas. Et hæc uera est fistulæ curatio, quam statim, si nihil obstiterit, aggredi debemus, quoties fistula nobis sananda & abolenda proponitur. Cæterùm dilatata fistula, atque in totum abolita, detergentibus, si quæ sordes adhuc superfit, & sarcoticis siue incarnantibus medicamentis uti nos oportebit: qui postremi duo scopi erant in sanandis fistulis propositi. Ergo callo fistulæ eliso atque absumpto, si

Tertius modus abolẽdi fistulas.

Vera fistulæ curatio.

Detersio.

sordes aliqua subsit, mulso, uel aqua in qua eruum coctum sit, sic ut huic quoque mellis paulum adijciatur, locum abluito: uel sequenti medicamento, repurgandis fistulis, post remotum callum longè accommodatissimo, utitor:

Medicamentum fistulas repurgans, ac detergens.

Terebinthinæ in aqua uitæ ablutæ unciæ tres, succi apij, succi cynoglossi, (quod Romani linguā canis appellant) singulorum drach. sex, mellis rosacei colati sesquiunciam, aristolochiæ rotundæ drachmas duas, farinæ lupinorum semunciam: coquantur succi & terebinthina cum melle rosaceo, usque ad consumptionem medietatis succorum, deinde reliqua commisceantur.

Carnis generatio.

Si prædicto medicamento abstersorio, myrrhæ, sarcocollæ, radicis peucedani aridæ, & iridis, singulorum momentum adieceris, optimum incarnans medicamentum effeceris, modò ex eo turunda illinatur.

Lib. 14.

Medicamentum callum exterēs, & incarnans.

Aliud Aëtij Amideni experimento probatum, callum exterens & incarnans: Radicum liliorum cre-,, matarum cinere fistulam repleto, & callus excidet:,, quo ablato smilacem herbam sumito, arundinibus se,, implicantem, flore candido, folijs hortensi phaselo simi-,, libus: qua arefacta, usta, & trita, fistolam replebis, &,, incarnabitur.

Aliud fistulas incarnans.

Aliud aridum Magistriani, ab eodem re-,, latū, fistulas incarnans: Chamæleontis nigri radicem,,, pini corticem, thus masculum, aristolochiam longam,, pari pondere terito, fistulæq; mulsa ablutæ aridum,, applicato.

Medicamentum ad fistulas longè optimum.

Sequens quoque collyriū, à quodam chirur-,, go nostri temporis usurpatum, fistulam agglutinat, insigniter desiccat, & affectæ parti robur addit: Aquæ uitæ unc. duas, uini maluatici unc. unā, mellis rosacei drach. decem, myrrhæ, radicis peucedani tritæ, utriusque drach. duas, sarcocollæ, aloēs hepaticæ, utriusque sesqui-

sesquidrachmam,id est,drach.unam & semissem:misceantur, deinde bulliant omnia ad ignem moderatum unico feruore,& per oricularium clysterem,quē syringam uocant,inijciantur in fistulam. Aliud *ad fistulas,* Aliud. *usque ad os attingentes,ex* Aëtio: *Squammæ æris,æru-* Aëtij. *ginis,ammoniaci thymiamatis, portiones æquas, ex aceto terito,& pastillum,id est,trochiscum conflato. Deinde collyria,hoc est,turundas,fistulæ æqualia formato,& imponito:* Quomodò *autem ossi uitiato & corrupto medendum sit, in præcedentibus diximus.* Hæc *igitur de fistulis dicta sufficiant:superest ut de cancro ulcerato dicamus.*

De cancro exulcerato. Cap. XIX.

ANCRORVM*(ut in tractatu de tumoribus præter naturam diximus)alij cū exulceratione, alij citra ulcus fatigant.* Ac *de his quidem qui sine ulcere molestant,(quos* Hippocra*tes latentes nominauit) abundè à nobis suprà dictum est.*Itaque *præsens locus postulat,ut de ijs disseramus, qui exulcerati sunt,et adeò laborantes affligunt,ut interdum illis manum admoliri(ægris etiam ultrò id efflagitantibus) cogamur.* Cæterùm *quibus locis maximè accidat cancri,tam ulcerati quàm non ulcerati,ex quoq; humore potißimùm gignātur,et à quibus caußis excitentur, quibus quoq; notis deprehēdantur,qui ex illis curationē recipiant,& qui nō,atq; in totum quid de illis præsagiendum sit,fusißimè à nobis explicatum est,ubi de cancerosis tumoribus, qui citra ulcus inuadunt,egimus.*Reliquū *est igitur,ut cōpendiosam exul-*

cerati ipsius cancri curationẽ describamus. Sed priusquàm id agamus, non alienum fuerit, eius notas in memoriam reuocare. Itaque in cancro ulcerato, præter dolorem, duritiem, tumoremq́; ulcera erosa ac inæqualia cõspiciuntur, plurima ex parte sordida, labris prætumidis, aspectu horrenda, & concreta humorum colluuie ingrata. Quæ uerò (inquit Paulus) pura uidentur, fæculenta, liuida, atque interdum etiam subrubra, & cruenta apparent: sanies inde manat continuò tenuis, aquosa, nigra, aut fulua, grauiter olens. Ergo si eiusmodi affectus chirurgiam, hoc est, manus operam desiderat, à uacuatione humoris melancholici curatio auspicanda est. Deinde totum carcinoma, si locus patiatur, prorsus rescindendum, sic ut nulla supersit radix, sinemusq́; sanguinem effluere, nec statim eum inhibebimus. Imò preßis uicinis partibus crassum ac melancholicum sanguinem exprimemus. Posteà alijs ulceribus similiter curabimus. Hæc curandi ratio tradita & probata est lib. 14. metho. Therapeu. cuius uerba hoc loco subijcere placuit: Cæterùm (inquit) si quando cancrum per chirurgiam curare audebis, cœpisse ,, quidem ab uacuando per purgationem melancholico ,, humore oportebit. Vbi uerò totum quod uitiatum est ,, prorsus excideris, sic ut nulla supersit radix, sines ef- ,, fluere sanguinem, nec properè eum inhibebis: imò pre- ,, mendo potius uicinas partes, exprimes ex his craßio- ,, rem sanguinem. Mox alijs ulceribus similiter curabis. ,, Hactenus Galenus. Sunt qui exciso carcinomate, & craßiore sanguine ex circunstantibus partibus expresso, ferramentis igni flagrantibus locum adurunt. Alij cùm partem aliquam corporis carcinoma eiusmodi,

Signa cancri ulcerati.

Ratio curandi cancri exulcerati.

Vacuatio.

Excisio.

Vide Paulum lib. 6.

Vstio.

quod

quod cũ ulcere est occupauit, hoc (si locus non refragetur) circuncidi opus esse tradunt, dein uiuótenus aduri, tritasq; cantharides ex alumine & cyprino oleo superponi. Alij uerò à sectione, & ustione quæ fit ignito ferramento abstinentes, corrosione ualida ex adurentibus medicamentis facta uitium, hoc totum extirpant, & destruunt. Porrò *medicamenta eiusmodi si quando adhibenda sunt, ualentis admodùm facultatis esse debent: nam, ut scribit* Hippoc. *extremis morbis, extrema remedia adhibenda sunt.* Tanta *autem est huius uitij malignitas, ut mitiora planè contemnat remedia.* Inter *cætera autem præstantißimum ac tutissimum auxilium in hoc affectu,* Guidone *à* Cauliaco *prædicatur, arsenicum sublimatum, cuius egregias dotes, suprà iam multoties commemorauimus, & in sequentibus adhuc celebrabimus.* Hoc *(inquit* Theodoricus*) cancrum, lupum, esthiomenum, hoc est, sphacelem, seu syderationem: noli me tangere, fistulam, & omnes tales peßimos morbos, prima die occidit, & extirpat.* Cæterùm *magna locorum circunstantium, interim dum admouetur, cura semper habenda est, ne scilicet ea ipsa inflammatione, atque humorum confluxu, occupentur.* Quod *incommodum facilè deuitabis, si partes illas uicinas, & carcinoma cingentes, bolo armenia, & id genus alijs, illeueris. Sed & modo legitimo, seu iusta quantitate (quam coniectura tantùm artificiali rationalis definit medicus) adhibendum est arrhenicum ipsum, siue arsenicum (ut uocant) sublimatum.* Vbi *autem effectum quem desideras, præstiterit, (quod ex loci inflatione siue tumore, & mora triduana, deprehendes) dolor mitigandus erit, & crustæ ca-*

Cantharides.

Corrosio.

Carcinoma mitiora contemnit remedia.

Arsenicum sublimatum.

Legitimi effectus arsenici notæ.

sus, modo

sus, modo quo suprà docuimus procurandus. Cancro uerò sic penitus extincto, ac radicitus extirpato, ulcus ipsum quod remansit, similiter alijs cauis ulceribus curabis.

Extincti carcinomatis notæ.

Carcinoma autem prorsus extinctum agnosces, si proba & sana caro apparuerit, si & nulla uirulenta proluuies, se in parte affecta ostenderit, nullaq; amplius graueolẽtia, eorum qui proximè adstant, nares offenderit.

Qui nam cancri ulcerati ustionem, aut sectionem desiderẽt.

Cæterùm soli illi cancri etiam cum ulcere consistentes, curationem eiusmodi, quæ ustione uel sectione fit, admittunt, qui in summa corporis parte hærent, quique adeò laborantes fatigant, ut ipsi ultrò (inquit Galenus) chirurgi manum efflagitent, & simul in talibus partibus consistant, quas resecare & exurere unà cum radicibus possis. Sed cùm hæc curandi ratio, non sine graui ægrotantis periculo (ut suprà de cancro non ulcerato monuimus) administrari possit, temerè adhuc in talibus adhibenda non est.

Quibus cancris duntaxat adblãdiendũ, uera curatione omissa.

Itaque si in penitioribus corporis partibus, constituti sunt cancri istiusmodi, aut in talibus quidem cõsistant, quas nec adurere, nec excindere unà cum radicibus possit, uel si loca principibus membris uicina occupent, uel laborans ob uirium imbecillitatem tale curationis genus sustinere non possit, aut forsan (quia nimis timidus sit & pusillanimis) extrema hæc remedia subire non uelit: adhæc si ex hac curandi ratione deterius aliquod malum sequeretur: breuiter si periculum ex chirurgia, id est, sectione aut ustione, timeamus, nec curari affectus aliter possit, sat fecerimus, si hunc augeri prohibeamus, proba imprimis uictus ratione, & commodis uacuationibus, solisq; leuibus & quasi adblandientibus medicamentis utentes: à uehementibus uerò,

uerò, & acribus (quibus malum hoc ueluti crabro irritatur, & excandescit) prorsus abstinentes. Ergo imperanda ægris talis uictus ratio est, quæ tenuis sit, bonumq; et minimè melancholicum succũ generet. Quòd si ob iecoris caliditatem et siccitatem excedentẽ prohiberi nõ poßit, quin crassus & melancholicus in corpore sanguis procreetur, cibis refrigerantibus & humectantibus erit utendum, quibus hepatis intemperies paulatim emendetur. Conueniunt itaque in hoc affectu ptisanæ cremor, lactisq; serum, uinum paucißimũ & aquosum, pisces saxatiles, atque omnis generis aues, præterquàm palustres. Ex oleribus malua, atriplex, blitum, cucurbita, atque id genus alia. Acrium esus, & repletio omnis uitanda. Sed & craßior ille succus qui in uenis colligitur, ex interuallo uacuandus erit, interdum purgante medicamento, interdum (nisi quid prohibeat) uenæ sectione. In mulieribus quoque, si quidẽ liceat per ætatem, menses euocandi, atque etiam in uiris hæmorrhoides (si eas pati consueuerunt) proritandæ.

Victus ratio in cancro ulcerato obseruanda.

Succus melancholicus ex interuallis uacuandus.

Loco autem affecto imponenda remedia sunt, quæ dolorem leniant, & ita ipsum firmare poßint, ut nihil redundantiæ humorum amplius excipiat: quæ item refrigerent & exiccent, minimè uerò mordeant aut irritent. Cuiusmodi sunt solani succus, uel aqua destillata: cumq; succi copia non est, plumbũ ustum & elotũ, unguentum album, unguentum ex lithargyro & plumbo usto, item medicamentũ quod ex pompholyge, uel chalcite cõstat, aut alijs id genus metallicis ustis & elotis. Atq; etiam (ut uocant) camphoratæ, similiter & succi in mortario plumbeo ducti; huic uitio efficacißimè admouentur. Laminæ quoque plumbeæ maximo & pene incredibili

Quæ loco affecto imponenda.

Succus solani.

Lamina plumbea.

incredibili usu cancris ipsis exulceratis superinducuntur.

Modus usus succi solani.

Modus autem usus succi solani(quod medicamentum eiusmodi affectibus utilissimum esse scribit Galenus*)talis esto.Solani succo linteum molle duplicatũ imbuito,& loco affecto imponito.* Extrinsecùs *lanã molliusculam eodem succo madentẽ linteo circundato, atq; hæc,ne siccescant, eo succo subindè irrigato .* Hoc remedium *loco dolenti inductum,sine dolore ac molestia (inquit* Paulus*)exulceratis cancris subuenit. Plurima medicamẽta cõposita à* Galeno,Paulo,Celso,et Aëtio, *ad hunc usum conscripta sunt, ex quibus duo hæc selegimus:*

Vnguentum ad cancros ulceratos.

Argenti *spumam & cerusam in plumbea pila, cũ oleo rosaceo in sole tantisper conterito,dum plumbi colorem,unguentũ quod ex his fit,acquisiuerit.* Aliud

Aliud longè optimum.

quod magnoperè probo , recipit plumbi usti & eloti, pompholygis,thuris,singulorũ unc. quinque,absinthij unc.unam,olei rosacei selibram,id est,libram semis:ceræ sescunciam,id est,unc.unã semis, succi solani quod sufficit ad unguenti crassitudinem.

Malua.
Althea.

In*signiter autem leniunt,solanturq; plurimùm in ipsis exacerbationibus, & cruciatus tẽpore,malua,aut althea(quã bismaluam appellãt)in mulso subacta liquefacta'ue,& rosacei paululo læuigata,instarq; cataplasmatis illita.*

Cataplasma leniens.

Adhæc *cataplasma ex ficubus aridis,meliloto, quam* Latini *sertulam campanam uocant, ruta, thure, buniade herba, id est,napo,diligenter cum oleo contusa.*

Aliud.

Lenit *item cataplasma quod constat palmularum dactylis in passo decoctis, quibus adiecta sint ouorum lutea, polentaq;.*

Aliud.

Adhæc quod ex papauere cum coriano factum est,aut polygono,aut seri,hoc est,cichorio:hæc quidem in doloribus usui sunt.Multi (inquit Guido*) mitigant eius*

fraudulentiam

fraudulentiam & lupacitatem, (ita enim loquitur) cū pecia scarlati, & appositione carnium gallinarū. Hinc uitium hoc ideò lupum appellari uulgus putat, quoniā carnes unius gallinæ si apponantur, quotidie ferè absumit et deuorat. Quòd si forsitan eiusmodi gallinaceæ carnes, uel similes illi, pro pabulo non offerrentur, carnes sibi proximas, ceu lupus quidam famelicus, ad eandem quantitatem depasceretur & exederet. Quidam huic malo ueluti ablandiuntur, admoto puluere stercoris humani, & anethi, igne concrematorum. Item appositis quibusdam herbis, ut scabiosa, trifolio, uerbasco, id est, tapso barbato, et herba robertiana nuncupata, quæ quibusdā myrrhis Dioscorides esse putatur. Cæterùm utcunque res habeat, commemorata nuper remedia, (quoniam ferè temperata sunt) si magnoperè non prosint, nocere saltem non possunt.

Cancer ulceratus cur quibusdam Lupus appelletur.

Herba Roberti.

FINIS TERTII LIBRI.

GENERALIS DIVISIO FRCTVRARVM, IN LIBRVM QVARTVM CHIRVRGICARVM *Institutionum Ioan. Tagaultij Medici.*

Fracturæ, quæ Græcis κάταγμα dicitur, differentiæ.

Simplices.

Compositæ.

Simplices fracturæ differentiæ, plures sunt: aliæ enim fiunt

Καυληδὸν, Ῥαφανηδὸν, Σικυηδὸν, id est, ad Caulium, Raphani, Cucumerũ fractorũ speciẽ ac similitudinem per trãsuersum.

Σχιδακηδὸν, Εἰς ὄνυχα, id est, Quasi asseris modò, per longitudinem. In unguis formam.

Ἀλφιτηδὸν, Id est, ad similitudinẽ farinæ, uel pollinis, quando scilicet os in multas tenues partes confringitur.

Κατὰ ἀπόθραυσιν, Id est, iuxta abruptionẽ fit, cũ pars oßis per superficiei abruptionẽ detrahitur, ac recedit.

Compositæ fracturarum differentiæ, seu potius implexus cum alijs morbis & symptωmatis.

Fractura cum uulnere.
Fractura cum inflammatione.
Fractura cum gangræna.
Fractura cum dolore.
Fractura cum pruritu.
Fractura cum fragmento oßis eminente.
Fractura cum contusione.
Fractura malè ferruminata.
Fractura cum callo nimium excrescente.
Fractura cum nimia calli siccitate, & duritie.
Fractura cum superflua calli humiditate.

Sunt & aliæ fracturarum differentiæ Albucasi, & recentioribus chirurgis, à locis in quibus consistunt desumptæ, quæ tamen propriè differentiæ dici non debent; ut

Fractura

Fractura in caluaria.
Fractura in maxillis.
Fractura in naribus.
Fractura in clauiculis.
Fractura in spina dorsi.
Fractura in costis.
Fractura in scapulis.
Fractura in humero.
Fractura in brachio, id est, cubito & radio.
Fractura in femore.
Fractura in crure siue tibia.
Fractura in patella seu rotula genu.
Fractura in digitis, tum pedum tum manuum.

INSTITVTIONVM CHIRVRGICARVM IOANNIS *TAGAVLTII MEDICI,* LIBER QVARTVS.

De fracturis.

Quid fractura, & quæ sint eius differentiæ. Cap. I.

QVANDOQVIDEM TRIbus libris superioribus, de uitijs chirurgiæ subiectis, quæ carnosis & mollioribus corporis partibus accidunt, abunde satis dictum est, ordo iam postulat, ut de alijs quæ oßibus contingũt, hoc est, fracturis & luxationibus, dißeramus: hæc enim chirurgiæ generi etiam subijciuntur. Ac primum quidem

dem de fracturis agemus, quas etiam Hippocrates *lu-xationibus antepoſuit. Eſt igitur fractura, ut in uniuerſum dicatur, unitionis ſiue continuitatis ſolutio quæcũque in oſſe, quam Græci proprio nomine, & omnibus ſuæ gentis hominibus noto, catagma uocant, ut Galenus ſexto methodi medendi, & alijs pleriſque locis teſtatum reliquit.* Paulo *uerò* Aeginetæ, *atque alijs poſterioris medicinæ* Graijs *ſcriptoribus, fractura oſsis eſt diuiſio, aut ruptura, aut præciſio, diſciſsio'ue, à uiolentia quadam extrinſecùs irruente accidens.* Guido *à* Cauliaco, *& alij quidam ætatis illius medici, fracturam definiunt, continuitatis ſolutionem in oſſe, non à qualibet re factam, ſed ab ea tantùm, quæ contundit.* V*t uera ſit (inquit) prima differentia ſolutionis oſsis, quòd quædam eſt inciſa, quædam contuſa: oſsium enim diuiſionem quæ inciſione fit, non fracturam, ſed oſsis uulnus appellant. Cæterùm plures fracturarũ eiuſmodi differentiæ ſunt: aliæ nanque ſimplices ſunt, aliæ compoſitæ.* Ex *ſimplicibus quidem aliæ ſunt, quæ fracti oſsis partes iam prorſus ſepararunt, eaſq; cauledon, raphanidon, atque etiam ſicyedon factas Græcè dicunt, hoc eſt, ad caulium, raphani, & cucumerum fractorũ ſpeciem ac ſimilitudinem.* Manifeſtum *autem eſt eiuſmodi oſsium diuiſionẽ tranſuerſim per craßitudinem fieri.* Hæc *quibuſdam uirgalis & tranſuerſalis nominatur.* Aliæ *uerò fiunt ſchidacidon, quaſi aſſeris modò: hæ autem per longitudinem magis fiunt, dicunturq; oblongæ oſsis fiſſuræ.* In *ijs non omninò ſeparantur à ſe partes ſic affecti oſsis, ſed ueluti per rectitudinem finduntur.* Præter *has aliæ quædam adhuc ſimplices numerantur fracturæ differentiæ, quarum aliæ*

Fractura quid.
Κάταγμα.
Paulus.
Guido à Cauliaco.
Simplicis fracturæ differentiæ.
Fractura ſchidacidon facta.
Aliæ fracturarũ differentiæ.

Græcis dicuntur fieri εἰς ὄνυχα, id est, ad instar unguis: aliæ alphitidon, id est, ad farinæ, uel pollinis similitudinem: aliæ κατ᾽ ἀπόθραυσιν, id est, iuxta refractionem, seu (ut alij interpretantur) abruptionem. Fractura quæ εἰς ὄνυχα, id est, in unguis formam fit, fissura est ossis, quæ cùm aliqua in parte recta sit, in extremo tamen lunata euadit. Atque hæc etiam calamidon, id est, harundinatim ab aliquibus nuncupatur.

Fractura ungularis.

Alphitidon ad similitudinem farinæ uel pollinis dicta, est cùm os in multas tenues partes confringitur, quæ & ipsa caryedon, id est, nucatim, à quibusdam uocatur. Apothrausis, quæ & apocope dicitur, id est, abscisio seu præcisio, est cùm pars ossis per summitatis rupturam, seu superficiei abruptionem detrahitur, ita ut pars ea quæ detracta est, & recessit, superemineat, ut ferè fit cùm squamula ab osse resoluitur. Cæterùm hæ fracturarũ differentiæ, curiosè nimis (ut Galenus inquit) atq; ambitiosè à medicis Hippocrate iunioribus, ijs proprijs nominibus interpretatæ sunt: non contenti enim fuerunt oratione, os quod uariè seu ,, multifariàm sit fractum, explicasse. Ab huiusmodi au- ,, tem appellationibus, omninò abstinuit Hippocrates, ,, sed quoad fieri licuit, usitatißimis utens nominibus, ,, oratione interpretari non est grauatus, non has modò ,, fracturarum differentias, uerùm etiam quæ in capitis ,, oßibus eueniunt. Breuiter duo potißimæ sunt fracturarum differentiæ simplices Galeno, à quibus curandi indicationes sumuntur, nempe quæ per tansuersum, & quæ per longitudinem facta est. Cornelius Celsus tertiam addit, quæ scilicet obliquè fit. Omne (inquit) os, modò rectum ut lignum in longitudinem finditur, mo-

Fractura alphitidon facta.

Fractura κατὰ ἀπόθραυσιν facta.

Duæ sunt potißimæ fracturarum differentiæ simplices.

Compositæ fracturæ differentiæ.

dò frangitur transuersum, interdum obliquum. Cæterùm oßis fracturæ, nonnunquam carnis quoque uulnus accedit, sed potißimùm cùm ossa multifariàm fracta sunt: sæpe etiam dolor ingens, & interdum inflammatio. Contingit etiam aliquando ut aliud os super aliud efferatur, & ex osse malè ferruminato ac cōmisso, ueluti tophaceus aliquis nodus relinquatur. Horum autem *affectuum & symptωmatum cum oßium continuitatis solutione complexus, compositas fracturæ differentias, iuniores medici uocauerunt, cùm tamen propriè differentiæ non sint: quandoquidem quod seorsum, & per se consistere potest, (ut alibi ex Galeno diximus) nunquàm alterius erit differentia.* Vulnus *autem, dolor, inflammatio, & id genus alia, seorsum & per se consistere possunt: proinde ueræ fracturarum differentiæ, & à propria ipsarum natura desumptæ, nec re uera sunt, nec rectè dici possunt.* Quòd *si quæ à loco quoque, seu parte in qua est fractura, differentias censeas, ueluti si nares, aures, maxillæ, costæ, clauiculæ, caluaria, spina dorsi, humeri, brachia, femora, crura, digiti, fracturam patiantur, fuerint profectò & ipsæ fracturarum differentiæ* Albucasi: *non utique à propria ipsarum natura, sicuti neque præcedentes, desumptæ, sed à locis, in quibus consistūt.* V*erùm enimuerò quoniam ab ijs omnibus suprà commemoratis agendorum sumuntur indicationes, donemus eas cum recentioribus medicis & chirurgis differentias appellari.*

Meth. 3.

De causis,

De causis, signis, & iudicijs fracturæ in uniuersum. Cap. II.

AVSAE *fracturarũ internæ nullæ sunt, externæ uerò ea omnia, ut breuiter dicam; quæ contundere, uel diuidere ossa possunt. Quæ contundunt, ea dura grauiaq́; , & mole non exigua sint oportet, uehementiq́; impetu deferri ac ir ruere.* Ossa *diuidunt quæ uulnerando incidunt: item casus ab alto, præsertim si ossa sicciora sint, nec admodum crassa.* Fractura *quoque oßibus interdum accidit ex circuntortione in luctantibus, ut si tibia siue crus* Dioclis, *cruri aduersarij Socratis cum eo luctantis per transuersum suppoſita sit, ita ut utraque eius capita, & iuxta pedem, & iuxta genu deorsum uehementer deprimantur, os procul dubio tibiæ ipsius* Dioclis, *præsertim si infirmum sit natura, hoc luctationis genere medium disrũpetur, seu si mauis frangetur.* Id *quod in lignis quoque, quæ à nobis ipsis circuntorquentur, uidere licet. Si enim lignum aliquod neque magnum neque ualidum, sed paruum & imbecillum supra femur tuum impositum, ex utroque capite deorsum uehementer manibus urgeas, statim id in media parte frangi aspicies. Signa aut oßis fracti, & præsertim per transuersum, atque in artubus, hæc ferè sunt.* Tactu *oßis partes disiunctæ separatæ'ue ac uariæ reperiuntur, membri figura inæqualis percipitur: dum membrum dimouetur, & manu uariæ tractatur, ossa colliduntur, & ueluti crepitus quidam ex ea collisione auditur.* Pars *afflicta contacta dolet, corpus membro fracto haudquaquàm inniti potest: causæ quæ frangũt,*

Causa.

Signa.

aut contundunt, præcesserunt. In osse uerò quod per longitudinem fractum est, substantiæ eius craßities nõ naturalis tactu percipitur, cætera signa non adsunt, præterquàm quòd dolor & inæqualitas iudicio sensus etiam deprehenduntur. Prognostica. *Ossa minimè periculosè media franguntur, in humeris, brachijs, femoribus, & cruribus, & digitis. Quò autem propior fractura capiti, uel superiori uel inferiori ipsius oßis est, eò peior iudicatur: nam & maiores dolores adfert, & difficiliùs curatur.* Ea itidem *quæ in artuum uicinia est, curatu difficilis est, uel eo potißimũ nomine, quòd commodè ligari non poßit.* Atque *hæc, ut plurimùm, motum relinquit difficilem.* Maximè *tolerabilis est simplex transuersa, peior ubi fragmenta* atque *ubi obliqua, peßima ubi eadem acuta: nam & carnem uulnerant, interdum neruum quoque aut musculum.* Fractura *quæ cum dolore uel inflammatione, aut carnis contusione incidit, mala est. Quippe quæ instaurari non poßit, donec ea priùs curationem receperint. Si oßis fracturæ, carnis quoque uulnus acceßit, in malo etiam æger est, maximeq́; si id musculi femoris, aut humeri senserunt.* Nam *& inflammationes multò grauiores, & (ut inquit Celsus) promptiores cancros habent.* Adde *quòd in eiusmodi fractura, neque ferulis neque canalibus (inter quæ uulnus sanescere non potest) uti possumus. Sed nec primis fascijs, quas* Hippocrates *ὑποδεσμίδας, id est, subligamina uocat, uulnus contegendum esse uolunt, tum huius ætatis chirurgi, tum qui seculo* Hippocratis *fracturas curabant.* Itaque *ulcere non deligato, hinc & inde, hoc est, utrinque ab eo fascijs circumiectis quà ulcus est, fenestellam relinquunt,*

Iudicia.

Per cancros hic gangrænam & sphacelũ intellexit, sicuti et alijs quibusdã locis.

quunt,

quunt, per quàm medicamenta uulneri accommoda imponant. Quem deligandi modum damnat ille medicorum princeps & antesignanus Hipp. libro quem de fracturis inscripsit, eumq; lemmatis ac rationibus non absurdis quidem, aut probabilibus tantùm, sed scientificis quoq; & necessarijs, inutilem, erroneum, prauũq; esse conuincit ac demõstrat. Si brachiũ aut crus fractum est, bonum est alterum saltem os integrum manere. Altero nanque osse integro manente, necesse est neruos ac tendines minus contrahi, quippe qui ab integro ipso osse & non comminuto adhuc intendantur. Adde quòd curiosiùs omnia in continendis oßibus fieri debent, ubi utrunque os fractum est, & neutrum alteri auxilio est. Itaque si alterũ os integrũ manet, plus opis in eo, quàm in fascijs ferulisq; est. Corn. Celsus memoriæ tradidit ignorari minimè oportere, si femur perfractum est fieri breuius: quia nunquàm, inquit, in antiquum statum reuertitur, summisq; digitis posteà cruris eius insistit. Quod equidem à ratione & experientia, ab ipsiusq; Hippocratis sententia prorsus est alienum. Non enim quoties femur frangitur, protinus necessariò ipsum breuius efficitur: sed duntaxat si statim quàm fractum est, minus quàm par sit, à chirurgo distentum fuerit, uel tortuosè distractum, & separatæ ac distantes inter se oßis confracti partes, non rectè atque ad amußim, priusquàm ferrumen impleant, coaptatæ extiterint. Tunc enim & breuius femur redditur, & crure eius partis claudicabit homo. Sic autẽ „ de hac re lib. de fracturis scripsit Hipp. At uerò si femoris os fractum sit, extensio imprimis diligenter fa„ cienda est, ne minus quàm debeat efficiatur. Amplior

Locus in Corn. Cel. aut falsus, aut mancus.

enim ſi ſit, nullam læſionem affert. Verùm quoq; eſt, ut in eodem opere idem teſtatur Hippocrates, quòd quibuſcunque utraque uel tibiæ uel cubiti effracta oſſa fuerint, illa breuiora effici. Quod ſanè intelligendum eſt, nempe ut Gal. interpretatur, niſi ante conformationem extenſio debita adhibeatur, & commoda deligatione oßium coaptatio ſeruetur, quoad callus obducatur: tunc enim non ſolùm in maiorem tumorem, quàm naturaliter conueniat, membrum illis attollitur, uerumetiam breuius propter retractos muſculos efficitur. Sed hæc præſagia particularia ſunt. Porrò in quadrupedibus, præſertim ueterinarijs, non omninò eadem eſt de fractis præſagiendi ratio, quæ in hominibus. Nam ſi quadrupes pedis poſterioris radium fregerit, præſertim mulus aut aſinus: ijs quòd medulla careant, quamuis ſanguinis compotes ſunt, nunquàm ſolideſcit. Quæ ſupra genua fracturam ſenſerunt, ut deplorata non continges. Siquidē ea nunquàm ferruminantur. Si femur fractum ſit, in periculum uenit, ſpesq; ſalutis in anguſto eſt. Fractis armis, nullus medicinæ locus: nam neruorum diſtenſio ſequitur, quæ caput ſcapulis annectat. Vix unquàm ſanitas contingit, ſi fracturæ uulnus aut luxatio coniuncta ſit. Si uerò coſta perfringatur, facilis medendi ratio eſt. Fracturæ quæ calloſo ferrumine coaluit, nunquàm urens medicamentum admouebis: quandoquidem eo callus ille tophaceus reſoluitur, nec ullam ferè medicinam ſentit. Hæc & quædam alia de fracturis ueterinorum, Hierocles & Apſyrtus ueterinarij medici, nobis ſcripto reliquerūt. Fractura ſiue in quadrupede ſiue in homine ſit, quò uetuſtior eſt, hoc eſt, quò tardius

Prognoſtica quædam de fractura in ueterinis.

fracta

fracta ossa ut oportet cōmittuntur, eò deterior efficitur. Quandoquidem & callus illic gignitur, & spatia ipsa inania, aliena quadam substantia opplentur. Quo fit, ut dum instauratio moliēda sit, maiore ac ualētiore multò extensione sit opus. Magna autem & ualens eiusmodi extensio, non rarò conuulsionem inuehit, ut alicubi testatus est Auicennas. Fracturæ non pari die rum numero in omnibus ossibus ferruminantur, sed in alijs tardiùs, in alijs citiùs. Caluaria triginta quinque diebus glutinatur. Brachium & tibia, si ritè curentur, diebus circiter quadraginta occalescunt. Firmatur cu bitus diebus plurimùm triginta. Si in natibus os perfractum est, decem & octo dierum spacio consolidescit. Costa post unum & uigesimum diem Celso, alijs non nisi post uigesimum octauum, ferrumen implet. Ferè etiam intra decimum quartum, & unum & uigesimum diem sanescunt, maxilla, iugulum, scapula, os tali, calx, manus, planta. Inter uigesimum septimum, & quadragesimum, humeri & femina. Coxa uerò diebus quinquaginta coalescit. Hippocrati, pes eidem sexaginta dierum spatio, si quiescat, consanescit. Et ita de alijs pro fracti cuiusque ossis natura dicendum est. Quinetiam confert aliquid ad celerem aut tardam sanationem, & ætas, & corpus, & uitæ propositum, & anni tempus, ut & de uulneribus dictum est. Proinde in ijs nihil certum aut perpetuū est. Factionis Arabicæ princeps Auicennas, affirmabat ossium agglutinationem in biliosis, conualescentibus, & primis senibus, difficillimam esse: in decrepitis uerò ac ualde senibus, impossibilem. Cæterùm costa aliquando tota, interdum non tota frangitur: nempe cùm pars eius interior

(quæ rara est) duntaxat læditur, summo osse manente integro. Si tota costa perfracta est, casus asperior est: nam & graues inflammationes, & febris, & suppuratio, & sæpe uitæ periculum sequitur, & sanguis spuitur. Narium *fractura peior est, ubi aut ossi, aut cartilagini fractæ, cutis quoque uulnus accessit.*

Notæ mali aut boni indicis in fractura cranij.

In *cranij fractura malum portendunt, membrana immobilis, nigra uel liuida, uel aliter coloris corrupti: dementia, acris uomitus, neruorum uel resolutio uel distentio, caro liuida, maxillarum rigor atque ceruicis. Spem uerò certam faciunt membrana mobilis, ac sui coloris, caro increscens rubicunda, facilis motus maxillæ, atque ceruicis. Cætera quæ ad somnum, cibi desiderium, febrem, puris colorem attinent, eadem quæ in cæteris uulneribus, uel salutaria, uel mortifera sunt.*

Quæ agglutinationem remorantur in fractis ossibus.

Ferru*men seu agglutinationem in ossibus remorantur, multa ex aqua calida perfusio, crebra superpositorum mutatio, festina nimis ac præpropera membri affecti dimotio, nimia coarctatio, & quæ parti oblæsæ (alimenti in eam distributionem prohibendo) atrophiam inducit. Sanguinis quoque uiscosi penuria. Item & fragmenta quæ remanserunt.*

Ossis fracti rectè commissi notæ.

O*ssa quæ fracturam experta sunt, rectè commissa esse testantur, æqualis membri perfracti compositio, & figura naturalis, si alteri sibi cõpari, nihil noxæ perpesso, conferatur: dolor sublatus, ac ueluti quidam uoluptatis sensus, sanguinis quoque solerti quadam naturæ prouidentia, ad fracturæ locum expulsi apparitio. Proinde non minus uerè quàm communiter dici solet, quòd tumor membri perfracti post primam eorum quæ fracturæ admota sunt mutationem, sine magno dolore apparens, atque*

ubi fracti

ubi fracti oßis partes rectè concurrerint, & in naturalem situm aptatæ fuerint, euanescens, certam salutis spem pollicetur. Sed iam tempestiuum est fracturæ in uniuersum curandæ ueram methodum, quamq́; ipsa rei natura præscribit, tradamus.

Generalis curandæ fracturæ methodus. Cap. III.

QVONIAM *fracti oßis soluta partium continuitas est, utiq; (inquit Galenus) finis quò tendet is qui fracturas curabit, saltem primus, unitio est. Quòd si is primus in curatione propositus finis per affectarum partium siccitatem perfici non poßit, restat alter, qui est ut alterius cuiusdam interuentu distunctæ oßis partes glutinentur. Qui si nec ipse cõparabilis aduertitur, insanabile esse uitium dixeris. Quod igitur coalescere (saltem per se & nullius alterius ope) nequeat tam durum os, quàm id quod in iuuenibus & adolescentibus, & uiris, multoq; magis in senibus cernitur, id profectò (inquit Galenus) uel cuiuis patere potest. Quæcunque enim concrescere ac coalescere debent, omnino mollia humidaq; sint naturaliter oportet. Quæ igitur dura siccaq; sunt, eorum diuisæ partes coire simul nequeunt, sed glutinum aliquod uinculum'ue, quo commissa maneant, requirunt. Itaque potest certe illud os tantùm unitionem per se, & nullius alterius interuentu recipere, quod abundè molle est, cuiusmodi conspicitur in puerulis: in adultis uerò, & siccioribus corporibus, separatæ fracti oßis particulæ, non per se unquam, sed substantia duntaxat*

Vnitio, finis primus quò tendit is qui fracturã curat.

Quorum fracta ossa coalescere non possunt, & quorum possunt.

Lib. 6. meth. meden.

quapiam

Pori, id est, calli substantia unde nascatur.

Calli mediocritas.

Scopi quatuor, in curanda fractura, quæ per transuersum facta est, medico proponuntur.

Recta partium fractarū inuicem commissio, & coaptatio.

quapiam interueniente, ceu glutino quodam, ferruminari colligariq; secum possunt. Interuenit autē ea substantia, quoniam omnis particula sibi familiare trahit alimētum, os autem craßius ac terrenum magis, quàm aliud quoduis nostri corporis membrum, alimentum ad se allicit, exugitq;. Quod autem ex hoc ipso proprio ac maximè idoneo oßis alimento redundat, & in labris fracturæ cōcrescit, suo ipsius interuentu oßis extrema, dura licet & sicca, conglutinat, ut sæpe usu euenire conspicimus. Vocatur autem corpus id, quod sic fracturis innascitur, Græcis πῶρος, Latinis uerò callus, qui (ut suprà de uulneribus oßium diximus) mediocritatem in craßitie, & tenuitate, duritie etiā ac mollitie seruet oportet. Sed de hoc adhuc in sequentibus. Age igitur dicamus, quomodo finem hunc primū, quò tendit is qui fracturam curat, nempe unitionem, assequi ualeamus, initium quidem facientes ab ea fracturæ differentia, qua per transuersum os frangitur, & suo loco excidit: quandoquidem hoc fracturæ genus sæpius incidit. Itaque quatuor mehercle intentionibus, in hac fracturæ differentia curanda, est opus, quas & scopos appellare poßis. Prima intentio est, ut fracti oßis partes rectè cōmittantur, & in naturalem situm coaptentur. Secunda, ut ritè commissa oßis perfracti extrema, coniuncta atque immota maneant. Tertia, ut πώρῳ, seu (ut diximus) callo interueniente distinctæ oßis partes agglutinentur, coalescant'ue. Quarta est, symptωmatum, hoc est, accidentium, quæ fracturā sequi consueuerunt, correctio. Quod ad primam intentionem attinet, cùm in hac fracturæ differentia, quam καυληδὸν καὶ ῥαφανιδὸν, id est, per

transuersum

transuersum fieri diximus, sic à se fracti oßis partes dißideant, ut è directo non iaceant, clarum est primum id esse agendum, ut in directum agantur. Directum autem hic uocamus, quum in figuram pristinam naturalemq; situm reducuntur. Sane (inquit Galenus) eum situm habuerint, si quis ea quæ sic dißident integræ partis exemplo usus, in contrarium adducat. A qua nimirum certißima iudicatio transpositionis eorum erit. Fieri enim potest, ut tum prorsum, tum retrorsum, tum in hanc partem membri, tum in illam facta translatio sit. Quæcunque igitur retrorsum magis sunt acta, ea prorsum impelli conueniet. Nec minus alteram quoq; fracti oßis partẽ modicè ad contrarium retrudi. Contra quæ prorsum sunt emota, hæc rursus ipsa quidem retrorsum, reliquam uerò partem sensim duci prorsum. Eodem etiam modo, & eorum quæ ad dextram sunt detorta medicatio est, si ad sinistram ducantur: contraq; eorum quæ ad sinistram, si mutentur ad dextram, semper scilicet altera parte modicè in contrariũ acta. Guido à Cauliaco (præmißis quibusdam præceptis communibus, quæ hic suo loco referemus) quomodo primam hanc intentionem assequi poßis, uerbis non adeo multis perstringit. Itaque iubet imprimis membrum perfractum, si ossa suis sedibus (quod sæpius contingit) exciderint, aliudq; super aliud efferatur, & musculi ad capita sua retracti sint, decenter intendendum esse. Deinde os depressum attollendum, & eleuatũ deprimendum, atque id quatenus fieri licet sine dolore, donec oßis fracti fines rectè concurrant, & in naturalem situm coaptentur. Neq; enim unquàm fracta eiusmodi ossa, & suis etiam sedibus mota, in suum locum

Lib.6.Meth.

Hippoc lib. de fracturis.

Guidonis præcepta de reductione fracturæ.

Cel. lib. 8.

ueniunt,

ueniunt, nisi illa per uim aliquis intendat. Intendere autem dignum, uel aliud quoque membrum, si adhuc tenerum est, etiam unus homo potest, cùm alteram partem dextra, alteram sinistra apprehendit. At uerò ualentius membrum duobus eget, qui in diuersa contendant. Si firmiores nerui ac tendines sunt, (ut in uiris robustis, maximeq; eorum feminibus & cruribus euenit) habenis quoque uel lineis fascijs utrinque capita articulorum deliganda, & per plures in diuersa ducenda sunt. Cauendum autem semper est, ne immoderatiùs confractum membrum extendatur. immoderata enim distentio in duris præsertim & siccis corporibus, uehementes dolores, febres, conuulsiones, & resolutiones interdùm inducit. Quinetiam per eam diuelli ac disrumpi musculorum, ac neruorum fibras aliquando contingit. Proinde summa in hac re prudentia opus est.

Aeger quomodo collocandus, in fractis artubus.

Igitur ægro in sedili collocato, uel resupinato potius, ut Sorano placuit, ministris duobus iubebimus, huic supra fracturam, illi infra digitos circumponant, atque sic tentionē perficiant. Quòd si ualentiore opus sit intentione, non solùm manibus, sed etiam, ut diximus, habenis aut funibus intendere aggrediemur. Ergo duos funes æquales confracto membro, uerbi gratia, brachio aut cruri circundamus: unum supra fracturam, alterum infra: atque uni ministro ad ægrotantis caput consistenti, alteri iuxta pedes, capita funium trahentes, iubebimus in diuersa membrum perfractum distendere.

Distentio quando remittenda.

Vbi paulò longius, quàm naturaliter esse debet, membrū, uis fecit, distentio remittenda est, ac tum demum ossa omnibus in suam sedem compellēda sunt. Ossis autem repositi certum indicium est, dolor sublatus.

tus. Cæterùm oßibus fracturæ iam sic probè coaptatis, iuxta Hippocraticam consuetudinem mẽbrū deligandum erit, ut statim subiungemus. Modus alius reducendi ossa fracta in suum locum, & naturalem statum per distentionem; libro de fracturis traditur ab Hippocrate, qui & à Paulo refertur libro sexto sui operis de re medica, quo etiam si uelis, & parata habeas quæ describit instrumenta, uti poteris. Sed hic modus quem suprà posuimus longè facilior, & magis admanium est. Atque eo etiam Soranus medicus utebatur, estq; hodie apud nos in frequentiore usu. Oportet igitur (ut summatim dicamus) aut manibus ipsis, utique si confractum membrum exiguum est, aut uinculis impositis, si maius est, & ualidiore tractu opus sit, aut eiusmodi instrumento quod nobis Hippocrates descripsit, antitasim oßium facere, hoc est, retrorsum ea trahere, ut è directo committantur, exactaq; eorum coniunctio fiat, sic ut pristinam unionem imitentur. Posteà uerò quàm abundè retracta fuerint, & nullus amplius supersit metus, ne se in adducendo cõtingant, tum in directum opponere, uinculaq; relaxare, ac musculis ipsis deductorum in idem commißionem permittere opus est. Interim uerò (ut rectè Galenus admonet) teipsum quoque qui operi præes, manibus subseruire expedit, ac sicubi aliquid paulùm subsultet, ac promineat, porrigere atque formare. Cæterùm in adducendis sic, ut suprà expreßimus, contrario motu partibus, ne aliquæ frangantur oßium extantiæ, non leue periculum est. Non enim ueluti (inquit Galenus) in serra defectis uisitur, læuis est semper utriusque partis finis. Quòd si illæ (oßium inquam extantiæ) forte fortuna

Anacephalæosis.

Lib. 6. Ther.

Oßiū extantiæ.

te fortuna frangantur, nõ poterunt ad amußim secum coaptari fracti oßis fines, tum quia forsan fragmenta inter partes uniendas inciderint, tum etiam quod quidpiam oßium fortè extrà ceciderit, & comminutum perierit, unde spacia inter applicata simul ossa, maneant inania: in quæ sanies collecta, atque temporis tractu putrescens, totum pariter membrum secum corrumpet. Atque *hæc tractandæ fracturæ ratio omnibus propemodum confractis artubus conuenit, ubi præsertim ossa fracta suo loco (ut sæpius contingit) exciderint, aliudq́; super aliud effertur.* Neque enim *semper dum franguntur ossa suis sedibus moueri contingit, sed interdùm fracta in suo loco, ac naturali situ remanẽt.* Quòd *ante omnia (ut nos admonet* Celsus*) considerari debet: & sunt notæ certæ, quibus id discrimen deprehendere poßis.* Nanq́; *si suis sedibus mota sunt, resima apparent, punctionisq́; sensum repræsentant, ac tactu (ut suprà annotauimus) inæqualia sunt.* Vbi *uerò loco suo non exciderunt, neque punctionis sensus ullus, neque ulla quæ tactu percipi poßit inæqualitas adest.* Cæterùm *si primis diebus ossa ipsa perfracta, & suis sedibus mota, reposita non sunt, non leue inflammationis periculum subest, sub qua & difficile, & periculosè uis neruis & tendonibus adhibetur.* Atque *hæc de prima intẽtione dicta sufficiant.* Secũdus *scopus in curandis fracturis nobis propositus, est, ut oßibus iam sic, (ut suprà docuimus) probè coaptatis, & è directo admotis, eorum positura seruetur, & exactè coniuncta maneant, sic ut pristinam unionem imitentur.* Porrò *nequaquam probibere poteris, quin diuisa eiusmodi ossa, quæ sic effinxeris, & ad amußim secum*

Notæ oßis fracti, & sua sede moti.

Secundus scopus.

coaptaueris

coaptaueris, sua sede moueantur, & rursum dißideant, si laborans quoquo pacto uel uigilans, uel dormiens, membrum fractum dimoueat. Ergo ut secundum hunc scopum aßequaris, perfractum membrum prorsus immotum consistat necesse est. Quòd si ipsi quidem ægrotanti, ut quietudini membri prospiciat, permiseris, uigilans fortaßis (quemadmodum inquit Galenus) probè id curauerit, at dormiens omninò membrum mouebit. Vt igitur nõ dormientis modò hominis, sed etiam ad desidendum, itemq; cum cubile resternitur surgentis, eorum quæ ritè formata & exactè coniuncta sunt, positura seruetur, tuta deligatura complecti fracturam oportet, quæq; fracti oßis partes secum coarctare ad amußim poßit. Tuta autem non erit deligatio, si uel nimis arcta, uel laxa nimis fuerit. Quandoquidem per laxiorem oßibus moueri licet, per arctiorem uerò & uehementiùs adstringentem, & alimenti in locum affectum distributio prohibetur, & dolor (qui humorum in ægram partem affluxus euocat, & phlegmonas creat) excitatur. Danda itaque opera est, ut utrumque excessum declinemus. Constrictio igitur mediocris esto, tum nostri sensus, tum ipsius ægrotantis iudicio. Ac si quidem æqualis esset craßitudinis membrum quodque, utique latißima fascia (ut Galenus ait) commodißima esset, utpote quæ totum æqualiter, continenterq; ex omni parte fractum os complecteretur. Sed quoniam id non est, quod deest nobis ex fasciarum latitudine, circuituum numero pensabimus, ut in artubus ipsis, qui omnium maximè fracturæ per transuersum factæ, expositi sunt. In talibus nanque utilior est angusta deligatura, quàm

Membrũ perfractũ prorsus immotum seruandum.

Lib. 6. Meth.

Os fractum deligandum esse, & quare.

Deligaturæ modus.

Com. in lib. Hippoc. de fractura, & 6. Ther.

ualde

Angusta deligatio artubus utilis.

ualde lata & remissa: quippe quæ nec rugas, ut ea quæ latiore fascia fit, cõtrahat, & totius mẽbri cui circundata est, cutem contingat. Eo igitur usque augere tibi latitudinẽ fasciæ licet, quoad nulla eius pars laxior efficiatur. Cæterùm in eiusmodi deligatura, quæ fracturis (in medio præsertim brachij, uel tibiæ, aut femoris existentibus) adhibetur, duabus fascijs lineis mollibus (iuxta Hippocratis dogma) opus est. Has autem Hipp. ipse nomine peculiari ὑποδεσμίδας, id est, subligamina, seu malis subfasciationes, appellauit. Primæ fasciæ initium super fracturam inijci debet, ac circa eam bis ter'ue conuoluta, sursum uersum ferri, & quasi in cochlea serpere, atque illic desinere. Id tamen perpetuò obseruandum est, ut multum partis sanè fascia hæc complectatur. Ita enim fiet, ut & firmiùs reposita ac conformata ossa contineantur, & magis ab affecto loco in circumuicinas partes humores elidantur, magisq; ne hi à superiori parte eo defluant, impediatur.

Ratio deligandi artus perfractos, ex Hippo. Gale. & Celso.

Hæc secunda fascia non bis aut ter, ut in priore ligatura, sed semel tantũ membro perfracto circundatur Hippocrati.

Altera etiam super fracturam debet incipere priori aduersa, deorsumq; (ubi primos complexus super fracturam fecit) tendere, atque inde iterum reducta in superiore parte, ultra priorem fasciam desinere. Quocirca dimidio longior priore esse debet. Terminus autem longitudinis earum fasciarum, non unus ac certus statui potest, sicuti nec etiam latitudinis, sed pro magnitudine fracturæ, & perfracti membri crassitie utraque dimensio uarianda est. Hunc Hippocrates libro τῶ κατ' ἰητρεῖον, id est, de medicina seu medici officina; & libro de fracturis, trium aut quatuor, aut quinque, aut sex cubitorum longitudinem: digitorum ueró latitudinem cõstituit. Digiti autem & cubiti intel-

ligendi

ligendi sunt eius ipsius qui deligatur, nempe uel uiri adulti, uel puerili. Hæc autem duplicis deligaturæ ratio, ex ipsa rei natura desumitur. Quandoquidem duo hæc prima lintea fracturam quidem muniunt ac stabiliunt, nec phlegmonem (quæ in hac re imprimis est arcenda) oriri sinunt. Siquidem & ab integris ad laborantem particulam sanguinis confluxum arcent, & quod iam collectum in ea est, exprimunt. Prior quidẽ deligatura quod in læsa parte continetur, ad superposita expellit atque elidit: quod uerò ex ijs (superpositis inquam partibus) in locum perfractum confluit, repellit.

Prioris deligaturæ uis & facultas.

Altera uerò primis quidem complexibus, quos, ut suprà diximus, super ipsius fracturæ locum facit, itemq; dispẽsatione deorsum tendente, quædam ad inferiora extrudit, quædam, ne quid ex ijs in locum fracturæ confluat, prohibet.

Quid secunda deligatura efficiat.

Reliquis uerò deinceps complexibus, quibus uidelicet ab infimis partibus sursum uersum recurrere deligaturam diximus, ut eodem scilicet loco cum priore fascia, secunda desinat tum ad superiora (uti & priore ligatura) repellimus, tum confluxum ab ijs prohibemus. Cæterùm priusquam fascijs huiusmodi fractura deligetur, unus aut alter panniculus lineus, candido oui liquore & rosaceo delibutus, nudo membro non absque ratione à recentioribus chirurgis superaccommodatur, ea quidem magnitudine, ut etiam aliquid partis sanæ comprehendat. Sunto autem eiusmodi fasciæ duæ prælongæ, nempe quatuor, aut quinque, aut sex, ut diximus cubitorum, & circa tres quatuorue digitos latæ, aqua aut posca potius madefactæ, & postea expressæ, præsertim si fractura inflammatione uacet, recensq; sit. Si uerò dolor uehemens,

Fasciarum longitudo & latitudo.

Si inflammatio adeſt, cum fractura.

mẽs, aut inflammatio adeſt, laniis tenuibus mollibusq́; aut ſtupis læuibus oleo uel oxycrato imbutis membrum contegendum eſt, & nõ ita arctè deligandũ. Satis enim fuerit tunc, ſi deligatura adhibeatur, quæ & membrũ utcunque fulciat, & admota medicamenta, adhæc ſymptomata profliganda idonea, contineat. Verumenimuerò cùm hæ duæ primæ deligaturæ, ad ambos hos uſus quos ſuprà retulimus (nempe ad fracturæ munimentum ſtabilimentumq́; & ut phlegmone excitari prohibeatur) non ſatis adhuc faciant, præſertim ſolæ, ad earum quidem tutelam & fracturæ ſtabilimen Hippocrates remedium excogitauit, ut ſcilicet plagulæ ſiue ſplenia à ſplenis forma ita appellata, unà cum exterioribus faſcijs, quas ἐπιδέσμους, id eſt, ſuperligamina uocat, deſuper adhiberentur. Et hæc quidem tertiæ deligaturæ rationem quibuſdam obtinent.

Splenia cur adhibeat.

Splenia enim eiuſmodi ſiue plagulæ, duarum primarum faſciarum, quæ peculiari nomine ὑποδεσμίδες, id eſt ſubligamina Hippocrati appellantur, firmamenta ſunt, ut commentarijs in librum Hippocratis de fracturis Galenus annotauit. Ne autem phlegmone ſuſcitetur, medicamento quopiam ex ijs quæ inflammationum iniurias arcent, uti cenſuit.

Hippocrates.

Ceratum humidum cur adhibeatur.

Quale nimirum eſt ceratum humidum ſiue liquidum, quod confici ſolet ex cera in roſaceo aut oleò colliquata, aut eius loco roſaceum. Huius ſententiæ fuit & Cornelius Celſus libro octauo, ſic inquiens: Super has (duas inquam primas deligaturas) inijciendum leuiore linteo ceratum eſt, quod eas contineat.

Si oſsis fracturæ carni quoque uulnus acceſsit.

Quòd ſi oſsis fracturæ, carnis quoque uulnus acceſsit, neque ceratum, neque roſaceum tutò admouetur: quandoquidem hæc ulcus tum ſordi-

dum

dum tum putre efficerent: sed in uicem eorum puluilli prælongi uino nigro ac styptico imbuti, superinijciendi erunt. Reliqua autem curatio, quæ eiusmodi fracturis cum uulnere incidentibus conuenit, in sequentibus dicetur. Porrò præter has modò à nobis commemoratas deligationes, quasdam adhuc alias quatuor commemorat Aurelius Cornelius Celsus, capite decimo, libri paulò antè citati. Sic autem eas dispensat, ut semper insequens priori aduersa sit, & tertia fascia (quæ duas primas ac splenia comprehendit) tantùm in inferiore » parte, tres reliquæ in superiore finiant. Quia satius » est (inquit) sæpius circuire quàm adstringi. Siquidem » id quod adstrictum est alienatur, & cancro opportunum est. Quo loco (ni fallor) cancrum pro sphacelo, quem uulgus medicorum esthiomenum uocat, usurpauit, ut & quibusdam alijs locis. Cæterùm cùm multis complexibus atque inuolutionibus duæ illæ superius commemoratæ Hippocratis deligaturæ, fracturam cō tineāt, (aliâs enim parum tutæ essent) tam numerosis fascijs opus esse minimè censeo. Hæc enim in membro ipso perfracto, præter solitum cooperto, & pruritum & dolorem (quæ duo symptωmata à fractis membris diligenti studio arcenda sunt) excitare, atque etiam eius quod iam infixum fracturæ est, perspirationem prohibere possunt. Porrò ubi decenter sic membrum confractum deligaueris, de apposita repositionis ipsius figura, maxima tibi solicitudo habenda est. Siquidem sub alia forma aut figura membrum perfractum deligare, in aliam uerò mutare ac reponere, non dolorem modò (ut inquit Galenus) excitare potest, uerumetiam ossa intorquere. Necesse enim est, ubi figura mutatur,

Aliæ quatuor Corn. Celsi deligaturæ.

Cornelij Celsi opinio refellitur.

De apposita repositionis perfracti membri figura, ex Galeno.

alios musculorum tendi ac uelut cōtractos rotundari, alios uerò solui ac remitti. Vbi autem tenduntur, tum premi eos à deligatura est necesse, tum ex compreßione ipsa dolere. At ubi tensio remittitur, quo loco deligatura est laxa, ibi fracturam fulcimento destitui. Cæterùm aptißima fuerit in oßium fractorum repositione, sicuti etiam & in retractione, (quam antitasin diximus à Græcis appellari) & coaptatione, & deligatione, partis figura quæ (ut uerbo uno dicatur) maximè à dolore abest, & in qua æger persistere immotus diu poßit. Hæc enim & rectißima est, & maximè naturalis membro ac ferè consueta. Rectißimam autem hìc partis figuram cum Galeno uocamus, quæ uenas, arterias, & musculos quàm rectißimos habet. Itaque angulosa figura, quæ ἐγγώνιος Græcè dicitur, brachio quidem maximè naturalis est: cruri uerò, quæ paulò minus porrecta est. Hæc nanque & rectißima est, & à dolore maximè aliena. Cæterùm tametsi angularis figura, quæ Græcis ἐγγώνιος dicitur, propriè ea dicatur, quæ acutum angulum, quem recto minorem appellamus, efficit: per engonion tamen, id est, angularem figuram, Hippocrates eam intelligit, quæ recto angulo constituitur, non prorsus tamen recto, ut quodam in loco Galenus est interpretatus, sed propè ad rectum accedente, ita ut paululum ad obtusum tendat: cuiusmodi in manu, quod uulgò brachium appellamus, ea figura est, non quæ prorsus quidem inter extensionem & inflexionem media est, sed quæ ad extensionem procedere incipit. Quo plærunque positu eos qui dolore afficiuntur, si diligenter inspexeris, manus tenere deprehendes. Porrò ut dolor uitetur,

Repositionis figurā ad duo dirigendam esse.

Rectißima figura quæ dicitur Galeno.

tur, cùm ad quietem membrum reponitur, non modò naturalis habitus cuiuis instrumento est utilis, uerùm etiam consuetudo quoque conducere nonnihil uidetur. Ergo ut aptè membrum perfractum, & decenter ligatum reponatur, ea situs figura illi inuenienda est, quæ & naturalis sit & consueta, & à dolore maximè aliena. Sed iam hæ indicationes inter se consentiunt, & conspirant maximè. Nam quæcunque figura magis quàm alia est à dolore libera, ea & maximè naturalis membro, & ferè consueta esse solet. Atque econtrà, quæ naturalis & consueta est, ea à dolore est alienißima. Atque hæc quidem figuræ, in qua custodire membrum perfractum conueniat, inueniendæ ratio est.

Ratio inueniendæ figuræ, in qua custodire membrum perfractū conueniat, ex Galeno & Hippocr.

Vt autem in hac naturali, & quæ doloris minimum habeat, figura immotum prorsus (quoad expediet) membrum persistat, recentiores Chirurgi secundum deligaturam, protinus ferulas etiam circumponunt, ipsas quidem constringentes, prout sensus & tumor ex inflammatione (si qua adsit) postulat. Veteres autem, ut Hippocrates, Celsus, & Galenus, à die tantùm septimo uel etiam nono & undecimo, ferulas accommodabant. Verùm non abs re factum putamus, si statim ab initio post deligaturā, ferulæ inijciantur, modò nimis premendo dolorem non excitent, aut phlegmonem (quæ maximè arcenda erat) accersant, uel præsentem (si adsit) exacerbent. Quæ igitur à principio adhibentur à recentioribus ferulæ, non eo nomine adhibentur circumponunturue, ut adstringant, sed ut adaptationis figuram contineant, & ossa in suam sedem reposita utcunque fulciant. Primis namque diebus cùm phlegmones deuitandæ consilium uinceret, tutum non

Ferulæ quando in fracturis circumponendæ.

Quę uitare oporteat in ferulis adhibendis.

Ferulæ ab initio nō ultrà adstringēdæ quàm ut ossa contineant.

erat perfractum membrum ita ferulis premere. Cùm uerò nullus iam amplius futuræ inflammationis metus sit, aut ea quæ priùs fuit discussa, membrum aliquantò gracilius quàm pro naturali habitu apparuerit, (quod intra septimum diem ferè solet contingere) tum licebit ferulas cicumponere, & eas (ut fracturam stabiliãt) ualidè satis adstringere. Ferularum enim usus idem est, qui & plagularum seu spleniorũ, nempe ut fractũ os contineant, & deligationem stabiliant ac firment.

Ferulæ quales esse debeant.

Sunto autem ferulæ, ut libro qui inscribitur τὸ κατ' ἰητρεῖον, *id est, de ijs quæ in medicatrina seu medici officina fiũt, rectè præcepit* Hippocrates, *læues, id est, læuigatæ & planæ: æquabiles, id est, neque in latos, neque in superiorem, aut inferiorem partem distortæ: in summis partibus, id est, extremitatibus, resimæ, id est, leniter derasæ ac retusæ: minores hinc inde quàm deligatio est, & ea parte crassiores, id est, latiores & ualentiores, ᾗ ἐξέῤῥιπται τὸ κάταγμα, id est, qua fractura erupit.*

Læues.

Læues autem ferulas, id est, non asperas (læui enim asperum opponitur) adhibendas esse cẽset Hippocrates, *ne sua asperitate et inæquabilitate (quod enim asperum est, continuò etiam est inæquale) fractis partibus negocium facessant. Vtroque enim modo comprimunt.*

Aequabiles.

Cæterùm quoniã fieri potest, ut ferulæ læues sint, nõ tamen æquabiles. (inæquabile enim non protinus necessariò est asperum: ut patet de uia quæ ascensus habet & descensus non asperos) ideò nõ solùm læues, sed etiam æquabiles, id est, non distortas assumendas esse ferulas monet. Quæ enim distortæ sunt, similiter ut aspera lædunt, ac illud insuper efficiunt, quòd deligationem simul distorquent: qua distorta, pars

ta, pars etiam fracta distorqueatur necesse est. Simas praetereà in extremis partibus eas deligi uoluit, id est, ut Galenus interpretatur, leniter derasas ac retusas: in extrema parte, ne sua acutie articulum laedant, & aequaliter ubique fractam, propter aequalem suam crassitudinem, comprimant: quod certè fieri nullo modo debet. Vult enim Hippocrat. ut in media parte, hoc est, supra locum fracturae, νάρθηκες, id est, ferulae, deligationem magis adstringãt. Hinc ea parte, hoc est, supra fracturam ipsam, crassiores esse iubet: quia scilicet locus is potissimùm (ut suprà ostẽdimus) compressione ipsarum indiget. Vuult item minores eas esse longitudine, id est, aliquantò breuiores, quàm sit ipsa deligatio, ne cutem ultra deligationem attingant: quae saepenumero ex eo quod humores à fasciis expressos suscipit, paulò altiùs turgescit atque extat. Sed & breuioribus ferulis utendum praecepit senior ille Hippoc. ne pars eminentior, id est, gibba & carne nudata, attingatur, ut circa cubitum, & malleolos, ubi ossium extuberationes sunt. Modus autem ac ratio adhibendi ferulas, talis esto. Splenia triplicia aut quadruplicia oleo delibuta, super fascias similiter atque aequaliter, si membrũ in crassitie fuerit aequale, circundato. Si uerò inaequale, partibus magis concauis, per splenia repletis, membrum undique aequale ferulis accommodandis efficito. Deinde ferulas lana, aut stupa mediocriter inuolutas, in orbem, non minore quàm unius digiti spacio inter se distantes fracturae circundato, easq́; leniter ac moderatè constringito. Sed & in hac ferularum accõmodatione summoperè caueto, quatenus fieri potest, ne articulus aliquis, (ut paulò antè notauimus)

Simae.

Crassae.

Minores.

Modus ac ratio adhibendi ferulas.

mus) & præcipuè interior flexus pars, ab eis attingatur. Vlcera siquidem in ipsis nonnunquàm, & neruorum inflāmationes pariunt. Itaque illic, hoc est, iuxta articulos ipsos, deligatione aliquantò (ut diximus) breuiores, tenuiores, laxiores, & magis flexibiles ferulas esse oportet, quemadmodùm ualentiores, qua fractura excidit atque inclinat. Cæterùm si nulla prurigo, nulla inflammatio, nulla suspecta exulceratio, nullus'ue dolor adest, & ossa rectè cōmissa fuerint, fracturaq; rectè procedat, sic manere ferulas, & ligamenta, ad decimum usque diem, uel quintum et decimum, aut etiam uigesimum, utile est. Si uerò in membro perfracto præter solitum cooperto, uel dolor excitetur, uel pruritus creetur, uel eius quod iam infixum fracturæ est perspiratio prohibeatur, propter quam nō modò noxius pruritus quibusdam accidit, sed etiam erosa à saniei acrimonia nonnunquàm cute, exulceratio concitatur, non abs re feceris, si tertio quoque die, ut iußit Hippo. deligationem solueris, & membrum ipsum aqua temperata perfuderis ac foueris. Hac enim perfusione & acrem atque erodentem saniem discuties, & dolorem mitigabis, & prurigini pulchrè medeberis. Porrò cùm nec ferulis, nec deligatione, nec figura situ'ue membri apposito, diuisæ oßis partes (tametsi exactè atque ad amußim coniunctæ fuerint) citra glutinum aliquod uinculum'ue (uti suprà diximus) coire, ac concrescere poßint, maxima calli, quem pωron Græci dicunt, gignendi solicitudo habenda est. Ad hunc igitur gignendum cogi concrescereq; aliquid proprij oßiū alimenti, craßi terreniq; oportet, quod in labris fracturæ coalescit. Ipsum igitur nec eluendum, nec forás euocandum est,

Quando soluenda deligatio.

Tertius scopus.

Pori generatio.

sed si-

sed sinendum. Crassa autem hæc terrenaq; substantia, ex genuino, maximeq; idoneo oßis alimēto redundans (quæ propria est calli materia) diem circiter duodecimum, aut decimum quintum ab oßis fractura ferè gigni, atque accrescere incipit, ut recentiores chirurgi testatum reliquerunt. Cæterùm huius generatio (quæ in alijs citiùs, in alijs uerò tardiùs aduenit) ijs ferè notis deprehenditur. Dolor qui priùs aderat, sedatur, nullus amplius inflammationis, aut tumoris alicuius præter naturam metus adest, in membro perfracto bonus ac natiuus color efflorescit. Vniuersa autem uictus ratio pωro gignendo accommodata, talis esto. Dum callus gignitur, uictum paulò pleniorem, quàm ab initio fracturæ, laborāti instituito: cibos qui boni succi sint, & multum nutriant, (nisi uulnus adsit) exhibeto. Sed & quæ offeruntur alimēta talia sunto, ex quibus prouenire succus soleat non solùm bonus, sed etiam tenax, ex quali fieri callum maximè expedit. Quippe (inquit Galenus) cū ex serosa humiditate ac tenui gigni prorsus nequeat: ex crassa uerò, sed quæ fragilis sit, ac pinguitudinis expers, gigni quidem poterit non segniter: cæterùm tempore siccescens friabilior, atque ita fractioni obnoxius redditur. Itaque pωro gignendo conueniunt Auicennæ: Risum, panis similagineus, frumentum triticeum tandiu in aqua coctum, donec fiat (inquit) sicut puls, (id Galli uulgò appellant froumētee.) Alicam nonnulli esse existimant. Ad hæc, pedes, uentres, & capita animalium, sed præsertim hœdi, & uer uecis: hæc enim & multum alunt, & craßi ac tenacis succi sunt. Circa initium fracturæ usque dum callus gignitur, (quod ferè circiter decimum diem contingit) ægrum

Callus quibus notis generari deprehendatur.

Victus pωro gignendo aptus.

Lib. 6. Meth.

ægrum tenuissimè cibato. Cibi nanque subexiles (ut censuit Hippocrates *) & non ualidæ materiæ tunc satis sunt.*

Libro de fracturis.

Venam interdum, cùm scilicet res expostulat, secato, & per uentrem superuacua expellito. Carne & uino usque ad decem dies, ex Hippocratis *præscripto, abstineto. Post hoc tempus, uinum crassum & stypticum audacter cõcedito, tametsi* Celsus *uinum per omne tempus alienum esse dixerit.*

Pori magnitudo.

Magnitudo calli nec minor quàm par est, nec maior iustò sit, sed mediocritatem ad unguem seruet. Qui enim iustò minor est, hic ossa parum tuta reddit: qui maior est, dolorem musculis inuehit. Ergo calli magnitudo, ut breuiter dicam, ea sit, quæ & oßibus tuto uinculo sit, nec musculos tamen comprimat. Attendendum uerò diligenter est, quemadmodum nos Galenus *admonet, ut uel promoueatur, si minor iustò proueniat: uel inhibeatur, si immodicè crescat. Quibus uerò hæc efficies, paulò pòst dicemus. Atque hæc de pori generatione, qui tertius erat scopus, in curandis fracturis nobis propositus, dicta sufficiant.*

Quartus scopus.

Superest igitur de quarto, & ultimo scopo agamus, qui dispositionum præter naturam, quæ fracturæ interueniunt, emendationem, atque ablationem concernit.

Symptomata quæ fracturam comitantur.

Eæ autem ferè sunt, dolor, inflammatio, pruritus, uulnus, immoderata siccitas, aut humiditas callo gignẽdo obsistens: gangræna, durities, pori magnitudo, aut deficiens aut excedens.

Dolor.

Itaque si dolor aut inflammatio adsit, deligationem, si iam facta est, statim soluito, & lanam, oleum, & acetum, congruaq; id genus alia auxilia parti dolenti, atque inflammatæ admoueto.

Inflammatio.

Sed neque priusquàm hæc sedata fuerint, uel deligaturam adhibeto, uel ferulas circumponito, nisi dun-

taxat

faxat eatenus, ut membrum fulciant, & ut impositum medicamentum contineant, hoc est, laxè admodū. Cel*sus consulit liberale fomentum aquæ calidæ, dum inflammatio adest: cùm uerò ea deest, modicum: sedata inflammatione, & dolore sublato, deligationes, & ferulæ, ut suprà diximus, adhibendæ sunt.* Si *noxius pruritus accidit, & erosa à saniei acrimonia (ut aliquando contingit) cute exulceratio concitatur, aquæ temperatæ tantum superinfundere oportet, quantum ad euocandam eiusmodi saniem est satis.* Hoc *quidem* Hip*pocratis &* Galeni *consilium fuit.* Recentiores *autem chirurgici aquam salsam infundi præcipiunt, aut unguento albo, uel eo, quod uulgò populeum appellatur, membrum illini, & ut suprà dictum est, deligari.*

Fomentū aquæ calidæ.

Pruritus.

Cùm ossis fracturæ carnis quoque uulnus accessit, siue statim ab initio id factum sit, siue posteà à chirurgo inductum, ut ossium fragmenta, & ea præsertim quæ pungunt, eximantur, si quidem sanguis profundatur, hunc priùs aptis remedijs sistito. Si *inflammatio oriatur, præsidijs in eam efficacibus utitor.* Si *carnes contusæ sint, partem affectam, ut gangrænæ periculum euitetur, scarificato.* Quòd *si gangræna quoque ipsa, aut alia quæpiam serpens putredo, iam occupauit, cōuenienter occurrito: horum autem omniū curationem in superioribus libris tradidimus.* At *si nihil horum adfuerit, neque magna ossis pars nudata sit, hamulis suturisq; usi his medicamentis, quæ cruentis imponuntur, medebimur, priùs tamen fragmentis ossium euulsis.* Cæterùm *deligatura fracturæ eiusmodi cum uulnere factæ, hoc modo adhibenda est:* Orbiculares *fasciæ partibus uulneris utrobique, hoc est, ab utraque ulceris parte,*

Vulnus.

Contusio.

Gangræna.

Deligatura fracturæ cū uulnere accommoda.

ris parte, iniici debent, obliquè uerò supra ipsum uulnus in longitudinem collocandæ sunt, sic ut per decussim ad X literæ similitudinem, iuxta hiatum occlusio ex omnibus fiat. Hippocrates *tamen à prima statim circumuolutione, fascia latiore totum ulcus cōprehendit, ita ut nulla eius pars nuda relinquatur. Itaq; si sordidū adhuc uulnus est, expurgantia medicamēta, quando opus erit, impones. Si purum, carnem producentia linteolis illita, aliamq; usu cōprobatam materiam adhibebis.* Hippocrates *tamen statim ab initio picatum ceratum, quod ceram in rosaceo, aut oleo colliquatam, & picis siccæ aliquantulum assumit, supra uulnus in linteolis adhibet. At* Galeno *autore utilius à tertio die, cùm ea quæ in ulcere sunt concoquat, adhibetur.* Cornelius Celsus *omnibus his uulneribus primò imponendum iubet linamentum uino madens, cui rosæ paulum admodùm adiectum sit. Si æstiuum tempus est (inquit* Hippoc.*) splenia uino frequenter sunt irriganda: si hyemale, lanæ multæ succidæ ex uino & oleo superimponendæ sunt. Lanarum nanque superpositione, & olei commixtione refrigerationis uehementia (quæ in huiusmodi affectibus conuulsionis periculum interdum inuehit) obtunditur. Vino autem madefactæ plagulæ, ob uinum reprimendi uim habent. Cæterùm ubi purgata ulcera fuerint, & in eis iam caro concreuit, ferulæ non incōmodè iniicientur: aliqui uerò etiam ab initio ipsas accōmodant, ulceris locū uitantes, et prout necessitas, ac usus tulerit, ipsas modò constringunt, modò remittunt: sed hæc curandi ratio ab* Hippocrate, & Corne. Celso *non probatur. Hi enim pluribus tantummodò, & latioribus fascijs (ferulas ne uidelicet comprimendo*

mendo

Hippocrates.

Ferulæ quando in fractura cum uulnere adhibendæ.

Corn. Celsus.

mendo lædant, similiter & canales omninò reijciẽtes) deligaturam in eiusmodi fractura, quæ cũ uulnere incidit, fieri iubent, laxiùs scilicet, quàm si ea plaga non esset: adeò ut affulcitæ quidem, non compressæ tamen fasciæ ipsæ esse uideantur. Ita nanque (inquit Celsus *) numero fasciarum efficietur, ut laxæ quoque æquè cõtineant. Ac satius quidem est, sæpius circuire, ut ante* Celsum *scripserat* Hipp. *quàm adstringi. Sed et in eas fascias multiplices ingerendum subinde, eodem* Celso *autore, est calidum oleum, & uinum: magisq́; ubi sic cum uulnere fractura à principio incidit, fame, id est, exquisitiore uictu utendũ, uulnus calida aqua fouendum, frigusq́; omni ratione uitandum, & transeundum ad medicamenta, quæ puri mouendo sunt: maiorq́; uulnere, quàm ossi cura agenda. Vt autem de hac re, quod ad ferularum appositionem attinet, sic apud autores etiam eximios controuersa, id quod res est semel statuamus, hoc tibi tanquàm axioma, id est, pronunciatum esto. Cùm fractura cum ulcere interdum in longitudinem membri contingit, tunc ex utraque ulceris parte ferulas etiam, ab ipso curationis principio circumdare licitum esto. Cùm uerò transuersum ulcus euasit, idq́; maximè si maius sit, ferulas statim ne imponito. At si squammula aliqua ex osse resoluitur (id quidem colligi ex eo potest, quòd & copiosior, tenuiorq́; humor profluit, & caro circa ulcus laxa, & mollis effecta intumescit) deligatura laxiore ad curationem utendum est, ne scilicet pus intercludatur, sed effluere facilè queat: frequentiusq́;, ut consulit* Hippoc. *religandũ, quoad os recesserit, ferulæq́; non apponendæ. Vbi uerò uel hamulo, uel quopiam alio eiusmodi instrumento* *Si ossis pars aliqua recissura est.*

squamam

squamam euulseris, deligatura iterum ualidiore membrum adstringes. Porrò per totum id, quo ulcus curatur tempus, medicamen aliquod, ex his quæ inflammationem arcent, linamentum continens uulneri incũbet, ac simplices fasciæ inijcientur, quæ singulis curationibus resoluentur, cùm aliæ supradictæ remaneãt.

Si fragmentum ossis eminet.

Inter hæc autem, si quod paruulum fragmentum oßis eminet, id si retusum est, in suam sedem dandũ: si acutum, antè acumen eius longius est præcidendũ: si breuius, limandum, & utrinque (inquit Celsus) scalpro limandum. Tum ipsum recondendum est: ac si id manus facere non potest, uulsella (quali fabri utuntur) inijcienda est, rectè se habenti capiti ab eã parte, quã sima est, ut ea parte quã gibba est, eminens os in suam sedem compellat. Si id maius est, & membranulis fragmenta cinguntur, sinere oportet ea sub medicamẽtis resolui, idq; os, ubi iam nudatum est, abscindere: quod maturius scilicet faciendum est, poteftq; ea ratione & os coire, & uulnus sanescere: illud suo tempore, hoc prout se habet.

Lib. 8.

Si fragmenta uelut emoriantur.

Nonnunquàm etiam (inquit) in magno uulnere euenit, ut fragmenta quædam uelut emoriantur, neque cùm cæteris coẽant. Quod hic quoque ex modo fluentis humoris colligitur, quo magis necessarium est, sæpius ulcus resoluere, atque nutrire. Sequitur uerò, ut id os per se post aliquot dies excidat. Cæterùm cùm tam misera anteà conditio uulneris sit, tamen id interdũ maius, diutiusq; facies. Sæpe enim integra cutis osse abrumpitur, protinusq; prurigo, & dolor oritur. Quæ soluere (si accidit) maturiùs oportet, & fouere aqua per æstatem frigida, per hyemem egelida. Deinde ceratum myrteum imponere. Interdum fractura

Vulnus interdum maius efficiendum.

Si fractura qui

quibusdam

quibusdam uelut aculeis carnem uexat, quo à prurigine & punctionibus cognito, aperire id melius, eosq; aculeos præcidere necesse habet. Reliqua uerò curatio in utroque hoc casu eadem est, quæ ubi ictus protinus uulnus intulit. Hactenus Corn. Celsus de fractura cum uulnere facta. Nunc cætera prosequamur. Dum ualenter nimis siccantur ossa, callus ægrè prouenit. Expedit igitur istis ita resiccatis oßibus, tertio, uel quarto die modicè, aquam calidam infundere. Hanc metam finiendæ perfusionis habentes, cùm carnes in rubrum tumorem attolluntur. Atque in ijs quidem, priusquàm subsidere incipiant, desistendum est. Contrà, ubi digeri quid uolumus, non priùs est desistendum, quàm quod ex perfusione intumuit, subsidat. Si uerò humiditas abundantior calli generationem impediat, ibi hanc siccare conuenienti deligatura, & perfusione aquæ, quæ uel minima omninò sit, uel plurima, conabimur. Quippe minima (ut sexto methodi Galenus ait) cùm priùs desistat, quàm aliquid confluat, & qui ad manum, id est, in superficie, sunt humores, per halitū digerit, & qui in alto sunt modicè liquat. Expedit autem ita solui liquariq; ea, quæ per deligaturam sunt expellenda. Plurima uerò perfusio plus digerit, quàm attrahit: atque ita commodat superfluæ humiditati. Attendendum uerò (ut suprà monuimus) diligenter est, ut uel augeatur callus, si minor iusto est: uel inhibeatur, si nimius superuenit. Vtrumque autem uitium corrigitur perfusionis quantitate & qualitate, ciborum etiam ac medicamentorum, quæ extrinsecùs apponuntur, facultate. Ac de perfusionibus quidem, & uictus ratione, iam suprà est dictum. Ex medicamentis uerò quæcunque

emplasticam

Busdā uelut aculeis carnem diuexet.

Siccitas callo gignēdo obsistēs.

Humiditas calli generationem impediens.

Qua ratione porus, uel augeri uel minui possit

emplasticam substãtiam habent,(cuiusmodi est emplastrum, quod ex pice conficitur) ac modicè calfaciunt, ea(Galeno authore) callos tum promouent, tum uerò augent. Alimentum enim copiosius in locum perfractum attrahunt, sicuti & moderatæ aquæ temperatæ perfusiones, & idoneæ frictiones. Quæ uerò digerendi uim obtinent medicamenta, ea callos maiores iam factos eidem Galeno imminuunt. Cùm recens adhuc callus est, medicamentis ualde adstringentibus Paulus utendum esse censuit, compressamq; admodùm deligationem adhibendam, lamina plumbea etiam interdum imposita: hæc enim calli excrescentiam mirè reprimit ac imminuit. Huic rei efficaciter quoque subuenit Celso, multa leuisq; ex oleo, & sale, & nitro, membri perfricatio, plurimusq; ex aqua calida salsa fotus. Post hæc malagma quod digerat imponendum, adstrictiusq; alligandum esse admonuit: immò uerò oleribus, & prætereà uomitu utendum. Siquidem per hæc (ut existimat) cum carne callus quoque extenuatur. Confert etiã eidem aliquid de sinapi cum ficu, in alterum par membrum imponere, donec, inquit, id paulùm erodat, eoq; euocet materiam. Atque ubi is tumor extenuatus, & qui nimius supercreuerat callus, ad mediocritatem redactus fuerit, rursus ad ordinem uitæ reuertendum erit. At si solidus, lapideusq; callus, qui sic inmodicè increuit, iam euasit, aperta ibi cute detrahendus est, parsq; eius eminens scalpris & terebris etiam, si res exigat, admotis excidenda est. Cæterùm solent aliquando in fracturis diuersa inter se ossa conferuere, membra distorta callo firmari, difficultate functionum obeundarum haud exigua subsequente. Quod ubi contingit

Si nimius callus supercreuit.

Lamina plũbea.

Si callus in lapideam duritiẽ & insignem nimis magnitudinem euaserit.

Si ossa diuersa inter se conferueant, & membrũ distortũ callus firmauerit.

tingit & breuius membrum,& indecorum fit:& si ca pita acutiora sunt, aßiduæ punctiones sentiũtur. Ergo ubi perfracta ossa sic conferbuerunt,& perperàm fer ruminata sunt, si tener saltem adhuc callus est,& non ultra sex menses, ut quidam dixerunt, radices egerit, frangere rursus,& dirigere ea oportet. Id hoc modo fit: Calida aqua multa, uel decocto aliquo emolliente, diebus aliquot membrũ id fouetur, & ex cerato liqui do perfricatur, aut emplastro ex althea, uel catapla smate ex ficubus pinguibus aridis, alijsq; medicamẽtis callũ soluẽtibus (pωrolytica Græci dicũt) contegitur. Deinde facta sufficiẽti emollitiõe, modo quẽ suprà po suimus, à ministris duobus, qui in diuersa contendant, intenditur: & inter hæc medicus chirurgus pertra ctans ossa, ut callo adhuc tenero existente, manibus ea diducit, compellitq; id quod eminet in suam sedem: et si parum ualuit ab ea parte, in qua os se inclinat, inuo lutam lana regulam obijcit, atque ita deligando (in quit Celsus) assuescere iterum uetustæ sedi cogit. Nostræ ætatis chirurgi malè ferruminatum os, in fractu ra non admodum antiquata, diebus plus minus quinde cim, ut suprà diximus, primùm emolliunt. Deinde id in diuersa extendi iubent,& genu uehementer impul so, iterum frangunt: quod tamen uetustiores medici nõ probarunt. Mox fracti oßis fines ad amußim secum coaptant, ac ut suprà exposuimus curant. Si ab osse perperam ferruminato, uetustas iam occupauit, ac cal lus uehementer obduruerit, satius est manum illi (ut cõ suluit Albucasis) non admoliri. Quicunque enim id rursus frangere aggreßi sunt, post uehementes crucia

Ossa quando iterum frangẽda.

Quid agant chirurgi recentiores in osse malè ferruminato.

Si ab osse malè agglutinato uetustas iam occupauit.

Albucasis.

tus in extrema discrimina laborantes adduxerunt, adeò ut ualde pauci eorum, qui hoc tormenti genus perpeßi sunt, mortem euaserint. Atqui melius est, ei, qui sic affectus est, claudicatu, aut membri alicuius deformitate affectum, ad annos adhuc multos superstitem remanere, quàm post talem, tantumq; cruciatum, miserrimè sic inter manus crudelis chirurgi occumbere. Adde quòd sæpenumero alio loco, quàm ubi fractura iam coierat, os ipsum (quod lapidosus callus firmauerat) frangitur, ut præter quotidianum experimentum, nobis autor extitit Auicennas. Quòd si laborans, & qui illi aßident amici, importunis precibus, atque aßiduo rogatu te compellant, ut oßis eiusmodi male ferruminati, & cuius callus iam obduruit ac inueterauit, curationem suscipias, in angusto spem esse coram illis præfator: deinde opus aggreditor. Summam igitur cutem, & carnem callo superiacentem cultro rasorio aut scalpello dextrè ac prudenter secato, magna cura habita, ne nerui, musculi ue lædãtur. Deinde oßium, quæ non rectè coaluerant, agglutinationem, seu continuationem (quod aiunt) excisorijs scalpris dissoluito. Mox uerò eorum sic diductorum fines secum adamußim coaptato, ita ut pristinam unionem, quoad licebit, imitentur. Demum cætera fiant, quæ suprà scripsimus. Cæterùm si ex attritu, membri corruptelæ metus impendet, protinus scarificandum erit, reliquaq; facienda, quæ suprà in gangrænæ & sphaceli curatione diximus. Si uerò tophacea aliqua durities post oßis perfracti agglutinationem remanserit, ea modo qui in antidotario exprimetur, discutienda & tol-

Auicennas.

Ex recentioribus.

Si membrum ex attritu corrumpatur.

lenda

lenda erit. Fracturæ quædam, supra diffinitum naturæ tempus, sine callo interdum permanent: quod ob uarias causas solet accidere, nempe uel ob aßiduas solutiones, uel ob immodicas superfusiones, quas & fomentationes uocant: uel ob intempestiuum motum, uel ex fasciarum multitudine, nonunquàm etiam quia totum corpus non sufficienter alitur, quo in casu membrum quoque ipsum (ut Paulus annotauit) gracilius euadit. Oportet igitur cùm alijs, tum præcipuè maciei corporis occurrere: quod commodè fiet, si uel calidis admotis materiam ad membrum perfractum euocemus, uel alimentũ copiosius subministremus, & balnea, reliquasq; animi uoluptates adhibeamus. Porrò eorum quæ iam callo firmantur, indicio esse cùm alia tum illud præcipuè potest, si fasciolæ cruentæ conspiciuntur, nullo etiã in parte oborto uulnere. Quod ideò forsan accidit, quoniam calli substantia, dum coit, in oßium cauernosos meatus perrumpens, sanguinis guttas aliquot inde extundit, exprimitq;. Ac de transuersis quidem fracturis, hæc dicta sufficiant. De longis uerò, quæ non tam crebro contingunt, reliqua omnia ad eundem se habent modum. Cæterùm comprimendæ hæ magis (Galeno autore) in ipso fracturæ loco sunt, tum quod recessit, retrudendum introrsus est. Ac de fractis quidem oßibus hactenus in uniuersum dictum sit.

Si fractura sine callo supra definitum tempus remanserit.

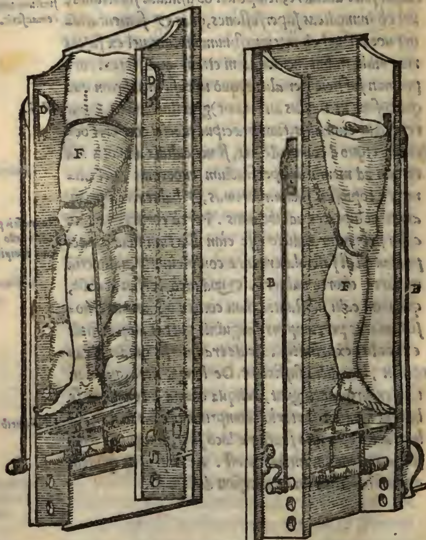
Lib. 6.

Notæ oßis perfracti callo firmari incipientis.

Lib. 6. meth.

FINIS QVARTI LIBRI.

Formula Glossocomi, instrumenti ad gignendum callum in fracturis idonei, cuius pluribus in locis meminit Galenus.

A, Axis. B, *Laqueus trãslatiuus.* C, *Laqueus in rectũ procedens.* D, Trochleæ, *seu rotulæ.* E, Tabella. F, *fractura.* Vide huius *machinæ seu instrumenti descriptionem*, apud Galenũ libro de *usu partium.* V II. & *lib.* V I. *de morbis curandis.* Item in cõmẽtarijs eiusdem, in librum secundũ Hippocratis de fracturis.

GENERALIS DIVISIO LVXATIONVM, IN LIBRVM QVINTVM CHIRVRGICARVM

Institutionum Ioan. Ta*gaultij* Medici.

Luxatio, Græcis exarthrema, ossis è sua sede dimotio.

Simplex. *Nulli alteri affectui coniuncta.*
Composita. *Alteri præter naturam dispositioni complicata.*

Luxatio tam simplex quàm composita,
Perfecta, siue absoluta, aut completa.
Imperfecta, siue non absoluta.

Completa luxatio, siue absoluta,
Cùm os suo loco omninò excidit, Generis nomen retinet, diciturq́; absolutè Luxatio Romanis, *& exarthrema Græcis.*

Luxatio imperfecta, siue incompleta,
Cùm os, non in totum, sed aliquátenus duntaxat suo naturali posita dimotum est, diciturq́; subluxatio Latinis, pararthrema Græcis.

Subluxatio, seu imperfecta luxatio,
Peruersio, siue distortio.
Laxatio, seu elongatio ligamenti.

Peruersio ossis, quæ spinæ uertebris maximè est peculiaris,

Lordosis, / *Cyphosis,* / *Scoliosis,* — in — *priorem partem.* / *posteriorem partem.* / *latera.*

Compositæ luxationum differentiæ, posterioris seculi chirurgis.

He propriè differẽtię nō sunt, sed complicati affectus.

Luxatio cum — *fractura.* / *inflammatione.* / *uulnere.* / *dolore.* / *duritie.*

INSTITVTIONVM CHIRVRGICARVM IOANNIS *TAGAVLTII MEDICI,* LIBER QVINTVS,

De *luxatis ossibus in uniuersum.*

Quid luxatio, quæ sint luxationum differentię, & quot modis ossa luxentur. Cap. I.

QVVM LVXATIONES *fracturis proximæ sint, consequens est, ut de ijs generatim, (quemadmodum & de alijs suprà, in quatuor libris superioribus, commemoratis affectibus, fecimus) nunc sermonem faciamus. Luxatio igitur, ut formula quadam definiatur, est articuli è natiuo positu, seu proprio (quod dicitur) acetabulo, in alienam atque insolitam sedem prolapsus, quo motus à bitrarius impeditur:* Græci *exarthrema uocant.* Huius *autem (ut* Paulus *inquit) nullæ aliæ differentiæ habentur, præter eam quæ ex maioris minorisq; ratione sumitur. Quum enim articulus sua sede in totum excussus deciderit, communi generis uocabulo Græcis exarthrema,* Latinis *luxatio dicitur. Si autem è compagibus suis paulum duntaxat emotus est, aut usque ad sinus seu cauitatis supercilium (nonnulli marginem uocant) prolapsus, nobis subluxatio,* Græca *uerò consuetudine pararthrema nominatur. Sub qua sanè differē-*

Luxatio quid.

Exarthrema.

Pararthrema.

tia, & laxationem, seu ut uulgares chirurgi Auicennæ *interpretem secuti loquuntur, elongationem ligamenti comprehendimus, sicuti & distortiones, ac peruersiones cum pluribus ossibus, tum uerò maximè spinæ uertebris familiares.*

Cap. 11. lib. 8.

Ossa duobus modis potissimùm suis sedibus Celso *mouentur.*

Quæ ossa inter se dehiscant.

Nam modò quæ iuncta sunt inter se duntaxat (inquit) dehiscũt, (ut cùm latum scapularum os ab humero recedit, & in brachio radius à cubito, & in crure tibia à sura, atque etiã interdum à saltu, calcis os à talo, quod rarò tamen fit) modò uerò suis acetabulis ex toto prolabuntur, hoc est, suis omninò sedibus excidunt.

Quæ ossa propriè luxentur.

Vertebræ nanque & articuli propemodùm omnes, tametsi ualidis neruis ac ligamentis comprehendantur, sæpius tamen suis sedibus elapsi decidunt, aut ui scilicet expulsi, aut aliquo casu nerueis ligamentis uel ruptis uel infirmatis: faciliusq; in pueris & adolescentulis, quàm in robustioribus. Itaque modus hic posterior, exarthrema: prior uerò, quo tantũ ossa dehiscunt, & suis ex toto sinubus haud quaquàm prolabuntur, pararthrema non immeritò appellabitur. Atque hæc sunt luxationum discrimina seu differentiæ.

Affectus cum luxatione complicati.

Præter has tamen aliquot adhuc alias posterioris ætatis chirurgi statuerunt, quæ re uera differentiæ non sunt, sed potius quædam ueluti præter naturam dispositiones, cum luxatione cõplicatæ: ut cùm ipsi luxationi accedit inflãmatio, aut fractura, aut uulnus, aut dolor aliquis ingens, aut tophacea quædam durities. Hæc enim, dolor inquam, fractura, durities, uulnus, & inflammatio, cùm seorsum & per se subsistere possint, nullius unquàm alterius (si saltem Galeno *credimus) differentiam constituent. Si quis tamen*

proteruè

proterue contendat differentias esse, cum eo certamen inire recusamus: quandoquidem hæc curandæ luxationis rationem & peruertunt, & non parum aliquando interturbant. Ac de his quidem in sequentibus suo loco dicemus. Cæterùm modis quatuor potissimùm, quod ad situs differentias attinet, contingit ossa luxari aut peruerti, seu aliquatenus detorqueri: in partem nimirum priorem seu anteriorem, posteriorem, interiorem, & exteriorem. Alij superiorē & inferiorem addunt. Quædam autem in omnes quatuor partes, quædam in certas promouentur. Sed præstat singulorum exempla subijcere. Maxilla superior, cùm non in homine solùm, sed & in omni animante, præterquàm in crocodilo, immobilis existat, luxatione non periclitatur: inferior uerò subinde oris hiatu in anteriorē partem luxatur, alternatur'ue ac peruertitur, hoc est, aliqua ex parte distorquetur, et ex naturali situ in alterū repente transmutatur, quod uerbo σχᾶται expreßit Hippocra. Sed modò altera parte, modò utraque: toto autem loco non admodùm excidit, ut idem annotauit Hippocrates: quippe quòd capita, id est, extrema, qui & processus appellantur, habeat in superiori maxilla, firmiter ac tutò cardinis modo infixa, ex quibus neruosi tendones, ualidis annexi musculis exoriuntur. Itaque hanc nunquàm luxari contingit, nisi quammaxima oris apertio fiat: ut cùm uel maximam rei alicuius molem ore excipere quispiam conatur, uel cùm oscitando quammaximè potest, os diducit, & in alteram partem os traducit: quorum primum raro contingit, secundum (inquit Galenus) euentre dementibus tantùm potest. Capitis processus, in duos sinus summæ

Modi luxationum à situs differētia sumpti.

Maxilla inferior, quî luxet.

Capitis luxatio.

uertebræ dimißi, in omnes partes prolabuntur: sed dum in partem posteriorem excidunt, mentum pectori agglutinatur, æger neque bibere, neque loqui potest: atque illi celerrimè mors superuenit. Vertebræ in spina, & in posteriorem partem & in priorem, tam suprà septum transuersum, quàm infra subinde peruertuntur, ac nonnunquàm etiam ex toto prolabuntur. Sed cùm toto loco mutatæ sunt, nulla restitutionis spes relinquitur, præcipitemq; etiam mortẽ inferunt: nam intra triduum (ut Celsus ait) homo moritur. Clauicula (quam soli homini inter cætera animantia concessam esse Paulus existimauit) nunquàm in totum excidit: quippe quæ pectori ita committatur et inhæreat, ut ne moueri quidem in ipso poßit. Interdum tamen ex uiolenta quadam extrinsecùs facta percußione, paululum auellitur. Sed neque altero fine, qui humeri articulo inseritur, excidere admodùm potest: nam & à bicipiti musculo, & summo humero prohibetur. Brachij seu humeri caput, quod in sinum omoplatæ seu scapulæ demittitur, modò ad ima in alam decidit, idq; frequenter, sed in ijs maximè qui non multa carne præditi sunt: modò (licet raro) in priorem & exteriorem. In superiorẽ uerò ferè nunquàm promouetur, ut quod ab utroq; scapularum processu, & eo scilicet qui anchoræ similis est, & eo quod acromion Græci uocant, impediatur. Genu in treis partes excidit, interiorem nimirum, exteriorem, & posteriorem iuxta poplitem. In priorem prolabi opposita patella prohibetur. Meges tamen eum cui in priorem partem excidisset, à se (ut Celsus refert) curatum esse memoriæ prodidit. Cubitus, manus, & femur, in omnes quatuor partes pro-

Vertebrarum spinæ luxatio.

Clauicula qui luxetur.

Brachij caput.

Genu in tres partes luxatur.

Cubitus, ma

tes pro-

tes prolabuntur, nempe in interiorem, exteriorem, anteriorem, & poſteriorem. Atquæ hæc pro exemplis adducta ſint. Nunc ad communem de luxatis oſsibus tractationem reuertamur, & iuxta morem à nobis hactenus obſeruatum, cauſas, ſigna, prognoſtica, & curationem luxationum in uniuerſum perſequamur.

nus, & femur, in quatuor partes prolabũtur.

De cauſis & ſignis luxationis oſsium in uniuerſum. Cap. II.

AVSAE *luxatorum oſſium, & à ſua ſede motorum, quædam ſunt extrinſecùs ingruentes, ut caſus, percuſſio, & uiolenta atque incongrua membri alicuius extenſio, aut diſtorſio, ſeu peruerſio. Quædam uerò intrinſecùs eueniunt, atque ideo internæ dicuntur, ſicuti & ſuperiores externæ: ut cùm mucoſus aliquis humor & pituitoſus, in articulis ſeu iuncturis aceruatur, qui articulationis ipſius ligamẽta primũ madefacit, deinde laxiora reddit, & tandem ob eius multitudinẽ, ſua ſede os ipſum protrudit. Signa luxationum, quædam ſunt omnium cõmunia, quædam uerò propria cuiuſque. Ac de communibus duntaxat hîc agemus. Hæc autem factionis Arabicæ principi Auicennæ, à tribus potiſſimùm deſumuntur: nempe uel à ſubſtantialiter (ut loquuntur) inhærentibus, hoc eſt, ab ijs quæ ſecundum eſſentiæ rationem inſunt: ut à mala partis ipſius laborantis conſtitutione ſeu cõpoſitione, in qua & tumor præter naturam ea parte qua os prorumpit, & ſinus ſeu cauitas inſolita ea à qua receſſit, manifeſtò apparent. Vel ab ijs, quæ ex neceſſitate conſequuntur, (caſus & acciden*

Cauſæ externæ.

Cauſæ internæ.

Signa luxationum omniũ communia, à tribus potiſsimũ deſumuntur.

tia uo-

tia uocant) ut à dolore, qui ex luxatione contrahitur. Vel ab actione læsa, seu operationibus etiam ex necessitate consequentibus, ut à motus afflictæ partis difficultate, aut priuatione. Hæ *itaque notæ in luxatis omnibus deprehenduntur, aliæ uerò in singulis.*

De prognosticis, seu iudicijs luxationum. Cap. III.

Consequens *est, ut communia quædam de luxationibus iudicia, quæ & prognostica uocant, hoc loco subijciamus.* Primum *prognosticum ex Auicennæ & aliorum quorundam scriptis erutum, ad hunc modum habet:* Quibus *luxationibus inflammatio, aut uulnus, aut dolor ingens & acris accedit, hæ præterquàm quòd curatu admodùm difficiles sunt, periculo quoque non uacant.* Adeò *ut aliquoties in ijs casibus tutum non sit, luxatæ particulæ reductionem aggredi, sed sic eam remanere (ne pro læsione mors sequatur) melius esse censent.* Aliud: Vetustæ *omnes luxationes, & quæ spatio temporis iam callo obduruerunt, uel difficillimè uel nunquàm consanescunt.* Proinde *statim, si fieri potest, reponi luxata debent.* Luxatio, *in qua (inquit Guido) franguntur margines ossium, hoc est, sinus seu cauitatis supercilia, pessima iudicatur.* Repulsi *enim in suum positum articuli, inibi diu persistere non possunt: sed leuissima quaque occasione iterum relabuntur.* Articuli *qui neruorum ac ligamentorũ uitio prolapsi sunt, & posteà in suas sedes compulsi, iterum excidunt.* Indicium *euidens ossis in suam naturalem sedem reducti, est,*

cũ ue=

cũ ueluti ſtrepitus aliquis auditus eſt, dum in natiuum ſuum acetabulum ingrediebatur: & membri nuper luxati figura, & conformatio, ſuæ ipſius aut alterius paris figuræ, quàm ſimillima tum uiſu tum attactu deprehenditur. Cæterùm ſi repoſito oſſe nerui diſtenduntur, rurſus id protinus (ut conſulit Celſus) expellendum eſt: nã ut excidere omnes articuli nõ poſſunt, ſic non omnes reponuntur. Caput enim ſi in partem (ut ſuprà diximus) poſteriorem aliquando prolabitur, nunquàm in ſuos ſinus compellitur, ſed mortem ſtatim adfert ineuitabilem. Sic neque in ſpina uertebræ, cùm toto loco mutatæ ſunt: neque etiam maxilla, quæ utraque parte prolapſa eſt, & antequàm repoſita ſit, inflammationem concitauit, ut Celſus memoriæ prodidit. Oſſa, quæ ſuis ſedibus mouentur, alia alijs faciliùs, alia difficiliùs & excidunt & reponuntur: nempe pro ratione & natura iuncturæ unde propelluntur. Itaque genu ut facilè prolabitur, ſic non magno impendio in ſuam rurſus ſedem compellitur. Digitorum luxatio nullum etiam faceſſit negocium. Cubitus uerò, ut tardiùs quidem ac difficiliùs excidit, ita prolapſus negocij plurimum exhibet: ægerrimè enim propter tuberculorum ſeu eminentiarum, ſinuumq; frequentiam reponitur. Humerus autem ut neque difficulter admodùm, præſertim in macilentis, elabitur, ſic nec difficillimè in ſedem ſuã reponitur. Et ita de alijs. Multum quoque eò confert (ut Celſus inquit) & corporis, & neruorum, hoc eſt, tendinum, habitus. Nam ſi corpus tenue ac macilentum, ſi humidum eſt, ſi nerui & ligamenta infirma, expeditiùs os reponitur. Sed & primò faciliùs excidit, & poſteà minus fideliter continetur.

Genu.

Digiti.

Cubitus.

Humerus.

Neruorum nomine apud Celſum ligaméta intelliguntur.

continetur. Quæ contraria his sunt, meliùs continent, sed id quod expulsum, est difficulter admittunt. Quibus in pueritia articuli exciderunt, neque repositi sunt, minus quàm cæteri crescunt. Quæ loco suo non sunt, caro ea increscit, magisq; in proximo membro, quàm in ulteriore. Vt putà si humerus loco suo nō est, maior in eo ipso fit, quàm in brachio, & in hoc (brachio inquam) maior quoque, quàm in manus acie. Tum pro sedibus & pro casibus qui inciderunt, aut maior aut minor usus eius membri relinquitur: quoq; in eo plus usus superest, eò minus id extenuatur. Inter luxatorum eiusmodi prognostica, numerantur & duo hi sequentes Hippocratis *aphorismi: Quibuscunque à coxendicum dolore molestatis, excidit coxa, & rursus incidit, ijs mucores superueniunt. Quibuscunque à coxendicum dolore molestatis diuturno excidit coxa, ijs crus tabescit, & claudicant, si non urantur.* Hos *autem nunc sic coniunctim legimus & interpretamur: Quibuscunque à diuturno coxendicum dolore conflictatis, propter mucoris seu mucosi humoris ac pituitosi copiam, in articulo siue iunctura coxæ coaceruatam, τὸ ἰσχίον, id est, coxa ipsa, (hoc est, femoris caput, quod in coxæ siue ossis ischij cauo inseritur) suo naturali acetabulo propulsa excidit, & rursum incidit, (id est, in natiuam suam sedem iterum spontè restitit, aut aliter repulsa est: inibi tamen diu persistere non potest, sed soluta compage lubrica continenter relabitur) ijs processu tēporis crus (quod Græcis σκέλος dicitur, hoc est, totum membrū, tam tibia scilicet quàm femur) necessariò alimoniæ penuria cōtabescit, & ariditate conficitur, omnesq; in claudicationē euadunt, si non*

Ex Hippoc. & Celso.

Aphor. 49. & 50. lib. 6.

Interpretatio duorū aphorismorum Hippoc.

non urantur, hoc est, nisi priùs ferramentis igne candentibus urendo, & mucus ille qui oßis ischij sinũ occupat, absumatur, & laxitas cutis, ad quam femoris caput subinde lubricum procidebat, contrahatur.

De ratione curandi luxata in uniuersum. Cap. IIII.

VVM *luxata suo natiuo positu, in alienam atque (ut suprà retulimus) insolitam sedem prolapsa sint, una nimirum communis omnium luxationum curandi indicatio erit: nempe luxati articuli & suo loco moti, in propriam ac naturalem sedem reductio.* Porrò, *ut scopum hunc primum & uniuersalem assequaris, luxatum membrum in diuersas partes decenter extendendum est, donec spatiũ inter ossa liberum sit.* Tum *id os quod suo loco excidit, ab ea parte in quam prolapsum est, in contraria impellere oportet, atque ita in germanum suum acetabulum restituere, ut sinus seu cauitatis insolita uacuitas impleatur.* Hæc *autem leniter, & sine dolore, quatenus fieri licet, agenda sunt.* Cæterùm *non una eadẽq; in omnibus extendendi ratio est, sed alia atque alia, pro natura scilicet partis luxatæ, prout q; nerui ac tendines ualent, aut ossa huc illuc ue sederunt.* Modò *enim manibus solis, modò habenis iniectis utendum est, modò uerò quædam alia machinamenta adhibenda sunt, ut ex uno* Hippocrate *lecto, libro de luxatis & fractis, discere poteris. Ab ijs secundum, quò tendes, fuerit, ut membrum quod exciderat, & iam repositum est, non amplius deinceps sua sede prolabatur, sed ini=* Secundus scopus.

bi con=

bi continenter persistat. Repositi igitur articuli, iunctura modis omnibus statim firmanda ac roboranda est. Firmabitur autem optimè, si rosacco perlinatur, ac posteà pannus aliquis lineus gracilis, uetus, & lenis rhodino delibutus, ipsi applicetur: deinde si stupæ lenes ac panni multiplices, ouorum candido perfusi superaccommodentur: & postremò si fascijs posca madentibus, pro ratione particulæ longis latisq; subligetur. Quinetiam ferulæ ex corio aut densa papyro factæ, si necessitas uocet, circundandæ sunt. Cauenda autem semper est uehementior perstrictio, ne inflammationem moueat. Iis ita ritè apparatis, membrũ in figura ei maximè naturali, atque à dolore alienissima, ad quietem reponendum est. Nec uerò ante diem septimum, aut etiam decimum, si nullum symptωma prauum accesserit, ipsum resoluere oportet, aut alijs adhibitis medicamentis curare, sed ita sinere. Porrò nihil noxæ attuleris, si dum legitimo tempore resolui tur, & secundò curatur, aqua modicè calida foueris. Hic enim fotus gemina tunc ratione prodest. Nam & dolorem (si quis sit) demulcet, & quod in laborante particula noxium conceptum est, digerit. Vbi autem sic ut res exigit luxatum membrum foueris, mox huic emplastrum adhibebis, quod constet polline, id est, farina uolatili, puluere rubro communiter appellato, & albo » oui in unum corpus redactis. Post hæc uerò membrum » strictiùs obligandum erit, ut Razes medicus Arabs » percelebris consuluit. Ad eundem quoque modum, ue» tus omnis luxatio, & quæ spatio temporis callo iam » obdur uit, non modò fotum eiusmodi aquæ simplicis calidæ (qui in hac re plurimum cofert) antequàm redu-

catur,

catur, desiderat: sed etiam & eum, qui fit ex decocto maluæ, altheæ, fœnigræci, atque id genus aliorum postulat: quippe qui molliat, laxet, discutiat, & membrum aptius extensioni efficiat. Recentes uerò adhuc luxationes, et quæ nuper inciderunt, eius naturæ fotus tanquàm sibi non parum incommodantes auersantur & respuunt. Hi enim calfaciendo ac humectando relaxant & dissoluunt: unde pars ipsa afflicta imbecillior redditur, & ad recipiendam fluxionem promtior. Proinde & inflammationi opportuna efficitur, & luxati sinus superflua humiditate oppletur. Inde consequitur, ut articulus in natiuo suo acetabulo diu persistere nō posit, sed lubricus ac subterfugiens delabatur. Vetat etiam Auicennas pannos impensè calidos membro recenter luxato admoueri, ne fluxionē etiam euocent, & inflāmationē eo loci excitent. Quin potius eos cerato (inquit) refrigeratorio, aut uino aliquo austero imbutos adhibere conuenit. Cæterùm luxato, ita ut dictū est, in suam sedem reducto, firmatoq;, & ad quietem conueniente schemate seu figura reposito, ipsum à dolore, & inflammatione uindicandum est, qui tertius est scopus in curandis luxatis medenti propositus. Hūc igitur si consequi studueris, humorum in partem affectam influxum modis omnibus probibeto. Si enim fluxione tentetur, & dolorem statim persentiscet, & inflammationem experietur: quæ duo incommoda in luxatis & fractis maximè uitanda sunt. Hæc autem deuitabis, si quæ roborant & repellunt, parti luxatæ, ut paulò antè docuimus, apposueris: si præterea tenuem ab initio probamq; uictus rationē ægro imperaueris,

Tertius scopus.

illiq; uenam, si nihil prohibeat, iuxta periti alicuius medici præscriptum secueris: & uentrem, si opus est, purgante medicamento subduxeris. Vtroque enim auxilij genere (purgatione inquam & sanguinis missione) fluxionem (si commodè adhibentur) à laborante particula auertimus. Verùm enimuerò si antè quàm ad curationem uoceris, luxata pars iam dolore infestetur, aut inflammatione occupetur, non priùs eam in locum suum à quo excidit reponere tentabis, quàm dolor finitus fuerit, & inflammatio conquieuerit. Si enim membrum sic dolore, aut inflammatione affectum distendendo lacessiueris, periculum est ne conuulsio, uel neruorum distentio, aut aliud prauum id genus symptoma suscitetur. Hoc præceptum in luxatis omnibus diligenter, curioseq; obseruandum, à Cornelio Celso ex Hippocratis sententia, non minus doctè quàm eleganter, his uerbis traditum est: Quicquid loco suo (inquit) motum est, ante inflammationem reponẽdum est. Si illa iam occupauit, dum conquiescat, haud quaquàm lacessendum est. Vbi finita est, tentandum est in his mẽbris quæ id patiuntur. Oportet autem inflammationem ipsam atque dolorẽ leuare succida lana ex hydrelæo, id est, aqua & oleo moderatè calido, acetiq; momento superimposita. Si uerò etiam febris accessit, & ossa quæ suo loco mota sunt, ualidisq; plenisq; musculis & tendonibus contineantur, curiosius omnia facienda sunt: sed maximè quæ ad uictus rationem, uenæ sectionem, & purgationem attinent. Cæterùm sedato dolore, & finita omninò inflãmatione, pleniore uictu (sicuti & de fracturis dictum est) laborans refici potest, cibisq;

Quartus scopus, qui est accidentium correctio.

Cap. 11. lib. 8.

Locus hic corruptus est apud Cel quem ita restituendum putamus.

bisq; uti bonis, ut uino modicè. Ac sub finem quidem curationis, si è sententia res cesserit, luxatum ipsum roborabis perfusione aquæ decoctionis rosarum, absinthij, & musci albi quercini. Peracto fotu, Guido à Cauliaco iubet superponendum esse spanadrapum, quod uocant, aut oxycroceum. Sed iamq; ad usus quoque suos, id membrum sensim ac suauiter promouere oportet. Motus enim ut in dolore atque inflammatione noxius ac (ut ita dicam) pestifer, sic aliâs, luxato præsertim iam obfirmato, saluberrimus corpori est. Si luxatis oßibus uulnus quoque acceßit, multa diligentia ac etiam prudentia est opus. Dum enim hæc reponuntur, ingens periculum, nonnunquam & mortem etiam maturam inferunt. Nam cùm ex distensione adiacentes nerui & musculi inflammantur, dolores ualidi, conuulsiones, & febres acutæ oboriuntur, atque hoc præsertim in cubiti gibbero, genu, superioribusq; articulis etiam magis. Quantò enim principalibus membris, luxati cum uulnere articuli, uiciniores sunt: tantò maior timor est. Sed eò quoque grauius periculum concitatur, quò maius membrum est, quò'ue ualidioribus neruis, aut musculis continetur: ideoq; humeris femoribusq; metus mortis est. Ac si reposita ossa sunt, spes (inquit Celsus) nulla est. Non repositis tamen, nonnullum periculum est. Eoq; maior in utroque timor est, quò propius uulnus articulo est. Eam ob rem Hippocrates horum repositionem, ualentioremq; deligaturam omninò auersatur, solisq; inflammationem abigentibus, & mitigantibus præsidijs, per initia uti iubet: sic enim (inquit) ipsis superesse licebit. Itaq; nihil tu-

Lib. de luxatorũ fractorũ'ue osſium coaptatione.

tò reponi posse præter digitos, & plantas, & manus, dixit: atque in his quoque diligenter esse agendum, ne præcipitent. Verùm ne digitus quidem in quo minimum ut malum, sic etiam periculum est, reponi debet, nisi ante inflammationem, aut posteà cùm iàm uetus res est. Cæterùm quod ipse in solis digitis faciendum consulit, id nos in reliquis quoque articulis facere aggrediemur, ac statim quidē inter initia, dū pars adhuc inflammatione uacat, prolapsum cum uulnere articulum mediocri intensione (ualidam enim citra periculum perferre non potest) reponere tentabimus. Quod si iuxta animi institutum euenerit, in sola ratione, quæ inflammationem arcet, persistemus. Si uerò inflammatio aliqua, aut conuulsio, aut quidpiam ex supradictis, reposito osse acciderit, rursus id (si modò sine ullo ui potest) suo loco protinus expellendum est. At si hoc quoque discrimen, seu periculum metuamus, (non enim inflammatus articulus sine ui fortasse cedet, & sua sede iterum propelletur) satius fuerit per initia in maioribus quidem membris, ut femoribus & humeris, supersedere, & repositionem differre. Vbi uerò inflammatio conquieuerit, (id autem fit communiter post septimum nonum'ue diem) præfati etiam periclum apud necessarios ægrotantis, quod ex repositione futurum sit, tum quòd si non reponatur, debilem ea parte hominē, & claudum mancum'ue prorsus fore, conabimur tuto, & sine ulla uiolentia, os in suam sedem compellere. Porrò ulceris curationē eandem quæ proposita est in fracturis cum ulcere, administrabimus. Omne autem membrum, quod cum uulnere loco motum, neque repo

situm

situm est, sic (si Celso & Hippocrati credimus) iacere conuenit, ut maximè cubantem iuuat: tantum'ne moueatur, ne'ue dependeat. Si luxatio cum fractura, sine ulcere tamen, euenerit, communi ratione membrum extendendum est, ac manibus conformandum, ut in simplicibus fracturis superiore libro docuimus. Si uerò etiam ulcus accedit, rursus ab ijs quæ de fracturis cum ulcere, & luxationibus etiam cum exulceratione incidentibus priuatim à nobis dicta sunt, congrua repetenda curatio est. Cæterùm, ut uerbo uno dicamus, si cum fractura luxatio incidit, hæc primùm, si fieri posit, illa uerò secundò curanda erit. At si ante fracturæ administrationem luxatum commodè reduci non posit, fracturam ipsam primùm curabimus, deinde cùm fractura callo iam obfirmata fuerit, luxationis curationem aggrediemur. Quòd si luxatio inueterauerit, & ob temporis spatium, callosa inibi durities contracta fuerit, ea decocto maluæ & altbeæ (quam officinæ bismaluam appellant) perfundenda est, deinde unguento dialtbea uulgò nuncupato, collinenda: post hæc, emplastrum quod Diachylon magnum nominatur, super apponendum erit, uel eius loco, lana succida mucillagine quapiam emolliente delibuta. Ad hoc etiam efficax habetur, cortex radicis maluauisci, hoc est altbeæ, in aqua decoctus, & cum axungia, uel anserino pingui subactus, ut quasi malagmatis lentor contrahatur. Itaque loco sub his sufficienter emollito, luxatum in suã sedem dandum est.

Si luxatio cum fractura euenerit.

FINIS QVINTI LIBRI.

A
B B
C C
D D
E
F F
G G
I
K K
L L
M
N N
O O
P
Q Q
R R
S S
T T T
V V
X X

A Os coronale, quod & os frontis appellatur.
B Clauiculæ, & ossa furculæ.
C ἀκρώμιον, processus superior omoplatæ.
D Caput brachij, seu pars humeri superior.
E Os pectoris, quod στέρνον Græci uocant, constans ossibus septem, excipientibus septem ueras costas, quæ superiores sunt & perfectæ: inferiores uerò, quæ numero sunt quinque, nothæ, imperfectæ, & mendosæ dicuntur.
F Chartilago fini sterni adhærescens, ab ensis similitudine dicta Græcis ξιφοειδὴς, hoc est, ensiformis, uulgus malum punicum seu granatum appellat.
G Brachium, seu humerus, & os adiutorij Guidoni, omnium ossium (femore excepto) maximum.
H Collum brachij.
I Humeri orbita trochleis similis.
K Os inferius & longius cubiti, quod Latinis ulna, & nomine totius cubitus dicitur, Guidoni & uulgò focile maius, Græcis πῆχυς: minimo occurrit digito, estq; ue rectum, ut superius obliquum.
L Os superius cubiti (latius sumpto nomine) quod Latinis radius, & focile minus Guidoni, Græcis uerò κερκὶς uocatur: occurrit pollici,
N Καρπὸς Græcè, Latinè brachiale, & rasceta Arabicè, Constat ossibus octo duris & exiguis, si os quod ad pollicem pertinet, non numeraueris.
O Μεταχάρπιον, id est, postbrachiale, & pecten, constat tantùm ossibus quatuor Galeno, à sese distantibus, palmam inter digitos ad carpum explentibus.
P Ossa digitorum, quæ numero sunt 15. nempe tria singulis.
Q Patella & rotula genu, græcè nonnullis μύλη, id est, mola, alijs ἐπιγονατὶς, quasi supra genu, os chartilaginosum nulli alteri consertum.
R Os balistæ uulgò, Latinis talus, ἀστράγαλος Græcis.
S Os σκαφοειδὴς, hoc est, nauiforme, sua cauitate naui simile, unde nomen sumpsit, circumambit caput astragali.
T Ossa tarsi, & rascetæ 4. carpo respondent.
V Ossa pectinis, seu pedij ac plantæ 5. figura tereti & oblonga metacarpio respondent.
X Ossa digitorum pedis, quæ numero sunt quatuordecim. In singulis digitis præter pollicem terna.

C
D
E
E
G
L
M
N
H
K
K
P
P
P
P

B *Sutura lambdoeides,poſterior in occipitio:anterior,quæ in ſincipite eſt, στεφανιαῖα,id eſt,coronalis dicitur. Vide in prima figura.*

C *Sutura ὀβελιαῖα dicta, quæ recta,& ſagittalis uulgò appellatur.*

E *Scapularum oſſa duo, pone pectus ſita, lata, figura triquetra, Græcis ὠμοπλάται, Latinis ſcoptula operta, uulgò ſpathulæ. Nulli alteri oßi committuntur.*

G *Collum omoplatæ.*

H *Os ſacrum, ἱερὸν Græcè, amplum ſeu latum quibuſdam appellatum, finis ſpinæ dorſi.*

K *Os femoris, quos brachio ſeu humero, hoc eſt, oßi adiutorij reſpondet, Græcè μηρὸς dicitur.*

L *Caput femoris.*

M *Collum femoris.*

N *Throchanter.*

P *Tubercula duo oßis femoris.*

DISTICHON OSSIVM NVMERVM COMPLECTENS.

Adde quater denis,bis centũ ſenaq́;,habebis
Quàm ſis multiplici conditus oſſe, ſemel.

Oſſa fiunt è ſemine, cùm id quod eſt craßißimum, à calido urente induratur, ſicut lapides coquuntur à calido urente. Sunt autem oſſa ueluti truncus ſuſtinens reliquum corpus.

A Ossa βρέγματος, id est, sincipitis 2. uulgò parietalia appellantur.

B Ossa λιθοειδῆ, id est, lapidosa uel petrosa 2.

C Os frontis 1. quod & coronale uocant.

D Os occipitis 1. densissimum & firmissimum.

E Ζύγωμα, uel os ζυγοειδὲς, id est, iugale, & paris uulgò, superiorem maxillam capiti coniungit.

F Os σφηνοειδὲς, cunei forme, basilare, aliquando à multiplici formà τὸ πολύμορφον, colatorij, cauilla.

G Maxilla inferior: hæc in maximis oris hiationibus interdum à sua sede distorquetur.

H Processus duo maxillæ inferioris.

K ὀλέκρανον, seu cubiti tuber, superior ulnæ processus grandior: Hippocr. ἀγκῶνα nominauit.

L Ossa ualidissima quæ ossi sacro cõmittuntur, Arabicè gaf herua dicta.

M Os ilium, & anchæ, pars superior ossis coxæ.

N Ἰσχίον, seu os ischij, quod recipit femoris caput. Pixis coxæ dicta.

O Os pubis & pectinis, pars est anterior ossis coxæ ad pudenda.

Q Os maius tibiæ, quod & tibia nomine totius appellatur, & crus: ulnæ seu cubito respondet, κνήμη Græcis nominatur.

R Περόνη seu fibula, & os suræ: os minus tibiæ radio cubiti, quod focile minus appellant, consimile.

S Malleolus externus, ima pars fibulæ.

T Malleolus internus, pars infima cruris seu tibiæ.

V Os calcis, seu calcaneus, Græcè πτέρνη ossium pedis maximum.

INSTITVTIONVM CHIRVRGICARVM IACOBI HOLLERII STEMPANI, LIBER SEXTVS: DE Materia Chirurgica.

PRAEFATIO.

Interpretes materiæ chirurgorum.

E MATERIA REMEDIOrum, quæ ad chirurgiam pertinent, plurima quidem Hippocrates, Galenus, & ante hunc Anazarbæus Dioscorides memoriæ tradiderunt. Quædam posteritas addidit non fraudanda laude: sua enim ueterũ, sua posteriorũ gloria est. Atq; iniquum decreti genus est, quod omnẽ fructũ laudis & gloriæ huius disciplinæ uni Græciæ detulit, ut Arabũ ac posteritatis studia perpetuis tenebris opprimantur. Illaudato solo laudatæ fruges sæpenumerò proueniunt. Vixerunt Græci in media luce literarum. Extiterunt Arabes, & inde ductæ familiæ, iam desertis ac sepultis melioribus disciplinis, digna tamen luce, æternaq; memoria nobis reliquerunt. E uiuis fontibus Græcorum remedia primùm petenda sunt: sed ita, ut nec Arabum riuos, nec posteritatis ingenia contemnamus. In his hauriendum quod saluum & incolume: repudiandum, quicquid secerit cœnum, & disciplinæ ueterum male conuenerit. Atque omninò hac parte perlustranda nobis naturæ fertilitas, à qua omnis ubertas, & quasi sylua remediorum ducta primùm est. Nusquam natura magis luxuriat, nulla in re pariter atque his chirurgiæ opibus ambi-

Laus aliqua Arabum et posterorum.

Vnde petenda materia.

Naturæ fertilitas in materia chirurgorum.

ambitiosa est. In quibus tam prolixè numen suum explicat, ut Pronœa illa non tam Epicurea, quod quidam ait, quàm chirurgos fuisse uideatur. Plurima quidem ad uoluptatem & delicias hominis: omnia uerò ad salutem eius & conseruationem chirurgo comparauit. Nam quæcunque tota rerum facie exposita, quæcunque cauernis terræ ac uisceribus latent, quicquid est aquarum, stirpium, animalium, terra, ignis, maria, chirurgo inseruiunt. In fæce rerum & excrementis, in carie, in rebus minimis, obsoletis ac propè nullis, remedia condita sunt. In re una multiplex natura uario genere remediorum fœta est. In apicula quàm uariè lusit? quàm multas diuitias chirurgo condidit? mella, ceram, metyn, sandaracham, fauos, propolim, quicquid denique locuples illa alucorum Respublica continet. Quin & apes ipsas ad auxilia transtulit. Et in homine multa sunt, quæ prosunt homini, ut quocunque animum aduertas, quocunque oculos conijcias, remediorũ turba sese offerat. In quo summopere probanda est maiorum diligẽtia, multoq; magis imitanda studia, qui in ea uastitate rerum nihil intentatum, nihil inexpertũ reliquerũt. Omnia elaborata, & summo iure existimata, literis cõsignarunt, quibus iam perfrui datum est, alienis scilicet bonis. Primùm ergo consuetudine, natura, & maiorum historia, infinita nobis materia comparata est, quæ iam deserta ac suppressa iacet, quia neglecta. Satis est capsula pauculis alueis distincta: satis pyxidicula: hic uno atque altero remedio contentus est, quæ scilicet accepit oraculo, nec ulli reuelanda putat. Sed ego sic arbitror, optima esse remedia, quæ plurimis cognita, plurimis probata sunt. Alteri elementa sordent,

Pronœa chirurgos potius quã epicurea.

Taxantur nostri homines.

sordent, & quicquid elementare est. Hinc *noua elementorum soboles, hinc æther & cœlum ipsum ad remedia exprimenda sunt.* Vernaculæ *sunt nobis atque domesticæ, naturæ opes, quibus uulnera coniungas, repurges sordida, sinus impleas & cicatrice tegas, cæteraq́; præstes omnia, quæ chirurgi opere continentur.*

Argumentum libri explicatur.

Verùm *suis cuique studijs frui liceat.* Nos *ex immẽsa, omnibusq́; exposita naturæ sylua, & maiorum historia, quæ iam publica uel multorum fide constent, remedia transferemus, exhibebimusq́; rudimentum operis, suis quidem lineis descriptum, quod alius impleat, informet, suis denique numeris absoluat.* Nos *speciem aliquam & formam argumenti adumbrabimus, secuti* Cosmographos, *qui totius orbis ambitum angusta tabula contrahunt.* Idem *enim condonandum nobis, cùm non alios fines imperij, alios materiæ, de qua præsens instituta oratio, natura posuerit. Genera quædam rerum & præcepta artis primùm explicabimus, utendi methodum, & leges aliquas instituemus, ex quo censebitur particularis materia, & formulæ describentur, quas partim ars ipsa reperit, partim optimorum medicorum usus atque experientia comprobauit.*

Antidotarium.

Antidotarium inscribunt hoc genus argumenti, nulla ratione aut usu ueterum, sed, ut fuit annorum licentia, è Græca uoce Latina *analogia nomen detorserunt.* Multa *nobis, plurima alijs reliquimus, ne uolumen, quod quinque libris* Ioannis Tagaultij, *& hoc de materia chirurgica commentario cogendum erat, in maiorem molem accresceret: deinde non plus operæ hac in re licuit collocare nobis, quàm à quotidianis studijs, stataq́; interpretandi cura relictum fuit, idq́; breuiori tempore,*

quàm

quàm hoc institutum nostrum, breue quidem, sed uarium, expostulet. Ideóq; dignum uenia, si contracto ambitu uerborum, pressáq; periodo, quædam describentur, et in tam numerosa medelarum turba potior est uerborum moderatio, breuibusq; sententijs res premēda est. Adhæc ponimus idoneos esse huic doctrinæ, qui iam intincti fuerint præceptis artis, quam Ioannes *Tagaultius singulari ingenio atque incredibili studio informauit. In qua genera morborum diuisa sunt, circūscriptæ formæ, designata indicia, notata præsagia, institutæ leges, scriptæ medelæ plurimæ. In qua quæcunque collabebantur in disciplina uetere, constituta, quæ uitium fecerant, reformata: tota denique ars, quasi rediuiuo lapide instaurata est. Vnicam hanc partem operis interceptus negotijs in nos trāstulit, quam ideò recepimus, ne & publica ratio deseri à nobis, & officium necessitudinis repudiari uideretur. Multa igitur è Græcis, quædam ex alijs transtulimus. Quæ à Guidone, eiusq; notæ scriptoribus rudiùs tradita sunt, paulò puriùs reddere contendimus, etiamsi intelligamus uitia corporum non curari eloquentia. Sed nec barbarismo depelli possunt. Probamus quidem omnem orationem, modò sententijs rerum, quasi suo succo & sanguine condita sit. Melior tamen hæc, si neque neglecta, neque ambitiosa, sed mediocriter culta est. Adde quod barbarismus ille multas sæpe tenebras rebus attulit, & optima quæque sordescunt plurimis, quæ sordidis, nec ita puris uocibus describuntur. In damnandis quibusdam rebus, authores Græcos adhibui: in remedijs ea selegi, quæ præceptis artis congruerent magis, quæq; ut res præ-*

Laus operis Ioānis Tagaultij.

stò sunt

stò sunt faciliùs comparentur. Atque hæc præfati, ad institutum opus ueniamus.

De repellentibus. Cap. I.

Vtilitas repell.

Ποκρουστικὰ Græci uocāt, quibus & initijs fluxionū, & post initia utēdum est, quamdiu uidelicet humor affluit: hinc enim phlegmones ortus atque incrementa, hinc uomicas, maligna ulcera, febrium dolorumq; causas, alia denique permulta uitia corporum declinamus: ideoq; principijs obsta. *Vacuatio.* *Sed uacuandum priùs corpus est, si quidē postulat casus, ac ferè postulat: quia in phletora & cacochymia, rheumatismi plurimùm commouentur: quanquàm etiam in mediocri uitio humorū & copia, ubiq; phlebotomo uel pharmaco natura leuanda est.* *Modus.* *Idem remedium sæpius innouandum, si quidem metus, ne cùm incaluerit mora, affecta inde pars nimium recalescat. Vis quoque remedij uitio conferenda. Leuius enim pharmacum, ut lactuca, in graui ardore frustra est: fortius, qualis est succus è pomo Mandragoræ, liuore inficit, indurat scirrhum, & aliquando ita reprimit, ut in uiscera fluxionis impetus rapiatur.* *Quæ ad consiliū adhibenda.* *Ad consilium adhibenda hæc omnia, natura, situs, figura, sensus, robur partium, humoris copia, qualitas, corpus, uiæ præterea per quas is illabitur. Neque perpetuò satis est infirmo loco repellens auxilium adhiberi: aliquando enim superius collocandum, ut ueluti præmissa manus suas intercipiat, ne quid transfluat: ubi uenarum ductus atque coniugia animaduertenda. Cæterùm reprimentium consuetudine naturæ admodum controuersa est. Ara-*

est. Arabibus repellunt quæ influxum prohibent, refrenant, crassant, illinunt, oppilant, quæ deniq; robur partium confirmant. In Græcorum libris adstringentium materia cum repellentibus fere commiscetur. Apud latinos Corn. Cels. scripta reliquit, quæ simul repellant atque refrigerent, & rursus quæ sine frigore repellāt. Aurelianus in chronicis alia scribit unà adstringere atque reprimere, alia adstringere quæ non reprimant. Sed utriusque, ut aliquot locis Arabum, in censenda materia non sine uitio est oratio. Iustißima Græcorum sententia, eáq; nobis explicanda est. Repellit perpetuò quod frigidū est. Frigidū aliud aqueū natura molli ac soluta, aliud terrenū craßiore materia, quod quia adstringit & magis cōtrahit partes, efficaciùs reprimit: aut certè solū id efficit, si quidē ab actionis uehementia repellentibus nomen inditum est. Ac certè in rheumatibus præstantißima medicamenta sunt; quæ cum quadam adstrictione uehementer siccant ut non mordeant: qualia terrena sunt. Quanquàm & alterum genus, quod aqueum est, utcunque reprimit, & ex æquo frigidum uel terreno frigidius est, ac refrigerio magis conuenit. Verū prӕterquā quòd humor frigore repercutitur, si quidē acceßit constringendi uis, quod iā ijs, loco exstringitur, magis etiā si tenue est: et si quid reliquū sit, sæpenumero resiccatur: cōfirmatur pars, ut sine pharmacorū ope quod posteà influat, poßit retundere. Verū hac parte prouidendū ne quid nimis, ne cutis grauiùs contrahatur, crassescat humor, dolor exasperetur, fluxio increscat: grauius denique incendium irritetur. Atque ut initio quidem iuuisse putes, reliquū tamen & scirrhodes & contumax persistit, quod

Conuersa repellentium natura.

Græcorum sententia.

Cautio in adstringentibus.

imposterum ægerrime discutias: ac grauior metus, si quid uiscerum infirmius est. Excipit *enim celeriter quicquid retunditur: ubi omnia firma sunt, in magnas uenas & uiscera citra periculum aliquid refluet.* Vi*dendum quoque ne ultra modum contrahas in materiæ copia, craßitie, uitio, molli uegetoq; sensu corpore, dolore graui pariter & calore.* V*bi laxanda potius uia est, ut diffluat calor, ac dolor temperetur: qui ubi cruciat uehementiùs, ad laxantia & anodyna omninò confugiendum est.* Ad*stringenti simul atque repellenti auxilio uis efficacior est, si quid tenuium partium uel natura insitum, uel arte commixtum est, modò non mordeat.* Iu*sto enim calore temperari potest, multò magis, si (quod ferè fit) ab infirmitate fluxio, à frigore infirmitas orta est.*

Vbi non repellendum.

Pe*stiferæ materiæ non occurrimus, ubi in superficiem diuertit: sed potiùs illicimus, atque rapimus ui maiore, si tardiùs mota resistit.* Ne*que dißimilis ratio est in criticis apostematibus, coxarijs, lue uenerea, ubi non repellenda in corpus, sed foras potiùs materia trahenda est.*

Oppilantia.

I*am uerò quæ illinunt, oppilant, offarciunt, aliâs quidem dolorem leniunt, aliâs acrimoniam hebetant, uiasq; intercipiũt.* Ex *quibus si uis reprimant, ac re uera nonnunquàm reprimunt, oleum rosaceum, omphacinum, myrtinum, oui candidum, aliaq; id genus.* At *gummi genera, resina, gluten, farina pistrinalis, gyrys tritici, hydrelæo, oxelæo,* Rh*odino, repellente succo, austero uino dissoluta, non tam sponte sua, quàm aduentitia ui reprimunt.*

Quæ calida adstringunt.

Ad*stringunt calida, folium, casia, cinamomũ, spica, aloë, crocus, cyperus, calamus aromaticus, myrrha, absinthium, marrubiũ, polium, saluia, centaurium,*

uina quidem austera, & aromata plurima. Reliqua uerò *tum austera, tum acerba in proximum ordinem referemus. Leniter repellunt, aqua, uinum, lactuca, intyba, polygonium, trifolium, auricula muris, lenticula palustris, psyllium, liquor oui, umbilicus ueneris, semperuiuum, portulaca.* In *summa, quæcunque frigida aqueo elemẽto soluta sunt.* Omphaciũ *adstringendo efficax:* Solanum *ambigit.* Hoc *potentior rubus est immaturo fructu & floribus: mollioribus autem folijs & asparagis plurimùm aquæ continet, ideóq; leuiùs contrahit.* Adstringunt *uitiũ folia, et capreoli, plantago, sorborũ, cornorũ, mespilorum, pyrastrorũ, cydoniorum, myrtorum, spinorũ fructus & folia, rhodonia, rosarum capita, obelisci: deinde, sed minus, semina, flores, & folia.* Oxy*acãtha mediocriter, malicoriũ magis, cytinus, balaustia, rhus, acacia, bolus* Armenius*, terra sigillata, quercus, cupreßi folia, germina, & nuces.* Vehemẽter *refrigerant pomi mãdragoræ, hyoscyami et papaueris succus: quæ reliquis interdùm temperari possunt, ubi acrior inflammatio est, sed priùs auferenda, quàm inde partes liuorem ducant.* Spongia *è frigida expressa partim contrahit, fluxum inhibet, dißipatq; in uiciniam, quod iam coijt.* Eodem *modo lana succida & splenia austero uino insuccata.* Magis *etiam, si aqua priùs, galla, & similia incoxerint.* Vinum *aquæ præferendum, & maximè austerum, ubi reprimendum est.* In *deligationibus fasciæ uino insuccantur.* Acetum *repellit, adstringitq; uehementer.* Caphura *repellit, & tenuitate partium facilè permeat.* Oculus *populi ueteribus* Græcis *calfacit.* Repellit *gypsum oxycrato maceratum.* Olei *rosacei frequens usus est, sed sit ex oleo*

Materia repellentium.
Aquea.
Omphacium.
Rubus.
Quæ uehementer refrigerant.
Aqua.
Vinum.
Acetum.
Rosaceum.

 omphacino,

omphacino, in quo rosæ sæpius mutatæ maduerint. Quod annum superat, exoletum est. Oleum omphacinum si desit, recenti oleo & uuæ acerbæ succo unà coctis, dum succus omninò exhalauerit, fingito; & ad ignem saligno ramo, uel simili aßiduè commoueto.

Ratio in oleis. Oleum uerò nec sit conditum sale, nec ætate rancidũ: in myrtino, melino, lentiscino, & similibus eadem uitia fugienda sunt, uetustas, rancor, salsugo. Mastichinum, nardinum, costinum, adstringendo roborant, & calfaciunt. Vitiosum oleum, cum integrum desit, tandiu eluatur, dum uirus exuat. Eluatur aqua uel simpli-

Olea factitia. ci, uel rosacea. Descriptæ materiæ oleum uim cõbibet, si uel materia ipsa, uel succus eius oleo incoquatur. Plantaginem, gratia exẽpli, oleo recenti & pari aqua

Cautio. aut uino coques, dum solum oleum reliquum sit. In ardore nimio periculosus olei usus est, quia calore incenditur & frigit. Expreßis succis melius utimur in la-

Succorum usus. na succida, panniculis, ac splenijs. Portulaca, semperuiuum, umbilicus ueneris, ægrè succum reddunt: nisi in mortario tritis aliquid omphacij, uel liquoris similis

Cataplasmata & cerota. affundatur. Cataplasmata fiunt farina in succo pista. Ex oleis cerota coëunt, & succis imbuuntur. Remedia neque dura sint, neque grauia, ne presso loco dolores

Cautio. augeant. Cerusa cichorij succo & aceto leniter diluitur.

Ceratum è psyllio. Ceratum à psyllio, Psyllij unc. quatuor in aquæ lib. quatuor macerentur percoquanturq́;, expresso succo adde rosacei libram unam, ceræ unc. sex: contra articu-

Ceratum rosaceum. lorum rheumata. Non absimile ceratũ rosaceum. Duplici uase cera cum oleo liquefit: ubi refrixerint, conspersa aqua commouentur, aqua reijcitur, succus plantaginis affunditur, ut quantum fieri potest, absorbeant.

Inflamma-

Inflammationes, sinus, ulcera genitalium quæ serpunt, adiuuat. In teneris corporibus idem ceratum coriandri succum imbibat. Coriandrum leuiter adstringit, alijs refrigerat, Galeno calfacit: utere in incrementis. Ceratū myrtinum et melinum magis adstringunt. Herpetibus, & nimio humore flaccidis ulceribus conuenit, Myrtini libra una, ceræ unciæ duæ, pollinis myrtorum uncia una. In ceratis utendum cera, quam adolescentior apum populus confecerit, ceram uirgineam apiarij nominant, eaq; è nouis fauis separādā. Alioqui cera alba utendum erit, non sponte quidem nata, sed factitia, qualis olim Tyrrhenica, quia suauior est, & acrimonia hoc genus remediorum carere debet, ideoq; præferenda cera è dulci ac diluto melle. In coagulato lacte & inde nascente inflammatione, farina fabacea hydrelæo uel rhodino pista, mammis imponitur. Idem opitulatur testibus inflammatis. διὰ χαλκίτεως contra rheumata hoc modo temperari debet: Adipis suilli recentis, exemptis fibris unc. duæ, olei recentis, lithargyri, ana unc. tres, chalcitidis unc. dimid. Conficiendum arte medicamentum: usus tempore, unc. duas medicamenti, olei rosacei unc. tres colliquabis: ubi refrixerint, aqua frigida, succo portulacæ, psyllij, lactucæ, uino austero, ut res postulat, subiges, animaduertēs quantum repellendum, adstringendum, refrigerandum, siccandum, leniendum, ut modò rhodini loco myrteum aut melinum misceas: oxycratum hunc uel illum succum alijs præferas. Quod sequitur, exprimit ulceribus quod influxit: et quod influat, repellit: Lithargyri unc. quatuor, olei dulcis uel rhodini unc. quatuor, aquæ unc. tres: lithargyrum die uno hydrelæo coquitur:

E coriandro.

Cerata magis adstringentia.

Cera.

Διὰ χαλκίτεως.

De lithargyro & hydrel.

difficiliùs enim illiquescit: teneris corporibus & paruis ulceribus conuenit. Defensiua. *Defensiua uocant è boli Armeni parte una, terræ sigillatæ dimidio, rosacei triplo, aceti uel succi repellentis dimid. Liquidis reliqua infriata commiscentur: uel è bolo Armeno liquore oui conleuato: deinde affuso succo è capreolis uitium, aut omphacij.* Deligatio. *Fasciæ ritè conuolutæ in repellentibus censeri possunt, quales in fracturis, & quæ ab ulcere sursum adducuntur: ut adstricta parte, & ita ductis orbibus paulatim laxes. Similiter cùm altero membro atrophia intabescente, alterum deligamus. Vincula quoque superioribus partibus iniecta, quà uidelicet materiæ cursus est. Aliquandò etiam inferiores illaqueamus, ut cùm è crure exhalat uirus quod uiscera appetat, ex quo & epilepsiæ & syncopæ causa præciditur. Sed in ulceribus plurimùm & fracturis, uias laqueo comprehendere oportet, ne si quid transfluat, dolor, phlegmone, putredo, syderatio, aliaq; id genus concitentur.*

De attrahentibus. Cap. II.

Attrahentium materia.

λκτικὰ & ἐπισπαστικὰ *Græcis appellata, usu quidē repellentibus conferri possunt, sed natura plurimùm dißident calida, tenui substantia, quæq; ui quadam rapiant, quæ in alto corpore posita sunt.* Multiplex usus. *Ideoq; uiscera, internumq; corpus exonerant, foras translata materia, uenena in cutim euocant: criticos abscessus accelerant, desperatos pleuriticos & fortasse attonitos releuant, inguinum tumores amplificant, quodq; uel pestiferum, uel nimis uitiosum medio corpore cōceptum est, aliò pertrahunt.*

trahunt. Tabidas ac uelut syderatas partes uitæ restituunt, perfrigeratas spiritu refouēt, uitiosam saniem exhauriunt, quæ neruis & cuniculosis ulceribus latet: squammas oßium detrahūt, coxarios iuuant, hydropicos exugunt, paxillos, clauos, spinas, sagittas reuocāt: multò magis, si locus ulceris periculo inciditur, nec patitur æger angustiorem plagam ferro ampliari. Quod in uomicis, strumis, panis, ægilope, oculis, auribus, reliquisq; partibus altiùs desedit, eliciunt. Multiplex ergo attrahentium usus; sed nihilominus uaria materia est. Alijs ea uis à natura insita est, atque in his modò manifesta qualitas elementaris, modò occulta quædā proprietas & naturæ familiaritas attrahit. Aliud genus hoc habet aduentitia qualitate ex putredine contracta acrimonia. Calor Galeno omninò attrahit; sed quod attrahit, non protinus calidum est. Aphrodisæus aliud sensit. Attrahunt cucurbitulæ, sanguisugæ, pyulcus, suctus, dolor, uincula, frictio, cauteria. In attrahentium usu aliquādo quòd fuerit attractum, corpore excludimus: sed hic modus est, ne cum uitio partem frugi materiæ eripias. Nonnunquàm tantùm attrahimus, non etiam discutimus: ut quum in partem emortuam calor & spiritus attrahitur. Argenti spumam, ceram, resinam, picem, oleum, epispasticis ueteres miscuerunt, ut & temperarent, & magis emplasticum pharmacum efficerent. Quidam etiam adstringente materia obtundi uoluerunt. In primo genere sunt dictānus, propolis, ceram uirgineam uertit Scribonius. Rudis est & crassa materia in apum officinis, nondū cera: odore graui, ut qua pro galbano ueteres uterentur. Ea mellatione uerna, separari potest fauorum pars quæ cellas obsti-

Differētię attrahentium.

Quæ miscenda attrahentibus.

Particularis materia.
Propolis.

pat. Sed iam exemptis fauis, posteaquàm mella difflu-xerunt, quicquid est in fauis, unà confundunt, ut nihil syncerum haberi possit. Magna uerò syncerae propò-leos uirtus est, spiritus crassos & uitiosam materiam ex alto elicit: recēs per se satis est mollis & pinguis: sic in puncto neruo agricolae Galenus usus est: quae aetate indurnit, oleo ueteri molliri debet. In mollioribus corporibus oleo illiquatur. In duris lacte multo ti-thymalli, cum terebinthina satis attrahit. Thapsia re*cens utilis, bimula & uetustior exolescit.* Cerato misce*ri solet: quae quia ut uiscum plurimum aquae continet, quatuor & quinque horas insistere oportet.* Radix *arundinis cum melle. Sagapenum, galbanum, ammoniacum, opopanax, calx uiua, cinis è faece uini uel aceti, quae loco nitri est, struthion, aristolochia longa, quae & spicula & squammas extrahit, lepidium, sinapi, nasturtium, tithymallus, dracontium, pyrethrum, ranunculus, sales, tū qui edi possunt, tum ammoniaci. Quaedā infriata affricantur, aut gūmi & resinis concorporantur. Lixiuium in subtili callidaq; materia extillatum: ex eadem cinis Anemonae, calamintha, narcissi radix, cyclaminus. Sparthi quo uites alligant fructus, & è folijs succus. Acetum, sed hoc suspectum, ubi siccitas, dolor, inflāmatio, ulcus, adstrictio, & à neruis dolor est. Cantharides ex polenta & melle pistae. Medullae & adipes aetate acrimoniam contrahunt; ursinus adeps, hyeminus, pardalinus, leoninus, & alij, sed hi maximè. In alopecijs & profluuijs capillorū uitium discutiunt, attrahuntq; quod ad capillitium utile sit. Oleo & oleae flore, tela sibi refigere elephantos, testis est Aelianus: uetus sit oleum, tenue, & calidum. Sulphur infriatum melle,*

Trapsia & uiscum.

Loco nitri fex cremata uini uel aceti.

Acetum.

Medulla & adeps.

Oleum.

Sulphur.

melle, oleo, terebinthina, saliua hominis, axungia. Idem in œnostagmate feruefit dum enatet lentor quidam, (oleum appellant) quem concha excipere oportet, aliquoties commutanda aqua dum satis olei collectum sit; quo demersum corpore hydrargyron foras elici uoluerunt; statim illito à balneis. Euphorbium recens acriùs est: bimum trimumq; paulatim remittitur, quinto & sexto anno exolescit. Cerato temperatur, quod uel decuplum, uel duodecuplum oleum habeat, & triplam ceram. Modus est ut tantùm erubescat locus & pruriat; non uratur, nec ulcus contrahat, nisi & hoc etiam necesse sit. Cerato largiore dilui potest, quod est acrius: quod uerò languidius pharmacum, aucto euphorbio, cerato imminuto augeri debet. Eadem lex in reliquis eiusmodi seruanda est. Ardor affusa aqua, aceto (quod uim thapsiæ efficacissimè diluit) cerusa è rhodostagmate lota extinguitur. Succus cyrenaicus, medicus, opobalsamum, & alia quæ partim exoleta sunt, partim usui esse possunt, ex. 3. de comp. pharmacorũ κατὰ γένη, & alijs Græcorum libris repetenda. Aduentitio calore trahunt fermentum, stercus anserinum, gallinaceum, columbinum, arietinum, humanum, & quæcunq; talia sunt. Scatebat quidam è grege mendicabulorum lue uenerea: aliquot diebus uniuersum corpus equino fimo obruit, ut tantùm esset quà respiraret. Erat stercus stabularium, equino lotio sæpius perfusum, quodq; iam computruerat. Effecit ille hac arte, ut totum uirus exprimeret: addidit aliquoties enchriston ex axungia, larigna, & hydrargyro. Nec alia uitæ lex seruata est, quam mantica offerebat: atque his remedijs curatus est. Fermentum oleo incoquitur:

Euphorbium.

Modus euphorbij & similium.

Quæ trahũt aduentitio calore.

Mendicus lue uenerea curatus.

Fermentum.

quitur: fundit, liquat, surculos trahit, pedes contusos sanat, mollit, discutit. Axungia ueteri, larignâ, & terebinthina, resinis liquidis pistum efficacissimum est. Aliâs cum cepa cocta subigitur: coquit, trahit, discutit, aperit. Coagulum quò uetustius, eò efficacius. Ex echino animalium (quæ πολύκοιλα) lepore & uitulo marino colligitur. Lac est in lactentium animalium uentriculo uel omaso ita concoctum. Aristoteles ad alui profluuia utile facit magis leporinum: equinum Dioscorides, Arabes, & quidam è Græcis adstringens frigidum, ac reprimens auxilium faciunt. Alij acrimoniam elementis, reliqua occultæ qualitati attribuunt. Hoc certò habet, quòd dissipata cògit, & coacta dissoluit. Magnes ferrum attrahit: repellit Theamènes. Succinum illicit festucas ignorata ui. Cancer fluuiatilis tritus tela extrahit, lacertæ caput, rana summis partibus resectis. Cochlearum & limacũ carnes, aliâs per se, aliâs cum suis uolutis tritæ, ac mixto interdùm coagulo, tela rapiunt, atque hydropicis aquã exigunt: non priùs soluere oportet, quàm totus humor exudauerit. Ostrea uiua pestiferos bubones loco transferunt, & ad se trahunt. Scorpio tritus & impositus, quod infixit uirus, retrahit. Oleum quod ex eo fit, idem efficit, & calculos educit illitum glandi, si in cole restiterint: uel pubi ac perinæo, si superius inhæserint. Cucurbitula summa ui rapit. Hirudines superficiẽ sugũt. Pus, urinas, calculos, suctus elicit: ore mundo ac priùs loto sit qui exugit. Pyulcus, catheter iisdẽ utilia sunt: uincula, frictio, phœnygmus, dropax, sinapismus, ferrum candens, uel admotum uel impressum, calore trahunt. Sed hoc uiolentum remedium est. Verùm quæ

Coagulum.

Quæ qualitate occulta.

Ostrea uiua.

Scorpio.

non

non sanant pharmaca, sanat ferrum: quæ nec ferrum, sanat ignis: quod Hippocratē in Aphorismis scripsisse uolunt. Mixta remedia sunt theriaca. Psoricum dupla chalcite & lithargyro, aut æquis partibus cadmiæ & chalciteos: uel duabus chalciteos, et tribus cadmiæ: fortius est quod cadmiam, quàm quod lithargyrum recipit: minus acre lotis metallicis. Ex acerrimo aceto trita & fictili clausa sepeliuntur fimo. Hac arte macerata, triplo, duplo'ue cerato excipiuntur. Ceratum sesquialtera ratione dupla, tripla olei, ad ceram conficitur. Ea metallicorum cura pharmaca tenuiora fiunt, faciliùs penetrant, & inde trahunt. Oleum sit uetus, ricininum, sinapinum, sicyonium: raphaninum, è terebinthina, larigna, strobilina, pinea, picea, abietina, arte chymica si uis distillatum: quæ resinæ etiam è profundo trahunt, sed in primis terebinthina, deindè strobilina: in quibus non modò calor, sed tenuitas partium in attrahendo spectari debet. Formulæ sunt: Cerati unc. quatuor, terebinthinæ unc. dimid. liquatis immisce puluisculi, euphorbij drach. tres: interioris fermenti unc. una, terebinthinæ liquidæ unc. una: concorporata plurimùm ualent in punctis neruis. Propoleos acris & pinguis (nam cera uirginea abutendum non est) unc. duæ, olei ueteris unc. quatuor, galbani unc. dimid. coëat ad ignem. Picis liquidæ, picis aridæ, propoleos, partes æquales, lithargyri, cerussæ, salis, ana drach. decem, seorsum tusa, & cum olei unc. tribus in mortario pista, ad ignem diu uersentur, paulatimq́; decoquantur. Lithargyri, cerusæ, nitri, ceræ Colophoniæ, ammoniaci, ana unc. una, olei ueteris unc. sex: reliqua uncijs sex lixiuij ficulnei dum non inquinent, concoquantur:

Aphor. Hippoc.

Psoricum.

Quomodo tenuiora metallica.

Olea commoda.

Resinæ & inde oleum.

Formulæ ex Galen. Orib. Aet.

deinde cera Colophonia, ammoniacum, deinceps qui-dem ac paulatim adijciantur. Nucleorum è dactylis crematorum, nitri rubri, salis ammoniaci, uel gemmæ, aristolochiæ rotundæ, radicis cucumeris agrestis, terebinthinæ, ana drach. uiginti, piperis nigri & albi, ammoniaci, amomi, xylobalsami, myrrhæ, resinæ siccæ, capitum lacertæ, lactei succi mori, ceræ, ana drach. decem, adipis caprini drach. quindecim, olei lirini quod sufficit ad emplastrum. Vix parari potest, nisi ad uocata ἀντιβαλλόμενα confugias. Quod sequitur admirandū ad strumas, ramicē gutturis, parotidas, omnē duritiē, œdemata: Cupressi folia neque teneriora, neque duriora in puluerem cōminues: tortiuo uino conspergens, atque ita uolutabis, dum in fæcis corpus coëant: inde struma uel ramex inducitur, tertio primùm die soluitur medicamentum: contractum locum inuenies, qui digitis exprimi debet. Rursus ad tres dies idem pharmacum applicabis, eodemq; modo solues & exprimes: septimo die, uel ad summum nono, strumæ uelut miraculo abolebuntur. Exugit hoc saniē per poros affectæ partis: Olei antiqui unc. uigintiduæ, ceræ albæ unc. quindecim, nitri uel salis torrefacti, aut fæcis crematæ uini unc. tres, terebinth. unc. duodecim, lixiuij quernu, uel ficulnei unc. octodecim: cera cū oleo liquatur, terebinthina adijcitur, refrigeratis nitrum conspergitur, lixiuium paulatim affunditur: omnia pistillo conuoluuntur. Plurima ex tertio & sexto de compositione pharmacorum κατὰ γένη, & 15. Aët. repetenda. De sinapismo, dropace, phœnygmo, & alijs alio loco. Addunt Apostolicon Nicolai, Oxycroceum, & alia.

Relatum ad Andromachum.

Necepsonis è cupresso.

De re-

De resoluentibus. Cap. III.

NCREMENTIS *rheumatum discutiens materia cum repellente misceri debet. Inclinante uitio diaphoretica pura sint, & horum unicum fortasse genus est: sed clarior doctrina fuerit, si duplici differentia separemus, ut alia quidem leuiora, quæ ἀραιωτικά: alia fortiora, quæ διαφορητικά si uis appelles.* Aræotica *mediæ naturæ uicina sunt eo calore, quem humiditas temperet: ex quo minimè siccant, dolorem leniunt, relaxant cutem, spiramenta corporis rarefaciunt, tenuitate partium intrò penetrant, quodq; inhæsit parti, liquefaciunt.* Hinc *ex humore uapor fit, qui subinde expirat, dum omninò locus detumeat.* Et *adhuc quidem satisfaciunt, ubi tumor in superficiẽ exponitur, locusq; mollis est ac rarus, materia uerò calida, humida, & tenuis est.* Quòd *si in alto corpore humor deponitur, si idem frigidus, crassus, glutinosus: si dura densaq; cutis, si uiæ longitudo quædam est flexus & anfractus, iam ui maiore opus est, uidendumq; non quale in præsentia, sed quale futurum sit medicamentum, quum eò peruenerit.* Ex *quo nec acribus quidem parcendum erit.* Etenim *pars exterior perferret, quæ ægra dolensq; tolerare non potest.* Maiora *uerò remedia in diaphoreticis numerentur, iam uicina epispasticis: quanquàm utraque uirtus euocandi atque digerendi plurimis rebus insita est: sed ut in uno quoque uis altera superat, ita genera distincta sunt.* In *hepate, liene, uentriculo, atque id genus partibus, à relaxantibus metus est ne dissoluant uires: ideoq; adstringens materia, qualis est aroma-tum,*

ἀραιωτικά. Διαφορητικά.

Consilia in usu resoluentium.

tum, misceri debet. Frigida crassaq; materia, incidente

Cautio.

auxilio prius comparanda. Mollienda quoque ubi durior concreuit, ex quo à leuioribus ad maiora remedia gradus paulatim fiat, ut sine periculo discutias. Alioqui difflabit tenue, lapidescet quod crassius est.

Ab acrioribus quum cõtingat.

Cum parte stupida, durius: cũ ea quæ uegetius sentit, clementius agendũ est: quanquã stupore partis abutẽdum nõ est, ut ea imperes, quæ exulcerent. Sic enim sensile corpus intabescet, contrahetur, non rarescet: cogetur materia, nõ liquescet: horror, dolor, fluxio irritabitur: dehiscent uenæ, omnia in deterius commutabuntur: multò magis si pharmaca crassiore constent materia, & siccent. In phlegmone quæ uetus est, uidendum numquid affluat: id ferè accidit tumoribus qui inueterascũt,

Particularium materia.

ubi medela quæ reprimat, commiscenda est. Posteaquàm uerò subsedit tumor, ac nihil quod exhalet reliquum est, confirmanda pars, quæ longo uitio elãguit, multò magis si statis periodis, rheumatismo uexari solet. Aræotica sunt, chamæmelum, lini semen: in maluis efficacissima althea, sequitur agrestis, domesticæ uis nimio humore elanguit. Aqua calida utitur Hippocrates, in fracturarum exolutione, quam uocat ἐπίλυσιν: uinum exiccat, reprimit, & digerit: lana sordida bene carminata inebriata uino, & inde pressa: ceratũ similiter. Butyrum digerit, mollium corporum parotidas, bubonas, oris phlegmonas aliaq; innumera, ut per se satis esse posit.

Olea.

Oleum dulce, calens, & in quo illa efferbuerint. Sicyonium è folijs, fructu & radice cucumeris agrestis.

Oleum liliorum cum croco.

Crinelæon intinctum croco, omnes inflammationes discutit. Oleum caryinon efficacius è rancidis.

Nux rancida.

Nux rancida per se, uel cum melle trita

efficacissimè

efficacißime ſuggillata rapit, inuritur, aut candente ferro premitur, ut reddat oleũ, quod optime diſcutiat. Omne oleum concalfactum igne, quale eſt lucernarũ, uel ignito ferro extortum, efficacius eſt. Oleum uetus, ricininum, canabinum, anethinum, quòd è roſmarino, maiorana, zambace, leucoio, hyſopo, alijsq́; eiuſmodi œnelæo coctis, dum omninò expiret uinum. Rhaphaninum, ſinapinum, melanthinon, terebinthinum, hypericinon, potenter digerunt. E radice bryoniæ, & uocati ſigilli Mariæ, cnico, grano gnidio, hydropicis & œdematis olea comparantur. E galbano, ammoniaco, & ſimilibus quæ molliant ac digerant. E dauco, caro, cumino, ruta, ut flatus excutias, cui rei galbanarium utile eſt. Si quid incidendum, detergendum'ue, aliquid aceti uel oxymelitis affundi poteſt, quo tempore abſinthiũ, polium, centarium, iris, ariſtolochia, gentiana, urtica, hyſſopus, & ſimilia œnelæo incoquantur. Hic uinum melius non adſtringens, giluum, tenue & odorum. In phymatibus & parotidibus duriorum corporum talia ex uſu ſunt. Braßica per ſe, uel cum axungia trita, induratas phlegmonas & uetera eryſipelata diſcutit. Adipe & medullis recentibus laxando, ueteribus diſcutiendo utendum eſt. Maſtiche, furunculis: Ammoniacum & ſimilia chœradibus & articulorum tophis conueniunt. Fermentum oleo piſtum, & cum cocta cepa mixtum, potenter coquit, mollit ac digerit. Pellibus animalium recens detractis, in contuſis uerberumq́; plagis uti conuenit. Fœnumgræcum duris phlegmonis adhibendum. Acetum achoribus & œdematis utile eſt. Acetum. *Agrippa concalfacto aceto pedes immerſit, unde intolerabili pedum cruciatu liberatus eſt, περὶ αἰπτοι* Agrippa aceto li eratus.

collo

collo appenduntur & ui latente, uel elementari qualitate uitia corporibus excutiunt, corallus, uiscũ, pœonia. Mirum est quod affirmant. Coluber è cauda suspenditur subiecto uase aqua pleno, in quod ille dehiscat ore: aliquot post horis uel diebus lapidẽ euomit, qui in breui totam uasis aquam combibat. Alligatur lapis hydropicorum uẽtri, atque in totum exhausta aqua liberat. E sambuco & ebulo oleum œdemata iuuat,

Cerata.

& hydropicos. Composita sunt Cerata, quæ simplicia, oleo minus digerunt, sed fortiùs hærent. Oleum abietinum, chamæmelinum, anethinum, sampsuchinũ, & similia, cum subquadrupla cera uase duplici colliquabis, liquatis duodecimam partem terebinthinæ, uel larignæ cõmiscebis. Iisdem oleis & giluo uino erinaceus coquitur, dũ putrescat, oleũ pinguius relictũ arthriticis conuenit: idem è uulpe, lutra, mele, fieri potest. E lini semine oleum mola exprimitur, cum sarmentitio lixiuio subigitur, modicum larignæ ad lentorem adijcitur. Panis cibarius salsus fermentatus è ricinino pistus, suggillata delet. Fauos mellis è uino friges, cum loliace. farina, momento butyri, & larignæ subiges. Bdellium cum melle teritur: calx cum ueteri axungia: laserpitiũ cum sulphure: hæc omnia, molliunt, tergent, discutiũt.

Sulphur.

Sulphur cum oleo uetere, melle, terebinthina, uel saliua mixtum, aut urina maceratum, in uenenatis morsibus deterget, attrahit, discutit. Calce lota, & recenti axungia mixta in tenellis corporibus utendum erit. Lixiuium cum melle, farina hordeacea, fabacea, conuenienti oleo pista calidiori phlegmone conuenit.

Vsus διὰ χαλκίτεως.

διὰ χαλκίτεως uncia una, in olei ueteris, uel ricinini unc. duabus liquefit, declinanti phlegmone: ante declinationem,

nationem, & in uigore oleum ſit dulce ætate media. Orobi farina diluto oxycrato cocta, ut ſit calidum cataplaſma, craſſa & uiſcida ſecat, & diſcutit. In contumaci uitio & minus calente: olei chamæmeli unc. tres, ceræ drach. tres, axungiæ anatis & gallinæ, ana unc. una, chamæmeli & anethi, ana drach. duæ: omnia lento igne cocta percolantur, ut fiat unguentum. Olei ſicyonij unc. tres: ceræ drach. ſex: terebinthinæ drach. duæ. In frigidiore materia ita tēperabis: ſeminis fœniculi, aniſi, anethi, ana drach. duæ: farinæ lupinorū, ſeminis fœnigræci, lini, ana unc. una: cocta uino, tuſa ex oleo & aceto imponantur. Papaueris cornuti folia cū axungia & propoli pingui trita, ſtrumas, bubones, & ſimilia molliunt, atque diſcutiunt. Colophoniæ lib. una, ceræ ſeſquilibra, oleo liquentur: liquatis addito ſalis torrefacti unc. ſex: ubi refrixerint manibus conuoluito, cylindros uel magdaleones fingito, uſus tempore luta intendito: adhibitum hoc pharmacum, pus in ſe rapit, quod cum hæreat, eradi debet ac rurſus aluta imponi, idq; ſæpius repetendum. Nam ueluti miraculo conditum pus emulget, & uitium diſcutit: ſed quia durius, in dolore abſtinendum. Eidem rei picis aridæ, ceræ nouæ, ana lib. unam: olei lib. duas: blando igne fuſa coniungito. Adipis porcini, picis, ceræ nouæ, ſaponis nigri, ana unc. duæ: liquata tranſcolato, hydropiſmos & dothienas adiuuat. Vehementer diſcutit galbani, caſtorei, ana unc. una: liquefiant in olei ricinini ſeſquilibra: expreſſo & colato oleo adde picis, terebinthinæ, ana drhachmas quatuor: ceræ quod ſufficit, ut fiat ſolidum pharmacum. Hæc autem contumacibus uitijs imperanda ſunt, in quibus eſt quod molliat, coquat, trahat, di-

ſcutiat. Plura ſexto & ſeptimo de compoſitione pharmacorum κατὰ γένη, 15. *Aëtij, & alijs Galeni libris. Partem chalaſticis fouebis, ex quo diaphoreticum induces, quod initio quidem lenius: poſteà uerò ut ſubſidet tumor, efficacius eſſe oportet.*

De mollientibus. Cap. IIII.

Malagmatum natura.

Αλακτικὰ *ſunt, quæ modicè calida nulla ui ſiccandi uel humectandi manifeſta, indurata corpora emolliunt, quanquàm (ut omnia ferè multiplici natura coierunt) in malacticis cenſentur plurima, quæ primo ordine calfaciant, ſecundo ſiccent, ac tertio. Sed quà malactica ſunt, humido calidoq; elemento temperari neceſſe eſt. Plurimus uſus eſt in tumoribus, quos* σκιῤῥώδεις *Medici appellant. Hi in muſculorum finibus ferè concreſcunt: aliquando in medijs muſculis, glandibus, uiſceribus, ulcerum labris, ex materia craſſa, lenta, & frigida, qualis eſt pituita, et melācholicus ſuccus. Sed è melancholico ſucco omninò cancroſi ſunt, & malagmatis exaſperari ſolent. Inflammationes in ſcirrhum cogi contingit, ſi materia craſſa & lenta eſt: ſi adhibita pharmaca, quæ nimium ſiccent & calfaciant, qualia ſunt* ἐπισπαστικὰ & ἐξιπτπωτικά. *Hinc enim tenue exprimitur, reliquum occaleſcit. Sic enim tophi in articulis, & calculi in renibus lapideſcunt. In tenui ſeroſaq; materia non ita metuendum: tota enim facilè exhalat. In craſſa & uiſcida omninò declinanda quæ ſiccant, diſcutiūt, adſtringunt: ſiquidem ſola molliendi cura eſt. Malacticis quod clementer digerat, interim commiſcemus,*

Vſus.
Scirrhi genera.

Scir. cancroſus irritatur malacticis.

Cautio.

mus, ubi iam malagmate cœperit tumor durus edomari. Phlegmone & erysipelata in scirrhum degenerant, nimis refrigerante atque adstringente materia. Sed à phlegmone scirrhus amplior est. In usu malagmatum certæ sunt leges. Primùm enim cognoscendum, quantum pars ægra à sua symmetria recesserit, quantumq; uitium increuerit: ex quo æstimandæ remediorum uires. Tum naturas partium distinguere oportet: postremò artificiosè colligendum, qua ratione emollias: nunquid ammisceas quod detergeat, incidat, discutiat. In quorum omnium usu, modum, occasionem, quale, quantumq; animaduertas. Desperatur scirrhus, qui sic occalluit, ut iam non sentiat, & inde glabrescat locus. Desperari dico, quia nullo malagmate domari poßit. Etenim rescindi ferro, & septis exedi potest, nisi à subiectis neruis, uenis, & arterijs metus est. Scirrhus cui sensus aliquis uel obscurus, ut magis minusúe induruit, ita leuius aut efficacius auxilium requirit. Mulieribus, eunuchis, pueris, urbanis, ociosam atque umbratilem uitam degentibus, lenior medela: messoribus, fossoribus, duris omninò & laboriosis corporibus, fortior utilis est. In lenta & contumaci materia miscendum aliquid quod incidat, atque detergeat: quod in chordis & tendonibus factitari solet. Tale est acetum mulsum, uel per se, uel in quo hyssopum, thymum, pulegium, & similia præcoxerint. Est et hoc animaduertendum. Scirrhus quidam simplex alius φλεγμονώδης, ut quædam inflammatio σκιῤῥώδης est. Scirrhũ malacticis & diaphoreticis excuties: phlegmonem lenies et concoques. Vbi utrunque coijt, ut hoc uel illud superat, ita remedia temperabis. Leniter emolliunt

Leges in usu malagma.

Desperatus scirrhus.

Particularium materia.

butyrum, œsypus, & lana succida: hæc oleo insuccanda amygdalino, chamæmelino, in quo semẽ lini, altheæ, fœnigræci: in quo maluæ, cucumeris agrestis, et liliorum radix, tenella maluæ agrestis, & liliorum folia, uel anethi cacumina præcoxerint: in quo illiquatum fuerit aliquid galbani, ammoniaci, bdellij. Lẽtiscinum, terebinthinum, mastichinum, usurpari debent ubi molliendum, digerendum, ac leniter repellendum. Hyoscyamino locus est in calida & iam durescente inflammatione. Hæc ergo olea in lana sordida molliter apprimenda sunt: hinc enim multò cõmodius malacticon impones. Omnia uerò priùs intepescere oportet, & frigida omninò uitanda sunt. Expressa oleorum materia, & cũ adipe pista, malagmata confinges. In hoc quoque genere censentur, uitellus oui, crocus, cera pinguis, caricæ pingues, κηρέλαιον è duplo oleo, ut sit humidissimum: æquali, ut sit medium. Iam crassius est, quod ceræ partes quatuor, & olei tres continet. Caricæ pingues cum irino tritæ, scirrhis hepatis & lienis opitulantur. Id habet peculiariter scirrhus hepatis, quòd leniter mollientia desiderat, mixtis aromatibus, quæ calfaciant, & attenuent. Siræon è pinguibus caricis ad melliginẽ coctis mollit, deterget, ac digerit. Adeps & sebum, utrumque coquit, laxat, & mollit: quæ quia materia undè generantur, genere animalium, & loco ubi concrescunt, natura denique (nam adeps humidior est) differunt, cum Aristotele distinguas licet: ut in natura molli, adipe, in dura sebo potius utendum putes. Rursus quia minimum est quòd dissident, misceri possunt: uerùm utrumque genus natura, & specie animalium, ratione uitæ, & pabulo, sexu & ætate: deindè quia

Olea malactica.

Κηρέλαιον.

Siræon.

Sebũ & adeps.

quia hæc recentia, illa uetuſta: alia ſyncera, alia condita ſale, aromate, uel externa imbuta qualitate, diſtinguendum eſt. Leniſsimus ſuillus adeps axungiam uocant, in qua mirum eſt, & experimento conſtare ueteres ſcripſerunt, quòd ea genibus adligata, redit in os ſapor, ut etiam expui uideatur. Ex quo fortaſſe non unius hydrargyri qualitati, ſed totius mixturæ ex hoc & axungia illitis in lue uenerea, os grauius exhalat, & ſaliua madet. A' ſuillo ſunt uitulinus, hœdinus, caprinus, bubulus: quibus ſi uis, uulpinum & leporinum adijcies. Atque hi leniunt magis, & concoquunt. Efficaciſsimus eſt leoninus, cui proximi ſunt hyeminus, pardalinus, urſinus, & hi duriora corpora emolliunt. In medio ſunt, taurinus, hircinus, ceruinus. In uolatilium genere efficax anſerinus, anatinus, olorinus: ſiccior è gruibus, ſuauis gallinaceus, calidior columbinus. Ex anguillis & piſcibus fluuiatilibus languet: humanus mediocriter ualet ad omnia. Domeſticorum animalium pinguia humidiora ſunt, ut ſuum, quàm aprorum: è maribus ſicciora & calidiora. Caſtrati mares fœminis reſpondent. E' iunioribus humidior, è ſenioribus ſiccior eſt adeps. Pinguia oleo magis molliunt, & calfaciunt, ætate tenuiora fiunt, & acrimoniam contrahunt. Purgatur adeps exemptis uenis, quas fibras uocant. Salſus uel conditus aromate ſiccior eſt: conſtat uerò pepticis & malacticis aduerſari, quæ nimium ſiccant: quanquàm Plinius conuenire ſcribit ſalſam axungiam mollire magis. Id in ſuillo fortaſſe concedi poteſt. Recens adeps ſi de fit, & uetus ad curam reuocandus eſt, liquefieri priùs oportet, mox frigida ſæpius lauari: poſtremò etiam

Mirum de axungia.

Tres naturæ adipum.

Salſus adeps.

Vetus adeps ut recens fiat.

uino quàm odoratißimo. Eo modo sæpius liquatur, cogitur, lauatur aqua, dum omne uirus exuat.

Medullæ.

Medulla in sebalibus sebo, in adiposis animalibus, adipi respondet: uiscera, chordas, tendines, musculos emollit. Ex ossibus humidior, è spina siccior est. Prima laus ceruinæ, quæ nullis malacticis inferior est: uitulina sequitur, tum ouilla, & caprilla: acrior taurina quàm ut emolliat. Atque hæc leuiora sunto.

Secūdus ordo.

Durioribus naturis conueniunt: Ammoniacum quod aceto liquari potest, leniter decoquendum, ne efferuescat. Bdellium molle ac pingue saliua hominis subigitur, mollit, coquit, modicè digerit. Styrax idem efficit. Galbanum præter hæc septon, & anodynon est: repurgatur, liquefit uino uel aceto, neque coctionem sustinet, his efficacior opopanax. Ladanum mollit, ac repellit. Propolis ammoniaco uicina est.

Emplastica esse oportet malag.

Sint hæc omnia mollia & pinguia, pro sua quæque natura. Malacticis resinæ commiscentur, quia hæc emplastica esse oportet.

Resinæ.

Resinæ sint, quæ acrimonia careant: Chia, larigna, picea, abietina, terebinthina. Pinea nimium siccat, strobilina acrior est. Bitumen, pix, aridior: in summa, quæ nimium siccant, quæq; acria sunt, reijcienda. Pix mollis & bene pinguis, qualis olim brutia, commisceri potest.

Aceti usus.

Succedit his miraculosum ex aceto remedium. Scirrhus malactico oleo fouetur, tum emplastico malagmate inducitur: idq; aliquot diebus repetendum, sitq; initijs leuius malacticum, postea etiam paulò efficacius, ac postremò aliquid aceti combibere oportet: ubi uerò mollior tumor extiterit, pyritem, lapidem molarem, aut silicem unde scintilla decutitur, candentem igne, acerrimo aceto

demerges.

demerges. Exhalabit plurimus uapor, quo scirrhus aptè infumandus est, contecta parte, & omninò præclusa uia, ne dißipetur fumus, sed totus in scirrhum coëat. Locum uerò satis infumatum oleo tepido fouebis, & ut priùs, malagmate conteges: post dies aliquot aceti usum reuocabis, ut sit aceti & remediorum uicißitudo. Verùm neque diutius, neque sæpius halitu aceti pars uexanda est, ne in lapidem concrescat, & neruosum genus grauius lædatur. Sed ut molliendo profeceris, ita acetum repetes. Et in malacticis usus similiter interpellari debet: primùm enim è caricis, medullis, adipibus, cera & oleis, exigua resina, malagma conficies: Tum ut res succedet, ad ammoniacum & similia ueniendum: ac primùm quidem citra acetum, post etiam cum aceto comparentur: quibus cùm uno uel altero die fueris usus, ad ea quæ leniora, quæq; sine acetò sunt, redeundum: ut ueluti circulo quodam, & è re nata auxilia repetantur. In musculis & liene tutior aceti consuetudo est. In chordis & tendonibus neque diutius neque frequentiùs utendum erit. Ammoniacum aceto fusum manibus diducitur, ut sit luti craßitudo. Fermentum coquitur aceto, hepati duro & lieni. Ac fortius acetum in quo tritum hyssopum, thymum, pulegium, & similia maduerint. È lini semine hydrelæo coctò, & adipi mixto: altheæ radice arida trita, uel inde rasa parte medullacea, resinæ momento mediocre fiet malagma. Πάρυγρον recens (si quid phlegmones) inueteratum alioqui, Heræ & ueteribus laudatum est: Adipis suilli recentis & bene purgati unc. quadraginta quatuor: ceræ unc. uigintiquatuor: cerusæ, lithargyri, æria unc. sex: li- Πάρυγρω.

 quabilibus

Aliud πάρυγρον.

quabilibus fusis reliqua trita misceantur. Aliud: Lithargyri, cerusæ, ana unc. tres: succi seminis lini, olei, ana unc. uiginti: ceræ unc. octo: adipis suilli unc. quatuordecim: Colophoniæ unc. octodecim: pernionibus, & callosis rimis calcaneorum competit.

Διαλθαῖον ueterum.

Διαλθαῖον, carbunculis, clauis, furunculis: lithargyri, olei, ana lib. unā: galbani libræ dimidium: ceræ, terebinthinæ, ana libram unam: radicum altheæ fasciculos quatuor: litharg. diu ex oleo teritur in mortario, cera & terebinthina fusa commiscentur, postremò radices tusæ ligneo pistillo concorporantur.

Mnaseæ secundi ordinis.

Radicum altheæ & liliorum, ana unc. duæ, coquantur in hydrelæo ad aquæ consumptionem: tum ℞. olei inde expressi, adipis suilli, lithargyri, ana libram unam: litharg. ol. coquitur dum non inquinet, & adeps commiscetur. Colophoniæ purissimæ unc. duæ: ceræ albæ unc. quatuor: mastiches unc. una: olei, quod sufficit, ut sit iusta crassitudo. Terebinth. ceræ, ana unc. nouem: galbani, nitri, ana unciam: thuris pinguis sesquunciam: medullæ cerui uncias duas: propolis pinguis sesquunciam: olei taurini, sepi uitulini, ana drachmas duas, uel eo plus, uehementer molliet, atque discutiet. Violentum quod sequitur, tantùm rusticorum, & iam præmollito scirrho: Caprinum stercus solutum oxycrato, polentæ iunges, & affuso stillis oleo, cataplasma finges.

Διὰ κοπραιγίας Gal. & Auic.

Stercoris caprini unc. duæ: radicis cucumeris agrestis, ficuum immaturarum, ana uncia una: staphiosagrias, bdellij, farinæ fabarum, amygdalarum amararum, ana drach. quatuor: fæcis olei antiqui, quod sit satis ad emplastrum.

E' putri caseo.

E' ueteri caseo ac iam putri, potentissimum

fit reme=

fit remedium: Subigitur caseus è iure in quo suilla perna bene pinguis coxerit. Tophos mollit quasi miraculo coccum crudum desquammatum, cum myrrha & aceto tritum. Διὰ χυλῶν, *Aquæ sext. uiginti (Orib. duodecim) radicum altheæ recentis, lib. tres. (Orib. quatuor) fœnigræci, seminis lini, unciæ nouē: (Orib. unc. octodecim) radices purgatæ, tusæ, diem integrum macerentur aqua, postridiè fœnumgræcum lotum fideliter & purgatum adijcitur, tertio lini semen similiter lotum eadem aqua, in qua reliqua etiamdum madent, immergitur, quarto die coquuntur omnia ad crassitiem, tum expressa & traiecta colo materia usui seruatur. Iam uerò ℞. ol. pinguis æstate lib. septem & semis. hyeme lib. quatuor: succi prioris lib. quatuor: mixta in primis coquito, dum bullæ extent, tum litharg. triti lib. duas sedulò commisceto, agitato bene puro foco, bullire sinito dum non inquinent, & medicamentū colorem flauum iucundumq; trahat. Hoc sublatum igne conuoluito rude, manibus subigito, in pastillos fingito: Vsus tempore ℞. pastillorum unc. duas: ceræ, olei, ana unc. unam, colliquato. Potest medicamentum alijs malacticis uniri, tam efficax, ut hoc unum sine alijs chirurgo satis esse possit: glutinat superficialia ulcera solutum rosaceo, uel myrtino: aliàs implet, & cicatrice tegit. Liquatum chamæmelino, uulnera neruorum inflammatione liberat, podagricis quouis tempore opitulatur, ueteres uteri phlegmonas persanat inditum pessario. È semine lini, fœnigræci, hordei, radice altheæ, ut priùs maceratis, coctisq; succus exprimitur: tum libris duabus succi, adduntur litharg. olei, ana libræ duæ: ceræ unciæ octo: lithargy-*

Διὰ χυλῶν.

Vis medicamēti διὰ χυλῶν.

Διὰ χυλῶν *Oribasij.*

rum cum oleo diu teritur, et cũ cera leniter concoquitur, infuso oleo: postremò succus adijcitur, uersantur omnia, & sedulò cõmiscentur. Sunt & alia Διὰ χυλῶν *malagmata, ut* Alexandri *è psyllio, quod* Aëtius *describit: & magnum* Mesuæ *ad strumas sine gummi, & gummosum quodq; paruum, album, & magnum, paßim conficiuntur.* Paruo *utendum in duris inflãmationibus, album mediocres scirrhos adiuuat, magnũ reliquis efficacius est.* Est & διὰ μελιλώτου *ueterum & recentiorum dialtheas de muscillaginibus.* Oleo *è maiorana & sicyonio, alijsq; id genus molliri possunt, & adiectò galbano, & similibus, fortiora reddi.* Priuatim *conueniunt duris inflãmationibus mammarum, uiolaria & altheæ folia hydrelæo cocta, adipe uituli conteruntur ouorum uitelli duo, infecta croco commiscentur.* Hœdina *capita, ueruecini pedes cum althea & uiolaria percoquuntur: in expresso succo, oryza bene munda, & asperiore linteo attrita, decoquitur: butyrum recens inijcitur: postremò cùm iam corpulenta pulticula est, ouorum uitella croco tincta commiscentur.*

Malagmata quę usurpanda.

Plura *malagmata ex septimo de compositione pharmacorum* κατὰ γένη, *& decimoquinto* Aëtij *describuntur.* Sed *octauo* κατὰ τόπους *alia sunt, quæ siccant, contrahunt, indurant, nec emolliunt: quanquàm malagmata &* Asclepiadi, & Andromacho *appellata.* Quæ *uerò malactica, corpulenta & emplastica sunto, si neque dolor, neque phlegmone prohibet.* Locus *oleo fouendus, ex quo subijciatur malagma remollitum pingui uel oleo, ne celeriùs exarescat: tum enim reuellendum est, & aliud imponendum: alioqui pluribus diebus hærere conueniet.*

De suppu-

De suppurantibus. Cap. V.

AM hoc genere utendũ nobis est, cùm ab alijs remedijs desperatio est, ac ferè maiores phlegmonæ suppurant, pulsant, dolent. Dum pus conficitur, inquit Hippocrates, dolores fiũt ac febres. Suppuratis, omnia ferè conquiescunt. In sugillatis hæc eadem remedia sæpe conueniunt. Sunt autem natura modicè calida & humida, ijsdem limitibus circumscripta, quibus temperiem hominis definias. Ideoq; eligenda materia, quæ naturæ corporum elementari familiaritate consentiat. Emplastica sunto διαπυϊτικὰ (sic enim hæc appellant ut ἐκπυϊτικὰ & πεπτικὰ) ut præclusis inde spiraculis, natiuum calorem inhibeas, in quo cõcoquentis naturæ robur est. Ita substantia quidem calor augebitur, neque qualitate crescet: solidæ partes confirmabuntur, insitus humor saluus persistet: dissipabitur uerò, qui inanibus spacijs alienus est. Ex quo uitium concoquetur, & consuetudine partium similarium exalbescet, fietq; tandem pus album, lene, & uniforme: quod quia alimento esse non potest, exesa cute uias sibi faciet, atque ita effluet. Nõ absimili ratione χαλαστικὰ uocata, ἐκπυϊτικὰ fient, si accesserit crassities partium: eodem modo quæ leniunt, calfaciunt, & adstringunt. Emplastica modicè calida, omnia concoquunt. Præit in ijs, quod est tenue: reliquum uerò uel contacta, uel illita cute uias intercipit, ne quid spiritus exhalet. Contrà uerò si expirat calor, nec emplastica materia est, nihil suppurat, & aliquandò alienus calor succenditur, undè putredo. Echecolla per se hærent: reliqua uerò uel gummi, uel resinis

Quando & ubi præcipuè utendum.

Natura suppurantium.

ἐκπυιτικά.

χαλαστικὰ fiũt ἐκπυιτικά.

Malactica quomodo differant à pepticis.

Vitanda.

restinis implicanda, uel commodè alliganda sunt. Mala*ctica calidiora sunt & leniter siccant, insitumq; humorem paulò minuunt: quo nomine à pepticis distinguenda, ne similitudine fallant.* In *pepticis uitanda, quæ detergent, & uehementer calfaciunt.* Nihil *enim quod ualde discutiat, pepticum est: & quod deterget, poros expurgat, quos illinere oportet.* À *siccantibus metuitur, ne frugi materiam exorbeant: multò magis, si prætereà calfaciant.* Neque *uerò contra nos faciet, quòd in hystorijs medicorum permulta peptica sint, quæ mixtis diaphoreticis, detersorijs, atque siccantibus temperentur.* Qualitas *enim rerum mixtura retundi potest, & multa uitia eodem tempore interdum coëunt, unde uaria misceri necesse sit.* Ac *sæpè facit abscessus natura, ut acria etiam misceamus.* Peptica *sunt, aqua temperatè calida affusa parti: modus est, ut indè erubescat locus ac leniter extumeat.* Nimium *fit, si indè subsidet, aut expalleat.* Hydrelæo, *& oleo pingui ac dulci, modicè calido, & butyro similiter utendum est.* Triticum *ore præmansum, saluaq; hominis commolitum rusticis corporibus conuenit: leniora sunt, farina tritici, & indè panis, perpurgata furfure, dissoluenda aqua, oleum, uel butyrum additur: coquuntur omnia ut fit cataplasma, quod lenit inflãmationes uulnerum, & celeriter maturat.* Vbi *calor aliquis superest, minus cocto pane ac recenti, quem uel hydrelæo, uel pauciore oleo insperseris, utendum erit.* In *contumaci uitio, sed minus calenti, panis siccior ubertore oleo molliri debet.* Panis *conditus sale, efficacior est.* Farina *hordeacea per se inutilis, uerùm quæ bene purgato grano extunditur, & castratur furfure, eodem modo quo triti-*

Materia.

Aqua.

Oleum.

Triticum, farina, panis.

Farina hordeacea.

cea comparari potest, hydrelæo cocta, conspersa oleo, mixta butyro: sic enim pus faciet, & calidioribus phlegmonis conferet, præsertim hydrelæo cocta. Tale fuit cataplasma ueterum ὠμήλυσις, uel ὠμὴ λύσις ex farina hordei, quod prius tostum non fuerit: quanquàm etiam licentia quadam ad alia farinarum genera nomen transtulerunt. Est & alia ὠμήλυσις ex farina hordei, fœnigræci, seminis lini, in sapa coctis ad glutinis corpus, adiectis interim duobus uel tribus uitellis. Adeps suillus phlegmonæ familiarißimus, deinde uitulinus. Taurino & caprino in duris frigidisq; tumoribus utendum est. Leoninus, & reliqui huiusmodi, inutiles. Gallinaceus, et hoc paulò acrior anserinus, usurpari potest. Pix & resina in feruenti phlegmone, rosaceo, in frigidiore, uetere oleo, Sicyonio, uel simili liquanda sunt. Pix arida, qualis Coracina & Colophonia, uberiore oleo dissoluitur: pauciore, quæ liquida est: mediocri, quæ natura mollis, digitis cedit, lentoris particeps, qualis olim Brutia & Lycia. Picatum ceratum, & anodynon, & pyopæon est, ideoq; inflammatis ulceribus conuenit. Resina sit terebinthina, & lentiscina. Cera languidior, resina acrior, confusa ad suppurandum ualent. Eluanter prius, si quid acrimoniæ conceperint: molliantur oleo, uel butyro, cum exaruerint. Oesypon ueteres in pepticis censuerunt. E flore lilij succus exprimitur, suppurationes concoquit, & uuluas mollit, quod mel, & syrion ueteres appellarũt. Syræon uerò melligo è coctis caricis, detergendo & molliẽdo idoneum est. Decoctum caricarum lenißimũ est, quòd maximè coquit ac digerit: In aquæ sextarijs sex, pinguium caricarum lib. quinque decoquẽdæ, dum sextarij

ὠμήλυσις.
Adeps
Pix.
Picatum ceratum.
Syrion.
Siræon.
Decoctum caricarum.

sextarij duo reliqui sint: magis maturabis, si inde pista farina triticea, catapalasma finges. Vbi uerò digerendum magis ac refrigerandum, hordeacea melior est. Eodem modo altheæ decocto, & uuæ passæ succo, farinas uel panem purißimum incoques, & inde cataplasmata intinges croco. Crocus coquit, & leni adstrictione confirmat partes, & poros contrahit. Pinguißimas passas, exemptis nucleis, per noctem aqua macerabis, postridie coques ad melliginem. Inueteratis & callosis tumoribus conueniunt, colla librariorum quæ fit è purißima farina, uiscum aucupatorium, styrax pinguis, ladanum, galbanum, thus in corporibus temperatis molle, album, pingue, dumq; manditur, minime friabile. Rhodinum & myrteum in calidiore & dolenti phlegmone misceri possunt, ut pix, resina, uiscũ, colla, & similia: ubi peruicax malum, & platysmata diutius hærere necesse est. Miscentur quoque stercus suillum, columbinum, caprillum, nitrum. Et iam notum mulierculis remedium, pueri stercus calidum, duris & inflammatis mammis, alijs quoque partibus impositum. Certum experimento est, breui tempore concoquere: ac in fœditate excrementorum auxilia inuenta sunt. Furunculos & parotidas mollit ac suppurat cataplasma è coctis ficubus, calce, iridis radice, uel nitro. Omninò si nitrum desit, sale torrefacto in mollioribus: usta fæce uini, uel aceti, quæ acrior est in durioribus, utendum erit. Fæx sit recens, nam celeriter exolescit: uulgò etiã nota est medela è cepis sub cineribus coctis. Tetrapharmaco ueterũ primas tribuit mouendo puri, non aspernabilis autor Cornelius Celsus. Idẽ remedium à Græcis suppurando usurpatum: Constat

Cataplasmata.

Crocus.

Melligo passæ uuæ.

Efficaciora remedia.

Loco nitri.

Tetrapharmacon.

pice, resina, cera & adipe: usus tempore, oleo, uel butyro subigitur. Pix sit mollior, resina fricta, uel Colophonia, quæ in teneris corporibus oleo molliri potest: cera pinguis, adeps in mollibus naturis, uel suillus, uel uitulinus: in durioribus, taurinus, uel hircinus. Hoc tetrapharmacon Paulus basilicon, Scribonius emplastrum Aristi nigrum appellauit, & aliud basilicon descripsit. Tetrapharmaco thus additum facit Macedonicum, quod & pepticon est. Basilicon minus, hoc imbecillius commutato adipe in oleum, quantò adeps oleo efficacior est. Sic oleum quoque, uariè commutare licet. Oleo rhodino, myrtino, uel simili, tetrapharmacum durius molliatur, ut corpus & affectuum natura exigit. Mirabile hoc ad molliendum & suppurandum: Ceræ, terebinthinæ, medullæ cerui, adipis uituli, anserini, bubuli, butyri recentis, mellis optimi, olei rosarum, myrrhæ, ana uncia una. Myrrha cum melle subigitur, & prunis leuiter incoquitur, ex quo reliqua adiecta sedulò misceantur. Picis unc. una: ceræ unc. tres: axungiæ ueteris purgatæ unc. sex: adipis taurini, œsipi, ana unc. tres: resinæ pineæ uel magis piceæ unc. quinque: liquatis utitor. Resinæ unc. duodecim: ceræ, æruginis rasæ, ana unc. 8. sæpi uituli unc. duæ: aceti, mannæ, ana unc. 1. manna & ærugo cum aceto liquantur & conteruntur, reliqua dissoluta commiscentur: mollit, coquit, purgat, digerit. Ceparum & alliorum coctorum in cinere, ana lib. unam: uitellorum numerum quinarium: radicis lapathi coctæ lib. dimid. farinæ, fœnigræci, unc. tres: ferméti unc. duas: axungiæ lib. unam: fiat corpus: in frigidis & crassis humoribus conuenit. Locus oleo peptico, succo, uel hydrelæo foueatur, sym

Macedonicum.

Viride Andromachi.

Vtendi modus.

pepticon

pepticon medicamentum inducatur, mollis stupa, uel lana succida superponatur: omnia decussata fascia colligentur, ut qua parte diuisa fascia est, conus abscessus aduertat, nec affectum locum opprimat. Semel in die uel rarius commutari debet, nisi uel dolor urgeat, uel pharmacum exarescat. Ita uerò formari sympeptica oportet, ut neque liquidiora diffluant, neque corpulenta nimis locum opprimant. Iustum corpus est ceroto malagmatων & emplastrorum, ac quod ante dictum est ἐχέκολλα & glutinosa esse melius est, ut per se sine uinculis hæreant: quanquàm & emplasticis lanam succidam, aut mollicula splenia superdari, & omnia colligari nihil prohibet, idq; hyeme magis & frigore.

De aperienda uomica. Cap. VI.

Noxæ suppressæ saniei.

VAE SVPPVRATIO *sponte sua nō rumpitur, ferro, igne, uel medicamentis aperienda est. Alioqui serpit sanies, & cuniculos agit: uenas, neruos, arterias, & uicina corpora depascitur: atteruntur ossa, & cariem ducunt: liuescit cutis, & in rugas quasi senio marcescens contrahitur: idq; metuendum magis in digitis, articulis, partibus corporis, quæ in decliue patent. Sic enim parotides femorum, abscessus in fistulas cauantur, & quæ facilè putrescunt, qualis anus est, os, & loci genitales. Quare etiamsi tumor nondùm satis maturuit, ea pericula ferro anteuertunt, multò magis si pestifera aut uirulenta materia, uomica includitur: quanquàm animaduertendum, ut ne nimis citò. Nunquàm enim uis naturæ gratis inferenda est, sed semper aliquid beneficij,*

nihil

nihil maleficij proponi debet. In uomica quæ tardiùs erupit, membranæ, neruacea corpora, & alia semiputria sæpe occurrunt, quæ nec intempestiuè rescindenda sunt: sua enim putredini maturitas est: alioqui noua inflammationis & conuulsionis pericula creari solent. Neque perpetum est aperire ui, quod suppuratum est, sed si nullum in mora periculum apparet. Diaphoreticum remedium imponendum, quo loco mollior abscessus est, & digito cedit: sic enim sanies exugi potest. Idq; faciendum magis, cùm alta parte uomicæ, non decliui, suppuratio se colligit. Quòd si ferro, uel igne utendum est, priùs animaduertere oportet, ne quod uas insigne, neruus, tendo, uinculum: ne quid neruosum, quales membranæ quædam sunt, aut potius lati tendines conuulnerentur. Parcendum etiam quibusdam partibus, quæ uegetiùs sentiunt, & à quibus uis ignis ad principia transeat celeriùs. In musculis fibrarum interstitia cultello ligneo, uel digito diducenda, ne fibræ præcidantur: idq; cùm in profundo sanies resedit. In his omnibus anatomica disciplina opus est. Cauteria periculosa, occipitio, temporibus, & ubicunque caluaria mollior est, ubicunque uel exitus neruorum, uel aditus uasorum est: nec ea ipsa oculus sustinet. In cranij fracturis, ubi modiolis, cycliscis, terebellis, uia puri fit, à suturis neruorum radicibus molliori osse ferrũ declinamus. In strumis, & colli abscessibus, à carotide arteria, uena sphagitide, uocali neruo abstinendũ. Illinc hæmorrhagia, quàm ægrè supprimas: hinc uel omninò mutus, uel certè semimutus homo relinquitur. Exteriore parte humeri tendo est, qui ignem ferrumq; non sustinet. In empyicis & deploratis pleuriticis, scalprum

Animaduertenda in usu ferri, & ignis.

Vbi cauteria periculosa.

In capite.

In collo.

In exteriore humero.

In mesopleurijs.

scalprum & cauterium inferiore parte mesopleurij collocamus, quia uidelicet supriore uena, arteria, neruus est. *In ilibus.* *In extremis ilibus multi sunt tendines, multa uasa coëunt, ex quo uomicas hac parte prudenter aperire necesse est.* *In sede.* *Inuritur carnosus podex, & ferrum sustinet, non ita, quod illic neruaceum est.* *In genitalibus.* *Eadem ratio in genitalibus seruari debet, ubi ab arterijs cauendum, quæ illuc plurimæ coëunt, biantq; maioribus clausulis: nam indè hæmorrhagiæ non ita facilè supprimuntur.* *Sub natibus.* *Sub natibus neruus est, qui si iuxta suppurationem, præciditur, aut nudatus uiolatur frigore, subiectum crus stupidum relinquit. Idem animaduertendum in reliquis partibus, ne nudi maneant nerui, & frigore contrahantur.* *In bubonibus.* *In bubonibus glandulæ sunt, quas perreptant uenæ & nerui. Ideoq; si quando inurendum, apprehendenda priùs cutis est, & in uulneribus quæ ferro fiunt, eadem ratio seruari debet. Hoc reliquis partibus commune est, quibus subiectæ uenæ, nerui, & arteriæ.* *In articulis.* *In articulis perpetuò suspectus ferri & cauteriorum usus.* *In ischiadicis.* *Ideoq; ischiadicis inferiore parte quàm malum est, ignem adhibeamus: in perinæi tumoribus qui inciduntur, summopere cauendum, ne quid intus uulneres, quod posteà egerrimè glutinetur. Hæc omnia pericula facilè declinabit, & alia, quæ breuitatis studio omissa sunt, quisquis in anatomicis operibus fuerit exercitatus. Alioqui sæpenumerò errare necesse est. Et quia non semper similiter sed uariè, nerui, uenæ, arteriæ, in corpus diducuntur, si quid è profundo rescindendum ferro, lentè quidem, & perpetuo duce oculo culter dirigendus est.* *In alto pure.* *Id quod in strumis, & ubi pus altiùs desedit, facere oportet. Primùm ergo*

ergo cutem nudabis, si quid uasorum aut nerui occurrit, idipsum digito, uel ligneo ueruculo separandū, distinctis fibris, nec ita momentaneis membranis, quibus illa inter se coniugantur. Atque ubi ad locum perueneris, in quo colluuies latet, & iam omnia tuta sunt, opportunè parti gladiolum infiges, & ita uomicam repurgabis. In reliquis uomicis uidendum, ut quantum oporteat, culter descendat. Profundius uulnus hæmorrhagias cōmouet: superficiale sæpenumero frustra est. Eodem modo cauterium superficiem exurit, uel altius imprimitur. Et hoc quidem in molliore corpore mollius, quale è subere, & quibusdam radicibus confingi potest. In metallicis aureum æneo & ferreo clementius est. Sed de his alio loco pluribus. Rectū uerò, an trāsuersum, uel obliquum uulnus esse debeat, figura partiū, flexus, rugæ, fibræ, primū indicant, quēadmodū consiliū iuuant subiecta uasa & corpora: propterea in collo, qua parte eunt uena, arteria, & neruus, rectum magis quàm transuersum adigitur: alioqui trāsuersum melius. In frōte è rugis transuersum fit, nec ita profundum, quia mēbrana subest: alijs rectū placuit magis. In inguinibus è flexu transuerso ducitur: duplex interim angustum, & oblongū in myrti foliū. In uentre, nisi flexus prohibeant, ut sunt fibræ musculorum. Eodem modo in reliquis. Simplex aliquando sufficit decliui parte, duplici aliquando & trigono opus est. Atque omninò ea parte scalprum imprimitur, quæ mollior digito cedit, magis acuminatur: & quâ commodiùs sanies effluat, ὑπόῤῥυσιν appellant exanitionem: uel ut alij, exaniationē, in qua et ἐπιδιαίρεσις est, et ἀντιδιαίρεσις. Nam ubi propensa parte foramen est, facilè

Cauteria.

Figura uulnerum.

ὑπόῤῥυσις.
ἐπιδιαίρεσις.
ἀντιδιαίρεσις.

purgatur sordes: ubi uerò in sublimi, restitare solet, deorsumq; subsidet, & sinuat: siquidem uomicosa pars nequeat pro arbitrio commutari: quale est in trunco corporis, ac ferè capite, & parotidibus. In manu & crure, etiamsi altiùs os ulceris positum sit, poterit tamen ita inclinari, ut sanies liberè excurrat: tumq; manus quidem è mitella suspendi debet, ut carpus gibbero sit altior. Crus autem puluino innitatur, sublato genu & decliui in coxas femore. Vtrumque ea ratione collocandum, ut sine dolore ita persistat. At si cui parti id denegatum est, nec ea potest pro libidine conuerti, aduersa parte uulnus inferendum, quod ἀντιδιαίρεσιν appellant. In alijs quoque manu & crure, quæ commodè inuerti possunt, quum sinus longior, cuniculosum ulcus, sordes uberior, etiam aduersa parte lanceola immittitur, ut duplici exitu dato, uitium celeriùs expurgetur. Est cùm ab ore ulceris ad fundum ducto gladiolo tota cauitas detegitur, ut in fistulis: nonnunquàm angustius orificium ferro ampliatur, aut quod amplum quidem sed rotundum, aucto uulnere in longum, aut aliter deformatur. Sed hoc non tam purgando, quàm glutinando fit.

Cautio.

Quibusdam locis plurimæ concurrunt arteriæ, plurima uitalis spiritus materia est. Hic paruo uulnere contentus eris, ne confertim ac semel erumpente sanie, simul magna uis spiritus difflu at, unde animi deliquia, & nec opinatæ mortes consequantur. Et hæc quidem de ferro & cauterio in aperiendis uomicis breuiter dicta sint.

Medicamenta aperientia uomicas.

Reliquum est, ut eodem compendio de medicamentis quæ aperiunt, dicamus: quibus ideò utendum, quia mollior æger est, quàm qui uel ferrum, uel cauterium sustineat: quanquàm

quàm medicamenta hæc, cauteria quædam sunt natura quidem caustica: ideóq; à quibusdam ueterum cauteria frigida uocata, à recentioribus potentialia. Cauteria quidem, quia re uera urunt: frigida, ut ad ferrum & similia quæ igne rutilent, comparentur. Neque tamen sic urunt, ut quæ caustica & septica posteà describentur. Theriaca igitur adhibita, uomicas aperit: urticæ semen è uino tritum, frangit, purgat, incarnat, cicatrice tegit. Caulium radices ustæ, tritæ, & uetere axungia exceptæ: ita & radices cannæ, uolutis ostracodermωn, & testis priùs crematis: adeps collectus è ranis uiridibus arboreis, lac ficulneum & tithymalli, cantharidum puluis, batrachij caulis & folia, caninum stercus album tritum, terebinthina uel adipe uetere incorporantur. Melligo anacardina similiter excepta. Sed hæc ita insistere oportet, ut aperiant, nec crustas ducant. Mixtum est: Fæcis cremati uini unc. duas: fimi columbini, propoleos, salis torrefacti, æruginis, ana drach. tres: aquæ marinæ, uel in qua subduplum sal illiquauerit, unc. unam: olei antiqui, aut feruefacti, unc. duas: arida seorsùm tũdito, æruginẽ, fæcem, salem in mortario simul terito: tritis in puluisculum aquam conspergito, & iterùm oleum misceto; ut fiat unum corpus. Ex quo fictili uase placido igne omnia coquito, dum tota exhalet aqua: postremò præmolitam propolim imponito: & ubi sublata igne paululum refrixerint, columbinum fimum inspergito, pusillæ plagulæ & oblongæ, quantum medicamento opus est, inducito, & conuenienter adaptato: tum amplius splenium malagmate illitum superdato. Fimi columbini, nitri, ana drach. quatuor: caricæ septem: quibus arida trita

commisceto, ac bene pinsito, inducitoq; ut priùs: quòd si durius medicamentum uidebitur, purgatam axungiam & mel coniungito. Arsenico, puluere angelico, uel uocato mercurio, prudenter utendum est, ut habeatur ratio corporum & uomicarum. Excipiantur butyro, axungia, terebinthina, uisco. Superponendum folium ex ijs quæ leniunt, uel molliunt: alioqui splenium epicerastico, uel malactico illitum. Obseruandum in usu horum medicamentorum, ut æstus uomicæ, & phlegmones acquiescat: ut quantum uulnus esse uelis, tantum splenium constituas, in quo aperiens pharmacum positum est: uidendum ne uenam, neruum, arteriam uioles, ne diutiùs relinquas. Quòd si dolor acciderit, non committendum diutiùs ut uexetur æger, sed statim reuellendum pharmacum, & leniendus dolor est, pauloq; clementiùs agere oportet. Minus uexabit pharmacum, priùs fota parte laxante remedio. Epicerastico iam facto uulnere, temperandus calor. Plura libro decimoquinto Aëtij, & capite de pyroticis.

De purgantibus. Cap. VII.

Ratio purgádi.

EQVITVR, *ut purges. Ac si uomica dehiscit foràs, neque fistulosa est, molli flocco uel linteolo, tum sinum ipsum, tum labra ulceris expurgabis: deinde medicamentis in concerpto linamento cauum implebis, dum rubens, ac nimium neque siccum, neque humidum cauum extiterit. Quòd si non ita expositum uitium est, sed intus latet, difficilior cura est. Et si quidem capite includitur, neque per aures, nares, uel aliter diffluit, modiolo, cyclisco, ac terebillis*

ac terebellis patefacere uiam oportet. Ad thoracē unica ferè uia est, ab ore per asperā arteriā, nisi uulneris orificiū in superficiē ueniat: hîc pyulcis, collyrijs, suctu, suppuratio exorberi potest: ijsdēq; machinis, uel melicratū, uel aliquid tale inijcere licebit, ut aliquid sputis repurgetur. Ad uentriculum, & intestina prima per gulam aditus est. Clysteribus intestinum crassius expurgabis. Medicamenta uerò καθαρτικὰ *detergeant modicè, & siccent. Detergenda sordes, quæ corruptela corporis concrescit. Exiccanda sanies, humidumq; recrementum, quod stata naturæ lege ab alimento partis reliquum fit, aut aliunde illabitur: ac* ῥυπτικὰ *peculiariter appellant, quibus uis purgandi data est. Vitanda quæ adstringunt, undè sordes pertinaciùs inhæreat: quæ laxent, undè robur partium elangueat: acria, ut quæ colluuie sordium cauum impleant. Sale, et eadem materia ideò abstinendum, quia ut detergent, adstringunt tamen, & sordes impinguūt, ac sæpenumerò uellicant. Hæc autem ita inaudire necesse est, si non serpit ulcus, atque putredine uicina depascitur: si non est callus, aut aliquid tale undè consilium euariet. Vt sunt corpora, & sordes ulcerū, ita qualitas remediorum distingui debet. Adde quòd uel recens, uel inueteratum malum est. Molli corpori, recenti malo, nimium neque sordido, neque humido, parti præterea sensus acrioris leniora auxilia conueniunt. In contraria conditione, contrarijs consilijs locus est. Quòd si pars aliqua apostematis maturuit quidem, & pus reddit, alia uerò cruda est, huic sympeptica, illi cathartica: si quid durius, illic malactica: si quid phlegmonodes, lenientia, suis quæque locis eodem*

Καθαρτικά.

Triplex excrementum ulcerum.

Vitanda.

Scopi distinguendi remedia.

Animaduertendum.

De ratione abluendi.

tempore accommodabis. In purgando plurimùm ualet recta abluendi ratio, de qua obiter dicendum est. Vbi ergo molli uellere, uel linteolo sinum & labra exterseris, si prætereà abluas, magnoperè curationem adiuuabis, ut ad cætera per se natura sufficiat. Itaque si sanies acris est, sero: si copiosa sordes, melicrato: si multa simul, & acris, sero in quo sacchari octuplum, uel tantundem mellis diffusum sit. Cùm iam cœperit cauum esse purius, œnomelite: pòst etiam uino è dulci austeriusculo utendũ erit. In fœtido sinu putri et cruento, oxycratum conuenit. Acetum, oxymeli, œnomeli, dilutum marrubij, absinthij, aloës, myrrhæ, pauculo condítum melle, putredines efficaciter iuuant: & assato melle uti, melius fuerit. In fluxis, humentibus, & malignis ulceribus, ex atramento sutorio, & caricis in cinerem ustis, puluisculus œnomeliti inspergitur. Nec improbandum ligni sancti remedium. Alij œnostagma probant, quia siccat, & putredinem prohibet, cui aliquid mellis infundere licebit. In nomis, phagædenis, chironijs, & omninò malis ulceribus, ueteres usi sunt ijs, quæ & detergeant & adstringant: sed hæc rectè diluas, ut liquida infundantur. Ideoq; aqua aluminosa, uel in qua malicorium, myrta, cæteraq; eiusmodi coxerint, usurpari possunt: uerùm melius fuerit detergente materia priùs expurgare, quàm adstringẽtia inijcias. Lixiuium è calce sæpius elota terget & siccat, nec sine re laudatum est. In callosis, ægrè cohærentibus, cuniculosis, nimium sordidis, ex cinere ficus, tithymalli, alijsq; id genus lixiuia fit, qua quotidie sinus perfunduntur. Cancerosa adimit, quæ è sansa, id est, oliuæ nucleo comparata est. Aqua è larigna destillata, & resinis eius=

nis eiusmodi detergendo idonea est. Melicrati, & eorũ quæ mel uel saccharum recipiunt, modus est, ut sit decupla, sexcupla, uel octupla aqua: dilutiore uti oportebit, cùm iam purior sinus est: in sordidiore, acrius conuenit. In ulcere satis exposito linteolum priùs insucatur, leniter exprimitur, insinuatur cauo. Humidiori, exactißimè triti puluisculi insperguntur. Sicciori, & quod sorde offarctum est, emmota uel sine tiltis pharmaca mollia imponuntur: ex quo bene carminato uellere, os ulceris obstipandum est: deinde superponenda mollis spongia, uel quod Syriaca, & iam uulgari lingua cotton, appellatur. Alioqui linteo aliquoties in se conuoluto, tota ulceris regio contegenda est. Atq; hæc omnia uino inculcabis, & expressa iniicies. Postremò artificiosè colligabis. Omninò tamen cauendum erit, ne quid duriùs aut grauiùs ulceri incumbat. Posteà uerò quàm tempus redierit, in quo uincula soluantur, atque reuellantur indita cathartica, recognoscendum sedulò, quanta, qualisq; sordes fuerit. Si enim minor appareat, bene est. Optimè uerò si purum ulcus est, & iam aliquid carnis succreuit. At si solito magis sordescit, ita distinguendum est. Nam si cauitas maior, nouus calor & dolor adfuerint, id acriori medicamento attribues. Temperabis ergo cerato rosaceo, si maior calor est: si uerò flaccidũ ulcus apparet, myrtino. Quòd si nihil horum extiterit, magis tamen obsorduerit ulcus, imbecillius catharticum adiecto melle temperabis. Et si humidius, siccantem pollinem sine mollibus insperges. Aliquando uerò nimiũ siccando, & contractum & exuccum ulcus reperies, qua in re siccantia humido dilues. In summa, iustam pharmaci qualitatem æstimabis,

Catharticis quo modo utendum.

Probatio medicamenti.

æstimabis, si purum ulcus inde redditum est, si naturaliter sentit locus ulceris, qui sensu præditus est: si modicè rubet, ac nimium neque siccus, neque humidus est. At quicunque sensu caret, si non naturaliter sentit, si nimium aut aridus aut flaccidus est, si pallidus, albidus, liuidus, aut niger est, is nondum purus est. Accedit aliquando ad sordes ulcerum, ut etiam uermiculentur, quo tempore aloë cremata inspergitur, ueratrum album cũ melle, polij & absinthij puluis cum pice imponuntur, uel nuclei persici è persicariæ succo pisti: plantago arefacta, centaurium minus, marrubium, calamyntha, porrum, & similia usurpantur. Arida teruntur, uel inde exprimitur succus. Eidem rei lixiuium conuenit, urina, tilta denique imbuta ieiuni hominis saliua.

Vermiculantia ulcera.

Cancerosa. *In cancerosis, cancri fluuiatilis cinis cum cadmia, aut cerato inditur. Irionis semen conlæuigatum melle, lens cocta cum melle: mel in tegula torrefactum, & solani succo madidum, oleæ uirentis surculi exuccati, malicorium ustum, aizoi succus, umbilici ueneris, solani, intybi, lactucæ, psyllij, omphacis, attriplicis. Exprimere oportet, diu trita materia pistillo & mortario plumbeis. Eodẽ modo trita pompholyx diu conuoluitur, affuso succo qui conueniat. Floccus, aut uermiculus ijsdem succis madidus imponitur, ac sæpius repetitur, ut succi frigus contineat. Sed hæc ad accidentia ulcerum magis pertinent, quanquàm & quædã in his cathartica sunt.*

Materia. *Repurgant tincta melle linamenta, aridum mel quod melitæis uasis inhæsit, quodq; in tegula crematum est: mel rosaceum, quod & alienũ calorem attemperat: serum lactis, terebinthina cũ melle & rosaceo pari mensura. Eadem cũ butyro neruis utilis est:*

lis est: liquefieri oportet, & unà cõmisceri. Iris serpentibus & plenis sorde, marrubij succus conditus melle, ærugo lota, caprinum stercus exustum & è uino pistum desperata sanat. Maligna curat dracontij radix, *Radix dracontij.* *colligitur sub canicula, siccatur umbra, aliquot post diebus secta in taleolas, filo traijcitur, atque ita pendens umbrosa domo, asseruatur: usus tempore trita inspergitur: melli mixta uel cerato, ne acrior sit, imponitur. Ex eadem radice cerusa factitia clementer purgat. Cicer, orobus, faba, hordeum, fresa omnia, & melli infriata. Lupinus ustus, tritus, & inspersus, maligna* *Lupinus.* *tibiarum ulcera purgat, implet, cicatrice claudit. Testarum, & uoluminum crematorum, cinis eorum quæ* ὀςρακόδερμα. *Erinacei cinis, amygdala, stœchas, anagallis, aristolochiæ radix, gentianæ, cyperi, urticæ, semẽ & irionis, humidioribus, cãcrosis, putrilaginosis, gangrænosis, mirificè prosunt. Dipsaci radix in cinerẽ usta, eadem ad melliginem uino cocta, & pyxide seruata. Radices solani, cortex, herba, succus, cacoëthe iuuant, & nomode ulcera. In summa, quæ nitrosa, & amara: quæcunque ita detergent & siccant, ut nõ mordeant, non adstringant, purgandis ulceribus idonea sunt. Arsenicum, & quæ ex hydrargyro conficiunt, quandiu acrimoniam retinent, irritant ulcera, sed putredini repugnant, ubi nec adstringentibus, ut alumine scißili: nec mordentibus metallicis simul, & adstringentibus, ut squama æris, ferri, stomomatis, abstinendum est. Nam & arsenico, & chrysocolla, ueteres usi sunt. Minium quod è sulphure & hydrargyro fit, bis* *Minium.* *coniungi debet. Clementius, quod cerusa usta compara* *Mixta.* *tur, uel plumbi gleba sterili. Secundum genus Græci*

σκυδίκα

σανδίκα uocant: ex quo diuturnis ulceribus & ma-

E sandice.

leficis medicamentum parant: Sandic. lib. una: olei dulcis, lib. duæ; coquantur lento igne, dum non inquinent.

Ex aerugine.

Aerugo octuplo, decuplo, & duodecuplo cerato mixta. Ceræ, terebinth. ana drach. sex, uel unc. una: olei unc.

Viride Andromachi.

tres; uel. 4. liquefiant in uase duplici: liquefactis adde ærug. drach. 3. Clemētius est usta priùs, & lota ærug. Potest dupla ceræ terebinthina commisceri: terebinth. lib. 2. ceræ lib. 1. rosacei unc. 3. uel 4. ærug. unc. 2. uel 3. liquatis & coctis reliquis ærugo inspergitur. Quod plus æruginis recipit, magis siccat, & deterget: quod minus, glutinando idoneum est.

Aegyptiaca.

Aegyptiaca ferè similia sunt: Aeruginis unc. 1. squammæ æris unc. 2. aceti unc. 8. mellis unc. 2. arida cū aceto terito, mel adijcito, omnia dum ruffescant, coquito: maleficis cōuenit. Clementius est, ex mellis, & terebinthinæ pari pōdere.

Cera uiridis.

Cera uiridis in Aegyptiacis numerari potest, trita inspergitur, uel mollita oleo imponitur. Maligna iuuat: Lithargyri libra una: leniter coquantur in aceti libra una, olei lib. duabus: iam inspissatis adde ærugin. unc. 1. iterum coquantur, dum ruffescant. Mellis lib. 1. aceti, lib. semis: ærug. unc. 1. aluminis, drach. 4. coque ad spissitudinem, dum ruffescat. Alij quoque aliter modò usta, modò lota, aliâs etiam usta & elota ærugine parant cathartica. Modus sit, ut ne mordeat. Habes χλωρὰ è cruda, κιῤῥὰ è coctà descripta à Gal. primis libris de comp. phar. κατὰ γένη.

Alia è farinis.

E farina hordei, cicerum, fabarum, orobi, cum uitellis, momento mellis, & terebinthinæ, fiat catharticum. Alioqui farinæ conuenientis, unc. tres: succi apij, absinthij, marrubij, uel similium, lib. 1. mellis unc. nouem, ad iustum cor-

pus

pus concoquuntur. Hordeacea *in duabus partibus aquæ, una mellis rosacei percoquitur: purgat, lenit, calorem temperat: poteris addere momentum larignæ, quam è succo plantaginis elueris*. Farinæ *in memoratis succis coctæ, contra cancros & fistulas ualent: in laboribus neruorum, terebinth. conuenienter additur: myrrha & aloë, in putredine: in calore, fabacea & hordeacea præferenda: calidior orobea, & è ciceribus*.

Neruis amicum.

Amicißimum *neruis quod sequitur*: Resinæ, *mellis, terebinth. ana selib. myrrhæ, sarcoc. farinæ fœnig. semis lini, ana unc. 1. liquatis alijs reliqua cōmiscentur*.

Pus euocans.

Pus *educit & purgat, mellis selib. terebinth. unc. 3. farinæ fœnigræci unc. 1. radic. ireos drach. quatuor*. Puri *craßiori*, Galbani, *ammoniaci, resinæ, terebinth. sepi taurini, ceræ, olei antiqui, ana in aceto mersa, paulatim fundantur igne*.

Puluis Ost. ad fistulas.

Efficaciter *purgat & siccat*: Iris Illyricæ *unc. quinque: farinæ orobi unciæ tres: mannæ, thuris, calcis lotæ, ana unciæ tres: aristolochiæ unciæ tres, & drachmæ quatuor: terantur omnia in puluerem: fistulas expurgat & glutinat*.

Viride ex herbis.

Quod *sequitur, uetera ulcera repurgat, excrescentem carnem reprimit, cicatricem ducit*: Chelidoniæ, *plantaginis, scabiosæ, ligustici, urticæ, ormini syluestris, ana manip. 1. conquassata septem diebus in oleo macerantur, deinde cocta exprimuntur: expresso succo adde ceræ unc. 3. terebinth. unc. 6. resinæ. unc. 2. bulliant ad corpus*. Subductis *igne, adde sarcoc. aloës, ana unc. 1. aristolochiæ longæ, æruginis, ana unc. sex*. Fiat *unguentum*. Vnguentum Apostolorum *uariæ describunt: respondet ferè ueneri antiquorum, quo hi usi sunt, attrahendo, molliendo, glutinando, & contra fera=*

rum

rum morsus: quod quia uariè describitur, ex Aëtio uertimus, tantum thure addito, & myrrha: Litharg. unc. 25. ammoniaci unc. 9. Colophon. unc. 16. æruginis, galbani, ana unc. 2. bdellij, opopan. ana unc. 3. aristoloch. longæ, uel rotundæ, thuris masc. ana unc. 6. myrrhæ unc. 4. ceræ, olei, ana lib. 2. Lithargyron in oleo coquitur, media ebullitione inditur ærugo recentioribus, decoctionis fine, ut melius purget ubi non inquinant, puluisculus Colophoniæ inspergitur: summotis igne, reliqua ex aceto trita immittuntur: postremò uersata in mortario commiscentur. Mellis cocti lib. 1. thuris drach. 4. myrrhæ drachmæ. 2. Efficacius est, si drach. 1. æruginis, & tantundem terebinthinæ exceperit. Plura ex primo de composit. phar. κατὰ γένη. 14. & 15. Aëtij.

De sarcoticis. Cap. VIII.

Ἀπερίστατον ulcus.

QVOD IAM *purum quodq́; ἀπερίστατον ulcus est, carne impleri debet. Tale est, quod sordibus purgatũ, modicè siccatũ, sine rheumate, dolore, phlegmone, callo, intemperie constitutum est. In summa, cui nihil accidit, quò minus impleri poßit. Hîc ergo carnem regenerato. Sed hoc naturæ opus est, quæ carnem è sanguine conficit. Oportet ergo tantum talemq́; sanguinem naturæ suffici, ut indè carnem procreet. Instituenda uitæ lex, cibi boni succi, uitatis acribus: auis, uenatio, suilla elixa dari potest. Vinum in dolore & phlegmone alienum est: datum alioqui modicè, nec ita uetus, aliquando prodest.*

Sarcotica.

Reliquum uerò sarcoticis medicamentis perfici debet.

Quæ

Quæ re uera sarcotica, iustam materiam naturæ comparant, modicè detergent, siccant primo gradu: uel ita, ut ne nimis calfaciant. Licentiæ est uocare sarcotica, quæcunque repellunt, temperant, molliunt, intemperiem corrigunt: in summa, summouent omnia, quæ naturæ opus intercipiant. In sarcoticis uitanda, quæ

Vitanda.

adstringunt, immodicè siccant, quæq; acrimonia mordicant. Illa frugi humiditatē partium, & materiam carnis ebibunt. Acria colliquant, & aucta sorde ulcera amplificant. Seligenda materia, quæ naturæ corporum

Distinguēda materia quomodo.

& partium conueniat. Nec si quid Dionis ulcus impleat, statim & Socratem iuuare potest. Nec quod in glande carnem instaurat, protinus & præputium incarnabit. Finge Socratem, cui femur ulceratum sit, thure alioqui sarcotico putredinem gignes, aristolochiæ puluere carnem restitues: etenim Aristolochia carnē

Thus & Aristolochia.

generat, ubi thus sordes commouet. Ac rursus Dion sit paulò humidior temperatis: huic thus commodum, aristolochia inutilis est. Thus quod in Dione carnem constituit, in humidiore, uel sicciore nihil tale efficiet. In siccioribus partibus, sicciora: in humidioribus, minus

Natura partiū.

siccantia utilia sunt. Ideoq; & præputio, & toti pelli, quæ colem induit, sicciora: peni, & glandi minus siccantia conueniunt: carni etiam, quæ minus siccent: oculo minus, quàm nari: huic, quàm auri. Sinus humidior, scciore: aridus, minus siccāte curari debet. Nuda

In ossibus nudatis.

tis ossibus uitanda pinguia, aridis utendū, ut carne impleas. Vlceribus pudendi, quæ humidiora sunt, anethū

Vlcera pudēdi.

ustum inspergitur, cucurbita sicca, usta pompholyx, lapis hæmatites, pini cortex: horum aliquid in pollinem tritum, & mannæ momento mixtum. Quæ uerò

madida

madida non sunt, aloë sicca, & mammæ portiuncula incarnantur. Eadem ratio in ano, & eius naturæ partibus seruari debet. Omnia ergo remedia suis finibus distinguenda, & naturæ partium ulcerumq; accommodanda sunt.

Signa imbecilli sarcotici, & acrioris.

Languidius sarcoticum, uel saniem aceruat, uel mollem carnẽ flaccidamq; gignit. Efficaciore cauum exarescit, uel callosum germen enascitur, sæpè etiã excitatur dolor, & grauiter ulcus arroditur.

Sarcotica impropriè.

Sarcoticorũ genus, quod multa perficit, sæpè usurpatur: quia uidelicet eo cura celerius absoluatur. Quod uolumus subiecto exemplo intelligas, idq; in usu reliquorum pharmacorum semel dictum sit.

Viride Gal.

Glutinat, siccat, deterget, & carne implet: Strobilinæ unc. 3. ceræ unc. 1. æruginis rasæ drach. 4. thuris masculi drach. 2. aceti, quod sufficit: æruginem pluribus diebus conterito: thus uno die, tum cæteris liquatum commisceto: gangrænis, nomis, putrilaginosis, & uetustis conuenit. Fiet clementius, strobilina mollita priùs rosaceo, uel terebinthina strobilinæ loco myxta. Quòd si terenbinthina careas, quod sæpè fit, larigna, quæ omninò terebinthinæ similis est, utendum erit. Alia larignæ differentia, cætera quidem terebinthinæ similis, sed gustu mordacior, sensu acrior, & odore grauior est. Mitius quoque fuerit cerato mixto, cera lota, diutius trita ærugine, aceto non ita forti, sed uinoso: postremò, si æruginem minuas. Atque ubi uincit consilium glutinandi, sit thus pari pondere cum ærugine: si magis siccandum, lithargyri, uel similis metallici bene triti partem aliquam commiscebis. Ex alijs etiam acrioribus, ut squammis, tostis, tritis, lotis, aliquid poterit adiungi. Si flaccidior caro est, præter metallica, myrteo oleo, uel melino, si

no: si calor extitit, rosaceo uti oportebit: si parum pro cessit caro, aristolochiam, & aliquid è sarcoticis unies. In duritie, adipes, medullas, ammoniacum, & similia colliquabis. Alumen interes, si quid affluit. Ladanum quod simul mollit ac reprimit. Aloën, quæ repellit, terget, digerit, & sarcoticon est. Sic ergo πολύχρηστον temperabis, quod & aliter alijs accommodes, & ad multa uitia transformes, ut interim carnem repleas.

[Ladanum.] [Aloë.]

In contumaci ulcere animaduertendum, aliud quidem tale esse, quod suauissima desideret: aliud, cui non nisi acribus, extremisq; auxilijs prodesse possis. Pudendorum, & sedis ulcera maligna, neque acria, neque uim ignis sustinere possunt, qua uidelicet parte neruacea, & suauissimis medicamentis curari debent: qualia sunt, oui candidum, cadmia lota, cerusa, pompholyx, amylon, manna, myrrha, styrax, succus solani, aizoi, & similium extusus in mortario plumbeo, pistillo plũbeo: uel chymicorum oleum, quod extillant plumbo.

[Duplex genus ulcerum contumacium.]

Spodion, antispodion, quod fit ex oleastri floribus & folijs, ebore, cornu cerui, crematis nucleis dactylorũ, ficulno ligno, lentisci, cytonij, myrti folijs, cum tenerrimis ramorum partibus, moris immaturis in sole arefactis, uel è buxi coma, rubi, & terebinth. testis & uolutis ostreorum, buccinorum, purpurarum, & similium: taurino glutine, & linteorum cinere, fæce usta et elota. Vrũtur ea omnia crudo fictili in fornacibus, donec figlina percoquãtur. Tenuissimè læuigare, & si quid superesse putes qualitatis ignis, eluere oportet: si nolis adstringere, aceto macerabis, & siccabis. In fluxionibus leniter adstringere melius est: in putredinibus, aceto, oxycrato, œnomolite, uel oxymelite: in can

[Antispondion.]

croſis, ſolani ſucco & plantaginis imbui, & indè ſiccari conuenit. Corallo ſimiliter uti licet. *Cryſtallus.* Cryſtallum laudant in oris ulceribus & cancris. In clementibus auxilijs aloë eſt, *Fuligo.* fuligo thuris, terebinth. myrrha. *Pix & reſina.* E ſtyrace, & pice liquida ualentior eſt: ex œſypo, & butyro, ſuauior. Elui poteſt quæ acrior uideatur. Manna repellit, & ad multa utilior thure eſt. Coloph. pix, reſinæ, præſertim ſiccæ, humidioribus corporibus conueniunt. *Colophon.* Colophon modò per ſe, modò cum thuris polline ulceratis genitalibus inſpergitur. *Caries.* Caries lignorum, magis ex adſtringente, & detergente materia peculiariter, quæ ulmo collecta eſt, expurgat, impletq́; humida. In Chyronijs, maleficis, & extremorum ulceribus per ſe, uel cerato mixta uſurpatur: farina corticis capparis interdum commiſcetur, quæ eadem purgat, ſiccatq́; maligna: farina hordei & fœnigræci humidiora corpora iuuare poſſunt. *Secūdus ordo.* In ſecundum ordinem referuntur, Ariſtoloch. iris, & ſimilia, quæ detergent, digerunt, euocant: farina lupinorum, orobi. *Pumex.* Pumex crematur carbone puro, & uino albo eluitur: per ſe tritus, uel cum ſexta ſulph. parte, iuuat chironia: his longè optimum medicamentum eſt plumbum uſtum & elotū, ut & putrilaginoſis, & canceroſis. In acriori ſanie, contumaci ulcere parte humida, quæq́; facilius putreſcat, *Vbi uitanda acria.* acria uitanda ſunt. Acrimonia multorum, partim uſtrina, partim lotura, uel utroque diluitur, uel cerato roſaceo miteſcit. *Metallica.* Talia ſunt quædam metallica, ſquamma, chalcitis, attramentum ſutorium, quibus uſtis, lotis, & alijs rebus temperatis, & parcè quidem utendum erit. Lauantur pluuia, ſi quæritur adſtrictio, alioqui puteali, fluuiali, uel fontana. *Chryſocolla.* Chryſo-

colla, concreta sanies è putri uena metallica, difficiliũ ulcerum efficax remediũ est: factitia quoque ex ærugine, quæ alumen recipit & salem, in ijs quæ nimio humore madent, & rheumate utilior est. In hoc genere censentur, quæ Græci uocant κεφαλικὰ & καταγματικά. Illa caluariæ, hæc reliquis quoque ossibus fractis imperantur, quanquàm interdùm utriusque ratio cõmiscetur. Cephalica catagmaticis acriora sunt, squamas & ramenta ossium detrahunt, foràs euocant, quæ in alto latent, utraque tergent, digerunt, & siccant. Miscetur his quod adstringat, sed oportet ex aceto forti tam diu in æstu atteri, dum in tenuissimum pollinem abeat. Sic enim quod influat repercutitur, & uis tergentium altiùs penetrat. His autem sic utendum est nudato osse, quod in caluaria sæpe fit ad uocatam διπλόην, arida inspergẽda: nudatis enim ossibus pinguia malè conueniunt. Sintq; paulò acriora, ut non solùm squamas, sed uiscidũ humorem ex alto trahant. Videndum etiam ne qua parte syderatum uel corruptum os liueat: elimandum enim, ac omninò repurgandum. Atque ubi cœperit caro succrescere, & os integi, cephalica cerato temperanda: sic enim coges sarcoticon, quia uidelicet quæ euocant, tergẽt, discutiunt, cerato mixta implere possunt. Cerati modum definient natura uitij corporis, uirtus denique medicamẽti. Parantur cephalica, ex iri Illyrica, erui farina, manna, aristolochia, panacis Heraclij radice, magis cortice, (opopanax calidior est) radice bryoniæ: in summa, his quæ detergeant, sed non rodant. Acria enim miscẽtur, ut ramẽta auferant. Cephalicon quod tollit squamas, ossa corrupta rapit, & caua implet: Iridis Illyricæ, pa-

Κεφαλικά. Καταγματικά.

Adstringentia mixta cephalicis.

Vsus cephalic.

Materia cephalic.

Cathegetis.

nacis,ana drach.quatuor:aristol. rotundæ,mannæ,ana drachmæ duæ:tusa leuissimè,& traiecta cribro insperguntur, uel melli mixta imponuntur. *Ex crobis.* Farinæ crobi rubri drach.octo:iridis drach. decem: mannæ,aristol. rotundæ, squamæ,ana drach.quinque: tritis,uel cum melle utitor. Sunt qui addant radicem bryoniæ,& aliter parent. Corticis pinei,squamæ, pumicis usti, ana drach.sex:mannæ,thuris,aristolochiæ,iridis,resinæ pityinæ, ana drach.quatuor:myrrhæ,aloës,ana drach. duæ:tritis utere,uel cum melle. Athenæus loco corticis pini,drachmas quatuor gallæ miscuit. Plura ex secundo et quarto de cōpositione pharmacorū κατὰ γένη. Iam uerò multa per se nocent, mixta sarcotica sunt.

Sarcotica mixta. Oleum sordes colligit,sic & cera:ærugo rodit: tria hæc mixta,carnē regenerant:magis etiam,si quid sarcotici ammisceas. Sic enim purgant,& carne implent: quale est, Cerati rosacei lib. una: æruginis unc. 1. mannæ,thuris,unc.duæ. Ceræ,terebinthinæ,ana unc. quatuor: æruginis ex aceto lotæ unc. una: uel ut efficacius,unc duæ: thuris unc.duæ. Ita ex oleo, cera, ærugine,resina,terebinthina,thure,manna, et materia sarcotica, sexcenta pharmaca confinges ea arte,quam Galenus tradidit: quibus extergeas, sicces, repellas, ac simul impleas. *Trigener.* Trigener, Cæra,colophonia,terebinthina,pariter colliquatis, refrigerata hæc in frigidam conijcies, diuq; manibus uolutabis: nuda ossa capitis incarnat,squamas deducit, & cicatricem trahit. *In fracturis ossium.* Admirandum est mastiche pariter mixta in ossium fracturis. Iudæi, Colophon.lib.una : mastiches unc.una: olei sesquuncia:liquata, & in frigida pista sine linamento ulceri impones:purgat, & præ cæteris implet, sed ci-

sed cicatricem non generat. Optimè incarnat farinæ pistrinalis è tritico unc. duæ: picis, Colophoniæ ualde tritæ, unc. una: arido cauũ impletur. Gal. Ceræ drach. sex, olei unc. tres: liquefactis adde thuris, iridis, aristolochiæ, ana drachmam unam: æruginis drach. dimid. Aliud, Radicis Anchusæ unc. duæ: aloës unc. quatuor: fiat puluis. Theriaca efficacißimè purgat, incarnat, cicatricem ducit. Maleficis ulceribus tibiarũ, litharg. unc. sex, cum adipis caprilli, olei rosacei, ana unc. sex, coquito: coctis adde masticbes unc. sex, parum refrigeratis misce uitella quinque ouorum. Hactenus experimenta ueterum, nunc ad recentiorũ remedia transeundum est. Aureum Mesuæ: Ceræ unc. quinque: resinæ unc. tres: terebinthinæ lib. unam: mellis sesquunciam: mastiches, thuris, sarcocollæ, myrrhæ, aloës, croci, ana drach. tres: fiat unguentum. Fuscum Nicolai multa habet unde concoquat, & emolliat. Similiter & quod Croceum describunt. Tetrapharmacum dolorem lenit, maturat phlegmonem, putredinem augere potest: siccare uerò & expurgare non potest. Galenus locis aliquot Thessalũ reprehendit, & alios, qui tetrapharmaco ut siccante, purgante, & incarnante, uterentur. Actuarius iam à doctrina ueteri degenerans, uim molliendi, coquendi, & incarnandi tetrapharmaco tribuit.

E farina pistrinali.

Theriaca.

Maleficis ulceribus tibiarum.

Aureum Mesuæ.

Fuscũ Nicolai

Croceum.

Tetrapharmacum.

Omnia ulcera persanat: Artemisiæ, scabiosæ, absinthij, ormini, senecionis, tamaricis, apij, uerbenæ, pilosellæ, lanceolæ, pimpinellæ, linguæ canis, millefolij, chelidoniæ, ana manip. unus: ex omnibus reiectis radicibus exprimatur succus, cui adde axungiæ ueteris lib. duas, sepi hircini libram unã, olei libras duas, mellis uncias tres: mediocriter bulliant, & in mortario pista unian-

Omnia ulcer. persanans.

Dia ireos. *Puluis Raſis.* *Puluiſculi quomodo parandi.*

tur. Dia ireos: Sepi uaccini ſelibra: olei roſacei unc. tres: ceræ unc. duæ: radicis ireos unc. una: thuris, ſarcocollæ, maſtiches, aloës, ariſtolochiæ, ana drach. duæ: cum terebinthinæ unc. tribus fiat unguentum. Puluis Raſis: Olibani, aloës, ſarcocollæ, ſanguinis draconis, radicis ireos, ana. Ita cum maſtiche, farina fœnigræci, & id genus remedijs, ſarcoticos pulueres confinges. Oportetq; exactiſſimè cõleuari, ne aſperitate lædant. Itaque materia in pila tunditur, tenui cribro ſecernitur, poſteà molitur, ac deinde tenuius cribratur: quicquid non tranſmeat, repetitur in pilã, ac tam diu conteritur, dum ad extremam tenuitatem perueniat. Hæc arida ſunt, quæ humidioribus ulceribus conueniunt.

Vtendi modus. Alia per ſe induntur cauo, uel penicillo uulnerario capta imponuntur. In fiſtulas mittuntur clyſterio, ſed diluta. Ab his thorulus mollis uino madens ſuperdatur. Vinum ſit è dulci auſteriuſculum. Poſtremò omnia commodè alligantur. Aeſtate bis, hyeme ſemel in die commutantur: ſæpius etiam ſi dolor phlegmonæ, uel aliquid tale interceſſerit. Ac lintei lanugo bene munda impacta cauo ſepè ſufficit.

De epuloticis. Cap. IX.

Natura epulotici.

LENVM ulcus clauditur cicatrice. Epuloticũ ſiccat, adſtringit, ſed citra morſum, atque hinc reprimit, & quod in carne humidum eſt, ſorbet: carnem contrahit, & cute tegit, aut certè callo tenui, qui cuti ſimilis eſt. Ex quo ſiccare magis neceſſe eſt, quàm quod carnem gignit, uel glutinat.

Secundum genus epulot. Aliud genus eſt, quod quia excreſcentem carnem adimit,

mit,epuloticon appellant, acri natura, etiam mordaci. Addunt & tertium genus,quod ſiccat quidem,ſed non adſtringit. Cicatricem ducunt, galla immatura, myrta,malicorium,æris ſquama,chalcitis,miſy,ærugo uſta lota,et quod præſtantiſsimũ eſt,æs uſtum & elotum. Metallis acribus excreſcens caro conſumitur, uſtis & elotis trahitur cicatrix. Vruntur hæc fictilibus crudis,carbone puro:extinguuntur uino,mortario interuntur affuſa pluuia,mox ſiccantur,cribrantur linteo:in mortarium aliquoties repetuntur, ne quid arenoſum aut ſcabrum reliquum fiat. Abluuntur etiam ea ratione,quæ ex Dioſcoride & Galeno repetenda:ut eadem materia excedẽtem carnem adimas, in duris ac mollibus corporibus cicatricẽ ducas. Eryſimi ſemen, ſcoria plumbi, ſtibia,cerato myrtino excepta. Erinaceorum,purpurarum,buccinorum,oſtreorum, calculorum marinorum,ſilicum, & ſimilium crematorum cinere, metallis acribus ſimiliter utendum eſt:ut crematis quidem ſuperfluam carnem adimas, uſtis & elotis cicatricem contrahas. Hæc omnia tam poſſunt manſueſcere lotura, quàm ſuauis eſt ceruſa lota. Flaccidis carnibus balauſtia affatim inſperguntur. Liberalius iniici oportet,ubi caro demenda eſt:parcius,et in ſubtiliſsimum puluerem conleuata, atque acie cultelli capta, ubi cicatrice plaga tegenda eſt. In calloſo ſtupidiq; ſenſus corpore,ſi neque plethora, neque cacochymia,acrioribus ad cicatricem uti licet. Quæ enim molliora corpora colliquant, duriora in cicatricẽ contrahunt: & acria cerato roſaceo fracta epulotica ſiunt,ut uel pluuia,uel adſtringente uino lota. Vinum ſit neq; recens,neque ætate mordax, aut languidum: præſtat

Tertium genus epulot.

Ratio urendi metallica.

Diſtinctio remediorum.

Vinum.

quod annis est & qualitate medium. Siccant, nec ita stringunt, myrrha, argenti spuma, ostrea, diphryges.

ἐπίπαστα.

ἐμπλαστρώδη.

Iam uerò alia ἐπίπαστα, quæ arida tenuißimè insperguntur: alia ἐμπλαστρώδη, & firmo corpore: hæc in platysmate adhibentur. Corpus accipiunt à cera, quæ pinguis sit, uel natura sua, uel myrtino, melino, lentiscino oleo remollita: ac sit olei pars decima, uel duodecima. Terebinthina quoque, & larigna tempera re licet: ut œsypo, si quid tumoris, uel calli ulcerum labris reliquum fuerit. Eodem modo, medulla cerui & situli. Sic enim epuloticon diutius insistet, neque breui exarescet, unde lædat scabricie, & ante tempus decidat: ac tertio quoq; die absoluere satis est. Cerata conueniunt è rosaceo, myrtino, melino, terebinthino, lentiscino, fraxinino. In ceratis epulotica applicantur multò magis, si hæc acriora: nec ita malignum ulcus est. È larigna, & dupla cera cerotum confici potest. Spodos factitia, quod antispodiũ uocant, in epuloticis censeatur: uis eius eluatur, ut sunt corpora, & ulcera: fugienda μαλτακώδη, *quæq;* μαλακτικά: *adeps, maximè suillus, oleum, cera, resina, ammoniacum, et similia in ulceribus, quæ difficiliùs cicatricem trahant. Fugienda acria, piper, sinapi, sed præcipuè ubi uel plethora, uel cacochymia. Ad hæc quæ humectãt, ut aqua.*

Vitanda.

Quòd si omnibus ritè institutis ulcus cicatrici pertinaciùs reluctatur, aut iam opertũ, clausumq; rescinditur, horum aliquid subesse conijcies. Nam uel plethora, uel cacochymia est, undè perpetuò madescit ulcus: hic pur gante pharmaco, illic phlebotomia, quæ uacuet & reuellat, opus est. Aliquando in quantitate & qualitate uitiũ est: tumq; primùm phlebotomo, deinde cathar

tico medicamento occurrere oportet. Emulgendus atq; etiam præcidẽdus uarix est, si inde materia transfluit. Causa rebellis ulceris. *Quibus ab hepate, liene, capite, aut alia corporis parte scaturit colluuies, necessarium parti remedium adhibebis. Aliâs uicina malè habita scalpro lacerabis, callosa labra adimes, partem ægram totamq; uiciniam pristinæ naturæ reddes, os subiectum si qua parte syderatum, aut cariem duxit, abrades, aut etiã cauterio inures: uel si qua restitant ramẽta, maturè detrahes. In summa, omnia summouebis, quæ cicatricẽ tardant, aut eandem refricant.* Redit ad materiam. *Lithargyrus per se trita, attrita operit. Eadẽ è uino lota tritáq; resiccatur: tenuis plumbi lamina, plumbũ ustum, lotum, summoperè medetur cancris. Implet, & ad cicatricem ducit cadmia cremata: pluribus diebus ex aceto, uel uino modò giluo, modò albo austeriusculo terere oportet. Ladanũ molle & recens è uino, uel saliua piscium cum elegantia iuuat.*

Mixta remedia. *Cerusa, pompholyx, calx elota, bolus Armenus, terra sigillata, et similia quæcunque siccant, adstringunt, nec mordent. In mixtis prætulit Galenus διὰ καδμίας, & διὰ λαδάνυ medicamenta. Quæ cùm multa sint, ac uariè concinnentur, pauca, et paratu facilia describemus. Cadmiæ, litargyri, cerusæ, ana unc. una: ceræ unc. quatuor: rosacei unc. tres. Cerusæ, cadmiæ, ana unc. quatuor: ceræ, myrtini, ana unc. sex. Plumbi usti unc. tres: cadmiæ, æris usti, ana unc. duæ, Colophoniæ, olei myrtini, ana lib. duæ: uini antiqui odorati, quod sufficit. Cadmia pluribus diebus in sole teritur ex aceto, uel conueniente uino. Quòd si æs ustum similiter lauatur, melius est διὰ καδμίας medicamentum.* Διὰ λαδάνυ Critonis. *διὰ λαδάνυ prætumidis ulceribus auxilio est, implet, & ad cica-*

ad cicatricem perducit: Picis *aridæ denar. centũ: æruginis rasæ denar. uiginti quatuor: æris usti denar. quindecim: squamæ rubræ denar. uiginti quatuor: ladani unc. nouem: lithargyri lib. tres: olei, uini optimi, ana unc. triginta.* Litharg. *oleo coquitur, coctione media reliqua metallica inijciuntur, uolutantur rude, dum non inquinent: hic pix immittitur: refrigescentibus ladanũ unitur è uino tritum: omnia in mortario conficiuntur.* Hoc *& reliqua medicamenta, quæ siccent, & non mordeant, diutius coqui melius est.* Adhibetur *hoc in platysmate, deligatur, nec ante quartum diem exolui debet.* Alia *quarto de composi. phar.* κατὰ γένη. *Sunt & hæc epulotica:* Aeruginis, *æris cremati, ana semuncia, aluminis fißilis drach. duæ, ceræ drach. sex: ærugine usta melius est: metallica excipiũtur cera præmollita igne, uel cerato ex larignæ semũcia, et ceræ unc. 1. alioqui cerato myrteo, uel rosaceo. Squamæ, æruginis, ana uncia: ceræ pinguis unciæ sex: larignæ semuncia: liquatis ceræ & resinæ reliqua trita coniunguntur, hæc in platysmate apponuntur, quod ulceris locũ nec eo amplius circũscribat.* Munitur *uicinia bis, quæ phlegmonẽ arceant: tertio quoque die, uel quarto, medicamentum reuellitur: austero uino fouetur locus, platysma innouatur.* Repetuntur *hæc, dum cicatrix duci incipiat: resinæ loco, uel œsypus, uel medulla est, si quid inest durius.* Et *hæc quidem efficacia sunt, & maligna*

Quomodo hæc adhibenda.

Album è cerusa & litharg.

iuuant. Aliud: Cerusæ, *lithargyri, ana libra una: olei myrtini lib. duæ: ceræ selibra: terebinthinæ unc. tres: aluminis scißilis unc. una: piperis semuncia, uel paulò minus: leuius erit, si sesquunciam thuris addideris.* Parabile *& mirabile:* Aluminis *scißilis semuncia, in uini*

aquæ

aquæ pluuiæ, uel quæ in cauis quercuum desidet, uncias nouem, diluitur: linteolum uetus, sed mundũ, aqua inculcatur, exarescit sole: depectitur, & concerptum imponitur. In sedis uitijs, & inueteratis, uino quàm aqua, uti melius est. Aliud, *in quo ueterum & posterorum consensus est: linteolum aqua illa, uel uino madens, sed expressum, molliter apprimes loco: cui deinde pertenuem plumbi laminam induces, & alligabis.* Cerusæ *drachmæ duæ: gallarum, myrti, recrementi plumbi, ana drach. una: fiat puluis.* In *ignis exustionibus & calore:* Cerusæ, *lithargyri, hordei tosti, ana uncia una: ceræ unc. tres: rosacei, uel myrtini, unc. octo: metallica è uino terito, ceram cum oleo liquefacito, hordeum cribratũ inspergito, omnia coquito, ex colato, in mortario conficito.* Aliud: *litharg. cerusæ, ana libra una: coquantur in olei albi libris duabus, aquæ purissimæ selibra, dum aqua exhalauerit, & purum pharmacum consistat: purus sit ignis.* Liquatis *adde terebinthinæ, uel larignæ potius in malignis, uncias duas, uel tres: ceræ albæ uncias quatuor, uel sex: ut augetur resinæ modus, sic & cera augẽda est.* Postquàm *uerò hæc cum cæteris coierint, adde thuris semũciam, pompholygis, ostreorum, cadmiæ, ana unciam unam.* Usta *hæc in cinerem, trita, & ex aqua lota: dulci quidem in acri sanie, marina, uel aceto in callosis, & tumentibus labris usurpentur.* Inopia *marinæ, subduplum salem aqua diffundes.* Quòd *si multus humor affluit, uino albo pellucido leniter adstringente, commodè lauabis.* Calx *septies elota, è rosaceo, uel aqua dilutur, in æstu medio subinde uersatur, teritur, abluitur:*

Aliud.

Lamina plumbi.

Album Galen.

Larigna potior est, quã terebinthi. in malignis.

Ratio in his abluẽdi metallicis.

Calx.

abluitur: postremò cùm iam satis lota, tritaq; exaruit, è rosaceo pista imponitur: cicatricem trahit, ulcera

Recentiorum pharmaca

neruorum maligna & ambusta iuuat. Probanda quo-

Vnguen album communitatis.

que remedia posteritatis: Cerusæ uncia una, lithargyri semuncia, rosacei libra una, aquæ rosaceæ sesquuncia: metallica in mortario fortiter perfricantur pistillo duro, quòd cùm fit, deinceps ac paulatim liquida af-

Album Rasis.

funduntur. Vng. *desiccatum rubrum.* Album Rasis: Olei rosacei libra una: ceræ unciæ duæ: cerusæ uncia una: caphuræ drachma una: albumina ouorum tria.

Puluis epuloticus.

Melius fiet cum drach. sex lithargyri. Aliud: Balaustiorum, sanguinis draconis, cadmiæ, argenti, æris usti loti, ana: fiat puluis. Addunt santalos, nymphæam, mi-

Plantago.

norem plantaginem, rosas, ubi calor inest. Vtraque *plantago cum radice trita epulotica est.* Emplastrum

Album è cerusa.

album è cerusa non omninò dissimile albo Gal. Ceræ unc. quatuor: rosacei lib. dimid. terebinth. unc. tres: cerusæ unc. duæ: lithargyri unc. una: thuris, aluminis, cineris è cochleis crematis, ana semuncia: cera, oleum, terebinth. simul funduntur, fusis reliqua commiscentur,

Album è cerusa Actu.

pista omnia in mortario uniuntur. Actuarij: Litharg. *sesquilib. cerusæ lib. quatuor: ceræ albæ lib. septem: olei myrtini quantum sufficit.* Litharg. *ol. coquitur, cerusa*

Litharg. nutrita Rasis & Auic.

additur, & cera. Lytharg. *nutritum Rasis & Auicénæ:* Lithargyros *tenuissimè teritur, ex aceto & rosaceo diu exercetur in mortario, ut quidam uolunt, plumbeo. Modus est, ut inde crassior fermentetur, & exturgeat. Sunt qui addant uni parti lithargyri tam nutriti, sextulam æris usti, uel cremati plumbi: aut tantundem aluminis, balaustiorum, rubiæ, sanguinis draconis,*

nis, cadmiæ argenti. Idq; singulari ope in malignis & pertinacibus uitijs. In cancrosis cerusa iungitur pistillo & mortario plumbeo. Cerusa per se curat abrasa: ex uino trita, humidioribus ulceribus idonea est: ex aqua rosacea lota, pellit, cicatricem contrahit, & calorem attemperat: butyro mixta, mollit, coquit, & epulotica est, ut licet & emplastro desiccatiuo rubro, & alijs. Epuloticis utimur, iam propè pleno, sed nondum adæquato ulcere. Celsus linamento è frigida presso integit: ubi iam æquatum est, sicco: ac bene fiet, si in frigida alumen maduerit, et quod siccum imponitur, in ea mersum, posteà inaruerit. Et hæc quidem in leui ulcere faciunt satis. In malignis, linteolo bene puro sinū molliter extergebis, Epuloticum induces, quod plurimum siccet: deinde si quid est durius, platysma, quod attenuet labra, superdabis, quod æquali linteo conteges, ex quo splenion subijcies expressum frigida, alioqui uino, ac frigiditatem splenij affusa subinde frigida continebis: postremò commodè ligabis, tertio primum die solues. Hic linteolo sicco, molli, puro saniem detergebis, & ut prius, omnia reuocabis. Recentiores uino calido cui balaustia concoxerint, aut similia, ulcus fouent. Alioqui aqua, quæ uim aluminis conceperit, ubi calor aliquis est, molli uellere humorem sorbent, pharmacum imponunt, superdant stupas uino madidas uel aqua: omnia glutinantibus fascijs constringunt. Galenus interdicit aqua, nec ulcus nudum contingere oportet. Plurima epulotica ex 1.2.4. de composit. phar. κατὰ γένη, & 14. Aëtij.

Cerusa.

Ratio usus epulotici.

De glu-

De glutinantibus. Cap. X.

ONGIVS fortasse quàm res postulabat, de glutinantibus sermo dilatus est: uerùm ita nos coëgit, traxitq; consequens medelarum ratio: nec alius locus obtigit commodior, in quo de illis orationem institueremus. κολλητικὰ Græci uocant, συμφυτικὰ & τραυματικὰ. Quidam etiam ἔναιμα: & peculiariter quæ cruētis uulneribus adhiberētur. Siccant hæc omnia ad secūdū ferè gradū, media ratione inter ea quæ cicatricem trahūt, & quæ carnem regenerant: non detergent, sed adstringūt, prohibentq; ne quid humoris labris ulcerum obueniat: nec in cruentis solùm usurpari solent, sed ad sinus, fistulas, maligna uetustaq; ulcera transferuntur. Opitulantur celeriùs, si integra partium natura est, si paucus sanguis idemq; purus affluit, si non abrasa, non præcisa, sed uel salua, uel parte aliqua etiamdum hærens cutis est. Etenim cuti cum subiecta carne naturalis quædam amicitia coijt, ut ægerrimè sanescant, quibus omnino illa excidit: faciliùs, ubi incolumis seruata est. Mirum quòd præcisa, sed loco suo reddita coalescit ac mortua reuiuiscit, quodq; è plaga liuore ducto, non in iuuene solo, sed etiam sene uiuidum colorem recipit. Magna igitur cutis habenda ratio: non ob id tantùm quòd inde celeriùs glutinatur ulcus, sed quia interiecta cute plurimis iuuatur, quæ nuda alioqui caro non perferat. Nudum ulcus linteo, lana, spōgia irritatur: medicamentis paregoricis sordes colligit, uellicatur catharticis: iuuatur omnibus si familiari tectorio munitū est. Ideoq; & abrasa cutis & pendula, suo loco inducatur,

Facultas glutinantium.

Cutis quàm faciat ad celeritatem glutinationis.

& reducta molliter apprimatur: sic enim unà cũ ulcere celeriùs coalescet. Animaduertẽda quoq; labra sũt, quia uidelicet, alia cõtracta, alia euersa plurimà dehiscunt. Contracta deligatione abducenda, quæ in ulcere laxior, hinc inde sana parté arctiùs contrahatur. Colligẽda uerò quæ plurimùm hiant à sanis partibus ineunte fascia, quæ ut ad oras propiùs accedit, ita firmiùs constringatur, sed ita ut ne nimis cogendo nimis comprimas & dolorem ingeneres. Euerso tantùm altero ulceris labro, hinc lintea abduces, & in alteram partem quasi trahendo uolutabis. Si utrumque euertitur, ea quam ἐκ δυεῖν ἀρχῶν ἐπίδεσιν uocant, necessaria est: & ut sunt ulcera, ita remedia distinguuntur. In recenti paruoq; ulcere fasciola in orbem nexa, satis esse potest: nisi uel cacochymia, uel plethora, uel acriore sensu partium subesse periculum uideas: hìc enim uel si acus minima pupugerit, dolor, phlegmone, conuulsio denique ad exitum sequi cõsueuit. Statim ergo colleticis abstinendum, & paregoricis utendũ erit. In maiori uulnere, maiora remedia quærenda sunt, deligatio, sutura, fibula, medicatio: (hîcq; audiẽda sunt magnum & paruum in sectione, non quorũdam ueterum more, qui ἐπίκαιρον insigne uulnus è natura loci: μέγα, è periculo statuũt.) Atque in glutinando, natura corporum distinguenda: quia uidelicet (ut illi loquuntur) hoc δυσελκές, illud εὐελκὲς: ac difficultas ferè nascitur ex ijs quæ in rebelli ulcere proximo capite tradita sunt. Primùm igitur in cruento uulnere, siquidem neq; profundum est, neque hæmorrhagia extitit, spongia, lana succida, molli panniculo detergendus cruor est, atq; illa priùs inculcanda frigida, exprimẽda, atque

Ratio adhibenda labris.

Ratio deligãdi.

Paruũ ulcus nõ negligendum.

ἐπίκαιρον uulnus.
μέγα.

Quomodo extergendus cruor.

da,atque ita adhibenda. Quòd si altè descendit uulnus erupitq́; sanguis,frigidæ loco aceto utendum erit, ut inde grumum attenues,& sanguinem supprimas. In neruis,ab aceto metus est: ideoq́; specilli extremo linteolum alligabis,quod uel sapa uel melicrato madefacies.

Ratio glutinandi.

In lacunis ubi iam glutinandum, uinum & œnomeli idonea sunt. Ac cùm iã detersus cruor est, nihilq́; labris intercedit,qualia sunt,pilus,grumus,oleum,pluma,& similia,sequitur ut latera lateribus, oræ oris ritè coëant. Ponimus autem neque dolore,neque phlegmone,neque ullo alio uitio ulcus laborare, ac iustam carnem lateribus uulneris interesse.

In rectis uulneribus.

In rectis uulneribus labra facilè adducuntur, multò magis si molle corpus est,adducta fascijs continenda sunt,ex duplici initio:alioqui simplicibus,sed sutura interdum addita,& fibulis.

In transuersis.

In transuerso uulnere,oræ dißident magis,quare suturis & fibulis opus est. In magnis & profundis uulneribus uincula ex duobus initijs necessaria,eadem quoque in latis simul & profundis: sed hæc prætereà altis suturis cogẽda sunt:neutra uerò præproperè glutinanda, ac fascias austero uino & nigro maduisse iuuat:quod in uulneribus cæteris præferendum est,quia repellit,phlegmonem prohibet,& cogit:in quo etiam aliquid eorum quæ adstringant licet incoquere:sed modus sit,ne nimis contrahas, unde excitetur dolor.

Vinum nigrum austerum.

In quibus suendum.

In quibus etiam fibula.

In molli parte,extrema auricula,imo naso, fronte,bucca, pericranio,palpebris,cute gutturis,uentre,membranis quæ non sunt tendines,sutura conuenit. Præputiũ assuitur & infibulatur,ut & carnosum genus,ubi nimiũ dehiscit uulnus,nec oræ facilè coniunguntur. Sed de his alio loco pluribus.

Particularis materiæ distinctio

Particularis materia, ut sexus, ut molle

ut molle durum'ue corpus:ut recens uetustum, paruum magnumq; ulcus est, ita distingui debet, quod in fascijs, suturis ac fibulis similiter seruandum est. Ebulus, sambucus, symphytum, syderites, palmæ cortex, plantago, fraga, equisetũ, pini, tedæ, dracontij folia recentia, anagallis, salix, androsæmon, astragalus, phlomunculus, araneæ tela, & ea percipuè cui è pistrino farina insederit. Spongia, lana succida, linteolum, expressa è frigida, uino, uel liquore qui contrahat: caseus recens & oxygalactinus. Isatis satiua neruos etiam præcisos in fine musculorum iungit, & duriora corpora conglutinat. Neruos etiam iuuat pentaphylli folium cum melle, allia assata tritaq;: myrrha ulceribus capitis idonea. Sarcocolla, gummi genera & resinæ quæ non mordeant, nec ita detergeant. Pix sicca magis quàm humida: hordeum ustum, aloe ex aqua trita: herbæ succus & folia, quam ex India comportant, & patrio nomine Zambanam appellant. Aloë uulgaris est, quæ tenace uita in multos mẽses uiget: è laquearibus ædium & tabulatis magna uiroris commendatione suspenditur. Constat hoc remedium certo experimento nautarum. In colleticis quæ ad manum sunt, præcipua laus attractylidi. Eius cacumina austero uino uel oxycrato incoquuntur, excipitur concha quod enatat. Vlmi cortex alligatus, eiusdem quoque folium intritum glutinat, & ambusta iuuat, ut sine manifesta cicatrice coëant. Purgat, implet, cicatricem ducit, glutinat, & artificialibus balsamis miscetur, aqua quæ ulmi folliculis concluditur, bene purgata uermiculis. Et balsamo quodam raro & precioso principes utuntur glutinando. Sunt qui aquam quæ castratis uitibus

Isatis satiua.

Zambana.

aloë.

Vlmus & à folliculis aqua.

Balsamum.

RR exudat

Aqua uitis.

exudat uere, uitreo uase excipiant, annum integrum bene operculatum uas & clausum exponunt soli, loco subdiali, sed qui ab iniurijs cœli tutus sit: uas subinde ad solem uertunt, melligo tandem concrescit quæ sit balsamo uiribus æqualis. Efficaciora sunt sorbus, mespilus, pyraster, quercus, & quæcunque acerba sunt: teruntur, affuso interdum uino, quod adstringat: atque ita alligantur. Addunt bolum Armenum, terram sigillatam, & similia.

Composita remedia.

Composita sunt: Cerati myrtini unc. 3. ceruss. unc. 1. uetusta glutinat. Aloë arida, œnomelite coquitur, emmotum inde tinctum imponitur: capitis ulcera coniungit. Galenus pharmaca temperauit mollioribus naturis ex Lithargyro, oxelæo, et œnelæo: durioribus ex bitumine, ærugine, squamma, aloë &

Ex litharg. & oxelæo nigrum.

myrrha. Lithargyr. unc. 4. olei, & aceti, ana unc. 8. uel eo plus, ut diutius coquatur. Oxelæo facilius liquescit argenti spuma: diutius tamen uexari mortario ac deinde integrum diem excoqui necesse est, idq; lucu lento foco, & sereno aëre: quod bene coctũ ritè coijt, nigrum euadit, non absimile ei quod nigrum uocant: fortius fit, si oleũ uetus est: acetum uerò tenue, pellucidum, & acerrimum. Fistulas sine callo, maiora minoraq; uulnera, cruenta, lacunosa, difficillima, & parotidas glutinat.

Ex œnelæo.

Quod uerò ex œnelæo, cruenta iungit: Litharg. lib. dimid. teritur diebus quindecim ex uini gilui, tenuis, & odori sclibra, uel libra una: deinde affusa olei libra una, ut prius coquatur.

Διὰ χαλκίτεως

διὰ χαλκίτεως, fistulas & magna ulcera coniungit, & cicatrice tegit. Axungiæ ueteris bene purgatæ fibris, & sine sale lib. duæ: olei ueteris, litharg. ana lib. tres: chalcitidis unc. sex: cõficiatur ex arte: quòd si spatha palmaria de

ria defuerit, saligna radicula commouebis potius, quàm radice cannæ, cui non exigua uis inest abstergendi. Diuturnis maximisq́; ulceribus, & quæ ægrè cicatricem ducunt: Succi foliorum lilij unc. quinque: mellis & aceti, ana unc. 1. coque ad craßitudinem: efficacißimè glutinat. Cochlearum carnes cum thure & myrrha tritæ, neruorum uulnera, & alia quoque uniunt. Cruentis, suggillatis, excisis, quacunque corporis parte: uitiligini, lepræ, maculis & crustis auxilio est: Attractylidis effossæ cũ radice & siccatæ in umbra, deinde tritæ, olei dulcis, ana unc. 4. Colophaniæ unc. 18. ærug. unc. 2. ceræ unc. octo: liquabilia simul liquato: excolatis æruginem primum: deindè attractylida commisceto, mixta in frigidam conijcito, diu manibus uersato, ac per noctem frigida macerato: postridie usui reponito. Barbarum Gal. Ceræ, picis, resinæ, bituminis, thuris, ana unc. septem. Aliud: Picis lib. 1. bituminis, ceræ, ana selib. ammoniaci, mãnæ, ana unc. 3. ceruss. sesquunc. olei drach. 18. aceti unc. 18. Aliud ad cruẽta: Aerug. rasæ denarij. 12. litharg. denarij. 20. aluminis, picis aridæ, resinæ pini aridæ, ana denar. 1. aceti, olei, ana unc. 9. Plura primo & secundo de comp. medic. κατὰ γένη. Iam uerò adscribenda remedia posteriorum. Puluis ruber ex sanguine draconis, & sesquialtera ratione, uel dupla thuris. Alij calcem, bolum Armenum, uel santalos cõmiscent. Sunt qui hoc modo conficiant: Symphyti maioris, boli Armeni, ana unc. 1. picis Græcæ unc. 3. mastiches, olibani, ana semunc. sanguinis drac. mũmiæ, ana drach. 2. Pulueres suturis insperguntur, uel in cerato imponuntur. Sanguinẽ draconis colleticon uariè conficiunt.

E' succo lilij.

Cochlearum caro.

Barbara, recentiorum.

Puluis ruber.

Sanguis draconis.

Thus, mastichem, bolum Arm. æqualiter mixta, hirci sanguini mactati Augusto mense concorporant: alij aliter ex eadem materia: quidam bolum Arm. terunt, efficiuntq; ut multum sorbeat sanguinis hircini, & sorborum succi. Plinius sorborum succo, & caprillo sanguine compingit. In his omnibus prouidẽdum, ne supra modum contrahas: quòd si metuitur, cerato pharmaca temperabis. Eidem Plin. & Solino sanguis est draconis, qui dum uulneratus elephas concidit, colliso casu dracone colligitur. Aëtius è succo herbæ Indicæ quam draconteam uocant, fingi credidit. Dracontio nostro uis inest glutinandi.

Viride Bonantini. Plantaginis utriusque, cõsolidæ, betonicæ, uerbenæ, pimpinellæ, pilosellæ, millefolij, linguæ canis, caudæ equinæ, ana manip. 1. Conquassatã coque cum lib. tribus sepi arietini: colatis adde resinæ, ceræ, galbani, ana quart. tres: sarcocollæ quart. 1. terebinth. quart. 1. & semiß. Liquata omnia miscentur.

E' centaurio. Centaurij minoris manip. 6. macerentur per noctem in uino albo: tum in eodem coquito, dum medium uinum consumptũ sit: colatum succum iterum coquito ad mellis craßitudinem: postremò reponito: usus tempore accipito terebinth. lib. 1. ceræ nouæ quart. 1. resinæ, thuris, gummi Arab. mastiches, ana unc. 1. succi prædicti unc. 3. lactis muliebris unc. 2. fiat emplastrum.

Dinh. Betonicæ, centaurij, ana manip. 2. coque, & cola ut priùs: excolato succo adde resinæ quart. 1. terebintbinæ selibram: sarcocollæ uncia una: ceræ unciæ duæ. Liquata omnia bulliant, acetum paulatim affundatur: ubi refrixerint, omnia manibus e muliebri lacte conuoluantur.

Anserini. Ceræ albæ, resinæ, ana quart. 1. olei unc. 2. terebinth. lotæ unc. 1. thuris, mastiches, ana semunc. fiat unguentum.

tum. Pimpinellæ, betonicæ, melangianæ, uel loco huius telephij, uel maioris semperuiui, uerbenæ, uermicularis, aut potius semperuiui minoris, ana manip. 1. coquantur uino ut priùs, dum duæ partes exhalauerint: & alijs similiter percolentur, colatus succus iterũ coquatur, tum adde resinæ lib. 1. ceræ albæ selib. mastiches unc. 2. refrigerata ut priùs è muliebri lacte subigantur. Aliud: Olei bedegaris lib. 1. ceræ quart. 1. seminis albarum rosarum semunc. fiat ung. Olei bedegaris finges, cimis bedegaris, aut si desit, attractylidos, in olei & uino nigro coctis, dum uinum expirauerit. Semen rosarum est, quod detractis folijs, & apicibus luteis, excusso capite decidit. Chelidoniæ, panis cuculli, ormini, lybistici, scabiosæ, ana manip. 1. sepi arietini lib. 1. olei selib. ceræ, mastiches, thuris, aloës, æruginis, ana unc. 1. E uermibus neruosis partibus glutinandis: Vtriusq; symphyti, cynoglossi, pilosellæ, utriusque plantaginis, ana manip. 1. uermiũ terrestrium lib. dimid. trita omnia macerentur septem dies in olei sesquilib. deinde cocta leuiter excolentur: expresso succo, misce sepi arietini purgati lib. 1. picis naualis selib. picis Græc. quart. 1. ammoniaci, galbani, opopanacis, terebinth. ana unc. 1. thuris, mastiches, ana semunc. macerata pinguia in aceto, & soluta cæteris uniuntur. Lumbrici terræ per se triti, & impositi neruos glutinant. His ergo utendum, ut priùs, constituto ulcere, stupa è uino rubro pressa superponẽda, hypodesmides, splenia, & reliqua lintea eodem uino insuccanda: ligandumq; uulnus, ut contineas, reformes, cogas, quantum uidelicet ulcus expostulat.

Vng. gloriæ.

Viride ex herbis.

E uermibus.

Vermes terreni.

De pyroticis. Cap. XI.

Δρώπαξ.

Πυρωτικὰ sunt δρώπαξ, σιναπισμὸς, φοινιγμὸς, καθαιρετικὰ, σηπτικὰ, ἐσχαρωτικὰ: *ignis denique, & inde cauteria.* Dropacas *picationes uertunt, non è uerbo quidem, sed* πιττώτα & πίτανα *ueteres appellarunt, unde* Latina *uox conuersa est.* Alij *etiam* δρωπακιστὰς *è pice, et quarta, uel quinta parte olei, quibus subdecuplum, plus minus'ue piperis, pyrethri, euphorbij, & similium, misceri solet. Sic enim melius calfacit, ut accepto sulphure, cinere sarmentorum, & sale siccando magis conuenit.* Nam *& dropax, quiq; describentur, sinapismus & phœnigmus, eo sunt, ut refrigerata calfaciant, confirmentq; partes, quæ partim frigore, partim assidua fluxione elanguescunt.* Alia *quidem possunt plurima: hic tamen præcipuus eorũ usus est.* Et *hæc in genere* μετασυγκριτικὰ *ueteres appellarunt.* Alutæ *dropax impingitur, uel linteis complicatis, quæ* πτύσματα & διπλώματα Græci *uocant.* Deglabratur *cutis craso pilo, dropacismus calens inducitur: idem subinde reuellitur, priusquàm refrigescat.* Renouatur *pharmacum, dum inde efflorescat locus in ruborem, & leniter extumeat.* Nimium *est, cùm mora pharmaci subsidet tumor, & exalbescit.* Hoc *enim uolumus, ut dropacis ope reuocata anima, pars uelut intermortua reuiuiscat, calorem suum ac spiritũ recipiat, & iam proprio alimento perfruatur: postremò etiam corporetur, quæ cõfecta macie intabuit: uerùm alia tardiùs, alia celeriùs uitã recipit.* Quæ *breui rubet, ea celeriter instauratur: tardiùs, quæ ægrè recalescit:*

Vsus.

Μετασυγκριτικά.

Πτύσματα.
Διπλώματα.

Modus.

lescit: desperatio est, quum neque frictione, neque fotu tepidæ, neque dropace melius coloratur. Alijs *satis fuerit, si tribus aut quatuor diebus adhibeatur dropax; nec assiduè quidem, sed bis hyeme, semel æstate.* Alijs *bis ter'ue singulis diebus, nõnunquàm tertio, uel quarto quoque die, & uidelicet uel facilè cedit, uel contumax languor est.* Ac *tepida prius fouisse confert, uel smegmate affricasse, quod aliquid thapsiæ, sinapi, euphorbij, piperis, pyrethri, capparis receperit.* Quòd *si affixus dropax pertinaciùs hæsit, tepida diluendus est: quem quum detraxeris, furfurum decocto, & similium, partem extergebis.*

Sinapismus.

Sinapismus paralyticos, coxarios, podagricos, inueterata rheumata, hemicranias, quæq; caloris inopia languent, adiuuat.

Materia.

Caricæ *uno die aqua macerandæ, aut cappares, si grauius malum est, uel si lenius, & acrior sensus est; panis triticeus: hicq; magis, cùm in superficiem tantũ agere oportet: macerata tundenda sunt.* Lenis *erit sinapismus, qui subduplum sinapi seorsum triti acceperit: acrior, qui duplum: mediocris, in quo utrunque ex æquo temperatum fuerit.* At *quo tempore pinsitur medicamentum, paulatim affundenda aqua est, in qua illa maduerint.* Sunt *in ueteribus, qui acetum prætulerint: alij aquam, quòd experimento didicerunt, sinapi uim aceto exolescere.* Eodem *modo, quo dropax, usurpari debet.* Si *quis dolor, aut feruor à medicamẽto extiterit, tepidæ, uel rosacei fotu, illitu cerati rosacei: cerusa è rosaceo trita, & alijs id genus extinguitur.*

Phœnigmus.

Phœnigmus *rubore facto etiam uesicas mouet, & exulcerat: in eorum genere, quæ quia illita exulcerant, uocantur ἀμυκτικά.* (ἀμυκτικά.) Ex *nasturtio, sinapi, radice helenij, bryoniæ, le-*

pidij, columborum fimo, maximè ſylueſtrium, caprillo ſtercore (unde διακοπραυγίας) aceto piſtis. Scilla trita, nucleis alij, & tunicis, lacte tithymalli, ficulneo, pulegio, cantharide, urtica, ranunculis, thapſia, euphorbio, fæce uſta, metallis acribus, & alijs id genus: lana ſordida bene carminata, & calēte igne, aſſis carnibus, & ouis, dum uehementer calent, impoſitis. Viſco, melle, axungia ueteri, terebinthina, cerato, acrioribus, gummi, & reſinis, ut res exigit, & corpora uel mollia uel dura ſunt, excipere oportet. Aliâs quoque friabilia affricantur: emplaſtra uerò imponuntur loco: hic priùs palpatur manibus, exercetur ferulis, aut aſſerculis euerberatur: affricatur etiam, ut laxatis ſpiraculis medicamenti uirtus celeriùs penetret. Anacardia trita ſeptem diebus macerant aceto: in eodē coquunt, dum pars tertia euaneſcat: refrigerari ſinunt: excipiunt concha, quod enatat oleoſum. Id mel anacardinum eſt. Alij conquaſſant anacardos, ſepeliunt melle, dum hoc uim anacardij ſatis conceperit. Fermentum aceto tinctū, anacardino melle, uel cauſticis rebus conncorporatur. Puluiſculus è ſinapi, piperis, euphorbij, ana drach. una infricatur: uel inſperſus anacardino melli. Ita cerato è tapſia, & alijs utendum eſt. Breui mora rubor fit, deinde bullæ excitantur, ulcus etiam, ſi diutius inſtiterint: ueſicæ configuntur, humor exprimitur: relinquitur ulcus, dum uitium reddiderit. Hac arte coxarij, podagrici, hemicranici ſæpe releuantur: repurgantur uiſcera, ſexcentaq; uitia percurantur. Cathæretica ſunt, æs uſtum non lotum, ærugo, ſquama æris, & rubra magis: teſta, & terra furnaria, teſtarum, concharum, & ranarū cinis, alia quoque in epuloticis

Materia.

Mel anacardinum.

Cathæretica.

loticis descripta: hæc ferè in superficiem agunt, excrescentem carnem cõplanant, ac leniter radunt.

Septica.

Septica altiùs subeunt, tenellã carnem tabefaciunt calore multo, nec ita crasso corpore. Arsenicum, sandaracha, dryopteris, chrysocolla, pityocampe, aconitum, sanguis equi admissarij.

Escharotica.

Escharotica ut nihilo plus caleant, rodunt tamen acriùs, crassiore materia, quæ duris & callosis corporibus conueniunt, ut septa mollioribus. In escharoticis calx uiua, uini fæx cremata, & aceti, quæ secundum mensem non superet: nam quæ uetustior, exanimari solet. Ignis denique, & cauteria: utriusque generis usus est in callosis fistulis, putrilaginosis, humore fluentibus, ac solutis ulceribus.

Usus septorum & escharoticorum.

Escharoticis peculiariter utimur in cancris, carbunculis, hæmorrhagijs.

Ratio uitæ in usu escharoticorum.

Hic frugalis uita, frigida liberaliter pota, uini abstinentia, alimenta refrigerantia, magis etiam si subest febricula, imperanda sunt.

Septa.

Septon, quod exest sine morsu: Sandarachæ, auripigmenti, ana drach. duæ: calcis uiuæ, mãnæ, thuris, aristolochiæ, ana drach. sex: pumicis, resinæ, ana drach. quatuor: iridis drach. duæ: terũtur omnia. Arsenici lib. una: calcis uiuæ drach. 2. diebus triginta in aqua mersa tundere oportet, idq; in sole, & bis quotidiè aquam commutare. Auripigmenti, sandarachæ, calcis uiuæ, pumicis, ana drach. quatuor: eodem modo mersa, tusa, & siccata usurpantur. Squamæ æris drach. quatuor: sandarachæ drach. duæ: ellebori nigri, aluminis scissilis, uel auripig ana drach. una. Squamæ, sandarachæ, auripig. ellebori nigri, seminis urticæ torrefacti, ana cum rosaceo tritis utere. Sandarachæ, aluminis scissilis, ana drach. quatuor: auripig. squamæ ana, drach. una: in serpente ulcere, &

humore

humore fluido, uteris arido. In cancro, & struma, cum rosaceo subiges: bis in die commutatur. Atque haec fere materia septicorum est, quam exuras, eluas, cerato & alijs temperare possis.

Elleborus.

Elleboro magna uis inest contra callos: fistulae iniectus, ad tertium diem callum adimit.

Callus quid.

Callus; dura quaedam est & compacta caro, unde pars stupet, albicat, nec expirat.

ἐκπιλωτικά.

ἐκπιλωτικὰ sunt, quae callos detrahunt.

Curatio calli.

Oppugnantur calli, primum quidẽ malacticis: deinde causticis: postremò igne & ferro: unguibus eraduntur, lacerantur scalpris, exscinduntur cultris ad uiuum, & si quid reliquum sit, caustico remedio absumitur, uel candente ferro inuritur: sed fluxio reprimenda, prius quàm exercetur callus. Exciso callo tepida fouendum, tum abluendum aqua, ubi alumen difluxerit. Repurgandum melle, & aerugine, si qua sordes extiterit.

Materia.

Ecftilotica sunt, scilla cocta, & cum calce trita: nitrum, sal, torrefacta: faex cremata ueteris acrisq; uini uel aceti, cortex salicis ustus, & aceto pistus, usta calx cũ pueri impubis urina: aerugo melli, sali, thuri, aequaliter mixta. Laser aut calx cerato irino uel ligustrino capta. Testa, terraq; furnaria, pumex crematus ex aceto, trita: nasturtij farina aqua subacta, bdellium pingue cum melle, ammoniacum aceto fusum cum pari aerug. Radix lilij usta in cinerem, aerugo cocta, laeuigata: amygdala è melle trita. Squamae unc. 1. aeruginis drach. duae: cerati lentiscini, uel myrtini, unciae octo, plus minus ue: harpax cum modica aerugine. In hoc genere laudatur oleum lentiscinum, quia praeterquàm quòd mollit & digerit, etiã adstringit, repellitq;: quibus omnibus difficilia ulcera cum oris induratis egent.

Olea ecftilotica.

Terebintinum similiter &

mastichinum

mastichinum, quæq; similia sunt, ἐκπλωτικὰ & σηπτικὰ iisdē rebus quibus amyctica excipi possunt, uisco & aliis. Satis profecisse putes, cùm suis marginibus uitiosum corpus à sano excesserit. Quòd si septis nihil effeceris, ad escharotica, ignem, & cauteria ueniendū, atque omninò uis pro magnitudine & contumacia ulceris adhibenda est. Escharotica ex septorum materia conficies, sed ut firmior trahatur crusta, è metallicis acribus miscēdum erit, quod sit crassa, & adstringente potentia: qualis est cadmia, chalcitis, chalcanthum, quæ per se cruda, trita, & saliua hominis, uel aceto capta, crustam contrahunt. Eadē usta leniora quidē, uerùm escharotica. Septa miscentur, cùm altiùs imprimenda crusta. Celeriùs operatur ignis, & meliùs, si ægri perferunt. Atq; is nō uno modo adhibetur. Cōceptus aqua feruida, ligneo tubulo, canali, pēna scriptoria inducitur, extrema parte in æquabilem circulum circunscripta, quæ clauos, uerrucas, & similia, quæ urere oportet, includat: altero extremo dehiscente, aqua feruens, plumbū fusum, ultrum, & similia illiquantur: dum uim suam una collabens ignis satis impresserit. Alioqui lana mollis, specilli nucleo alligata, feruente oleo, uel butyro intingitur, atque ita imprimitur. Fortius est, si uel è uitreolo, uel antimonio, & uocato sublimato, aliisq; id genus, oleum fuerit extillatū. Quidam nucali testa, uoluta cochleæ & oui urūt, posteaquàm igne incanduerint. Alii radice Aristolochiæ, gentianæ, struthii, ramento myrti, buxi, & similium, cauteria effingunt. Oportet igne contineri, dum extrema parte carbunculent. Vstione Arabica ueteres, ut pòst etiam recētiores, usi sunt. Auro & argento lenius:

Escharotica.

Vstio ab igne.

*to lenius:ære,& ferro acrius inurũt·Cæsim,punctim cauteria imprimuntur, adiguntur longius & latius, & in circulum circumferuntur:uno loco uel pluribus, semel ac sepius:ut natura rerum, partium,& corporum sustinet,& uitia requirunt: ex quo uariæ cauteriorum formæ affinguntur.*Locum igni circumscribere oportet,nucali testa uel re simili,quæ suis marginibus constans,pateat in medio·Cerato rosaceo,lana uino tincta muniendæ sunt uicinæ partes,ne iusto latius euadat ignis uiolentia. Alioqui splenijs imbutis oui candido,muccagine psyllij,cerusa è rhodostagmate lota,refrigerante succo,& ijs omnino quæ ἀφλεγμαίνοντα Græci uocant. Crusta non statim detrahenda, sed nutare prius oportet,ac ueluti maturitate sua excidere. Alioqui uis afferri solet:profundum ulcus relinquitur:dolor,fluxio,phlegmonæ irritantur.

Quæ crustam detrahunt.

Tempestiua deduci potest butyro & rhodostagmate loto, farina tritici in porri uel rutæ succo · Lenticula cocta & cum melle mixta,folijs oleastri cum melle litis,sulphure trito ex oleo,contusis nucum interaneis,porri folijs saliua tinctis,& in mollioribus lacte cum melle cocto: albo stercore canino, cinere ustarum hirundinum, & minoris centaurij: humano stercore siccato, crematis cochlearum terrestrium carnibus. Chalcite trita & subtriplo melle:uel chalciteos unc. i.ireos semuncia, per se tritis aut cum melle. Nutrito lithargyro cum ustulato butyro;radice ononidis,columbino stercore è melle,quod & carbunculos scarificat·In summa,abstergente & incidente materia,quæ paregorico & molliente remedio temperari potest. Recentiores chirurgi in septis numerant,stupas canabinas,hermodactylos,bryo

niæ

niæ radices, alumen, unguentum apostolorum. Et in *carne dura & multa, uitreoli genera, & cuperosam, quibus pro calcantho & chalcite uti solet, æruginem.* Vnguentum uiride Aegyptiacon: Trochiscos è uiuæ *calcis unc. quatuor tritis & cum melle iunctis: fit autem mellis plus minus'ue, ut sunt corpora.* Trochisci ca*psula figulina ordine collocantur, siccantur in clibano, puluis inde utilis est. Succi radicis asphodeli unc. 6. calcis uiuæ unc. 2. auripig. unc. 1. arida succo mersa sub canicula insolentur, dum squaleant. Calcem uiuam modò melle, modò sapone incorporant. Cantharidum uentres fermento cogunt uel sæpo: sed à cantharidibus urinæ ardor metuitur: nam & hæ illitæ capiti id genus uitij inferre possunt, cui malo gargarismus & insessio è lacte succurrit.* Eadem quoque parata è parego*ricis, septa adipe uel sebo excipiunt.* In *adipibus septicus est è ranis uiridibus, quas in arboribus uenantur.* Quæ *sequitur ex quinto de comp. pharm.* κατὰ γένη *transtulerunt:* Malicorij *drach. 10. aristoloch. rotundæ, gallæ, drach. 8. aluminis scissilis, aloës, ana drach. quatuor, myrrhæ, chalcanthi (uitreolum uertunt) drac. 2. thuris drach. 4.* Exedunt *sine morsu: Sandarachæ, id est, arsenici rubri, auripig. ana drach. 2. calcis uiuæ, drach. 4. mannæ thuris tantundem: tritis utitor. Sic enim* Galenus. Recentiores *hoc modo:* Calcis *uiuæ lib. 1. auripigmenti rubri & citrini, alkali, acaciæ, ana lib. dimid. trita uniantur cum capitello.* Est *autem alkali, sal niger, quem è quercu, corylo, arundinis trunco, carbunculatis & aqua dulci uel marina coctis ueteres fingebant: nunc è braßica marina, betis, & nitrosis rebus comparari potest.* Alioqui *torrefactum sa*

lem cum

Recentiorum septa. Trochisci è calce.

Trochisci de arsenico.

Alcali.

lem cùm hydrargyro, tandiu piſtillo uolutabis, dum ſal nigreſcat. Alij aliter al kali interpretantur.

Capitellum.

Capitellum ita fit, Calcis uiuæ, ſalis ammoniaci, ana lib. 1. trita ſubigantur lixiuio è fabaceis ſcapis. Deponuntur olla quæ à fundo hiet anguſta rima: aliud figlinum ſubijcitur, in quod paulatim lixiuium diffluit: ſed uas utrinque ſtatim initio defodi terra opus eſt, ubi ſeptem dies per ſiſtet. Cathæreticon, ſepticon, & lene eſcharoticon capitellum eſt. Alij tres partes cineris fabaceorum, unā uiuæ calcis, ſubinde perfundunt aqua, identidem conuoluunt, & per quaſillum rarum tranſcolant.

Lixiuium ficulneum.

Rami ficulnei cremantur, cinis aqua maceratur, qui ubi in aquam uim ſuam demiſit, exprimitur & abijcitur, nouus aliquoties reuocatur. Eodem modò è ramis tithymalli & cauſticis cineribus lixiuium parari poteſt, in quo ſpongia ſubinde merſa apponitur. Alia capite de epuloticis. In humido ac ſordido ulcere, pingui abſtinēdum: arida inſperguntur. In calloſo, & ſquallente malo arida pingui excepta adhibentur. Septica faciunt Arabes quæ à Græcis deſcripta ſunt, & alterum genus relinquunt, quod humido calore cum fœtore partes corrumpit. Quæ ex hydrargyro fiunt, præcipitatum, ſublimatum, cinabrium, braßicæ ſucco, ſolani, limonum, & ſimilium attemperant. Licet etiam, quod ueteres factitarunt, non tribus, ſed triginta & quadraginta diebus terere in ſole ſub canicula, bis mutata aqua. Et ut ſunt corpora & uitia, ita magis minuſue acria comparari poſſunt: nec lotura ſolùm, ſed uſtrina & mixtura diluuntur.

Minium.

Minium è micis metallicis, è ſterili gleba plumbi, è ceruſſa uſta, quod alij ſyricon, alij ſandicen uocant, ad epulotica potius referendum. Quod uerò è

ſulphure

ſulphure & hydrargyro factitium eſt, in cauſticis cenſeri debet. Vſurpant præter hæc, aquas fortes, & ut *Aquæ fortes.* *dicunt Alchymiſtarum. Salis ammoniaci, auripig. rubri & citrini, cuperoſæ, æruginis, ana trita in alembicum uitreum bene ſtipatum luto, & undequaque clauſum deponantur, & ita extillentur lento igni, quod primùm fluit, uel abijcitur, uel in alembicum repetitur. Ignis augetur duplo: quod ſecundò ſtillat, fideliter reponitur. Alijs ex aluminis rotundi, uitreoli Romani, ana lib. 1. ſalis nitri, aut ſi deſit crematæ fæcis aceti ſeſquilibra: aquam eliciunt, hæc calloſis naturis idonea ſunt, ſuſpecta in naſo, labris, palpebris, digitis aut pudendis, mollibus atque exiguis partibus, ubi uena, neruus, arteria inſignis eſt: ac primùm quidem minimum ſit, quod imponitur: deinde ut res exigit, augeatur. Aliquando cerato roſaceo, unguento albo, di althææ, & ſimilibus mixta retunduntur: muniunt uicina: doloribus medentur ut priùs.*

De dolore. Cap. XII.

CCIDVNT *multa uomicis & uulneribus, quorum remedia aliquot conſperſa locis, ut proximo capite contra callos: alio contra uermes, canceroſa, putredines: & quæ rheumata intercipiant, præcidantq́; phlegmonem cauſas ac feruorem partium à pharmacis extinguant: alia quoque obiter annotata ſunt. Iam de dolore & hæmorrhagia inſtituenda oratio, quæ ut plurimùm curandi conſilia interturbant.* *Cauſa doloris.* *Itaque dolor omninò fit ſubita alteratione & ſolutione continui, cui quàm celerrimè occurrendum:*

currendum: nunquam enim committendum ut diutius crucietur æger: sic enim rheumata commouentur, oriũtur phlebmonæ, labefactantur uires, conuulsiones rapiunt ægros, ac sæpe mortes. Et quod ad institutum maximè pertinet, ulcera inde madescere contingit: quæ sicca esse, seruata naturali ratione, & uacua excrementis necesse est.

Ἀνώδυνα, & παρηγορικά.

Ἀνώδυνα uocant & παρηγορικὰ, quæ dolorem leniunt, tenui substantia, primo gradu calida, uel ita temperata ut familiaritate elementorum, naturæ partium consentiant.

2. Genus.

Adde si uis, quæ qualitate contraria causam oppugnant, quale est oleum laurinũ in refrigeratis, uiolaceum in calefactis, siccatis hydrelæũ: humiditas enim non tam qualitate quàm copia dolorem facit. Ideoq; phlebotomia, catharticon, clyster, & similia, quæ sublata copia dolorem tollũt, in hoc genere collocare licet. À calore et frigore dolor accerrimus, à siccitate mediocris, ab humiditate propè nullus, uel stupidus excitari solet.

3 genus.

Tertium quoque genus adijciunt, sed impropriè: eorum quæ stupefacto sensu dolori remedio sunt, quia quod doleat sentire necesse est, & extincto sensu dolor necessario conquiescit: ναρκωτικὰ & ὑπνωτικὰ talia apppellant.

Olea.

Anodyna sunt oleum dulce ætate medium, oleum Chamæmeli, oleum è lini & altheæ semine, & è dulcibus amygdalinum, oleum lumbricorum, uulpinum, melinum, è meli, è pullis cygni, extortum tritico candenti ferro, è sarmentis uitium, ex ouis pressum, sambacinum, sambucinũ, è floribus, & alia, de quibus postea. In quibus distinguenda, quæ nõ solùm leniant dolorẽ, sed etiam causæ repugnant: quale est rosaceum, ubi à calore dolor est: aut à dolore commotus calor. Chamæmelinum

mæmelinum ubi leniendum simul atque discutiendum aliquid est. In anodynis sunt butyrum, œsypus, lana bene succida, suillus adeps, uitulinus, è cercopitheco, & simia, gallinaceus, anserinus, humanus, ex anguilla & cuniculis, uulpinus, melinus, asininus, lac muliebre, & uaccinum. Adipes. *Altheæ, maluæ, seminis lini & cydoneorũ, lilij, uiolariæ, pedum arietis, capitum & interaneorum hœdi similiter decoctum, & hæc lacte coqui melius est, aut cocta lacte butyro condiri, uel conteri rosaceo.* Materia decoctorum. *Crocum, thus, mannam, galbanum, & similia pharmacis commiscent, ut quæ aliquid habeant quod paregoricon sit. Calorem temperant, & anodyna sunt, aqua tepida, oleum rosaceum, uiolaceum, nymphæon, papauerinum, cucurbitinum, & quòd è candido alterci semine, priuatim usurpatum feruidis doloribus podagricorum: lactucinum, portulacinum, psyllinum, cucumerinum. Et ex horum oleorum materia succus ac muccago colligitur, uel eadem in lacte coquitur, ex conuenienti oleo subigitur: linteola in decocto merguntur, succo & muccagine imbuuntur, & ita iuuant. Ac subinde inculcare linteola & auxilium repetere necesse est.* Olea anodyna quæ refrigerant. *Cerata & enchrista è cera alba lota, oleo conueniente, muccaginibus, cerusa lota, populeo unguento, & similibus confingi possunt. Dolores è frigore iuuant, quæcunque ferè in anodynis numerata sunt, oleum chamæmelinum, anethinum, è leucoio, meliloto, hypericо, lirinum: atque his magis è baccis lauri & iuniperi uino maceratis extunditur mola, coxarijs, & frigidis articulorum uitijs. In lue uenerea frigidos dolores iuuat galbanarium, sulphurinum, styracinum, in quo thus, manna, & similia diffusa sunt, & quod è nuce* Contra dolores frigidos.

myrepsica incude & candenti ferro pressa extringitur. Sed eadem conquassata, ut & cinnamomum oleo incoqui possunt: ita è calēdula, maiorana, roremarino, & similibus parare licet: Irinum ex acori radicibus, centaurio, gentiana, aristolochia, bryonia, hyssopo, thymo, pulegio; ubi crassus humor impactus cruciat. Sinapinum, cnidelæō, & alia id genus efficacissima sunt. Vino ferè & pari oleo materia coquitur, quæ prælo uel mola oleum non reddit. Cùm iam uinum exhalauit, ea exprimitur, oleum reliquum usui est.

Oleum terebinthinum.

Terebinthinum oleum, è terebinthinæ libra una: laterum antiquorum, uel, ut Albucasis, recentium, quia plus olei combibant, uncia una: mastiches, & styracis, ana uncia una: lateres igniti extinguuntur oleo, extincti tritiq́; cæteris commiscentur in Alembico uitreo: tres liquores effluunt, quorum tertius est optimus.

E floribus rorismarini.

Flores rorismarini amphora uitrea duplici linteo obstipata, deinde etiam cera includuntur: elicitur oleum calida arena, Chymicorum more. Oleum philosophorum Mesuæ, petrelæon, & quod ex euphorbio. Contra flatus & dolores frigidos uentris atque uteri, quod sequitur, plurimum facit: Olei anethini libra una sem. agni casti, seminis rutæ, ana uncias tres: cinnamomi unc. sex: conquassata hæc quadraginta diebus insolentur mersa oleo, uel lento igne incoquātur. Fotus è Chamæmelino & meraco uino calidus, dolores omnium partium corporis compescit. E caryophyllis oleum, & calamo aromatico efficacissimum est. Radix cucumeris agrestis in taleolas cæditur, cum absynthij cacumine hydrelæo coquitur, hinc fotus & cataplasma hemicranijs singulare. Erinaceus terrestris oleó & uino excoquitur, dum

ſolum oleum reliquum ſit: contra dolores articulorum. ℞ ſex uitellis aſsis, myrrhæ drachmæ dimid. ellebori nigri granis. 4. oleum exprimunt ſingulare ulceribus puerorum, calloſis ac dolentibus ulcerum labris, putrilaginoſis ac uermiculantibus uitijs & ſcabiei. Styracis pinguis unciæ duæ, uel eo plus, in ſeſquilibra olei colliquantur in duritie dolente: addita octaua parte ellebori albi, ſcabiei conuenit. Agrippa & Marciato quidā utuntur in frigidis doloribus. Vulgatum eſt anodynon: mica panis ſoluta lacte, uel incocta ex tribus uitellis oui & ſeſquuncia roſacei ſubigitur, cataplaſma fit. Sit panis libra una: oua momento croci intinguantur. In deſperatis narcotica uſurpantur: unguento roſato, & dialthææ, aliquid populei unguenti & opij commiſcetur. Cerati roſacei unc. 3. opij drach. 1. caſtorei ſcrup. 2. unguenti roſacei unc. 1. terebinth. unc. dimid. colliquatis adde opij ſcrup. 1. croci grana. 4. Aliquid etiā Philonij ſcriptis unguentis & ceratis miſcere licet. Oleum in quo uiua torpedo coxerit, narcoticum eſt. Dialthea unc. 2. galbani ſemuncia, opij ſcrup. 2. croci grana. 6. Grauiſsimis quibuſque doloribus ſingulari ope ſuccurrit, ex aduerſa parte detractus ſanguis, quem ſtatim initio minuere melius eſt. Phlebot. *Sic enim præciduntur malorum cauſæ, & quæ nocent uulneribus omnia ferè ſanguinis uitio commouentur, dolor, phlegmone, gangræna, ſyderatio. Multò magis, ſi affecta parte uenæ ſunt inſignes, quæ oppreſſæ copia dolorem cient: poſtea uerò cùm non expirent, gangrænam pariunt & σφάκελον, id eſt, ſyderationē. Hoc uitium corruptela eſt, primùm quidē oſsium, deinde partium reliquarum: cui periculo phlebotomo*

 occurrendum,

Scarificatio.

occurrendum, atque etiam cultello scarificandus locus est, ut leuatus onere & uitio, ad spiritum liberè attollatur.

Cucurbitula.

Cucurbitula quoque ad hanc rem sæpe contulit, de qua seorsum à nobis libellus æditus est.

De hæmorrhagia. Cap. XIII.

NON SOLVM *è recenti, sed & inueterato ulcere sanguis effluit; apertis, ruptis, excesis uasis. Et ex arteria hæmorrhagia periculosior: deinde maioribus uenis, quæq; plus sanguinis effundunt, quas inde* αἱμόῤῥους *uocauit* Hippocrates.

Apertis.

Apertis *adstringentia, ruptis glutinantia, excesis sarcotica, & boni succi alimenta remedio sunt. Aperta simul & rupta iuuat plantago, balaustiũ, hypocisthis, rhus, omphacium, galla deflagrans & uino uel aceto tincta, acacia, malicorium, symphyti radix, porrum contusum, polygonon, peruinca, terra sigillata et figulina, bolus* Armenus, *rhabarbari magma, rubigo ferri, lapis hæmatites, passæ uuæ nucleus, gallæ flos, lanugo quæ cotoneo & mascula salice insidet, quæq; in ea panniculæ dependent, fraga herba, cynosbatus, aqua frigida, uinum adstringens, acetum, oxycratum, & alia quæ in epuloticis, glutinantibus, & repellentibus anteà descripta sunt.*

Ruptis.

Peculiariter *ruptis conueniunt, thus, manna, aloë, mastiche, tragacantha, amylum, gummi, glutinum, larigna, terebinthina, pix sicca, colophonia, gypsum, farina pristrinalis, cochlea cum domo trita.*

Vtendi ratio.

Horum alia in puluerem cõminuta insperguntur: meliora ferè emplastica, ideoq; in oui candido, resina liquida, conueniente succo imponi debent.

Linamenta,

Linamenta, pili leporis, lanugo illa salicis & cotonei succis liquidis inculcantur; atque inde penicillus aut uermiculus pharmaco madens hianti uasorum ori inseritur: floccus ex eadem materia & pharmaco saturatus superdatur, ligaturq́; commodè, iniectis uasi modò tribus, modò quatuor fasciarum orbibus, ad eam partem unde profluit sanguis, ex quo fascia radicem uersus paulatim adduci debet, ut sursum uersus magis magisq́; stringas atque illabentem sanguinē reprimas. *Tertiò die resoluenda lintea sunt, neque commutanda linamenta, flocci, uermiculi, si quidē firmiter inhærent, sed tantùm irriganda pharmaco, ac ut priùs colliganda. Quòd si uacillant, digitus uasi imprimendus, reuellenda turunda, et reliqua tum noua ut priùs omnia repetenda, eademq́; ex præscripto uincienda sunt: idq́; tandiu reuocandum, dum renata carne, ac bene stypato uase, extra periculum omnia uideantur. Aliquando uerò ubi in superficiem uasa exponuntur, digitus impressus hæmorrhagiam sistit, coacto grumo. Quæ si in profundo latent, nec facilè digito continguntur, hamo prehendere, leniter intorquere, & laqueo intercipere oportet. Nonnunquàm uolsella capta utrinque fu-* Ferrum. *niculo illaqueantur, & media præciduntur, ut extrema in se reuulsa coëant. Id uerò in maioribus uasis nō caret periculo. Desperatis alijs auxilijs, ad ignem &* Ignis. *cauteria ueniendum, multò magis si quid putre, uermiculosum, serpens, rodens: si eiusmodi locus est qui facilè cōputrescat, qualis est sedes, os, & genitalia, quiq́; uim ignis sine periculo sustineat. Escharotica hoc* Escharotic. *loco uehementiùs contrahere oportet, ut firmam nec deciduam crustam efficiat. Alioqui maior uis sangui-*

SS iij nis

Phlebotom. Cucurbit. Sanguisugæ.

nis erumpet, ante tempus resoluta crusta. In *remedijs laudantur phlebotomia, cucurbitula, sanguisugæ, uincula aduersa parte & κατ' ἐυθυωρίαν reuellendo adhibita, & constringens epidesis. Cucurbitulæ ratio ex libello nostro repetenda*. De *phlebotomia & sanguisugis alio, quod paramus, opere differemus*.

Purgatio.

Pur*gatio sæpe necessaria, sed tardiùs opitulatur*. His *ferè remedijs materiæ cursus retrahitur: quanquam non temerè remittendum sanguini: quia ex omni uulnere, nisi sit in uentre, crebrò sanguinem fluere utile est: autor* Hippocrates.

Vsus refrigerantium.

Tem*pestiuè ergo supprimes, iusta ratione leuato corpore, ut inde siccius effectum, ulcus celerius posit coalescere*. Ac *fortasse tutiùs fuerit ulcus emplasticis obstypare, frigidis & adstringentibus medicamentis uias intercipere, quâ sanguis decurrit: frigidum enim & adstringens ulceribus mordax*. Et *in ijs frigido utendum, unde fluit sanguis uel fluxurus est, non ad ipsa, sed circa ipsa, inquit* Hippocrates. *Aliæ quoque partes, ut thorax & quæ neruaceæ sunt, frigido læduntur magis*. Ideóq; *iam auersa materia, neque etiam locis omnibus, frigida adhibere conuenit*. Co*lumbæ sanguis peculiariter reprimit hæmorrhagias è membranis cerebri*. Memorabile *remedium est quod sequitur:*

Spongiæ.

Spongia noua, alioqui uetus, sed marina uel lixiuio querno repurgata, acerrimo aceto inebriatur, tum inquinatur liquefacta pice, deinde trito bitumine, galla, uel re simili conspergitur, atque ita crematur testa figulari clausa, dum cinerescat. Alij *aceti loco, taurino sanguine imbuunt, ex odoro uino propinant, singulari ope, dysenterijs, menstruis, & alijs hæmorrhagijs*. Emplasta *sunt, gypsum crudum, gyris, si oui*

candido

candido excipias: thuris partes duæ, aloës pars una, uel eo plus in duriore natura. Loco thuris usurpatur manna, ut quæ meliùs adstringat, sed thus ἐμπλαστικώτερον pharmacum reddit. Concorporantur liquore oui: uermiculus è mollißimis pilis leporis medicamento intingitur, & si fuerit opus, dehiscenti uasi immittitur. Ex ijsdem pilis conficitur floccus, qui eodē pharmaco imbuitur, atque imponitur cauo, ut incumbat uermiculo. Eunucho è manu summa profluens sanguis eo pharmaco non restitit, qui deinde linamentis ex dilutißimo oxycrato preßis omninò conquieuit. Loco pilorum leporis, linoxylo quod uocatur cotton, & memorata lanugine bene depexa atque carminata uti licebit. In erosione, ubi uniuerso corpori consulueris, nec aliter mederi datum est: ueniendum ad pastillos Andronis, Pasionis, Polyidæ, ex libro quinto de compositione pharmaco. κατὰ γένη. In uehementi hæmorrhagia primū quidem ualidè adstringentibus materiæ impetus retundi debet, quibus paulatim pastilli commiscentur, postremò solis pastillis utendum erit. ἴσχαιμα ueterum: Chalcitidis drachmæ sexdecim, alij octo: mannæ drachmæ duodecim, alij sexdecim: terebinthinæ frictæ & aceto extinctæ drachmæ duodecim. Chalcitidis drachmæ sex. mannæ drachmæ duæ: terebinthinæ, colophoniæ, ana drach. quatuor. Mirabile: Chalcitidis, resinæ, ana drach. octo: mannæ drach. sexdecim, infriata ænea pyxidicula reponuntur, usus tempore par pondus gypsi commiscetur. Adduntur his ad crustas, Chalcanthum, misy, auripigmentum, sandaracha, calx uiua. Debilior crusta est à calce uiua & auripigmēto, nisi adstringenti materiæ coniungantur. Ferrum can-

Historia.

In erosione.

Vsus pastillorum.

ἴσχαιμα.

Escharotice.

dens,æs,aurum, & argentũ cauteria sunt:sed ab auro & argento mollior eschara relinquitur.Celerius auxilium à ferreo cauterio percipitur.E` subere uel spongia orbiculus tenuis feruida pice immergitur, & ita calens impingitur. Alij malicorio, gala,radicibus adstrictorijs prius ignitis,crustas efficiunt. Recentiorum *escharotica sunt:* Vitrioli Romani *semuncia,balaustiorum unc.tres,aluminis uncia una:fiat puluis.* Colophoniæ *unc.tres:boli armeni sesquuncia:mastiches,olibani,sanguinis draconis,ana semuncia: radicis symphyti,rosarum,ana drachma una: utuntur puluere rubro, sanguine draconis, & alijs, de quibus antea:ac plura escharotica ex proximo capite repetenda.* Adhibitis *remedijs membrum ita collocari debet, ut altior sit locus,unde hæmorrhagia,reliqua uena,quæ radici propior est: ut ueluti decliui uase quasi deorsum,sanguis refluat.* Sit *membrũ in quiete,& ea figura situm,quæ dolorem non afferat:ac mitella confirmare manus, & puluino crura melius est:æger quoq; aduersa parte decumbat.* Instituatur *uita unde sanguis acquiescat,aquæ potus,& similia.* Interdicatur *ijs unde efferuescat,qualia uina quædam sunt fortia,& calida alimenta.*

De utili materia in uitijs ossiũ. Cap.XIIII.

Celeriter medicandũ ossibus.

ITIIS *quæ ossa fecerint, eodem ferè momento succurrere oportet.* Alioqui *phlegmone succenditur quæ saniem facit, agit cuniculos,ulcera dispergit alta,exesa,& curanda motis:ἐμμότους inde uocat* Hippocrates. Ex *quo denigrantur ossa,cariem inducunt, & syderationem contrahunt.*

trahunt. Laborant fracta, collisa, fissa, forata ossa, & mota articulis. Accessio mali est; si cum uulnere læsa sunt, multò magis in articulis ubi nerui tendines nuda carne & ossea loca sunt, in quæ laxa & commota excrementa corporis coire solent. Adde quòd ibi chartilago quædã est, in qua cicatrix firmari nequit. Hic ergo asperior casus, dolor, uigilia, conuulsio, deliria, sæpenumero commouentur. Atque ut maior articulus est, ita grauius periculũ creare solet. Verùm non alia parte ditior supellex ueteris disciplinæ, nusquàm hæc curiosa magis, quàm in ossium medelis. Infinita propè reperit & literis tradidit, quædam etiam autoritate principum, ære publico in ciuitatibus extruxit, quæ ad hanc curam ossium pertinerent: ferramenta uaria, cauteria, excisorios cultros, scalpra, rasoria, limas, specilla, aliquot terebrarum genera, modiolos, forfices, μηνιγγοφύλακας, *uolsellas, scalas, scamna, repagula, uectes, canales, glossocomia, sphæria, stathmia, trochiscos, pennas, inceratos canaliculos, fistulas, setas, fila bysso & auro texta, alia quoque plurima, quæ ad purganda, tendenda, reformanda, constituenda denique ossa facerent. Et in una deligandi arte quàm plurima usu diuersa suis etiam nominibus ueteres distinxerunt: linteola, fascias, hypodesmidas, splenia, apodesmos, regulas, ferulas, spathulas, habenas, laqueos, mitellas, puluinos modò scorteos modò molliusculos, nodos, acus, acias, & alia sexcenta: quorum multa quidem retenta, alia antiquata, quædam deserta, quia uidelicet multis in rebus facilior, nec tàm operosa cura inuenta est. Corruptum os ad uiuam scobem elimandum, exterebrandum, inurendum, excidendum, etiam ut asperum,*

Vitia in articulis.

Multiplex materia mechanica.

In deligando quàm multa.

Compendiaria curationis materia.

ut asperum, malum est. Atque hic medicamentis opus est, quæ uehementer siccent: quorum materia capite de purgantibus pharmacis & epuloticis instituta est. Nec antè uias claudere oportet, quæ ad læsa ossa pertinent, quàm hæc omni carie, nigredine, sorde, corruptela sedulò purgata sint.

Aperta sit uia ad os.

Quin & præclusum iter uel angustum, ferro ampliare necesse est, spongiáq; aut penicillo implendum cauum, ut ne coëant, sed dehiscat uulnus, dum uel integendum carne, uel ferruminandum callo bene purum os & iam incolume, uideatur. In altis cuniculis, spongia, linamenta, penicilli, summa parte deuincta sint filo, quod foràs propendeat, ut illa facilè reducantur.

Squama.

Videndum quoque priusquàm impleas, ne quâ squama uel fragmentum excesserit, quæ si licet oßi suo coaptanda sunt, aut si acumine carnem subintrant, molliter præcidere oportet, uerùm incolumi radice: alioqui elimando scalpro. Quòd si nihil molestiæ adferunt, uerùm non possunt oßi suo compingi: in horum altero consilium est. Nam uel medicamentis detrahes, uel permittes dum ueluti maturitate quadam & sponte sua excidant. Ita enim os celeriter carnem inducet, uel callum contrahet: ex quo medicamentis, quæ mediocriter siccent uel adstringant, cicatrice operies.

Quæ squamas detrahunt.

Quæ uerò squamæ ante maturitatem rapiuntur ferro, aut ui reuelluntur, fistulas ægrè sanabiles reliquunt. Omnino ergo declinanda uis est. Squamas detrahunt medicamenta, tum superiùs capite de glutinantibus memorata, tum erucæ radix, cucumeris agrestis, utriusque bryoniæ: Aristolochia peculiariter elicit testulas caluariæ.

Abscessus.

In abscessu paruo oßium deligatio καταγματικὴ idonea est, sed paulò laxior, & sine

ſine ferulis. In magno non eſt deligandū κατηγματικῶς. Satisfaciunt ſplenia inſuccata uino nigro, ſubauſtero, quæ deinceps atque continenter hinc inde adhibenda ſunt, non ut hoc illi inſideat. Longiores ſunto quàm quæ ſolum ambitum membri comprehendant: nam ſi quadrantalis circulus eſt partis, paulò longiores ſplenes trientalibus eſſe oportet. Obliquè inſeruntur membro, & aduerſa parte decuſſant. Sanantur ulcera alijs ſimiliter: niſi quòd oſſa magis ſiccantia deſiderant, & quæ continenter oßibus generatur caro, ut eſt paulò ſiccior, ita magis ſiccantibus pharmacis gaudet: ut uerò ducenda carne ab oßibus recedis, ita uis ſiccantium temperanda eſt, donec iam cicatrix trahenda ſit. Ac carne oſſa tegere ſæpenumero opus eſt, ubi callum cogere non licet, nimiū dißidentibus fracturæ labris, & ubi in circulum os exciſum eſt: uerùm è callo multò ſtabilius uinculum eſt. In fractis oßibus & luxatis multarum rerum cura eſt, ac circa initia omninò prohibenda fluxio, dolor, inflāmatio. Os ergo quod uel abijt loco, uel fractū dißidet, omninò cōſtituere oportet: deinde ita cōtinere, ut ne excidat. In quo hæc ſunt præcipuè, τάσις, διάπλασις, ἐπίδεσις, ἀπόθεσις uel ὑπόθεσις. Extenditur membrū, ut diductis et adductis marginibus ſoluti oßis oræ oris molliter conſueſcant, nihil exaſperetur, nihil diffringatur, quod in fracturis denticulatis, ſcabris ac ſerratis ſæpe contingit. Videndū quoq;, ne in diſtentione neruus, uena, arteria, muſculus, contra naturam extorqueatur. Extenſum membrum & loco redditum, manibus palpari, tractari, atque legitimè conformari debet: διάπλασιν appellant. Quòd ſi tractatum, tenſum,

Splenes magnorum abſceſſuū.

Incarnantia oſſium abſceſſus, & uulnera uicina.

Τάσις.

Διάπλασις.

ἐπίδεσις καταγματική.

sum, non constituitur os, ad μοχλίαν, lorum, habenas, & machinas eiusmodi ueniendum erit. Sequitur ἐπίδεσις, quam καταγματικὴν appellant: in qua multorum prouidentia est, sed maximè, ut contineas, phlegmonem arceas, procures callum. Ac primùm an sit deligandum statuere oportet: tum quæ deligandi forma, ac ferè ἀπὸ δύο ἀρχῶν, uaria tamen ratione: ex quo decernẽdum, quibus, quàm multis, longis, latis, quàm denique firmis fascijs opus sit. Adhæc idonea forma linteis quærenda est. Cognoscẽdum præterea unde primùm inijcias, quæ sit futura progreßio, quàm multi & quales circuli, quomodo distinguendi orbes, quibus interuallis; ubi, & quando laxior uel adstrictior deligatio, qua parte desinat, quo loco, & qua arte nectantur nodi, aciæ figantur, conducantur habenæ, quando regulæ, ferulæ, puluinaria, mitellæ adhibendæ sint: quandiu continere omnia, & quando soluere oporteat. Atque in sano membro probanda prius deligatio, quàm in ægro periculum facias. Postremò prouidendum, ut in ea figura collocetur pars, in qua diutißimè constare poßit, & minimè doleat. Iustos hæc commentarios desiderant, uerùm hæc breuiter, nec tam docendi, quàm monendi causa dicta fuerint. In fascijs remedia adhibentur quæ repellant, & madorem scißiliũ linteorum contineant: sic enim prohibetur dolor atque inflammatio. Fasciæ initio plures & adstrictiores, si neque dolor neque phlegmone, ulnus, uel aliquid tale prohibeat. Ac ferè inebriantur uino crasso, nigro, modicè austero: uinum hoc superficiem cogit, uim suam ad repellendum altiùs imprimit, & ita præcidit inflammationum causas. Quod nimium stringit, dolorem excitat.

Quæ in fascijs repellunt.

Vinum quale.

citat. Tenue, album, giluum, fuluum, etiamsi cõtrahat, repudiandum tamen est, ut reprimentium genus quod humectat, papauer, cicuta, mandragora, multò magis si in articulis & neruaceis partibus labor est. *Vitanda.* *Nec enim qualitas sola, sed horum etiam corpus intro penetrat, & neruosa lædit: atque inde calor qui regit corpus, interdum extinguitur. Vino igitur crasso, nigro, modicè austero fasciæ & splenes saturandi sunt. Minister adsit,* *Oenelæum.* *qui subinde affuso uino ligamenta compluat: alioqui cum periculo resiccantur: quod ne fiat, noctu præcipuè prouidendum erit. Hyeme uini loco œnelæo uti satius est, quo etiam tempore succida lana splenibus præferri debet: fumoso uino & odoro abstinendum, ne caput feriat. Iustum quoque insuccandis linteis medica*mentum ex oui candido, oleo rosaceo uel myrtino. *Oui candidum cum rosaceo. Acetum.* *Alij aceto & oxelæo contra phlegmonem fascias imbuũt. Detur id bene carnosa parte & sine ulcere. Ceratum* *Ceratum albũ.* *album in usu est, suspecta ministri diligentia, ne uidelicet lintea inarescant: quod uino quidem minus efficax, repellit tamen & phlegmonem inhibet. Verùm cerato uti post initia satius est, iam abeunte periculo inflammationis, & ubi fractura simplex, nec in fragmenta uaria contritum os est. Cerato ergo pars ægra, fasciæ, & splenes, illinenda sunt: adhæc extremæ partes, sed manus præcipuè, ne quod deligatione exstringitur, infirmum scilicet frigidumq́; corpus imbibat. Ceratum καταγματικὸν è cera pingui & duplo oleo conficitur, oleum sit recens rhodinon uel myrteum. Cera siccior paulò liberalius oleo emollitur. Picato uete*res *Ceratũ picatũ.* *usi sunt, si quid contusum esset, si quid coquendum atque mitigandum. Liquidiori cerato albo pix addita,* *Perfusiones.*

piccatum

piccatum facit. Omnia uerò lenia sint & mollia, ne asperitate lædant. Vitetur pondus, quod callum prohibeat & partē opprimat. Perfusiones fiunt ex aqua tepida, ita calore tēperata, ut in qua manū iucundè contineas: in frigoribus hydrelæū melius est. Perfunditur pars tertio ac quinto die, quoties uidelicet lintea dissoluuntur, idq; liberaliter ut inde prurigo acquiescat, & materia eius dispergatur. In articulis tepida, tensa relaxat, lenit dolētia & phlegmone aduersatur. Septimo die uel nono iam affunditur, non ut discutiat, sed ut euocet sanguinem: unde concreto poro ossa conferā

πώρωσις. πωρωτικά.

tur (πώρωσιν Græci uocāt, & inde πωρωτικὰ quæ callum gignant.) Callus neque caro est neque os, sed inter utrumque ambigit. Itaque deposito metu inflammationis, circa hoc tempus omninò cogitandum, ut coëat porus, unde effracta solidantur: sic ergo moderanda perfusio, ut inde pars uiuido colore efflorescat, & leniter attollatur: nimium est, si subsidet & pallorē

Alimenta.

ducit. Alimēta sunto, quæ probum sanguinem, multum crassum, uiscidumq; creent. Panis triticeus è farina primaria: triticum legatur graue, dēsum, unde ptisana comparetur: chartilagineæ animalium partes, neruaceæ, cutaceæ & pingues, ligamenta, tendines, petioli, uentres, linguæ, rostra: capita hœdorum, ueruecum, & porcellorum, agnina caro & suilla, palmulæ pingues,

Medicamenta.

castaneæ, uinum stringens, & similia. Medicamenta sunto emplastica, quæ modicè calfaciant è gyri, simila, thure, manna, gummi, fabrili glutine, mastiche, tragacantha, liquore oui, pingui cera, oleo, lachrymis & succis, quibus emplasticum nec ita calens corpus est. Ac iam antea de catagmaticis & cephalicis sermo habitus

bitus est, sed hic quoque ea materia locupletanda est. *[Caninum cerebrum.]* *Caninum cerebrum in linteo adhibetur: superdatur lana inculcata oui candido: ubi squalescit remedium, commutari debet: quatuordecim diebus solidat.* Alijs *[Hybiscus.]* *purgatur hybisci radix, atque hinc medulla eraditur, quæ per se farinæ tritici mixta liquori oui, effracta iungit.* Radix *hæc aquæ indita & sub dio posita, aquã cogit.* *[Muscus.]* *Musco uiticis utuntur ueterinarij: alij quernum præferunt.* In *honore est ueteri exemplo, quam conseruam uocant.* *[Conserua.]* Muscus *est densus, herbaceus, spongiosus, hærens aquatilibus petris.* *[Historia.]* Putator *quidam ex alta arbore deciderat omnibus ferè ossibus confractis, præsto aderant amici, qui corpus eius uniuersum eo musco obligarunt: atque ita relatum domum in quiete tenuerunt, subinde conspersa aqua, ne muscus emarcesceret: rarò nec nisi deficiente herba remedium mutatum est: atque hac medela uix credibili celeritate conualuit.* Aestate, *bene carnoso duroq; corpore, recenti malo, exemplum uetus liceat imitari:* Farinæ *triticeæ unc. 6. sanguinis draconis, mastiches, thuris, sarcocollæ, ana unc. 1. trita hæc cum farina & oui candido subiguntur.* Triticea *farina, gummi, & manna incoquuntur aqua: fit cataplasma, quod reprimit, continet, & porum generat.* Exiguis *partibus effractis, pelliculæ affiguntur illitæ gummi & fabrili glutine.* Canaliculi *afformantur, cauis, emplastro inducti, ut & contineant, & solident.* Fuligo *thuris liquori oui & farinæ tritici coniungitur.* Emplasta *quæ pertinaciùs hærent, tepidæ fotu reuelluntur.* *[Panalithes.]* Panalithes *ad contusa, fracta etiam cum uulnere, uulnera neruorũ, uertebrarum, purgandas collectiones, incisum scrotum, bestiarum etiam*

uenenatarũ

uenenatarũ morsus, & alia: Olei dulcis unc. 9. bituminis, ceræ, resinæ piceæ, picis aridæ, ana lib. 1. litharg. ceruss. æruginis, ana drach. 10. thuris, ammoniaci, myrrhæ, aloës, ana drach. 8. opij, succi pomorum mandragoræ, ana drach. 6. aluminis scißilis, chalcanthi, chalcitidis, croci, ana drach. 4. aceti, quod sufficit. Omnia à litharg. ad crocum in puluerem trita, & affusa conducuntur mortario, ut sit luti craßitudo: oleum, cera, bitumen in fabales pillulas diuisum nihil uersando colliquantur: liquatis pix & resinæ ammiscentur, colantur omnia, atque recoquuntur.

Aegyptiacum Andromachi.

Aegyptiacum Andromachi, *eadem potest, mollit ac maligna operit: Ceræ, litharg. ana unc. 5. & semis: ammoniaci unc. 7. & drach. 6. terebinth. unc. 4. succidæ lanæ ustæ unc. 2. & drach. 2. aristolochiæ, thuris, squammarum æris & stomomatis, id est, perpurgati ferri, ana unc. una: myrrhæ drach. 3. opopanacis drach. 2. ol. ricinini, sicyonij, uel antiqui, lib. 3. Litharg. oleo coquitur, dũ cõcrescat: squama inijcitur: ubi non inquinant, cera & ammon. exactißimè tusum imponuntur: liquatis terebinth. additur: sublatis igne thus, & lanarum cinis insperguntur: refrigerata manibus subiguntur.*

Nigrũ Asclep.

Nigrum Asclepiadæ mirabiliter unit laxata & confracta: Litharg. unc. 8. bituminis unc. 6. ceræ, picis, ana unc. 3. resinæ piceæ sesquuncia: aluminis, propoleos, ana unc. 1. ammoniaci drach. 6. ærug. drach. 2. & semis. olei quod suffic. In oleo litharg. coquitur dum non contaminet: cera & bitumen seorsum liquescunt, neque commouetur: his pix adiungitur: traiecta colo omnia, lithargyro coctæ uniuntur: ammoniacum uehementer tusum immittitur, atque ita in solidum corpus omnia concoquuntur:

concoquuntur: hîc præmollita cera & propoli coniunguntur: ubi coierint probè & igne decesserint, alumen & ærugo in pollinem trita inspergumtur: uersantur omnia & oxycrato mersa manibus subiguntur. Moschionis ad eadem: Litharg. unc. 3. picis aridæ, adipis uituli, ana unc. 20. terebinth. mannæ, ana unc. 10. ceræ unc. 5. æruginis, opopanacis, galbani, ana unc. 1. picis liquidæ selibra: aceti, succi mororum, olei ricinini, ana lib. 1. Litharg. oleo coquitur, ubi efferbuerit, adeps inijcitur: iam non inquinantibus, cera & pix immittuntur: mororum succus cum pice liquida seorsum coquitur, cocta hæc alijs permiscentur: subductis igni manna & ærugo in puluerem resoluta inserguntur: opopanax, aceto fusus coniungitur: confectũ pharmacum uino in tertium diem maceratur, & manibus pistum sedulò reponitur: usus tempore thorulum madentem uino, uel fasciam, superponere oportet. Alutæ intenditur uel duplo rosaceo dilutum, non aliter quàm ceratum album in fascijs ac plagulis usurpatur: nam & fracturas conserit, ulcera coniungit, & phlegmonæ aduersatur. Concreti calli signum est, quum iam sine uulnere exudat sanguis, qui lintea contaminet. Id ferè fit criticis diebus. 14. & alijs. Conueniens callus est qui neque maior neque minor, durior aut mollior quàm oportet, neque distortus est. Iustus callus confirmari debet medicamentis quæ ἔναιμα uocant, quæq; cruentis uulneribus adhibentur. Siccant leniter, & callum mediocriter confirmant. Ac de enæmis multa capite de glutinantibus. Perfundunt uino, quod τεθαλασσομένον & θαλάττιον Græci, Latini salsum & marinum uocant, quod si desit, salem

Moschionis.

Signum concreti calli.

Conueniens callus.

Quæ callum firmant.

Perfusio.

uino liquescere oportet. Rosæ, balaustia, myrta, muscus è quercu albus, absinthium, & alia uino incoquuntur. Addunt pωroticis quæ callum cōtrahant bolum Armenum, globulos cupreßi, & alia. Sed hîc moderatio quædam adhibenda est, ne nimium stringendo callum supra modum atteras. Confirmant pωron: Rosacei unc. 4. resinæ unc. 3. ceræ unc. 2. colophon, masliches, thuris, ana semuncia: coni cupreßi, radicis rubiæ maioris, ana drach. 1. Melius fiet auctis emplasticis, minuto oleo, & adiecto momento croci. Thuris, masliches, picis, farinæ pristinalis, boli Armeni, ana unc. 2. sepi arietini, ceræ albæ, ana selibra. Liquefactis cera & sepo reliqua infriantur: in his linteum sæpius inculcatum fracturæ imponitur. Sparadrapum uocant. Vtuntur Apostolico, oxycroceo, & alijs. Atque hîc meminisse oportet, instituenda esse callosis corporibus quæ magis contrahant: mollioribus autem, quæ id mediocriter præstent. Callus maior extenuandus est, deducta parte alimenti & mutata qualitate. Diu leniterq́; asfricanda pars est, ex oleo, sale, nitro: eademq́; calida salsa foueri debet, induciq́; malagmatis quæ discutiāt. Colligandū arctius: oleribus utendum & uomitu. Alterum membrum sinapismo linere oportet, ut eo diuertat alimētum. Paulus in recenti callo qui supercreuit, uehementer stringentia instituit, arctißime ligat, lamina plumbea interdum apposita. In eo uerò qui iam uetustate induruit, & unde pudendum ac deforme membrum est, neque officium facit, cutem aperit, deradit pωron, lacerat scalpro, terebra pertundit, & quantum superest, execat. Quòd si nulla inde actio naturæ intercipitur, neque conspicuus membri pudor est, nullus

Sparadrapum.

Callus maior.

lus denique dolor, præſtat abſtinere ferro. Qui uerò infra modum creſcit, aut non creſcit quidem ſuis terminis, alia ratione promoueri debet. Idq́; contingit plurimùm, cùm nimis ac ſæpius fouetur locus: parum conuenienter alligatur, ſæpius & ante tempus faſciæ reſoluuntur. Sæpe etiam in ratione uitæ peccatum eſt. Omnia ergo commutanda in melius. Quòd ſi atrophia totius corporis callus non prouenit, in primis conſulendum corpori. Sæpe etiam adſtrictioribus linteis, naturæ partis uitio membrum quaſi ſyderatum ac marcidum gracileſcit: hîc affecto membro inſtauranda uita eſt, & laxanda deligatio. Id uerò in dropace magna ex parte deſcriptum eſt, capite de pyroticis. Extenuatum membrum uehementer iuuat commoda deligatio, ſed contrà quàm in fracturis. Marceſcente tibia femur ſuperiùs alligamus, ab inguine ad genu deducta faſcia: atque initio quidem arctior, paulatim relaxatur, ut communibus uenis quaſi riuis deorſum ſanguis exprimatur. Femore dextro contabeſcente uel toto crure, ſiniſtro femori faſcias inijcimus à genu ductis orbibus, adſtrictiùs quidem, qui cùm deſinant in inguine, hîc etiam ita conſtringant, ut parte aliqua ueluti diuerticulo, ſanguis in gracile membrum deriuetur. Sit autem deligatio ea ratione temperata, quæ neque dolorem creet, neque uniuerſum ſanguinem ab incolumi membro reprimat: hoc enim alere frugaliùs, nutrire tamen ſtatutum eſt. Eadem ratio in ſuperioribus membris ſeruari debet. Diſtortus callus ſiquidem mollis eſt, laxante fotu & diaphoreticis exinaniri debet: fouetur tepida, hydrelæo, altheæ, & ſimilium decocto. Diſcutitur arida ficu mixta ſtercori columbino. Sed

Minor callus.

Extenuatorum membrorum inſtauratio.

Diſtortus callus.

de ijs generibus medicamentorum capite de resoluentibus abundè dictum priùs est. Si uerò occaluit, eadem quæ in supercrescente & inueterato pωro, consilia sunt.

Mollior & durior.

Mollior adstringentibus emplasticis firmari debet. At uix durior esse potest, nisi ea de causa fragilior sit: atque hìc tota gignendi calli institutio sæpenumero repetenda est.

Muccosus humor abscedens.

Est quum è neruaceis partibus & osseis muccosus humor eliquescit, puri similis, qui ferè in alto latet, nec facilè discutitur: quanquàm laxata parte fusa incisáq; materia conuenientibus pharmacis dißipari debet: alioqui facto uulnere repurgandus est.

Scirrhus.

Atque is neglectus in scirrhum coit, qui præscriptis antè remedijs capite de malacticis expugnari debet.

FINIS.

INDEX IN SEX LIBROS PRAECEDENTES, SVMMA CVRA ET DILIGENTIA collectus.

A

Adole=

Curãdi

Depur=

Emplastrũ

Figura

Halyab.

H

I

Medica=

Multiplices

 sioni

Præcipua

Q

Quantitas

Quæ

Quibus

Recen-

Si fistulæ

Trachea

Tutiùs

Vnde

Vulnus

FINIS.

